

VERZAMELING

VAN

WETTEN, BESLUITEN, VERORDENINGEN ENZ. HET LEGER BETREFFENDE;
ALSMEDE DE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN
VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BIJBLAD

BEHOORENDE BIJ DEN

MILITAIRE SPECTATOR,

TIJDSCHRIFT VOOR HET NEDERLANDSCHE LEGER.

JAARGANG 1883.

BREDA,
BROESE & COMP.

1883.

VERBA MORTUORUM

THE NATIONAL ARCHIVES
COLLECTION OF THE U.S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR
BUREAU OF LAND MANAGEMENT

FIELD NOTES

NO. 1000
DATE: 1910
BY: [Name]
TITLE: [Title]

DESCRIPTION OF THE AREA
The area is situated in the
vicinity of the town of
[Location]. It is bounded
by [Description of boundaries].
The terrain is [Description of terrain].
The vegetation consists of
[Description of vegetation].
The soil is [Description of soil].
The climate is [Description of climate].
The water supply is [Description of water supply].
The population is [Description of population].
The principal occupations are [Description of occupations].
The principal products are [Description of products].
The principal industries are [Description of industries].
The principal sources of income are [Description of income sources].
The principal sources of information are [Description of information sources].

Reglement. Cavalerie. Brigadeschool.	Blz.	7.
-----		9.
-----	Blz.	7, 10, 23.
-----		9.
-----		9.
-----		17.
Reglement Veld- en Rijdende Artillerie. Manoeuvres de force . . .	»	1, 9.
-----		6.
----- Vestingartillerie I. Batterijgeschut Getr. vuurmonden		
II. gétr. kanon van 24 cM.	»	1.
ROMPELMAN, W. G., Schoolboek. 3e st.	»	15.
-----		15.
SEYFFARDT, A. L. W., Handleiding tot de kennis der artillerie.		
Afdeeling tactiek. Hoofdstuk I. Het schieten. 2de druk.	»	9.
VLAMING, L. DE, Leidraad bij het onderwijs in de tactiek op		
de hoofdcursussen	»	9.
Voorschrift betreffende het ledergoed, het paardentuig en de bepaking		
der cavalerie.	»	9.
Voorschrift betreffende de oplegging, het onderhoud en de samen-		
stelling van de paardentuigen der tweeradige voertuigen, aanwezig		
bij de korpsen van het leger.	»	17.
Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de		
infanterie.	»	11.
BEER POORTUGAEL, J. C. C. DEN, Oorlogsrecht. (BROESE & C°)	»	16.
KOPPEN, H., Handleiding correspondentie N.-I. leger. (BROESE & C°)	»	3.
Leidraad schieten met vestinggeschut. (TJEENK WILLINK.)	»	15.
Neerlands leger. 7de uitgave. (v. CLEEF.)	»	5.
Ontwerp-voorschrift tirailleeren. (v. CLEEF.)	»	7.
Organisatie, garnizoensverandering en mobilisatie van het leger.		
(v. CLEEF.)	»	18.
Standgezichten van het artillerie-materieel. (D. v. O.)	»	3.
Voorschrift, houdende wijziging van de verantwoording van soldij,		
brood, vivres en fourages. (v. CLEEF.)	»	24.
Kaarten. (Topogr.- en Waterstaats-) (D. v. O.)	»	2.
Recueil Militair. 3de stuk. (Beknopte uitgaaf) (D. v. O.)	»	2.
----- 1882. Prijsbepaling	»	3.

C.

Cavalerie. (Zie <i>Veldmanoeuvres</i> .)		
Centrale magazijnen van militaire kleeding, uitrusting enz. (rijks) en		
garnizoensmagazijnen van kleeding.	Blz.	6.
Compagnies-administratie	»	22.
Constructiemagazijnen. (Zie <i>Toelage</i> .)		

D.

Delft. (Zie <i>Soldijverhooging</i> .)		
Depot van discipline. (Algemeen)	Blz.	6.
Dienst. (Koloniale) (Zie <i>Medegeleiders</i> .)		

E.

Examen-commissie. (Zie <i>Samenstelling</i> .)		
--	--	--

F.

Forten. (*Zie Oefeningen.*)
 Fourages. (*Zie Schadeloosstelling.*)
 ——— over 1883/84. Blz. 24.

G.

Gagement. (*Zie Reglement.*)
 Garnizoensindeeling. (*Zie Organisatie.*)
 Garnizoensmagazijn. (*Zie Centraalmagazijn.*)
 Garnizoensverandering van het eskadron ordonnansen Blz. 13.
 Garnizoensveranderingen in 1883 » 2.
 Genie. (*Zie Vredesorganisatie.*)
 ——— (*Zie Indeeeling.*)

H.

Hechtenis. (*Praeventieve*) (*Zie Rechtspleging.*)
 Herijk van maten en gewichten Blz. 4.
 Hoofdcursus-compagnieën. (*Zie Soldijverhooging.*)
 Huwelijken van onderofficieren bij de landmacht. » 5.
 ——— van vrijw. dien. milit. beneden den rang van officier . . . » 22.

I.

Indeeeling van het rijk in artillerie- en geniecommandementen Blz. 2.
 Indisch leger. (*Zie Bevordering.*)
 Infanterie. (*Zie Veldmanoeuvres.*)
 Ingelijfden bij de militie. (*Zie Oefeningstijd.*)
 Inhoud van het Recueil Militair » 6.

K.

Kamp bij Laren. Blz. 12.
 Kleeding- en reparatiefonds. (*Zie Uitrusting.*)
 Kopieën van plans voor archieven der artillerie. » 11.
 Korpsen. (*Zie Administratie.*)
 ——— (*Zie Schrijvers.*)
 Krijgsschool. (*Zie Toelagen.*)

L.

Levensmiddelen over 1883. (*Prijzen der*) Blz. 1.
 Lichting voor 1883. (*Indeeeling der*) » 6.
 Lijst der reglementen. » 2.

M.

Materieel. (*Zie Verzending.*)
 Medegeleiders van detachementen suppletie-troepen Blz. 12.
 Miliciens. (*Zie Vermindering.*)
 Militie. (*Zie Ingelijfden.*)
 ——— (*Zie Oproeping.*)
 ——— (*Zie Reizen.*)
 Militiekader Blz. 14, 20.
 Militiewet. (*Zie Artillerie.*)
 Minister van Oorlog. (*Zie Ontslag.*)

O.

Oefeningen op de fortin	Blz. 12.
— bij de korpsen	» 14.
— van het korps genietroepen te Zeist	» 12.
— (Zie <i>Toelagen.</i>)	
Oefeningstijd voor ingelijfdn bij de militie 1883. (Eerste)	» 3.
— (Zie <i>Vermindering.</i>)	
Officierskleedingsfonds	» 5.
Officierspaarden. (Zie <i>Zadeltuig.</i>)	
Officier van gezondheid. (Zie <i>Reglement.</i>)	
— (Zie <i>Torpedisten.</i>)	
Officieren. (Zie <i>Bevordering.</i>)	
— (Zie <i>Weduwen- en weezenkas.</i>)	
Onderofficieren. (Zie <i>Huwelijk.</i>)	
— (Zie <i>Rekening.</i>)	
— (Zie <i>Voorschrift.</i>)	
Onderricht in de rijkunst aan de officieren van onbepaalde wapens	» 22.
Ontslag en benoeming van een Minister van Oorlog	» 9.
— uit arrest van militairen die met verlof gezonden of gepaspor- teerd moeten worden	» 16.
Oproeping in werkelijken dienst, opkomst onder de wapenen en vertrek met groot verlof van ingelijfdn bij de militie te land.	» 14.
Ordonnansen. (Zie <i>Administratie en Garnizoensverandering.</i>)	
Ordonnans-officieren. (Zie <i>Bepalingen.</i>)	
Organisatie K. B. 14 Febr. 1881	» 14.
— , garnizoensindeeling en mobilisatie van het leger	» 7.
Overneming van de exploitatie van den Nederl. Zuider- en Oosterspoorweg.	» 10.

P.

Paarden. (Zie <i>Ziekte.</i>)	
Patronen. (Zie <i>Verstrekking.</i>)	
Posterijen	Blz. 15.
Prijbsbepaling van het »Recueil Militair» 1882	» 3.

R.

Rechtspleging bij de landmacht	Blz. 18.
Recueil Militair	» 17.
Reglement betr. de toel. van studenten in de geneeskunde aan de uni- versiteiten hier te lande tot de verbintenis, om later als officier van gezondheid bij de landmacht te dienen.	» 23.
Reglement K. M. Academie	» 20.
— op het toekennen van gagement aan europeesche militairen (beneden den rang van officier) der landmacht van N.-I. (Wijziging)	» 21.
Reglementen. (Zie <i>Lijst.</i>)	
Regeling van dagelijksche soldijen bij de landmacht	» 5.
— van de traktementen, bureelkosten der K. M. Academie.	» 22.
Reizen van manschappen der nationale militie	» 11.
Rekening en verantwoording van het fonds voor onderofficieren 1882	» 8.
Revolverpatronen voor schietoefeningen van officieren der landmacht.	» 15.
Rijkunst. (Zie <i>Onderricht.</i>)	

S.

Samenstelling der vaste examen-commissie. (Wijziging)	Blz. 16, 20.
Schadeloosstelling voor fourages over 1883/84.	» 24.
Schrijvers bij de korpsen.	» 9.

Schutterijen. (Zie <i>Verstrekking</i> .)	
Soldijen bij de landmacht	Blz. 7.
----- (Zie <i>Regeling</i> .)	
Soldijverhooging Hoofdcursus-compagnieën. Cursus te Delft.	» 14.
Spelling van de Nederlandsche taal	» 2.
Stamboeken.	» 4.
----- (Zie <i>Voorschrift</i> .)	
Suppletie-troepen. (Zie <i>Medegeleiders</i> .)	

T.

Toelagen voor den commandant van het korps torpedisten	Blz. 23.
----- voor den directeur der art-, stapel- en constructie-magazijnen.	» 8.
----- aan het onderw. personeel bij de 2de afd. der krijgsschool.	
(Regeling)	» 4.
----- aan officieren der schutterij, die pract. oefeningen van de	
korpsen van het leger bijwonen	» 13.
----- aan opper-, hoofd- en verdere officieren wegens verblijf te	
Amsterdam en te Rotterdam	» 5.
----- voor den officier van gezondheid bij het korps torpedisten	» 20.
Toepassing der wetten van 3 Oct. 1843 en van 11 Juli 1882.	» 12.

U.

Uitrusting, Eerste. Kleeding- en reparatiefonds. Prijsbepaling.	Blz. 2.
Uniformkleeding voor officieren der schutterij.	» 4.

V.

Veldmanoeuvres der cavalerie	Blz. 20.
----- der 3de divisie infanterie	» 17.
Vergoeding van kosten voor bureelbehoefden	Blz. 5, 10.
Vergunning tot verk. van sterken drank in legerplaatsen. (Het verleenen der)	Blz. 17.
Verjaardagen van leden van het Koninklijk Huis. (Het vieren)	» 20.
Verkoop van rijksgoederen	» 23.
Verlof aan gedagvaarde militairen bij het heerschen van besmettelijke	
ziekten. (Verleenen van)	» 16.
Verloven.	» 13.
Vermindering van eersten oefeningstijd voor de miliciens der lichte 1883.	» 16.
Verstrekking van patronen aan d.d. schutterijen.	» 17.
Vervoer met openbare middelen van vervoer. Vrijstelling van zegelrecht.	» 8.
----- van militairen en militaire goederen.	» 17.
----- over tramwegen	Blz. 2, 5, 8.
----- van patronen.	Blz. 8.
Verzending van materieel naar de artillerie-, stapel- en constructie-	
magazijnen.	» 11.
Vredesorganisatie der artillerie.	» 6.
----- der genie.	» 6.
Voorschrift op het aanhouden der stamboeken van de militairen, dienende	
beneden den rang van officier	» 16.
Voorschrift tot regeling der opleiding van onderofficieren tot 2de luit.	
der inf. en tot 2de luit.-kwart. (Wijziging)	» 14.
Vuur en licht 1883/84.	» 12.

W.

Weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht. . . Blz. 1, 18.
Wetten van 3 Oct. 1843 en 11 Juli 1882. (Zie *Toepassing.*)

Z.

Zadeltuig en bepakking van officierspaarden	Blz.	8.
Zegel. (Recht van)	»	2.
Zegelrecht. (Zie <i>Vervoer.</i>)		
Zegelwet. Toepassing der wet van 11 Juli 1882	»	6.
Ziekte. (Besmettelijke)	»	16.
— — — — — bij paarden.	»	17.
— — — — — (Zie <i>Verleenen.</i>)		
Zuider- en Oosterspoorweg. (Zie <i>Overneming.</i>)		

WETSONTWERPEN, MEMORIËN VAN TOELICHTING, VERSLAGEN
DER COMMISSIËN VAN RAPPORTEURS EN MEMORIËN
VAN BEANTWOORDING ENZ.

Voorstel van Wet van den Heer SCHEPEL, tot het beperken van het vestingstelsel tot de stelling van Amsterdam:

Voorstel van wet	Blz.	1.
Memorie van toelichting	»	1.
Voorloopig verslag der commissie van rapporteurs.	»	8.

Regeling van de nationale militie en schutterijen:

Voorloopig verslag	»	17.
------------------------------	---	-----

Staatsbegrooting voor het dienstjaar 1884:

Ontwerp van wet.	»	157.
Memorie van toelichting	»	166.
Voorloopig verslag der Commissie van rapporteurs	»	199.

Begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884:

Ontwerp van wet.	»	187.
Memorie van toelichting	»	189.
Toelichtende staat, betreffende het geheele bedrag van de kosten der werken, welke zijn begrepen in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884.	»	196.

Korte inhoud van het Recueil Militair.⁽¹⁾

Bevordering bij den Geneeskundigen Dienst van het Ned. Ind. leger. Wijziging in de regeling van de bevordering, het ontslag en het op nonactiviteit stellen van de Europeesche officieren der in Ned. Indië aanwezige landmacht. Deze wijziging betreft de bevordering van de off. van gez. en de mil. apoth. K. B., 13 Nov. N°. 25. — (275)

Artillerie-reglementen. Bij de K. M. Academie verschenen: Reglement op de exercitiën der Veld- en Rijdende Artillerie. Scholen te voet. Manoeuvres de force. Prijs voor het leger f 0,20. — M. v. O., 25 Nov., IIde Afd. Gen. St. N°. 12. — (278).

Weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht. Jaarlijksche rekening en verantwoording van de directie over 1881. Totaal ontvangen: f 369.641,24. Totaal uitgegeven: f 372.643,36. Aantal gepensioneerde weduwen op 1°. Jan. 1881: 532; op 1°. Jan. 1882: 513. M. v. O., 27 Nov., VIde Afd. Int. N°. 6. — (279)

Artillerie-reglementen. Bij de K. M. Academie verschenen: Reglement op de exercitiën der Vestingartillerie. 1ste Gedeelte. Het Batterij-geschut. Getr. vuurmonden. II. Getr. Kanon van 24 cM. Prijs voor het leger f 0,10. — M. v. O. 27 Nov., IIde Afd. Gen. St., N°. 12. — (281)

Prijzen van levensmiddelen over 1883. Opgaaf van prijzen en van leveranciers, waarmede contracten zijn gesloten voor de levering van rijst, gort, bruine boonen en groene erwten. — M. v. O. 1 Dec. VIde Afd. Int., N°. 34. — (281)

Verstrekking van brood over 1883. Opgaaf van de garnizoensbakkerijen en de garnizoenen door haar bediend. M. v. O. 4 Dec. VIde Afd. Int. N°. 25. — (282)

Borgtochten van rekenplichtige ambtenaren. Wijziging in de verhouding tusschen het op het Grootboek der Nationale Schuld te verbinden nominaal kapitaal en het bedrag waarvoor zekerheid moet worden gesteld. K. B. 18 Nov. (Stbl. N°. 147). (285)

Herijk van maten en gewichten. De maten en gewichten zijn in 1883 onderworpen aan herijk. De herijk moet geschieden tusschen 1 Jan. en 1 Oct. van dat jaar. Gedeputeerde Staten der provinciën bepalen het tijdstip waarop voor elke gemeente die herijk zal plaats hebben. — M. v. O. 12 Dec., Iste Afd. Secr., N°. 18. — (286)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair 1882. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten waarbij het jaartal niet is vermeld zijn van het jaar 1882.

Beknopte uitgaaf van het Rec. Militair. Bij Gebroeders van Cleef te 's Hage verschenen het 3de stuk à f 6,15. — M. v. O. 24 Dec., Iste Afd. Secr. N°. 18. — (287)

Eerste uitrusting. Kleeding- en reparatiefonds. Prijsbepaling. Toelagen. Kleeding- en uitrustingstukken voor onderofficieren en manschappen. Tariëven van laken kleedingstukken, hoofdtoolsels, kleine uitrustingstukken, voorwerpen van ledergoed en paardentuig enz. — K. B. 6 Dec., N°. 31. — (287)

Indeeling van het Rijk in Artillerie- en Genie-commandementen. Deze gewijzigde indeeling heeft ten doel, die commandementen meer in onderling verband en in overeenstemming te brengen met de vredes- en oorlogsorganisatie van het leger. — K. B. 11 Dec., N°. 36. — (327)

Administratie van de Korpsen. Behoudens kleine wijzigingen blijft de beschikking van 9 Dec. 1881, 6de Afd., N°. 23, ook voor 1883 van kracht. — M. v. O. 22 Dec., Vide Afd. Int., N°. 51. — (343)

Boekwerken. Bij de K. M. Academie verschenen: Handleiding tot de kennis der Artillerie voor de cadetten van dat wapen (Hoofdstuk IV. Ernstvuurwerken en munitieën, Afd. Techniek) van den Kapitein der Artillerie C. L. van Pesch à f 4,25 voor het leger, en Veldversterkingskunst (5de omgewerkte druk) door den Majoor der Genie K. Eland, à f 5,00 voor het leger. Voor de bezitters van den 4den druk van dit laatste werk zijn Wijzigingen verkrijgbaar, à f 1,25 voor het leger — M. v. O. 23 Dec., Iide Afd. Gen. St. N°. 22 en 23. — (344)

Vervoer van militairen en militaire goederen over tramwegen. Tariëven van de Stoomtramweg-Maatschappij Oldambt te Finsterwolde en de IJssel-Stoomtramweg-Maatschappij te 's Gravenhage. — M. v. O. 27 Dec. Vide Afd. Int. N°. 104. — (345)

Spelling van de Nederlandsche Taal. Invoering van de spelling van De Vries en Te Winkel. M. v. O. 28 Dec., Secr. N°. 48. — (548)

Kaarten. Verschenen: de bladen Zwolle, Hattem, Utrecht en Gorinchem van de Waterstaatskaart van Nederland, terwijl de bladen Amsterdam vroeger reeds herdrukt en belangrijk gewijzigd waren; de bladen Uithuizen, Alkmaar, Gorinchem, Arnhem, Vierlingsbeek, Venlo, Roermond en Maastricht van de Topographische en Militaire kaart des Rijks (gewone uitgaaf); de bladen Arnhem en Aalten van dezelfde laatstgenoemde kaart (goedkoope uitgaaf). — M. v. O. 30 Dec., Iide Afd. Gen. St. N°. 19. — (349)

Recht van Zegel. De aandacht wordt gevestigd op de 1 Jan. ingevoerde zegelwet. — M. v. O. 30 Dec., Iste Afd. Secr. N°. 56. — (350)

Lijst der thans van kracht zijnde reglementen, aanschrijvingen enz. Tot vervanging van de laatst verschenen lijst. — M. v. O. 30 Dec. Iide Afd. Secr., N°. 73. — (350)

Garnizoensveranderingen in 1883. Opgaaf van de bataljons, compagnieën en hoofdadministratieën die van standplaatsen verwisselen. — K. B. 29 Dec. N°. 18. — (357)

NB. Bij de laatste aflevering van het Recueil Militair 1882 is gevoegd een inhoudsopgaaf en een register der onderwerpen, die de genoemde jaargang bevat.

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. (1)

Administratie bij de korpsen. (Kassen.) De hoofdadministratiën der infanterie-korpsen houden kassen, waaruit alle betalingen behooren te worden gedaan, die niet uitsluitend de bataljons raken. Tot oefening van de luitenant-kwartiermeester kunnen deze, nu en dan, onder onmiddellijk toezicht van de hoofdadministratie, belast worden met ontvangsten en betalingen voor één der onderwerpen: bakkerijen, garnizoensmagazijnen en soldij met daggeld aan alleen reizende militairen. M. v. O., 5 Jan., IVde Afd., Int., N°. 34. — (1)

Boekwerken. Bij BROESE & COMP. te Breda verkrijgbaar: Nederlandsch-Indisch Leger. Handleiding voor allen die belast zijn met het voeren van correspondentie en het opmaken van requesten, rapporten, klachten, processen-verbaal en marschorders door H. KOPPEN, 1ste Luit. der inf. aan de K. M. Academie, à f 0,60. M. v. O., 9 Jan., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 10. — (2)

Standgezichten van het artillerie-materieel. Verschenen: 1ste gedeelte 10de aflevering, bestaande uit de vervolgplaten 51, 52, 53 en 55, voorstellende het materieel van 8 cM. St., à f 0,07⁵ per plaat. De autoriteiten der landmacht worden uitgenoodigd op te geven hoeveel exemplaren worden verlangd, met aanwijzing van het aantal exemplaren dat kosteloos wordt verstrekt voor het onderwijs en de bibliotheek. M. v. O., 9 Jan., IVde Afd., Art., N°. 22. — (2)

Eerste oefeningstijd voor ingelijfd en bij de militie te land der lichte van 1883. Die oefeningstijd wordt van 12 op 9 maanden gebracht, voor lotelingen die aan zekere voorwaarden van geoefendheid, binnen een gestelden tijd, kunnen voldoen. Bepalingen aangaande verloven, toe te kennen aan lotelingen die tot korporaal en onderofficier worden bevorderd. K. B., 16 Jan., N°. 22. — M. v. O., 16 Jan., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 62. — (3)

Prijsbepaling van het Recueil Militair 1882. Die prijs is gesteld op f 3,07⁵, met inbegrip van de Algemeene Orders voor het leger. M. v. O., 18 Jan., Iste Afd., Secr., N°. 4. — (16)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

Boekwerken. Verschenen bij de K. M. Academie een herdruk van de Handleiding tot de gymnastische oefeningen, à f 0,12. M. v. O., 18 Jan., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 36. — (16)

Uniformkleeding voor officieren der schutterij. Voor de officieren der artillerie-schutterij vervalt de patroontasch met handelier. Den officieren der schutterij, die gerechtigd zijn tot het houden van een dienstpaard, wordt vergund de voor de officieren der landmacht voorgeschreven rijbroek en laarzen te dragen. K. B., 29 Dec. 1882. — M. v. O., 19 Jan., VIde Afd., Int., N°. 13. — (16)

Stamboeken. Militairen die bij een ander korps een vrijwillige verbintenis wenschen aan te gaan, worden niet eer uit de sterkte van het korps, waarbij zij behooren, afgevoerd, dan nadat de aangegane voorloopige verbintenis is bekrachtigd door den commandant van het korps, waarbij zij willen overgaan. M. v. O., 29 Jan., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 18. — (18)

Regeling der toelagen aan het onderwyzend personeel bij de 2de Afdeeling der Krijgsschool. De toelage voor den Directeur is op f 900 gesteld, die voor het overige onderwyzend personeel wordt ten deele door den Minister van Oorlog, ten deele door den Minister van Koloniën geregeld, met dien verstande, dat zij voor de militaire leeraren van het leger hier te lande niet boven f 600 gaat. Door het Departement van koloniën wordt een som van f 3200, voor de kosten van de 2de Afdeeling der krijgsschool bijgedragen. K. B., 12 Jan., N°. 16. — M. v. O., 31 Jan., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 51. — (19)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. (1)

Officiers-kleedingfonds. Voor een officier, die, nadat hij reeds langer dan drie jaren als zoodanig dienst telt, deelgenoot wordt van het officiers-kleedingfonds, moet de termijn, genoemd in art. 26 van het Reglement van inrichting, beheer en administratie van dat fonds (zie ook art. 15) geacht worden verstreken te zijn. Aan dien officier mogen geen goederen voor hooger bedrag worden verstrekt dan hij te goed heeft, tenzij worde voldaan aan de voorwaarden in art. 23, omtrent voorschotten vastgesteld. M. v. O., 5 Febr., Vide Afd., Int., N°. 64. — (21)

Vervoer van militairen en militaire goederen over tramwegen. Nieuw tarief met de Zuider-Stoomtramweg-Maatschappij te Breda. M. v. O., 7 Febr., Vide Afd., Int., N°. 18. — (22)

Nieuwe regeling van dagelijksche soldijen bij de landmacht. Deze regeling geldt niet voor de onderoff. en militaire geëmployeerden der K. M. Academie of de K. Marechaussée. K. B., 3 Febr., N°. 11. — M. v. O., 8 Febr., IIIde Afd., Pers., N°. 37. — (24)

Toelagen aan opper-, hoofd- en verdere officieren wegens verblijf te Amsterdam en te Rotterdam. Voor opper- en hoofdoff. f 300, voor kapts. of luits. f 200, in het jaar. K. B., 6 Febr. N°. 20. — M. v. O., 9 Febr., Vide Afd., Int., N°. 2. — (54)

Huwelijken van onderofficieren bij de landmacht. Wijziging in het bepaalde omtrent het getal gehuwde onderoff., die de bijzondere voorrechten genieten, bedoeld bij V der Beschikking van 15 Maart 1881, IIIde Afd., N°. 63 (B. U., bladz. 207). M. v. O., 9 Febr., IIIde Afd., Pers., N°. 16. — (55)

Vergoeding van kosten voor bureelbehoeften. Wordt gebracht voor den kwartiermeester bij het korps pontonniers op f 500, voor dien bij het korps torpedisten op f 200. K. B., 28 Jan., N°. 24. — M. v. O., 14 Febr., Vide Afd., Int., N°. 34. — (55)

Boekwerken. Bij GEBERS. VAN CLEEF te 's Gravenhage verkrijgbaar: »Neerlands leger», 7de uitgaaf, à f 0,75. M. v. O., 14 Febr., VIIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 46. — (56)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

Artillerie-reglementen. Verkrijgbaar aan de K. M. Academie: Wijzigingen in het reglement voor de veld- en rijdende artillerie. Het paardentuig, het op- en aftuigen enz. à f 0,10. M. v. O., 14 Febr., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 41. — (57)

Inhoud van het Recueil Militair. Lijst der stukken, die gedurende het jaar 1882 buiten werking zijn gesteld, zijn vervallen of hun nut hebben verloren. M. v. O., 15 Febr., Iste Afd., Secr., N°. 7. — (57)

Toepassing der wet van 11 Juli 1882 (*Staatsblad* N°. 93). Toelichtingen op de toepassing der bepalingen van de gewijzigde zegelwet. M. v. O., 17 Febr., Iste Afd., Secr., N°. 34. — (60)

Rijks centrale magazijnen van militaire kleeding, uitrusting enz. en garnizoensmagazijnen van kleeding. Wijziging van het K. B., van 6 Juni 1879, N°. 23, en intrekking van het K. B., van 15 Mei 1880, N°. 41. De wijziging betreft de organisatie, bezoldiging enz. van het personeel der Rijks centrale magazijnen, alsmede de instructiën voor den dienst bij die magazijnen en de garnizoensmagazijnen. K. B. 19 Jan. N°. 12. — M. v. O., 20 Febr., VIde Afd., Int., N°. 77. — (63)

Vredesorganisatie der artillerie. De Minister van Oorlog is gemachtigd de korpsen van het leger aan te wijzen, waarbij de art.-schietschool, de instr.-compagnie, het korps torpedisten, de comp. werklieden en de cursus-comp. in administratie worden gevoerd. Voorts worden wijzigingen gebracht in de samenstelling van het korps pontonniers en torpedisten. K. B. 28 Jan., N°. 23 en 8 Febr., N°. 19. — M. v. O., 23 Febr., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 78. — (80)

Vredesorganisatie der genie. Wijziging van de samenstelling van het korps genietroepen. K. B., 8 Febr., N°. 18. — M. v. O., 23 Febr., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 79. — (86)

Algemeen depot van discipline. Enkele bepalingen in het *Voor-schrift betreffende het algemeen depot van discipline* van 4 Aug. 1881, IIde Afd., N°. 83, worden gewijzigd. M. v. O., 2 Maart, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 1. — (90)

Indeeling der lichte voor 1883. Opgave van de wijze waarop het aandeel van elke provincie over de verschillende korpsen wordt verdeeld. Bepalingen bij de indeeling der miliciens in acht te nemen. K. B., 23 Febr., (*Staatsblad* N°. 25) — M. v. O., 3 Maart, VIIde Afd., Mil. en Schutt. N°. 10. — (91)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Handboek voor onderofficieren en korporaals der niet be-
reden artillerie. 1ste Deel, 1ste Stuk. Het bevat de hoofdstukken I-
V, en is bij de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,60. M. v. O., 13 Maart,
Iide Afd. Gen. Staf, N°. 18. — (99)

Gewijzigd exercitie-reglement voor de cavalerie. Brigade-
School. Bij de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 0,15. M. v. O., 14
Maart, Iide Afd. Gen. Staf, N°. 18. — (99)

Soldijën bij de landmacht. De bij art. 2 van het K. B. 2 Febr.,
N°. 11, gestelde eisch, om *onafgebroken* te hebben gediend, is niet toepas-
selijk op de bij dat artikel bedoelde militairen, die bij het in werking treden
van genoemd Besluit bij de landmacht dienden. De berekening van hun
diensttijd ter bekoming van de soldijverhooging, zal geschieden volgens de
wet van 28 Aug. 1851 (*Staatsblad* n°. 129), laatstelijk gewijzigd bij de wet
van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114), zoolang hun dienst na de dagtekening
van het hieronder te noemen K. B. niet door ontslag met of zonder paspoort wordt
afgebroken. K. B. 12 Maart, N°. 18. — M. v. O., 16 Maart, IIide Afd., Pers. N^o.
11. — (100)

Organisatie, garnizoensindeeling en mobilisatie van het
leger. De bepalingen en voorschriften hieromtrent, zijn, zooals ze thans
gewijzigd zijn en gevolgd moeten worden, tot een boekwerk vereenigd, dat
kosteloos verstrekt wordt aan ieder, die op last van het Dept. v. O. een
of meer exemplaren van het R. M. voor zijn bureau, archief, korps of in-
richting ontvangt. Dat boekwerk zal ook, tegen een nader te bepalen prijs,
in den handel verkrijgbaar worden gesteld. M. v. O., 16 Maart, Iide Afd.,
Gen. Staf, N°. 45. — (102)

Ontwerp-Voorschrift op het tirailleeren. Kennisgeving dat dit
ontwerp bij de GEERS. VAN CLEEF, à f 0,15 verkrijgbaar is, en bij het
leger zal worden beproefd. Afdrukken van deze kennisgeving zullen worden
uitgereikt aan de commandanten der dd. schutterijen, door tusschenkomst
van het Dept. v. Binnenl. Zaken. De kennisgeving van 5 Juni 1877, N°. 28
P. (R. M. 1877, II, bladz. 103) komt daardoor te vervallen. M. v. O., 19
Maart, Iide Afd., Gen. Staf, N°. 17. — (103)

Exercitie-reglement der cavalerie. Pelotonsschool te paard.
Deze eenigszins gewijzigde herdruk bij de K. M. Academie verkrijgbaar à
f 0,20. M. v. O., 19 Maart, Iide Afd., Gen. Staf, N°. 18. — (103)

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair.
De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is
vermeld, zijn van het jaar 1883.

Boekwerken. Verschenen bij de K. M. Academie à f 3, de 2de herziene druk van de *Militaire Aardrijkskunde en statistiek van Nederland, België en Duitschland* door M. H. J. PLANTENGA, Kapitein der infanterie: *2de Deel België en Duitschland*. M. v. O., 19 Maart, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 19. — (104)

Vervoer van patronen. Voor het vervoer van metaalpatronen over den Ned. Rijnspoorweg zal geheven worden de vracht volgens 1ste kl. van het tarief voor vracht en ijgoederen. M. v. O., 24 Maart, VIde Afd., Int., N°. 34. — (104)

Zadeltuig en bepakking van officierspaarden. Bepalingen hieromtrent ter bevordering eener gewenschte overeenkomst tusschen het paardentuig en de bepakking van officiers- en van troepenpaarden, en ten einde het paardentuig der officieren in het algemeen voor het gebruik te velde zooveel mogelijk op gelijken voet in te richten. M. v. O., 30 Maart, VIde Afd., Int., N°. 113. — (105)

Toelagen voor den Directeur der Artillerie-, Stapel- en Constructie-Magazijnen. De Directeurs die den rang van Majoor of Luitenant-Kolonel hebben, genieten een jaarlijksche toelaag van f 500,—, K. B. 19 Maart, N°. 15. — M. v. O., 2 April, IVde Afd., Art., N°. 28. — (107)

Rekening en verantwoording van het fonds voor onderofficieren enz. over het jaar 1882. Ontvangsten: f 33194,16. Uitgaven: f 58390,70⁵. Meer uitgegeven dan ontvangen: f 25196,54⁵. Als eigendom van het fonds op het Grootboek der 2½% Nat. W. S. ingeschreven: f 780.000,—. Aantal deelgenooten op ultimo Dec. 1882: 1627, waarvan 686 hebben opgehouden bij te dragen. Lijfrenten en pensioenen, tot een bedrag van f 15.792,—, werden genoten door 422 personen. Aan weduwen-pensioenen werd tot een bedrag van f 952,— verzekerd door 14 personen, 29 deelgenooten hebben de hun aankomende gelden (f 19.800,—) in het fonds laten berusten, ten einde daarvan jaarlijksche rente te genieten. M. v. O., 4 April, VIde Afd., Int., N°. 38. — (109)

Handboek voor onderofficiere en korporaals der bereden artillerie. Het 1ste Deel, Hoofdstuk I-V verkrijgbaar bij de K. M. Academie à f 0,85. M. v. O., 7 April, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 70. — (112)

Vervoer van militairen en militaire goederen over tramwegen. Tarieven van de stoomtrammen: Amsterdam—Sloterdijk en 's-Hertogenbosch—Helmond, 3de Sectie. M. v. O., 9 April, VIde Afd., Int., N°. 39. — (113)

Vervoer met openbare middelen van vervoer. Vrijstelling van zegelrecht. Alle stukken, benoodigd voor het vervoer van militairen en militaire goederen met alle openbare middelen van vervoer, declaratiën, verklaringen, ordonnantiën, mandaten van betaling, quitantiën en verdere stukken, betrekking hebbende tot de voldoening van de kosten van vervoer van militairen en militaire goederen met alle openbare middelen van vervoer te water, het overzetten van veren daaronder begrepen, zijn vrij van zegelrecht, onder voorwaarde dat op de hiervorenbedoelde stukken worde gesteld: *Vrij van zegel, ingevolge K. B. van 21 Maart 1883, N°. 22*. Deze vrijstelling is van toepassing op alle stukken van dien aard, die vóór de dagteekening van dit besluit zijn opgemaakt. K. B. 21 Maart, N°. 22. — M. v. O., 9 April, VIde Afd., Int., N°. 40. — (114)

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Schrijvers bij de korpsen. Nadere wijziging in de bestemming der schrijvers bij de korpsen der landmacht, met uitzondering van het Koloniaal-Werfdepot en de divisieën Koninklijke Marechaussée. M. v. O., 11 April, IIde Afd. Pers., N°. 9. — (117).

Voorschrift betreffende het ledergoed, het paardentuig en de bekapping der cavalerie. Dit gewijzigd *Voorschrift* is bij de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,12. M. v. O., 19 April, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 55. — (121).

Handleiding tot de kennis der artillerie voor de cadetten van dat wapen. Afdeeling Tactiek. Hoofdstuk I. Het schieten. De omgewerkte 2de druk dezer *Handleiding* van den Kapt. van den Gen. Staf A. L. W. SEYFFARDT is aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 2,40. M. v. O., 19 April, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 56. — (121).

Leidraad bij het onderwijs in de tactiek op de Hoofdcursussen. Deze door den Kapt. der inf. L. DE VLAMING samengestelde *Leidraad* is aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 1,20. M. v. O., 19 April, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 57. — (122).

Gewijzigd exercitie-reglement der cavalerie. Ruiterschool te voet en Pelotonsschool te voet. Hiermede is genoemd reglement compleet. De thans verschenen onderdeelen zijn bij de K. M. A. verkrijgbaar; de Ruiterschool voor f 0,12, de Pelotonsschool voor f 0,10. M. v. O., 21 April, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 38. — (122).

Eervol ontslag en benoeming van een minister van oorlog. Vervanging van den Gen.-Maj. A. E. REUTHER, door den gepensionneerden Gen.-Maj. A. W. P. WEITZEL met ingang van 23 April. M. v. O., 23 April, Iste Afd. Secr., N°. 1. — (123).

Exercitie-reglement der cavalerie. Grondslag van het onderricht en Algemeene bepalingen. Herdruk van dit reglement, waarin o. a. zijn opgenomen de wijzigingen, bedoeld bij kennisgeving van 19 Aug. 1882, IIde Afd., N°. 40 (R. M. 1882, bladz. 203). De herdruk is verkrijgbaar aan de K. M. A. voor f 0,09. M. v. O., 24 April, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 17. — (123).

Reglement op de exercitiën der veld- en rijdende artillerie. Scholen te voet. Manoeuvres de force. Deze weinig gewijzigde

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

herdruk is aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,15. M. v. O., 2 Mei, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 51. — (125).

Overneming van de exploitatie van den Nederlandschen Zuid-Oosterspoorweg. Overgenomen door de *Maatschappij tot exploitatie van Staatsspoorwegen*. M. v. O., 4 Mei, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 44. — (125).

Exercitie-reglement der cavalerie. Pelotonsschool te paard. Deze herdruk is verkrijgbaar aan de K. M. A. voor f 0,20. M. v. O., 7 Mei, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 9. — (127).

Vergoeding van kosten voor bureelbehoefden. Voor den 2den Hoofdofficier bij het korps genietroepen zullen de bureelkosten, te rekenen van 1 April van dit jaar, bedragen f 100 'sjaars. K. B. 1 Mei, N°. 29. — M. v. O., 8 Mei, VIde Afd. Int., N°. 45. — (127).

Art. 125 van de Militie-wet. Oproeping van verlofgangers van de lichte 1880 tot oefening in den wapenhandel, gedurende hoogstens 40 dagen. K. B., 1 Mei, N°. 27. — M. v. O., 10 Mei, VIIde Afd. Mil. en Schutt., N°. 50. — (129).

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Reizen van manschappen der nationale militie. Intrekking van eenige vroegere beschikkingen en bepalingen daaromtrent en vaststelling van een nieuw *Voorschrift betreffende dienstreizen van manschappen der nationale militie, en het betalen en verrekenen der kosten daarvan*. Dit voorschrift wordt in zijn geheel gegeven, met bijvoeging van de verschillende daarbij behoorende modellen. M. v. O., 16 Mei, Vde Afd. Int., N°. 34. — (135).

Voorschrift betreffende de wapenen en schietoefeningen bij de infanterie. Deze gewijzigde herdruk is aan de K. M. A. verkrijgbaar voor f 0,27. Van deze kennisgeving worden afdrucken gezonden aan het Dep. van Binnenl. Zaken, ter uitreiking aan de Commandanten der dienstdoende schutterijen, en opgemerkt dat daarmede het voorschrift buiten werking wordt gesteld, bedoeld bij beschikking dd. 8 Aug. 1881, IIde Afd., N°. 74. (R. M., 1882, II, bladz. 207). M. v. O., 19 Mei, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 2. — (171).

Kopieën van plans voor archieven der artillerie. Ingetrokken de ministerieele beschikking dd. 26 Nov. 1878, Vde Afd., Genie, N°. 50. (R. M., 1878, I, bladz. 927) en bepaald, dat door den betrokken eerst-aanwezend Ingenieur aan den Insp. der art., aan den Comm. der vest.art., alsmede aan ieder der Comm. en der art. offic., bedoeld in Art. 6 van 's Konings besluit van 11 Dec. 1882, N°. 36, betreffende de indeeling van het Rijk in artillerie- en genie-commandementen, voor zooveel betreft hun commandement of gedeelte hiervan, op schriftelijke aanvraag tot het nemen van kopie, tijdelijk zullen worden verstrekt de plans der verdedigingswerken onder zijn beheer. Voornoemde autoriteiten zorgen dat van die stukken geen kopie wordt genomen voor particulier gebruik, en zenden telken jare, in de eerste helft der maand Januari, de in den loop van 't voorgaande jaar gemaakte kopieën, met geleidenden brief aan het Dep. van Oorlog, om aldaar afgestempeld en geregistreerd te worden. M. v. O., 19 Mei, Vde Afd., Genie, N°. 12. — (171).

Verzending van materieel naar de artillerie-, stapel- en constructie-magazijnen. Alle verzendingen van materieel van de korpsen en inrichtingen van het leger, van de commissie van proefneming en van de verschillende magazijnen naar de artillerie-, stapel- en constructie-magazijnen, ter herstelling, wijziging of inlevering, zullen geadresseerd worden aan den magazijnmeester, belast met het rekenplichtig beheer bij genoemde magazijnen. M. v. O., 19 Mei, IVde Afd. Art., N°. 91. — (172).

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

Oefeningen op de forten. Zij zullen worden gehouden van 19 Aug. tot 13 Sept. a. s. op de sterkten, behoorende bij de groepen Weesp, (kasteel van Muiden, de Westbatterij, Uitermeer en Hinderdam) en Nieuwersluis (Kijkuit, Spion en Tienhoven). De troepen, die daaraan zullen deelnemen worden genoemd, en voorschriften omtrent den gang en de uitvoering der oefeningen gegeven, die onder de leiding van den Kolonel-Ingenieur KROMHOUT zullen worden gehouden. K. B. 11 Mei, N°. 43. — M. v. O., 21 Mei, IIde Afd. Gen. Staf. N°. 34. — (173).

Koloniale dienst. Medegeleiders van detachementen suppletie-troepen. Te rekenen van 1 Febr. zullen onderofficieren van het leger hier te lande, die als medegeleiders zijn aangewezen van detachementen suppletie-troepen voor Oost- en West-Indië, gedurende hun afwezigheid van hun korps, de soldij genieten die zij laatstelijk bij het leger hier te lande hebben genoten. K. B. 15 Mei, N°. 39. — M. v. O., 22 Mei, IIIde Afd. Pers. N°. 15. — (192).

Kamp bij Laren. Het zal betrokken worden van 14 Aug. tot 5 Sept. door 3 bataljons van het 7de regt. inf. elk afzonderlijk, gedurende 11 tot 13 dagen. Voorschriften omtrent het in gereedheid brengen van het kamp en enkele bepalingen omtrent het kampeeren der troepen worden gegeven. K. B. 4 Mei, N°. 35. — M. v. O., 23 Mei, IIde Afd., Gen. Staf. N°. 48. — (193).

Practische oefeningen van het korps genie-troepen in de legerplaats te Zeist. Omtrent dat kamp, dat van 7 Juli tot 25 Aug. zal worden betrokken, worden voorschriften gegeven. K. B. 15 Mei, N°. 34. — M. v. O., 25 Mei, Vde Afd., Genie, N°. 1. — (197).

Vuur en licht in de wachten over 1883/84. Met A. JANSEN te Breda is contract gesloten voor de levering van steenkolen, takkebossen en kaarsen. De voorwaarden der aanbesteding en de modellen van de staten en bons worden opgegeven. M. v. O., 25 Mei, VIde Afd. Int. N°. 14. — (199).

Toepassing der wetten van 3 Oct. 1843 (*Staatsbl.* N°. 47) en van 11 Juli 1882 (*Staatsbl.* N°. 93). Ten opzichte van de toepassing der bepalingen omtrent het recht van zegel, waaraan de quitantiën wegens gedane levering, enz. onderworpen zijn, wordt opgemerkt dat voor de betalingswijzen, waarop een verklaring van gerechtigheid ten behoeve van den Staat voorkomt, een zegelrecht van f 0,15 in hoofdsom wordt gevorderd, bijaldien het bedrag der rekening meer dan f 25 bedraagt. Bedraagt die rekening meer dan f 10 en minder dan f 25, of juist f 25, dan is het zegelrecht van f 0,05 verschuldigd. M. v. O., 26 Mei, Iste Afd. Secr. N°. 65. — (214).

Wijziging in de bepalingen nopens de bevordering enz. van de Europeesche officieren van het Indische leger. De officieren van den Generalen Staf worden bij voorkeur benoemd uit de officieren, die den volledigen cursus van de vroegere staf- of krijgsschool, of wel die van de tegenwoordige 2de afd. der krijgsschool hebben doorloopen. Zij volgen de promotie van het wapen dat ze het laatst verlieten, kunnen bij keuze worden bevorderd, enz. — De hoofd- en subalterne-offic. van den Gewestelijken en Plaatselijken staf worden uit de offic. der inf. benoemd. Zij volgen de promotie van het wapen der infanterie, zijn niet uitgesloten van bevordering bij keuze enz. Bij uitzondering kunnen ook offic. van andere wapens tot gewestelijke comm. worden aangesteld, maar zij keeren bij bevordering terug naar hun wapen, tenzij de formatie gedooft dat zij bij den bedoelden staf blijven ingedeeld. K. B., 18 Mei, N°. 18. — M. v. O., 29 Mei, IIIde Afd. Pers. N°. 4. — (215).

Garnizoensverandering van het eskadron ordonnansen. Dit eskadron zal van 1 Nov. a. s. garnizoen houden te Amerstoort. K. B. 25 Mei, N°. 17. — M. v. O., 30 Mei, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 32. — (217).

Verloven. Intrekking van verouderde voorschriften daaromtrent. M. v. O., 31 Mei, IIIde Afd., Pers. N°. 36. — (218).

Toelagen aan officieren der schutterij, die practische oefeningen van de korpsen van het leger bijwonen. Die toelagen zijn dezelfde als voor de officieren van het leger. K. B., 29 Mei, N°. 57. — M. v. O., 1 Juni, IIde Afd., Gen. Staf, N°. 12. — (219).

The first part of the document is a letter from the Secretary of the Board of Directors to the stockholders. It is dated the 1st day of January, 1900. The letter is addressed to the stockholders of the company and is signed by the Secretary. The letter contains the following text:

Dear Sirs:—I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 28th inst. in relation to the proposed dividend of \$1.00 per share for the year ending December 31, 1900. The Board of Directors has considered the same and has decided to pay the same on or about the 15th day of February, 1901. The dividend will be paid in cash to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901. The dividend will be paid to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901. The dividend will be paid to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901.

I am, Sir, very respectfully,
 Yours truly,
 Secretary

The second part of the document is a report of the Board of Directors to the stockholders. It is dated the 1st day of January, 1900. The report is addressed to the stockholders of the company and is signed by the President. The report contains the following text:

Dear Sirs:—I have the honor to acknowledge the receipt of your letter of the 28th inst. in relation to the proposed dividend of \$1.00 per share for the year ending December 31, 1900. The Board of Directors has considered the same and has decided to pay the same on or about the 15th day of February, 1901. The dividend will be paid in cash to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901. The dividend will be paid to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901. The dividend will be paid to the stockholders of record on the 1st day of February, 1901.

I am, Sir, very respectfully,
 Yours truly,
 President

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Organisatie. Wijziging van het K. B. van 14 Febr. 1881, N°. 5, waarin gelezen moet worden, in plaats van 2 Luitenant-kolonels en 2 Majoors: 4 Luitenant-kolonels of Majoors: K. B., 29 Mei N°. 7. — M. v. O., 4 Juni, IIIde Afd. Pers., N°. 19. — (221).

Soldijverhooging voor de onderofficieren (geen leerlingen) van de beide Hoofdcursus-compagnieën en van de cursus-compagnie te Delft. Zij bedraagt vijf cent per dag. K. B., 1 Juni, N°. 29. — M. v. O., 9 Juni, IIIde Afd. Pers., N°. 55. — (224).

Wijziging in het Voorschrift tot regeling der opleiding van onderofficieren tot 2de luitenant der infanterie en 2de luitenant-kwartiermeester. De leerlingen worden vrijgesteld van alle korps- en garnizoensdiensten. Zij die tot 2de luit.-kwartierm. bij het leger hier te lande worden opgeleid en leerlingen van de 1ste klasse zijn, of wel tot de leerlingen behoren, die met 1 Oct. in de 2de klasse overgaan, worden, tot het verrichten van administratieve diensten, van 15 Juli tot ultimo Sept. bij de korpsen van het leger of op de bureaux van kwartiermeesters gedetacheerd. De leerlingen voor luit.-kwartierm. in Indië blijven gedurende dien tijd op den Hoofdcursus. K. B., 5 Juni, N°. 39. — M. v. O., 15 Juni, IIde Afd. Gen. Staf., N°. 25. — (222).

Oproeping in werkelijken dienst, opkomst onder de wapenen en vertrek met groot verlof van ingelijfden bij de militia te land. Intrekking van vroegere bepalingen en vaststelling van een nieuw Voorschrift. M. v. O., 16 Juni, VIIde Afd. Mil. en Schutt. N°. 43. — (224).

Militiekader. Wijziging van het K. B., van 11 Jan. N°. 22, in dien zin, dat de milicien die niet voor het blijvend gedeelte is aangewezen, om voor bevordering tot onderofficier in aanmerking te komen, zich verbinden moet minstens zes maanden onder de wapenen te blijven, na het tijdstip, waarop hij anders in het genot van onbepaald verlof zou worden gesteld. K. B., 8 Juni, N°. 31. — M. v. O., VIIde Afd. Mil. en Schutt. N°. 66. — (257).

Artillerie-reglementen. Herdruk van de *Aanwijzing omtrent de inrichting en het gebruik van de spreidingsliniaal* voor het vestinggeschut. Bij de K. M. A. verkrijgbaar gesteld voor f 0,45. M. v. O., 18 Juni, IIde Afd. Gen. Staf., N°. 21. — (258).

Oefeningen bij de korpsen. Intrekking van verouderde aanschrijvingen, M. v. O., 19 Juni IIde Afd. Gen. Staf., N°. 14. — (258).

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

Revolverpatronen voor schietoefeningen van officieren der landmacht. Jaarlijks kunnen kosteloos 120 patronen N°. 11 worden verstrekt aan ieder off. der landmacht, die in het bezit is van een revolver, waaruit die patronen kunnen worden verschoten. M. v. O., 20 Juni, IVde Afd. Art., N°. 23. — (259).

Leiddraad voor het schieten met vestinggeschut. Bij de firma TJEENK WILLINK te Zwolle verkrijgbaar voor f 1,30. — M. v. O., IVde Afd. Art., N°. 24. — (259).

Schoolboek voor lager militair onderwijs door W. G. ROMPELMAN, 3de stukje. Deze gewijzigde herdruk is verkrijgbaar voor f 0,60 bij K. M. A. — M. v. O., 21 Juni, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 48. — (260).

Verbeteringen in het 1ste stukje van het schoolboek voor lager militair onderwijs door W. G. ROMPELMAN. Verkrijgbaar bij de K. M. A. voor f 0,01. — M. v. O., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 49. — (260).

Posterijen. De aandacht wordt gevestigd op het K. B. van 1 Juni (Staatsblad n°. 48), regelende het expresse-bestelloon voor verzendingen met de post. M. v. O., Iste Afd. Secr., N°. 40. — (260).

Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Verleenen van verlof aan gedagvaarde militairen bij het heerschen van besmettelijke ziekten. Bij eenigen twijfel omtrent de bevoegdheid van het verleenen van dat verlof, de machtiging van hoogerhand vragen. M. v. O., 26 Juli, IIIde Afd. Gen. Staf N°. 24. — (261).

Beknopte uitgaaf van »Het Oorlogsrecht». Verkrijgbaar bij BROESE & Co. te Breda: de 2de druk van de Beknopte uitgave van Het Oorlogsrecht of het Recht en de gebruiken in den Oorlog te land en ter zee, alsmede de Rechten en Plichten der Neutraalen, door J. C. C. DEN BEER POORTUGAEL, Kol. v. d. Gen. Staf, Oud-Min v. O. M. v. O., 2 Juli, IIde Afd. Gen. Staf. — (262).

Wijziging in de samenstelling der vaste examen-commissie. Vervanging van den Luitenant-Kolonel der Artillerie K. L. VAN DER HELDEN door den Majoor der Artillerie C. L. DOORMAN. K. B., 26 Juni, N°. 38. — M. v. O., 3 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 22. — (262).

Vermindering van eersten oefeningstijd voor miliciens der lichting van 1883. Wijziging in de bepalingen voor het schijfschieten, om voor bedoelde vermindering in aanmerking te komen. M. v. O., 3 Juli, VIde Afd., Mil. en Schutt., N°. 46. — (263).

Voorschrift op het aanhouden der stamboeken van de militairen, dienende beneden den rang van officier. Vroegere bepalingen dienaangaande worden ingetrokken en een geheel nieuw voorschrift gegeven. M. v. O., 5 Juli, VIde Afd. Mil. en Schutt. N°. 27. — (264).

In administratie voeren van het eskadron ordonnansen. Dat eskadron zal garnizoen houden te Amersfoort en bij het 1ste Regt. Huzaren in administratie worden gevoerd. M. v. O., 9 Juli, VIde Afd. Int., N°. 27. — (359).

Ontslag uit arrest van militairen, die met verlof gezonden of gepasporteerd moeten worden. De klager blijft in arrest totdat omtrent zijn klacht uitspraak zal zijn gedaan, en hij, wien een disciplinaire straf is opgelegd, moet de volle straf ondergaan, ongeacht het tijdstip waarop de gestrafte met verlof of paspoort zou vertrekken. M. v. O., 13 Juli, Iste Afd. Secr., N°. 33. — (359).

Besmettelijke ziekte. Wegens ernstige ziekte, belangrijk ongeval of overlijden van naaste betrekkingen, kan zonder machtiging van den Min. v. Oorlog verlof worden verleend naar plaatsen, waar besmettelijke ziekten

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

epidemisch heerschen. Bij den Burgemeester der gemeente, waarheen verlof is verleend, moeten inlichtingen worden ingewonnen, alvorens te beslissen of hij, aan wien het verlof is gegeven, kan terugkeeren. M. v. O., 14 Juli, N°. 15, 1ste Afd. Secr. N°. 15. — (360).

Recueil Militair. De voorschriften, die niet in de *Beknopte Uitgave* van het *Rec. Mil.* worden opgenomen, omdat het voornemen bestond ze te vervangen door nieuwe, zullen in een *Aankwansel* worden bijeengebracht. Aan elke compagnie, elk eskadron en elke batterij geschiedt de uitreiking van de *Beknopte Uitgave* kosteloos. M. v. O., 16 Juli, 1ste Afd. Secr. N°. 28 — (361).

Veldmanoeuvres der 3de Divisie infanterie. Zij worden gehouden in Noord-Brabant in Aug. en Sept. Daaraan zullen deelnemen: Staf 3de Div. Inf., 3de en 6de Regt Inf. (beiden zonder 5de bat.), 4de esk. 2de Regt. Huz., een gedeelte van het esk. ordonnansen, 4 batt. en beide treincomp. 3de Regt. veld-art., 3de veldcomp. Genie-troepen, een gedeelte van de 3de comp. Hospitaal-soldaten, een veld-telegraafbrigade, een detachement cav. en een detachement marechaussée. Tot scheidsrechters zijn benoemd de kolonels C. D. H. SCHNEIDER en H. M. VERKOUTEREN. K. B., 29 Juni, N°. 40. — M. v. O., 19 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 26. — (363).

Verstrekking van patronen aan dienstdoende schutterijen. Jaarlijks kunnen voor ieder off. en afgeëxerceerd onderoff. en mindere worden aangevraagd: 60 scherpe, 10 losse patronen tot geweren en 30 patronen tot kamerschietcilinders. Ingeval over geen schietbanen kan worden beschikt, kunnen 60 losse patronen worden ontvangen. M. v. O., 19 Juli, IVde Afd. Art., N°. 33. — (368).

Besmettelijke ziekten bij paarden. Hoe te handelen in gevallen van kwade droes, miltvuur, huidworm, dierenschurft of influenza. M. v. O., 20 Juli, 1ste Afd. Secr., N°. 22. — (371).

Vervoer van militairen en militaire goederen. Intrekking van vroegere bepalingen. Met ingang van 1 Oct. wordt vastgesteld een nieuw *Voorschrift, houdende bepalingen, in acht te nemen bij het vervoer van militairen en militaire Goederen*. Dit zal kosteloos en met dezelfde bestemming als het *Rec. Mil.* aan rechthebbenden worden verstrekt. De tarieven voor vervoer per tramweg of stoomboot zullen niet meer in het *Rec. Mil.* worden opgenomen, doch te gelijk hiermede, op losse bladen gedrukt, worden verzonden, met vermelding dezer verzending op den omslag van de aflevering van dat *Rec. Mil.* Deze bladen dienen ter aanvulling van bovenbedoeld *Voorschrift*. M. v. O., 24 Juli, VIde Afd. Int., N°. 39. — (372).

Voorschrift betreffende de oplegging, het onderhoud en de samenstelling van de paardentuigen der tweeradige voertuigen, aanwezig bij de korpsen van het leger. Verkrijgbaar bij de K. M. A. voor f 0,70. M. v. O., 28 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 9. — (376).

Wijziging in het exercitie-reglement der cavalerie. Deze wijziging van de *Ruiterschool te paard en Pelotonschool te paard, ten dienste van de bereden artillerie*, is bij de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 0,02. M. v. O., 28 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 10. — (376).

Het verleenen der vergunning tot verkoop van sterken drank in legerplaatsen. Dit mag niet geschieden aan hen, die ingevolge art. 1 der wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 97) zijn uitgesloten, noch aan hun tusschenpersonen. M. v. O., 31 Juli, IIde Afd. Gen. Staf, N°. 7. — (377).

Wijziging der bepaling omtrent 's Konings ordonnanse-

officiëren. Deze kunnen bij uitzondering den rang bekleeden van kapt. of ritm., doch genieten alsdan het traktement dat hun, in verband met hun diensttijd als officier, zou toekomen in den rang van 1sten Luit. van den Grooten Staf. M. v. O., 31 Juli, IIde en IIIde Afd. Gen. Staf en Pers., N°. 9. — (378).

Beknopt overzicht over 1882. Bij de K. M. Academie verkrijgbaar tegen f 2,15: *Beknopt Overzicht der proeven en oefeningen, die in het jaar 1882 bij het wapen der artillerie hebben plaats gehad.* M. v. O., 4 Aug., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 49. — (379).

Organisatie, garnizoensindeeling en mobilisatie van het leger. Dit werk is verkrijgbaar bij de Gebrs. VAN CLEEF te 's Gravenhage voor f 1,72⁵. M. v. O., 8 Aug., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 53. — (379).

Rechtspleging bij de landmacht. Praeventieve hechtenis. Herinnering aan het bepaalde sub 1° K. B. van 16 Nov. 1818, Litt. N°. 2, waarbij de Garnizoens-Commndt. verplicht zijn, om in alle zaken, die zij vermeenen, dat door den krijgstraad moeten worden berecht, het gevoelen in te winnen van den auditeur-militair, en aan dezen de vraag te onderwerpen of de beklagde al dan niet in praeventieve hechtenis moet worden gehouden. M. v. O., 9 Aug., Iste Afd. Secr., N°. 38. — (380).

Weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht. In afwachting van een algemeene herziening der statuten, worden eenige bepalingen omtrent het bestuur en beheer der kas gegeven. K. B., 4 Aug., N°. 37. — M. v. O., 10 Aug., VIde Afd., N°. 60. — (381).

Korte inhoud van het Recneil Militair 1883. ⁽¹⁾

Toelage voor den officier van gezondheid bij het korps Torpedisten. Te rekenen van 1 Juni 1883 zal door dien off. van gez. een toelage worden genoten tot een bedrag van f 200,— 's jaars. K. B., 10 Aug. N°. 25. — M. v. O., 17 Aug., IIde Afd. Pers., N°. 64. — (393).

Veldmanoeuvres der cavalerie. In September, zullen in Overijsel en Gelderland, onder leiding van den Insp. der cav., veldoefeningen op groote schaal worden gehouden, waaraan zullen deelnemen: de staf en de vijf esk. van het 1ste Regt. Huzaren, de Staf en twee batt. rijdende Art., een peloton van het esk. ordonnansen, een detachmentement trein, hospitaalsoldaten en marechausees. Tot chef van den staf der brigade zijn benoemd: de Luit.-Kol. van den Gen. Staf, Jhr. TEDING VAN BERKHOUT; tot Adjunct-chef, de Kapt. van den Gen. Staf WÜPPERMAN; tot Adjutant van den leider, de Maj. der Cav. RIJNBENDE. Toegevoegd aan den leider zijn: de 1ste luit. der Cav. THIANGE en de 1ste luit. der Inf van het O.-I. leger DE NEVE. Met den administratieve dienst bij de Cav.-brigade is belast de Kapt.-Int. VERMIJNE, aan wien zijn toegevoegd de 1ste luit. ROLDANUS en de 1ste luit.-kwart. KLEIJNHENS. Voorts worden eenige bepalingen gegeven omtrent fourage, schadeloosstelling voor bureaustkosten enz. K. B., 21 Aug., N°. 8. — M. v. O., 25 Aug., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 126. — (394).

Wijziging in de samenstelling der vaste examen-commissie. In de plaats van den tot Luit.-Kol. bij den Gen. Staf bevorderden Maj. der Cav. Jhr. TEDING VAN BERKHOUT is tot lid dier commissie benoemd de Ritm. Jhr. GEVAERTS. K. B., 27 Aug., N°. 33. — M. v. O., 31 Aug., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 66. — (399).

Reglement voor de Koninklijke Militaire Academie. Het gewijzigde reglement wordt in zijn geheel vermeld. K. B., 14 Aug. (*Staatsbl.* N°. 128). — M. v. O., 1 Sept., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 44. — (400).

Het vieren van verjaardagen van Leden van het Koninklijk Huis. Wanneer die verjaardagen vallen op dagen van de groote of veldmanoeuvres, dan zullen die manoeuvres voor die dagen geschorst worden en door de troepen groote parade worden gehouden in groote tenue. K. B., 3 Sept., N°. 32. — M. v. O., 7 Sept., IIde Afd. Gen. Staf, N°. 30. — (442).

Militie-kader. Evenals bij de infanterie kunnen bij alle korpsen der landmacht, die gedeeltelijk uit nationale militie bestaan, miliciens als kor-

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

Korte inhoud van het Recneil Militair 1883. ⁽¹⁾

Onderricht in de rijkunst aan officieren van onbereden wapens en diensten, enz. Gedurende den aanstaanden winter, wordt in de garnizoenen waar zich bereden korpsen bevinden, gelegenheid gegeven tot oefening in de rijkunst, zoowel aan officieren van onbereden wapens en diensten als aan de militaire studenten voor den geneeskundigen dienst en kweekelingen van 's Rijks veeartsenijsschool. Te Leiden echter wordt die gelegenheid beperkt voorzooveel paarden tot die oefening beschikbaar zijn. Te Leeuwarden wordt van 1 Nov. tot 1 April a. s. tot het geven van bedoeld onderricht een detachement (24 paarden) van het 1ste regt. Huzaren gestationneerd. M. v. O., 18 Sept., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 67. (477).

Compagnies-administratie. Wijziging van enkele bepalingen van het Provisioneel reglement van administratie bij de landmacht, waardoor, voor de verantwoording van soldij, brood, vivres en fourages, stukken kunnen worden opgemaakt, die de ontvangst van gelden, de verantwoording en de afrekening bij de compagnieën, eskadrons en batterijen van de landmacht, over kortere tijdvakken dan voor de gebruikelijke leeningslijsten en verantwoordingsstukken bepaald was, mogelijk maken. Voorts wordt vastgesteld dat onderofficieren en soldaten van de korpsen der landmacht (hieronder ook te verstaan de K. M. Academie, de Pupillenschool en het wapen der maréchaussée, doch niet het Koloniaal Werfdépôt), na 1 Jan. 1884 van het eene korps of onderdeel bij het andere overgaande of in subsistentie gesteld wordende, tot en met den dag van overgang beschouwd moeten worden tot het korpsgedeelte, hetwelk zij verlaten, ingeval zij op dien dag recht hebben op soldij met brood of op soldij met daggeld. Zij blijven dus tot en met den dag van overgang in het genot en verdere verstrekkingen en vergoedingen, voor dat gedeelte en voor den graad, dien zij vóór den overgang bekleedden, bepaald. Een voorschrift waarin deze wijzigingen zijn opgenomen, zal worden uitgegeven. K. B., 28 Aug., N°. 28. — M. v. O., 20 Sept., VIde Afd., Int., N°. 32. — (478).

Nieuwe regeling van de traktementen, bureelkosten, soldijen, daggelden en toelagen bij de K. M. Academie. De bepalingen die hieromtrent worden gegeven, worden gevolgd door een tabel, die de vorenbedoelde traktementen, bureelkosten enz. opgeeft. K. B., 14 Sept., N°. 40. — M. v. O., 21 Sept., IIIde Afd., Pers, N°. 14. — (480).

Huwelijken van vrijwillig dieneude milifairen beneden den rang van officier. Onderofficieren, korporaals en verdere militairen der

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

K. M. Academie, zullen, bij het aangaan van een huwelijk, zoowel de bijzondere als de algemeene voorrechten genieten, vastgesteld bij de Beschikking van het Dept. v. O. van 15 Maart 1881, IIIde Afd., Pers., N°. 63, gewijzigd bij die van 26 April d. a. v., IIIde Afd., Pers., N°. 32. — M. v. O., 27 Sept., IIIde Afd., Pers., N°. 16. — (487).

Handboek tot vervaardiging van ernstvuurwerken. Deze onder medewerking van den 1sten Luit. der Art. jhr. E. M. VAN BEYMA herziene vierde druk van het Handboek van den Majoor der Art. J. W. BERGANSIUS is verkrijgbaar bij de K. M. Academie voor f 2,30. — M. v. O., 29 Sept., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 70. — (487).

Wijziging van het reglement betreffende de toelating van studenten in de geneeskunde aan de Universiteiten hier te lande tot de verbintenis, om later als officier van gezondheid bij de landmacht te dienen. Door deze wijziging kunnen ook studenten in de geneeskunde aan de universiteiten hier te lande, bevoegd tot het afleggen van, of voldaan hebbende aan de examens, genoemd onder artt. 4, 5 en 6 der wet van 25 Dec. 1878 (*Staatsblad* N°. 222), gewijzigd bij de wet van 27 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 103), tot de verbintenis, bedoeld in art. 18 der wet van 2 Aug. 1880 (*Staatsblad* N°. 145), worden toegelaten. K. B., 14 Sept., (*Staatsblad* N°. 135). — M. v. O., 29 Sept., IIIde Afd. Pers., N°. 76. — (488).

Toelage voor den commandant van het korps Torpedisten. Deze commandant, kapitein zijnde, geniet een toelage van f 700 's jaars. K. B., 1 Oct., N°. 20. — M. v. O., 6 Oct., IIIde Afd., Pers. N°. 33. — (490).

Exercitie-reglement der Cavalerie. Pelotonsschool te paard. Deze herdruk is verkrijgbaar voor f 0,25 aan de K. M. Academie. M. v. O., 9 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 25. — (491).

Verkoop van Rijksgoederen. Alleen wanneer het noodig wordt geoordeeld kan die verkoop geschieden met bijstand van een notaris, griffier of deurwaarder. In dat geval moet bij de inzending van het proces-verbaal der verkooping, de reden worden vermeld, waarop de hulp van een dier ambtenaren is ingeroepen. — M. v. O., 10 Oct., Iste Afd., Secr., N°. 25. — (491).

Boekwerken. De 5de druk van de Gronden der Beschrijvende Meetkunst door J. BADON GHIJZEN, is bij de K. M. Academie verkrijgbaar voor f 2. — M. v. O., 10 Oct., IIde Afd., Gen. Staf, N°. 28. — (492).

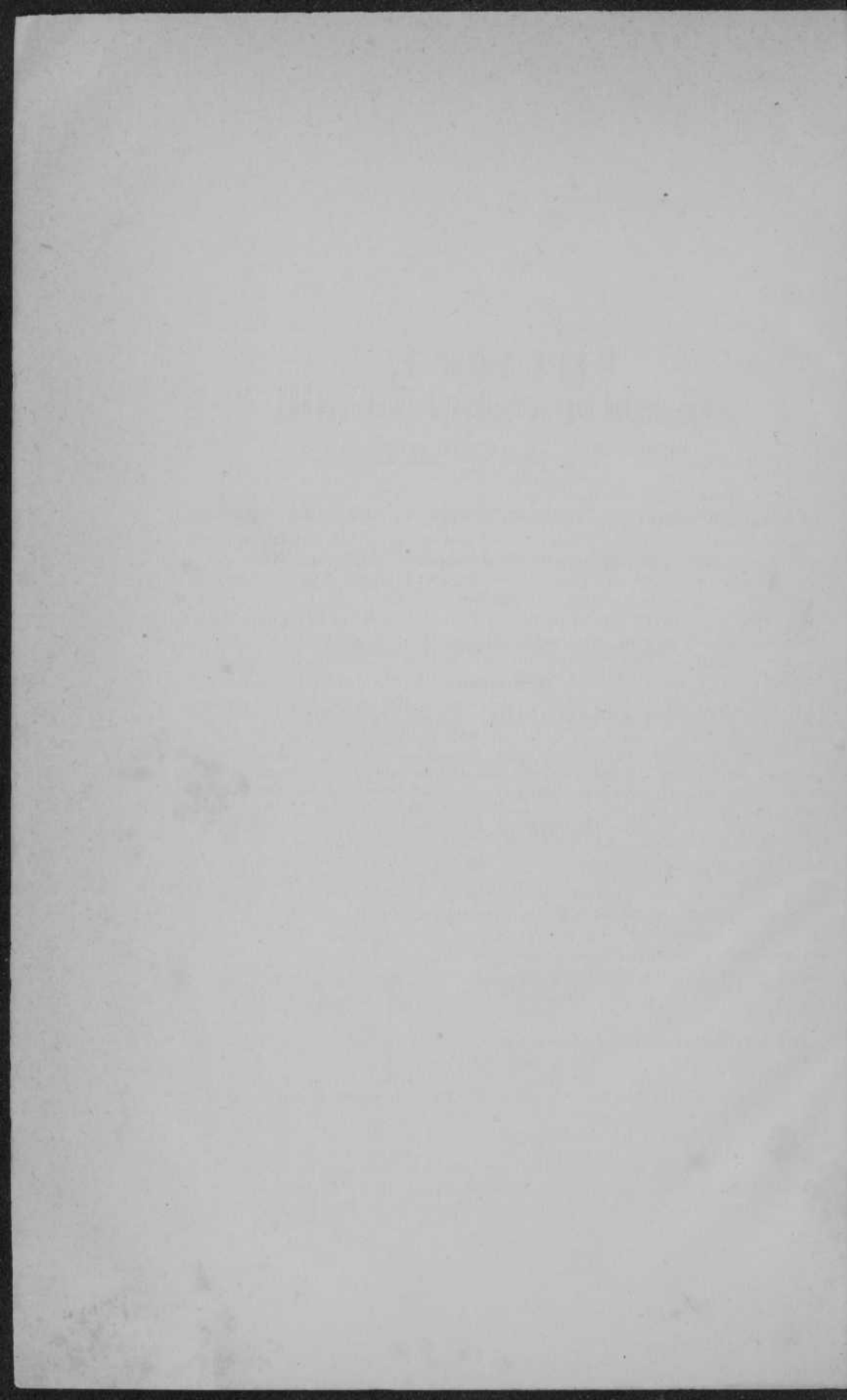
Korte inhoud van het Recueil Militair 1883. ⁽¹⁾

Schadeloosstelling voor fourages over 1883/84. Opgaven van hetgeen voor gemis van fourages toekomt aan de tot houden van dienstpaarden gerechtigde opper-, hoofd- en verdere officieren. Wanneer deze officieren zich langer dan drie achtereenvolgende dagen, wegens dienstzaken buiten hun gewone standplaatsen moeten ophouden, in plaatsen waar niet van Rijkswegen in de aanschaffing van fourages is voorzien, kunnen de fourages *in natura* worden verstrekt. De te deze zake gedane uitschotten zullen dan op declaratie, onder overlegging van quitantiën, worden vergoed. K. B., 12 Oct., N°. 32. — M. v. O., 22 Oct., Vide Afd., Int., N°. 13. — (493.)

Fourages over 1883/84. Gesloten contracten en algemeene voorwaarden voor de levering van fourages. M. v. O., 22 Oct., Vide Afd., Int., N°. 14. — (495.)

N.B. Verschenen, het *Voorschrift houdende wijziging van de verantwoording van soldij, brood, vivres en fourages en van kleeding en uitrusting bij de compagnieën van de korpsen der landmacht.* (Zie beschikking M. v. O., 20 Sept., Vide Afd., Int., N°. 32. — (478.))

(1) De tusschen twee haakjes gestelde cijfers duiden de bladzijde aan van het Recueil Militair. De aanschrijvingen van het M. v. O. en de Koninklijke Besluiten, waarbij het jaartal niet is vermeld, zijn van het jaar 1883.

BIJLAGE I,

BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 1.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 November—25 December 1882.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 1ste luit.-kwart., de 2de luit.-kwart. C. Broeksma, gedet. in O.-I.; tot maj.-kwart. bij het 7de reg. inf., de kapt.-kwart. R. Smulders, van het korps rijd. art., gedet. bij het kol. werfd.; tot kapt.-kwart. resp. bij het 8ste reg. inf., bij het 3de reg. vestingart. en bij het 2de reg. huz., de 1ste luits.-kwart. P. M. Scheurleer en J. C. Vaupel Kleijn, beiden van het 3de reg. inf., en M. L. Moggenstorm, van het korps torp.; tot 1ste luit.-kwart., de 2de luits.-kwart. J. F. de Meester, van het 1ste en C. J. W. J. Schuak, van het 8ste reg. inf.; tot 2de luit.-kwart. bij het 3de reg. inf., de sergn. C. J. A. Brandts Buijs, van het 8ste en H. C. M. Reijen, van het 2de reg. inf.; bij het 1ste reg. veldart., de serg. D. A. L. van Andel, van het 3de reg. inf.; tot luit.-kol., de maj. J. W. du Celliéé Muller, direct van 's Rijks centr. mag. van mil. kl. enz. te Delft; tot luit.-kol. dir. van 's Rijks centr. mag. van mil. kl. enz. te Amsterdam, de maj.-kwart. E. L. J. de Roij van Zuijdewijn, van het 8ste reg. inf.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. van gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. dr. W. Hamaker; tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. student (arts) J. J. v. Driel.

Bij het wapen der infanterie. Tot 1ste luit., de 2de luit. H. J. Iwes, gedet. in O.-I. Bij het 1ste reg., tot adj., de 1ste luit. C. G. Kamerling; tot 2de luit., de sergn. A. J. Merks, van het instr. bat., en A. W. Bachmann, van het 5de reg. Bij het 2de reg., tot 2de luit., de sergn. P. baron van Lewe van Middelstum, van het instr. bat., benevens J. P. C. Hardie en G. Nijpels, beiden van het korps. Bij het 3de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. W. J. Immink; tot 2de luit., de serg. M. A. N. baron Mulert tot de Leemkule, van het 2de reg. Bij het 4de reg., tot kapt., de 1ste luit.-adj. J. van der Horst Bruijn, van het 8ste reg.; tot adj., de 1ste luit. J. H. A. Nierstrasz; tot 2de luit., de sergn. E. G. Staal, van het instr. bat., T. L. van Wagtenonk, van

het 5de reg. en W. H. v. Wieringhen Borski, van het reg. gren. en jag. Bij het 5de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. M. J. van Hille; tot 2de luit., de sergn. H. J. von Santen en J. W. van Alphen, van het reg. gren. en jag. Bij het 6de reg., tot kapt., de 1ste luit. W. H. van Vliet Harsveldt, van het alg. d. v. d.; tot 2de luit., de sergn. C. J. A. de Bont en jhr. F. M. van Spengler, van het reg. gren. en jag. Bij het 7de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. J. J. van Leeuwen; tot 2de luit., de sergn. G. Snellen, van het 8ste en F. Stellenboom, van het 6de reg. Bij het 8ste reg., tot adj., de 1ste luit. C. P. de Veer; tot 2de luit., de sergn. C. W. J. Nuijs, van het 5de en L. M. A. van Schmid, van het 3de reg., benevens M. van der Meer Mohr, van het korps.

Bij het wapen der cavalerie. Tot maj., de ritm. op nonact. F. L. de Graeff. Bij het 1ste reg. huz., tot maj., de ritm.-adj. G. J. IJssel de Schep- per, van het korps; tot adj., de ritm. P. v. Tienhoven; tot ritm., de 1ste luit. G. J. A. A. baron van Heemstra, ord. offic. van Z. M., met bepaling dat hij in zijn betr. van ord. offic. zal gedet. blijven; tot 2de luit., de wachtm. W. J. Tilanus en P. E. H. V. L. baron van Boecop, van het 2de reg. huz. Bij het 2de reg. huz., tot luit.-kol., de maj. W. G. K. A. v. Overveldt, van het korps; tot maj., de ritm. B. J. Couvée, van het korps; tot ritm. instr., de 1ste luit. J. C. Lagerwerff, van het 3de reg. huz.; tot 2de luit., de wachtm. R. W. Wijnmalen en A. G. M. J. baron van Oldenneel, van het korps.

Bij het wapen der artillerie. Tot 2de luit. Bij het 1ste reg. vestingart., de sergn. H. B. Schreuder en N. C. K. Lasonder. Bij het 4de reg. vestingart., de serg. J. van Gruting; allen van het 2de reg. vestingart.

Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. inf., de 1ste luit. W. A. Verhoeven, van het 6de reg. Bij het 5de reg. inf., de 1ste luit. J. T. H. D. W. Baak, van het 3de reg. inf. Bij het instructiebat., de 1ste luit. J. F. N. v. Bunge, van het 2de reg. inf. Bij het 1ste reg. huz., de maj. jhr. L. J. H. Teding v. Berkhout en de ritm. J. v. d. Wedden, beiden van het 3de reg. huz. Bij het 3de reg. veldart., de 1ste luit. J. W. P. van Hoogstraten, van het 3de reg. vestingart. Bij het 3de reg. vestingart., de kapt. H. Nieuwenhuijs, van het 4de reg. vestingart. Bij het 4de reg. vestingart., de kapt. A. H. van Breda, van het 3de reg. vestingart. Bij het korps genietr., de 1ste luit. W. J. Rahder, van den staf der genie.

Werkzaam gesteld,

bij de Kon. Milit. Academie (staf der inf.), de 1ste luit. J. A. Roeloffs, van het 3de reg. inf.

Gedetacheerd,

bij de mil. verk., de 1ste luit. B. A. v. Helden Tucker, van het 6de reg. inf. Bij het kol. werfd., de kapt.-kwart. J. T. I. de Jong, van het 3de reg. vestingart. en de 2de luit. D. J. Ruitenbach, van het 7de reg. inf. Bij het 2de reg. veldart., de 1ste luits. J. J. P. Slinkers, van het 1ste en O. L. G. F. Aberson, van het 3de reg. vestingart.

Bestemd,

tot kapt. voor spec. diensten, de kapt. J. C. van Schermbeek, van het 7de reg. inf.

Eervol ontheven,

van de betr. van instr., de ritm. K. Zegers Veeckens, van het 2de reg. huz.; van de functiën van kapt. voor spec. diensten, de kapt. D. J. H. N. den Beer Poortugael, van het 4de reg. inf.

In actieven dienst hersteld,

bij het 1ste reg. huz., de 1ste luit. E. J. Gelderman.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

(7de reg. inf.), de 1ste luit. A. H. P. T. Brunet de Rochebrune, gedet. geweest in O.-I.

Gepensionneerd.

De luit.-kol. J. H. van der Stuijt, dir. van het Rijks centr. mag. van kleed. enz. te Amsterdam (onder toek. van den rang van kol.); de kapt.-kwart. N. J. H. van den Bos, van het 7de reg. inf. en M. Kloekhorst, van het 2de reg. huz., alsmede de kapt. J. A. Jochems, van het 4de reg. inf.

Eervol uit den dienst ontslagen,

de 2de luit. der inf. F. H. H. Lemmens.

Den rang verleend,

van luit.-gen. aan den gep. gen.-maj. M. D. graaf van Limburg Stirum, adj. des Konings i. b. d. en F. van Exter; van maj., de gep. kapt. J. A. Timerman; van kapt., de gep. 1ste luit. D. H. Hendriks; van dir. offic. v. gez. 3de kl., de gep. offic. v. gez. 1ste kl. G. M. Ingenluijff.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 2de luit.-kwart., de sergn. J. F. Eichholtz, van het 3de reg. inf., J. W. Brinkgreve, van het reg. gren. en jag., A. L. G. Visscher, van het instr. bat., F. W. Arndt, van het 4de en L. M. van Olst, van het 6de reg. inf.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de artsen J. K. Mohr en S. J. Juda, laatstgen. e. o. offic. v. gez. in W.-I.; alsmede de milit. studenten J. W. H. Wijsman en A. Ekerman.

Bij het wapen der infanterie. Tot 2de luit., de sergn. A. W. van Buuren, van het 1ste reg. inf., H. A. D. Koedijk, van het reg. gren. en jag., D. L. de Rochemont, van het 2de en C. van Assendelft, van het 3de reg. inf., W. P. van Haasbergen en J. H. H. Dommers, van het reg. gren. en jag., K. M. de Jager, van het 3de reg. inf., J. C. Smits, van het reg. gren. en jag., J. A. Oudemans, van het instr. bat., C. A. L. Marchant, van het 7de en J. D. H. Janssen, van het 6de reg. inf.

Bij het wapen der artillerie. De sergn. H. J. J. Knibbeler, A. P. Adama van Scheltema, H. W. J. Stroband, D. G. van Nieuwenhoven Helbach, D. L. van Asch, van het 2de en J. P. Munting, van het 4de reg. vestingart.

Overgeplaatst bij het leger h. t. l.,

(6de reg. inf.), de 2de luit. C. M. H. Kroesen.

Overleden gepensionneerden.

De luit.-kols. C. L. H. Quarles de Quarles, den 12den Nov. 1882 en H. L. le Clercq, den 23sten Nov. 1882; de kapt. T. M. W. Acker, den 23sten Nov. 1882; de 1ste luit. J. A. Ploem, den 24sten Oct. 1882.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot mil. ambt. 3de kl. de gepasport. adj.-onderoffic. kwartierm. L. Sevette, thans met de waarn. dier betrekking belast.

Bevorderd.

Bij de mil. administratie. Tot maj.-int., de kapt.-int. M. Willemstijn, W. B. Filet en A. E. Winckel; met bep., dat laatstgenoemde ook in den nieuwen rang belast blijft met de samenstelling van het nieuwe reglement van adm. voor de landmacht en als zoodanig blijft gevoerd *à la suite* van zijn korps; tot kapt.-kwart., de 1ste luits.-kwart. H. W. G. Wilderink en P. Brouwer; tot 1ste luit.-kwart., de 2de luit.-kwart. H. P. M. van Altena.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luit. J. A. T. van Beek; tot 1ste luit., de 2de luits. J. W. J. van der Moore en W. J. Kroef.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst. Bij het garn. te Oenarang, de offic. van gez. 1ste kl. H. I. Wefers Bettink.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 9de bat., de kapt. L. van der Hout, de 2de luits. E. G. O. Lange, J. H. Kroet en jhr. D. Barchman Wuijters.

Bij het 12de bat., de maj. A. H. van de Pol.

Als adj. bij het 1ste depotbat., de 1ste luit. H. P. J. Bode van dat korps. Bij het 2de depotbat., de 2de luit. C. F. A. H. Fundter. Bij het 3de depotbat., de 2de luit. R. G. Doorman.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de IVde afd., de 1ste luit. E. Tielenius Kruijthoff, van de werken te Buitenzorg.

Bij den generalen staf. Als adjunct op het topogr. bureau, de 2de luit. A. A. van der Mark, van het subsistentenkader te Batavia.

Bij de mil. administratie. Als gewest. intend. te Semarang, de maj.-intend. M. Willemstijn, van de Vde afd. van het dep. van oorlog.

Bij den geneesk. dienst. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de offic. v. gez. 1ste kl. V. Kobler, van het cordon tot tegengang der verspreiding der veepest in het Cheribonsche. Bij dien van Atjeh, de offic. v. gez. 2de kl. G. T. J. von Baden, van den geneesk. dienst van Palembang. Bij dien van Atjeh, de offic. v. gez. 2de kl. J. Letzeisen, van dien dienst van Sumatra's Westk. Bij dien van Amboina en Ternate, de offic. v. gez. 2de kl. M. Steensma, van het garn. te Oenarang. Bij dien van Palembang, de offic. v. gez. 2de kl. F. W. Stammeshaus, van den dienst van Atjeh. Bij het hosp.

te Batavia, de offic. v. gez. 2de kl. L. R. A. J. H. P. F. Littmann, van het garn. te Tjilatjap. Bij het garn. te Batavia, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. R. A. J. Snelhage, van het hosp. aldaar. Bij dat te Onrust, de offic. v. gez. 2de kl. dr. F. J. M. Fiebig, van dat te Batavia. Bij dat te Palimanan, de offic. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl, van het hosp. te Batavia. Bij dat te Tjilatjap, de offic. v. gez. 2de kl. J. F. Tulleners, van het hosp. te Batavia. Bij dat te Salatiga, de offic. v. gez. 2de kl. dr. R. F. J. Wijckerheld Bisdom, van den geneesk. dienst van Amboina en Ternate. Bij dat te Buitenzorg, de offic. v. gez. 2de kl. L. E. van Teijn, van het hosp. te Batoe-Toelis.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 3de bat., de 1ste luit. C. A. van Loenen, van het garnbat. van Palembang, en de 1ste luit. J. L. Reeringh, van het 11de bat.

Bij het 6de bat., de kapt. P. G. Bode, van het 12de bat.

Bij het 7de bat., de 2de luit. B. A. A. de Vlaminck, van het garnbat. in de 2de mil. afd. op Java.

Bij het 11de bat., de kapt. H. W. Nijenhuis, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 12de bat., de 1ste luit. F. G. J. Bosschart, van het garnbat. van de 2de mil. afd. op Java.

Bij het 14de bat., de 1ste luit. O. G. H. Heldring, van het 15de bat.

Bij het 15de bat., de maj. M. Segov, van het 3de bat.

Bij het garnbat. in de 2de mil. afd. op Java, de 2de luit. J. L. T. Sanders, van het 7de bat. Bij dat van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luits. J. C. Opperman en B. L. Hagedoorn, beiden van het 5de depotbat., en de 2de luit. H. T. de Moulin, van het 2de bat. Bij dat van Atjeh, de kapt. F. W. Beeckman, de 1ste luit. H. C. Verniers van der Loeff, de 2de luits. H. F. T. van Blokland en H. 's Graeuwen, respectievelijk van het 12de, 8ste, 14de en 3de bat. Bij dat van Atjeh, de kpts. N. J. Stadlmair en P. H. H. Routs, resp. van het 2de en 15de bat., de 1ste luits. J. H. J. Reiche, I. Rozenraad, G. P. M. van der Noordaa en D. F. J. G. Brunet de Rochebrune, resp. van het 3de en 12de bat., het garnbat. van Palembang en het subsistentenk. te Semarang, en de 2de luits. C. Lamberts en A. Vermaat, resp. van het 12de bat. en het 3de depotbat. Bij dat van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. N. C. U. Masman, van het subsistentenk. te Batavia. Bij dat van Palembang, de 2de luit. J. P. C. Bueninck, van het 1ste depotbat. Bij dat van Amboina en Ternate, de 1ste luit. W. de Beijer, van het 14de bat. Bij dat van Sumatra's Westk., de 2de luit. D. M. Slangen, van het 4de depotbat. Bij het subsistentenk. te Batavia, de 1ste luit. A. W. Paulman, van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 3de comp., 3de bergb. te Soerabaia, de kapt. K. E. Keck, van de 16de comp., 6de comp. vestingart. aldaar; als adj. bij het comm. der art. van Sumatra's Westk., de 1ste luit. J. J. Temminck, van de 14de comp. aldaar. Bij de 9de comp., 3de comp. vestingart. te Batavia, de bij het wapen gedet. 1ste luit. der inf. van het Nederl. leger C. D. de Roon, adj. bij het commandement der art. te Atjeh. Bij de 22ste comp., 2de comp. vestingart. van Atjeh, de 1ste luit. J. A. van Cappelle, van de 10de comp., 3de veldbatt. te Willem I.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 4de esk. te Atjeh, de ritm. A. M. Margadant, thans gedet. als instr. van het Mangkoe Negaransche legioen te Soerakarta.

Bij het wapen der genie. Bij de werken der genie te Buitenzorg, de kapt. J. J. Staal, van de IVde afd. van het dep. van oorlog. Bij de werken der genie te Magelang, de 1ste luit. G. W. F. de Vos, van het korps genietroepen, en de 1ste luit. der genie E. Tielenius Kruythoff naar Batavia.

Ingetrokken.

De overplaatsing van Makassar naar Batavia van den 1sten luit.-kwart. J. P. Lotichius, wordende hij in verband daarmede overgeplaatst als kwart. van het subsistentenkader te Soerabaia.

Machtiging verleend,

om den scheepsklerk bij de Nederl. marine G. J. H. Ferguson, in afwachting der beschikking op zijn verzoek om ontslag uit den zeedienst, al dadelijk te stellen ter beschikking van den hoofdint. der mil. adm. bij de landmacht.

Ter beschikking gesteld,

van den chef over den geneesk. dienst, de dir. offic. v. gez. 2de kl. J. de Koningh, van het garn. te Weltevreden.

Eervol ontslagen.

De majoors-int. bij de mil. adm. K. F. Gerth van Wijck en A. F. L. G. H. van den Steen van Ommeren; als lid der dir. van het mil. weduwen- en weezenfonds, de gep. luit.-kol. der art. J. B. P. Osten onder dankbetuiging; de tijd. offic. v. gez. 2de kl. dr. A. Stein.

Vergund,

aan de bij het wapen der art. hier te lande gedet. 1ste luits. der inf. van het Nederl. leger J. S. Wernas, D. Cheriex en H. J. Dijkmeester, om bij het eerst-gemeld wapen gedet. te blijven, in afwachting dat door den Koning zal zijn beschikt op het door hen gedaan verzoek, om die detachering te verlengen.

Tweejarig verlof verleend,

aan den offic. v. gez. 1ste kl. J. H. D. L. Sanger; aan den kapit. der inf. P. A. van der Loeff; aan den kapit.-kwart. bij de mil. adm. L. C. van Berg; aan den kapit. der inf. H. J. Knijff; aan de mil. apoths. 2de kl. D. van Beuningen van Helsdingen en W. Pontier.

BIJLAGE II,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 2.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 December 1882—25 Januari 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de milit. student R. van der Veer.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1ste reg., tot 1ste luit., de 2de luits. jhr. F. L. Falck en P. F. Peters. Bij het 3de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. R. H. Driessen. Bij het 4de reg., tot kaplt., de 1ste luits. J. F. C. W. Adels, van het 6de en G. J. Meijer, van het 7de reg.; tot 1ste luit., de 2de luits. F. T. van der Staay, jhr. J. T. van Spengler en L. W. J. Römer. Bij het 7de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. W. J. van Uije. Bij het 8ste reg., tot 1ste luit., de 2de luit. M. F. Stevens.

Bij het wapen der cavalerie. Tot ritm., de 1ste luit. G. C. W. C. van der Schoot, van het leger in N.-I., ged. bij het 1ste reg. huz.

Bij het wapen der artillerie. Tot adj. bij het korps, de 1ste luit. J. E. Ranneft, van het 1ste reg. vestingart., offic. van het mat. te Woerden.

Overgeplaatst.

Bij het 2de reg. inf., de 1ste luit.-kw. J. A. Neuwieller, van het 2de reg. vestingart. Bij het 3de reg. inf., de 2de luit.-kw. W. F. de Vulder van Noorden, van het 8ste reg. inf. Bij het 6de reg. inf., de 2de luit. H. G. C. Munich, van het 3de reg. inf. Bij het 7de reg. inf., de kapts. J. C. T. C. Hackstrob, van het instr.-bat. en J. A. P. Theunissen, van het 4de reg. inf. Bij het instr.-bat., de kaplt. D. J. H. N. den Beer Poortugael, van het 4de reg. inf. Bij het alg. depot van discipl., de 1ste luit. A. van Hille, van het 6de reg. inf. Bij het 3de reg. huz., de 1ste luit. T. E. M. van Lilaar, van het 1ste reg. huz. Bij het 1ste reg. vestingart., de 1ste luit. J. N. A. baron van Wassenaer van St. Pancras, van het korps torp. Bij het korps torp., de 2de luit. J. E. Fabius, van het 4de reg. vestingart. en de 1ste luit.-kw. J. A. van Biesen, van het 5de reg. inf.

Bestemd,

tot kapt. v. spec. d., de kapt. P. R. Goudschaal, van het 1ste en J. F. Roels, van het 4de reg. inf.; tot offic. v. het mat. te Woerden, de 1ste luit. P. A. Numans, van het 1ste reg. vestingart.

Eervol ontheven,

van de functie van kapt. v. spec. d., de kapt. L. Houwink, van het 1ste reg. inf.

Op nonactiviteit gesteld,

(op zijn verzoek en zonder bezw. d. schatk.), de paardenarts 2de kl. J. J. F. Dhont, van het 3de reg. veldart.

Gedetacheerd bij het wapen der artillerie van het leger in N.-I.,

de 1ste luits. W. C. Gobius, van het reg. gren en jag., P. A. H. F. Tergau, van het 2de, C. van Dura, van het 4de, R. Mantingh, M. W. de Vries, van het 7de en A. L. Klerk de Reus, van het 8ste reg. inf.

Overgeplaatst bij het leger in N.-I.,

de 2de luit. J. M. L. Bellaard, van het 5de reg. inf.

Eervol uit den dienst ontslagen,

de 1ste luit. op nonact. C. A. Cikot, van het wapen der genie.

Gepensionneerd,

(op zijne aanvraag), de kapt. H. Kroon, van het 8ste reg. inf.

Overleden.

De luit.-kol. W. G. K. A. van Overveldt, van het 2de reg. huz.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Gedet. bij het leger hier te lande,

(voor 2 jaren, bij het 6de reg. inf.), de 2de luit. A. Nijenhuis.

Overleden gepensionneerden.

De kapt. A. J. Kluppell, den 26sten December 1882; de 1ste luit. F. Britt, den 2den November 1882.

5.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot mil. ambt. 3de kl. de gepasport. adj.-onderoffic. kwartierm. S. C. J. Brinkman.

Bij de militaire administratie. Tot 2de luit.-kwart., de gewezen scheepsklerk bij de Kon. Ned. marine G. J. H. Ferguson.

Bij het wapen der cavalerie. Tot adj. van den plaatsel. cavalerie-comdt. te Salatiga, de 1ste luit. der cav. Hoogeveen.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot 1ste luit.-kwart., de 2de luit.-kwart. J. P. M. Kluppel.

Bij den geneesk. dienst. Tot dirig. offic. v. gez. 2de kl., de offic. v. gez. 1ste kl. F. van Gelder; tot milit. paardenarts 1ste kl. (kapt.) bij den milit. geneesk. dienst, de milit. paardenarts 2de kl. (1ste luit.) H. Mars.

Bij het wapen der artillerie. Tot 1ste luit., de 2de luits. H. W. A. S. Loke en W. Collard.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Batoe-Toelis, de offic. v. gez. 1ste kl. N. L. Holwerda, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 7de bat., de maj. L. T. van der Upwich.

Bij het 13de bat., de 2de luit. J. J. C. Nijland, onlangs uit Nederl. aangekomen als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het 1ste depotbat., de kapt. E. J. T. Gobee. Bij het 3de depotbat., de 1ste luit. J. Borman de Munck, onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 9de comp., 3de comp. vestingart. te Batavia, de kapt. G. P. G. A. Scherer, onlangs van gedetacheerd uit Nederl. teruggekeerd. Bij de 18de comp., 1ste bergb. te Batavia, de 2de luit. H. W. A. S. Loke, onlangs uit Nederl. aangekomen als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Willem I, de kapt. P. L. Dumoulin en bij die te Tjilatjap, de kapt. E. Marcella, beiden onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd. Bij het korps genietroepen te Willem I, de 2de luits. C. Swartbol en A. W. F. Idenburg, beiden onlangs uit Nederl. aangekomen als bestemd voor den dienst hier te lande.

Overgeplaatst.

Bij het wapen der infanterie. Bij het garnbat. van Palembang, de kapt. F. Gusdorf, van het 3de bat. Bij dat van de Westerafd. van Borneo, de 1ste luit. M. H. J. van Swighem en de 2de luit. E. L. Kerrebijn, resp. van het 9de bat. en het 1ste depotbat.

Bij het wapen der cavalerie. Als adj. van den plaatsel. cav.-comm. te Salatiga, de 1ste luit. A. M. Hoogeveen, van de eskadrons aldaar.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 6de comp., 1ste comp. van Atjeh, de kapt. D. Moreau, van de 23ste comp., 2de comp. vestingart. te Batavia. Bij de 13de comp., 4de comp. vestingart. te Batavia, de bij de art. gedetacheerde 1ste luit. der inf. van het Nederl. leger H. L. Nepper, van de 22ste

comp., 2de comp. van Atjeh. Bij de 16de comp., 6de comp. vestingart. te Soerabaia, de kapt. D. G. van Gorkum, van de 6de comp., 1ste comp. van Atjeh. Bij de 22ste comp., 2de comp. van Atjeh, de 1ste luit. C. Schippers, van de 18de comp. van de 1ste bergb. te Batavia.

Eervol ontslagen.

De kapt. der inf. P. J. Vos en R. T. Loozeijer; de gew. opz. over den timmermanswinkel en de houtbewerking bij den art. constr.-winkel te Soerabaia L. A. M. Riemens, thans op nonact.; de milit. apoth. 2de kl. A. de Haan.

Op nonactiviteit gesteld.

De 1ste luit. D. W. Binkhorst, van het strafdetachment te Ngawie.

Tweejarig verlof verleend,

aan den maj. der genie W. A. C. de Bloeme; aan den kapt.-int. bij de milit. admin. G. G. Ouwering.

Overleden.

De offic. v. gez. 1ste kl. bij den geneesk. dienst N. Bonthuis, te Padang, den 8sten Sept. 1882; de 1ste luit. der inf. A. Clarkson, te Pantey Perak, den 14den Sept. 1882; de 1ste luit. der inf. A. Ph. G. Reigersberg, te Solok, den 1sten Oct. 1882; de 2de luit. der inf. C. L. Nijenhuis, te Pajaoe, den 8sten Aug. 1882; de 2de luit. der inf. J. H. Stadhouders, te Boijolalie, den 26sten Sept. 1882.

c.) BIJ DE MARINE.

Zijner Majesteits schepen en vaartuigen van oorlog in dienst op 1 Januari 1883.

Charter en naam.	Commandant.	Ligplaats of station.	Beman- ning.
Fregat <i>Adolf Hertog van Nassau</i> .	Kapt. t. z. E. L. baron van Heeckeren van Walien.	Willemsoord	620.
Torpedo Instructie-vaartuig <i>Vulkaan</i> .	Luit. t. z. 1ste kl. H. G. Hildebrandt.		
Kanonneerboot N ^o . 7.	In gebruik bij den torpedodienst.		
Instructie-vaartuig <i>Urania</i> .	} Dienen tot oefening der adelborsten van het Instituut.		
Item. <i>Astrea</i> .			
Drijvende batterij <i>Salamander</i> .	Dienstdoende als exercitiebatterij.	Amsterdam	420.
Gaffel-zeilschooner <i>Argus</i> .	Luit. t. z. 2de kl. jhr. H. M. Speelman.		
Artillerie-Instructieschip <i>het Loo</i> .	Kapt.-luit. t. z. J. P. Mercier.		89.
Schroefstoomschip 4de klasse <i>Bonaire</i> .	Luit. t. z. 1ste kl. F. K. Engelbrecht.		89.
Corvet <i>Prins Maurits der Nederlanden</i> .	Kapt.-luit. t. z. C. A. Le Bron de Vexela.		
Fregat <i>Admiraal van Wassenaer</i> .	Item S. Kraijenhoff v. d. Leur.	Item	463.

Charter en naam.		Commandant.	Ligplaats of station.	Bemann.
Fregat	<i>Anna Paulowna.</i>	Kapt.-luit. t. z. A. J. Visser.	Rotterdam	459.
Instructiebrik	<i>Ternate.</i>	Dienen tot oefening van de jongens van de opleidingschepen.	Amsterdam	(1).
Item	<i>Polluw.</i>		Item.	
Item	<i>Castor.</i>		Rotterdam	(1).
Fregat	<i>Prins van Oranje.</i>	Kapt.-luit. t. z. A. baron Collot d'Escury.	Hellevoetsluis	450.
Stoomkanonneerboot	<i>Hydra.</i>	Luit. t. z. 1ste kl. A. van Hengel.	Vlissingen	450.
Instructieschip	<i>Marnix.</i>	Kapt.-luit. t. z. C. E. Uhlenbeck.	Hellevoetsluis	159.
Schroefstoomschip	3de klasse <i>Alkmaar.</i>	Item T. C. Gobée.	Curaçao	108.
Item	4de klasse <i>Suriname.</i>	Luit. t. z. 1ste kl. G. J. Buijskes.	Paramaribo	86.
Item	1ste klasse <i>Tromp.</i>	Kapt. t. z. H. D. Guyot.	Op reis naar Batavia.	301.
Item	1ste klasse <i>Leeuwarden.</i>	Item C. F. T. van Woelderden.	Batavia	256.
Fregat	<i>Zeeland.</i>	Item W. J. Scholten van Aschat.	Item	167.
Schroefstoomschip	1ste klasse <i>Curaçao.</i>	Item N. Mac Leod.	Soerabaia	170.
Kanonneerboot	N ^o . 14.	Luit. t. z. 2de kl. C. F. W. K. Happé.	Samarang	11.
Ramtoreschip	<i>Koning der Nederlanden.</i>	Kapt. t. z. P. J. Rosenwald.	Ned. Indië	170.
Item	<i>Prins Hendrik der Nederl.</i>	Luit. t. z. 1ste kl. A. F. J. Frackers.	Item	55.
Schroefstoomschip	1ste klasse <i>Atjeh.</i>	Kapt. t. z. H. J. S. van der Sloot.	Item	235.
Item	item <i>Koningin Emma der Nederlanden.</i>	Item jhr. J. H. P. von Schmidt auf Altenstadt.	Item	238.
Item	2de klasse <i>Watergeus.</i>	Kapt.-luit. t. z. H. J. van Broekhuijzen.	Item	113.
Raderstoomschip	2de klasse <i>Soerabaia.</i>	Item J. H. Commijs.	Item	105.
Item	3de klasse <i>Borneo.</i>	Item E. L. Ehnle.	Item	83.
Item	item <i>Sumatra.</i>	Item C. de Klopper.	Item	72.
Item	item <i>Banka.</i>	Item J. Loots.	Item	79.
Schroefstoomschip	4de kl. <i>Bandjermassing</i>	Luit. t. z. 1ste kl. O. C. A. J. Moreau.	Item	69.
Item	item <i>Macasser.</i>	Item P. C. Pabst.	Item	72.
Item	item <i>Sambas.</i>	Item P. le Comte.	Item	75.
Item	item <i>Samarang.</i>	Item H. van der Meer.	Item	58.
Item	item <i>Banda.</i>	Item J. H. de Bruijn.	Item	70.
Item	item <i>Padang.</i>	Item J. A. Snoeck.	Item	75.
Item	item <i>Benkoelen.</i>	Item F. J. Stokhuijzen.	Item	75.
Item	item <i>Madura.</i>	Item Z. J. Cambier.	Item	62.
Item	item <i>Palembang.</i>	Item N. A. de Vries.	Item	59.
Raderstoomschip	item <i>Onrust.</i>	Item P. G. Bruch.	Item	38.
Item	item <i>Salak.</i>	Item W. J. P. v. Waning.	Item	50.
Item	item <i>Sindoro.</i>	Kapt.-luit. t. z. W. A. Arriens.	Item	75.
Item	item <i>Soembing.</i>	Luit. t. z. 1ste kl. W. M. E. Bervoets.	Item	66.
Opnemingsvaartuig	<i>Hydrograaf.</i>	Item M. C. van Doorn.	Item	20.

(1) Bemand uit de rol van de opleidingschepen.

Buiten dienst op 1 Januari 1883.

In herstelling te Amsterdam: Ramschip *Stier*, Monitor *Cerberus*, Schroefstoomschip *Aruba*. Te Willemsoord: Raderstoomschip *Valk*, Fregat *Evertsen*. Te Soerabaia: Raderstoomschepen *Merapi*, *Bromo* en *Oenarang*; Schroefstoomschepen *Riouw*, *Delî*, *Pontianak* en *Batavia*; Gladdekskorvet *Gedeh*.

In aanbouw te Amsterdam: Schroefstoomschepen *van Speijk*, *Doggersbank*, *Kortenaer* en *Sommelsdijk*.

In conservatie te Willemsoord: Ramschepen *Buffel*, *Schorpioen*, *Guinea*; Rammonitors *Draak*, *Matador*, *Luipaard*, *Hyena*, *Panter* en *Haai*; Stoomkanonneerbooten: *Njord*, *Tyr*, *Braga*, *Ulfz*, *Vidar*, *Vali*, *Ever* en *Gier*; Schroefstoomschepen: *de Ruyter*, *Zilveren kruis* en *van Galen*. Te Amsterdam: Rammonitor *Wesp*; Monitor *Bloedhond*; Stoomriviervaartuigen: *Mosa* en *Merva*; Stoomkanonneerbooten: *Wodan*, *Thor*, *Freijr*, *Hefung*, *Udur*, *Bulgia*, *Brak*, *Lijnz*, *Geep*, *Sperwer*, *Havik*, *Bever*, *Das*, *Vos*, *Fret*, *Raaf* en *Dog*. Te Hellevoet-luis: Rammonitors *Luipaard*, *Hyena*, *Panter* en *Haai*; Monitor *Krokodil*, *Heiligerlee* en *Tijger*; Stoomriviervaartuigen *Vahalis*, *Rhenus* en *Isala*; Stoomkanonneerbooten *Heimdell*, *Balder*, *Dufa*, *Hadda* en N°. 3; Schroefstoomschepen *St. Eustatius* en *Amstel*.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. student H. M. Jung.

Bij de mariniers. Tot 1ste luit., de 2de luits. L. A. C. Furnée en E. A. B. Verbeek.

Bij de marine. Tot Schout-bij-nacht dir. en commdt. Hellevoetsluis, de kapt. t. z. W. Enslie. Tot Schout-bij-nacht, de kapt. t. z. J. W. Binkes. Tot Schout-bij-nacht commdt. der zeemacht en chef dept. marine in Ned. Indië, de kapt. t. z. F. H. P. van Alphen. Tot dir. en commdt. Amsterdam, de Schout-bij-nacht jhr. M. W. van Rensselaar Bowier. Tot dir. en commdt. Willemsoord, de Schout-bij-nacht W. K. van Gennep.

Geplaatst.

Bij de administratie. In O.-I., de offic. v. adm. 1ste kl. F. T. Courrier dit Dubekart, de offic. v. adm. 3de kl. S. J. A. Deijll. Op het opleidings-schip adm. v. Wassenaer, de scheepsklerk F. A. Ebbing Wubben.

Bij den geneeskundigen dienst. In O.-I., de officn. v. gez. 1ste kl. J. F. la Cave en W. Schoordermark; de officn. v. gez. 2de kl. J. H. Smit en W. Blaakhert.

Bij de marine. In O.-I., de kapt.-luit. t. z. C. J. Marinkelle, de luits. t. z. 2de kl. G. F. Tydeman, W. J. Cohen Stuart, J. A. H. Beck, W. van Voss en J. van Hoogstraten; de adelposten 1ste kl. G. J. van der Hout en H. A. Schoonhoven. Als commdt. van het stoomschip Bonaire, de luit. t. z. 1ste kl. F. Engelbrecht. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. t. z. 2de kl. G. Fabius. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. t. z. 2de kl. G. A. de Cocq. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luit. t. z. 2de kl. L. N. de Bruijne.

Overgeplaatst.

Bij de administratie. Ged. bij het K. I. marine te Willemsoord, de offic. v. adm. 1ste kl. van het wachtschip te Willemsoord E. H. W. Wijnmalen. Op het Instr.-schip *Marnix*, de offic. v. adm. 2de kl. van de Instr.-brik *Zeehond* J. Vosseur.

Bij de marine. Als commdt. van het Instr.-schip *Marnix*, de kapit.-luit. t. z. C. E. Uhlenbeck, tot dusver commdt. Instr.-brik *Zeehond*. Op het Instr.-schip *Marnix*, de luit. t. z. 1ste kl. W. E. Hazenberg en de luits. t. z. 2de kl. G. J. Sluiterman, J. J. Hissing en P. Scholten, allen tot dusver op de Instr.-brik *Zeehond*. Op het Stoomschip *Bonaire*, de luit. t. z. 2de kl. van het Stoomschip *Marnix* J. Hartog. Op het Stoomschip *Bonaire*, de luit. t. z. 2de kl. van het Wachtschip te Amsterdam J. Bollaan.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 2de kl. van het Stoomschip *Marnix* F. W. Sprenger.

Bij de marine. De kapit.-luit. t. z. J. C. Joekes, commdt. Stoomschip *Marnix*. De luit. t. z. 1ste kl. 1ste offic. aan het Wachtschip te Willemsoord L. A. Dittlof Tjassens. De luit. t. z. 1ste kl. van het Stoomschip *Marnix* J. J. de Bruijne. De luits. t. z. 2de kl. van het Stoomschip *Marnix* J. Wentholt en H. O. W. Planten. De luits. t. z. 2de kl. van het Stoomschip *Bonaire*, F. L. baron Mulert en J. H. L. J. baron Sweerts de Landas Wijborgh. De uit O.-I. aangekomen luit. t. z. 2de kl. A. W. F. C. van Woerden. De luit. t. z. 2de kl. van het Wachtschip te Hellevoetsluis W. van Voss.

Gepensionneerd.

De vice-admiraals R. L. de Haas en J. van Gogh. De Schouten-bij-nacht J. A. van de Velde en W. B. F. Escher. De luit. t. z. 2de kl. W. L. baron van Verschuier.

BIJLAGE III,

BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 3.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Januari—25 Februari 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot apoth. 2de kl., de student H. Boddé; tot dir. paardenarts met rang van luit.-kol., de dir. p. a. met rang van majoor C. H. M. Heriba; tot p. a. 2de kl., de rijksveearts A. Frederikse.

Bij het wapen der infanterie. Bij het reg. gren. en jag., tot adj., de 1ste luit. J. W. C. Wolterbeek. Bij het 2de reg., tot maj., de kapt. W. G. Rompelman, van het 4de reg. Bij het 3de reg., tot kapt., de 1ste luit. H. M. W. van Meel, van het 8ste reg. Bij het 5de reg., tot 1ste luit., de 2de luit. M. A. E. J. Meijboom, van het 1ste reg. Bij het 7de reg., tot luit.-kol., de maj. W. C. F. van der Plas, van het 2de reg. Bij het 8ste reg., tot kapt., de 1ste luit. H. A. Hulstkamp, van het reg. gren. en jag.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 2de reg. huz., tot luit.-kol., de maj. W. van Ling; tot maj., de ritm. C. L. A. Schrassert Bert, beiden van het korps.

Bij het wapen der genie. (Staf.) Tot luit.-kol., de majs. J. F. H. Boonacker, A. J. Voorduin, hoofd der Vde afd. van het D. v. O. en K. Eland, dir. der IIde afd. van de krijgsschool; tot kapt., de 1ste luit. C. J. Sniijders. Korps genietroepen, tot luit.-kol., de maj. H. E. Beekman, comm. van het korps; tot maj., de kapt. R. Sturms, van den staf van het wapen; tot 1ste luit., de 2de luit. G. C. Makkink, van het korps. (1° Mei a. s.), tot comm. resp. in het 2de, 4de en 3de genie-commandement, de kol. A. Baud, en de luit.-kols. jhr. L. J. van Teijlingen en J. H. Bolken, die in verb. daarmede cervol worden onth. uit hunne tegenwoordige betrekking.

Overgeplaatst.

Van het 4de bij het 2de reg. vestingart., de 2de luit.-kw. C. F. Frevel; resp. bij het 1ste en bij het 3de reg. veldart., de paardenartsen der 2de kl. J.

N. Ballangée, van het 1ste reg. huz. en E. A. L. Quadekker, van het 1ste reg. veldart.; van 's-Bosch naar Haarlem, de maj. B. J. Couvée, van het 2de reg. huzaren.

Bestemd,

tot kapt. voor sp. d. bij het korps, de kpts. F. W. A. baron van Dedem van Driesberg en C. Herber, van het 7de (beiden op 1°. April a. s.), alsmede de kpts. H. C. de Korte, van het 3de en G. F. Zurich, van het 6de reg. inf.; tot 1ste luit. voor sp. diensten, de 1ste luit. R. Willems, van het 7de reg. inf. (1°. Mei a. s.), tot eerstaanw. ing. te Helder, de luit.-kol. W. F. H. van Riemsdijk; tot waarn. comm. in het 1ste genie-commandement, de luit.-kol. J. F. H. Boonacker; tot eerstaanw. ing. te Gorinchem, de maj. J. Drabbe, wordende gen. hoofdoffic. in verband daarmede eervol ontheven van hunne tegenwoordige betrekking.

Eervol ontheven,

van de betr. van adj. (op zijn verzoek), de 1ste luit. H. J. H. Janssen, van het reg. gren. en jag.; van de funct. van offic. v. sp. d., de kpts. E. J. D. F. Tonnet en H. Vermeulen, beiden van het 7de reg. inf. (op 1°. April e. k.), J. F. Meijer, van het 3de en D. J. H. van Aken, van het 6de reg. inf. (1°. Mei a. s.), van de functiën van waarnemend comm. der genie resp. in de 7de, 2de en 8ste verdedigingsstelling, en van eerstaanw. ing. te Helder, de maj. I. J. H. Gijsberti Hodenpijl, en de kpts. G. L. Kepper, G. H. v. d. Dussen en P. G. v. Schermbeek.

Gedetacheerd,

bij het D. v. O., de kapt.-ingr. C. E. J. de Lille Hogerwaard.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

bij het 2de reg. inf., de kapt. T. A. J. Roersch; bij het 6de reg. inf., de 1ste luits. J. P. F. G. E. Delpij en L. W. A. Medenbach, allen ged. geweest in N.-I.

In actieven dienst hersteld,

(resp. bij het 4de reg. inf. en 1ste reg. huz.), de 1ste luits. F. B. A. Carré (op 1°. Mei a. s.) en H. A. Snouck Hurgronje.

Gedet. bij het leger in N.-I.,

de 2de luit. F. F. R. graaf Du Monceau, van het 4de reg. vestingart.

Op nonactiviteit gesteld,

de 1ste luit. T. van Exter, van het 2de reg. vestingart.

Gepensionneerd,

(op hunne aanvraag), de luit.-kol. F. baron v. Aerssen Beijeren van Voshol, van het 7de en de kapt. J. J. de Vos, van het 3de reg. inf.

Overgeplaatst bij het leger in N.-I.,

de 1ste luit. P. Wiersma, van het 6de alsmede de 2de luits. H. M. Koolhoven, van het 4de en H. Jacobs, van het 7de reg. inf.

Eervol uit den dienst ontslagen,

de 1ste luit. jhr. J. R. Storm van 's Gravesande, van het korps rijdende art.

Overleden.

De kapt.-kw. op nonact. G. H. Dröher en de reserve offic. v. gez. 2de kl. dr. W. Jaarsma.

Decoratiën.

Benoemd tot ridder in de orde van den Nederl. Leeuw, de maj. A. Greve, van het 2de reg. vestingart.

Benoemd voor O.-Indië.

Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. student (arts) C. Eijkman.

Overleden gepensionneerden.

De maj. B. F. baron van Verschuier, den 22sten Jan. 1883; de kapt. P. C. Ziegler, den 21sten Aug. 1882 en W. C. Piepers, den 26sten Jan. 1883; de offic. v. gez. 1ste kl. J. van Dorsten, den 21sten Nov. 1882; de 2de luit. T. J. v. Lelijveld v. Cingelshoek, den 29sten Oct. 1882.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot veldprediker: te Weltevreden, de veldpr. te Ambarawa (Semarang), tijdelijk gevestigd te Kota Radja ds. H. Ruleman Voget; te Ambarawa, de veldpr. te Weltevreden ds. J. H. Klomp, met bep dat hij tijdelijk zal zijn gevestigd te Kota Radja, om dienst te doen bij de garnizoenen in het gouvernement Atjeh.

Bevorderd.

Bij den generalen staf. Tot kolonel (chef) bij den gen. staf, de luit.-kol. van dien staf A. Haga.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. dr. H. Breitenstein en C. C. H. Munting.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luit. W. E. Tenta.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie. Als kapt.-int. bij de int. in de 1ste mil. afd. op Java, de kapt.-kw. M. P. J. G. Brouwer, van dien dienst aldaar.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Willem I, de kapt.-kw. W. O. van der Sluijs Veer. Bij dat te Soerabaia, de 2de luit.-kw. J. J. Verwijnen. Bij dat te Samarang, de mil. apoth. 2de kl. A. H. Hisgen. Bij den geneesk. dienst van Atjeh, de offic. v. gez. 1ste kl. W. J. Oosterhoff.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 6de bat., de 2de luits. H. C. Dinet en J. M. Tummers.

Bij het 9de bat., de kapt. C. P. J. van Vliet.

Bij het 11de bat., de 1ste luit. C. H. O. Bartsch.

Als adj. bij het garnbat. van Celebes enz., de 1ste luit. F. C. Thomson, van dat korps.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 23ste comp., 2de comp. vestingart. te Batavia, de kapt. G. J. van Kooten.

Overgeplaatst.

Bij de militaire administratie. Als gewest. int. van Atjeh, de maj.-int. A. J. Cochius, gewest. int. in de 3de mil. afd. op Java. Als gewest. int. te Muntok, de kapt.-int. C. J. Borel, van de int. in Atjeh. Bij de int. in Atjeh, de kapt.-int. J. P. M. van Hengel, van die te Padang. Bij die in de 1ste mil. afd. op Java, de kapt.-kw. G. J. A. Schotman, van het hosp. te Willem I. Bij die te Muntok, de 1ste luit.-kw. J. A. Keukenmeester, van het garn.-kleedingm. te Willem I. Bij die in de 3de mil. afd. op Java, de 2de luit.-kw. J. S. C. F. Blankenstein, van die in de 2de mil. afd. op Java. Bij het garn.-kleedingm. te Willem I, de 1ste luit.-kw. J. de Visser, van de int. te Muntok. Als lid der comm. tot het samenstellen van een nieuw administratie reglement, de 2de luit.-kw. B. W. C. G. Vries, van de 5de afd. van het dep. van oorlog, met bep., dat hij als zoodanig bij zijn dienst zal worden gevoerd *à la suite*.

Bij den geneesk. dienst. Bij het garn. te Magelang, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. R. A. J. Snethlage, van dat te Weltevreden. Bij het hosp. te Semarang, de offic. v. gez. 1ste kl. G. Fischer, van den geneesk. dienst in Atjeh. Bij dat te Soerabaia, de offic. v. gez. 2de kl. M. Hartmann, van den geneesk. dienst in de Z.- en O.-afd. van Borneo. Bij dat te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. J. Visser, van den geneesk. dienst van Sumatra's Westkust. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de dirig. offic. v. gez. 2de kl. A. C. Hoogveen, van het hosp. te Semarang en de offic. v. gez. 2de kl. L. R. A. J. H. P. F. Littman, van het hosp. te Weltevreden. Bij dien van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de offic. v. gez. 2de kl. R. J. Koppenol, van het hosp. te Soerabaia.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 1ste bat., de kapt. W. E. Tenta en de 1ste luit. J. Beets, resp. van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo en het 6de bat.

Bij het 2de bat., de kapt. H. Bendien, de 2de luits. G. M. Bleckmann en H. Eekhoff en de 1ste luit. L. Thonus, de drie eerstgen. van het garnbat. van Atjeh en laatstgen. van het 14de bat.

Bij het 7de bat., de 1ste luit. J. C. Bergsma, van het 9de bat.

Bij het 8ste bat., de 1ste luit. C. A. de Visser, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 13de bat., de kapt. G. J. H. van der Geugten, van het 3de bat.

Bij het 14de bat., de 1ste luit. C. D. van den Berg en de 2de luit. C. J. Okhuijzen, resp. van het 16de en 15de bat.

Bij het 15de bat., de kapt. W. F. H. S. Petter, van het 1ste depotbat.

Bij het 1ste depotbat., de 1ste luit. P. J. Brandenburg, van het 1ste bat.

Bij het 2de depotbat., de 1ste luit. F. P. J. Berg, van het 18de bat. Bij het 3de depotbat., de 1ste luit. G. J. van Hoogenhuijse, van het subsistentenk. te Soerabaia en de 2de luit. E. C. van Swieten, van het 14de bat. Bij het garnbat. van Atjeh, de kapt. J. T. le Maire en de 2de luit. R. Ebbinge, resp. van het 15de en 2de bat. Bij dat van Palembang, de 1ste luits. T. J. Stokhuijzen en G. C. Nieuwenhuijs, resp. van het 10de en 18de bat. Bij dat van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. P. G. Schmidhamer, van het 12de bat. Bij het subsistentenk. te Soerabaia, de 1ste luit. W. J. A. Roijen en

H. J. E. Wilten, resp. van het 12de en 13de bat. Als instr. bij de mil. school te Meester-Cornelis, de 1ste luit. S. F. Boers, van het 1ste depotbat., met bep. dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 2de comp., 2de veldbat. te Banjoe-Biroe, de 2de luit. J. W. Hoefman, van de 7de comp., 1ste comp. vestingart. te Semarang. Bij de 7de comp. vestingart. te Semarang, de 1ste luit. J. Burlage, van de 2de comp., 2de veldbat. te Banjoe-Biroe.

Ingetrokken.

De plaatsing bij de werken te Tjilatjap, van den kapt. E. Marcella, zijnde hij in verband daarmede geplaatst als eerstaanw. offic. te Magelang.

Eervol ontslagen.

De kol., chef van den gen. staf, F. R. K. Peijer im Hoff; de kapt. der inf. C. M. Slangen.

Vergund,

aan den kapt. en aan den 1sten luit. der inf. A. E. Mooijaart en C. L. Vinkhuizen, beiden van het leger in Nederl., resp. in den rang van 1sten en 2den luit., gedet. bij het leger in Ned.-Indië, om naar Nederland terug te keeren.

Tweejarig verlof verleend,

aan den maj. der inf. P. B. van Staden ten Brink; aan den 1sten luit. der inf. H. Muijerman.

Overleden.

De tijdelijk offic. v. gez. 2de kl. bij den geneesk. dienst G. Bolhalter, te Willem I, den 21sten Oct. 1882; de dirig. offic. v. gez. 2de kl. bij den geneesk. dienst Ch. Mioulet, te Lajja-Combo, den 1sten Dec. 1882.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij de mariniers. Tot kapt. 1ste kl., de kapt. 2de kl. H. B. Stenfert. Tot kapt. 2de kl., de 1ste luit. G. C. Mirandolle. Tot 1ste luit., de 2de luit. J. C. van Hoek.

Bij de marine. Tot kapt. t. z., de kapt.-luits. t. z. J. L. M. A. P. Wirix, H. Dijserinck en jhr. J. A. Roëll. Tot kapt.-luit. t. z., de luits. t. z. 1ste kl. J. G. J. Spanjaard, J. C. de Ruijter de Wildt, D. G. Brand, P. le Comte, W. J. van Loenen en C. J. Buijskes. Tot luit. t. z. 1ste kl., de luits. t. z. 2de kl. K. J. Bal, M. J. P. Westveer, L. A. H. Lamie, F. Böhlingk en L. C. Koster.

Bij het korps officieren-machinist. Tot offic.-mach. 1ste kl., de offic.-mach. 2de kl. A. Jongkees.

Geplaatst.

Bij de administratie. In O.-I., de offic. v. adm. 1ste kl. J. C. Coeland, de offic. v. adm. 2de kl. J. A. M. Korpershoek van der Kooij.

Bij den geneeskundigen dienst. In O.-I., de offic. v. gez. 2de kl. dr. H. Müllner. Op de gaffelschooner *Argus*, de offic. v. gez. 2de kl. M. M. Jung.

Bij de marine. In O.-I., de kapt. t. z. J. M. L. A. P. Wirix en de luit. t. z. 1ste kl. W. A. Cambier. Op het stoomschip *Alkmaar*, de luit. t. z. 2de kl. L. E. van Diggelen. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luits. t. z. 1ste kl. R. Vidal de St.-Germain en K. J. Bal. Op het wachtschip te Willemsoord, de kapt.-luit. t. z. W. J. van Loenen en de luit. t. z. 1ste kl. J. Fichet. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. t. z. 1ste kl. J. J. de Bruijne. Op het stoomschip *Bonaire*, de luit. t. z. 2de kl. L. Roosenburg.

Bij het korps officieren-machinist. In O.-I., de offic.-mach. 2de kl. A. J. Over de Linden.

Overgeplaatst.

Bij de marine. Als 1ste offic. op het stoomschip *Bonaire*, de luit. t. z. 1ste kl. L. Dupper. Als commdt. van het stoomschip *Alkmaar*, de kapt.-luit. t. z. A. baron Collot d'Escury. Als commdt. van het wachtschip te Hellevoetsluis, de kapt.-luit. t. z. K. A. Stakman Bosse. Eervol ontheven van het bevel over het stoomschip *Alkmaar*, de kapt.-luit. t. z. T. C. Gobée.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De uit O.-I. aangekomen scheepsklerk H. B. Bauer.

Bij den geneeskundigen dienst. De uit O.-I. aangekomen offic. v. gez. 1ste kl. G. Poolman.

Bij de marine. De kapt.-luit. t. z. K. A. Stakman Bosse, in afwachting van de aanvaarding van het bevel over het wachtschip te Hellevoetsluis. De luits. t. z. 1ste kl. J. E. Sickens en C. Hoffman; de luits. t. z. 2de kl. T. van der Velden Erdbrink en P. J. L. de Gijsselaar.

Bij het korps officieren-machinist. De offic.-mach. 2de kl. A. J. Over de Linde, als bestemd naar O.-I.

Gepensionneerd.

Bij het korps mariniers. De kapt. 1ste kl. A. R. de Wendt.

Bij de marine. De kapt. t. z. W. H. baron van Heerdt, adjudant des Konings in gew. dienst en jhr. A. F. Meijer; de kapt.-luit. t. z. J. M. Brevet, D. G. E. Walterbeek Muller en H. P. König.

BIJLAGE IV,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 4.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Februari—25 Maart 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den grooten staf. Tot kol., de luit.-kol. jhr. F. M. B. Alewijn, adj. des Konings.

Bij den generalen staf. Tot kol., de luit.-kol. W. K. L. van Helden.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. student (arts) J. A. Vrijheid; de arts D. P. van Batenburg, alsmede de mil. studenten (artsen) J. Rentmeester en J. van Gelder.

Bij het wapen der infanterie. Tot 1ste luit., de 2de luit. G. C. de Groot, ged. bij het leger in N.-I. Bij het 4de reg., tot kapt., de 1ste luit.-adj. G. J. van Deirse.

Bij het wapen der artillerie. (Staf.) Tot direct. der art.-stap. en constr.-mag., de luit.-kol. K. L. van der Heijden, comm. van het korps pont.; tot 2de luit.-magazijn. bij gemelde mag., de adj. onderoffic. H. W. van Bijleveldt, van het 1ste reg. vestingart. Bij het 3de reg. vestingart. Tot kol., de luit.-kol. C. E. A. Vigelius, comm. van het korps.

Overgeplaatst.

Van Woerden—Gorinchem, de kapt.-magazijn. der art. T. Visscher; van Terneuzen—Woerden, de 1ste luit.-magazijn. der art. J. M. Smeets. Bij het 1ste reg. veldart., de 1ste luits. J. L. Vogel, van het 1ste en L. baron van Hogendorp, van het 3de reg. vestingart.; van het korps genietroepen naar Helder, de 2de luit.-ing. C. Lankhout.

Definitief werkzaam gesteld,

bij het D. v. O., de 1ste luit. J. A. van Eijbergen, van het 3de reg. inf., die in verband daarmede is overgepl. bij den staf der inf.

Bestemd,

tot kapt. voor sp. diensten, de kpts. W. H. N. 's Graeuwen, L. van Os en P. Stokbroo, van het 5de; M. A. A. J. van Neck, G. J. P. D. Muller en K. K. den Exter van den Brink, van het 8ste reg. inf.

Werkzaam gesteld,

bij de Kon. Mil. Academie (1 Sept. a. s.), de 1ste luit. D. H. Peletier, van het 3de reg. vestingart., die in verband daarmede bij den staf der art. wordt overgeplaatst.

Vergund,

om tijdelijk (voor 3 jaren) in Japanschen mil. dienst te treden, aan den kapt.-ing. P. G. van Schermbeek.

Eervol ontheven,

van zijn betrekking bij de Kon. Mil. Academie (1 Sept. a. s.), de kapt. der art. N. C. Grotendorst; van de functiën van kapt. voor sp. diensten, de kpts. T. Cieremans, M. P. E. E. H. Stoop en C. H. ter Beek, van het 5de; F. C. C. Bloem, M. de Sitter en G. A. Leussen, van het 8ste reg. inf.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

(1ste reg. inf.), de 1ste luit. J. H. A. L. van Frijtag Drabbe, ged. geweest bij het leger in N.-Indië.

Gedet. bij het leger in N.-I.,

(voor 5 jaren), de kpts. H. J. F. Dommers, van het reg. gren. en jag.; J. van Wijk, van het 3de, F. C. W. von Horn, van het 5de reg. inf. en W. Hingman, van het instr.-bat.

Gepensionneerd,

de kpts. M. J. Hulswit, van het 6de reg. inf., jhr. A. W. Bowier, van het 1ste reg. inf.; A. A. Reijns, magazijnm. der art. te Gorinchem, en de 1ste luit. op nonact. J. H. ter Spill, van het wapen der art.

Overleden.

De kol. A. Dillié, direct. der art.-stap. en constr.-mag.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. van gez. 2de kl., de student (arts) A. E. F. Grippeling.

Gedet. bij het leger in Nederland,

(3de reg. inf.), de kpts. H. Bendien en W. L. Mann; (5de reg. inf.), de kpts. H. F. C. v. Bijvelveldt en W. F. H. S. Petter.

Overleden gepensionneerden.

De maj.-tit. F. L. Mollinger, den 11den Febr. 1883; de offic. v. gez. 1ste kl., (maj.-tit.) H. Cales, den 20sten Febr. 1883; de kapt. D. Jongkees, den 26sten Febr. 1883; de 1ste luit. H. Hooft Graafland, den 12den Jan. 1883; de 2de luit. H. W. B. D. v. Uchelen, den 8sten Febr. 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Tot mil. comm. in de Z.- en O.-afd. van Borneo, de luit.-kol. der inf. P. M. Ockerse; tot meesterknecht ijzergieter bij den art.-constructiewinkel te Soerabaia, de gep. art. werkman 1ste kl. J. Landeau.

Bevorderd.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. C. Weintraub.

Bij het wapen der infanterie. Tot majoor, de kapt. M. H. Vis en A. J. Kalf.

Bij het wapen der artillerie. Tot 1ste luit., de 2de luit. W. J. Giel.

Bij het wapen der genie. Tot luit.-kol., de maj. L. J. Resner; tot maj., de kapt. L. V. Dingemans, thans met verlof in Nederland, en J. J. Staal.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Semarang, de 2de luit.-kw. W. F. H. Schoenmaker. Bij dat te Soerabaia, de mil. apoth. 2de kl. F. M. Kaube.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 10de bat., de kapt. M. H. Vis.

Bij het 11de bat., de 1ste luit. P. D. W. Wilken.

Bij het 14de bat., de kapt. W. L. J. Scheepens.

Bij het 15de bat., de kapt. G. W. Beeger.

Bij het 2de depotbat., de 2de luit. A. A. Gaijmans. Bij het strafdet. te Ngawie, de 1ste luit. F. B. C. H. von Splinter.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 1ste comp., 1ste veldb. te Batavia, de 2de luit. C. W. van Hoogstraten.

Bij het wapen der genie. Bij de genietroepen te Willem I, de 2de luit. B. G. de Blauw.

Overgeplaatst.

Bij den generalen staf. De luit.-kolonel der inf. C. C. Prager, met ontheffing van zijn tegenwoordige betrekking van mil. comm. in de Z.- en O.-afd. van Borneo.

Bij de militaire administratie. Bij den raad van adm. te Medan, de 2de luit.-kw. J. W. Hoepeling, van den raad van adm. van het 10de bat. inf. Bij het afd.-kleedingm. te Padang, de 1ste luit.-kw. P. Gallas, van de int. in Atjeh. Bij het garn. kleedingm. te Padang, de 2de luit.-kw. A. Frowein, van de int. in Atjeh. Bij de int. in Atjeh, de 1ste luits.-kw.

H. Prins en A. W. van der Meer, en de 2de luit.-kw. J. R. Mack, resp. van den raad van adm. te Medan, van het afd.-kledingm. te Padang en van het garn.-kledingm. aldaar.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 4de bat., de kapt. J. H. van den Broek, van het 7de bat. en de 1ste luit. R. Bal, van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo.

Bij het 6de bat., de kapt. W. P. A. Steenmeijer, van het 14de bat.

Bij het 15de bat., de 1ste luit. P. J. T. A. Battaerd, van het 17de bat.

Bij het 17de bat., de kapt. N. J. Stadlmair, van het garnbat. van Atjeh en de 1ste luit. A. van Leeuwen, van het 15de bat.

Bij het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. J. P. Buhlman, van het 8ste bat. Bij dat van Palembang, de kapt. G. S. Schultz, van het garnbat. van Atjeh. Bij het subsistentenkader te Padang, de 2de luit. W. P. Roelofsz, van het 16de bat. Bij het 2de depotbat., de maj. A. J. Kalf, van het 1ste depotbat. en de 2de luit. L. Labotz, van het garnbat. van Atjeh. Bij het 3de depotbat., de 1ste luit. A. F. Balabrega, van het 10de bat.

Ingetrokken.

De plaatsing bij den geneesk. dienst van Atjeh, van den offic. v. gez. 1ste kl. W. J. Oosterhoff, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westkust; de overplaatsing bij het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo van den 1sten luit. P. G. Schmidhamer.

Hersteld in activiteit.

De majoor A. M. P. Krijger, zijnde hij in verband daarmede geplaatst als comm. der art. van Sumatra's Westk. te Padang. Bij de int. te Samarang, de 1ste luit.-kw. P. van Exter en de 2de luit.-kw. J. C. Palm, resp. van den raad van adm. te Kedong-Kebo en van het veepest-kordon te Bandung. Bij den raad van adm. te Kedong-Kebo, de 1ste luit.-kw. J. P. M. Kluppell, van die te Bandjermasin.

Eervol ontslagen.

Bij het militair weduwen- en weezenfonds, wegens vertrek, als lid, de gepens. kol. van den gen. staf F. R. K. Peijer im Hoff, en *benoemd*: de kol. van den gen. staf A. Haga; de kapt. der inf. L. C. van Vleuten; de offic. v. gez. 1ste kl. W. E. de Jong; de mil. ambt. 1ste kl., instrumentmaker, C. Strate-meijer en de mil. ambt. 2de kl., teekenaar, P. F. A. Frühling.

Vergund,

aan den bij de art. in Ned.-Indië in den rang van 1sten luit. gedet. kapt. der inf. van het Ned. leger W. A. T. Helms, om naar Nederland terug te keeren; aan den bij de art. in Ned.-Indië gedet. 1sten luit. der inf. van het Ned. leger H. L. Nepper, op zijn verzoek, naar Nederland terug te keeren; aan den bij de art. in Ned.-Indië gedet. 1sten luit. der inf. van het Ned. leger C. D. de Roon, op zijn verzoek naar Nederland terug te keeren.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapt. der inf. A. M. Winkel; aan den magazijnm. der art. 1ste kl. (kapt.) W. Kampschreur; aan den offic. v. gez. 1ste kl. M. L. Cannegieter.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot tijdelijke offic. v. gez. 2de kl., de heeren (vreemdelingen) J. G. E. van Pée en F. M. Gumplowicz.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de offic. v. adm. 1ste kl. J. A. Lagaaij. Op het fregat *Evertsen*, de offic. v. adm. 1ste kl. J. G. Beelaar. In O.-I., de offic. v. adm. 2de kl. F. W. Sprenger. Op het opleidingschip *Anna Paulowna*, de scheepsklerk F. A. Ebbing Wubben.

Bij den geneeskundigen dienst. Op het fregatschip *Evertsen*, de offic. v. gez. 1ste kl. J. J. Borst. Op het wachtschip te Willemsoord en gedetacheerd bij het hospitaal aldaar, de offic. v. gez. 2de kl. J. G. E. van Pée. Op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de offic. v. gez. 2de kl. F. M. Gumplowicz.

Bij de mariniers. In O.-I., de kapt. C. J. Visser. Op het fregat *Evertsen*, de kapt. H. B. Stenfert, de 1ste luit. L. A. C. Furnée, de 2de luits. J. C. J. B. A. de Josselin de Jong, G. A. Linckers, H. A. Mos en F. K. F. ter Haar.

Bij de marine. Als 1ste offic. op het instr.-schip *Marnix*, de luit. t. z. 1ste kl. W. G. van Nes. Als tijdelijk 1ste offic. op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de luit. t. z. 1ste kl. J. C. R. Westpalm van Hoorn van Burgh. Gedetacheerd bij de kweekschool voor zeevaart te Leiden, de luits. t. z. 2de kl. C. van Rijn en P. J. L. de Gijselaar. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. t. z. 2de kl. B. F. Meijboom. In O.-I., de luit. t. z. 1ste kl. C. Vreede, na te voren ontheven te zijn als offic. instr. bij het Kon. Inst. voor de marine te Willemsoord en op nonactiviteit te zijn gebracht. Op het opleidingschip *Anna Paulowna* en gedetacheerd op de instr.-brik *Castor*, de luits. t. z. H. Slot en P. F. v. d. Velden Erdbrink. Op het fregat *Evertsen*, als comm., de kapt.-luit. t. z. J. C. Joekes, als eerste offic., de luit. t. z. 1ste kl. G. van Herwaarden, voorts de luits. t. z. 1ste kl. B. de Groot en J. E. Sickens, alsmede de luits. t. z. 2de kl. J. Wentholt, P. F. H. Volcke, C. F. A. Gregorij, J. H. L. J. bar. Sweerts de Landas Wijborgh, F. C. V. Zwaanshals en J. M. Phaff.

Overgeplaatst.

Bij de marine. Op het opleidingschip *Anna Paulowna* en gedetacheerd op de instr.-brik *Castor* als comm., de luit. t. z. 1ste kl. W. E. Hazenberg, tot dusver gedetacheerd aan de kweekschool te Leiden. Op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de luit. t. z. 2de kl. R. O. J. Verschoor, van de kweekschool te Leiden. Op het opleidingschip *Anna Paulowna*, de luit. t. z. A. C. Zeeman. Op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de luit. t. z. 2de kl. K. W. H. Goetz, van het wachtschip te Amsterdam. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. t. z. 2de kl. A. L. van der Moolen, van het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*. Op het fregat *Evertsen*, de luits. t. z. 2de kl. A. C. van der Sande La Coste en J. Kuij, beiden van het wachtschip te Willemsoord.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. J. A. H. Huart, de uit O.-I. aangekomen offic. v. adm. 2de kl. J. F. van Gelsdorp.

Bij den geneeskundigen dienst. De uit O.-I. aangekomen offic. v. gez. 1ste kl. H. A. Beekhuis.

Bij de marine. De uit O.-I. aangekomen kapt. t. z. H. J. S. van der Sloot. De luit. t. z. 1ste kl. H. G. Hildebrandt, de luits. t. z. 2de kl. G. M. Titsingh en J. P. van Rossum.

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

... ..

BIJLAGE V,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 5.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Maart—25 April 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den grooten staf. Tot maj., den kapt. A. C. bar. Bentinck, v. d. gr. staf, adj. v. Z. M.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de arts R. M. van Steenberg.

Bij het wapen der infanterie. Tot 1ste luit., de 2de luit. J. F. Vethake, gedet. bij het leger in O.-I. Bij het 1ste reg., tot 1ste luit., de 2de luit. H. C. Verheul. Bij het 3de reg., tot adj., de 1ste luit. L. A. J. Ottenhoff. Bij het kol. werfd., tot maj. en comm. van het korps, de kapt. G. J. Hofstede Crull, van het 8ste reg.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 1ste reg., tot 1ste luit., de 2de luit. M. van Kuijk. Bij het 2de reg., tot ritm., de 1ste luit. R. A. L. J. bar. Gansneb gen. Tengnagel.

Bij het wapen der artillerie. Bij het 3de reg. veldart., tot luit.-kol., de maj. F. Knoote. Bij het korps pont., tot maj. en comm. van het korps, de kapt. A. Romswinkel, van het 4de reg. vestingart. Bij het korps torp., tot kapt., de 1ste luit. J. J. C. H. van Pelt.

Bij het wapen der genie. (Staf.) Tot 1ste luit., de 2de luit. J. W. Roeloffs Valk.

Overgeplaatst.

Bij het 5de reg. inf., de 1ste luit. A. W. van 't Lindenhout, van het 2de reg. Bij het 6de reg. inf., de luit.-kol. E. F. C. A. Henckens, van het 8ste en de kapt. J. van der Meer, van het 5de reg. Bij het 7de reg. inf., de 1ste luits. J. J. A. Verbrugge, van het 4de en H. J. E. Nierstrasz, van het 8ste reg. Bij het 8ste reg. inf., de kapt. J. M. Campbell, van het 6de reg. Bij het instr.-bat., de kapt. J. J. G. van Berkel, van het 8ste reg. inf., en de 1ste

luit.-kw. J. F. de Meester, van het 1ste reg. inf. (laatstgen. met ing. van 1° Oct. a. s., wordende hij alsdan tevens belast met het geven van onderwijs op den hoofdc. te Kampen). Bij het 1ste reg. veldart., de 1ste luit. D. H. van der Poel, van het 3de en bij het 3de reg. veldart., de 1ste luit. jhr. A. J. B. Six, van het 1ste reg. veldart. Van Delft naar Terneuzen, de 1ste luit.-magazijnm. der art. F. Hotz.

Werkzaam gesteld,

bij de Kon. Mil. Academie (1° Sept. a. s.), de luit. der genie R. Scheffer; bij den hoofdintendant, de 1ste luit. M. H. Damme, van het 3de reg. inf.

Bestemd,

tot kapt. voor spec. diensten, de kpts. A. J. F. Rochell, van het reg. gren. en jag. en G. Visker, van het 2de reg. inf.; tot offic. voor het materieel, de 1ste luit. J. C. Swaving, van het 2de reg. vestingart.

Eervol ontheven,

van zijn betr. bij de Kon. Mil. Academie (1° Sept. a. s.), de 1ste luit. der genie H. J. van den Broek; van de functiën van kapt. voor spec. diensten, de kpts. S. A. Lutz, van het reg. gren. en jag. en M. G. W. A. Schumann, van het 2de reg. inf.; van de betr. van leeraar (1° Oct. a. s.), bij den hoofdc. der art., de 1ste luit. A. R. Ophorst; bij den hoofdc. te Kampen, de 1ste luit.-kw. D. J. ten Klooster, van het instr.-bat.; van de functiën van offic. van het mat., de 1ste luit. A. C. van Altena, van het 2de reg. vestingart.

In actieven dienst hersteld,

bij het 4de reg. inf., de 1ste luit. G. A. Meindersma.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

bij het 3de reg. inf., de 1ste luits. C. L. Vinkhuizen, F. van Laaren en C. D. de Roon; bij het 8ste reg. inf., de kapt. A. E. Mooijaart, allen ged. geweest bij het leger in Neerl.-Indië.

Op nonactiviteit gesteld,

voor 1 jaar, z. b. d. schatk., de 1ste luit. F. S. Nederburgh, van het 3de reg. inf.; in afw. v. nad. besch., de offic. v. gez. 1ste kl. F. L. Philipsen en de ritm. C. G. G. Vertholen de Salve de Bruneton, van het 2de reg. huz.

Gedet. bij het leger in O.-I.,

voor 5 jaar, de apoth. 2de kl. H. J. de Grient Dreux; voor 3 jaar, de 1ste luit. der genie J. A. Nebbens Sterling.

Gedet. bij de landmacht in W.-I.,

voor 3 jaar (na 1° Aug. a. s.), de 1ste luit.-adj. M. J. Perk, van het 1ste reg. vestingart., die in verband daarmee op gemelden datum eervol is onth. uit de betr. van adjudant.

Gepensionneerd,

de kolonels L. M. E. Wilhelmie, van het 5de reg. inf., comm. van het kol. werfvl. en J. G. C. van Dijk, comm. van het 1ste reg. veldart., beiden op hunne aanvraag, alsmede de luit.-kol. N. Epkema, van het 6de reg. inf.

Benoemd.

Tot ridder in de orde van den Ned. Leeuw, de kapts. W. G. F. Sniijders, van den gen. staf, adj. v. d. M. v. O. en F. G. A. Scherer, van den staf der art., werkz. bij het D. v. O.

Vergunning verleend,

tot aannemen en dragen der versierselen van Ridder in de orde van de H. H. Mauritius en Lazarus (Italië), aan den kapt. F. G. A. Scherer, van den staf der art., werkzaam bij het D. v. O.

Overleden gepensionneerden.

De luit.-kol. M. Latour, den 9den Maart 1883; de luit.-kol. J. Burgers, den 27sten Maart 1883; de luit.-kol. F. A. J. bar. v. Voorst tot Voorst, den 31sten Maart 1883; de kapt. J. Tissot van Patot, den 8sten Maart 1883; de 1ste luit. jhr. W. A. Roëll, den 21sten Febr. 1883; de 1ste luit. K. C. C. J. Lechleitner, den 26sten Jan. 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luits. P. A. van Berlo, J. G. A. Bisschoff, F. Godin en J. van den Bosch.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de offic. v. gez. 2de kl. B. Wartena en dr. A. C. van Dijk. Bij het hosp. te Weltevreden, de mil. apoth. 2de kl. A. F. de Wolff.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 17de bat., de kapt. J. M. Juda. Bij het 2de depotbat., de 1ste luit. H. F. van Thiel.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 1ste comp. veldbatt. te Batavia, de 2de luit. P. J. C. C. Kern.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Willem I, de 2de luit. N. Hageman. Bij het korps genietroepen te Willem I, de 2de luit. A. F. Rudolph.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de Vde afd., D. v. O., de majoor-int. M. Willemstijn, geweest. int. 2de mil. afd. op Java te Samarang; als adjunct bij het hoofdb. der IIIde afd., de 1ste luit. W. Wethmar, van de 1ste veldb. te Batavia. Bij de 2de opnemingsbrig. (Tjiandjoer), de 1ste luit. L. A. Bakhuis, van de 3de brig. (Bandong-Soemedang). Bij de 3de opnemingsbrig. (Bandong-Soemedang), de 1ste luit. J. J. K. Enthoven, van de 5de brig. te Banjoewangie.

Bij de militaire administratie. Bij de int. in de 1ste mil. afd. op Java, de 1ste luit.-kw. J. P. Lotichius, van den raad van adm. van het subsid.

tentenk. te Soerabaia. Bij die te Padang, de kapt.-int. H. F. O. van Cattenburch, van die te Samarang. Als gewestelijk int. der 2de mil. afd. op Java te Samarang, de maj.-int. F. H. Sexauer, van de Vde afd. van het Dep. van oorlog.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Batavia, de offic. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl, van het garn. te Palimanan. Bij dat te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. J. A. W. Vermeij, van het garn. te Tandjong Pinang (Riouw). Bij het badétabl. te Pelantoengan, de offic. v. gez. 1ste kl. P. C. O. R. Waschke, van het hosp. te Willem I. Bij het garn. te Banjoe-Biroe, de offic. v. gez. 1ste kl. C. Weintraub, van het hosp. te Weltevreden. Bij dat te Tandjong Pinang (Riouw), de offic. v. gez. 2de kl. G. C. Eijkman van dat te Banjoe-Biroe. De offic. v. gez. 1ste kl. O. Kuhr, naar Makassar.

Bij het wapen der infanterie. De 1ste luits. P. L. A. Collard, bij het G. B. Westerafd. van Borneo, J. Franken, naar Batavia, J. P. Moorrees, naar Atjeh en de luit. Verkouteren, naar Djokjokarta; de 2de luits. F. L. Kerrebijn, naar Atjeh en K. van der Maaten, bij het 13de bat. (Soerabaia).

Bij het 2de bat., de kapt. A. O. Rehm, van het 16de bat.

Bij het 7de bat., de kapt. P. van Lawick van Pabst en de 1ste luit. J. Stroeve, resp. van het 15de bat. en het garnbat. van Atjeh.

Bij het 9de bat., de kpts. F. C. A. J. Schnelle en J. E. J. den Berger, resp. van het 18de bat. en het 1ste depotbat.

Bij het 10de bat., de kapt. J. Sterk, van het garnbat. van de Oostk. van Sumatra en de 1ste luit. J. W. Hendrix, van het suppletie-depot te Meester-Cornelis.

Bij het 11de bat., de kapt. A. de Willigen, van het subsistentenk. te Batavia.

Bij het 12de bat., de kapt. J. D. van Alphen, van het 7de bat.

Bij het 13de bat., de 2de luit. A. Jonker, van het 2de bat.

Bij het 14de bat., de 1ste luits. A. W. Broes van Dort, van het garnbat. van Palembang en W. J. van Stokkum, van het 3de depotbat.

Bij het 16de bat., de maj. M. H. Vis, van het 10de bat.

Bij het 18de bat., de kapt. F. W. J. Buijs, van het garniz. van Atjeh.

Bij het 1ste depotbat., de kapt. H. Oosterwijk, van het 9de bat. Bij het 2de depotbat., de kapt. H. G. Kennedy, van het 9de bat. Bij het 3de depotbat., de 1ste luit. L. Oberg, van het 11de bat. Bij het suppletie-depot te Meester Cornelis, de 1ste luit. A. H. Colenbrander, van het 18de bat. Bij het garnbat. van de Z- en O.-afd. van Borneo, de 2de luits. J. M. van den Ende en A. B. B. Jansen, resp. van het 6de en 7de bat. Bij dat van Amboina en Ternate, de 1ste luit. E. W. E. Kok en de 2de luit. K. J. D. Scott, resp. van het 3de depotbat. en het 13de bat. Bij dat van Atjeh, de 2de luit. J. C. Holland, van het 14de bat. Bij het strafdet. te Ngawie, de kapt. J. A. T. van Beek, van het garnbat. van Celebes en onderh. Als adj. bij het garnbat. van Celebes en onderh., de 1ste luit.-adj. W. B. de Blaauw, van het 11de bat. Als adj. bij dat van Banka, de 1ste luit. C. J. Lacleulle, adj. van het pl. comm. te Padang. Als 1ste luit. bij het subsistentenk. te Batavia, de 1ste luit.-adj. C. C. H. Smit, van het garnbat. van Banka.

Bij het wapen der cavalerie. De ritmeester J. A. W. Oxenaar, naar Batavia. Bij het esk. cav. te Batavia, de 1ste luit. L. Vos, van dat te Salatiga. Bij dat te Salatiga, de 1ste luit. J. A. W. Tichler, van het esk. te Batavia.

Bij het wapen der genie. Als eerstaanwezend genie-offic. te Medan, de kapt. J. G. Kerien, eerstaanw. genie-offic. te Bengkalis. Bij de werken van Atjeh, de 1ste luit. der genie A. H. Berkhout, van die te Willem I.

Ingedeeld.

De kapt. der inf. D. Brakel, bij het 8ste bat. (Kebong Kebo) en W. A. A. Visser, bij het 2de depotbat. (Willem I); de 1ste luit. der inf. E. van Dijk, bij het 6de bat. (Banjoe Biroe); en de kapt. der inf. W. F. O. Hojel te Weltevreden.

Ingetrokken.

Op verzoek het aan den kapt. int. der mil. adm. G. G. Ouwering, wegens vijftien jaren onafgebroken dienst in Ned.-Indië, verl. tweej. verlof naar Europa; de plaatsing bij de magazijnen van oorlog te Batavia van den magazijnm. 3de kl. (2de luit.) J. J. le Roy, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij de magazijnen van oorlog te Soerabaia; de overplaatsing van den 2den luit. der inf. A. Jonker, naar het G. B. van Amboina.

Bepaald.

Dat het aan den kapt. der inf. H. J. Knijff, wegens vijftien jaren onafgebroken dienst in Ned.-Indië, verleend tweej. verlof naar Europa, alsnog wordt beschouwd als te zijn verleend wegens ziekte.

Eervol ontslagen.

De kapt. der inf. R. L. Kellermann, H. M. Mahne, C. G. Klicks en H. R. Beijen; de meesterknecht-verver bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia D. G. Altman.

Vergund,

aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië ged. 1sten luit. der inf. J. F. P. Bekkers, wegens ziekte naar Nederl. terug te keeren; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië ged. 1sten luit. der inf. J. van der Schroeff, naar Nederl. terug te keeren; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië als 1sten luit. gedet. kapt. der inf. T. W. J. Buijs, naar Nederl. terug te keeren; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië in den rang van 2den luit. gedet. 1sten luit. der inf. W. Puffius, op zijn verzoek naar Nederl. terug te keeren.

Op nonactiviteit gesteld,

bij de inf., de luit.-kol. J. Rövekamp, en de 1ste luits. G. H. Krull en F. D. Triebel.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapt. van den gen. staf G. de Wijs en aan den 1sten luit. der inf. S. Mesch; aan den 2den luit. der inf. J. A. Houbolt; aan den kapt. der inf. J. Gleenewinkel Kamperdijk; aan den maj. der art. A. J. M. Willemse en aan de 1ste luits. der inf. F. A. Kleian en J. G. Hilbrink; aan den kapt. van den gen. staf G. Gortmans; aan den kapt. der inf. jhr. J. C. van der Wijck; aan den 1sten luit. der inf. J. M. R. Lacculle; aan den offic. v. gez. 1ste kl. J. D. L. Harders.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot tijdelijke offic. v. gez. 2de kl., de vreemde artsen dr. E. L. Damm en dr. J. Roth.

Bij de marine. Tot kapt. t. z., de kapt.-luit. t. z. T. C. Gobée, G. Kruijs en jhr. C. C. Six. Tot kapt.-luit. t. z., de luits. t. z. 1ste kl. F. H. Engelbrecht, H. J. R. Sutherland, W. J. H. de Kanter, J. C. Commijs en J. F. M. Lange. Tot luits. t. z. 1ste kl., de luits. t. z. 2de kl. J. A. Kloek, D. Stolp, J. Wentholt en J. H. Strootman.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het fregat *Evertsen*, de offic. v. adm. 1ste kl. J. C. de Vriese.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hospitaal te Willemsoord, de tijd. offic. v. gez. 2de kl. E. L. Damme. Op het opleidingschip *Adm. van Wassenaer*, de tijd. offic. v. gez. 2de kl. J. Roth.

Bij de marine. Bij de kweekschool voor zeevaart te Leiden, de luit. t. z. 2de kl. F. H. de Meester. Als adjudanten bij de directeurs en commandanten te Willemsoord, Hellevoetsluis en Amsterdam, de luits. t. z. 1ste kl. C. Hoffmann en jhr. J. C. F. Westpalm van Hoorn v. Burgh en de luit. t. z. 2de kl. G. M. Titsingh; de tweede genoemde tevens belast met den dienst van offic. v. politie bij de werf te Hellevoetsluis. Als offic. v. politie resp. bij de werf te Amsterdam en bij het Instituut voor de marine te Willemsoord, de luit. t. z. 1ste kl. J. J. Stooker en de luit. t. z. 2de kl. J. Cardinaal. Op de instr.-brik *Loo*, de luits. t. z. 2de kl. J. P. van Rossum en B. Brutel de la Rivière. Op het wachtschip te Willemsoord, de luits. t. z. 2de kl. W. A. Palm, J. C. P. Kraijenhoff van de Leur en H. G. J. A. Fündter de Bauchène. Op het fregat *Evertsen*, de luits. t. z. 2de kl. B. Nierstrasz en J. H. Strootman, ter vervanging van den luit. t. z. P. T. H. Volcke, wiens plaatsing daar aan boord wordt ingetrokken. Als officier instructeur bij het Kon. Instituut voor de marine te Willemsoord, de luit. t. z. 1ste kl. W. J. Derox. Op de werf te Amsterdam en toegevoegd aan het hoofd van uitrusting en art. aangelegenheden, de luit. t. z. 1ste kl. J. H. Mijer. Op het wachtschip te Amsterdam en gedetacheerd op de werf aldaar voor keuring van art. materiaal, de luit. t. z. 1ste kl. J. J. de Bruijne. Op de werf te Willemsoord toegevoegd aan den onderdirecteur aldaar, de luit. t. z. 1ste kl. J. Fichet. Als comm. van het instr.-vaartuig *Vulkaan*, de luit. t. z. 1ste kl. P. Zegers Veeckens. Op het wachtschip te Amsterdam, met intrekking van de plaatsing op het fregat *Evertsen*, de luits. t. z. 2de kl. J. M. Phaff en F. J. Stam. Op het fregat *Evertsen* met intrekking van den luit. t. z. 2de kl. J. H. L. J. bar. Sweerts de Landas Wijborgh. In O-I., de kapt.-luit. t. z. J. A. Waldeck, de luits. t. z. 1ste kl. H. Bernelot Moens en L. Backer Overbeek en de luit. t. z. 2de kl. C. A. de Brauw.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de marine. De uit O-I. aangekomen luit. t. z. 1ste kl. W. M. E. Bervoets. De adjudanten van de directeurs en commandanten der marine te Amsterdam en Hellevoetsluis, de luits. t. z. 1ste kl. P. H. Prager en H. Quispel. De luits. t. z. 1ste en 2de kl., resp. offic. v. politie bij de werf te Amsterdam en bij het instituut voor de marine te Willemsoord jhr. J. C. L. von Schmidt auf Altenstadt en A. Seret. De luits. t. z. 1ste kl., resp. toegevoegd aan den onderdirecteur te Willemsoord en aan het hoofd van uitrusting voor art. zaken te Amsterdam W. J. R. Sutherland en P. M. W. Kraijenhoff van de Leur. De luit. t. z. 1ste kl., offic. van werving te Rotterdam J. C. Commijs. De luits.

t. z. 2de kl. J. B. Snethlage en C. A. de Brauw van de instr.-brik *Loo*. De luit.
t. z. 1ste kl. H. G. Hildebrand met eervolle ontheffing van het commandement
over het instr.-vaartuig *Vulkaan*. De luits. t. z. 1ste kl. gedet. bij het Dept. van
marine L. Backer Overbeek en C. H. Cornelissen. De luit. t. z. 2de kl. A. L.
van der Moolen, van het wachtschip te Amsterdam. De kapt.-luit. t. z. C. de
Klopper, de luits. t. z. 1ste kl. J. A. Snoek en J. van Scheers, de luits. t. z.
2de kl. D. Stolp, G. P. van Hecking Colenbrander, F. Pinke en A. M. P. C.
van de Laar, aangekomen uit O.-I.

Ingetrokken.

Bij de administratie. De plaatsing op de *Evertsen* van den offic. van
adm. 1ste kl. J. G. Bebelaar (blijft nonactief).

Gedetacheerd.

Bij de marine. Bij het Depart. van marine en toegevoegd aan den in-
specteur der art., de luit. t. z. 2de kl. D. Stolp.

Vergund,

deel te nemen aan den 6den tocht met de *Willem Baerents*, aan de luits. t. z.
J. Dalen, J. M. P. Kluit, J. M. Phaff en M. E. B. J. Kluit.

Overleden.

De luit. t. z. 2de kl. P. J. L. de Gijselaar, de kapt. der mariniers P. S. C.
Courier dit Dubekart en de offic. v. adm. 3de kl. W. S. van der Noordaa.

1. Die ...
2. Die ...
3. Die ...
4. Die ...
5. Die ...
6. Die ...
7. Die ...
8. Die ...
9. Die ...
10. Die ...

Beobachtung:

Die ...
Die ...

Ergebnis:

Die ...
Die ...

Schluss:

Die ...
Die ...

Quellen:

Die ...
Die ...

BIJLAGE VI,
BENOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 6.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 April—25 Mei 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de arts E. Halbertsma.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 4de reg., tot kaplt., de 1ste luit. F. P. Francke. Bij het 8ste reg., tot luit.-kol., de maj. jhr. A. W. Storm van 's Gravesande, van het korps; tot maj., de kaplt. J. A. K. H. W. Vogel, adjudant van het 3de reg.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 3de reg. huz., tot adj., de 1ste luit. A. T. Lucassen.

Bij het wapen der genie. (Staf.) Tot kaplt., de 1ste luit. W. A. H. Weijler; tot 1ste luit., de 2de luit. A. Vogelenzang. Korps genietr., tot kaplt., de 1ste luit. P. Kleijnhens, offic. voor sp. d. bij het korps.

Overgeplaatst.

Bij het 1ste reg. inf., de kaplt. J. Joha, van het 4de reg. Bij het 7de reg. inf., de 1ste luit. L. Roelants, van het 6de reg. Bij het 4de reg. vestingart., de kaplt. H. M. Engelhard, van het korps torp.

Gedetacheerd.

Bij het 5de reg. inf., de kaplt. W. V. v. Erp, van het 2de reg. (ged. van het O.-I. leger). Bij de pyr. sch., de 1ste luit. A. H. Huart, van het 2de reg. vestingart.

Tijdelijk werkzaam gesteld,

onder de bevelen van den chef van den gen. staf (1° Oct. a. s.), de kaplt. J. M. Campbell, van het 8ste reg. inf., de 1ste luit.-adj. R. G. Moerbeek, van het

4de reg. inf., alsmede de 1ste luit. M. Onnen, van het korps genietroepen; zijnde vóórl. gen. in verband daarmede, gerekend van denzelfden datum, e. o. uit de betr. van adj.

Bestemd,

tot kapt. voor spec. d., de kapt. J. B. L. J. Kolkman, van het 1ste reg. inf.

Eervol ontheven,

uit de functiën van kapt. v. sp. d., de kapt. P. R. Goudschaal, van het 1ste reg. inf.

In actieven dienst hersteld,

bij het 2de reg. huz., de 1ste luit. der cav. op n. a. B. W. A. A. bar. van Dedem.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

resp. bij het 1ste en 2de reg. inf., de 2de luit. H. A. du Croo en de 1ste luit. H. L. Nepper, gedet. geweest bij het leger in Ned. Indië.

Op nonactiviteit gesteld,

de offic. v. gez. 1ste kl., dr. H. A. Zegers (op zijn verz. voor 1 j. z. b. d. schatk.) en de 2de luit. B. M. Brantsma, van het 1ste reg. huz.

Gepensionneerd,

(op zijn aanvraag) de gen.-maj. A. E. Reuther, afgetr. M. v. O.

Eervol uit den dienst ontslagen,

(op hun verzoek) de ritm. op n. a. jhr. L. J. Quarles van Ufford en de 1ste luit.-adj. W. C. G. van Welderen baron Rengers, van het 3de reg. huz.

Overgeplaatst bij het leger in O.-I.,

de 2de luit. der inf. A. Klontje, thans ged. bij de landmacht in W.-I.

Decoratiën.

Vergunning verleend tot het aannemen en dragen der versierselen: van Ridder in de Orde van het Zwaard (Zweden) aan den kapt. F. R. Froger; van Ridder in de Milit. Orde van O. H. Jezus Christus (Portugal) aan den 1ste luit. C. A. bar. Bentinck, van het 3de reg. huz.

Overleden.

De offic. v. gez. 1ste kl. F. S. W. de Ronde en de 2de luit. H. C. B. van Deutekom, van het 7de reg. inf.

Overleden gepensionneerden.

De kol. F. J. A. Esau, den 21sten Dec. 1882; de kpts. L. G. V. E. Roulet, den 11den Nov. 1882, jhr. J. H. C. W. v. Schmidt auf Altenstadt, den 24sten April 1883 en J. M. v. Klinkenberg Dozij, den 26sten April 1883; de offic. v. gez. 1ste kl. W. K. Dilg, den 15den Maart 1883 en G. J. Roetering, den 23sten Maart 1883; de 1ste luit. W. A. Froger, den 17den Jan. 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 2de luit.-kw. bij de mil. adm., de gewezen scheepsklerk bij de Kon. Ned. marine F. Gerdes Oosterbeek.

Bij het wapen der artillerie. Tot magazijnm. 3de kl. (2de luit.), de magazijnm. 4de kl. (adj.-onderofficier) G. van Hees.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot kol.-intend. (hoofdtend.) bij de mil. adm., met ingang van 4 April 1883, de luit.-kol.-intend. P. F. Kraal, thans met verlof naar Europa; tot 1ste luit.-kw. bij de mil. adm., de 2de luits.-kw. J. S. C. F. Blankenstein en H. A. Engeringh.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. G. H. Schlencker, thans met verlof in Nederl.; tot dir. offic. v. gez. 2de kl., de offic. v. gez. 1ste kl. W. van Geer.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luits. A. J. Tengbergen, thans met verlof in Nederland, H. Kuhn, T. C. A. Elbers en H. G. Willems.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie. Bij het hosp. te Padang, de 2de luit.-kwart. T. Gerdes Oosterbeek.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Weltevreden, de mil. apoth. 2de kl. W. J. L. van Dissel, onlangs uit Nederl. aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande. Bij het garn. van Weltevreden en Rijswijk de mil. paardenarts 3de kl. R. A. Plempers van Balen, onlangs uit Nederland aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 8ste bat., de 1ste luit. B. Gordinou de Gouberville.

Bij het 9de bat., de 1ste luit. G. H. Krull.

Bij het 10de bat., de kapt. W. F. O. Hojel, onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd, en de 1ste luit. F. D. Triebel.

Bij het 13de bat., de 1ste luit. C. G. T. van Erpers Roijaards en de 2de luit. K. van der Maaten, onlangs uit Nederl. aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande, en de kapt. B. C. van de Sande.

Bij het 2de depotbat., de 1ste luit. A. F. Kamerman.

Overgeplaatst.

Bij den gewest. en plaatsel. staf. Als adj. bij het pl. comm. te Padang, de 1ste luit.-adj. K. C. H. Sadée, van het 16de bat., met bep. dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*.

Bij de militaire administratie. Bij het hosp. te Padang, de kapt.-kwart. L. Bendeler, van de intendance in Atjeh en onderh. Bij den raad van adm. van het subsistentenk. te Batavia, de kapt.-kwart. P. L. Brocx, van het hosp. te Padang. Bij dien te Djocjokarta, de 1ste luit.-kwart. E. G. le Rutte, van den raad van adm. van het subsistentenk. te Samarang. Bij dien te Banjoë-Biroe, de 1ste luit.-kwart. C. A. Vosmaer, van den raad van adm. der art. en cav. te Batavia. Bij de intend. in de 2de mil. afd. op Java te Samarang, de 1ste luit.-kwart. J. B. Koopman, van den raad van adm. te Djocjokarta. Bij die in Atjeh, de 1ste luit.-kwart. H. Rinck, van den raad van

adm. te Siboga. Als gewest. intend. te Batavia, de maj.-int. W. B. Filet, van de int. in Atjeh en onderh. Als gewest. intend. te Pontianak, de kapt.-int. H. F. B. Logeman, van de int. te Batavia.

Bij den geneeskundigen dienst. De offic. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl naar Samarang en Fischer naar Soerabaia. Bij het algem. mag. van genees. van den milit. geneesk. dienst te Weltevreden, de milit. apoth. 1ste kl. F. W. Neuhaus, van het hosp. aldaar. Bij het hosp. te Weltevreden, de milit. apoth. 1ste kl. J. Heringa, van het scheikundig laboratorium aldaar, en de milit. apoth. 2de kl. K. Broes van Dort, van het garn. te Soerakarta. Bij den geneesk. dienst van Celebes, Menado en Timor, de offic. v. gez. 1ste kl. O. Kuhr, van dien in Atjeh. Bij het garn. te Ngawie, de offic. v. gez. 1ste kl. M. M. Bleekroode, van dat te Serang. Bij het garn. te Willem I, de offic. v. gez. 1ste kl. H. van Dam, van dat te Ngawie. Bij den geneesk. dienst in de Z.- en O.-afd. van Borneo, de offic. v. gez. 2de kl. dr. A. J. Roux, van het hosp. te Semarang. Bij den geneesk. dienst op Banda, de offic. v. gez. 2de kl. T. A. K. Posewitz, van den geneesk. dienst in de Z.- en O.-afd. van Borneo.

Bij het wapen der infanterie. De kapt. A. H. W. Scheuer naar Soemenep en de 1ste luit. B. M. Leussen naar Soerabaia.

Bij het 1ste bat., de kpts. N. W. Hofstede, van het garnbat. van Atjeh en onderh., en F. W. Janitz, van het 5de bat.

Bij het 2de bat., de luit.-kol. E. Perné, plaatselijke milit. comm. te Padang en de 1ste luit. J. Aitton, van het 3de bat.

Bij het 3de bat., de kapt. E. M. A. A. K. Frackers, de 1ste luits. A. Dekker en J. P. de Bordes, eerstgen. van het garnbat. van Banka en beide laatstgenoemden van het garnbat. van Atjeh, en de 2de luit. G. N. van Alphen de Veer, van het subsistentenk. te Padang.

Bij het 4de bat., de 1ste luit. M. Verkouteren, van het 5de bat.

Bij het 5de bat., de kapt. S. de la Parra, van het subsistentenk. te Padang.

Bij het 6de bat., de 1ste luit. E. van Dijk, van het 14de bat.

Bij het 8ste bat., de kapt. D. Brakel, van het 3de bat. en de 1ste luit. P. A. Ouwens, van het 2de depotbat.

Bij het 12de bat., de kapt. W. van den Bos en de 2de luit. P. J. Broekhoff, resp. van het 4de en 15de bat., en de 2de luit. E. L. Kerrebijn, van het garnbat. van de W.-afd. van Borneo.

Bij het 13de bat., de 1ste luit. J. W. Eisma, van het garnbat. van Atjeh en onderh.

Bij het 14de bat., de kapt. J. T. J. van Rijen en de 1ste luit. G. Blauw, resp. van het 11de bat. en het garnbat. van Atjeh, en de 1ste luit. A. W. Gijsberti Hodenpijl, van het garnbat. van Celebes en onderh., Menado en Timor.

Bij het 15de bat., de maj. P. P. H. van Ham, van het 14de bat., de kapt. H. Krull, van het strafdetachment te Ngawie en de 2de luit. N. Tierie, van het garnbat. van Palembang.

Bij het 17de bat., de kapt. V. H. Götz, van het garnbat. van Sumatra's Westkust.

Bij het 18de bat., de 1ste luit. G. A. Gennet, van het 1ste depotbat.

Bij het 2de depotbat., de kapt. W. A. A. Visser, van het 3de bat., de kapt. H. M. Mahne, van het garnbat. van Palembang en de 1ste luit. T. H. van Haeften, van het 6de bat. Bij het 3de depotbat., de 2de luit. F. Westerbeeck, van het garnbat. van Atjeh en onderh. Bij het 4de depotbat., de kapt. W. H. Neijls, van het 17de bat. Bij het garnbat. van Atjeh en onderh., de kapt. J. Tijl, van het garnbat. van Sumatra's Westk., de 1ste luit. J. C. de

Vaal, van het 3de bat. en de 2de luit. W. C. Keeser, van het garnbat. van Sumatra's Westk. Bij het garnbat. van Atjeh, de kapt. J. L. P. K. Christ, H. V. Geerligs en P. A. van Berlo, de 1ste luit. H. L. le Maire en de 2de luits. E. G. H. Kruijsboom, W. A. J. van der Meulen, W. J. F. van Bennekom, P. H. Bodemeijer en C. J. Okhuijzen, de zeven eerstgenoemden resp. van het garnbat. van Palembang, van het 14de, 2de, 15de, 10de, 3de en 12de bat. en beide laatstg. van het 14de bat. Bij het garnbat. in de 2de mil. afd. op Java, de kapt. E. R. T. J. von Ende, van het 1ste depotbat. Bij het garnbat. van Sumatra's Westk., de kapt. L. H. M. Genet en de 2den luit. H. C. F. P. le Roux, beiden van het 4de depotbat. en de 2de luit. P. J. Manden, van het 14de bat. Bij het garnbat. van Amboina en Ternate, de 1ste luit. R. A. Jackson, van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo en de 2de luit. W. H. Bueninck, van het 13de bat. Bij het supp.-depot te Meester-Cornelis, de kapt. F. C. A. J. Schnelle, van het 9de bat.

Bij het wapen der artillerie. De kapt. J. C. Gaillard naar Batavia, H. W. J. Roijen naar Amboina, G. Feuilletau de Bruijn naar Batavia en Chevallerau naar Banjoe Biroe.

Bij de 9de comp. (3de comp. vestingart.) te Batavia, de bij het wapen der art. ged. 1ste luit. der inf. D. Cheriex, van de 13de comp. (5de comp. vestingart.) te Willem I. Bij de 15de comp. (5de comp. vestingart.) te Willem I, de 1ste luit. J. van Capelle, van de 4de comp. (4de bergb. te Atjeh). Bij de 21ste comp. (4de veldbatterij) te Banjoe Biroe, de kapt. L. K. Chevallerau, van de 15de comp. (5de comp. vestingart.) te Willem I.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het esk. cav. te Batavia, de ritm. J. A. W. Oxenaar, van de esk. te Salatiga.

Bij het wapen der genie. Als eerstaanw. genie-offic. in de 2de mil. afd. op Java, de luit.-kol. L. J. Resner, eerstaanw. genie-offic. in de 1ste mil. afd. op Java, de comm. van het korps genietr. te Willem I, de maj. J. C. Dozij, eerstaanw. genie-offic. in de 2de mil. afd. op Java, Als eerstaanw. genie-offic. in de 1ste mil. afd. op Java, de maj. J. J. Staal, van de werken te Buitenzorg. Bij de werken te Buitenzorg, de 1ste luit. J. C. H. Fischer, van die te Batavia.

Tijdelijk gedetacheerd,

bij de genie, bij den staf van het wapen, de magazijnm. 3de kl. (2de luit.) L. Kranendonk, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij de werken te Goenoeng-Sitoli.

Betuigd,

de bijzondere tevredenheid der Regeering aan den 1ste luit. der inf., milit. comm. te Benkajang (Westerafd. van Borneo) P. F. W. van der Paardt voor de door hem bewezen goede diensten bij de onderdrukking der ongeregelheden, welke in Mei 1882 tusschen de mijnkongsi's Lo Sin Keo en Simpan, nabij Selinsei (Benkajang) zijn voorgevallen.

Ontheven,

van zijn adjudantsbetrekking, de 1ste luit.-adj. W. B. de Blaauw, zijnde in verband daarmede zijn overplaatsing bij het garnbat. van Celebes, Menado en Timor ingetrokken.

Hersteid in activiteit.

Bij de inf.: de luit.-kol. J. Rövekamp, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij het garnbat. van Sumatra's Westk.; de 1ste luit. D. W. Binkhorst, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij het 5de bat.; de 1ste luit. J. T. van den Boom, zijnde hij in verband daarmede geplaatst bij het garnbat. van Palembang.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de inf.: wegens overcompleet in zijn rang, de maj. F. C. L. van Raaij, onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd; wegens overcompleet in zijn rang, de luit.-kol. J. M. de Kok, onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd; wegens overcompleet in zijn rang, de 1ste luit. J. F. van den Boom. Bij de mil. adm.: wegens tijd. licham. ongeschiktheid, de 1ste luit.-kwart. A. L. G. Gobée. Bij de art.: wegens overcompleet in zijn rang, de kapt. A. L. van Hoogstraten.

Eervol ontslagen.

De 1ste luit.-kwart. bij de milit. adm. H. E. Busscher; de kol.-intend. (hoofd-intend.) der milit. adm. G. Y. C. Fraser en de kapt. der inf. J. J. de Graaf, eerstgen. met ingang van 4 April 1883; bij de dir. van het milit. wed. en weezenf. in Ned.-Indië, op verzoek, wegens vertrek, als lid, de kol.-intend. (hoofdintend.) der milit. adm. G. Y. C. Fraser, onder dankbetuiging voor de door hem als zoodanig bewezen diensten; onder toekening van den titulair rang van kol., de luit.-kol. der inf. L. G. Diepenheim; met ingang van 8 Mei 1883, de 1ste apoth. 2de kl. (maj.) J. L. Warnas; de 1ste luit. der inf. T. Soeterik; de kapt. der inf. L. du Bus de Valempré.

Tweejarig verlof verleend,

aan de kpts. der inf. A. J. D. Pool, W. E. Tente en F. J. W. van Rooij; aan den ritm. der cav. J. T. ten Bosch; aan den kapt. der genie J. H. Bik; aan den 1ste luit.-kwart. bij de milit. adm. C. Kaakebeen; aan den 1ste luit. der art. J. van Capelle.

Overleden.

De kapt. der inf. L. F. Botter, te Panteh-Karang (Atjeh), den 24sten Nov. 1882 aan zijn voor den vijand bekomen wonden; de 1ste luit. der art. J. A. Bachofner, te 's Gravenhage, den 4den Febr. 1883; de luit.-kol. der genie W. J. C. Leers, te Oenarang, den 26sten Jan. 1883.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij de mariniers. Tot kapt. 1ste kl., de kapt. 2de kl. C. H. Pilaar. Tot kapt. 2de kl., de 1ste luit. J. R. J. P. Cambier.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. adm. 2de kl. H. J. van der Meer en de scheepsklerk H. W. Bauer.

Bij den geneeskundigen dienst. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. gez. 1ste kl., dr. P. G. J. Vogelpeel.

Bij de marine. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. t. z. 2de kl. F. E. bar. Mulert. In O.-I., de luit. t. z. 2de kl. J. D. van Strijen.

Overgeplaatst.

Bij de marine. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. t. z. 2de kl. W. Voormolen en de scheepsklerk T. A. Ebbinge Wubben, beiden van het opleidingsschip *Anna Paulowna*.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. M. D. L. Hertzveld.

Bij de marine. De luit. t. z. 1ste kl. W. A. Buijtdijk, met bestemming om naar West-Indië te vertrekken. De uit O.-I. aangekomen kapt.-luit. t. z. J. G. J. Spanjaard, de luit. t. z. 1ste kl. N. A. de Vries en de luits. t. z. 2de kl. G. S. H. Burgerhout, H. J. Wichers en A. G. J. Kroef. De luit. t. z. 1ste kl. G. H. van Steijn, de op het wachtschip te Willemsoord geplaatste luit. t. z. 2de kl. W. Voormolen en de uit West-Indië aangekomen luit. t. z. 1ste kl. J. H. Kloek.

Eervol ontslagen.

De luits. t. z. 2de kl. H. Flaes en P. F. M. van Leeuwen en zulks op het daartoe door hen gedaan verzoek.

Overleden.

De offic. v. gez. 1ste kl. dr. G. Karssen en de adelborst 1ste kl. G. J. Blum.

BIJLAGE VII,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 7.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Mei—25 Juni 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den provincialen staf. Tot luit.-kol., de majs. P. J. J. Stoop, J. R. Steinmetz en R. F. K. van Gorkum, pr. adj. resp. in Groningen en Drenthe, in Zuid-Holland en in Utrecht.

Bij den plaatselijken staf. Tot luit.-kol., de majs. jhr. H. L. P. Hovij en C. M. W. Kamps, pl. comm. resp. te 's-Hertogenbosch en te Arnhem.

Bij de militaire administratie. Tot kapt.-int., de 1ste luits. M. de Ras, van het 8ste en E. G. Winckel, van het 3de reg. inf.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de milit. studenten (artsen) H. F. A. Sasse en A. W. Verheijden.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 3de reg., tot adj., de kapt. N. H. A. Camp, van het korps; tot kapt., de 1ste luit. A. de Bourbon, van het reg. gren. en jagers.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 2de reg. huz., tot ritm., de 1ste luit. J. C. P. Thirion en tot 1ste luit., de 2de luit. J. D. Camerling Helholt, beiden van het korps. Bij het 3de reg. huz., tot 1ste luit., de 2de luit. H. C. P. L. Mathon, van het korps.

Overgeplaatst.

Bij het 4de reg. inf., de 2de luit. P. J. G. Schott, van het 2de reg. Bij het 5de reg. inf., de kapt. W. V. van Erp, van het 2de reg. Bij het 3de reg. huz., de 1ste luit. C. M. Sprenger, van het 2de reg. huz. Bij het 2de reg. vestingart., de 2de luit. G. A. Brünings, van het 3de reg. vestingart.

In actieven dienst hersteld.

Bij den geneesk. dienst, de offic. v. gez. 2de kl. J. H. Reintjes. Bij het 3de reg. inf., de 2de luit. jhr. P. G. Siberg. Bij het 2de reg. vestingart., de 1ste luit. J. Hora Adema.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

resp. bij het 3de, het 5de en het 8ste reg. inf., de 1ste luits. J. F. P. Bekkers, W. Puffius en M. Verkouteren, gedet. geweest in O.-I.

Op nonactiviteit gesteld,

de maj.-kwart. R. Smulders, van het 7de reg. inf.; de ritm. K. Zegers Veeckens, van het 2de reg. huz., en de 1ste luit. F. W. Driessen, van het 3de reg. inf.

Gepensionneerd.

De kapt. H. van Dijk, van het 7de reg. inf. en H. Broers, van het wapen der art., op n. a.

Overleden.

De 1ste luit. W. A. Storm de Grave, van het 3de reg. huz. en J. C. H. Ehrenburgh, van het 6de reg. inf.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de arts A. P. Langeveld en de milit. student (arts) D. D. Buchler; tot apoth. 2de kl., de apoth. J. Haak.

Gedet. bij het leger in Nederland,

voor den tijd van 3 jaren, de 2de luit. der genie L. J. H. van Holk.

Overleden gepensionneerden.

De maj. W. Petter, den 6den Mei 1883; de kapt. N. C. v. Daalen Wetters, den 14den Mei 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Bij den geneesk. dienst. Tot dir. offic. v. gez. 1ste kl., de dir. offic. v. gez. 2de kl. L. C. A. Rombach en A. C. Hoogeveen; tot dir. offic. v. gez. 2de kl., de offic. v. gez. 1ste kl. L. H. N. Vriesman.

Bij het wapen der infanterie. Tot kolonel, de luits.-kol. L. W. C. Gerlach, thans met verlof in Nederland, en H. Demmeni; tot kapt., de 1ste luits. F. A. Kleian, met verlof naar Nederland vertrokken, B. J. E. Philips en W. C. Meuleman; tot 1ste luit., de 2de luits. W. H. Bueninck, P. A. Gallas, N. W. C. Goedbloed en W. C. Schreijner.

Geplaatst.

Bij de militaire administratie. Bij den raad van adm. van het subsistentenk. te Batavia, de kapt.-kwart. T. Kleij en de 2de luit.-kwart. J. F.

Eichholtz. Bij het hosp. te Batavia, de 2de luit.-kwart. A. L. G. Visscher. Bij het hosp. te Semarang, de 2de luit.-kwart. L. M. van Olst. Bij het hosp. te Soerabaia, de 2de luit.-kwart. J. W. Brinkgreve.

Bij den geneesk. dienst. Bij het hosp. te Semarang, de offic. v. gez. 2de kl. J. C. Mohr, onlangs uit Nederland aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande. Bij het hosp. te Batoe-Toelis, de offic. v. gez. 2de kl. S. J. Juda. Bij den geneesk. dienst in Atjeh, de offic. v. gez. 1ste kl. J. Adriani. Bij den geneesk. dienst van Palembang, de offic. v. gez. 2de kl. G. Salomon.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 4de bat., de 1ste luit. jhr. H. A. A. Meijer.

Bij het 8ste bat., de 2de luit. E. W. J. de Beijer.

Bij het 9de bat., de 1ste luit. L. Brongers.

Bij het 10de bat., de 2de luit. A. W. van Buuren, onlangs uit Nederland aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het garnbat. van Celebes en onderh., Menado en Timor, de 1ste luit. H. J. Berghuis van Woortman, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd. Als adj. bij het garnbat. van Celebes, de 1ste luit. J. J. Verlinden, van dat korps. Bij het subsistentenk. te Batavia, de 1ste luit. J. Langenbach.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 2de comp. (2de veldbatt.) te Banjoe-Biroe, de 2de luit. D. L. van Asch. Bij de 10de comp. (3de veldbatt.) te Willem I, de 2de luit. J. P. Munting. Bij de 15de comp. (5de comp. vestingart.) te Willem I, de kapt. A. L. van Hoogstraten, onlangs boven de formatie in activiteit hersteld en de 1ste luit. der inf. R. Mantingh. Bij de 16de comp. (6de comp. vestingart.) te Soerabaia, de 1ste luit. der inf. P. A. H. F. Tergau, onlangs uit Nederland aangekomen, als gedetach. bij het wapen der art. van het leger hier te lande voor den tijd van 5 jaren. Bij de 21ste comp. (4de veldbatt.) te Banjoe-Biroe, de 2de luit. A. P. Adama van Scheltema, onlangs uit Nederland aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het wapen der cavalerie. Bij de esk. caval. te Salatiga, de ritm. D. van Toorenburg.

Overgeplaatst.

Bij den generalen staf. De kapt. C. P. J. van Vliet, G. W. Beeger en G. J. van Kooten, de twee eerste van het wapen der inf., de laatste van dat der artillerie.

Bij den gewest. en plaatsel. staf. Als adj. in het mil. comm. der Westerafd. van Borneo, de 1ste luit. P. L. A. Collard, van het garnbat. aldaar, met bepaling, dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*.

Bij de militaire administratie. Bij de intend. in Atjeh, de kapt.-kwart. L. Bendeler en de 1ste luit.-kwart. C. Broeksma, resp. van het hosp. te Padang en den raad van adm. van het 10de bat. inf. Bij den raad van adm. van het 10de bat. inf., de 2de luit.-kwart. A. G. Kempees, van de intend. in Atjeh en de 2de luit.-kwart. Sneep naar Padang, met intrekking zijner overplaatsing naar Atjeh. Als gewest. int. te Amboina, de kapt.-int. H. F. O. van Cattenburch, van de int. te Padang. Bij de int. te Semarang, de kapt.-int. J. D. Rolandus Hagedoorn, van die te Amboina. Bij de int. te Padang, de 1ste luit.-kwart. W. K. M. Hazeu, van die te Batavia. Bij de int. in Atjeh, de 1ste luit.-kwart. I. A. Keukenmeester, van die te Muntok. Bij de int. te Batavia, de 1ste luit.-kwart. G. P. van der Waart van Gulik, van den raad van adm. te Tjilatjap. Bij den raad van adm. te Tjilatjap, de 1ste luit.-kwart. J. van der Plank, van het garn.-kleedingmag. te Weltevreden. Bij den raad van adm. van het 10de bat. inf., de 1ste luit.-kwart. H. P. M. van Altena, van de int. in Atjeh. Bij den raad van adm. te Muntok, de 2de luit.-kwart. G. J. H. Ferguson, van den raad van adm. van het subsistentenk. te Batavia.

Bij den geneesk. dienst. De offic. v. gez. 1ste kl. P. A. Giesbers naar Salatiga; de offic. v. gez. 2de kl. Van Geitenbeek naar Padang Pandjang en Visser naar Padang. Bij den geneesk. dienst van Atjeh, de offic. v. gez. 1ste kl. G. P. J. Theunissen en die der 2de kl. J. C. Kornelissen, resp. van den geneesk. dienst van Sumatra's Westk. en het hosp. te Batoe-Toelis. Bij het garn. te Weltevreden en Rijswijk, de dir. offic. v. gez. 2de kl. W. van Geer, van den geneesk. dienst van Banda. Bij het garn. te Serang, de offic. v. gez. 2de kl. J. A. W. Vermeij, van het hosp. te Weltevreden. Bij het hosp. te Semarang, de offic. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl, van het hosp. te Weltevreden. Bij het hosp. te Soerabaia, de offic. v. gez. 1ste kl. G. Fischer, van het hosp. te Semarang. Bij den geneesk. dienst te Banda, de offic. v. gez. 1ste kl. P. Schijff, van het garn. te Willem I. Bij den geneesk. dienst in de 2de mil. afd. op Java, de dir. offic. v. gez. 2de kl. L. C. A. Rombach, van het garn. te Soerabaia. Bij den geneesk. dienst van Palembang, de offic. v. gez. 2de kl. dr. A. J. Helfrich, van het garn. te Benkoelen. Bij het garn. te Benkoelen, de offic. v. gez. 2de kl. M. Albricht, van het hosp. te Weltevreden. Bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. C. M. Christensen, van den geneesk. dienst van Palembang. Bij het hosp. te Semarang, de offic. v. gez. 2de kl. G. O. O. Grön, van den geneesk. dienst van Atjeh. Bij het hosp. te Weltevreden, de milit. apoths. 2de kl. F. T. Schröder en G. C. de Groot, resp. van het garn. te Salatiga en Kedong-Kebo.

Bij het wapen der infanterie. De 1ste luits. der inf. R. Macleod naar Magelang, K. van Erpecum, P. A. H. van der Haas naar de triangulatie van Sumatra's Westk., G. J. van Hoogenhuijze als adj. naar Malang en A. F. Dessauvagies; de 2de luit. der inf. H. F. W. B. von Seijdlitz Kurzbach als offic. opnemer bij den topogr. dienst.

Bij het 4de bat., de 1ste luits. R. Macleod, van het 14de, W. B. de Blaauw, van het 11de bat. en W. S. Gruijter, van het garnbat. van Amboina en Ternate.

Bij het 6de bat., de maj. T. Buning, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 8ste bat., de 2de luit. B. J. Eekhout, van het 14de bat.

Bij het 9de bat., de kpts. J. Sterk en J. van den Bosch, eerstgen. van het 10de bat. en laatstgen. 1ste luit.-adj. van den mil. comm. der Westerafd. van Borneo.

Bij het 10de bat., de kapt. L. J. Popelier, van het 1ste depotbat.

Bij het 11de bat., de 2de luit. H. J. F. van Bennekom, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 13de bat., de kapt. W. C. Meuleman, van het 3de depotbat.

Bij het 15de bat., de 1ste luit. A. F. P. Carstens en de 2de luit. H. J. E. W. E. Dieckmann, resp. van het garnbat. van Banka en van dat van Palembang.

Bij het 16de bat., de 1ste luit. P. A. le Maire, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 17de bat., de 2de luit. J. C. Holland, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 18de bat., de kapt. J. H. de Bruin, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 1ste depotbat., de maj. M. Segov, van het 15de bat. en de kapt. H. Kuhn, van het garnbat. van Palembang. Bij het 2de depotbat., de 1ste luit. W. J. Kroef, van het garnbat. van Amboina en Ternate. Bij het 4de depotbat., de 2de luit. H. Verschoor, van het 16de bat. Bij het subsistentenk. te Padang, de kapt. W. H. Neijs, van het 4de depotbat. Bij het garnbat. van Atjeh, de 2de luit. J. A. Biorn, van het 11de bat. Bij het garnbat. van Amboina en Ternate, de 2de luit. R. Ebbinge, van het garnbat. van Atjeh. Bij het garnbat. van Atjeh, de 2de luit. J. F. Vethake, van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo. Bij het garnbat. van Amboina en Ternate, de 2de luit. I. M. M. F. van Hout, van het 9de bat. Bij

het garnbat. van de Oostk. van Sumatra, de 1ste luit. C. Lem, van het 5de bat. Als instructeur bij den barisan van Soemanap (Madura), de kapt. A. H. W. Scheuer, van het 8ste bat. inf.; met bepaling, dat hij bij het leger zal worden gevoerd »voor memorie”.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 4de comp. (4de bergbatt.) te Atjeh, de 1ste luit. I. A. van Cappelle, van de 22ste comp. (2de comp.) in dat gew. Bij het det. der 7de comp. (1ste comp. vestingart.) te Djokdjokarta, de 1ste luit. H. N. Kuipers, van de 10de comp. (3de veldbatt.) te Willem I. Bij het det. der 7de comp. (1ste comp. vestingart.) te Soerakarta, de 1ste luit. C. J. A. Macpherson, van de 1ste comp. (1ste veldbatt.) te Batavia. Bij de 11de comp. art. (comp. van Amboina en Ternate) te Amboina, de kapt. H. W. J. Roijen, van de 18de comp. (1ste bergbatt.) te Batavia. Bij de 13de comp. (4de comp. vestingart.) te Batavia, de kapt. J. C. Gaillard, van de 11de comp. (comp. van Amboina en Ternate) te Amboina. Bij de 18de comp. (1ste bergbatt.) te Batavia, de kapt. G. Feuilletau de Bruyn, van de 2de comp. (2de veldbatt.) te Banjoe-Biroe. Bij de 22ste comp. (2de comp.) te Atjeh, de 1ste luit. W. Collard, van de 10de comp. (3de veldbatt.) te Willem I.

Bij het wapen der genie. Bij de werken der genie te Batavia, de 1ste luit. L. Waller, van het korps genietroepen te Willem I. Bij de werken in Atjeh, de 1ste luit. J. Grootenhuis, van het korps genietroepen te Willem I. Bij de werken der genie te Soerabaia, de 1ste luit. E. B. E. Ruempol, van die in Atjeh. Bij de werken in Atjeh, de 1ste luit. G. J. Cassa, van die te Soerabaia.

Ingetrokken.

De overplaatsing bij de 21ste comp. (4de veldbatt.) te Banjoe-Biroe, van den kapt. L. K. Chevalleran, zijnde hij overgeplaatst bij de 2de comp. (2de veldbatt.) aldaar; de overplaatsing bij den raad van adm. van het subsistentenk. te Batavia, van den kapt.-kwart. P. L. Brocx.

Eervol ontslagen.

De maj.-int. bij de milit. adm. H. J. Maasland; de luit.-kol. der inf. J. Rövekamp; de kapt. der inf. P. H. H. Routs.

Vergund,

aan den van het leger in Nederl. bij dat in Nederl. Indië gedet. 1ste luit. der inf. C. C. H. Smit, wegens ziekte, naar Nederl. terug te keeren; aan den van het leger in Nederl. bij dat in Nederl. Indië gedet. sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. H. J. Iwes, op zijn verzoek, naar Nederl. terug te keeren; aan den van het leger in Nederl. bij dat in Nederl. Indië gedet. sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. M. Verkouteren, wegens ziekte, naar Nederl. terug te keeren.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapt.-int. bij de mil. adm. G. G. Ouwering; aan den 1ste luit. der inf. J. P. de Bordes; aan den 2de luit. der inf. H. W. Houbolt; aan den opziener over de smederij, den koper- en blikslagerswinkel bij de art. constr.-winkel te Soerabaia H. C. Schilperoot; een jaar aan den 1ste luit. der art. J. P. van Velthuijzen.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. student J. H. F. Bozon. Tot tijdelijke offic. v. gez. bij de marine, dr. H. Schobinger, dr. J. R. Kappeler, dr. G. H. Zahl en dr. M. R. de Jager Meezenbroek.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het ramschip *Buffel*, de offic. v. adm. 1ste kl. F. Bamberg. Op het ramschip *Schorpioen*, de offic. v. adm. 1ste kl. C. J. Lagaaij. Op den rammonitor *Haai*, de offic. v. adm. 2de kl. J. C. Kluit. Op den monitor *Panter*, de offic. v. adm. 2de kl. A. Vermeulen.

Bij den geneeskundigen dienst. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de tijdelijke offic. v. gez. dr. H. Schobinger en dr. J. R. Kappeler. Op het wachtschip te Amsterdam en gedetacheerd op de stoomkanonneerboot *Vos*, de tijdelijke offic. v. gez. dr. M. R. de Jager Meezenbroek. Op het opleidingsschip *Adm. v. Wassenaer*, de tijdelijke offic. v. gez. dr. G. H. Zahl. Op het opleidingsschip *Anna Paulowna* en gedetacheerd op de instr.-brik *Castor*, de offic. v. gez. 2de kl. J. H. F. Bozon. Op het ramschip *Buffel*, de offic. v. gez. 1ste kl. J. R. Berghuis. Op het ramschip *Schorpioen*, de offic. v. gez. 1ste kl. G. Poolman. Bij het hospitaal te Willemsoord, de offic. v. gez. 1ste kl. H. A. Beekhuis. In O.-I., de offic. v. gez. dr. J. Roth en dr. E. L. Damm.

Bij de marine. Op de instr.-brik *Castor*, na eerst van het stoomschip *Leeuwarden* op nonact. te zijn gesteld, de adelborsten 1ste kl. J. A. M. Bron en L. J. H. Willinge. Op het ramschip *Buffel*, de kapt. luit. t. z. J. M. H. Bervoets als commt., de luit. t. z. 1ste kl. W. C. A. Ziegenhirt van Rosenthal als eerste offic., de luits. t. z. 2de kl. G. Fabius en T. E. van Staveren. Op het ramschip *Schorpioen*, de kapt.-luit. t. z. W. J. A. Nolthenius als commt., de luit. t. z. 1ste kl. P. M. W. V. Kraijenhoff van de Leur als eerste offic., de luits. t. z. 2de kl. A. W. T. C. van Woerden, H. G. J. A. Fundter de Bauchène en J. W. Doijer. Op den rammonitor *Haai*, de luit. t. z. 1ste kl. H. Quispel als commt., de luit. t. z. 1ste kl. E. Kempe als 1ste offic., de luits. t. z. 2de kl. J. M. W. Kuijl, G. A. de Cocq en H. O. W. Planten. Op den monitor *Panter*, de luit. t. z. 1ste kl. L. M. L. de Haan als commt., de luit. t. z. 2de kl. P. F. H. Volcke als 1ste offic., de luits. t. z. 2de kl. F. E. bar. Mulert, L. N. de Bruijne en B. F. Meijboom. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. t. z. 1ste kl. R. Vidal de St. Germain als eerste offic., de luits. t. z. 2de kl. P. F. van de Velden Erdbrink, F. M. A. Mathon en G. P. van Hecking Colenbrander. Op het wachtschip te Willemsoord, de luits. t. z. 1ste kl. A. C. van der Sande Lacoste, B. Nierstrasz en J. v. Scheers, de luit. t. z. 2de kl. C. E. Hummel. Op het fregat *Evertsen*, de luits. t. z. 2de kl. W. A. Palm en P. W. Sachse. Als commt. op de gaffelschoener *Argus*, de luit. t. z. 1ste kl. A. G. Ellis. Als tijdelijk 1ste offic. op het opleidingsschip *Anna Paulowna*, de luit. t. z. 1ste kl. K. J. Bal. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luit. t. z. 1ste kl. P. H. Prager, de luits. t. z. 2de kl. A. M. P. C. van de Laar en W. Naudin ten Cate. Als commandanten van de stoomkanonneerbooten *Vos* en *Das*, de luits. t. z. 1ste kl. C. A. Wolderingh en H. J. de Wal. In O.-I., de luits. t. z. 2de kl. J. H. L. J. bar. Sweerts de Landas Wijbergh, J. B. Snethlage en W. Voormolen. Op de brik *Castor*, de adelborsten 1ste kl. T. Bauduin en W. Houwing. Op het opleidingsschip *Marnix*, de adelborsten 1ste kl. J. W. van Aalst, J. Alberda, A. L. de Kruijff en P. J. Serlé,

Overgeplaatst.

Bij den geneeskundigen dienst. Op den rammonitor *Haai*, de tijdelijke offic. v. gez. dr. H. Schobinger, van het wachtschip te Hellevoetsluis.

Bij de marine. Op het ramschip *Buffel*, de luit. t. z. 2de kl. H. P. Netscher, van het wachtschip te Willemsoord.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 3de kl. N. J. J. van Rijn van Alkemade.

Bij den geneeskundigen dienst. De offic. v. gez. 1ste kl. P. C. Buijze, de offic. v. gez. 2de kl. dr. J. Roth en dr. E. L. Damm.

Bij het korps officieren-machinisten. De offic.-mach. 2de kl. C. R. van Zooten, komende uit O.-I.

Bij de marine. De kapt. t. z. C. F. T. van Woelderen en T. C. Gobée, de luits. t. z. 1ste kl. H. van Broekhuizen, L. J. Cambier en D. Hordijk, de luits. t. z. 2de kl. C. Meijboom, W. D. H. bar. van Asbeck, H. W. Tydeman, H. E. Bunnik, J. J. W. H. van de Toorn en jhr. H. M. Speelman. De adelborsten 1ste kl. T. Bauduin, W. Houwing, J. W. van Aalst, J. Alberda, A. L. de Kruijff en P. J. Serlé.

Geographisches

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden, wenn der Angeklagte in der Lage ist, den gewöhnlichen Dienst zu leisten. Ob der Angeklagte in der Lage ist, den gewöhnlichen Dienst zu leisten, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) die Abmahnung. Die Abmahnung ist ein schriftliches Verbot, das dem Angeklagten durch den Richter erteilt wird.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

III) den gewöhnlichen Dienst. Ob der gewöhnliche Dienst zu leisten ist, ist von dem Richter zu entscheiden.

BIJLAGE VIII, BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 8.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Juni—25 Juli 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij den generalen staf. Tot luit.-kol. chef van den staf bij den insp. der cav., de maj. jhr. L. J. H. Teding van Berkhout, van het 1ste reg. huz.

Bij de militaire administratie. Tot maj.-kwart. bij het 7de reg. inf., de kapt.-kwart. F. M. A. Oosterman, van het 4de reg. inf. Tot kapt.-kwart. bij het korps, de 1ste luit.-kwart. N. W. Torré, tot 1ste luit.-kwart. bij het korps, de 2de luit.-kwart. W. Woudstra, van het 3de reg. veldart.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de student (arts) H. Folmer.

Bij het wapen der infanterie. Tot 2de luit., bij het 1ste reg., de cadets M. Schultz en H. B. Pothoff. Bij het 2de reg., de cadets H. C. A. de Block en J. C. Gilquin. Bij het 3de reg., de cadets H. van Breen en A. van Sliedregt. Bij het 4de reg., de cadets W. F. Hartman, jhr. G. A. A. Altling von Geusau en J. G. Kist. Bij het 5de reg., de cadets H. Croockewit, W. L. Overduyn en C. H. Tielenius Kruijthoff. Bij het 6de reg., de cadets L. E. Hinrichs, A. Sieburgh en jhr. A. F. van Spengler. Bij het 7de reg., de cadet J. J. van Pellecom. Bij het 8ste reg., de cadets J. C. H. Verschoor en W. Sivart.

Bij het wapen der cavalerie. (Staf.) Tot gen.-maj. en insp. van het wapen, de kol. M. G. Matthes, comm. van het 2de reg. huz.; tot comm. van het 2de reg. huz., de kol. W. K. L. van Helden, van den gen. staf, die in verband daarmee eervol is ontheven van de functiën van chef van den staf bij den insp. der cav., onder dankb. voor de goede diensten daarin door hem bewezen. Tot maj., resp. bij het 3de en bij het 1ste reg. huz., de ritm. P. N. J. Thirion, van het 2de reg. huz. en J. M. G. Randhare, van het korps. Tot ritm. bij het 2de reg. huz., de 1ste luit. jhr. W. F. H. van de Poll, van den gr. staf, ord.-offic. v. Z. M.; met bepaling dat hij als zoodanig bij den Koning zal gedet. blijven. Tot 2de luit., bij het 1ste reg. huz., de cadets R. G. B. van Overveldt, E. W. bar. v. d. Capellen en F. A. J. Pippenghegen. Bij het 2de reg. huz., de cadet J. M. bar. v. Boecop.

Bij het wapen der artillerie. Tot 1ste luit. bij het korps, de 2de luits. A. de Mandt, van het 1ste, C. J. Pické, van het 2de en W. L. G. A. Schwartz, van het 3de reg. veldart.; A. J. de Booij, van het 1ste, G. B. van Roekel, W. F. van Hoogstraten en jhr. F. W. A. bar. van Asbeck, van het 2de, A. van der Hoeven en J. H. A. Mijsberg, van het 3de en IJ. v. d. Meulen, van het 4de reg. vestingart., alsmede J. W. Verff, van het korps pontonniers; benevens J. E. Fabius, van het korps torpedisten. Tot 2de luit., bij het 1ste reg. vestingart., de cadets F. de Fremery en C. Tromp. Bij het 2de reg. vestingart., de cadet H. M. F. G. Peltzer. Bij het 3de reg. vestingart., de cadets D. G. v. d. Voort Maarschalk, jhr. A. C. M. Alewijn, C. E. Baud en P. G. Verhaart. Bij het 4de reg. vestingart., de cadets W. Verheij, J. C. E. van Deventer, H. G. de Bruijne en G. P. Bouten.

Bij het wapen der genie. Tot 2de luit., de cadets J. E. Verbrugh, P. Reese en J. S. Bax.

Overgeplaatst.

Bij het wapen der inf., 4de reg., (1 Oct. a. s.) de kapt. C. P. van Pommeren, van den gen. staf, die tevens met gen. datum eervol is onth. van de functiën van leeraar bij de 2de afd. krijgsschool. Bij het reg. gren. en jag., de 1ste luits. G. J. v. d. Schroeff, van het 1ste en M. Verkouteren, van het 8ste reg. inf. Bij het 3de reg. huz., de 1ste luit. J. G. bar. van Sytzama, van het 1ste reg. huz. Bij het 3de reg. veldart., de 2de luits. J. H. C. Sluiter, van het 3de en L. J. Kuijck, van het 4de reg. vestingart.

Bestemd.

Tot leeraar bij de 2de afd. krijgsschool (1 Oct. a. s.) de kapt. M. H. J. Plantenga, van het 4de reg. inf.; tot offic. voor het mat. bij het korps, de 1ste luit. R. M. Hoogveen, van het 3de reg. vestingart.

Gedetacheerd.

Bij de 2de afd. krijgsschool (1 Oct. a. s.) de 1ste luits. L. van der Heijden, van het 2de reg. inf., A. E. J. G. d'Hamecourt, van het 2de reg. veldart., W. F. Pop, van het 1ste reg. vestingart., W. Vosmaer, van de instr.-comp. en A. R. Ophorst, van de art.-cursus-comp., alsmede de 1ste luit.-kwart. L. J. Mulder, van het 4de reg. inf.

Eervol ontheven,

van de funct. van offic. van het mat. bij het korps, de 1ste luit. N. Bosboom, van het 3de reg. vestingart.

In actieven dienst hersteld,

bij den geneesk. dienst, de apoth. 2de kl. F. M. G. van Walsem.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

resp. bij het 3de en 6de reg. inf., de 1ste luits. J. v. d. Schroeff en C. C. H. Smit, gedet. geweest bij het leger in N.-I.

Op nonactiviteit gesteld,

de 1ste luit.-adj. C. Suermondt, van het 3de reg. veldart., die in verband eerv. is onth. uit de betr. van adj. en J. A. Neuwieller, van het 2de reg. inf.

Eervol uit den dienst ontslagen,

de kapt. op n. a. H. H. P. de Wit, van het wapen der art.

Gepensionneerd.

De gen.-maj. jhr. W. J. A. Storm de Grave, insp. der cav. en zulks onder dankb. voor de vele en goede diensten aan den Koning en aan het leger bewezen; de kol. op n. a. L. R. J. A. Roosmale Nefveu en J. D. A. Barre, adj. des Konings i. b. d., laatstelijk van den gr. staf, en J. F. van Hanswijk, van het wapen der genie, laatstgen. op zijn aanvraag; de maj. C. A. Thurkow, van het 3de reg. huz., insgelijks op zijn aanvraag en onder toek. v. d. rang van luit.-kol.; de kapt. op n. a. P. van der Burg, van het wapen der art. en de 1ste luit. C. J. M. Noorduijn, van het wapen der inf. (beiden op hunne aanvraag); de 1ste luit. J. C. Alberti, van het 4de reg. inf. (voor den tijd van één jaar); de 1ste luit. der inf. op n. a. N. J. Tolk (onder toek. van den rang van kapt.) en de 1ste luit.-kwart. op n. a. D. J. A. Hummelinck.

Overleden.

De kapt. der genie F. J. van Heusden en de 1ste luit. der inf. P. E. Mulder, laatstgenoemde gedet. in N.-Indië.

Decoratiën.

Verg. verl. tot aannemen en dragen der versierselen van Ridder 3de kl. der orde van den Leeuw en de Zon (Perzië) aan 's Konings adj., den maj. A. C. bar. Bentinck.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de studenten (artsen) H. Groothoff, J. C. Huysman en J. Rijker; tot apoth. 2de kl., de civiel apoth. P. van Ede van der Pals.

Bij het wapen der infanterie. Tot 2de luit., de cadets W. van Kooten, A. H. Overman, H. T. van IJsseldijk, J. M. van Gogh, A. Kisjes, P. Methorst, J. J. A. Gaade, P. Bodemeijer, J. Adama van Scheltema, P. W. Schefelaar Klots, G. K. Jochems, P. C. Hompe, jhr. W. H. van Neukirchen genaamd Nijvenheim, A. W. van der Pauwert, J. H. A. P. Overman, M. A. van Heekeren, J. F. T. Bloem, R. G. H. A. Vorsterman van Oijen, C. C. le Grand, E. M. Uhlenbeck en W. C. van Deventer.

Bij het wapen der artillerie. Tot 2de luit., de cadets A. A. Hosang, M. H. Vis, G. C. E. van Daalen, J. W. Hissink, L. de Vries, C. Nijenhuis, H. A. van der Ven, J. A. P. Fabius, C. J. Beukers, G. J. E. Nauta, F. F. W. van der Zande, H. Sprée, H. J. van der Kooij, G. Engelberts en G. H. Knoop.

Bij het wapen der genie. Tot 2de luit., de cadets F. C. Proper, G. B. H. F. Alpherts, W. R. de Greve, A. C. Burgdorffer, H. W. Fischer, N. Plantenga, L. J. R. Geene, F. Raaijmakers, jhr. E. C. Siberg en J. D. Berkhout.

Overleden gepensionneerden.

De kapt. C. Eberhart, den 23sten Juni 1883; de kapt. H. Engelen, den 15den April 1883; de kapt. B. Krabbendam, den 29sten April 1883.

3.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij den gewest. en plaatsel. staf. Tot mil. comm. in het gouv. Atjeh, de kol. der inf. H. Demmeni; tot mil. comm. in de res. Lamp. distr. de kapt. der inf. G. J. A. Beunk, thans chef van den staf in de 1ste mil. afd. op Java; tot mil. comm. van Amboina en Ternate, de luit.-kol. der inf. W. A. Coblign.

Bij het wapen der artillerie. Tot onderopz. over de plaat- en bankwerkers bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia, de meesterknecht-plaatwerker F. W. E. Drossel.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot maj.-int., de kapt.-int. W. Bédier de Prairie en J. D. Rolandus Hagedoorn; tot kapt.-kwart., de 1ste luits.-kwart. W. K. M. Hazeu en P. A. Jung; tot 1ste luit.-kwart., de 2de luits.-kwart. J. C. Palm, D. C. Achenbach, A. van de Geer, met verlof in Nederland en G. H. van der Beeke.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. dr. J. K. Jacobs; tot milit. apoth. 1ste kl., de milit. apoth. 2de kl. J. H. Schmidt.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luits. L. A. Deibert, J. H. B. Jager, M. J. Nix en C. Stiemens; tot 1ste luit., de 2de luits. J. Boot, C. Brand, A. Jonker, J. C. Frederiks, met verlof in Nederland, R. Ebbinge en W. A. J. van der Meulen.

Bij het wapen der cavalerie. Tot ritm., de 1ste luit. W. F. Stollenhoff; tot 1ste luit., de 2de luits. C. Walraven en baron J. A. v. Heerdt.

Geplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de VIIde afd., hoofdbureau van den gen. staf, de onlangs bij dien staf overgeplaatste kapt. G. W. Beeger en G. J. van Kooten, eerstgen. van het 15de bat. inf., laatstgen. van de 23ste comp. art. (2de comp. vestingart.) te Batavia. Als chef van den staf in de IIIde milit. afd. op Java, de onlangs bij den gen. staf overgeplaatste kapt. C. P. J. van Vliet, van het 9de bat. inf.

Bij den geneesk. dienst. Bij de dir. van den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de dirig. offic. v. gez. 1ste kl. A. C. Hoogeveen, van den geneesk. dienst aldaar. Bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. G. W. A. Beijfuss en de apoth. 2de kl. K. Wicherkiewicz. De tijdelijke mil. apoth. 2de kl. C. Wicherkiewicz te Weltevreden; de dirig. offic. v. gez. 2de kl. A. C. Hoogeveen naar Padang. Bij het hosp. te Willem I, de offic. van gez. 2de kl. J. A. O. Maier.

Bij het wapen der infanterie. De 1ste luit. C. van Dura te Samarang.

Bij het 3de bat., de 1ste luit. T. J. M. F. Mollinger.

Bij het 9de bat., de maj. C. F. Koch en de 1ste luit. C. F. G. Götz.

Bij het 16de bat., de 1ste luit. T. J. Anken.

Bij het 1ste depotbat., de 2de luit. J. A. Oudemans. Bij het 4de depotbat., de 2de luit. C. A. L. Marchant. Bij het garnbat. van de Oostk. van Sumatra, de 1ste luit. P. Wiersma. Als adj. bij het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. J. G. Meijjes, van dat korps.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 7de comp. (1ste comp. vestingart.) te Semarang, de 1ste luit. der inf. van het Ned. leger, gedet. bij de

art. in Nederl.-Indië. Bij de 10de comp. (3de veldbatt.) te Willem I, de 2de luit. H. W. J. Stroband. Bij de 13de comp. (4de comp. vestingart.) te Batavia, de 1ste luit. der inf. van het Ned. leger, gedet. bij de art. in Ned.-Indië M. W. de Vries.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de 1ste afd. (kabinet) als adj. van den comm. van het leger en chef van het D. v. O., de kapt. W. A. Schneider, van het korps pupillen te Gombong, met bepaling dat hij bij zijn wapen zal blijven gevoerd *à la suite*. Als chef van den staf in de 1ste milit. afd. op Java, de kapt. J. J. K. de Moulin, van het hoofdbur. van den gen. staf. Bij de Vde afd. van het D. v. O., (hoofdbureau der mil. adm.) als kapt.-int., de kapt.-kwart. J. H. C. Vermeer, van die afd. Bij de VIIde afd., (hoofdbureau van den gen. staf) de kapt. van dien staf E. E. E. Otken, van den gew. staf van Atjeh. Als plaats. comm. te Soerabaia, de luit.-kol. G. P. Eijken, van het 3de bat. inf. Als chef van den staf te Atjeh, de kapt. van den gen. staf L. Swart, van de VIIde afd. van het D. v. O. (hoofdbur. van den gen. staf).

Bij de militaire administratie. In rang en anc., de 2de luit. der inf. W. C. van Campen. Bij de int. te Batavia, de kapt.-int. G. G. Ouwering, gew. int. te Muntok. Als gew. int. te Muntok, de kapt.-int. H. Kits van Heijningen, van de int. te Batavia. Bij de int. te Batavia, de 1ste luit.-kwart. P. A. Jung, van de int. in Atjeh. Bij het alg. tevens afd. kleedingmagazijn te Batavia, de 2de luit.-kwart. F. D. van Genderen, van de int. in Atjeh. Als kapt.-kwart. bij het afd.-kleedingmagazijn te Soerabaia, de kapt.-int. A. H. Hofinan, van de gew. int. aldaar. Als kapt.-int. te Semarang, de kapt.-kwart. G. A. Trebert, van die int. Als kapt.-int. bij de int. te Batavia, de kapt.-kwart. G. J. A. Schotman, van die int.

Bij den geneesk. dienst. Bij den geneesk. dienst van de Oostk. van Sumatra, de offic. v. gez. 1ste kl. H. Breitenstein, van het hosp. te Weltevreden. Bij den geneesk. dienst van Atjeh, de offic. v. gez. 2de kl. N. C. J. Rahder, van dien van de Oostk. van Sumatra. Bij den geneesk. dienst van Banka, de mil. apoth. 2de kl. H. Duursma, van het garniz. te Meester-Cornelis. Bij het hosp. te Soerabaia, de offic. v. gez. 2de kl. H. J. Hubert, van den geneesk. dienst van Atjeh. Bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 2de kl. G. A. van de Roemer, van den geneesk. dienst in Atjeh, en de mil. apoth. 2de kl. H. Duursma naar Muntok. Bij het garn. te Klatten, de offic. v. gez. 1ste kl. A. de Graag, van den geneesk. dienst te Atjeh. Bij het garn. te Buitenzorg, de offic. v. gez. 2de kl. L. Marcus, van dat te Klatten. Bij den geneesk. dienst in de Westerafd. van Borneo, de offic. van gez. 2de kl. L. E. van Teijn, van het garn. te Buitenzorg. Bij het hosp. te Soerabaia, de offic. v. gez. 2de kl. W. F. Krch, (?) van dat te Weltevreden.

Bij het wapen der infanterie. Als comm. der inf. te Willem I, de kol. H. Demmeni, laatstelijk luit.-kol. mil. comm. van Amboina en Ternate; de 1ste luit. der inf. P. F. de Graaff naar Atjeh; de kapt. der inf. L. A. Deibert en de 2de luit. der inf. G. H. van der Nagel naar Tjilatjap; de kapt. der inf. H. E. Munniks de Jongh naar Soemanap; de 2de luit. der inf. J. H. H. Dommers en de kapt. der inf. G. P. J. van Vliet naar Soerabaia; de kapts. der inf. P. L. A. Collard naar Gombong, P. van Lawick van Pabst naar Willem I en W. A. Schneider naar Weltevreden.

Bij het 2de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. F. A. le Grand en de 1ste luit. A. W. Gijsberti Hodenpijl, beiden van het 14de bat.

Bij het 3de bat., de 2de luit. H. G. van Kesteren, van het 4de bat.

Bij het 4de bat., de maj. W. J. Thieme, van het 14de bat. en de kapt. J. G. A. Bisschoff, van het 3de bat.

Bij het 10de bat., de kapts. H. Kuhn, van het 1ste depotbat. en H. J. Holsboer, van de garn.-comp. van Cheribon, de 1ste luit. jhr. D. Barchman Wuij-tiers en de 2de luit. J. H. Kroet, beiden van het 9de bat.

Bij het 11de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. F. C. Thomson, van het garnbat. van Celebes, Menado en Timor.

Bij het 12de bat., als adj., de 1ste luit. L. E. W. Seck, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 14de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. G. H. L. F. O. Ilgen, de 1ste luit. P. C. N. Braspot en de 2de luit. D. L. N. Vink, de beide eersten van het 2de, de laatste van het 15de bat.

Bij het 15de bat., de 1ste luit. J. P. Moorrees, van het garnbat. van Celebes, Menado en Timor.

Bij het 16de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. H. A. L. Wichers en de 2de luit. J. O. A. L. van Bennekom, beiden van het 17de bat.

Bij het 17de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. H. G. L. Frackers, van het 16de bat.

Bij het 18de bat., de 1ste luit. J. S. Koolemans Beijnen, van het garnbat. van Palembang.

Bij het 2de depotbat., de kapt. P. van Lawick van Pabst, van het 7de bat. Bij het 3de depotbat., de 1ste luit. H. Kuijk, van het subsistentenk. te Soerabaia. Bij het 4de depotbat., de kapt. N. J. Stadlmair, van het 17de bat. Bij het garnbat. van de 2de mil. afd. op Java, de kapt. L. A. Deibert, van het 7de bat. en de 2de luit. G. H. van der Nagel, van het 3de bat. Bij het garnbat. van Atjeh, de 2de luit. G. N. van Alphen de Veer, van het 3de bat. Bij het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. L. Oberg en de 2de luit. E. C. van Swieten, beiden van het 3de depotbat., de 1ste luit. D. W. F. van Langen en de 2de luits. J. W. Weijenbergh en F. A. Bedier Prairie, resp. van het 5de, 7de en 10de bat. Bij het subsistentenk. te Batavia, de 1ste luits. H. J. Iwes en W. E. van Keeken, resp. van het 14de bat. en de garnizoenscomp. van Cheribon. Bij het subsistentenk. te Semarang, de 2de luit. A. F. Roque, van het 4de bat. Bij het korps pupillen te Gombong, de kapt. P. L. A. Collard, van het 2de depotbat., met bepaling dat hij als zoodanig bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*. Bij den barisan van Sumanep (Madoera) als instr., de kapt. H. E. Munniks de Jongh, van den gew. staf in de 3de mil. afd. op Java; met bepaling, dat hij als zoodanig bij het leger zal worden gevoerd *voor memorie*. Bij de garncomp. van Benkoelen, de 2de luit. jhr. L. C. de Lannoij, van het 9de bat.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het esk. cav. te Salatiga, de 1ste luit. H. W. A. van Jeveren, van het det. te Makassar. Bij het linkerhalf 4de esk. te Soerabaia, de 1ste luit. J. A. baron van Heerdt, van de esk. te Salatiga. Bij het detach. te Makassar, de 1ste luit. A. Waalewijn, van het linkerhalf 4de esk. te Soerabaia.

Belast,

bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia, met de waarneming der betrekking van meesterknecht-smid-vuurw., de smid 1ste kl. J. P. Franckart; van meesterknecht-plaatwerker, de smid 1ste kl. W. A. Luijke; met de waarneming der betrekking van meesterknecht verver bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia, de art. werkmán 1ste kl. A. Goedhard.

Tijdelijk belast,

met de waarneming der betrekking van chef der 11de afd. van het dep. van oorlog, de luit.-kol. der inf. J. Visser.

Gedetacheerd,

van het 3de esk. cav. te Batavia bij de cav. van het Mangkoe Negarasch legioen te Soerakarta, de ritm. W. F. Stoltenhoff.

Ingetrokken.

De overplaatsing bij de int. te Batavia van den 1ste luit.-kwart. G. P. van der Waart van Gulik, zijnde hij in verband daarmede overgeplaatst bij de int. in Atjeh; bij de inf.: de overplaatsing bij het 10de bat. van den kapt. H. J. Holsboer, wordende hij overgeplaatst bij het 9de bat.; de overplaatsing als instr. bij den barisan van Sumanap (Madoera) van den kapt. A. H. W. Scheuer.

Hersteld in activiteit.

Bij de inf.: de maj. F. C. L. van Raaij, de luit.-kol. J. M. de Kok en in verband daarmede geplaatst bij het garnbat. van Sumatra's Westk.; de mil. apoth. 1ste kl. J. Heringa; bij den geneesk. dienst, de mil. apoth. 1ste kl. A. C. van Ravenswaaij; bij de art.: de tijdelijk boven de formatie van zijn wapen in act. herstelde kapt. A. L. van Hoogstraten.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de art., de kapt. D. Twiss; de 1ste luit. der cav., L. J. de Villeneuve.

Eervol ontheven,

van zijn betrekking van mil. comm. in het gouv. van Atjeh, de kol. der inf. C. Schäfer.

Eervol ontslagen.

De luit.-kol. der inf. H. C. V. A. Demmeni; de offic. van gez. 2de kl. P. Durdik.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapt. der inf. C. H. F. Riesz; aan den offic. v. gez. 1ste kl. dr. J. C. W. Fischer en aan den offic. v. gez. 2de kl. J. F. Plet; aan den kapt. der inf. W. van Santen Kolf; aan den 1ste luit. der inf. G. A. Gennet; aan den kapt.-int. bij de mil. adm. G. J. A. Schotman; aan den 2de luit. der inf. W. C. C. Luske; aan den 1ste luit. der art. P. G. de Bruyn.

c.) BIJ DE MARINE.

Bevorderd en benoemd.

Bij de administratie. Tot officn. v. adm. 1ste kl. die der 2de kl. L. C. Duhne en P. H. S. Metman. Tot officn. v. adm. 2de kl. die der 3de kl. F. Lensing en S. J. A. Deijl. Verder is bij Koninklijk besluit dd. 22 Juni 1883, n°. 31, met ingang van 1 Juli 1883, de formatie van de administratie zoodanig veranderd, dat de inspecteur F. Wolfson wordt benoemd tot hoofdinspecteur van administratie bij de zeemacht met den rang van kolonel; dat de rang van offic. v. adm. 3de kl. wordt opgeheven en al de bestaande officn. v. adm. 3de kl. den rang van 2de kl. krijgen, terwijl de bestaande scheepsklerken worden benoemd tot adjunct-administrateur. Voor in dienst te treden (*scheepsklerken*) zal de titel voortaan zijn adspirant-administrateur.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot dir. offic. v. gez. 2de kl., de offic. v. gez. 1ste kl. H. L. Reeder en tot offic. v. gez. 1ste kl. die der 2de kl. dr. K. Kuiper Middel. Tot offic. van gez. 2de kl., de heeren C. F. Humme, dr. E. Morij en J. C. H. H. Mackay.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het ramschip *Schorpioen*, de offic. van adm. 1ste kl. J. F. v. Gelsdorp en op het stoomschip *Tromp*, de offic. v. adm. 1ste kl. C. J. Lagaaij. Op het stoomschip *Bali*, de offic. v. adm. 2de kl. A. P. W. Immink. Op het fregat *Evertsen*, de offic. v. adm. 2de kl. H. J. v. d. Meer. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. adm. 2de kl. D. G. Krol v. d. Hoek. Op het wachtschip te Amsterdam, de offic. v. adm. 2de kl. N. J. J. v. Rijn van Alkemade. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. adm. 1ste kl. L. M. v. Onselen. Op het opleidingschip *Anna Paulowna*, de offic. v. adm. 1ste kl. G. H. C. van Nuijs.

Bij den geneeskundigen dienst. Op den monitor *Panter*, de offic. v. gez. 2de kl. dr. J. R. Kappeler. Bij het hosp. te Willemsoord, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. W. Schutte. Bij het hosp. te Hellevoetsluis, de offic. v. gez. 2de kl. C. T. Humme. Op het stoomschip *Bali*, de offic. v. gez. 2de kl. T. M. Gumpłowicz.

Bij de marine. Op het wachtschip te Willemsoord, de luits. ter zee 1ste kl. J. A. Kloek en die der 2de kl. G. O. van Kuijk en E. F. F. Bik. Op de schooner *Argus*, de luit. ter zee 2de kl. W. D. H. baron v. Asbeck. Op het stoomschip *Tromp*, de luit. ter zee 2de kl. C. E. Hummel en op het wachtschip te Willemsoord, de luit. ter zee 2de kl. J. J. W. H. van der Toorn. Op het ramschip *Schorpioen*, de adelborsten N. W. Japikse en J. v. d. Elst. Op het ramschip *Buffel*, de adelborsten 1ste kl. A. E. Zimmerman en C. W. Broers. Als commandant op het stoomschip *Tromp*, de kapt. ter zee C. F. T. v. Woelderden, alsmede de luit. ter zee 2de kl. G. A. de Cocq. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. ter zee 2de kl. L. N. de Bruijne. Op de monitors *Haai* en *Panter*, respect. de adelborsten 1ste kl. C. C. Zegers Rijser en J. J. Romein. Op het fregat *Evertsen*, de luit. ter zee 2de kl. G. F. G. Gobius. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luits. ter zee 2de kl. J. Wentholt en G. S. H. Burgerhout. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. ter zee 1ste kl. L. Dupper, die met den luit. ter zee 1ste kl. J. A. Kloek van schip verwisselt (Bonaire en wachtschip Willemsoord). Als 1ste offic. op het stoomschip *Tromp*, de kapt.-luit. ter zee J. C. Commijs. Op het stoomschip *Bali*, als commt. de luit. ter zee 1ste kl. H. G. Hildebrand, benevens de luit. ter zee 1ste kl. P. H. Prager en die der 2de kl. A. Seret en E. F. T. Bik en de adelborsten 1ste kl. J. M. Zwanenbeek Pauw, jhr. E. G. Wichers en K. J. Karseboom. Op het ramschip *Buffel*, de adelborsten 1ste kl. H. W. de Joncheere en A. J. v. d. Pauw en op de *Schorpioen* L. J. v. Heloma. Op het stoomschip *Bonaire*, de adelborst 1ste kl. P. G. J. Graaf v. Hogendorp. Als chef van de afdeling personeel bij het Depart. van marine, de kapt.-luit. ter zee H. D. Guijot, ter vervanging van den kapt. ter zee J. B. A. de Josselin de Jong, die alsdan nonact. wordt.

Ingetrokken.

De plaatsing van den luit. ter zee 1ste kl. J. A. Kloek als 1ste offic. aan boord van het stoomschip *Bonaire*; tijdelijk wordt belast met die betrekking, de luit. ter zee 2de kl. J. Bollaan.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. P. J. Roest en J. C. de Vriese.

Bij de marine. De luit. ter zee 2de kl. A. C. v. d. Sande Lacoste; de adelborsten 1ste kl. K. J. Karseboom, J. M. Zwanenbeek Pauw en jhr. E. G. Wichers; de luits. ter zee J. W. Termijtelen en jhr. J. F. Koertzen de Kock, de kapt. ter zee H. D. Guijot, de luits. ter zee 2de kl. A. Seret, E. F. T. Bik, D. N. Wentholt en H. J. T. Michelhoff, de luits. ter zee 1ste kl. P. H. Prager, W. J. P. van Waning, H. L. C. Wolterbeek Muller en M. J. C. Lucardie.

Eervol ontslagen.

Bij de marine. Op verzoek: de luits. ter zee 2de kl. jhr. H. M. Speelman en D. H. Wentholt.

Gepensionneerd.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. J. G. Bebelaar en J. A. H. Huart.

Bij den geneeskundigen dienst. De dir. offic. v. gez. 1ste kl. dr. D. Hellema.

Bij de marine. De luit. ter zee 2de kl. B. Nierstrasz.

Overleden.

De luit. ter zee 2de kl. J. Lastdrager.

BIJLAGE IX,

BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,

VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 9.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Juli—25 Augustus 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 1ste luit.-kwart., de 2de luit.-kwart. N. E. Rost, van het 3de reg. inf.

Bij den geneesk. dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. studenten J. Nord en T. W. H. Paulussen.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapr., resp. bij het 3de en 7de reg., de 1ste luit. A. G. Wilkens, van het reg. gren. en jagers en J. Renier, van het alg. dep. van discipl.

Bij het wapen der artillerie. Bij het 2de reg. veldart., tot maj., de kapr. K. M. Verschoor, van den staf van het wapen, toeg. aan den commt. der ber. art.; tot adj., de kapr. C. de Wit, van het korps en zulks onder e. o. uit de functiën van kapr. voor spec. diensten. Bij het 3de reg. veldart., tot adj., de 1ste luit. J. W. P. van Hoogstraten. Bij het 1ste reg. vestingart., tot adj., de 1ste luit. J. N. A. baron v. Wassenaer van St. Pancras. Bij het 2de reg. vestingart., tot kol., de luit.-kol. R. C. van Onselen, commt. van het korps. Bij het 3de reg. vestingart., tot luit.-kol., de maj. H. W. van Marle, van den staf van het wapen, toeg. aan den commt. der vestingart.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 1ste reg. huz., tot ritm., de 1ste luit. E. J. Gelderman, van het korps. Bij het 2de reg. huz., tot ritm., de 1ste luit. J. M. Simon, van den staf der cav., werkz. bij de K. M. Academie en de 1ste luit.-adj. H. M. Werner, van het korps, tot 1ste luit., de 2de luit. jhr. M. W. Boreel, van het korps. Bij het 3de reg. huz., tot maj., de ritm. J. C. Rijnbende, van den staf der cav., adj. voor de insp. van het wapen; tot 1ste luit., de 2de luit. jhr. L. J. Quarles van Ufford.

Bij het wapen der genie. Tot kapr., de 1ste luit. L. Waller, ged. bij het leger in N.-I. Bij den staf, tot kapr., de 1ste luit. jhr. E. Quarles van Ufford; tot 1ste luit., de 2de luit. J. M. van Hoogstraten.

Overgeplaatst.

Bij den gr. staf, in hun rang en in hunne betr. van ord.-offic., de ritm. G. J. A. A. baron van Heemstra, van het 1ste en jhr. W. F. H. van de Poll, van het 2de reg. huz., beiden ged. als ord.-offic. bij Z. M. Bij het reg. gren. en jagers, de 1ste luits. C. L. Vinkhuijzen, van het 3de en jhr. J. T. van Spengler, van het 4de reg. inf. Bij het 2de reg. inf., de 1ste luit.-kwart. L. J. Mulder, van het 5de reg. inf. Bij het 4de reg. inf., de 1ste luit.-kwart. D. J. ten Klooster, van het instr.-bat. Bij het 5de reg. inf., de 2de luit.-kwart. H. Schultink, van het 2de en de 2de luit. A. W. Bachmann, van het 1ste reg. (de drie voorlaaststgen. op 1 Oct. a. s. Bij het 2de reg. veldart., de kapt. G. J. V. Vinkhuizen, van het 1ste reg. vestingart., en zulks onder e. o. uit de functie van kapt. voor spec. diensten en van zijn werkz. bij den kol. Kromhout.

Belast,

met het bevel over het 1ste reg. veldart., de luit.-kol. A. J. F. Egter, van het 2de reg. veldart.

Toegevoegd,

aan den commt. der bered. art., de kapt. J. J. Schluiter, adj. bij het 2de reg. veldart. en aan den commt. der vestingart., de maj. M. van Aken, van het 3de reg. vestingart. en zulks onder e. o. uit de betr. van adj. en met gelijktijdige overpl. bij den staf der art.

Bestemd,

om werkz. te zijn bij de Kon. Mil. Academie (staf der cav.), de 1ste luit. W. P. Boogaert, van het 1ste reg. huz.; tot kapt. voor spec. diensten bij het korps, de kapt. C. E. van Strijen, van het 2de reg. veldart. en bij het 1ste reg. vestingart. (mat. te Woerden), de kapt. N. C. Grotendorst, tot 1 Sept. werkz. bij de Kon. Mil. Academie.

Gedetacheerd.

Bij de 2de afd. krijgssch., de 1ste luits. der inf. D. la Feber en J. W. Stoutjesdijk, beiden van het leger in N.-Indië bij dat h. t. l. gedet. Bij het 1ste reg. veldart., de 1ste luit. N. Bosboom, van het 3de en de 2de luit. jhr. F. W. A. baron van Asbeck, van het 2de reg. vestingart., (sedert bevorderd tot 1ste luit.). Bij het 3de reg. veldart., de 1ste luit. A. C. van Altena, van het 2de reg. vestingart.

Eervol ontheven,

van de functie van offic. van het mat. te Woerden, de 1ste luit. P. A. Numans, van het 1ste reg. vestingart.

In actieven dienst hersteld,

bij het 8ste reg. inf., de 1ste luit. J. E. Jurling.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

resp. bij het 1ste en bij het 2de reg. inf., de kapts. W. A. T. Helms en T. W. J. Buijs, beiden ged. geweest bij het leger in N.-Indië.

Op nonactiviteit gesteld,

de 1ste luit. J. C. H. G. van Deun, van het 2de reg. inf.

Gepensionneerd.

De maj. C. D. H. Sethe, van het 3de reg. huz. en de kapt. der inf. op n. a. E. Roelants, (beiden op hunne aanvraag) alsmede de kapt. P. Stokbroo, van het 5de (onder toek. van den rang van maj.) en J. B. L. J. Kolkman, van het 1ste, alsmede de 1ste luit. W. A. H. Frackers, van het 7de reg. inf. (laatstgen. onder toek. van den rang van kapt.).

Decoratiën.

Benoemd tot Ridder in de orde van den Ned. Leeuw, de 1ste offic. v. gez. 2de kl. dr. A. F. Bauduin. Bevorderd tot commt. der Luxemburgsche orde van de Eiken Kroon, de gen.-maj. C. J. van Hees, insp. van den geneesk. dienst der landmacht. Vergunning verleend tot aannemen en dragen der versierselen van Ridder 1ste kl. der orde van den Leeuw en de Zon (Perzië) aan den gepens. luit.-gen. J. F. Graaf Du Monceau, chef van het Mil. Huis des Konings; van commt. der Leopoldsorde (België) aan den kol. C. H. F. Graaf Du Monceau en jhr. F. M. B. Alewijn, adj. van Z. M., van offic. dier orde, aan den gepens. ritm. H. W. J. E. baron Taets van Amerongen, kamerheer des Konings en van Ridder dierzelfde orde, aan den ritm. baron van Heemstra, voornoemd.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de mil. studenten J. Focke, J. Harte en J. G. Kronouer.

Overleden gepensionneerden.

De kol. dr. M. Stein, den 13den Febr. 1883; de luit.-kol. J. A. A. C. Ridder van Rappard, den 31sten Juli 1883; de maj. B. de Jong, den 31sten Juli 1883; de kapts. H. C. Snoers, den 14den Febr. en G. Munters, den 2den Juli 1883; de ritm. jhr. H. Engelen van Pijlsweert, den 17den Juni 1883; de 1ste luit. G. Verguth, den 2den Juli 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot kapt.-kwart., de 1ste luits.-kw. N. J. van den Bent en B. W. H. Weber.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de officn. v. gez. 2de kl. G. W. A. Beijfuss, I. A. W. Vermeij en I. Haga.

Bij het wapen der infanterie. Tot kapt., de 1ste luits. W. J. Philips en W. H. M. de Riel; tot 1ste luit., de 2de luits. E. P. van Thiel, H. M. Koolhoven en K. R. L. Koene.

Bij het wapen der artillerie. Tot 1ste luit., de 2de luits. A. B. Fromberg, P. J. C. C. Kern en C. W. van Hoogstraten.

Bij het wapen der genie. Tot 1ste luit., de 2de luits. C. Swartbol en A. W. F. Idenburg.

Geplaatst.

Bij den geneesk. dienst. De officn. v. gez. 2de kl. J. Tschudnowsky te Batoe Toelis en A. Ekerman te Makassar.

Bij het wapen der infanterie. De kapt. H. J. F. Dommers te Soera-baia, ter nadere indeeling.

Bij het 3de bat., de luit.-kol. W. L. E. Stollé.

Bij het 17de bat., de 1ste luit. G. E. Rojer.

Overgeplaatst.

Bij de militaire administratie. Bij de int. te Atjeh, de kapt.-int. C. H. W. Boers en de 2de luits.-kwart. V. W. J. van der Linden en M. N. Beets, de 1ste van de int. te Batavia, de 2de van den raad van adm. van het 17de bat. en de laatste van den raad van adm. van het 7de bat. inf. Bij de int. te Padang, de kapt.-int. H. C. Stokhekker en de 1ste luit.-kwart. J. D. P. Soeterik, resp. van de int. te Atjeh en van den raad van adm. van het garn. te Buitenzorg. Bij den raad van adm. van het garn. te Buitenzorg, de 1ste luit.-kwart. G. P. van der Waart van Gulik, van het hosp. te Batoe-Toelis. Bij den raad van adm. van het 17de bat. inf., de 2de luit.-kwart. J. F. Eicholtz, van dien van het subsistentenk. te Batavia. Bij den raad van adm. van het 7de bat. inf., de 1ste luit.-kwart. J. H. W. Immink, van de int. te Bandjermasin. Als kwart., tevens instr. bij de mil. school te Meester-Cornelis, de 1ste luit.-kwart. J. E. van Schaik, van den raad van adm. van het garn. aldaar, wordende hij in verband daarmede gevoerd *à la suite* van zijn dienst. Als beh. van het alg. geniëmag. te Batavia, de magazijnm. 1ste kl. C. den Hengst van het hulpgeniem. te Oleh-leh. Als beh. van het hulpgeniem. te Oleh-leh, de magazijnm. 3de kl. G. H. van Dooremaal, van het alg. geniëmag. te Batavia. Op het bur. van den gew. int. te Semarang, de kapt.-int. P. M. E. Soeters, laatstelijk gew. int. te Pontianak.

Bij den geneesk. dienst. De officn. v. gez. 1ste kl. W. J. Oosterhoff en F. Arntzenius naar Padang; de officn. v. gez. 2de kl. A. A. Grondhout naar Atjeh, J. K. Mohr naar Pontianak, L. P. van der Spil naar Samarang, N. J. B. Johnsen naar Buitenzorg en S. J. Juda naar Atjeh.

Bij het wapen der infanterie. De kpts. J. E. J. den Berger naar Pontianak, J. van Schmid naar Mr. Cornelis, M. J. Nix naar Padang Pandjang en J. H. B. Jager naar Mr. Cornelis; de 1ste luits. B. J. O. Groeneveld naar Weltevreden, G. E. Rojer naar Padang en A. M. Wouters naar Djocjacarta; de 2de luits. J. C. Baudoin naar Makassar en E. D. A. Reuter naar Samarang.

Bij het 2de bat., de kapt. V. H. Götz en de 1ste luit. W. J. van Stokkum, resp. van het 17de en 14de bat.

Bij het 3de bat., de kapt. B. J. E. Philips, van het 4de bat.

Bij het 4de bat., de 1ste luit. A. M. Wouters, van het garnizoensb. van de 2de mil. afd. op Java.

Bij het 5de bat., de 2de luit. E. D. A. Reuter, van het 4de bat.

Bij het 9de bat., de kapt. J. C. F. Schoggers, van de garnzcomp. van de Lamp. distr., en de kapt. J. L. van der Schoor, van het 2de bat.

Bij het 15de bat., de kapt. G. A. de Wit, de 1ste luit. P. A. Zweedijk en de 2de luit. H. P. Krull; de beide eersten van het 17de, de laatste van het 6de bat.

Bij het 16de bat., de 2de luit. jhr. H. G. van Haeften, van het 12de bat.

Bij het garnbat. van Atjeh, de kpts. E. Greve en C. de Jongh, de 1ste luit. K. J. de Weerth en de 2de luits. G. J. Albertz en A. Deutz, resp. van het

2de, 3de, 12de en 16de bat. en van het 2de depotbat. Bij het garnbat. van de Z- en O.-afd. van Borneo, de 1ste luit. A. Jonker, van het 13de bat. Bij het garnbat. van de W.-afd. van Borneo, de kapt. J. E. J. den Berger, van het 9de bat. Bij het 1ste depotbat., de kapt. J. van Schmid, van het 12de bat. Bij het 3de depotbat., de kapt. D. F. Huijer, van het garnbat. van Amboina en Ternate.

Bij het wapen der artillerie. De 2de luit. F. G. Bosch naar Salatiga.

Gedetacheerd.

Bij de genie: de kapt. der inf. H. L. de Haas, met bepaling, dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*.

Ingetrokken.

De overplaatsing van Soerakarta naar Samarang van den apoth. 2de kl. M. H. J. de Wolff.

Hersteld in activiteit.

Bij de inf.: de maj. F. R. P. van den Abeelen, wordende hij in verband daarmede geplaatst bij het 16de bat. Bij de art.: de kapt. D. Twiss, die bij besluit van 30 Mei boven de formatie van zijn wapen in activiteit was hersteld.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de inf.: de maj. F. R. P. van den Abeelen.

Eervol ontslagen.

De maj.-int. bij de mil. adm. F. H. Sexauer; de maj. der inf. R. J. G. M. de Bruijn; de kapt. der inf. S. G. Prins; de offic. v. gez. 2de kl. L. E. van Teijn.

Tweejarig verlof verleend,

aan den kapt. der inf. A. de Willigen; aan den offic. v. gez. 1ste kl. G. B. Lowe; aan den mil. apoth. 2de kl. J. Douwes; aan den 1ste luit. der art. J. Burlage; aan den ing.-werktuigk. bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia T. C. O. Gunther; aan de kpts. der inf. J. Sterk en W. Stoop.

Overleden.

De 1ste luit. der inf. P. E. Mulder, (gedet. uit Nederl.), te Panteh-Perak (Atjeh) den 17den Maart 1883; de 2de luit. der inf. J. G. van der Linden, te Padang, den 12den April 1883; de 1ste luit. der inf. J. Stiemens, te Weltevreden, den 13den Mei 1883; de kapt. der inf. E. R. Th. J. von Ende, te Tjilitjap, den 15den Mei 1883; de 1ste luit. der inf. J. Nauta, te Bandjermasin, den 30sten Mei 1883; de kapt. der inf. J. M. Romijn, te Tjilitjap, den 31sten Mei 1883; de 1ste luit. der inf. F. A. J. Schröter, te Zutfen, den 8sten Juli 1883.

c.) BIJ DE MARINE.

Bevorderd.

Bij de administratie. Tot offic. v. adm. 1ste kl., de offic. v. adm. 2de kl. N. W. Lasonder en F. W. Sprenger.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de heer dr. W. H. H. Lohmann en geplaatst op het wachtschip te Willemsoord.

Bij de mariniers. Tot 1ste luit., de 2de luit. J. C. J. B. A. de Josselin de Jong.

Bij het korps officieren-machinisten. Tot offic. machinist 2de kl., de machinist 1ste kl. in het vaste korps A. Bruch.

Bij de marine. Tot luit. ter zee 2de kl., de adelborsten 1ste kl. H. A. Schoonhoven, J. F. B. van Dijk, jhr. H. M. de Kock, A. Gelderman, F. W. Planten, E. O. Kerkhoven, I. T. van Slooten, C. L. Strootman, G. J. van der Hout, G. H. Pfeiffer, F. Bot, W. F. van Vloten, jhr. W. F. van Spengler, H. van Praag, C. E. Dittlinger, L. A. Roijen, A. H. F. M. Latour, J. T. T. Modderman, A. W. Graaf van Hogendorp en T. E. W. van Dompeler. Tot adelborst 1ste kl., de adelborsten 2de kl. (1ste afdeling) W. de Ruijter van Steveninck, jhr. W. C. I. Versluijs, J. A. L. van den Bosch, E. Coenen, H. W. G. van Bleiswijk Ris, H. M. van Straaten, C. W. de Visser, L. P. de Stoppelaar, D. J. van den Honert, J. P. Guepin, T. A. F. de Bruine, G. R. van Nauta Lemke, D. Bernie, P. H. van Voorthuijsen, M. W. Houck, F. Smit, J. J. Rambonnet, J. des Amorie van der Hoeven, jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk, C. J. R. Kroesen, F. K. van der Weijde, H. M. van Bemmelen, W. Rauwenhoff, A. J. Gooszen, G. L. H. Luijten, N. J. van den Worm, M. H. E. Sachse en K. L. Reepmaker.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het wachtschip te Amsterdam, de offic. v. adm. 1ste kl. P. J. Roest. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. adm. 1ste kl. J. C. de Vriese en als fungeerend fiscaal bij den krijgsgaad aldaar, de offic. v. adm. 1ste kl. P. F. van Wage.

Bij den geneeskundigen dienst. Op het opleidingschip *Admiraal van Wassenaer*, de offic. v. gez. 2de kl. J. C. H. H. Mackay.

Bij de marine. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. ter zee 2de kl. H. J. Wichers. Als commt. van dien bodem, de kapt.-luit. ter zee W. S. van Loenen, na vooraf op nonact. te zijn gebracht. Als 1ste offic. aan boord van het wachtschip te Willemsoord, de kapt.-luit. ter zee J. F. M. Lange. Als commt. van het K. instituut voor de marine te Willemsoord, de kapt.-luit. ter zee G. Doorman, ter vervanging van den kapt.-luit. ter zee P. ten Bosch, die nonact. wordt. Als 1ste offic. op het stoomschip *Bonaire*, de luit. ter zee 1ste kl. J. A. Kloek. Op het stoomschip *Tromp*, de adelborsten 1ste kl. N. M. Japikse, C. W. de Visser, H. W. G. v. Bleiswijk Ris, D. J. v. d. Honert, T. A. F. de Bruin, L. P. de Stoppelaar, F. Smit, jhr. J. O. de Jong van Beek en Donk, B. H. van Voorthuijsen, H. M. van Bemmelen, J. des Amorie van der Hoeven, jhr. W. C. J. Versluijs, G. L. H. Luijten, W. de Ruijter van Steveninck, Z. L. Reepmaker, M. H. E. Sachse en J. A. L. van den Bosch. In O.-I., de luit. ter zee 2de kl. A. L. van der Moolen en de adelborst 1ste kl. C. Beels. Gedetacheerd bij het departement van marine, de luit. ter zee 1ste kl. C. H. Cornelissen.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. L. M. van Onselen, de adjt.-administrateurs J. Bennebroek Evertz, J. van Gorsel, O. Willemstijn, J. F. de Hart en Z. J. van der Vegte, die tevens bestemd zijn om per part. stoomschip *Sumatra* op 26 Sept. 1883 naar O.-Indië te vertrekken, de offic. v. adm. 1ste kl. J. P. Vasseur en die der 2de kl. J. Langerus.

Bij den geneeskundigen dienst. De offic. v. gez. 2de kl. dr. J. G. E. van Pée, tevens bestemd om 25 Aug. 1883 per *Conrad* naar O.-Indië te vertrekken, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. C. J. J. Hisschig en K. Kuiper Middel.

Bij de zeemacht. De luit. ter zee 2de kl. A. Leijh, de adelborst 1ste kl. C. Beels, de luit. ter zee 1ste kl. H. Schotborgh, de kapl.-luit. ter zee C. A. le Bron de Vexela, de luit. ter zee 2de kl. M. W. L. Olivier.

Gepensionneerd.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. W. T. E. le Rütte en L. M. van Onselen, de laatste onder toekenning van den titularen rang van inspecteur van adm.

Bij het korps officieren-machinisten. De offic. machinist 2de kl. C. R. van Kooten.

Overleden.

De adjunct-administrateur G. J. de Man.

BIJLAGE X,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 10.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 Augustus—25 September 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Tot gouverneur der Kon. Mil. Academie, de kol. J. C. C. den Beer Poortugael, van den gen. staf, die in verband daarmee eervol is ontheven uit de betr. van direct. der mil. verk.

Bij den generalen staf. Tot majoor, de kapt. A. Kool, van het wap. der art., op n. a. als lid van de Tweede Kamer der St. Gen.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 1ste kl., de offic. v. gez. 2de kl. J. H. Reintjes, W. H. L. Borgerhoff Mulder en A. A. J. Quanjer; tot paardenarts 3de kl., de veearts P. C. Muzert.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 4de reg., tot adj. (1° Oct.) de 1ste luit. G. K. Hooghwinkel.

Bij het wapen der artillerie. Bij het 1ste reg. vestingart., tot adj., de 1ste luit. J. van Vuuren, van het 4de reg. Bij het 3de reg. vestingart., tot 2de luit., de e. o. 2de luit. der art. A. L. Maas, van het leger in N.-I.

Bij het wapen der cavalerie. Bij het 1ste reg. huz., tot adj., de 1ste luit. M. R. Hamming. Bij het 2de reg. huz., tot 1ste luit., de 2de luit. jhr. J. W. F. von Schmidt auf Altenstadt.

Overgeplaatst.

Resp. bij het 1ste en 7de reg. inf. en alg. d. v. d., de 1ste luit. C. C. J. J. Pfenninger, van het 7de, S. F. J. Langerap, van het 1ste en J. F. P. Bekkers, van het 3de reg. inf.

Eervol ontheven,

uit de betr. van adj., de 1ste luit. J. E. Ranneft, van het 4de reg. vestingart.

Bepaald,

dat naar hun korps zullen terugkeeren, (1° Nov. a. s.) de kapt. W. G. L. F. F. van Hoogenhuyze, van het 3de reg. vestingart., alsmede de 1ste luits. H. P. Staal, van het 4de reg. inf. en W. A. Sodenkamp, van het 2de reg. veldart., allen tijd. werkz. onder de bevelen van den chef van den gen. staf.

Bestemd,

tot kapt. voor spec. diensten, de kapt. W. M. H. Anten, van het 5de en N. Bergman, van het 3de reg. inf.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld,

(3de reg. inf.) de 1ste luit. H. J. Iwes, ged. geweest bij het leger in N.-I.

Op nonactiviteit gesteld,

de kol. M. C. F. Simon, van den staf der art., gouv. der Kon. Mil. Academie en zulks onder e. o. uit de gemelde betr. van gouv.; voorts, de 1ste luit.-kwart. C. E. Smeets, van het 7de reg. inf. en de offic. v. gez. 1ste kl. J. M. W. van Dusseldorp, van dat korps.

Gedetacheerd.

Bij het leger in N.-I., de 1ste luit.-kwart. C. J. C. van Goor, van het 3de reg. veldart. en de 2de luit.-kwart. W. F. de Vulder van Noorden, van het 3de reg. inf., alsmede de 2de luit. der genie H. E. Heidenrijk; beide eersten voor 5, de laatstgen. voor 3 jaren. Bij de landmacht in W.-I., (voor 3 jaren) de 2de luits. W. S. N. van Bockom Maas en A. F. Meijer, beiden van het 2de, O. van Drimmelen, van het 3de en J. H. Arendsen Hein, van het 7de reg. inf.

Gepensionneerd.

De kapt. M. J. Mos, van het 7de reg. inf. (onder toek. v. d. rang v. maj.) en A. M. van der Lee, van het 4de reg. vestingart., alsmede de 1ste luit. A. S. van Oldenborgh, van het 3de reg. veldart.; de 1ste luit. der inf. op n. a. J. J. van Tubergen, en wel onder toek. van den rang van kapt.

Overgeplaatst bij het leger in N.-I.

De 2de luits. der inf. J. H. Kroet, bij dat leger gedet. en G. Nijpels, van het 2de reg. inf.

Decoratiën.

Togekend het Eereteeken voor Eervolle vermelding, aan den 1ste luit. D. W. A. Graichen, van het leger in N.-I. ged. bij het 5de reg. inf. Vergunning verleend tot het aannemen en dragen der versierselen: aan den 1ste luit. S. M. S. de Ranitz, ord. offic. v. Z. M., van Ridder der Belg. Leopoldsorde en van de orde voor Milit. verdienste 2de kl. van Waldeck-Pyrmont; aan den heer C. A. Eckstein, direct. der top. inr., van commandeur van den 2den graad der Dannebrogsgorde (Denemarken).

LEGER IN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez., de heer C. A. Roth, arts te Bonn.

Overleden gepensionneerden.

De kapt. P. ten Houten (schrijvende Ten Hout), den 1sten Juli 1883.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 2de luit.-kwart., de sergn. G. W. F. Genzken, G. W. Keijser, O. L. Reimman, L. de Rook, A. A. C. Zimmer en F. Luderus, allen van het wapen der inf., met uitzondering van den vierde genoemde, die tot de art. behoort.

Bij het wapen der infanterie. Tot 2de luit., de sergn. H. F. M. Jerphanion, W. E. Kempees, G. Knobloch, jbr. J. A. C. von Schmidt auf Altenstadt, G. B. de Jong, J. G. Gerritsen, A. C. J. van der Sloot, R. C. H. Bouman, H. B. van der Goot, S. C. van Hattum, M. Kuneman, M. K. W. F. Scheurer, P. Boltman, J. A. M. M. von Schauroth, J. A. Margadant, P. R. de Rochemont en de adj.-onderoffic., dienstdoende offic. J. K. R. Doerleben, allen van dat wapen, met uitzondering van den vierde genoemde, die tot de art. behoort.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot maj.-int., de kapt.-int. G. G. Ouwerling, met verlof naar Nederland vertrokken, en P. M. E. Soeters; tot kapt.-kwart., de 1ste luits.-kwart. L. Maurer, J. L. Kroeze, met verlof in Nederland, H. C. D. van de Ven, J. H. de Sauvage, W. D. J. Bezemer en E. H. Vemer, de vierde en vijfde ged. bij den int.-cursus der 2de afd. van de krijgsschool in Nederland; tot 1ste luit.-kwart., de 2de luits.-kwart. J. A. Steenmeijer, met verlof in Nederland, J. B. C. Bondix, J. Sneep, B. W. C. G. Vries, J. J. Hupscher en N. A. de Voogt, met bep., dat de vierde genoemde bij zijn dienst blijft gevoerd *à la suite* en in zijn tegenwoordige betrekking van lid der comm. tot het samenstellen van een nieuw adm.-reglement blijft continueeren.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot mil. apoth. 1ste kl., de mil. apoth. 2de kl. K. Broes van Dort, met verlof naar Europa vertrokken.

Bij het wapen der infanterie. Tot maj., de kapt. C. A. C. Neeb en W. de Kroes; tot kapt., de 1ste luits. A. van den Briel, K. K. A. I. Schneider, I. H. Derks, P. D. W. Wilken, de eerste en derde met verlof in Nederland, F. W. A. H. Scheurer, C. D. van den Berg, B. F. A. Schultze, A. A. van Blommestein en A. van Leeuwen; tot 1ste luit., de 2de luits. E. C. van Swieten, J. C. C. Nijland, A. A. Sonneveldt, H. T. W. D. E. von Seiddlitz Kurzbach, H. C. J. Peeters en H. Verschooff, de vijfde genoemde met verlof in Nederland, met bep., dat de vierde genoemde bij zijn wapen blijft gevoerd *à la suite* en in zijn tegenwoordige betrekking bij den topogr. dienst blijft stationneeren, G. A. van Leeuwen, met verlof in Nederl., F. Westerbeek en A. A. van der Mark, met bep., dat de laatstgenoemde bij zijn wapen blijft gevoerd *à la suite* en in zijn tegenwoordige betrekking bij den topogr. dienst blijft continueeren, M. W. Thijssen en G. M. Bleckmann.

Bij het wapen der artillerie. Tot luit.-kol., de maj. C. M. Gude, dir. van den art.-constr.-winkel te Soerabaia, met bep., dat hij bij zijn wapen blijft gevoerd *à la suite* en in zijn tegenwoordige betrekking blijft continueeren.

Bij het wapen der genie. Tot kapt., de 1ste luits. H. W. Scheuer, gedet. bij de krijgsschool in Nederland, H. R. de Vries en T. C. A. Vemer; tot 1ste luit., de 2de luits. B. G. de Blauw, A. F. Rudolph en N. Hageman.

Geplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de IVde afd., hoofdbureau van het wapen der genie) de kapt. der inf. H. L. de Haas. Bij de Vde afd. (hoofdb. der mil. adm.) als adjunct-boekh., de mil. ambt. 3de kl. H. Mittertrainer.

Bij de militaire administratie. De 1ste luit.-kwart. J. C. P. K. Wilderink te Padang Pandjang, met intrekking zijner plaatsing te Fort de Kock.

Op het bureau van den kwartierm. van het subsistentenk. te Batavia, de 2de luit.-kwart. F. W. Arndt.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Batoe-Toelis, de offic. v. gez. 2de kl. J. Tschudnowsky. Bij den geneesk. dienst van Celebes en onderh., Menado en Timor, de offic. v. gez. 2de kl. A. Ekerman, beiden onlangs uit Nederland aangekomen, eerstgen. tijdelijk voor 5 jaren benoemd — laatstgen. bestemd voor den dienst hier te lande. Bij het mil. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. S. A. Norden en J. W. H. Wijsman. Bij het hosp. te Batoe-Toelis, de offic. v. gez. 2de kl. A. E. F. Grippeling. Bij het hosp. te Soerabaia, de tijdelijke mil. apoth. 2de kl. M. Wiedemann.

Bij het wapen der infanterie. De kpts. G. M. Burgerhoudt te Atjeh, F. T. Sievers te Palembang en E. K. A. de Neve te Macassar; de 2de luit. G. van Assendelft te Samarang, ter nadere ind. en J. C. Smits te Padang.

Bij het 8ste bat., de kapt. J. van Wijk.

Bij het 9de bat., de 2de luits. J. H. M. R. Köhler en H. Jacobs, onlangs uit Nederland aangekomen, als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het 10de bat., de kapt. G. M. Burgerhoudt.

Bij het 16de bat., de 2de luit. I. M. L. Bellaard.

Bij het 17de bat., de kapt. C. van der Veen.

Bij het 18de bat., de kapt. F. C. W. von Horn.

Bij het 3de depotbat., de kapt. H. J. F. Dommers en de 2de luit. W. Blanken. Bij het garnbat. van Palembang, de kapt. E. P. Sievers.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 10de comp. (3de veldbatterij) te Willem I, de 2de luit. D. G. van Nieuwenhoven Helbach.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Willem I, de 1ste luit. J. A. Nebbens Sterling.

Overgeplaatst.

Bij het Departement van Oorlog. Bij de Vde afd. (hoofdbureau der mil. adm.), de 1ste luit.-kwart. J. B. C. Bondix, van de int. te Batavia.

Bij de militaire administratie. Als gewest. int. te Batavia, de maj.-int. J. D. Rolandus Hagedoorn, van de int. te Soerabaia; als gewest. int. te Soerabaia, de kapt.-int. J. W. Evers, van de intendance te Makassar; als gewest. int. te Makassar, de kapt.-int. C. W. van de Ven, van de int. te Soerabaia; als adm. van het hosp. te Soerabaia, de kapt.-kwart. L. Maurer, van het garn. te Magelang; als adm. van het hosp. te Semarang, de kapt.-kwart. E. H. Vemer, van de Vde afd. van het dep. v. oorlog; als adm. van het hosp. te Willem I, de kapt.-kwart. N. J. van de Bent, van het garn. te Meester-Cornelis; bij de int. te Semarang, de kapt.-kwart. W. O. van der Sluijs Veer, van het hosp. te Willem I; als kwart. van het garn. te Padang-Pandjang, de 1ste luit.-kwart. J. C. P. K. Wilderink, van het garn. te Fort de Kock; als kwart. bij het 7de bat. inf. te Magelang, de 2de luit.-kwart. W. F. H. Schoenmaker, van het garn.-kleedingmag. te Semarang.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij den geneesk. dienst van Atjeh, de offic. v. gez. 2de kl. S. J. Juda, van het hosp. te Batoe-Toelis. Bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 1ste kl. H. van Dam, van het garn. aldaar. Bij het garn. te Willem I, de offic. v. gez. 1ste kl. J. A. C. Maier, van het hosp. aldaar. Bij den geneesk. dienst van Atjeh, de offic. v. gez. 2de kl. I. F. Tulleners en H. van Wijk, resp. van het garn. te Tjilatjap en van het hosp. te Semarang. Bij het garn. te Tjilatjap, de tijd. offic. v. gez. 2de kl. I. A. Tschudnowskij, van het hosp. te Batoe-Toelis. Bij het hosp. te Semarang, de offic. v. gez. 2de kl. S. A. Norden, van dat te Weltevreden. Bij het hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. J. C. T. Scheffer, van den

geneesk. dienst van Atjeh. Bij den geneesk. dienst van Palembang, de mil. apoth. 2de kl. S. Jacobs, van het mil. hosp. te Weltevreden.

Bij het wapen der infanterie. De 1ste luit. J. v. Geelen naar Soerabaia.

Bij het 3de bat., de kapt. jhr. E. H. F. Leijssius, van het straf-detachement te Ngawie; de 1ste luits. J. Rozenraad, H. C. Verniers van der Loeff, beiden van het garnbat. van Atjeh en M. Boon, van het garn. van Palembang.

Bij het 4de bat., de maj. J. A. de Visch Eijbergen, van het garnbat. van de 2de mil. afd. op Java.

Bij het 5de bat., de 1ste luit. C. F. H. Campen en de 2de luit. A. F. Roque, respect. van het garnbat. van Amboina en Ternate en van het subsistentenk. te Semarang.

Bij het 7de bat., de kapt. J. F. Sachse, van het 18de bat.

Bij het 9de bat., de kapt. W. J. Philips en de 1ste luit. A. J. O. Groeneveld, resp. van het garnbat. van de 2de mil. afd. op Java en van het garnbat. van de Oostk. van Sumatra, en de 1ste luit. K. T. Engelbert van Bevervoorde, van het garnbat. van de Westerafd. van Borneo.

Bij het 10de bat., de maj. C. A. E. Neeb, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 11de bat., de kapt. F. W. A. H. Scheurer, van het garnbat. van Atjeh en de 2de luits. H. A. Stein, van het 5de bat. en F. W. von Perbandt, van het 8ste bat.

Bij het 12de bat., de kapt. A. H. W. Scheuer en de 1ste luits. A. J. C. Keijzer en J. J. Clerkx, resp. van het 8ste bat., het 3de depotbat. en het garnbat. van Sumatra's Westk. en W. C. Schreijner, van het garnbat. van Palembang.

Bij het 13de bat., de 1ste luit. J. C. van Geelen, van het garnbat. van de Zuider- en Oosterafd. van Borneo.

Bij het 14de bat., de kapt. J. T. le Maire; de 2de luits. E. G. H. Kruijsboom, I. H. Kroet, R. J. Tjassens Keiser en de 1ste luit. I. W. C. Meijeringh, de beide eersten van het garnbat. van Atjeh, de derde van het 10de bat. en de twee laatsten van het 12de bat.

Bij het 15de bat., als adj., de 1ste luit.-adj. H. Willink Ketjen, van het 5de bat. en de kapt. J. van Vulpen, van het 3de depotbat.

Bij het 16de bat., de kapt. M. J. Nix, van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 17de bat., de 1ste luit. J. H. Nix, van het 4de depotbat.

Bij het 1ste depotbat., de kapt. J. H. B. Jager, van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo en de 1ste luits. J. W. Sanders, van het garnbat. van Banka en J. Hazenberg, van het 18de bat. Bij het 4de depotbat., de kapt. H. L. Vorstenbos, van het 16de bat. en de 1ste luit. P. Hoogesteger, van het garnbat. van Atjeh. Bij het garnbat. van de 2de mil. afd. op Java, de maj. W. de Kroes, van het 1ste depotbat. Bij het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de kapt. A. A. van Blommestein, van het strafdet. te Ngawie. Bij het garnbat. van Celebes, Menado en Timor, de kapt. E. K. A. de Neve, van het 3de bat. Bij het garnbat. van Amboina en Ternate, de 1ste luit. P. G. Schmidhamer, van het 12de bat. Bij het garnbat. van de 2de mil. afdeeling op Java, de 1ste luit. W. T. van der Mijl Dekker, van het 4de bat. Bij het garnbat. van Atjeh, de luit.-kol. R. P. de Groot, de kpts. C. A. E. Neeb en J. A. Kalshoven en de 1ste luit. P. F. de Graaff, eerstgenoemde laatstelijk plaatselijk commandant te Semarang, de overigen resp. van het 8ste bat., 3de depotbat. en het 5de bat. Bij het garnbat. van Celebes, Menado en Timor, de 2de luit. J. C. Baudoin, van het 1ste depotbat. Bij het garnbat. van Atjeh, de kpts. A. E. Albrecht en J. W. H. Werleman, resp. van het

garnbat. van Palembang en van Celebes. Bij het garnbat. van Banka, de 2de luit. C. G. Zaadnoordijk, van het 1ste depotbat. Bij het garnbat. van Celebes, Menado en Timor, de 1ste luit. F. C. van Baar van Slangenburgh, van het 2de bat. Bij de mil. school te Meester-Cornelis, als instr., de 2de luit. M. Willemstijn, van het 1ste depotbat., met bep., dat hij als zoodanig bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*. Bij het subsistentenk. te Semarang, de 1ste luit. P. J. H. Kramer, van het 2de bat. Bij het garnbat. van Atjeh, de 1ste luits. D. P. A. Markestijn, H. G. Gerritsen, T. J. M. F. Mollinger, F. C. Luijke en de 2de luit. P. J. Broekhoff, de eerste van het garnbat. van de Z.- en O.-afd. van Borneo, de tweede van de mil. school te Meester-Cornelis, de derde van het 3de en de beide laatsten van het 12de bat. Bij het strafdet. te Ngawie, de 1ste luit. J. M. le Bron de Vexela, van het mil. huis van arrest te Semarang. Bij het mil. huis van arrest te Semarang, de 1ste luit. J. P. Schoemaker, van het 5de bat., met bep., dat hij bij zijn wapen zal worden gevoerd *à la suite*. Bij de werken te Benkoelen, de kapt. T. C. A. Vemer, van die te Willem I. Bij de werken te Batavia, de 1ste luit. W. A. J. T. Zelle, van die te Willem I.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 5de comp. (2de bergbatt.) te Salatiga, de 2de luit. F. G. T. Bosch, van de 10de comp. (3de veldbatt.) te Willem I. Bij de 8ste comp. (comp. van Borneo) te Bandjermasing, de bij het wapen van het leger in Nederl. gedet. 1ste luit. der inf. H. J. Dijkmeester, van de 16de comp. (6de comp. vestingart.) te Soerabaia. Bij de 14de comp. (comp. van Sumatra's Westk.) te Padang, de 1ste luit. G. C. P. Poelman, van de 1ste comp. (1ste comp. veldart.) te Batavia. Bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia, als onderconstr., de 1ste luit. P. C. van der Willigen, van de 4de comp. (1ste veldbatt.) te Batavia, zullende hij in verband daarmede worden gevoerd *à la suite* van zijn wapen.

Belast,

met de samenstelling van het nieuw administratie-reglement voor de landmacht in Ned.-Indië, de maj.-int. W. Bédier de Prairie, zullende hij in verband daarmede worden gevoerd *à la suite* van zijn dienst.

Vergund,

op verzoek om na 15 Nov. naar Nederl. terug te keeren aan den voor den tijd van vijf jaren bij het leger in Ned.-Indië gedet. en sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. van het Ned. leger F. H. Donner; op verzoek om naar Nederl. terug te keeren aan den tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. van het Ned. leger R. A. Jackson, die voor den tijd van vijf jaren bij het Ned. Indisch leger werd gedetacheerd, bij laatstgenoemd leger werd overgeplaatst en weder bij het Ned. leger werd teruggeplaatst; aan den bij het leger in Nederl. Indië gedet. 1ste luit. der genie L. Waller; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned. Indië gedet. sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. H. A. de Vos, wegens ziekte, naar Nederland terug te keeren.

Bepaald.

Dat het tweejarig verlof naar Nederland, wegens vijftien jaren onafgebroken dienst in Ned.-Indië, verleend aan den offic. v. gez. 1ste kl. G. B. Lowe, alsnog wordt beschouwd als te zijn verleend wegens ziekte; dat de onlangs tot kapt.-kwart. bevorderde 1ste luit.-kwart. bij de mil. adm. H. C. D. van de Ven ook in zijn nieuwen rang zal blijven geplaatst bij de Vde afd. van het dep. van oorlog.

Afgelost van Atjeh.

De offic. v. gez. 1ste kl. F. Rogier en die der 2de kl. J. C. F. Scheffer, benevens de 1ste luit. der inf. F. C. van Baar van Slangenburgh, welke laatste wordt overgeplaatst bij het garnbat. van Celebes (Makassar).

Ingetrokken.

Genie: de overplaatsing bij het alg. geniem. te Batavia van den magazijnm. 4de kl. C. den Hengst en bij het hulpm. te Oleh-leh van den magazijnm. 3de kl. G. H. van Dooremaal. Geneesk. dienst: de overplaatsing naar het hosp. te Semarang van den mil. apoth. 2de kl. M. H. J. de Wolff. De overplaatsing, alleen voor zooveel dit de verandering van korps, niet die van standplaats, betreft van het 2de bat. bij het garnbat. van Atjeh van den kapt. E. Greve.

Hersteld in activiteit.

De mil. ambt. 2de kl. V. J. von Majrhofer, met bep., dat hij in zijn tegenwoordige betrekking — adj.-stamboekbeh. bij de IIde afd. van het Dep. van Oorlog — zal blijven continueeren.

Op nonactiviteit gesteld.

Artillerie: de kapt. E. Stoppendaal, onlangs van verlof uit Nederland teruggekeerd, en zulks wegens overcompleteet in zijnen rang. Infanterie: de 2de luit. B. A. A. de Vlaminck, wegens tijdelijke lichamelijke ongeschiktheid. Genie: de magazijnm. 2de kl. J. M. Schmitz, onlangs van verlof uit Nederl. teruggekeerd.

Eervol ontslagen.

De kol. der inf. C. Schäfer; de maj. der inf. W. J. Thieme; de 1ste luit. der genie H. J. Bijleveld; de mil. ambt. der 2de kl. P. I. Drion; de 1ste luit. der inf. L. v. Haften.

Tweejarig verlof verleend,

Aan den kapt. der inf. J. C. F. Schoggers; aan den kapt.-kwart. bij de mil. adm. A. H. Hofman en aan den mil. apoth. 2de kl. K. Broes van Dort; aan den ritm. der cav. A. M. Margadant; aan den 1sten luit. der inf. H. F. T. van Blokland; aan den kapt.-kwart. bij de mil. adm. D. H. Löling; aan den kapt. der inf. A. S. H. Booms; aan den 1sten luit. der inf. J. C. van Geelen; aan den 1sten luit. der inf. A. G. Popelier; aan den meesterknecht metaaldraaier bij den art.-constr.-winkel te Soerabaia J. G. Smit.

c.) BIJ DE MARINE.

Bevorderd.

Bij de administratie. Tot offic. v. adm. 2de kl., de adj. administrateurs P. van Tentum, J. Lombaard, C. V. Veldman, A. P. van de Ven, A. M. Post Uytterweer, J. A. C. Bouman, W. Baerts, P. P. de Eerens, J. S. de Bruijn en A. J. Schilt.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot tijdelijk offic. v. gez. 2de kl., dr. J. L. Steiner.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het stoomschip *Leeuwarden*, de offic. v. adm. 1ste kl. J. P. Vasseur. Op het fregat *Evertsen*, de offic. v. adm. 2de kl. D. G. Krol van der Hoek. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de offic. v. adm. 2de kl. J. C. Kluit. Op den monitor *Haai*, de offic. v. adm. 2de kl. J. Langereis.

Bij den geneeskundigen dienst. Op het opleidingsschip *Leeuwarden*, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. P. G. J. Vogelpoel. Bij het hospitaal te Willemsoord, de benoemde offic. v. gez. 2de kl. dr. J. L. Steiner.

Bij de mariniers. Bij het korps, de kapt. J. R. J. P. Cambier en de 1ste luit. P. J. van Trooijen. Op de werf te Amsterdam, de 1ste luit. A. P. Timmers. Op het wachtschip te Willemsoord, de 1ste luit. J. C. J. B. A. Josselin de Jong. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de 1ste luit. L. A. C. Furnée. Bij het 3de bat., de 2de luits. G. A. Linckers en H. A. Mos. Bij het 1ste bat., de 1ste luit. J. C. Hoek. Bij het 2de bat., de 2de luit. J. P. A. Termaat. Op het stoomschip *Leeuwarden*, de 1ste luit. A. E. A. G. de Petit.

Bij de marine. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. ter zee 2de kl. C. Meijboom. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luit. ter zee 2de kl. F. Pinke. Op het stoomschip *Leeuwarden*, als commt., de kapt. ter zee H. Dyserinck, de luit. ter zee 1ste kl. C. J. de Jong Hgn., de luits. ter zee 2de kl. G. J. Sluyterman, W. A. Palm, L. N. de Bruijne en J. Knijp, de adelborsten 1ste kl. F. Bauduin (na eerst op nonact. te zijn gesteld van het opleidingsschip *Anna Paulowna*), H. M. van Straaten, E. Coenen, D. Birnie, J. J. Rambonnet, G. R. van Nauta Lemke, J. P. Guepin, M. W. Houck, T. K. van der Weijde, C. J. R. Kroesen, W. Rauwenhoff, A. J. Gooszen en N. J. van den Worm. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, als 1ste offic., de luit. ter zee 1ste kl. W. M. E. Bervoets. Op het opleidingsschip *Marnix*, de luit. ter zee 2de kl. H. Slot. Op het fregat *Evertsen*, de luit. ter zee 2de kl. H. W. Tydeman. Op den rammonitor *Schorpioen*, de luit. ter zee 2de kl. J. G. Snethlage. Op het stoomschip *Tromp*, de luit. ter zee 1ste kl. K. J. Bal en die der 2de kl. A. W. F. C. van Woerden en J. M. W. Kuijl. Op den monitor *Haai*, de luit. ter zee 2de kl. A. M. P. C. van de Laar. Op het opleidingsschip *Anna Paulowna*, de luit. ter zee 2de kl. C. van Rijn. Op het opleidingsschip *Adm. v. Wassenaer*, de luit. ter zee 2de kl. T. H. de Meester. Gedetacheerd bij de kweekschool te Leiden, de luit. ter zee 2de kl. jhr. J. F. Coertjen de Kock. Gedetacheerd bij den marine-torpedodienst, de luit. ter zee 1ste kl. J. van Scheers, en bij het Kon. Instituut te Willemsoord, als offic. v. politie, de luit. ter zee 2de kl. W. J. de Bruijne. Op het opleidingsschip *Marnix*, de luits. ter zee 2de kl. G. P. van Hecking Colenbrander en F. Pinke.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 2de kl. H. J. Verveen, met bestemming naar West-Indië. De adj. administrateurs H. W. Bauer en F. A. Ebbinghe Wubben.

Bij de marine. De kapt. luits. ter zee J. H. Commijs en G. Kruijs, laatstgenoemde komende uit O.-I., de luits. ter zee 1ste kl. K. J. Bal, W. E. Hazenberg en O. C. A. J. Moreau, laatstgenoemde komende uit O.-I., de luits. ter zee 2de kl. W. H. Souman, K. W. H. Goetz en A. Voormolen, laatstgenoemde met bestemming naar O.-I., de adelborsten 1ste kl. A. W. Graaf van Hogendorp, J. A. M. Bron, L. J. H. Willinge, W. Houwing, J. W. van Aalst, J. Alberda, A. L. de Kruijff en P. J. Serlé, allen met uitzondering van den eerstgenoemde, tevens bestemd in Oct. a. s. naar O.-I. te vertrekken.

Ingetrokken.

Bij de marine. De plaatsing van den luit. ter zee 2de kl. J. M. W. Kuijl aan boord van het stoomschip *Tromp* en geplaatst op het stoomschip *Leeuwarden*. De plaatsing van den luit. ter zee 2de kl. L. N. de Bruijne aan boord van het stoomschip *Leeuwarden* en geplaatst op het stoomschip *Tromp*.

Eervol ontslagen.

Bij de marine. Op het daartoe gedaan verzoek: de luit. ter zee 1ste kl. jhr. H. M. van der Wijck, die benoemd is tot secretaris-generaal bij het Dept. van marine, alsmede de luits. ter zee 2de kl. W. M. E. van den Brandeler en G. J. Buijs.

BIJLAGE XI,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 11.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 September—25 October 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Bij de militaire administratie. Tot 1ste luit.-kwart., de 2de luit.-kwart. H. Schultink, van het 5de en H. M. C. van der Harten, van het 7de reg. inf.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot paardenarts 2de kl., de p. a. 3de kl. J. J. Westbroek, van het 2de reg. veldart.

Bij het wapen der infanterie. Tot 1ste luit., de 2de luit. J. H. E. Wilmar, ged. bij het leger in N.-I. Bij het 2de reg., tot kapt., de 1ste luit. H. P. Staal, van het 4de reg.; tot 1ste luit., de 2de luit. F. v. d. Breggen, van het 7de reg. Bij het 4de reg., tot kapt., de 1ste luit. J. Hissink, van het 2de reg. Bij het 6de reg., tot luit.-kol., de maj. H. P. J. Hennis, van het 7de reg. Bij het 7de reg., tot maj., de kapt. J. L. Mulder, adj. van het 2de reg. Bij het 8ste reg., tot 1ste luit., de 2de luit. N. D. de Ridder, van het korps.

Bij het wapen der artillerie. Bij het 1ste reg. vestingart., tot kapt. voor sp. diensten, de 1ste luit. C. M. E. van Löben Sels, van het 3de reg. veldart.

Bij het wapen der cavalerie. (Staf.) Tot adj. van den insp. v. h. wapen, de ritm. W. J. H. Römer, adj. van het 2de reg. huz., die in verband daarmede uit laatstgen. betr. eerv. is onth. Bij het 1ste reg. huz., tot ritm., de 1ste luit. J. G. Blaauw, van den staf der cav., werkz. bij de K. M. Ac.; tot 1ste luit., de 2de luit. O. D. van Diepenbrugge, van het korps. Bij het 2de reg. huz., tot adj. van het korps, de ritm. J. C. P. Thirion; tot ritm., de 1ste luit. J. R. A. H. Higly, van het korps; tot 1ste luit., de 2de luit. L. C. H. Michelhoff, mede van het korps.

Overgeplaatst.

Bij den gen. staf, de luit.-kol. J. N. A. baron Taets van Amerongen, van het 6de reg. inf., die bestemd is tot direct. der mil. verk. Respect. bij het 2de,

7de, 8ste en 6de reg. inf., de kpts. W. L. Mann en H. Bendien, beiden van het 3de en J. van der Horst Bruijn, van het 4de, alsmede de 1ste luit. J. P. van den Hoff, van het 6de reg. (beide eerstgen. ged. van het O.-I. leger). Resp. bij het 2de reg. veldart. en bij de instr.-comp., de 1ste luits. K. J. van Ravenswaay, van het 2de en J. E. Ranneft, van het 1ste reg. vestingart. Bij den staf der genie (Utrecht), de kapt. L. J. Hiioolen, van het korps genietroepen. Bij laatstgen. korps, de kapt. J. Meursinge, van den staf der genie.

Gedetacheerd.

Bij het kol. werfd., de 2de luit. F. J. Oudendal, van het 2de reg. inf.

Werkzaam gesteld,

bij de Kon. Mil. Acad. (staf der cav.), de 1ste luit. N. J. Erzeij, van het 2de reg. huz.

Bestemd,

tot offic. voor sp. diensten, de 1ste luit. E. Boellaard, van het 3de reg. veldart., die vervolgens is gedetacheerd bij de instr.-batt.

Eervol ontheven,

uit de funct. van offic. voor sp. diensten, de kapt. N. C. Grotendorst, van het 1ste reg. vestingart.

Weder bij het leger h. t. l. ingedeeld.

Bij het 2de reg. inf., de 1ste luits. F. W. van Wijk en H. A. de Vos. Bij het 3de reg. inf., de 1ste luit. L. G. A. H. Feber. Bij den staf der genie, de kapt. L. Waller, allen ged. geweest bij het leger in N.-I.

Gedetacheerd,

voor den tijd van 5 jaren bij het leger in N.-I., de 2de luits. W. S. N. van Bockom Maas en A. F. Meijer, van het 2de reg. inf. en zulks met intrekking van hunne detachering bij de landmacht in W.-I.

Buiten werking gesteld,

de det. bij het leger h. t. l. (op zijn verzoek), van den 1ste luit. A. Picard, van het leger in N.-I.

Gepensionneerd.

De ritm. D. Dutry van Haften, van het 1ste reg. huz., de 1ste luit.-adj. H. W. Weijtlandt, van het 2de reg. huz. (onder toek. v. d. rang van ritm.; de 1ste luit. D. C. A. Smit, van het 6de en de 2de luit. H. A. du Croo, van het 1ste reg. inf. (onder toek. v. d. rang van 1ste luit.) en eindelijk de 1ste luit. op n. a. G. M. Trip, van het wapen der cav.

Overleden.

De kpts. H. J. Bergé en J. Keiser, van het 2de reg. inf., en H. Nieuwenhuijs, van het 3de reg. vestingart.; de 1ste luits. P. J. v. Lookeren Campagne, van het 3de reg. inf. en L. Thonus, van het wapen der inf., ged. bij het leger in N.-I.

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Tot offic. v. gez. 2de kl., de student L. A. F. Schakers; tot 2de luit. der inf., de e. o. 1ste luit. der mariniers E. A. R. Verbeek.

Overleden gepensionneerden.

De luit.-gen. jhr. E. A. O. de Casembroot, den 28sten Sept.; de luit.-kol. J. A. F. Geisweit v. d. Netten, den 11den Aug.; de kapt. P. J. Wirix, den 24sten Juli; de kapt. G. Wieland, den 30sten Aug.; de kapt. D. H. Cromhout, den 16den Aug.; de ritm. C. H. Plaijter, den 30sten Aug.

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij het Departement van Oorlog. Tot chef der IIde afd. van het Dep. van Oorlog, de gen.-maj. A. Luijmes; tot comm. der Iste milit. afd. op Java, de kol. der inf. A. S. I. van Kesteren; tot mil. comm. in de Westerafd. van Borneo, de luit.-kol. der inf. J. A. Vetter.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl. bij den mil. geneesk. dienst, de tijdel. offic. v. gez. 2de kl. J. Letzeisen.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Bij de int. te Batavia, de 2de luit.-kwart. W. C. van Campen. Bij het afd. kleedingm. te Semarang, de 2de luit.-kwart. G. W. Keijser. Bij het bureau van den kwart. van het subistentenkader te Batavia, de 2de luit.-kwart. O. F. Reimmann. Bij het mil. hosp. te Batavia, de 2de luit.-kwart. L. de Rooek. Bij het mil. hosp. te Soerabaia, de 2de luit.-kwart. A. A. Zimmer. Bij het mil. hosp. te Padang, de 2de luit.-kwart. F. Luderus.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot mil. apoth. 1ste kl., de mil. apoths. 2de kl. F. T. Schröder en G. C. de Groot.

Bij het wapen der infanterie. Tot kol., de luit.-kols. A. S. J. van Kesteren en W. H. van de Pol; tot luit.-kol., de majs. W. A. Schmilau en G. A. H. van Steenvelt, met bep., dat laatstgenoemde ook in zijnen nieuwen rang blijft continueeren als comm. van het 4de depotbat., en R. P. Bowles, met verlof in Nederland en J. A. Vetter; tot maj., de kapts. H. H. G. Franssen, met verlof in Nederland, J. H. van den Broek, D. P. Bouman en A. de Haas; tot kapt., de 1ste luits. P. J. C. van Mourik, P. A. Ouwens, J. F. Battaerd en D. J. A. E. de Brauw; tot 1ste luit., de 2de luits. V. E. J. Muijlwijk, J. P. Linck, J. Schnijder, J. H. C. G. Angenent, W. Boer en E. W. van Baerle.

Bij het wapen der genie. Tot maj., de kapt. H. J. C. W. Lutjens.

Geplaatst.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het mil. hosp. te Soerabaia, als dir. offic. v. gez. in de 3de mil. afd. op Java, de dir. offic. v. gez. 1ste kl. P. W. A. Beijen. Bij het mil. hosp. te Weltevreden, de mil. apoth. 2de kl. D. van Beuningen van Helsdingen.

Bij het wapen der infanterie. Bij het 4de bat., de 2de luit. C. van Assendelft.

Bij het 9de bat., de 2de luits. A. C. J. van der Sloot, M. K. W. F. Scheurer en J. A. Margadant.

Bij het 13de bat., de 2de luit. P. R. de Rochemont.

Bij het 14de bat., de maj. F. C. L. van Raaij.

Bij het 17de bat., de 2de luit. J. C. Smits.

Bij het 18de bat., de 2de luit. K. M. de Jager.

Bij het 1ste depotbat., de 1ste luits. J. W. Wijs en J. G. A. Ingenluijff, en de 2de luits. jhr. J. A. C. von Schmidt auf Altenstadt, J. D. H. Janssen en H. A. D. Koedijk. Bij het 2de depotbat., de 2de luits. H. F. M. Jerphanion, P. Boltman en J. A. M. M. von Schauroth. Bij het 3de depotbat., de 2de luits. W. E. Kempees, G. B. de Jong, J. G. Gerritsen, R. C. H. Bouman en S. C. van Hattum. Bij het 4de depotbat., de 2de luits. G. Knobloch, H. B. van der Goot en M. Kuneman. Bij het bur. van den kwart. van het garn. te Meester-Cornelis, de 2de luit.-kwart. G. W. T. Genzken.

Overgeplaatst.

Bij de militaire administratie. Als kwart. bij het subsistentenk. te Semarang, de 1ste luit.-kwart. H. P. G. Munninkhuizen, van het garn. te Malang; als kwart. van het garn. te Malang, de 1ste luit.-kwart. H. P. M. van Altena, van de int. te Batavia.

Bij den geneeskundigen dienst. Als eerstaanw. offic. v. gez. te Tjilatjap, de offic. v. gez. 1ste kl. C. Weintraub, van het garn. te Banjoe-Biroe. Als eerstaanw. offic. v. gez. bij het garn. te Soerabaia, de dirig. offic. v. gez. 2de kl. L. N. H. Vriesman, van het hosp. aldaar. Bij het garn. te Banjoe-Biroe, de offic. v. gez. 1ste kl. F. Rogier, van den geneesk. dienst van Atjeh. Bij het mil. hosp. te Weltevreden, de mil. apoths. 2de kl. J. van Selms en T. Risselada, resp. van het garn. te Tjilatjap en het mil. hosp. te Soerabaia. Bij het garn. te Tjilatjap, de mil. apoth. 1ste kl. F. T. Schröder. Bij het garn. te Meester-Cornelis, de mil. apoth. 1ste kl. G. C. de Groot, beiden van het mil. hosp. te Weltevreden. De officn. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl naar Djocdjokarta en H. C. J. T. van Hardenbergh naar Samarang.

Bij het wapen der infanterie. Als comm. der inf. te Willem I, tevens pl. mil. comm., de onlangs tot kol. bevorderde luit.-kol. W. H. van de Pol, van het garnbat. van de Westerafd. van Borneo; de 1ste luits. W. J. J. Bouwers naar Buitenzorg en J. Reerink naar Banka.

Bij het 2de bat., de kapt. F. W. Beeckman en de 2de luit. J. M. A. ter Beek, resp. van het garnbat. van Atjeh.

Bij het 3de bat., de 1ste luit. C. G. T. van Erpers Rooijaards, van het 13de bat.

Bij het 4de bat., de luit.-kol. W. A. Schmilau, van het garnbat. van Palembang en de kapt. H. A. N. Catenius, van het 7de bat.

Bij het 5de bat., als adj., de luit.-adj. G. D. van Epen, van het 15de bat.

Bij het 7de bat., de 1ste luit. O. G. H. Heldring, van het 14de bat.

Bij het 9de bat., de 1ste luit. G. M. Bleckmann, van het 2de bat.

Bij het 10de bat., de maj. H. F. Weijhardt, van het garnbat. van Atjeh en de kapt. W. H. M. de Riel, van het subsistentenkader te Semarang.

Bij het 11de bat., de kapt. J. W. H. Werlemann en de 1ste luit. P. Corver, resp. van het garnbat. van Atjeh en van het 1ste bat.

Bij het 12de bat., de kapt. A. E. Albrecht, de 1ste luit. J. Franken en de 2de luit. S. A. Rissink, de beide eersten van het garnbat. van Atjeh, de laatste van het 11de bat.

Bij het 14de bat., de kapt. K. K. A. J. Schneider, van het garnbat. van Atjeh en de 2de luit. E. de Roij van Zuidewijn, van het 2de depotbat.

Bij het 18de bat., de 1ste luit. W. J. F. Bouwers, van het garnbat. van Banka.

Bij het 3de depotbat., de maj. D. P. Bouman van het subsistentenk. te Semarang. Bij het 4de depotbat., de kapt. E. Blaauwenoord en de 1ste luit. P. A. P. Vermeulen, beiden van het 16de bat. Bij het garnbat. van Sumatra's Westk., de 1ste luit. A. A. Sonneveldt, van het 17de bat. Bij het garnbat. van Atjeh, de 1ste luit. F. Schretzmeijer, van het garnbat. van de Westerafd. van Borneo. Bij de garncomp. van de Lamp. distr., de 1ste luit. J. Reerink, van het 18de bat. Bij het garnbat. van Palembang, de 2de luits. H. C. Hoedt en L. J. L. de Moulin, beiden van het 1ste depotbat. Bij het garnbat. van Banka, de 1ste luit. C. A. Poulus, van het 14de bat. Bij het garnbat. van de Westerafd. van Borneo, de 2de luit. E. G. O. Lange, van het 9de bat. Bij het garnbat. van Palembang, de maj. J. H. van den Broek, van het 4de bat. Bij het garnbat. van Banka, de kapt. W. F. Kroesen en de 1ste luit. J. Reerink, resp. van het 5de bat. en van de garncomp. der Lamp. distr. Bij het garnbat. van Atjeh, de maj. C. A. E. Neeb en de kapt. H. Kuhn, beiden van het 10de bat. Bij het strafdet. te Ngawie, de kapt. W. P. A. Steenmeijer, van het 6de bat. Als pl. comm. te Semarang, de luit.-kol. F. van Haaften, van het garnbat. van Atjeh, zullende hij in verband daarmede bij zijn wapen worden gevoerd *à la suite*. Als instr. bij den barisan van Pamakassan (Madoera), de kapt. G. H. R. Halewijn, van het 4de bat. inf., zullende hij in verband daarmede bij het leger worden gevoerd voor *memorie*.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 13de comp. (4de comp. vestingart.) te Batavia, de 1ste luit. W. J. C. B. Droogleever Fortuijn, van de 6de comp. (1ste comp. van Atjeh. Bij de 6de comp. (1ste comp. van Atjeh), de 2de luit. J. J. van Leeuwen, van de 5de comp. (2de bergb.) te Salatiga. Bij de 19de comp. (comp. van Palembang en Benkoelen), de 1ste luit. der inf. gedet. bij de art. J. S. Wernas, van de 7de comp. (1ste comp. vestingart.) te Semarang. Bij de 9de comp. (3de comp. vestingart.) te Batavia, de kapt. J. C. Sohns, van de 21ste comp. (4de veldbatt.) te Banjoe-Biroe. Bij de 21ste comp. (4de veldbatt.) te Banjoe-Biroe, de kapt. G. P. G. A. Scherer, van de 9de comp. (3de comp. vestingart.) te Batavia.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Padang, de 1ste luit. der genie, gedet. uit Nederl., N. Kuilenburg, van de werken te Atjeh. Bij het korps genietroepen te Willem I, de 1ste luit. H. T. Wijnhof, van de werken te Padang.

Terugeplaatst.

Als kapt. bij het 7de bat. inf., de kapt. voor mem. J. van Puffelen, instr. bij den bar. van Pamakassan (Madoera).

Belast,

met de waarneming der betrekking van insp. der draagbare wapenen, de onlangs in act. herstelde kapt. W. W. C. Suringar.

Vergund,

aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië gedet. sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. J. J. Koolemans Beijnen op zijn verzoek naar Ned. terug te keeren.

Eervol ontheven,

van de waarneming der betrekking van chef der IIde afd. van het Depart. van oorlog, de luit.-kol. der inf. J. Visser.

Eervol ontslagen,

onder toek. van den tit. rang van luit.-kol., de maj. der inf. C. B. A. Opscholten; de tijdelijk bij het leger in Ned.-Indië benoemde offic. v. gez. 2de kl. L. von Hubicki; als mil. comm. in de Westerafd. van Borneo, de tot kol. bevorderde luit.-kol. der inf. W. H. van de Pol.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de artillerie: de kapt. W. W. C. Suringar; de mil. ambt. 1ste kl. B. E. H. Jansen.

Tweejarig verlof verleend.

Aan den majoor-intend. bij de mil. adm. W. B. Filet; aan den kapt. der inf. H. M. Nepveu; aan den offic. v. gez. 2de kl. A. Jäger; aan den kapt. der inf. W. J. Philips; aan den offic. v. gez. 1ste kl. J. M. W. van der Hoeven; aan den 1ste luit. der inf. F. W. Kuhn; aan den kapt. der inf. G. D. S. Camphuis.

c.) BIJ DE MARINE.

Bevorderd.

Bij de administratie. Tot offic. v. adm. 1ste kl., de offic. v. adm. 2de kl. W. E. Muller.

Bij de marine. Tot kapt. ter zee, de kapt.-luit. ter zee A. J. Visser. Tot kapt.-luit. ter zee, de luit. ter zee 1ste kl. F. J. Stokhuijzen. Tot luit. ter zee 1ste kl., de luit. ter zee 2de kl. P. F. H. Volcke.

Geplaatst.

Bij de administratie. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de offic. v. adm. 2de kl. J. Langereis. Op het instr.-schip *Marnix*, de offic. v. adm. 2de kl. H. J. v. d. Meer. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. adm. 2de kl. D. G. Krol van der Hoek. Op het stoomschip *Bonaire*, de offic. v. adm. 2de kl. J. F. van Gelsdorp.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het hosp. te Willemsoord, de offic. v. gez. 1ste kl. C. J. J. Hirschig. Op het wachtschip te Willemsoord, de offic. v. gez. 1ste kl. L. van Coevorden. Op het instr.-schip *Loo*, de offic. v. gez. 1ste kl. dr. J. R. Berghuis. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de offic. v. gez. 2de kl. dr. J. R. Kappeler.

Bij de mariniers. Teruggeplaatst bij het korps, de kapt. H. B. Stenfert, de 2de luits. G. A. Linckers, H. A. Mos, F. H. T. ter Haar en J. P. A. Termaat. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de 1ste luit. L. A. C. Furnée.

Bij de marine. Op het wachtschip te Willemsoord, de luits. ter zee 1ste kl. H. van Broekhuijzen, W. J. P. Waning, B. de Groot en J. Strootman, alsmede de luits. ter zee 2de kl. C. F. A. Gregory, P. W. Sachse en G. F. G. Gobius. Op het instr.-schip *Loo*, als commt., de luit. ter zee 1ste kl. H. van Broekhuijzen, van het wachtschip te Willemsoord. Op het wachtschip te Amsterdam, de luit. ter zee 1ste kl. J. P. Wesselink. Als commt. op het stoomschip *Tromp*, de kapt. ter zee P. ten Bosch. Op het wachtschip te Amsterdam, de luits. ter zee 2de kl. H. O. W. Planten en J. G. Snethlage. Op de zeilschooner *Argus*, de luit. ter zee 2de kl. T. E. van Staveren. Op het wachtschip te Hellevoetsluis, de luit. ter zee 1ste kl. P. F. H. Volcke en de luits. ter zee 2de kl. H. G. J. A. Fundter de Bauchène en F. E. baron Mulert. Op het stoom-

schip *Bonaire*, de luit. ter zee 2de kl. H. J. Wichers. Gedetacheerd bij de kweek-school voor zeevaart te Leiden, de luit. ter zee 2de kl. L. Roosenburg.

Bestemd naar Oost-Indië.

Bij de administratie. Op 6 Oct. per *Prinses Marie*, de adj. adm. H. W. Bauer en F. A. Ebbinge Wubken.

Bij den geneeskundigen dienst. Op 17 Oct. per stoomschip *Prins Hendrik*, de offic. v. gez. 2de kl. G. H. Zalk. Op 28 Nov. per stoomschip *Wilhelmina*, de offic. v. gez. 2de kl. dr. E. Mory en dr. H. Schobinger. Op 17 Nov. per stoomschip *Prins van Oranje*, de offic. v. gez. 2de kl. dr. J. R. Kappeler.

Bij de marine. Op 27 Oct. per stoomschip *Voorwaarts*, de luit. ter zee 1ste kl. L. A. Ditloff Tjassens, de luit. ter zee A. Voormolen en de adelborsten 1ste kl. J. A. M. Bron, W. Houwing, L. J. H. Willinge, J. W. van Aalst, J. Albarda, A. L. de Kruyff, P. J. Serlé, P. G. J. Graaf van Hogendorp. Op 17 Nov. per stoomschip *Prins van Oranje*, de luits. ter zee 1ste kl. W. E. Hazenberg en jhr. J. C. L. von Schmidt auf Altenstadt. Op 28 Nov. per stoomschip *Prinses Wilhelmina*, de kapt.-luit. ter zee J. P. Mercier.

Bestemd naar West-Indië.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 2de kl. H. J. Verveen.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 2de kl. C. J. Blok, komende uit O.-I. De offic. v. adm. 1ste kl. W. E. Muller en T. Bamberg, de offic. v. adm. 2de kl. J. C. Kluit, A. Vermeulen en J. Vasseur.

Bij den geneeskundigen dienst. De offic. v. gez. 1ste kl. J. J. Borst, de offic. v. gez. 2de kl. G. Poolman, dr. E. Mory en dr. H. Schobinger, (de beide laatsten bestemd naar O.-I.)

Bij de marine. De kapt.-luit. ter zee J. Loots, de luits. ter zee 1ste kl. T. J. Stokhuijzen en T. Böhlingh en de luit. ter zee 2de kl. E. A. Steinmetz, allen komende uit O.-I. De kapt. ter zee C. F. T. van Woelderen. De kapt.-luits. ter zee J. P. Mercier, J. M. H. Bervoets, J. C. Joekes en W. J. A. Nolthenius; de luits. ter zee 1ste kl. H. Nijgh, H. Quispel, L. M. L. de Haan, W. C. A. Ziegenhirt van Rosenthal, P. M. W. Kraijenhoff van de Leur, E. Kempe, L. Dupper, C. A. Woldringh, H. J. de Wal, G. van Herwaarden en J. E. Sickens. De luits. ter zee 2de kl. H. P. Netscher, G. Fabius, J. W. Doijer, A. M. P. C. van de Laar, B. F. Meijboom, jhr. H. M. de Kock, F. C. V. Zwaanshals, W. Tydeman, R. Reinders en P. F. v. d. Velde Erdbrink. De adelborsten 1ste kl. J. E. Zimmerman, C. W. Broers, H. W. de Joncheere, A. J. v. d. Paauw, J. van der Elst, H. L. van Heloma, C. C. Zegers Rijser en J. J. Romein.

Eervol ontslagen.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 2de kl. F. J. Olivier, op verzoek.

Bij de mariniers. De 1ste luit. E. A. R. Verbeek, op verzoek, en beoemd tot 2de luit. der inf. bij het O.-I. leger.

Bij de marine. De luits. ter zee 2de kl. G. J. Buijs en C. F. de Ruijter de Wildt, op verzoek.

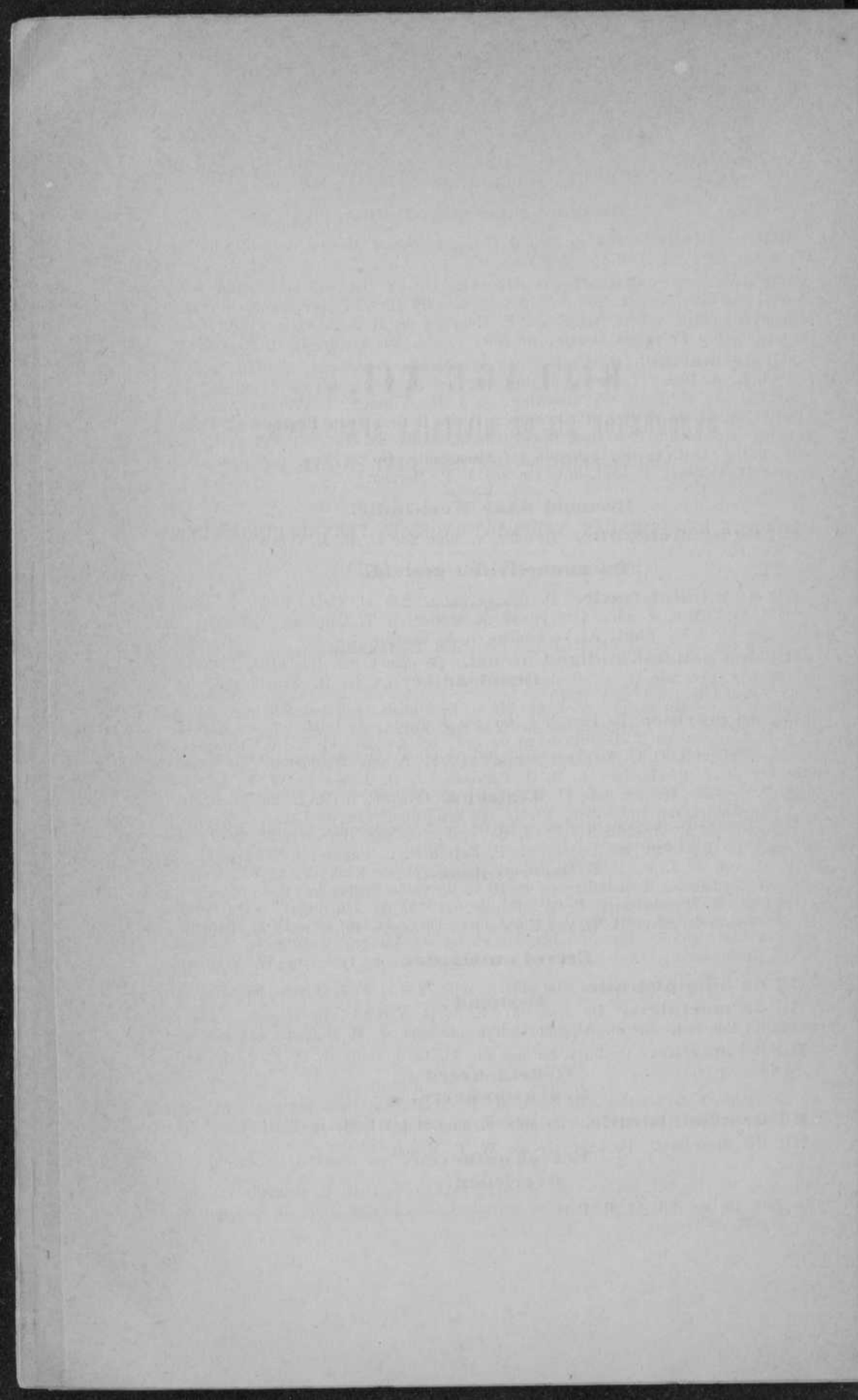
Gepensionneerd.

Bij de administratie. De offic. v. adm. 1ste kl. M. D. L. Hertzveld.

Bij de marine. De kapt. ter zee W. F. Meijen.

Overleden.

De luit. ter zee 2de kl. R. Betz.

BIJLAGE XII,
BEHOORENDE BIJ DE MILITAIRE SPECTATOR,
VIERDE SERIE. — ACHTSTE DEEL, N°. 12.

LAATSTE BENOEMINGEN, VERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN ENZ.

(26 October—25 November 1883.)

a.) BIJ HET LEGER HIER TE LANDE.

Benoemd.

Tot adj. bij het korps, de kapt. M. C. U. Huber, van het 2de reg. inf. en de 1ste luit. F. N. Thiange, van het 2de reg. huz.

Tot 1ste luit. bij het korps, de 2de luit. A. J. P. Metelerkamp, van het 1ste reg. huz.

Verleend.

Den titulairen rang van majoor, aan de milit. apoths. der 1ste kl. J. Brocker en G. C. W. Bohnensieg.

Overgeplaatst.

Bij het 7de reg. inf., de 1ste luits. H. A. de Vos, van het 2de reg. en G. W. Mossel, van het instr.-bat. Bij het instr.-bat., de 1ste luit. D. J. Heinsius, van het 4de reg. inf. Resp. bij het 3de en bij het 4de reg. vestingart., de kapt. N. C. Grotendorst, van het 1ste reg. vestingart. en de 1ste luit. W. Vosmaer, van de instr.-comp.

Bestemd,

tot kapt. voor spec. diensten bij het korps, de kapt. J. M. Buffart, van het 2de reg. inf.

Gedetacheerd,

bij het Depart. van Oorlog, de kapt. H. P. Staal, van het 2de reg. inf. Bij het kol. werfdep., de 2de luit. J. Kruisinga, van het 8ste reg. inf.

Eervol ontheven,

van zijn det. bij het Depart. van Oorlog, de 1ste luit. H. C. Brandt, van het reg. gren. en jagers, en zulks onder tevredenheidsbetuiging voor de diensten bij dat Depart. bewezen.

—

In actieven dienst hersteld,

bij het 4de reg. vestingart., de 1ste luit. der art. Q. F. G. Vermijne.

Op nonactiviteit gesteld.

De 2de luit. der inf. G. Pieters, laatst. van het 2de reg. en onlangs van ged. in W.-I. teruggekeerd.

Gedetacheerd bij het leger in Ned.-Indië,

voor 5 jaren, de 1ste luit. G. F. van Mulken, van het 1ste reg. inf.

Gepensionneerd.

De luit.-kol. der inf. N. E. Pereboom, de maj. der cav. F. L. de Graeff, en de 2de luit. der cav. J. A. Kleijnenberg, allen op nonact. (laatstg. onder toek. van den rang van 1ste luit.)

Overgeplaatst bij het leger in N.-I.

De 2de luit. A. J. H. W. Hanssen, van het 5de reg. inf.

Overleden.

De kapt. A. A. van Doesburgh, van het korps pont.

—

Decoratiën.

Vergunning verleend tot het aannemen en dragen der versierselen van Ridder van het Legioen van Eer (Frankrijk) aan den ritm. F. C. W. Juckema van Burmania, Baron Rengers, van het 3de reg. huz.

—

LEGER IN NEERL.-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot offic. v. gez. 2de kl., de student H. J. Kessler; tot apoth. 2de kl. de heer H. Faber.

Gedetacheerd bij het leger in Nederland.

(1ste reg. inf.) de 1ste luit. der inf. H. G. Gerritsen.

—

Overleden gepensionneerden.

De maj. W. M. Visser, den 24sten Oct. 1883; de kapt. P. G. Maas Geesteranus, den 28sten Juni 1883; de kapt. J. A. Ramdohr, den 28sten Aug. 1883.

—

b.) BIJ HET LEGER IN OOST- EN WEST-INDIË.

Benoemd.

Bij den geneeskundigen dienst. Tot mil. apoth. 2de kl., de tijd. apoth. 2de kl. K. Wicher Kiewicz.

Bevorderd.

Bij de militaire administratie. Tot maj.-int., de kapt.-int. J. W. Evers; tot kapt.-kwart., de 1ste luit. kwart. E. G. le Rutte.

Geplaatst.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de tijd. offic. v. gez. 2de kl. F. W. Uhle.

Bij het wapen der infanterie. De 2de luit. W. P. van Haasbergen te Buitenzorg.

Bij het 9de bat., als adj., de 1ste luit. A. J. O. Groeneveld, van het korps.

Bij het 18de bat., de 2de luit. W. P. van Haasbergen, onlangs uit Nederl. aangekomen als bestemd voor den dienst hier te lande.

Bij het garnbat. van Atjeh, de 2de luit. J. K. R. Doerrleben.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 21ste comp. (4de veldbatt.) te Banjoe Biroe, de 2de luit. H. J. J. Knibbeler, onlangs uit Nederland aangekomen als bestemd voor den dienst hier te lande.

Overgeplaatst.

Bij de militaire administratie. De 1ste luits.-kwart. J. C. Palm naar Willem I en A. Lommen naar Samarang.

Bij den geneeskundigen dienst. Bij het milit. hosp. te Weltevreden, de offic. v. gez. 2de kl. L. P. C. Sørensen en P. A. Klein, beiden van den geneesk. dienst van Sumatra's Westk. Bij het hosp. te Willem I, de offic. v. gez. 2de kl. M. Hartmann, van dat te Soerabaia. Bij het garn. te Djok-djakarta, de offic. v. gez. 1ste kl. A. F. Heijl, van het milit. hosp. te Samarang. Bij den geneesk. dienst van Sumatra's Westk., de offic. v. gez. 2de kl. F. G. A. Huber, van het milit. hosp. te Willem I.

Bij het wapen der infanterie. De 1ste luits. L. J. Smits en M. G. E. L. von Schaurath naar Soerabaia.

Bij het 1ste bat., de kapt. H. L. van der Hoff en P. A. Ouwens, respect. van het 7de en 8ste bat.

Bij het 2de bat., de 2de luit. J. H. Hartman, van het 4de bat.

Bij het 6de bat., de kapt. J. A. T. van Beek, van het strafdet. te Ngawie.

Bij het 9de bat., de kapt. J. F. Battaerd, van het 4de depotbat.

Bij het 14de bat., de 1ste luit. E. P. J. Geluk, van het garnbat. der 2de milit. afd. op Java.

Bij het 16de bat., de maj. A. de Haas en de 2de luit. J. C. Holland, resp. van het strafdet. te Klatten en van het 17de bat.

Bij het 17de bat., de 2de luits. F. E. Spirlet en G. W. Doerrleben, resp. van het 16de en 2de bat.

Bij het 4de depotbat., de 1ste luit. J. F. J. Uelman, van het garnbat. van Sumatra's Westk. Bij het garnbat. van Sumatra's Westk., de 1ste luit. C. Brand, van het 16de bat. Bij het strafdet. te Ngawie, de kapt. M. Jorissen, van het 6de bat. Bij de garncomp. van de Lamp. dist., de 1ste luit. J. T. A. Delhougne, van het subsistentenk. te Batavia. Bij het garnbat. van Amboina en Ternate, de kapt. N. W. Hofstede, van het 1ste bat. Bij het subsistentenk. te Batavia, de 1ste luit. L. Brongers, van het 9de bat. Bij het subsistentenk. te Samarang, de kapt. H. F. F. Lutje, van het 1ste bat. Bij het korps pupillen te Gombong, de 1ste luit. R. Bal, van het 4de bat., zullende hij in verband daarmee bij zijn wapen worden gevoerd *à la suite*.

Bij het wapen der artillerie. Bij de 22ste comp. (2de comp. van Atjeh) de 2de luit. J. G. van Kooten, van de 3de comp. (3de bergbatterij) te Soerabaia.

Bij het wapen der genie. Bij de werken te Magelang, de maj. H. Broese van Groenou, van die van Sumatra's Westk.; als eerstaanw. genie-offic. van Sumatra's Westk., de majoor H. J. C. W. Lutjens, van de werken te Willem I.

Ingetrokken.

Op verzoek het aan den ritm. der cav. A. M. Margadant, wegens vijftien jaren onafgebroken dienst in Ned.-Indië, verleend tweej. verlof naar Europa.

Afgelost van Atjeh,

de kpts. der inf. A. Aeilkema en F. Godin, met bestemming Soerabaia; de 1ste luit.-adj. G. H. L. F. O. Ilgen en de 2de luit. der inf. B. J. Tjassenskeiser naar Batavia.

Belast,

met de waarn. der betrekking van meesterknecht metaaldraaijer bij den artillerie constr.-winkel te Soerabaia, de artillerie werkm. 2de kl. J. Vössing, met bep., dat hij als zoodanig gedurende zijn loopend verband bij het leger zal worden gevoerd *voor memorie*.

Vergund,

aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië gedet., sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. F. G. J. Bosschart naar Nederland terug te keeren; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië gedet., sedert tot 1ste luit. bevorderden 2de luit. der inf. F. J. Engelenburg, om bij laatstgenoemd leger gedet. te blijven, in afwachting dat door den Koning zal zijn beschikt op een door hem gedaan verzoek om die detachering voor den tijd van één jaar te verlengen; aan den van het leger in Ned. bij dat in Ned.-Indië ged. kapt. der inf. A. O. Rehm, wegens ziekte, naar Nederland terug te keeren.

Eervol ontslagen,

de kol. der inf. E. D. C. Middelaer; de 2de luit. der inf. W. T. L. Rookmaaker; de luit.-kol. der inf. S. D. Kramers.

Verleend,

zes maanden verlof naar Nederland buiten bezwaar van den lande, aan den luit. der cav. A. M. Hoogeveen.

Tweejarig verlof verleend.

aan den 1ste luit.-kwart. bij de mil. adm. op nonact. A. L. G. Gobée; aan den 2de luit.-comm. der lijfwachten-dragonders te Soerakarta K. F. H. Zeelte.

Overleden.

De offic. v. gez. 2de kl. bij den geneesk. dienst Ch. M. Christensen, te Lahat, den 8sten Mei 1883; de maj. der inf. G. S. K. J. Ruempol, te Panteh-Perak, den 30sten Juli 1883; de apoth. 2de kl. bij den geneesk. dienst H. M. Bommezijn, te Palembang, den 30sten Juli 1883; de 2de luit. der inf. C. de Chauvigny de Blot, te Telok-Betong, den 11den Aug. 1883; de 2de luit. der inf. W. J. F. v. Bennekom, te Oleh-Moh (Atjeh), gesneuveld den 30sten Aug. 1883; de offic. v. gez. 2de kl. bij den geneesk. dienst C. P. C. Luchmans, te Willem I, den 12den Sept. 1883; de 1ste luit. bij de mil. adm. G. Marcella, te Amsterdam, den 3den Oct. 1883.

c.) BIJ DE MARINE.

Benoemd.

Bij de marine. Tot adjudant van Z. K. H. den Prins van Oranje, de kapt. ter zee P. ten Bosch.

Bevorderd.

Bij de mariniers. Tot 1ste luit., de 2de luit. G. A. Linckers.

Bij de marine. Tot luit. ter zee 1ste kl., de luit. ter zee 2de kl. W. H. Dittlof Tjassens. Tot luit. ter zee 2de kl., de adelborst 1ste kl. A. Gersen.

Geplaatst.

Bij de marine. Als offic. v. pol. bij het Kon. Inst. te Willemsoord, de luit. ter zee 2de kl. C. Meijboom. Op het wachtschip te Willemsoord, de luit. ter zee 1ste kl. L. C. Rovers, de luits. ter zee 2de kl. M. W. L. Olivier, A. G. J. Kroef en A. Leijh. Bij den torpedo-dienst, de luit. ter zee 1ste kl. B. de Groot.

Bestemd naar Oost-Indië.

Bij den geneeskundigen dienst. Op 19 Dec. per stoomschip *Prinses Amalia*, de dir. offic. v. gez. 2de kl. J. B. Coomans de Ruiter.

Bij de mariniers. Op 28 Nov. per stoomschip *Prinses Wilhelmina*, de 1ste luit. der mariniers P. J. van Trooijen.

Bij de marine. Op 8 Dec. per stoomschip *Madura*, de luit. ter zee 1ste kl. P. M. W. T. Kraijenhoff van de Leur en de adelborsten 1ste kl. A. E. Zimmerman, C. C. Zegers Rijser, J. J. Romein, H. W. de Joncheere, J. v. d. Elst, C. W. Broers, L. J. van Heloma en A. J. v. d. Pauw.

Op nonactiviteit gesteld.

Bij den geneeskundigen dienst. De offic. v. gez. 2de kl. dr. R. M. de Jager Meezenbroek.

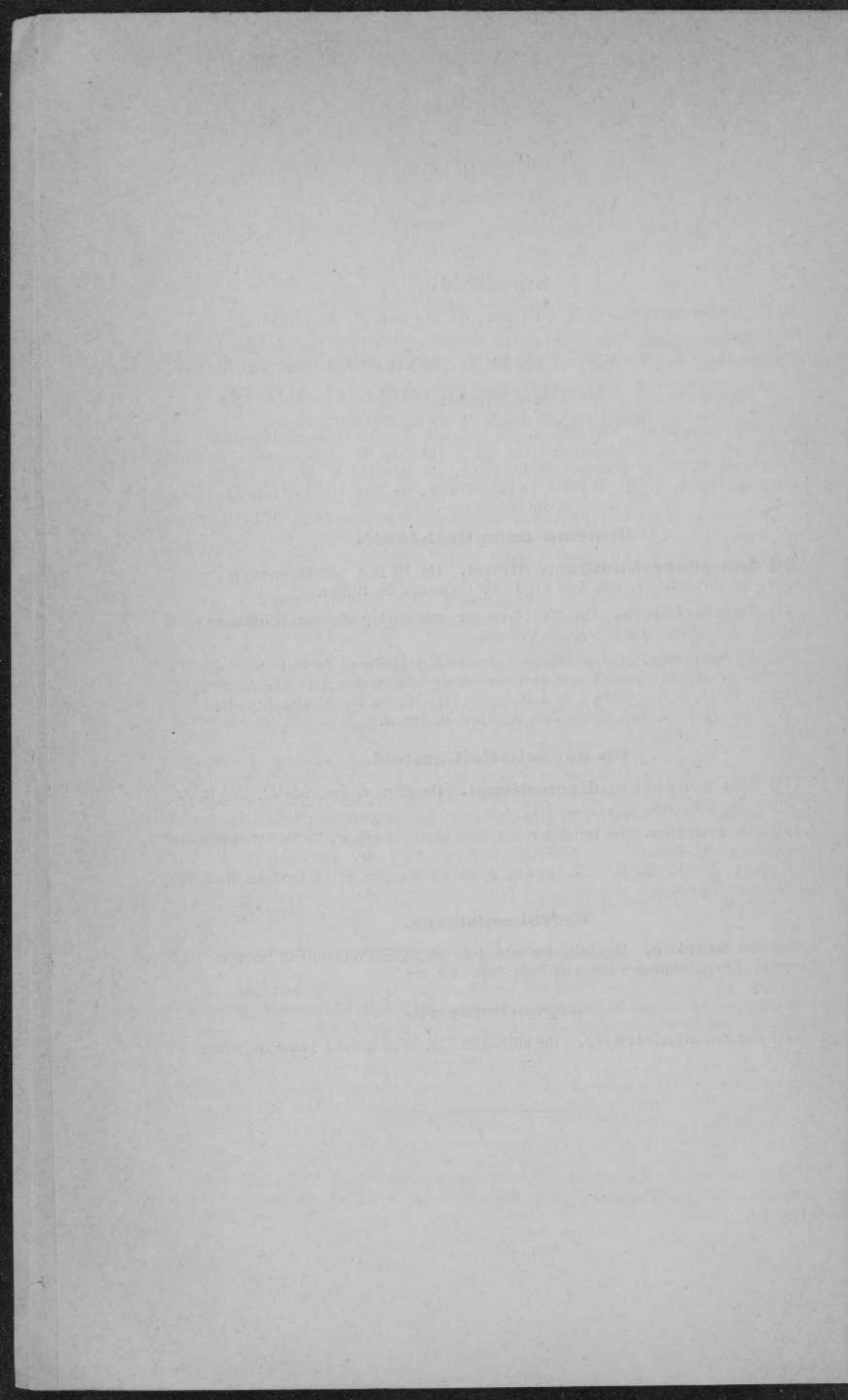
Bij de marine. De luits. ter zee 1ste kl. L. Dupper, T. W. E. Ledeboer (komende uit O.-I.) en J. C. P. Kraijenhoff van de Leur. De luits. ter zee 2de kl. J. M. P. Kluit, M. E. B. J. Kluit, J. M. Phaff, jhr. S. B. Ortt en J. J. W. H. van der Toorn.

Eervol ontslagen.

Bij de marine. De luit. ter zee 1ste kl. P. E. Winkelman met toekenning van den titulairen rang van kapt.-luit. ter zee.

Gepensionneerd.

Bij de administratie. De adjt.-adm. R. W. Gaillard (voor 5 jaren.)

VOORSTEL VAN WET VAN DEN HEER SCHEPEL, TOT HET
BEPERKEN VAN HET VESTINGSTELSEL TOT DE
STELLING VAN AMSTERDAM.

VOORSTEL VAN WET.

Wij WILLEM III, enz.;

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat het noodig is het vestingstelsel te beperken tot de stelling van Amsterdam;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het vestingstelsel van het Koninkrijk der Nederlanden omvat de stelling van Amsterdam.

ART. 2. De werken, noodig voor de voltooiing van de stelling van Amsterdam, worden uitgevoerd binnen vier jaren na het in werking treden dezer wet.

ART. 3. De vestingwerken, welke niet behooren tot de stelling van Amsterdam, worden, zoodra die stelling voltooid is, als verdedigingswerken opgeheven en aan het bestuur der domeinen overgegeven om ze als verdedigingswerken onbruikbaar te maken.

Tot dien tijd worden die werken, voor zoover noodig, in voldoende staat van onderhoud gehouden.

Slotbepaling.

Met het in werking treden dezer wet zijn ingetrokken en vervallen alle daarmede strijdige wetsbepalingen en verordeningen.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Voor dat onze strijdkrachten nader worden geregeld, moet uitgemaakt worden, wat wij zullen verdedigen; omdat daarvan haar inrichting en sterkte moeten afhangen.

Bij de behandeling der laatste Staatsbegrotingen werd daarover tusschen Regeering en Vertegenwoordiging van gedachten gewisseld, en bij die voor 1883 is dat weder het geval; doch uit den aard der zaak kan dit gewichtig, ons krijgswezen geheel beheerschend vraagstuk niet bij een begrotingsdebat opgelost en afgedaan worden.

Daarom had men mogen verwachten dat de Regeering, overeenkomstig haar toezegging, nu zij wetsontwerpen tot regeling van de nationale militie en de schutterijen, en tot vervanging van sommige werken van het vestingstelsel door andere, heeft ingediend, het tot opzettelijke overweging en beslissing bij de Staten-Generaal gebracht zoude hebben.

Nu zij daartoe niet is gekomen, het onderzoek van die ontwerpen wordt voortgezet, en het vaststaat, dat over den omvang der verdediging een beslissing moet zijn genomen, voor dat tot de regeling der verdedigingsmiddelen kan worden overgegaan, wenscht ondergeteekende daartoe een poging te doen, door nevensgaand voorstel van wet aan de beoordeeling en beslissing der wetgevende macht te onderwerpen.

Hij wil dat voorstel toelichten door het aan het krijgsplan, door de Regeering bij die begrotingen ter sprake gebracht, en aan de uitspraken van deskundigen, te toetsen.

Dat krijgsplan komt in algemeene trekken hierop neder:

wij voeren geen aanvallende oorlogen;

worden wij aangevallen, dan laten wij den vijand ons land binnentrekken, doch trachten, door actieve en passieve verdediging, hem buiten Noord- en Zuid-Holland te houden;

gelukt het hem daarbinnen te komen, of valt hij van de zeezijde de stelling van de hoofdstad aan, dan verdedigen wij deze stelling;

willen oorlogvoerende Mogendheden op of over ons grondgebied trekken, onze neutraliteit schenden, dan bezetten en verdedigen wij de grenzen des lands.

De grootste veldheer dezer eeuw, Napoleon I, noemde de situatie van Amsterdam *zonder voorbeeld en onoverwinnelijk*.

Sedert zijn tijd zijn de toestanden en de omstandigheden veranderd.

Maar ook nu nog is de omtrek van Amsterdam hoogst gunstig voor den verdediger, zeer ongunstig voor den aanvaller.

De eerste kan er elk oogenblik inundeeren, de laatste vindt buiten de stelling een landstreek, voor krijgsooperatiën zeer ongeschikt en voor de gezondheid van vreemde soldaten, die langen tijd nacht en dag er in het veld moeten leven, verderfelijk.

Zij die den modernen vestingoorlog kennen zijn het dan ook eens, dat wij de stelling van Amsterdam, als zij naar den eisch des tijds is ingericht, tegen een overmachtigen vijand kunnen verdedigen.

En groot is de beteekenis welke Regeering en Vertegenwoordiging aan de verdediging en het bezit van Amsterdam toekennen.

Zoo bracht in de zitting van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van 21 December jl. de heer Kool hulde aan het helder inzicht in krijgzsaken van den heer Heydenrijk, gebleken uit zijn — door niemand wederlegd — betoog dat alle deskundigen en alle leden der Tweede Kamer *het eens zijn dat de stelling van Amsterdam den grondslag onzer verdediging is*.

De Regeering drukte daarop haar zegel door de verklaring: „met het bezit of het verlies van Amsterdam staat of valt Nederland”.

Ook de vorige Regeering was het daarmede eens.

Althans de oud-Minister van Oorlog, de heer DEN BEER POORTUGAEL, zegt in zijn werk: Amsterdam in staat van beleg, *dat in het oog van heel de wereld Nederland staat, zoo lang van de torentransen van Amsterdam de Hollandsche driekleur blijft wapperen*.

Wanneer dat nu vaststaat, waarom blijft de Regeering dan vasthouden aan het verdedigen van Noord- en Zuid-Holland, nu zij bezig is Amsterdam voor zelfstandige verdediging in te richten en de verantwoordelijkheid van het verdedigen van Holland niet durft aanvaarden, zonder dat onze levende strijdkrachten belangrijk uitgebreid en sommige deelen van ons vestingstelsel door andere vervangen worden?

Op die vraag, reeds vroeger gedaan, antwoordde de Regeering: »Nu de Nieuwe Hollandsche Waterlinie goed ingericht en goed verdedigbaar is, gaat het niet aan zich te bepalen tot de verdediging van de hoofdstad, waarvan het gevolg zoude zijn, dat men zonder slag of stoot twee provinciën met al hare hulpmiddelen aan den vijand zoude overlaten zonder zelfs een poging te wagen om die te verdedigen.»

Uit dat antwoord mag men opmaken, dat de Regeering heel anders over het verdedigen van Holland zou denken, ware niet in de laatst verloopene jaren aan die linie zooveel gedaan.

Met te meer grond mag men dat aannemen, omdat de Regeering er bijvoegde: »Buiten twijfel is het, dat, indien in 1874 de toestand zoodanig geweest ware dat de werken der Nieuwe Hollandsche Waterlinie niet reeds voor een gedeelte waren uitgevoerd, en alle liniën van verdediging dus op gelijke hoogte waren geweest, men zeer zeker zou begonnen zijn met de bevestiging van Amsterdam.»

Het bezwaar, aan het onverdedigd laten van een deel van het grondgebied ontleend, werd steeds aangevoerd als het opheffen van de eene of andere linie gevreesd werd.

Immers om het daarbinnen gelegen gebied niet onverdedigd onbeveiligd en de hulpmiddelen niet aan den vijand te moeten laten, wilde de Regeering die, in 1870, het eerste ontwerp der vestingwet indiende, liniën in het noorden, oosten en zuiden des lands — de Regeering die een volgend ontwerp aanbod, de linie van den Neder-Rijn, den IJssel en het Zwarte Water — en wil deze Regeering de Utrechtsche linie, sedert het begin dezer eeuw, na eenige wijziging, onder den naam van de Nieuwe Hollandsche Waterlinie bekend, verdedigd hebben.

De ondergeteekende werd door dat antwoord versterkt in zijn overtuiging dat de wetgever van 1874 op zijn weg van den omtrek van het land naar het centrum, van onze grenzen naar de stelling van de hoofdstad, niet buiten en bij de grenzen van Noord- en Zuid-Holland had moeten blijven staan.

Tot op zekere hoogte is deze Regeering het daarmede eens.

In de Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag over het wetsontwerp tot herziening van sommige bepalingen der vestingwet komt zij er rond voor uit, dat die wet nog kenmerken vertoont van vroeger heerschende meeningen in zake de landsdefensie" en dat daarin niet volledig is erkend » de noodzakelijkheid om ons verdedigingsstelsel in zuiver geconcentreerden zin te regelen en te voltooien»

Sommige van die kenmerken wil zij er dan ook uit doen verwijderen.

Maar zich vleiende met de hoop, dat de Vertegenwoordiging haar de beschikking over veel meer krijgsvolk en over veel meer geld, dan tot nu toe, zal willen toestaan, kan zij tot het doen van den stap van de werken aan de grenzen van Noord- en Zuid-Holland tot die in den omtrek van Amsterdam, dat is tot het voorstel, om het zuiver geconcentreerd verdedigingsstelsel aan te nemen, nog niet besluiten.

En die stap moet naar de overtuiging van ondergeteekende gedaan worden.

Vandaar zijn voorstel.

De verdediging van Holland vraagt te veel en geeft te min.

Zij vraagt een leger, een vloot en doode weermiddelen van dien omvang, inrichting en sterkte, dat het onderhoud er van op den duur de krachten van een klein land verre te boven gaat, en zij geeft te min zekerheid, te min kans op goeden uitslag.

Zeer zeker zou dan ook reeds bij de vaststelling der vestingwet de Nieuwe Hollandsche Waterlinie den weg zijn opgegaan van de IJselinie, de Groningerlinie en de Maaslinie, den weg die nu weder de Grebbelinie en de Zuiderwaterlinie op zullen gaan; zeker zou toen de meerderheid der Vertegeenwoordiging niet hebben gerust bij de grenzen van Holland, had toen de Regeering een plan van verdediging van Amsterdam klaar gehad; was men toen niet geplaatst geworden voor het: Holland versterken of geene oude liniën opheffen; had men toen kunnen vermoeden, dat nu, 7 jaren later, de Regeering voor den dag zoude komen met de verklaring dat het verdedigen van Holland een »militaire opleiding der natie» noodzakelijk maakt.

Maar wat toen had moeten gebeuren, moet nu niet nagelaten worden, om de kosten, die voor het verdedigen van Holland aan vestingwerken en oorlogsschepen zijn opgeofferd.

Te minder nu die oorlogsschepen, ondanks al de millioenen, die wij na 1874 daaraan hebben opgeofferd, zooals wij nu weder uit het artikel van den kapitein ter zee den heer BINKES, en van anderen hebben vernomen, alweer verre ten achteren staan bij die van Frankrijk, Engeland en Duitschland; nu onze forten, althans voor zoover ze een aanzienlijke grootte en daarmede samenhangende inrichting hebben, door de jongste uitvindingen op het gebied der projectielen, naar 't schijnt, spoedig zullen blijken onnutte meubels te zijn.

Beter ten halve gekeerd dan ten heele gedwaald.

Wij moeten zorgen, dat ons land wordt een »weerbaar land en geen uitgeput land.»

Dat beoogt ondergeteekende met dit voorstel; weerbaar in dien zin dat het zijn onafhankelijkheid kan handhaven.

Volhardt de Regeering in haar streven om Holland te willen verdedigen, en vindt zij den daarvoor noodigen steun, dan zal ons land worden: een uitgeput land en geen weerbaar land.

Invoering van »algemeenen dienstplicht in een of anderen vorm» zal, omdat zij naar het getal slechts het $\frac{1}{10}$ van dat der groote Mogendheden oplevert, en door de hooge eischen welke onze tijd den soldaat stelt, uit den aard der zaak gevolgd worden door een streven naar opvoering van het gehalte, met den aankleve van dien, en zoo ons brengen in een toestand, dien wij bij anderen noemen: een op den duur onhoudbaren toestand; onhoudbaar vooral voor een land, dat door zijn leger geen gewicht in de schaal van Europa kan leggen.

En evenmin als wij met een zoo beperkte macht kunnen optreden als buiten onze grenzen onze rechten en belangen worden verkort, evenmin kunnen wij daarmede onder alle omstandigheden de »reusachtige vesting» Holland verdedigen, een vesting van 60 uren gaans in omtrek, zeker de grootste der wereld.

En met een omtrek die over een groote lengte verbaazend zwak en moeilijk te verdedigen is: een uitgestrekte voor landing opene kust; een rivier, waaraan de vijand zijn zwaar geschut, waarop hij torpedo's kan brengen; een inundatie »waarvan zeer lage rivierstanden gevaarlijke vijanden kunnen worden».

Nu schijnt deze Regeering van gevoelen te zijn, dat zij bij vestingen, waarbij defensieve sterkte meer op den voorgrond staat, zooals bij Amsterdam, dit vooruit heeft, dat zij tot het doen van uitvallen in staat stelt, om, zooals zij zegt, *den overmachtigen aanvaller af te martelen en uit te putten en hem tot het sluiten van een voor ons eervolven vrede te bewegen.*

Doch de Regeering, die de vestingwet verdedigde, liet zich aldus er over uit: »Als wij een klein leger tegenover ons hebben, bestaat er geen noodzakelijkheid ons in de Utrechtsche linie op te sluiten; hebben wij een groot leger tegenover ons, dan zullen wij daartoe wel verplicht zijn».

Zij bleef van dat gevoelen ook bij haar voorstel, om aan Naarden een verhoogde waarde te geven.

De heeren STIELTJES, DE ROO VAN ALDERWERELT en andere krijgskundigen van naam, noemden ons vestingstelsel dan ook »een blind vestingstelsel».

Natuurlijk hadden zij daarbij het oog meer op de landzijde.

Maar nu heeft de Regeering als haar gevoelen te kennen gegeven, dat wij ook te water niet offensief kunnen optreden.

Vraagt de verdediging van Holland meer kracht dan wij op den duur kunnen onderhouden, het in staat van verdediging brengen van zijn kolossalen omtrek vraagt meer tijd dan wij mogen geven.

»Men make zich geen illusie», zeide in 't laatst van zijn leven, de heer STEELTJES, »een vijand die een ernstigen aanval wil doen, doet dat bij overrompeling».

Deze Regeering gebruikte den term: »de oorlog kan ons verrassen en een snel verloop hebben».

Later voegde zij er bij: »het gevaar dat wij plotseling door een machtige Mogendheid, die zich daartoe voorbereid heeft, zullen worden overvallen, is zoo groot niet».

Waarom dat gevaar niet groot is, gaf zij niet op.

Maar hoe het zij, als het gevaar bestaat, dan moet er rekening meê gehouden worden, vooral door een voor overrompeling en aanval zoo open gelegen land als het onze, dat alleen dan tegen den aanval van een machtige Mogendheid wat kan doen, als het op tijd klaar is.

En gereed zijn met Holland zullen wij bij overrompeling of verrassing niet.

De oud-Minister van Oorlog, de heer DEN BEER POORTUGAEL, heeft bij zijn onderzoek naar onze kustverdediging aangetoond, *dat Frankrijk, Engeland, Duitschland het met hunne marine zoo ver hebben gebracht, dat zij bezig kunnen zijn op de kust van Holland te landen, binnen 9 uur nadat wij van hunne komst bericht hebben ontvangen.*

Nog minder kunnen wij, door den staat waarin in vreedstijd de Nieuwe Hollandsche Waterlinie verkeert, gereed zijn aan de land- vooral aan de oostzijde van Holland.

Als bijvoorbeeld Duitschland de krijgsmacht, die het in de plaatsen langs onze grenzen en in die aan zijne spoorwegen heeft, en de vloot van het noodige voorziet; dan de eischen, welke het zich geroepen mocht achten ons te moeten doen, stelt; in pogingen onzerzijds, om de linie weerbaar te maken, bewijs van weigering ziet; den oorlog verklaart en, evenals in 1866 in Hannover, terstond aanvalt — met het leger op onze inundatie-werken en op de terreinen, waar wij, voor het doen van de onvermijdelijke opruimingen, vele duizenden timmerlieden en andere burgerwerklieden aan den arbeid moeten stellen — met de vloot, die in een nacht uit Wilhelmshaven vóór onze kust kan zijn, op de zeezijde van Holland, dan zal van het in staat van verdediging brengen zeker niet veel terecht komen; te minder als de vijand een tijd van zeer lage rivierstanden uitkiest.

De Regeering schijnt bij dien spoed van den aanval een nog veel grooter omvang er van mogelijk te achten. Althans toen in de Eerste Kamer der Staten-Generaal een lans werd gebroken voor het behouden van veel garnizoenen in het zuiden des lands, voerde de Regeering daartegen aan: »een eventueele vijand zal er juist belang bij hebben zoo mogelijk te beletten, dat dit garnizoen het leger rejoigneert.» Doch ook als het ons met de linie iets meer tijd laat, om zelf krachtiger te kunnen optreden, zullen wij daarmede niet op tijd gereed zijn; te minder nu de vijand over licht maar verdragend geslacht kan beschikken.

De Regeering is niet genegen, zooals weêr onlangs bleek, de Vertegenwoordiging in te lichten omtrent den tijd, welke naar haar meening noodig is, om de Nieuwe Hollandsche Waterlinie in staat van verdediging te kunnen brengen. Maar bij de behandeling der vestingwet deed de heer STEELTJES, die wist wat er aan gebeurd was en nog aan gebeuren zou, mededeelingen, waaruit men moet opmaken, dat hij voor het stellen der inundatiën ongeveer veertien dagen noodig rekende.

De Regeering bestreed die meening niet, waarom er een bijzonder gewicht aan

moet worden toegekend; vooral ook om de gelegenheid, bij welke zij uitgesproken werd.

De heer ROOSEBOOM, kapitein bij den generalen staf, acht voor de werkzaamheden in de forten noodig om ze bestand te maken tegen een geregelden aanval, 14 dagen of drie weken noodig.

De Regering maakt er dan ook geen geheim van, dat de tijd noodig voor het in staat van verdediging brengen der linie veel te lang zal zijn, om den vijand niet veel te vroeg vóór de linie te kunnen hebben.

Om dat gevaar te keeren wil de Regeering den vijand een »zoogenaamd veldleger» van een veertig duizend man te gemoet zenden.

Niet heel ver te gemoet, niet tot den IJssel bijv., want dan zouden wij alle kans hebben, zegt zij, »totaal verslagen te worden».

Maar toch te gemoet zenden, om den »overmachtigen aanval» *op te houden, terug te slaan en het voorterrein der linie voet voor voet te betwisten, totdat de linie in staat van verdediging gebracht zal zijn.*

Zal door dat verplaatsen van den strijd buiten Holland het doel bereikt worden?

De Regeering vertrouwt dat wij dien strijd kunnen aanvaarden. »zonder buitengewoon nadeelige kansen.»

Geen sprake alzoo van eenige zekerheid, om Holland in staat van verdediging te kunnen brengen.

Maar wel van grooten kans dat het leger, bestemd om later Holland te verdedigen, uit elkander geslagen en wellicht in de pan gehakt zal worden.

Immers de Regeering zelve verklaart, dat hoewel het veldleger zal bestaan uit 36 bataljons »het geen fictie is om aan te nemen dat *alle* (45) bataljons infanterie achtereenvolgens daarbij worden ingedeeld» omdat »er vermoedelijk vele onderdeelen zijn, waarbij de verliezen binnen korten tijd zoo aanzienlijk zullen zijn, dat die troepen min of meer worden opgelost en ontbonden.»

En de heer ROOZEBOOM zegt er van: »met alle bescheidenheid zij opgemerkt, dat naar onze meening de Regeering hier van ons veldleger de vervulling eener taak verwacht, die ver boven de krachten van dat leger gaat, en waar dus zeker aan de natie een groote teleurstelling zal worden bereid, ook al doet dat veldleger zijn uiterste best, al is het bereid zich geheel en volledig op te offeren.»

»Waar moet dat saamgetrokken leger worden opgesteld om het verrichten van de opruiming te dekken, zoowel bij Naarden, als bij Utrecht, bij Hondswijk, Everdingen, Asperen, Vuren, in den Bommelerwaard, ja zelfs, in het land van Altena?»

»Wij gelooven niet, dat iemand ter wereld daarop een bevredigend antwoord kan geven».

Van het »goed ingericht en goed verdedigbaar» der Nieuwe Hollandsche Waterlinie, den grond waarop het plan der Regeering, om Holland te verdedigen, steunt, blijft alzoo bitter weinig over.

En hoe zal het gaan als Holland te gelijk van de land- en de zeezijde wordt aangevallen?

In dat geval wil de Regeering van het veldleger het $\frac{1}{3}$ gedeelte afzonderen voor de verdediging van de kust.

Maar de heer KOOL beweerde, dat voor de verdediging van de kust, die, alleen aan de Noordzezijde van Holland, meer dan 20 uren gaans lang is, het $\frac{2}{3}$ gedeelte van het veldleger niet voldoende zal zijn.

En bij dat alles schijnt er nog niet eens op gerekend te zijn, dat bij gunstige rivierstanden, de vijand, boven Arnhem, het Rijnwater in die mate zal kunnen afleiden — nog niet lang geleden wees het toenmalig lid der Tweede Kamer, de heer FROGER, er op — dat tijdelijk de inundatie min of meer belet zal worden.

Het is zelfs de vraag of Duitschland, dat, voor een groot deel van het inundatie-terrein, ons het water levert, het op eigen gebied niet zoo zal kunnen inrichten, dat daar zijdelingsche afleiding van het water van den Rijn mogelijk wordt.

»De sterkte die noodig is voor de defensie van het land is ook noodig voor de handhaving van de neutraliteit».

Immers het is »zeer mogelijk en zeer waarschijnlijk», zoo vervolgt de Regeering »dat na korter of langer tijd tusschen twee groote Mogendheden niet ver van onze grenzen een oorlog kan ontstaan en dat men van ons deugdelijke waarborgen zal eischen, dat wij onze neutraliteit kunnen doen handhaven en ons grondgebied door de strijdende partijen kunnen doen eerbiedigen».

Even waarschijnlijk als het in 1870 was, dat de legers van Frankrijk en Duitschland binnendoor zouden gaan om elkander te ontmoeten, even waarschijnlijk is het dat bij een nieuwen oorlog tusschen die Mogendheden hunne legers, ten gevolge van den geheel veranderden toestand, meer buitenom zullen trekken.

De Regeering wil dan onze neutraliteit handhaven door een stelsel te volgen, dat juist tegenovergesteld is aan haar stelsel van verdediging.

Terwijl zij een overmachtigen aanvaller ons grondgebied wil laten binnentrekken, omdat wij, daar waar wij geen vestingwerken hebben, het in geen geval tegen hem kunnen verdedigen, wil zij Duitschland en Frankrijk »deugdelijke waarborgen» geven, dat wij »ons grondgebied door de strijdende partijen kunnen doen eerbiedigen».

Waarin zullen die »deugdelijke waarborgen» bestaan?

Dat wij beloven door ons veldleger te zullen zorgen, dat geen der strijdende partijen in Limburg kan komen?

Maar de beide Mogendheden zullen daarin geen deugdelijken waarborg zien, als zij met onze Regeering aannemen, dat, als ons veldleger zich te veel bloot geeft, het grooten kans heeft »totaal verslagen te worden» of met den oud-Minister van Oorlog generaal VAN LIMBURG STIRUM instemmen, waar hij zegt: »In het open veld zou ons leger, zelfs het leger der toekomst, spoedig verslagen zijn wanneer het met groote overmacht te kampen had».

En dat zal, in het stelsel der Regeering, het geval zijn en wij in den oorlog gewikkeld worden, zoodra een der strijdende partijen een voet op ons grondgebied zet.

Er is meer.

Zeer waarschijnlijk is het geval, waarop de heer RUTGERS VAN ROZENBURG wees, dat, bij een nieuwen oorlog, Frankrijk door een maritieme expeditie zal trachten in ons land en zoo in Duitschland te komen.

In het stelsel der Regeering zullen wij alzoo ook het Noorden van ons land zoo sterk moeten bezetten, dat Duitschland »deugdelijke waarborgen» heeft dat Frankrijk niet langs dien weg in het weinig versterkte Hannover kan vallen.

En het meest waarschijnlijke geval zal dan zijn, dat Frankrijk, als een deel van ons leger in Limburg, een ander deel in Groningen is, om van Zeeland en Gelderland niet te spreken, een aanval op Holland zal doen om van daaruit tegen Duitschland te opereeren, waarvan weêr het gevolg zal wezen, dat ook Duitschland een aanval op Holland zal doen om het plan van Frankrijk te verijdelen.

De ondergeteekende durft dan ook wel als zeker aannemen, dat Duitschland en Frankrijk in een verklaring onzerzijds, dat wij onzijdig zullen blijven, en die onzijdigheid zullen handhaven, door te zorgen, dat geen hunner gebruik zal kunnen maken van onze vestingwerken, in de stelling van Amsterdam, een veel deugdelijker waarborg zullen zien en daaraan meer waarde zullen hechten, dan aan de toezegging, dat wij de strijdende partijen, van Maastricht tot Delfzijl, van ons grondgebied en buiten de vesting Holland zullen houden.

SCHEPEL.

VOORLOOIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS,

Het afdeelingsonderzoek van het voorstel van wet van den heer SCHEPEL, tot het beperken van het vestingstelsel tot de stelling van *Amsterdam*, heeft aanleiding gegeven tot de navolgende opmerkingen en beschouwingen.

§ 1. In de eerste plaats gaven vele leden hunne verwondering te kennen dat door den voorsteller, die toch sedert 29 April 1874 onafgebroken lid der Kamer is, zoo lang is gewacht met het indienen van dit wetsontwerp, dat een stelsel huldigt, geheel afwijkende van dat, hetwelk in genoemd jaar na rijp beraad ten opzichte onzer doode strijdkrachten door de wetgevende macht werd vastgesteld en zijn voltooiing nadert. De uitvoering van dat stelsel heeft alreeds den lande millioenen schats gekost; deze uitgaaf ware grootendeels voorkomen geworden indien de voorsteller kort na 1874 zijne denkbeelden aan het oordeel der wetgevende macht had onderworpen, en deze zich daarmede had kunnen vereenigen. Toen bestonden hiervoor evenveel kansen als nu, terwijl, mocht het voorstel thans worden aangenomen, de meeste der reeds gedane belangrijke uitgaven nutteloos zouden zijn geschied.

Hier tegen werd opgemerkt, dat men geen inbreuk mag maken op de vrijheid van ieder lid der Kamer om tot de indiening van een ontwerp over te gaan eerst dan, wanneer hij omtrent het daarin vervatte onderwerp ten gevolge van nauwgezette studie tot een vaste overtuiging is geraakt. Zooals door den voorsteller zelf in zijn Memorie van Toelichting wordt gezegd, is het te allen tijde beter ten halve te keeren dan ten heele te dwalen. Overigens werd algemeen aan den voorsteller hulde gebracht voor de moeite en zorg aan zijn ontwerp besteed en zag men in de indiening daarvan een duidelijk bewijs van belangstelling in de zaak onzer landsdefensie, dat als zoodanig ten zeerste verdient gewaardeerd te worden. Eenige leden gingen verder en meenden den voorsteller lof te moeten toezwaaien dat hij, ofschoon geen krijgskundige, den moed heeft gehad om de juistheid van zijn gevestigde overtuiging omtrent de eischen van 's lands verdediging aan de beoordeeling der Staten-Generaal te onderwerpen; zij achtten dat op een gebied, waarop blijkt dat de deskundigen het zoo geheel oneens zijn, liever dan aan deze laatsten, vertrouwen geschonken moest worden aan een medelid, geen militaire specialiteit zijnde, wiens oordeel dientengevolge ongepræjudiceerd was door de liefde voor het militaire vak.

§ 2. Naar de meening van enkele leden berustte het denkbeeld in de eerste zinsnede der Memorie van Toelichting ontwikkeld op een misverstand bij den voorsteller van het ontwerp. Daaruit toch krijgt men den indruk, alsof thans nog moet uitgemaakt worden, wat wij zullen verdedigen, terwijl zulks reeds bij de vestingwet van 1874 is bepaald. Andere leden daarentegen waren van oordeel dat de gedachtengang van den voorsteller zoo moet opgevat worden, dat hij tegen de verdediging der liniën en stellingen, buiten de stelling van *Amsterdam* gelegen, opkomt, omdat daarvoor een te groot aantal troepen zou worden vereischt en hij zekerheid verlangt, dat wij zullen kunnen verdedigen wat wij te verdedigen hebben. Vandaar zijn voorstel.

In een afdeeling gaf de bedoelde zinsnede nog tot een andere beschouwing aanleiding. Gaat de voorsteller, zoo vroeg men daar, ook niet van denzelfden verkeerden grondslag uit, van welken uitgegaan werd bij de vaststelling der vestingwet van 1874, namelijk dat de regeling van het vestingstelsel vooraf moest gaan aan die der levende strijdkrachten? Gaat het aan om de legersterkte te regelen overeenkomstig getal en grootte der sterkten, zonder te letten op de bevolking, en is het niet beter eerst uit te maken hoe groot de maximum-sterkte van ons leger kan zijn, om in overeenstemming daarmede te bepalen, wat men met die macht denkt te kunnen verdedigen? Allereerst moest dus de regeling onzer levende strijdkrachten, zoo militie als schutterij, plaats grijpen, om daarna, zoo noodig, tot wijziging der vestingwet over te gaan.

§ 3. Door de voorstanders van het ontwerp werd op den voorgrond gezet, dat de aanneming er van een verbetering van 's lands defensie en tevens geringer personeelen en financieelen druk voor de natie met zich zal brengen, zoowel wegens het mindere onderhoud, dat de alsdan bestaande werken zullen vorderen, als omdat onze levende strijdkrachten in dat geval een belangrijke vermindering zullen kunnen ondergaan. Zij wezen er op, hoe het aantal leden, dat tegen de begrooting van het Departement van Oorlog stemt, met ieder jaar toeneemt, hetgeen naar hunne meening moet verklaard worden uit de omstandigheid, dat omtrent de eischen onzer verdediging nog steeds volslagen onzekerheid bestaat, terwijl intusschen millioenen op millioenen aan handel en nijverheid onttrokken worden, en het reeds zoo ver gekomen is, dat thans, in vollen vreedestijd, ten behoeve van leger en vloot moet geleend worden.

Op grond van de onzekerheid omtrent de oplossing van het vraagstuk onzer levende strijdkrachten zouden zelfs enkele leden, die overigens in beginsel voorstanders van het stelsel van 1874 waren, vóór dit ontwerp stemmen; zij meenden, dat het vraagstuk, op welke wijze wij met onze levende strijdkrachten een uitgebreider defensiestelsel zullen verdedigen, niet opgelost is en ook wel nimmer opgelost zal worden. Enkele leden gingen verder en ontkenden de mogelijkheid van verdediging des vaderlands ten eenenmale; de vijand, zoo zeiden zij, zal zich toch onmiddellijk in een zóó groot gedeelte van ons land nestelen, dat het er weinig toe afdoet of men hem wat meer of wat minder daarvan in handen geeft. Van hun standpunt waren zij derhalve, zoolang niet wordt overgegaan tot de opheffing van alle werken, voor de minst kostbare wijze van verdediging, en als zoodanig konden zij zich met dit voorstel vereenigen.

In een afdeeling waren eenige leden, welke het met het zoeven bedoeld lid eens waren op het punt van een volkomen gebrek aan vertrouwen aan de mogelijkheid eener ernstige defensie, althans tegenover een groote mogendheid. Dit leidde er hen echter niet toe om de plannen van den heer SCHEPEL toe te juichen, omdat de uitvoering daarvan naar hunne meening geen verbetering in onzen toestand van machteloosheid zoude brengen. De ware gedragslijn ten aanzien van ons verdedigingsstelsel te volgen, was dan ook, zich tevreden te stellen met hetgeen wij nu hadden en door het afstemmen van de nader voor de stelling van Amsterdam aan te vragen gelden, geen nieuwe nuttelooze uitgaven te stapelen op die welke reeds in zoo ruime mate — en naar de meening dier leden, te vergeefs — zijn geschied. Vond Nederland voor het behoud zijner onafhankelijkheid geen voldoende waarborg in den onderlingen naijver der groote mogendheden of in een reeds nu te treffen schikking met die mogendheid, welke ons het gemakkelijkst kan aanvallen, dan ware het beter de bloedige beslissing omtrent de toekomst des vaderlands achter de bestaande liniën af te wachten.

Andere leden verklaarden, dat zij zich vooralsnog slechts voorwaardelijk als voorstanders van het wetsontwerp beschouwd wenschten te zien. Zoo waren er, die wel is waar voor beperking van den verdedigingskring des lands gestemd waren, maar slechts onder de voorwaarde dat de stelling van den Helder onaangeroerd worde gelaten, aangezien daardoor, naar hunne meening, althans eenige zekerheid zoude verkregen worden, dat de provincie Noord-Holland, die als een voorraadschuur van Amsterdam moet beschouwd worden, in onze handen bleef. Ook werd van eenige leden de meening vernomen, dat vereenvoudiging van ons vestingstelsel wenschelijk moest worden geacht, wanneer het vaststond dat daardoor de verdediging des lands in kracht zoude winnen. Zij waren echter van oordeel, dat de voorsteller vooralsnog in gebreke gebleven was het bewijs daarvoor te leveren.

§ 4. De groote meerderheid der leden verklaarde zich niet genegen om met den voorsteller mede te gaan. Zij wenschte niet terug te komen op de hoofdbeginselen, in de vestingwet van 1874 nedergelegd, welke beginselen men ook nu nog als de meest juiste voor de inrichting van ons vestingstelsel meende te moeten beschouwen.

Meent de voorsteller, dat de door de vestingwet van 1874 gewilde verdediging

van de zoogenaamde vesting Holland te veel vraagt en te min geeft (Memorie van Toelichting, bladz. 3), dan stelde men daartegenover, dat het nog volstrekt niet bewezen is, dat door aanneming van zijn ontwerp de financiële druk op de natie zoude verminderen. In de eerste plaats toch zouden, volgens sommigen, de verdedigingsmiddelen van Amsterdam van een geheel anderen aard moeten worden, dan nu door de Regeering voorgesteld is, omdat alsdan daarvóór geen verdedigingsmiddelen zouden zijn, om den vijand op te houden. Vervolgens, ook al zou men wellicht den zetel van het bestuur niet naar Amsterdam willen overbrengen, — hetgeen echter, in het stelsel van den voorsteller, ontegenzegglijk zijn hoogst bedenkelijke zijde heeft — zouden althans de artillerie-werkplaatsen te Delft, de geschutgieterij te 's Gravenhage, de groote magazijnen te Delft, Woerden, Wierickerschans en Dordrecht daarheen verplaatst moeten worden, hetgeen millioenen aan den lande zou kosten. De verdediging onzer havens en riviermonden, welke nu door de vloot in verband met de vaste versterkingen geschiedt, zal alsdan uitsluitend aan de marine opgedragen moeten worden, waarvan een aanzienlijke uitbreiding onzer vloot en dus een belangrijke stijging der uitgaven voor het VIDE hoofdstuk der Staatsbegrooting het gevolg zal zijn. In elk geval zou, naar men meende, de verwezenlijking der denkbeelden van den voorsteller, wat de kosten betreft, zeer veel teleurstelling opleveren.

Wat nu de vermindering van den personeelen druk betreft, wenschte men den voorsteller en de voorstanders van het ontwerp er op te wijzen, dat zij zich aan een illusie overgeven, wanneer zij meenen, dat de aanneming van het voorstel belangrijke inkrimping van de levende strijdkrachten zal ten gevolge hebben. In de voornaamste plaats komt hierbij het veldleger ter sprake, dat naar sommiger meening wellicht geheel afgeschaft zou kunnen worden. Immers, al neemt men aan dat met het oog op de verdediging van een meer beperkt vestingstelsel een opheffing of ook maar belangrijke vermindering van ons veldleger kon plaats hebben, dan nog zou het behoud van dat leger op voldoende sterkte een vereischte zijn, zoowel tot handhaving onzer neutraliteit, als om bij eventueele geschillen met België niet voetstoots tot toegeven gedwongen te zijn. Maar al te vaak — men meende dit, blijkens de toelichting, ook bij den voorsteller opgemerkt te hebben — bestaat er begripsverwarring ten opzichte van de handhaving der neutraliteit aan de eene, en de verdediging van het grondgebied aan de andere zijde. Deze beide staan geheel op zichzelf. Wel kan de wijze, waarop een verdedigingsstelsel wordt ingericht, invloed uitoefenen op de meerdere of mindere zekerheid, veiligheid en gemak van de legerafdeelingen, welke met de handhaving der neutraliteit belast worden, maar in beginsel dienen beide zaken scherp van elkaar onderscheiden te worden. De laatste is een nationale verplichting; wier al of niet vervulling geheel van onszelfen afhangt, de eerste een internationale. Voor Nederland nu bestaat niet het meest de waarschijnlijkheid dat het rechtstreeks zal worden aangevallen, maar wel dat de krijgsvoerende Mogendheden van zijn territorium gebruik willen maken voor haar oorlogsoperatiën tegen elkander. Dat wij ons daartegen krachtig verzetten, zal alsdan in de eerste plaats van ons geëischt worden. Ten opzichte van de handhaving der neutraliteit toch wint meer en meer het denkbeeld veld, dat elke Staat naar de mate zijner krachten zich moet beijveren om te beletten, dat zijn territorium gebezigd worde tot bereiking van oorlogsdoeleinden door de tegen elkander krijgvoerende Staten. Hieromtrent zijn de meest gezaghebbende schrijvers over volkenrecht het eens; de weinige, die de beperkter opvatting huldigen, dat een neutrale Staat het recht heeft den doordocht over zijn gebied aan onderling oorlogvoerende Mogendheden toe te laten, mits aan beide partijen dezelfde bevoegdheid worde toegekend, steunen daarbij uitsluitend op utiliteitsgronden. Deze opvatting zou alleen dan verdedigd kunnen worden, wanneer de openstelling van ons territorium voor beide oorlogvoerende machten hetzelfde nut opleverde, hetgeen echter wel nimmer het geval zal wezen. Evenzeer als redenen van gezond verstand, pleiten verder redenen van recht voor eerstgenoemde opvatting. Wanneer wij, ten gevolge van de krachtige handhaving onzer neutraliteit, in eenige verwickeling mochten geraken met diegene der oorlogvoerende partijen, welke zich

daardoor gelaedeerd mocht gevoelen, dan zal het ons, bij een beroep onzerzijds op het recht, tegenover andere Staten een krachtigen steun verschaffen, wanneer wij ons tot verdediging onzer handelwijze beroepen kunnen op de regelen, welke daaromtrent door de meest gezaghebbende autoriteiten worden verkondigd. Meer heil zal althans daarin gevonden worden dan in de »verklaring», waarmede de heer SCHEPEL, blijkens de laatste zinsnede der Memorie van Toelichting, meent dat door Frankrijk en Duitschland genoegen zal genomen worden. Slaan wij den blik op hetgeen in deze in andere Rijken geschiedt, dan zien wij dat België en Zwitserland, wier toestand nog oneindig gunstiger is dan de onze, daar hunne neutraliteit door tractaten gewaarborgd is, zich niettemin verplicht achten een veldleger van in verhouding tot hun bevolkingscijfer veel aanzienlijker sterkte dan het onze, op de been te brengen. De slotsom dezer beschouwingen was dan ook, dat wij den vasten wil moeten toonen om zoo krachtig mogelijk onze neutraliteit te handhaven; daarin zal de beste waarborg gelegen zijn dat wij niet tegen onzen wil in een strijd betrokken worden.

Aangezien de voorsteller in zijn Memorie van Toelichting niet met name van een vermindering van de sterkte onzer levende strijdkrachten als een gevolg van de aanneming van zijn stelsel gewag maakt, stelden sommige leden er prijs op te vernemen, welke zienswijze hij daaronitrent toegedaan is. De heer SCHEPEL zal zich toch ongetwijfeld rekenschap hebben gegeven van de mate van den minderen druk, waaraan de natie ter wille van de handhaving harer onafhankelijkheid, bij de invoering van zijn stelsel zal onderworpen zijn.

§ 5. De alles beheerschende vraag is evenwel, of de levende strijdkrachten waarover wij thans beschikken kunnen, voldoende zullen wezen om de vesting Holland met succes te kunnen verdedigen. Vrij algemeen zoude men die vraag, evenmin als de voorsteller, in bevestigenden zin durven beantwoorden. Men kon hem evenwel volstrekt niet toegeven, dat elke regeling onzer levende strijdkrachten, welke ons daartoe zoude in staat stellen, van ons land een »uitgeput land» moet maken. Uit de Memorie van Toelichting blijkt duidelijk, dat de heer SCHEPEL bij de beoordeeling dezer aangelegenheid uitsluitend het oog heeft gehad op de plannen, die door de onlangs afgetreden Regeering ten aanzien van de regeling onzer levende strijdkrachten zijn ontwikkeld. De verwezenlijking dier plannen zou ongetwijfeld een zwaren financieelen en personeelen druk op de natie leggen. Maar het is genoeg bekend, dat door bekwame deskundigen duidelijk is aangetoond en uiteengezet, dat onze levende strijdkrachten zeer goed geregeld kunnen worden op zoodanige wijze dat de krachtige verdediging der vesting Holland, zonder meerderen druk op de natie te leggen, voldoende verzekerd is.

Ten aanzien van de donker gekleurde beschouwingen van den voorsteller betreffende het al of niet toereikende onzer zeemacht voor de verdediging werd opgemerkt dat een algemeene veroordeeling onzer marine voorzeker gewaagd zou wezen; al moge zij niet voldoende wezen voor een actief optreden buitengaats, toch zal, wanneer men alleen let op hetgeen zij zal moeten praesteeren in onze zeegaten en op onze groote stroomen — waar zij toch haar taak zal moeten volbrengen — het onvoldoende zich voornamelijk oplossen in eenige technische verbeteringen, waarmede men dan ook reeds, blijkens de laatste begrooting, een aanvang heeft gemaakt. Uit bladz. 54 der brochure *De Koninklijke Nederlandsche Marine*, van den heer BINNES — op de autoriteit van welken zeeofficier de heer SCHEPEL zich beroept — blijkt trouwens ten overvloede, dat de mogelijkheid van verdediging door dezen schrijver geenszins betwijfeld wordt.

§ 6. Het gebrek aan vertrouwen, dat door de indiening van dit ontwerp getoond wordt in de kracht van den verdedigingskring in 1874 aangenomen kwam voorts ter sprake. De voorsteller doet uitkomen dat hij zeer weinig vertrouwen stelt in de sterkte der reusachtige vesting Holland met, zooals hij op bladz. 3 der Memorie van Toelichting zegt, »haren omtrek van 60 uren gaans, die over een groote lengte verbaazend zwak en moeilijk te verdedigen is, een uitgestrekte voor landing open kust; een rivier, waaraan de vijand zijn zwaar geschut en waarop hij zijne torpedo's kan brengen; een inundatie, waarvan zeer

lage waterstanden gevaarlijke vijanden kunnen worden." Zonder in uitvoerige beschouwingen te treden omtrent de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, waarop de voorsteller ook doelt, wilde men toch doen opmerken, dat die linie, zooals door alle deskundigen wordt erkend reeds door hare natuurlijke ligging zeldzaam krachtig en voor de verdediging bijzonder geschikt is, en dat zij ten gevolge der verbeteringen in de laatste jaren in niet geringe mate in weêrstandsvermogen is toegenomen. Deze verbeteringen gelden voornamelijk de inrichting der werken, hunne communicatie-middelen en niet het minst de inundatiemiddelen.

Bij dit laatste punt wenschte men eenigszins uitvoeriger stil te staan, omdat de voorsteller aan het gebrekkige dier middelen een der voornaamste beweegredenen schijnt te ontleenen, ten gevolge waarvan hij de mogelijkheid eener verdediging van de nieuwe Hollandsche Waterlinie zoozeer betwijfelt. Al dadelijk zij opgemerkt, dat hij zich bedriegt waar door hem aan het einde van bladz. 4 der Memorie van Toelichting de heer STIELTJES als bondgenoot voor zijn gevoelen wordt aangehaald (1), daar deze bij de behandeling der vestingwet in de eerste plaats opmerkte, dat »wij geenszins van die inundatiën geheel afhankelijk zijn», en verder dat: »een vijand, die dus zou willen speculeeren op het gebrekkige der inundatiën, drie van elkander onafhankelijke omstandigheden in zijn voordeel zou moeten hebben, als: geen regen in Holland, lage bovenrivieren, geen stormen uit zee. Is het nu mogelijk», voegde hij er bij, »voor den vijand te rekenen op die drie omstandigheden, die ook hij niet in zijn macht heeft?» (*Handelingen* 1873—74, bladz. 1003). Bovendien zijn sinds 1874, het meerendeel der werken tot stand gebracht welke die schrijver ter verbetering van het inundatiewezen noodig achtte, en wel de toeleidingskanalen bij de Spoelsluis, de sluis te Tiel en het kanaal ter verbinding van Waal en Linge; welke werken van groot belang zijn voor het spoedig inundeeren der kommen tusschen Lek en Waal. Ook zal de tot standkoming van het Merwedekanaal het stellen der inundatiën voor een gedeelte der linie bespoedigen. Tegenover de bewering, dat men op waterstaatkundig gebied maar al te veel aan teleurstellingen gewoon was, zoodat men, wanneer de inundatiën eenmaal in werkelijkheid gesteld zouden moeten worden, wellicht groote teleurstellingen zoude ondervinden, werd aangevoerd dat er, na de studie welke reeds aan dat onderwerp gewijd is, en de voorbereiding die er van heeft plaats gehad, weinig grond voor het vermoeden bestaat, dat men in de toepassing zal falen.

Maar, zegt de heer SCHEPEL verder, (bladz. 5 der Memorie van Toelichting), er dient nog of gerekend te worden, dat bij gunstige rivierstanden de vijand boven Arnhem het Rijnwater in die mate zal kunnen afleiden, dat tijdelijk de inundatie min of meer belet zal worden, terwijl het zelfs de vraag is of Duitschland, dat voor een groot gedeelte van ons inundatie-terrein ons het water levert, het op eigen gebied niet zóó zal kunnen inrichten dat dáár zijdelingsche afleiding van het water van den Rijn mogelijk wordt.

Wat het eerste bezwaar betreft, theoretisch is de mogelijkheid van die afleiding zeker niet te ontkennen, maar in de practijk zou het werk blijken zóó tijdrovend en moeilijk te wezen, dat men met het stellen der inundatiën reeds gereed zal wezen, alvorens de resultaten die afleiding zullen bespeurd worden. Door den voorsteller wordt tot staving van zijn gevoelen een beroep gedaan op den heer FROGER, welke op zijn beurt den heer STIELTJES aanhaalde (in zijn Nota gevoegd bij het Voorloopig Verslag op het wetsontwerp tot aanleg van een kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede). Maar men herinnerde er aan hoe in de zitting van 21 Juni 1881 (*Handelingen* 1880—81, bladz. 1672), door een lid der Kamer was betoogd, dat de heer FROGER ten onrechte den heer STIELTJES aanhaalde, want dat deze op bladz. 78 zijner *Militaire Studiën oer inundatie* zegt: »Is dit gevaar (de afdamming van den Neder-Rijn) te vreczen,

(1) Op dezelfde bladzijde, bovenaan, zegt de heer SCHEPEL dat de heeren STIELTJES en DE ROO VAN ALDERWERELT ons vestingstelsel een »blind vestingstelsel» noemden. Of deze afgevaardigden deze uiting deden in het door den heer S. bedoeld verband, wordt evenwel niet vermeld. Men vroeg, hoe deze bewering zou te rijmen zijn met de omstandigheid, dat beiden hunne stem aan de vestingwet van 1874 geschonken hebben.

dan zal het zijn bij zeer lage waterstanden, daar het afsluiten eener rivier als de Neder-Rijn bij middelbare en hoogere standen een werk van langen adem zou zijn. Zelfs bij laag water is het nog een groot werk." Daarenboven worden door den heer STIELTJES in de evengenoemde studiën de middelen aan de hand gedaan om dergelijke afdamming voor ons onschadelijk te maken. Voor een afleiding van het Rijnwater op Duitsch gebied behoeft men zich niet bevreesd te maken, daar van een afdamming van den Rijn boven Pannerden wel geen sprake zal zijn. Daargelaten dat dit een reuzenwerk zoude zijn, zouden de Duitschers hun eigen land inundeeren, hetgeen te minder aannemelijk is, omdat het afgeleide water langs een kleinen omweg weldra weder in onze rivieren zoude terugvloeien.

Vermoedelijk heeft de heer SCHEPEL dan ook het oog op de plannen die in Duitschland bestaan tot daarstelling van een kanaalverbinding tusschen Rijn, Eems en Weser, waardoor het Rijnwater afgeleid en zodoende de waterspiegel van den Rijn ten onzent verlaagd zou kunnen worden. Zal echter die verlaging van eenige beteekenis zijn, dan moet dat kanaal een zeer groote capaciteit en dientengevolge zeer groote afmetingen bezitten en dus ontzaglijke kosten veroorzaken, welke voor de eigenlijke bestemming van het *scheepvaartkanaal* onnoodig zijn; aan een verwezenlijking van dat denkbeeld kan moeilijk gedacht worden. Een gewoon scheepvaartkanaal, als waarschijnlijk in de bedoeling ligt, zal slechts aan een zeer beperkte waterafleiding kunnen dienstig gemaakt worden; vergeleken met het groote profiel van den Rijn ter plaatse waar het zal moeten uitmonden, is geen belangrijke verlaging van den Rijnspiegel ten onzent te vreezen. Ook in dit opzicht bestaat er dus allerminst grond om te breken met het stelsel in 1874 aangenomen.

Verder werd nog opgemerkt, dat al ontleent de Nieuwe Hollandsche Waterlinie een deel harer kracht aan de inundatiën, zij daarom nog niet weerloos is, ook al zijn die in de eerste dagen nog niet volledig gesteld. Reeds na een paar dagen toch zal het terrein tusschen de accessen, die alle door forten zijn afgesloten, zoodanig plas en dras wezen, en zullen de randen der daarin aanwezige slooten zoo weinig te herkennen zijn, dat de vijand daarop onmogelijk met groote troepenafdeelingen zal kunnen ageeren. Zelfs zonder inundatiën zou men aan de verdediging der linie niet behoeven te wanhopen, wanneer men over een leger van voldoende sterkte kan beschikken.

Ten slotte wenschte men betreffende dit onderwerp tot den voorsteller de vraag te richten, uit welke mededeeling van den heer STIELTJES men de door hem op bladz. 4 der Memorie van Toelichting gemaakte gevolgtrekking kon putten, dat die afgevaardigde tot het stellen der inundatiën in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie veertien dagen noodig achtte.

Wat nu de uitgestrekte voor landing opene kust betreft, merkte men op dat een landing door een troepenmacht van een eenigszins beduidende sterkte, zelfs zonder zwaar geschut, lang niet op alle punten en onder alle omstandigheden een zoo gemakkelijke zaak te achten is, en dat, al gelukt zij, de vijand nog met tal van bezwaren en moeilijkheden te kampen zal hebben, waarvan niet de minste is, dat hij ieder oogenblik bloot staat aan de aanvallen van het veldleger. Voor een landing met het voor belegerings-werkzaamheden noodige *zwaar* geschut is onze Noordzeekust allerminst een *opene* kust te noemen, omdat de vijand zich in dat geval moet bepalen tot die punten, die hem in de gelegenheid stellen dat geschut te ontschepen, en deze punten slechts in onze versterkte havens en toegangen gevonden worden.

Met de rivier, waaraan de vijand zijn geschut en waarop hij torpedo's brengen kan, doelt de voorsteller klaarblijkelijk op het Hollandsch Diep. Wanneer door de Regeering voorgestelde stelling aan den Moerdijk zal zijn ingericht, is den aanvaller echter ook daarvoor de pas afgesneden.

Op bladz. 3 der Memorie van Toelichting wordt door den heer SCHEPEL beweert "dat door de jongste uitvindingen op het gebied der projectielen onze fort en wellicht spoedig zullen blijken onnutte meubels te zijn". Ongetwijfeld zullen die uitvindingen van invloed zijn op den toekomstigen fortbouw en nog

eenige voorzieningen in de bestaande sterkte en forten noodzakelijk maken, maar dat deze daarom de qualificatie zouden verdienen, welke de voorsteller er aan geeft, zal wel door niemand toegegeven worden, die met de inrichting onzer verdedigingswerken bekend is.

§ 7. De voorsteller zegt in de Memorie van Toelichting dat het in staat van verdediging brengen van Holland meer tijd zal vorderen dan wij mogen geven. Het valt niet te ontkennen dat het een hoofdzaak blijft dat ons bij het uitbreken van een oorlog de noodige tijd zal gegeven worden om de liniën in behoorlijken staat van verdediging te brengen. Maar dit laatste zal evenzeer gelden, wanneer wij onze verdediging beperken tot de stelling van Amsterdam, waarvan de afstand tot de grenzen niet veel grooter is dan die der Nieuwe Hollandsche Waterlinie. Men meende te mogen betwijfelen of het wel zoo zeker is dat het in staat van verdediging stellen der stelling van Amsterdam in tijds afgeloopen zal zijn, wanneer men den vijand bij een snel doorgevoerden aanval tusschen de grenzen en die stelling nergens eenig oponthoud in den weg legt. Ten einde dienaangaande de noodige zekerheid te erlangen zal men wel genoodzaakt zijn om, althans tijdelijk, met het veldleger, tot het ophouden van den vijand ergens stelling te nemen. Waar zal dit echter geschieden? Waarschijnlijk daár, waar de hooge, voor den vijand overal toegankelijke terreinen, eindigen, en het lage, met slooten doorsneden en van weinig smalle wegen voorziene terrein begint, dus ongeveer terzelfder plaatse waar thans onze nieuwe Hollandsche Waterlinie is aangelegd. Zou het nu wel van veel beleid getuigen, wanneer men de voortreffelijke permanente werken, die men thans bezit, ging slechten, om later in geval van oorlog in misschien weinige uren vluchtige werken van zeer luttele waarde op dezelfde plaats te maken?

Bij de bespreking van het belang van eenige tijdwinst bij een vijandelijken aanval werd in een afdeling de opmerkzaamheid gevestigd op de omstandigheid, dat hij onze oostelijke naburen in den laatsten tijd andere denkbeelden omtrent verdedigingsvermogen van permanente fortificatiën zijn gaan gelden dan vroeger. Dienaangaande werd verwezen naar de werken van VON SCHERFF en SCHEIBERT, die de leer zouden verkondigen dat geregelde belegeringen in de toekomst tot de uitzonderingen zullen behooren. Hiertegen werd opgemerkt dat bij nadere kennis-making met de werken dezer krijgskundigen blijkt, dat deze opvatting onjuist is, en dat volgens hunne meening de vestingoorlog in de toekomst nog belangrijker rol zal spelen dan in 1870—71, zoodat zij dan ook uitvoerige theoriën over de verhaasting van het beleg ontwikkelen. Bovendien, al ware bovengenoemd beveren juist, dan nog verlieze men niet uit het oog dat de Nieuwe Hollandsche Waterlinie is aangelegd in een bijzonder gunstig terrein, ten eenemale afwijkende van dat, hetwelk de Duitsche schrijvers als den grondslag hunner beschouwingen aannemen.

§ 8. Door verschillende leden werd nog als een groot bezwaar tegen het voorstel aangevoerd de tijdige approviandeering van Amsterdam, voor het mogelijk geval dat de vijand ons min of meer overvalt. Amsterdam toch zal in tijd van oorlog te voorzien hebben in de behoeften niet alleen van zijn eigene talrijke bevolking, maar ook van onze levende strijdkrachten en bovendien van duizenden landgenooten, die zich voor en tijdens des vijands opmarsch binnen de stelling zullen verzamelen. Men zal dus over eenigen tijd moeten beschikken, om niet voor de hongerquaestie gesteld te worden. De vleeschvoeding zal de minste bezwaren opleveren, daar zich tal van weiden binnen de stelling bevinden; de plantaardige voeding daarentegen zal aan groote moeilijkheden onderhevig zijn, aangezien Amsterdam in oorlogstijd in Zuid-Holland zijn groote voorraadschuren van koornd zal moeten vinden. Voor het transport uit die provincie zal echter veel tijd benodigd zijn, zoodat het, ook met het oog daarop noodig zal zijn den vijand op te houden. Waar zal men dit nu in het systeem van den heer SCHEPEL doen? Omdat men zich op die vraag het antwoord moet schuldig blijven, kon men dat stelsel niet goedkeuren. In het nu bestaande was de Nieuwe Hollandsche Waterlinie daarvoor aangewezen. Wel is waar werd opgemerkt, dat, naar

men meende, de voorraad in Amsterdam nu reeds voldoende zou wezen voor een bevolking veel talrijker dan zij nu heeft, maar hierop werd geantwoord, dat zulks bezwaarlijk van te voren is uit te maken en althans aan twijfel onderhevig is, daar nu reeds Amsterdam, wat koornerbruik betreft, voor een gedeelte van Zuid-Holland afhankelijk is, zooals blijkt uit de belangrijke transporten die aldaar schier dagelijks uit die provincie aankomen.

§ 9. Bij de beoordeeling van dit wetsontwerp behoort verder niet uit het oog te worden verloren de hoogst ongunstige indruk, welke voorzeker bij de geheele natie zou worden teweeggebracht, wanneer bij een eersten aanval nagenoeg het geheele land met al zijne hulpbronnen voetstoots aan den vijand werd prijs gegeven. Het is te verwachten dat dit vooruitzicht het denkbeeld zou doen ontstaan, dat het treurig met de verdedigbaarheid van ons land gesteld is, terwijl het bij het uitbreken van een oorlog waarschijnlijk ten gevolge zou hebben, dat een paniek ontstond en noch het land noch de hoofdstad werden verdedigd. Het moet als een dure plicht beschouwd worden om, rekening houdende met de zich voordoende omstandigheden, in verband met onze krachten en middelen, in tijd van oorlog zooveel mogelijk van ons land te behouden. Het stelsel, waartoe men in 1874 overging, vindt zijne verklaring in de overtuiging, waartoe men alstoen geraakt was, dat onze middelen ons niet veroorloofden de IJsel-, Groninger- en Maaslinie met kans op goeden uitslag permanent te verdedigen, en dat derhalve een meer geconcentreerd verdedigingsstelsel behoorde te worden aangenomen. De vraag, welke in 1874 moest opgelost worden en ook thans wederom herhaald dient te worden, is deze: welke kring van verdediging moet door ons aangenomen worden, met dien verstande, dat die zoo groot mogelijk zij en toch met het oog op de hulpmiddelen, waarover wij te beschikken hebben, met hoop op goeden uitslag, zal kunnen worden verdedigd? Stelt men de vraag zoo, dan zou de aanneming van dit ontwerp een onvergeeflijke handeling zijn.

Te dezer plaatse zij nog opgemerkt, dat de heer SCHEPEL het op bladz. 1 ten onrechte doet voorkomen, alsof het in ons krijgsplan lag om den vijand ons land te laten binnentrekken en wij slechts zouden trachten hem door actieve en passieve verdediging buiten Noord- en Zuid-Holland te houden. De Regeering toch heeft herhaaldelijk verklaard, dat met het geconcentreerd defensiëstelsel volstrekt niet wordt bedoeld, dat men, ook in de gunstigste omstandigheden, alleen het beperkt gedeelte des lands moet verdedigen, dat door duurzame versterkingen voor de verdediging is voorbereid, maar alleen, dat men dit gedeelte des lands onder *alle* omstandigheden moet kunnen verdedigen.

Enkele leden waren van oordeel, dat de aanneming van het voorstel door de natie zou beschouwd worden als een eerste stap om alles, leger en vestingen, af te schaffen, en alleen reeds om die reden meenden zij hunne stem daaraan te moeten onthouden.

§ 10. Door sommigen werd nog als een bezwaar tegen den bestaanden toestand aangevoerd, dat zij het verkeerd achtten om twee vestingstelsels als kringen om elkander heen aan te leggen, aangezien alsdan de vijand, wanneer hij den buitensten kring vermeesterd heeft, den daarin aanwezigen voorraad tegen den tweeden zal kunnen aanwenden. Ook dit bezwaar schijnt echter meer in theorie dan in de practijk te gelden. Immers zal in de werken van den buitensten kring proviand slechts in geringe hoeveelheid aanwezig zijn, niet meer dan vereischt wordt voor de geringe bezetting voor den tijd van eenige dagen, terwijl de groote voorraden elders opgestapeld blijven. En wat het in dien kring aanwezige geschut betreft, dat wel in de eerste plaats voor den vijand waarde zou hebben, het is algemeen bekend dat het een zeer eenvoudige en weinig tijdroovende zaak is, dit voor den vijand onbruikbaar te maken. Is het geschut onbruikbaar gemaakt, dan heeft de vijand van het overige in de werken opgelegde materieel al zeer weinig nut.

Nog werd als bezwaar tegen het bestaande stelsel van twee kringen aangevoerd, dat, wanneer de vijand zich van den buitensten kring heeft meester ge-

maakt, hij dien zal kunnen bezigen om zich bij de eventueele aankomst van onze bondgenooten tegen deze te verdedigen. Ook dit bezwaar bestaat meer in schijn dan in de werkelijkheid, omdat onze buitenlinie voor de verdediging naar buiten, niet voor die naar binnen bestemd en ingericht is.

ART. 1. In plaats van „omvat”, zal moeten worden gelezen: „bestaat uit”.

ART. 2. Welke vooruitzichten, zoo werd gevraagd, kan de voorsteller geven, dat de hier bedoelde werken binnen vier jaren na het in werking treden dezer wet zullen zijn uitgevoerd? Bestaat er verband tusschen dezen termijn en dien van veertien jaren (te rekenen van 1874), welken de Regeering in het wetsontwerp tot herziening der vestingwet (gedrukte stukken n°. 54) voorstelt in art. 3 dier wet te lezen?

ART. 3. Deze bepaling achtte men ongeraden, daar het wenschelijk kan zijn de bestaande werken te behouden, ten einde er *casu quo* gebruik van te maken.

Vastgesteld den 15den Mei 1883.

De commissie van Rapporteurs,

KOOL.

VAN DER SCHRIECK.

VAN WASSENAER VAN CATWIJCK.

INSINGER.

SERET.

REGELING VAN DE NATIONALE MILITIE EN SCHUTTERIJEN (1).

VOORLOOPIG VERSLAG.

De Commissie van Rapporteurs voor de wetsontwerpen tot regeling der nationale militie en der schutterijen meent ter inleiding het volgende te moeten mededeelen. Zij heeft zich bij de samenstelling van dit Verslag, wat de algemeene beschouwingen betreft, grootendeels gehouden aan de hoofdpunten, die bij het onderzoek in de afdeelingen als leidraad hebben gediend, zonder daarom evenwel andere punten van bespreking, waar die zich, hetzij in de afdeelingen hadden voorgedaan, hetzij aan haar zelve aanboden, uit te sluiten. In den regel wordt bij ieder punt vooreerst de hoofdinhoud van het debat in de afdeelingen in het kort medegeedeeld, hetgeen der Commissie bij wetsontwerpen, die zoo diep in het volksleven ingrijpen als deze, noodzakelijk voorkwam; vervolgens het gevoelen der Commissie, of het in haren boezem verhandelde, opgenomen; daarna het schriftelijk antwoord der Regeering op de haar kenbaar gemaakte vragen en opmerkingen der afdeelingen en der Commissie vermeld. De algemeene beschouwingen over elk der beide wetsontwerpen worden voorafgegaan door beschouwingen van algemeenen aard, zoowel over het militaire vraagstuk in zijn geheel als over de ingediende wetsontwerpen in onderling verband. Eindelijk zijn, bij de behandeling der onderdeelen van elk der beide wetsontwerpen, de in afdeelingen en door de leden der Commissie gevoerde beschouwingen korthedshalve meestal samengetrokken.

Tijdens de aftreding van het Kabinet, waarvan deze wetsontwerpen afkomstig zijn, had de Commissie het schriftelijk antwoord der Regeering op het aangeteekende omtrent de onderdeelen nog niet ontvangen. Ook heeft die aftreding de Commissie verhinderd haar voornemen uit te voeren, om met de Regeering over sommige hoofdpunten in nader overleg te treden en haar gevoelen, waar het van dat der Regeering mocht blijven afwijken, in voorstellen tot wijziging der wetsontwerpen neder te leggen. Bij de bestaande onzekerheid, of de tegenwoordige Regeering de voorstellen harer voorgangster zal handhaven, heeft de Commissie gemeend, de uitkomsten van haren arbeid, zoover als deze thans gevorderd is, als Voorloopig Verslag te moeten openbaar maken; zij merkt daarbij ten allen overvloede op, dat zoo dikwijls in dit Verslag van de Regeering gesproken wordt, aan het vorig Kabinet te denken valt.

(1) Zie *De Mil. Spect.* 1881, Bijblad, blz. 64—349.

Algemeene beschouwingen over het militaire vraagstuk.

§ 1. *Doel, dat bij de regeling onzer levende strijdkrachten moet worden beoogd.* In een der afdeelingen werd van gevoelen gewisseld over de mogelijkheid, om het land tegen een overmachtigen vijand te verdedigen. Tegenover de meening, dat men van zoodanige verdediging als onmogelijk behoorde af te zien, en zich behoorde te bepalen tot een krijgsmacht, in staat om de binnenlandsche rust te bewaren, en tot een leger in de koloniën, stond deze andere, dat de nationale eer in elk geval gebood 'slands defensie althans te beproeven en van de gunstige voorwaarden voor de verdediging, die ons terrein aanbiedt, zooveel mogelijk partij te trekken. In een andere afdeeling leidde twijfel aan de mogelijkheid van 'slands defensie tot het denkbeeld, om zich te bepalen tot de verdediging der stelling van Amsterdam; daartegen werd evenwel aangevoerd, dat het vestingstelsel nu eenmaal bij de wet vastgesteld en voor een groot gedeelte uitgevoerd is, maar bovendien, dat men zoodoende een groot en belangrijk gedeelte des lands noodeloos aan den vijand zou prijsgeven.

Hoofdzakelijk liep de gedachtenwisseling in de afdeelingen over de vraag, of de regeling onzer levende strijdkrachten, behalve op de verzekering der orde binnenslands, moet gericht zijn op de handhaving alleen van onze onzijdigheid, dan wel van onze onzijdigheid en onze onafhankelijkheid beide. Voor het eerstvermeld gevoelen werd aangevoerd, dat een volk als het onze voor de handhaving zijner onafhankelijkheid kon volstaan met te steunen op zijn goed recht; zelfs onze onzijdigheid behoorde niet in elk geval met de wapenen in de hand te worden verdedigd; er kon en mocht geen sprake van zijn om vreemde legers, die over ons grondgebied mochten willen trekken, van onze grenzen te weren, vermits dit niet zonder te groote uitbreiding onzer weermiddelen zoude kunnen geschieden; in zoodanig geval zouden wij ons moeten bepalen tot een protest tegen de schending van ons grondgebied. Tegen de kolossale macht zijner naburen, zoo redeneerde men verder, is Nederland niet opgewassen. Bij de regeling onzer levende strijdkrachten moet in de eerste plaats rekening worden gehouden met de draagkracht der natie; gaat men die te boven, dan wordt het nut der verdediging twijfelachtig. Grooter offers, dan zij thans brengt, kunnen van de natie niet worden gevergd. Het bezit van een talrijk leger, gelijk voor de verdediging van ons grondgebied tegen een overmachtigen vijand wordt vereischt, moet hoogst aanzienlijke financieele opofferingen veroorzaken; en ieder man, die in het leger dient, wordt ten koste van de productieve kracht der natie aan de nijverheid onttrokken. Onze onafhankelijkheid wordt niet bedreigd, zoodat de regeling onzer levende strijdkrachten niet behoef te worden gericht op een aanvallenden oorlog noch zelfs op verdediging tegen een buitenlandschen vijand, en wij geen zoo groote krijgsmacht behoeven als bij deze wetsontwerpen wordt voorgesteld. Al wil men in geval van een aanranding onzer onafhankelijkheid eenige verdediging, de Grondwet schrijft niet voor, dat het geheele land moet worden verdedigd, en voor de handhaving onzer onzijdigheid kan men met zeer eenvoudige middelen volstaan. Bij een rationeele opvatting is dan ook geen uitbreiding der tegenwoordige strijdkrachten noodig. Bij de vestingwet is een geconcentreerd defensiestelsel aangenomen, waarmede de organisatie van een veldleger, dat vóór de linie zoude worden opgesteld; in strijd ware. Evenals de zeemacht zich bepaalt tot de verdediging onzer zeegaten, moet de landmacht uitsluitend dienen voor de defensie onzer vestingen en forten. Wil men anders, zoo loopt men gevaar dat het leger reeds verslagen en gedemoraliseerd zal zijn, vóór dat het achter de linie kan post vatten.

Ten gunste van het gevoelen, dat men zich bij de regeling onzer levende strijdkrachten zoowel de handhaving onzer onafhankelijkheid als die van onze onzijdigheid moet ten doel stellen, werd het volgende aangevoerd. Wij moeten de verdediging altijd zoo lang volhouden, dat bondgenooten den tijd verkrijgen om ons ter hulp te komen. Onze geschiedenis en die van andere kleine landen pleit er voor, dat wij hiertoe zeer wel bij machte zullen zijn; en is het waarschijnlijk dat wij ons zullen kunnen verdedigen, zoo is het de plicht van ieder,

die hart heeft voor het vaderland en zijn geschiedenis, om tot de defensie mede te werken. Waar is het echter, dat onze levende strijdkrachten in de eerste plaats op de handhaving onzer neutraliteit moeten zijn ingericht. Het gevaar van een veroveringsoorlog is toch voor ons land veel minder groot dan dit, dat wij zullen worden medegesleept in een algemeenen oorlog; men denke aan de moeilijkheden, waarin in 1870 België vóór den slag bij Sedan, Zwitserland door den tocht van het leger van Bourbaki verkeerden. Nederland kan zich niet beter tegen oorlog waarborgen dan door in de inrichting zijner levende strijdkrachten aan ieder te doen zien, dat het met de handhaving zijner neutraliteit ernst is. Voor dat doel, evenals voor de verdediging des lands, behoeft een gedeelte der troepen een groote mate van bewegelijkheid, die alleen in een veldleger wordt gevonden. Een organisatie onzer strijdkrachten, die ons zou veroorloven vreemde legers van ons grondgebied te weren, is niet te vergen; maar wij moeten in staat zijn legerafdeelingen, die ons territoir voor een strategisch doel mochten willen bezigen, daarin te verhinderen, en dit is zeer goed mogelijk; de actieve middelen, die hiertoe vereischt worden, kunnen tevens dienen ter handhaving onzer onafhankelijkheid; wij behoeven derhalve een veldleger en een bezettingsleger van voldoende sterkte en zoo georganiseerd, dat het eerste kan dienen tot handhaving onzer neutraliteit, en beide gezamenlijk tot verdediging onzer liniën en forten en bewaking onzer zeekusten kunnen worden aangewend. Met hoeveel leedwezen men de hooge uitgaven voor de verdediging ook moge zien, het is niet vol te houden dat de draagkracht der natie zich zou beperken tot de tegenwoordige weermiddelen. De stelling is te verdedigen, dat art. 177 der Grondwet verbiedt eenig deel van het land onverdedigd te laten. Doch al verwerpt men deze stelling, toch mag niet worden toegegeven dat het geconcentreerd defensiestelsel, bij de vestingwet aangenomen, elke verdediging buiten de liniën verbiedt; de defensie van die gedeelten van het land, die buiten de liniën gelegen zijn, mag niet worden opgegeven, wanneer de omstandigheden haar toelaten.

Nog werd in de afdeelingen van gevoelen gewisseld over het verband tusschen de regeling van militie en schutterijen met de krijgsmacht, bestemd om naar omstandigheden in of buiten Europa te dienen, waarvan in art. 178 der Grondwet sprake is. Terwijl aan den eenen kant de meening verdedigd werd, dat de Staten-Generaal alleen met de regeling van militie en schutterijen te maken hebben, en niet met die der wapenmacht van art. 178 der Grondwet, welke uitsluitend aan den Koning is overgelaten, vond aan de andere zijde het gevoelen bijval, dat de strijdmacht van art. 178 der Grondwet den hoeksteen behoort te vormen van de inrichting onzer levende strijdkrachten, en met de regeling van militie en schutterijen in het nauwste verband staat. Men wees er op hoe de staande krijgsmacht, die sedert de herwinning onzer onafhankelijkheid in het begin dezer eeuw bestond, sinds 1819 met de militie is samengesmolten, omdat er geen vrijwilligers meer te bekomen waren, bereid om desverreicht ook buiten Europa te dienen. Sedert dat tijdstip verkeerden wij in dit opzicht in een ongrondwettigen toestand. Wij bezitten geen landmacht, die zoowel in de overzeesche bezittingen als in het Rijk in Europa kan gebedigd worden; feitelijk zijn de vrijwilligers bij het staande leger niet die, waarvan art. 178 der Grondwet spreekt. Bij de regeling onzer levende strijdkrachten behoort hierin te worden voorzien en behoort weder een krijgsmacht te worden geschapen, zoowel voor Indie als voor Nederland beschikbaar. De behoefte aan een dergelijke macht, waaruit het Indisch leger kan worden aangevuld, is in de laatste tien jaren in den oorlog met Atjeh duidelijk gebleken; door het aannemen van vreemdelingen van allerlei landaard en gehalte te Harderwijk zijn in het Indisch leger onderscheidene slechte elementen opgenomen. Men wenschte dat aan art. 178 der Grondwet uitvoering zoude worden gegeven door het oprichten van een of meer korpsen vrijwilligers, soldaten van beroep en door den dienst met elkander vertrouwd, die, geheel afgescheiden van het militieleger, naar omstandigheden in of buiten Europa zouden dienen; ons korps mariniers levert een voorbeeld op van een dergelijke macht. Over dit denkbeeld, en over het verband tusschen de regeling van militie en schutterijen en de wapenmacht van art. 178 der Grondwet, wenschte men mededeeling van

het gevoelen der Regeering, met opgave welke sterkte zij voor laatstgenoemde wapenmacht noodig achtte.

De Commissie is van oordeel, dat de verdediging onzer onafhankelijkheid tegen een aanval van buiten alleszins mogelijk is en dat in elk geval de regeling onzer levende strijdkrachten ook daarop moet worden gericht. Die verdediging zal hoofdzakelijk moeten steunen op onze liniën. Doch ook daarbuiten zal het leger moeten kunnen worden gebruikt. Een voornaam doel, dat bij de regeling onzer levende strijdkrachten moet worden beoogd, is intusschen de handhaving onzer neutraliteit. Wij moeten ons daarop inrichten, dat wij bij voorbeeld in geval van een oorlog tusschen Frankrijk en Duitschland onze onzijdigheid kunnen handhaven. En daarbij moet rekening worden gehouden met het feit, dat sedert den oorlog van 1870 ten aanzien van de handhaving der neutraliteit strenger eischen worden gesteld dan voorheen. Naar de tegenwoordige begrippen kan een neutrale Staat zich nog minder dan vroeger bepalen tot een protest tegen schending van zijn grondgebied, maar behoort hij naar de mate zijner krachten den doortocht van legerkorpsen der oorlogvoerende Mogendheden gewapenderhand te beletten; een gewijzigde opvatting, die op de regeling onzer levende strijdkrachten belangrijken invloed moet uitoefenen. Voorts acht de Commissie het wenschelijk, dat men zich bij de regeling onzer levende strijdkrachten ook ten doel stelle, om een gedeelte van het leger, indien de omstandigheden dit vorderen, te kunnen bezigen ter versterking onzer Indische legermacht; waarbij intusschen niet onvermeld mag blijven, dat een deel van de leden der Commissie twijfelt aan de mogelijkheid, om dit doel te bereiken.

Het is met leedwezen dat de Regeering zich verplicht ziet, bij de beantwoording dezer beschouwingen, andermaal de vraag te bespreken, of de verdediging van ons land mogelijk is. Zij is van oordeel, dat niet alleen onze nationale eer, maar ook ons bestaan als zelfstandige staat, ons den plicht opleggen ons land met al de kracht die wij bezitten zoo noodig te verdedigen, en het is voor haar boven allen twijfel verheven, dat het Nederlandsche volk den vasten wil heeft zijn vrijheid en onafhankelijkheid met de wapenen in de hand te handhaven, en bereid is zich alle opofferingen te getroosten die daarvoor noodig zijn.

Niet aan te nemen is het dat wij te dien aanzien een treurige uitzondering onder de staten van Europa zouden vormen; en dat, terwijl zelfs kleine rijken als Denemarken, Zwitserland, Rumenie en meer andere, vol moed en zelfvertrouwen zich, ter verzekering van hun volksbestaan, de grootst mogelijke lasten getroosten — en sommige dezer staten zelfs voor de invoering van *algemeenen dienstplicht* met langdurigen dienstdij *bij het leger*, niet zijn teruggedeinsd — het rijke Nederland, met zijn uitgestrekte koloniën, zich machteloos zou verklaren, om de noodige maatregelen te zijner verdediging te nemen.

Dergelijke handeling zoude openlijke erkenning zijn van gemis aan kracht en energie, om onze onafhankelijkheid en ons goed recht te handhaven; wij zouden daardoor alle aanspraken op een zelfstandig volksbestaan prijs geven en doen blijken dat wij rijp waren om het hoofd te buigen onder vreemde overheersching.

Die onderstelling kan en mag de Regeering niet aannemen; en er kan dan ook volgens haar inzien geen twijfel zijn, of wij *moeten* ons verdedigen, en de *inrichting onzer levende strijdkrachten* **MOET** ons in de eerste plaats tot het bereiken van **DAT** doel in staat stellen. Indien dit plaats heeft, zullen wij tevens, bij het ontstaan van verwickelingen tusschen naburige rijken, onze onzijdigheid kunnen handhaven.

Voor beide gevallen dienen ten opzichte van onze levende strijdkrachten gelijke eischen gesteld te worden. Immers, bij het handhaven der neutraliteit, kunnen wij ons niet bepalen tot een militaire schijnvertooning, die aan niemand ontzag zou inboezemen, en voor ons gevaarlijk zou kunnen worden. Het behoort alsdan ernst te zijn met het voornemen, om, desnoods gewapenderhand, de onschendbaarheid van ons grondgebied te doen eerbiedigen en daardoor een onzer eerste plichten als onafhankelijke staat te vervullen. Maar dan is het ook zeer licht mogelijk, dat wij in den strijd worden betrokken, dat onverwachts de toestand

van neutraliteit in dien van oorlog overgaat en dat wij ons verplicht zien om, zij het wellicht met een of meer bondgenooten, ons land tegen een ernstigen aanval te verdedigen.

Noodzakelijk is het hierop te rekenen, opdat wij niet, door een onvoldoende inrichting onzer levende strijdkrachten, aan het gevaar blootgesteld zijn, onvoorbereid in een strijd te worden gewikkeld, waarvan de uitkomst over het bestaan van ons land zou kunnen beslissen.

Doch meer dan roekeloos zou het zijn, voor de handhaving onzer neutraliteit uitsluitend te willen volstaan met te steunen op ons goed recht".

Voor den Staat, niet minder dan voor den mensch, is het een waarheid, dat alleen hij geëerbiedigd wordt, die zich *doet* eerbiedigen.

En indien het bleek, dat Nederland hiertoe niet in staat zou zijn, zouden wij al spoedig tot speelbal strekken van den eersten den besten, zelfs van den zwaksten tegenstander; zouden wij verplicht zijn aan alle eischen van andere Mogendheden, ook aan de meest onredelijke, onmiddellijk te voldoen; zouden wij een bron van gevaar voor onze naburen zijn, en zou dan ook ongetwijfeld, bij het ontstaan van ernstige verwickelingen tusschen hen, een hunner niet aarzelen, tot het verzekeren van eigen veiligheid, ons grondgebied door zijne troepen in bezit te doen nemen.

De meest voorzichtige politiek zou ons daartegen niet kunnen beschermen; want zoodanige politiek zou zijn, niet een politiek van vrede, maar een politiek van vrees; en van zulk een staatkunde is geen heil te verwachten.

De geschiedenis leert ons trouwens, hoe weinig grond een in nagenoeg weerloozen toestand verkeerende Staat heeft, om op het behoud van zijn onafhankelijkheid te rekenen.

Uit deze beschouwingen zal zijn gebleken, dat de vraag, of wij ons land moeten verdedigen, voor de Regeering geen vraag kan zijn; en dat zij dan ook het vaststellen van een goede regeling onzer levende strijdkrachten in verband met de eischen voor een krachtige verdediging des lands, tot een harer eerste plichten rekent.

De omstandigheden waaronder de verdediging, bij een eventueelen aanval op ons land, zal worden gevoerd, zijn echter zoo onbepaald, dat het een onmogelijkheid is, de vraag te beantwoorden, hoe zij zal plaats hebben, en of in ieder geval het *geheele* land al dan niet zal worden verdedigd.

Immers het is onzeker, hoeveel tijd ons ter voorbereiding van de verdediging gelaten zal worden, op welke wijze de aanval zal geschieden, welke sterkte het leger zal hebben, dat tegenover ons zal staan, of wij al dan niet hulp van bondgenooten zullen erlangen, en in hoever zooveel andere omstandigheden, die invloed kunnen uitoefenen op den gang van den oorlog, ons meer of minder gunstig zullen zijn.

Doch het inrichten van een geconcentreerd vestingstelsel, sluit geenszins de *mogelijkheid* uit, om het geheele land te verdedigen.

Integendeel, daardoor worden de kansen om, in gunstige omstandigheden, die verdediging met goed gevolg te voeren, vermeerderd. Immers, door het herscheppen van een gedeelte des lands, dat bijzondere voordeelen voor de verdediging aanbiedt, in een sterke stelling, waarin wij ons, zelfs tegen aanzienlijke overmacht, geruimen tijd kunnen staande houden, wordt aan het in den aanvang van den oorlog buiten die stelling geconcentreerde en opgestelde veldleger, volkomene vrijheid van beweging verzekerd, en dat gedeelte onzer krijgsmacht in staat gesteld met kracht op te treden, overal waar kansen bestaan om den vijand met voordeel te bestrijden, zonder dat hierbij gevaar ontstaat, dat bij ernstigen, doch altijd mogelijken tegenspoed, de verdere verdediging des lands niet meer voldoende verzekerd zou zijn.

Het aannemen van een geconcentreerd verdedigingsstelsel heeft dus in hoofdzaak geen andere beteekenis, dan dat het de gelegenheid opent, om het door de verdedigingsliniën ingesloten gedeelte des lands, onder alle omstandigheden,

zelfs de meest ongunstige, en c. q. ook nog na het ondergaan van ernstige verliezen, met kracht te kunnen verdedigen.

Bij het toepassen van dat beginsel voor de verdediging des lands, wordt, naar de overtuiging der Regeering, ook volkomen voldaan aan de bepaling van art. 177 der Grondwet. De bedoeling van die bepaling kan toch onmogelijk zijn, dat de verdediging altijd aan de uiterste grenzen des lands zou moeten aanvangen.

De Regeering stelt zich voor, bij de beantwoording van § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen, hare voorstellen te verdedigen omtrent de sterkte en de inrichting onzer levende strijdkrachten. Thans zal zij zich, op het voetspoor van het verslag, bepalen tot de mededeeling van haar gevoelen omtrent de oprichting van een krijgsmacht, bestemd om naar omstandigheden hier te lande of in de koloniën te dienen, en omtrent den invloed, die door de vorming van zoodanig korps, op de regeling der nationale militia en der schutterijen zou worden uitgeoefend.

Zij deelt geheel het gevoelen van de leden der Commissie van Rapporteurs, die, blijkens het Verslag, aan de mogelijkheid twijfelen, om de inrichting onzer levende strijdkrachten zoodanig te regelen, dat een zelfstandig gedeelte van het Nederlandsche leger, van eenigszins beduidende sterkte, ter versterking onzer Indische krijgsmacht zou kunnen worden gebezigd. Nu het getal vrijwilligers zóó gering is, dat het leger, behalve enkele speciale korpsen, bijna uitsluitend uit militia bestaat, valt aan dergelijke regeling niet te denken, en zou men er hoogst bezwaarlijk in kunnen slagen, een korps vrijwilligers samen te stellen, waarvan de hoofdbestemming zou zijn de versterking van het Indische leger; met andere woorden een zoogenaamde Indische brigade, zooals meermalen voorgesteld is, onder anderen door de meerderheid der Commissie voor koloniale aangelegenheden.

Aangezien, in verband met den veelal langen duur van de Indische oorlogen, op de aanwezigheid van dergelijk korps in Nederland, op een bepaald oogenblik, niet met zekerheid zou kunnen worden gerekend — vooral omdat zijn wederaanvulling bij gedeeltelijke uitzending slechts langzaam kan plaats hebben — zou dit korps niet in rekening kunnen worden gebracht bij het bepalen van de sterkte en de samenstelling der krijgsmacht, voor de landsverdediging gevorderd.

Uit dien hoofde kan dan ook van de eventuele oprichting van zoodanig korps geen vermindering van de sterkte der nationale militia of der schutterijen het gevolg zijn. Veeleer zou zelfs het tegendeel het geval zijn, aangezien daardoor waarschijnlijk een verhooging van het militia-contingent noodig zou worden.

Naar aanleiding van de in het verslag opgenomen beschouwingen omtrent de wenschelijkheid om zoodanig korps op te richten, merkt de Regeering op, dat het aantal vrijwilligers voor militairen dienst, in verhouding tot de bevolking, in Nederland reeds thans grooter is dan in eenig ander Rijk van Europa.

Het mag dan ook wel als zeker worden aangenomen, dat bij verdere uitbreiding der vraag, het gezamenlijk aantal vrijwilligers voor het leger hier te lande, de marine en het Indische leger, geenszins zal toenemen, ten ware VEEL gunstiger voorwaarden aangeboden worden.

De aanvulling van een korps, uitsluitend samengesteld uit vrijwilligers en bestemd om hier te lande en in de koloniën te dienen, zou dan ook niet kunnen geschieden, dan ten koste van de korpsen van het leger, de mariniers en de Indische werving. Gevolgen van dergelijken maatregel zouden bijv. zijn, dat de regimenten cavalerie, ten gevolge van gebrek aan vrijwilligers, door het indeelen van een grooter militia-contingent voltallig zouden moeten worden gehouden; dat de sterkte van het korps mariniers zou verminderen, en dat weder méér vreemdeelingen voor de gewone aanvulling van het Indische leger zouden dienen te worden toegelaten.

Om die redenen kan de Regeering het oprichten van zoodanig korps niet aanbevelen. Het te verkrijgen voordeel zou niet opwegen tegen de nadeelen, die waarschijnlijk het gevolg van den maatregel zouden zijn; terwijl buitendien de instandhouding van dergelijk korps zeer aanzienlijke uitgaven zou vereischen.

§ 2. *Volledige of gedeeltelijke herziening der militie- en schutterijwetten.* In de afdeelingen werd de meening ontwikkeld, dat althans voor de militiewet een zoo volledige herziening, als de Regeering thans voorstelt, niet noodig geweest ware, doch met een partieele herziening had kunnen worden volstaan. Immers behalve verhooging van de sterkte der militie en van het blijvend gedeelte, en zoo men wil beperking der vrijstelling wegens broederdienst tot de kleinste helft, wijziging der grens van leeftijd voor de plaatsvervangers, en onttrekking van minderjarigen voor bepaalde handelingen aan de vaderlijke macht, worden in de militiewet geen principieele wijzigingen voorgesteld; wordt het wetsontwerp tot regeling der nationale militie wet, zoo zal het niet veel anders zijn dan een nieuwe editie van de wet van 1861. Ten aanzien der bestaande wetgeving is thans bovendien een zekere ervaring verkregen, die de uitvoering van vele bepalingen gemakkelijk maakt, doch door een algeheele herziening der wet hare waarde geheel of grootendeels moet verliezen.

Daartegenover stond evenwel het gevoelen, dat de Regeering zeer te recht een volledige herziening der wetten betrekkelijk de nationale militie en de schutterijen heeft ondernomen. Al had men desnoods ook met een partieele herziening der militiewet kunnen volstaan, alleen een volledige herziening dier wet biedt de gewenschte gelegenheid aan tot het aanbrengen van allerlei verbeteringen van détail, die, hoe nuttig ook, anders zeker achterwege zouden zijn gebleven. En wat de schutterijen betreft, een volledige herziening der wet tot regeling van die wapenmacht is zeker dringend noodig. Schutterijen, krachtens de wet van 1827 samengesteld en min of meer geoefend, kunnen niet in het veld gebracht worden dan na vooraf gereorganiseerd en opnieuw geoefend te zijn; en bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren pleegt zoodanige tijd van voorbereiding tot den krijg niet te worden gelaten, maar is het een hoofdvereischte, dat elke natie onmiddellijk na de oorlogsverklaring met hare strijdkrachten gereed zij.

De Commissie vereenigt zich in hoofdzaak met het laatstvermeld gevoelen, en acht een volledige herziening der wet tot regeling der schutterijen bepaald noodig, terwijl zij tegen een volledige herziening der wet op de nationale militie geen bezwaar heeft.

Hoezeer de volledige herziening van de militiewet niet bepaald noodzakelijk is, acht de Regeering dien maatregel toch zeer wenschelijk. Niet alleen omdat alsdan, zooals in het Verslag terecht is opgemerkt, allerlei verbeteringen van details kunnen worden aangebracht, die anders, hoe nuttig ook, achterwege zouden blijven maar ook om een aantal bepalingen, die thans alleen bij Koninklijke besluiten geregeld zijn, in de ontworpen wet te kunnen opnemen. De goede uitvoering der wet zal hierdoor ongetwijfeld gemakkelijk worden gemaakt.

Ten aanzien van de noodzakelijkheid eener volledige omwerking der bestaande schutterijwet, kan, naar de meening der Regeering, geen twijfel bestaan.

§ 3. *Is ter bereiking van het doel, dat bij de regeling onzer levende strijdkrachten moet worden beoogd, herziening van hoofdstuk VIII der Grondwet noodig?* In de afdeelingen meende een deel der leden deze vraag in toestemmenden zin te moeten beantwoorden. Men beriep zich tot staving dezer meening vooreerst op art. 178 der Grondwet en betoogde, dat noch de samensmelting van het staande leger met het militieleger, noch het ontbreken eener wapenmacht, die zoo noodig ook buiten Europa kan worden gebezigd, met de Grondwet is overeen te brengen. Hetzij men met terzijdestelling van art. 185 der Grondwet, dat niet meer in de tegenwoordige verhouding tusschen het Rijk en zijne overzeesche bezittingen past, bepale dat de miliciens te land ook tegen hun verlangen naar de koloniën kunnen worden gezonden, hetzij men alleen art. 178 uit de Grondwet is overneemt, in beide gevallen is grondwetsherziening noodig. Evenmin als art. 178, wordt art. 180 nageleefd; dit artikel vooronderstelt vrijwilligers bij de militie, die echter nagenoeg geheel ontbreken. Een ander bezwaar is de vijfjarige dienst van art. 182; deze tijd is te kort om, zonder buitengewoon groote jaarlijksche militie-contingenten, een wapenmacht van voldoende sterkte te vormen, en in alle andere landen strekt zich dan ook de dienstdijd over een grooter aantal jaren uit. De meening

werd ontwikkeld, dat een zevenjarige of zelfs langere dienstdtijd bij de militie noodzakelijk is. Nu wil men wel is waar aan den te korten dienstdtijd te geoetkomen door een deel der schutterijen tot verdediging des lands met de militie (welke reeds met het leger is zamengesmolten) tot een geheel te vereenigen. Maar deze regeling is niet alleen, bij gebreke van een behoorlijk kader, voldoende tucht en genoegzame oefeningen bij de schutterskorpsen, onvoldoende, vermits alleen die schutters, die reeds in het leger of op de vloot hebben gediend, mogen geacht worden een toereikenden graad van bruikbaarheid te bezitten, en dan nog onder voorwaarde, dat zij niet met minder goed geoefende schutters worden samengesmolten: zij is ook en bovenal ongrondwettig, omdat zij zich met betrekking tot de gewezen miliciens inderdaad oplost in een verlenging van den dienst boven den in art. 182 der Grondwet bepaalden tijd, en omdat zij de duidelijke bedoeling van art. 188 der Grondwet verwingt en de schutterijen berooft van haar karakter van gemeentelijke wapenmacht, waardoor zij zich hoofdzakelijk van de militie onderscheiden.

Hier tegenover werd op verschillende gronden het gevoelen verdedigd, dat althans vooralsnog geen herziening van het achtste hoofdstuk der Grondwet wordt vereischt. Deels was men gestemd tegen verlenging van den dienstdtijd bij de militie en ongeneigd om er in toe te stemmen, dat de miliciens te land, ook tegen hun verlangen, naar Indie zouden kunnen worden gezonden. Wel verre van de bepalingen der Grondwet belemmerend te achten voor een goede regeling der levende strijdkrachten, zag men daarin een zeer gewenschten waarborg tegen de oplegging van te zware lasten aan de ingezetenen. Voor een ander deel wilde men zich vergenoegen met een zoo goed mogelijke regeling der levende strijdkrachten binnen de grenzen der Grondwet, omdat grondwetsherziening in den tegenwoordigen tijd ondoenlijk of onraadzaam voorkwam. Ten deele achtte men herziening der Grondwet onnoodig, omdat een voldoende regeling der levende strijdkrachten zeer wel te verkrijgen is, ook onder de tegenwoordige Grondwet, mits men deze in ruimen zin uitlegge. De Grondwet verzet zich er niet tegen dat de manschappen, die in het leger of op de vloot hebben gediend, daarna bij de schutterijen overgaan en daarvan een eersten ban vormen, die in tijd van oorlog even goede diensten als het leger zal kunnen bewijzen. De schutterijen zouden daardoor haar gemeentelijk karakter niet verliezen, daar deze manschappen in de gemeenten, waarin zij zich gevestigd hebben, kunnen blijven wonen, om aldaar, evenals tegenwoordig het geval is, een gemeentelijke wapenmacht te vormen. Art. 188 der Grondwet stelt, nog wel met afwijking van de bepaling der vroegere Grondwet, ook voor de schutterij de verdediging des vaderlands in tijd van gevaar en oorlog op den voorgrond. En art. 182 der Grondwet heeft geen andere bedoeling dan den tijd, waarin de miliciens in vredetijd zouden kunnen worden genoodzaakt in kazernen te wonen en militaire diensten te verrichten, te beperken; van schutterlijken dienst worden de gewezen miliciens in geen deele vrijgesteld; ook thans worden de meesten hunner na hun ontslag als zoodanig verplicht, om nog geruimen tijd als schutter dienst te doen. Eindelijk wenschte een deel der leden eerst dan tot herziening der Grondwet over te gaan, wanneer gebleken zoude zijn dat een doeltreffende regeling der schutterijen onmogelijk is.

De Commissie is van oordeel, dat het achtste hoofdstuk der Grondwet aan een goede regeling der levende strijdkrachten ongetwijfeld belemmeringen in den weg legt. De vraag is evenwel, of daarom herziening van dat hoofdstuk noodzakelijk is. Deze vraag splitst zich in twee onderdeelen: is grondwetsherziening noodig, ten einde een deel van het leger naar Indie te kunnen zenden, en is zij noodzakelijk voor de organisatie onzer strijdkrachten in Europa? Voor eerstgemeld doel heeft de Commissie geen herziening der Grondwet noodig. Noch Grondwet, noch gewone wet toch verbieden, dat vrijwilligers bij het staande leger zich verbinden om naar omstandigheden in of buiten Europa te dienen, al neemt men hen thans ook stilzwijgend op dezen voet aan, dat zij alleen in Europa kunnen worden gebezigd. Zonder deze stilzwijgende beperking hunner verbintenis zoude het echter zeer de vraag zijn, of men vrijwilligers voor het leger zoude kunnen

verkrijgen. Hoe dit zij, de Commissie acht uitbreiding van het aantal personen, die dienst nemen op dezen voet, dat zij ook naar Indie kunnen worden gezonden, zeer wenschelijk.

Ten aanzien der vraag, of Grondwetsherziening noodig is voor de organisatie onzer strijdkrachten in Europa, is de Commissie niet eenstemmig. Sommige harer leden achten herziening van het achtste hoofdstuk der Grondwet onnoodig, en een goede regeling der schutterijen onder de bepalingen der Grondwet zeer wel mogelijk. Volgens een ander deel der leden is Grondwetsherziening niet noodzakelijk, mits men de Grondwet in den straks vermelden zin interpreteere, en de miliciens na volbrachten dienstdienst als zoodanig tot een eersten ban der schutterijen vorme, die in tijd van oorlog met het leger zal samenwerken. Een ander lid vindt in de Grondwet wel degelijk de bedoeling, dat de schutterij met het leger zal samenwerken tot verdediging van den vaderlandschen bodem, en meent dat de Grondwet den wetgever geen banden aanlegt, die hem zouden verhinderen de schutterij tot een goede wapenmacht te hervormen, indien dit mogelijk is, doch twijfelt aan dit laatste, en zou grondwetsherziening wenschen ter verkrijging van een tienjarigen dienstdienst bij de militie, indien mocht blijken dat een goede schutterijwet niet is te maken. Eindelijk is een deel van de leden der Commissie van gevoelen, dat de vorming der gewezen miliciens tot een eersten ban der schutterijen, die in tijd van oorlog met het leger zoude samenwerken, ongrondwettig zoude zijn, en dat een goede organisatie onzer levende strijdkrachten niet denkbaar is zonder herziening van het achtste hoofdstuk der Grondwet ter verlenging van den dienstdienst bij de militie.

De meeningen over de beteekenis der artikelen van het hoofdstuk der Grondwet, handelende over de defensie, liepen, blijkens het Verslag, zoowel bij het sectie-onderzoek, als in den boezem der Commissie van Rapporteurs, zeer uiteen. Door een aantal leden werd beweerd, dat in dit hoofdstuk bepalingen voorkomen die een doelmatige regeling onzer levende strijdkrachten in den weg staan, dat de gestelde vraag bevestigend beantwoord moet worden, en dat dus de herziening van dit hoofdstuk tot het bereiken van het beoogde doel *noodzakelijk* is.

Hoezeer reeds uit de aanbieding der in behandeling zijnde wetsontwerpen op de nationale militie en de schutterijen, de gevolgtrekking gemaakt moet worden, dat de Regeering daarentegen op de gedane vraag een ontkennend antwoord geeft, en de goede regeling onzer levende strijdkrachten *zonder* grondwetsherziening mogelijk acht, meent zij toch, ter beantwoording van de in het Verslag medege-deelde beschouwingen, hare zienswijze omtrent deze belangrijke aangelegenheid eenigszins breedvoerig te moeten uiteenzetten.

Tot een juiste uitlegging der artikelen, betrekking hebbende op de defensie, is het wenschelijk de geschiedenis van dit hoofdstuk van 1814 af in aanmerking te nemen; aangezien bij de verschillende herzieningen der Grondwet, in die artikelen meer of minder belangrijke wijzigingen werden gebracht, wijzigingen, die door de omstandigheden, waaronder de herzieningen plaats grepen, noodig bleken te zijn en die dus een bepaalde beteekenis moesten hebben.

De Grondwet van 1814 werd ingevoerd bijna onmiddellijk nadat wij onze onafhankelijkheid herwonnen hadden; alzoo in een tijdvak, waarin de afkeer tegen de tijdens de Fransche overheersching ingevoerde conscriptie, die zulke treurige herinneringen had achtergelaten, algemeen was. Geen wonder alzoo dat in de nieuwe Grondwet geene bepalingen werden opgenomen, die deze zoo gehate instelling, al was het dan ook onder gewijzigden vorm, zouden doen voortbestaan; dat bijgevolg geen vaste krijgsmacht in het leven werd geroepen, waarbij *verplichten dienst* op den voorgrond werd gesteld.

Dit kon destijds te eerder geschieden, omdat onze handel en nijverheid door de Fransche overheersching nagenoeg ten gronde gericht waren, zoodat een groot aantal vrijwilligers voor den militairen dienst verkregeu kon worden.

Een leger, samengesteld uit vrijwilligers, dat in verband met den destijds bestaanden staatkundigen toestand van Europa, steeds beschikbaar zou zijn om

in het belang des Rijks, naar omstandigheden ook buitenlands, te worden aangewend, zou dus de hoofdmacht van den Staat uitmaken.

Maar reeds destijds werd ingezien, dat het niet aanging, bij een ernstigen aanval op het land, de verdediging uitsluitend op deze krijgsmacht te doen steunen, en dat op de geheele bevolking de plicht rustte, om in zoodanig geval aan de verdediging deel te nemen.

Dit bracht tot het besluit, om, zooals in Engeland bestaat, naast het eigenlijke leger, eene territoriale wapenmacht op te richten, die alleen in buitengewone omstandigheden of bij dreigend oorlogsgevaar dienst zou moeten doen.

Die territoriale wapenmacht, geheel samen te stellen uit nationale militie, zou in vreedstijd alleen éénmaal 's jaars, gedurende een maand of daaromtrent, te samen komen om in den wapenhandel te worden geoefend; terwijl verder niet over de geheele militie zou mogen worden beschikt, dan in overleg met de Staten-Generaal. En ten einde aan deze instelling alle overeenkomst met de vroegere Fransche conscriptie te ontnemen, zou bij de militie vrijwillige dienstneming *regel*, verplichten dienst, na gehoudene loting onder de dienstplichtigen, *uitzondering* zijn.

Eindelijk wilde men op geschiedkundige gronden, »als van ouds», in de steden weder schutterijen, tot behoud der inwendige rust, oprichten.

Hoezeer in hoofdzaak *deze* taak aan de schutterijen werd toegedacht, moesten zij tevens bestemd worden om, in tijden van gevaar en oorlog, tegen de aanvallen des vijands, in vereeniging met de alleen in dat geval in te stellen schutterijen ten platten lande, een landstorm of laatste reserve te vormen.

Dit zijn de beginselen die, naar de meening der Regeering, ten opzichte van de inrichting der levende strijdkrachten in 1814 op den voorgrond gesteld werden, en waaraan door de bepalingen der in te voeren Grondwet moest worden voldaan.

Buiten twijfel is het alzoo, dat onze levende strijdkrachten, krachtens de bepalingen van het zesde hoofdstuk der Grondwet van 1814, destijds uit de volgende onderdeelen moesten bestaan:

1°. een vaste krijgsmacht, geheel samengesteld uit vrijwilligers, en bestemd om te worden aangewend zoowel in als buiten Europa, naarmate de belangen en de verdediging des lands zulks zouden vorderen;

2°. een territoriale wapenmacht, uitsluitend bestaande uit nationale militie, in hoofdzaak te verkrijgen door vrijwillige dienstneming en verder door middel van loting uit bepaalde categoriën van ingezetenen, onder de wapenen komende voor kortstondige oefeningen, en verder alleen bij buitengewone omstandigheden of dreigend oorlogsgevaar;

3°. stedelijke schutterijen tot het handhaven der inwendige rust, tevens bestemd om, bij een vijandelijken aanval, in vereeniging met de alsdan op te richten schutterijen ten platte lande, te dienen als een landstorm of laatste reserve.

Ten opzichte van de samenstelling der wapenmachten, bedoeld onder de punten 2 en 3, werd verder de bepaling gemaakt, dat het *getal* en de *inrichting* der militie, alsmede *hetgeen op de schutterijen en den landstorm betrekking had*, bij de wet vastgesteld zouden worden.

Van de verdediging der koloniën en overzeesche bezittingen van het Rijk en van de samenstelling der daartoe bestemde krijgsmacht werd in dit hoofdstuk der Grondwet hoegenaamd geen melding gemaakt. Dit is natuurlijk, aangezien deze gewesten destijds nog niet door Engeland teruggegeven waren.

Toen een jaar later, na de vereeniging van België met Noord-Nederland, een Grondwet voor het nieuwe Koninkrijk der Nederlanden zou worden samengesteld, bestonden er geene redenen om de bepalingen der Grondwet van 1814 omtrent de inrichting der levende strijdkrachten, noemenswaardig te wijzigen. De voorschriften, vervat in het achtste hoofdstuk der nieuwe Grondwet, hadden bij gevolg zeer veel overeenkomst met die van het besproken zesde hoofdstuk der Grondwet van 1814. Eenige bepalingen werden echter duidelijker omschreven.

Zoo werd ten opzichte van de militie vastgesteld, dat zij nimmer en in geen geval naar de koloniën, en zelfs nimmer zonder de bijzondere toestemming der Staten-Generaal buiten de grenzen van het Rijk zou mogen worden gezonden; dit laatste, tenzij een oogenblikkelijk dringend gevaar mocht dreigen, of indien bij garnizoensverandering, de kortste marschroute over vreemden bodem liep. In deze beide gevallen zou de Koning van de door hem deswege gestelde orders zoodra mogelijk kennis geven aan de Staten-Generaal.

Ten opzichte van de schutterijen werd de bepaling gemaakt, dat zij zouden worden opgericht tot behoud van de inwendige rust in alle gemeenten, »welker bevolking binnen den besloten kring of omtrek der gebouwen, 2500 zielen en daarboven bedraagt», terwijl in de andere gemeenten reeds in tijd van vrede rustende schutterijen zouden worden ingesteld, die, ingeval van oorlog, gezamenlijk met de eerstgemelden, bestemd zouden zijn om te dienen als landstorm tot verdediging des vaderlands.

Eindelijk bleef ook in deze Grondwet de bepaling behouden, dat het *getal* en de *inrichting* der militie, alsmede hetgeen op de schutterijen en den landstorm betrekking had, bij de wet vastgesteld zouden worden.

Bij de latere grondwetsherzieningen in 1840 en 1848, werd de redactie van de artikelen der Grondwet van 1815 zooveel doenlijk behouden; maar daaruit volgt niet, dat aan de overeenkomstige bepalingen dezelfde beteekenis moet worden gehecht.

Dat zulks het geval zou moeten zijn, kan bezwaarlijk worden beweerd, want dan zou men moeten aannemen, dat de Grondwetgever van 1848, zonder acht te slaan op de achtereenvolgende wijzigingen, welke in de inrichting der levende strijdkrachten, van 1814 tot 1848 waren tot stand gekomen, en zonder te letten op de sedert 1814 en 1815 geheel veranderde maatschappelijke, staatkundige en militaire toestanden, in de Grondwet voorschriften heeft willen opnemen, waardoor voor de levende strijdkrachten een regeling zou worden vastgesteld, geheel afwijkende van den destijds bestaanden toestand, voorschriften buitendien, die in 1814 en 1815 doelmatig konden zijn, maar in 1848 niet meer uitvoerbaar waren.

Indien zulks werkelijk in de bedoeling van den Grondwetgever van 1848 gelegen had, indien door hem de destijds sedert jaren bestaande toestand als ongrondwettig was veroordeeld, en hij een inrichting onzer levende strijdkrachten had verlangd, geheel afwijkende van die, waarin die onder de vorige Grondwetten, langzamerhand gebracht was, dan zou zulks ongetwijfeld duidelijk zijn gebleken uit de tusschen de Regeering en de Vertegenwoordiging gewisselde stukken en uit de verslagen van de beraadslagingen over die grondwetsherziening. Dit is echter het geval niet; noch uit de gewisselde stukken, noch uit de verslagen der beraadslagingen blijkt, dat een zoodanige interpretatie van de verschillende artikelen bedoeld werd. Daaruit moet dan ook veeleer opgemaakt worden, dat het wel degelijk het streven des grondwetgevers geweest is, de redactie van dit hoofdstuk zoodanig te kiezen, dat zij een ruime interpretatie toeliet, en buiten elken twijfel die, waardoor de destijds bestaande toestand in hoofdzaak kon en mocht worden bestendigd.

Dit moet trouwens ook het gevoel geweest zijn van den wetgever, aan wien wij de wet op de nationale militie van 1861 te danken hebben.

Terwijl al zeer spoedig na 1815, bij de toenemende welvaart van het land, bleek, dat het zonder aanzienlijke uitgaven niet mogelijk was op den duur een voldoende aantal vrijwilligers te bekomen, tot het samenstellen van een afzonderlijke krijgsmacht, van voldoende sterkte om in de eerste plaats de veiligheid des lands te kunnen verzekeren, verkreeg het militieleger langzamerhand een geheel andere beteekenis, en werd dit de krijgsmacht, waarop in hoofdzaak voor de verdediging des lands moest worden gerekend.

Het onvermijdelijk gevolg van dezen veranderden toestand was, dat de eischen betreffende de oefening en militaire bruikbaarheid der militie, veel hooger gesteld moesten worden dan aanvankelijk het voornemen was; dat uit dien hoofde aan het militie-leger officieren en minder kader, militairen van beroep, moesten

worden gegeven, en dat tot de samensmelting van het vrijwillige en het militie-leger moest worden overgegaan.

Dit was de toestand, die in 1848 tijdens de grondwetsherziening bestond, die, evenmin als de omstandigheden waaruit hij was voortgekomen, aan den grondwetsgever onbekend kon zijn, en waarvan de bestendiging dan ook door hem, zoo al niet uitdrukkelijk verlangd, dan toch mogelijk gemaakt moet zijn geworden, door het opnemen der bepaling van art. 180: dat er »steeds zal zijn een nationale militie. om te dienen op de wijze, in de wet bepaald», een bepaling, waaraan bij de eerste zinsnede van de artt. 120 en 121 de militiewet van 1861 uitvoering is gegeven, door den bedoelden toestand wettelijk te regelen.

Het is ongetwijfeld te betreuren, dat bij de herziening van 1848 de bedoeling des grondwetsgevers nog niet duidelijker gebleken is, hetzij door de keuze eener redactie, die elken twijfel omtrent de interpretatie der artikelen uitsluit, hetzij uit den inhoud der gewisselde schriftelijke bescheiden en de verslagen van de beraadslagingen.

Doch indien rekening gehouden wordt met de bezwaren, die bij de grondwetsherziening overwonnen moesten worden, om deze tot een goed einde te brengen, dan is het lichtelijk te begrijpen, dat geene quaestien geopperd werden, die vermeden konden worden, en dat uit dien hoofde de redactie van dit hoofdstuk slechts in zooverre werd gewijzigd als noodig was, om, bij het vaststellen en behouden van de vereischte beperkende bepalingen omtrent den verplichten dienst bij de militie, aan de andere bepalingen een minder beperkten zin dan in de vorige grondwetten te geven, waardoor onder anderen de destijds bestaande inrichting der levende strijdkrachten in hoofdzaak kon worden bevestigd.

Zoo is het niet aan te nemen, dat de beteekenis van art. 178 zou zijn: een imperatief voorschrift tot het onderhouden van een *afzonderlijke* krijgsmacht, bestemd om zoowel hier te lande als in de koloniën en overzeesche bezittingen te dienen; een krijgsmacht, die bij de landmacht sedert 1820 niet bestond en in 1848 tijdens de grondwetsherziening ook niet aanwezig was.

De woorden *om te dienen in of buiten Europa*, betrekking hebbende niet uitsluitend op het leger, maar op de algemeene uitdrukking: *toereikende zee- en landmacht*, woorden, uit de vorige grondwetten onveranderd overgenomen, zonder dat ooit van koloniën of overzeesche bezittingen sprake is, — hoezeer dit elders in de Grondwet, bijv. in art. 185, wel het geval is — de bepaling van art. 59, tweede alinea, der Grondwet, dat de reglementen op het beleid der regeering (dus ook ten aanzien van de defensie) betreffende de koloniën en bezittingen des Rijks in andere werelddelen door de wet worden vastgesteld, en vooral die van art. 118, waaruit *afdoende* blijkt, dat de voorschriften van het achtste hoofdstuk der Grondwet *uitsluitend* betrekking moeten hebben op de defensie van het Rijk in Europa, en niet op die der overzeesche bezittingen — dit alles wettigt veeleer de bewering, dat de interpretatie van bedoeld artikel niets anders kan zijn, dan: dat binnen de grenzen van het bereikbare, de zee- en landmacht in dit artikel bedoeld, voldoende elementen moeten bevatten, om de belangen des Rijks, zoowel in als buiten Europa te helpen verzekeren.

Hoezeer dus de verdediging onzer koloniën bepaaldelijk de taak is van het Indische leger, dat hiertoe geschikt en in staat moet zijn, zou men, door te beweren, dat het Nederlandsche leger, binnen bereikbare grenzen, niet tot de verdediging dezer gewesten zou behoeven mede te werken indien zulks noodig blijkt te zijn, de Grondwet in zeer bekrompen zin opvatten, en daaraan bovendien een uitlegging geven strijdig met het belang des lands.

Maar op die wijze is de bepaling van art. 178 der Grondwet dan ook nimmer begrepen; steeds heeft men die toegepast in den door de Regeering hiervoren omschreven zin, o. a. in 1826, toen een expeditionair korps uit vrijwilligers van het Nederlandsche leger werd samengesteld om op Java te strijden; in 1873, toen een groot aantal officieren en vrijwilligers van datzelfde leger werden uitgezonden om deel te nemen aan den oorlog in Atjeh, en bij de *voortdurende* aanvulling van het kader van het Indische leger uit het Nederlandsche.

Maar geheel iets anders is het, in art. 178 de *verplichting* te willen lezen, om, als afzonderlijk onderdeel van het Nederlandsche leger, een korps te onderhouden meer bepaaldelijk bestemd om ook te dienen in de koloniën en overzeesche bezittingen, en *toereikende* om in de behoefte, onder alle omstandigheden, te voorzien. De vereeniging van het Indische met het Nederlandsche leger zou, bij het aannemen van dergelijke interpretatie de eenige oplossing van het vraagstuk zijn, en de invoering van *dien* maatregel heeft, naar de overtuiging der Regeering, ongetwijfeld niet in de bedoeling des grondwetgevers gelegen en zou bij gevolg ook niet in overeenstemming met den geest der Grondwet zijn.

De hiervoren uiteengezette en door de Regeering gehuldigde opvatting, omtrent de beteekenis van de art. 178, komt haar te meer gegrond voor, indien gelet wordt op de bepaling, niet voorkomende in de vorige grondwetten, maar opgenomen in art. 180 der Grondwet van 1848: »dat er steeds zal zijn een nationale militie, om te dienen op de wijze in de wet bepaald»; mitsdien zoo noodig, ook in vereeniging met de troepen, bedoeld in art. 178; op de wijze dus, zooals tijdens de grondwetsherziening, sedert lang plaats had, en aan welke regeling *wettelijke kracht* is gegeven door de bepalingen van de 1ste zinsnede van de artt. 120 en 121 der tegenwoordige wet op de nationale militie, luidende: »de afgeleverde voor de militie te land bestemde manschappen worden, volgens de door Ons te geven voorschriften, bij de korpsen van het leger ingelijfd», en: »de bij de militie te land ingelijfden dienen te gelijk met en op dezelfde wijze als de vrijwilligers bij het leger». Deze bepalingen zijn in het aanhangige wetsontwerp onveranderd overgenomen in de 1ste zinsnede van de artt. 132 en 133.

Ook aan de woorden: »zooveel mogelijk samen te stellen uit vrijwilligers» (art 180) kan in de Grondwet van 1848 geenszins dezelfde beteekenis worden gegeven als in die van 1814 en 1815, omdat de bestemming, de taak en de plichten der militie van de Grondwet van 1848, geheel andere zijn, dan die der militie van de Grondwetten van 1814 en 1815.

Terwijl volgens de laatstvermelde Grondwetten de nationale militie een territoriale wapenmacht vormde, in vreedstijd alleen voor korte oefeningen éénmaal per jaar onder de wapenen komende, en waarbij, tegen een betrekkelijk kleine geldelijke vergoeding een groot aantal vrijwilligers kon worden verwacht, is de dienst der militie bij de Grondwet van 1848 zoodanig verzwaard, dat het niet is aan te nemen, dat, welke aanmoediging ook gegeven wordt, bij de tegenwoordige maatschappelijke toestanden een groot aantal vrijwilligers zich voor dien dienst zouden verbinden.

Ook dit kon den grondwetgever van 1848 niet onbekend zijn; en de uitdrukking »zooveel mogelijk» in het aangehaalde artikel, kan dan ook bezwaarlijk iets anders bedoelen dan een voorschrift tot aanmoediging van die vrijwillige dienstneming, dewijl er geen twijfel kon bestaan, of de vrijwilligers zouden in de toekomst slechts een kleine minderheid van het contingent uitmaken.

Uit het vorenstaande blijkt, dat de Regeering de bezwaren niet deelt van de leden, die van oordeel zijn, dat de bepalingen der Grondwet een goede organisatie der levende strijdkrachten in de weg staan. De door haar voorgestelde organisatie in verband met de ingediende wetsontwerpen op de nationale militie en de schutterijen, beantwoorden naar hare overtuiging, aan de eischen, die voor de verdediging des lands gesteld moeten worden, en zijn in overeenstemming met de bedoeling des grondwetgevers.

Indien toch deze ontwerpen tot wet verheven worden, zullen onze levende strijdkrachten uit twee hoofdonderdeelen bestaan:

1°. het leger, samengesteld uit vrijwilligers en nationale militie aangevoerd door vrijwillig dienende officieren en minder kader (artt. 178, 180, 181, 182, 183, 184 en 185 der Grondwet);

2°. de schutterijen, mede in de eerste plaats bestemd tot verdediging des vaderlands, en waarbij alle weerbare mannen, binnen bepaalde grenzen van leeftijd ingedeeld zijn, die niet bij het leger of op de vloot dienen (artt. 177, 188 en 189 der Grondwet).

Ten slotte wenscht de Regeering nog hare zienswijze mede te deelen omtrent twee onderwerpen, deze aangelegenheid betreffende, die blijkens het verslag in de afdeelingen besproken zijn.

Door een zeker aantal leden werd op de wenschelijkheid, ja zelfs op de noodzakelijkheid geweest, om bij de schutterijen een eerste ban te vormen, uitsluitend bestaande uit personen, die vroeger bij de nationale militie gediend hebben, en uit gewezen vrijwilligers. Een dergelijke splitsing der schutterijen werd echter door andere leden ongeoorloofd geacht, omdat daardoor, werd gezegd, een vermomde verlenging van den militiedienst zou plaats hebben en dus in strijd met de Grondwet zou worden gehandeld.

Indien van dezen eerste ban der schutterij geen andere diensten gevorderd worden dan die, welke volgens de Grondwet, in vredes- en in oorlogstijden, aan de schutterijen mogen worden opgedragen en aan de bepalingen van de artt. 188 en 189 wordt voldaan, dat in de gemeenten schutterijen worden opgericht, en dat de sterkte en inrichting dier schutterijen door de wet worden geregeld, zou er, naar de zienswijze van de Regeering, geen reden bestaan, waarom deze organisatie in strijd met de Grondwet zou moeten worden geacht.

Nergens toch wordt een bepaald verbod aangetroffen, om de schutterijen in bepaalde categorieën in te deelen, of zelfs om bij die wapenmacht voor een gedeelte officieren en minder kader van het leger te gebruiken.

Toch heeft de Regeering geenszins het voornemen of de bedoeling, om die splitsing te verwezenlijken; echter om geheel andere redenen, die bij de bespreking der verdere punten van het Verslag zullen worden uiteengezet.

Voorts werd de meening uitgesproken, dat verlenging van den militiediensttijd een vereischte is, en dat, in verband daarmee, grondwetsherziening voor een goede oplossing van het militaire vraagstuk noodzakelijk is.

De Regeering deelt dit gevoelen niet. Door verlenging van den diensttijd bij de militie zou ontegenzeggelijk, bij behoud van hetzelfde militiecontingent, de legersterkte grooter worden; of zou dezelfde legersterkte met een kleiner contingent verkregen kunnen worden. Daaraan zouden dus zekerlijk voordeelen verbonden zijn; doch tegenover die voordeelen zou het nadeel staan, dat de militiedienst veel drukkender zou worden voor degenen die tot den dienst aangewezen worden; en dat de militaire lasten voor een groot gedeelte ook zouden gelegd worden op personen boven leeftijd van 25 jaar, die meerendeels gehuwd en hoofd van een gezin zijn. En nu moge worden aangevoerd, dat in vredestijd gedurende de laatste jaren van den militiedienst geen oproeping onder de wapenen zou plaats hebben, niettemin zou de band drukkend en belemmerend blijven, en vooral bij een handeldrijvende en zeevarende natie, als de onze, ernstig gevoeld worden. Doch buitendien mag gevraagd worden of dergelijke bepalingen in toepassing zouden kunnen worden gebracht, zonder dat de militaire waarde van dat gedeelte der militie aanmerkelijk zou verminderen.

Bij een eventueele grondwetsherziening zou, naar de meening der Regeering, kunnen worden overwogen, of de verlenging van den militiedienst met één of twee jaren zou zijn aan te bevelen; maar ongeraden zou zij het achten, te dien opzichte verder te gaan, en zij kan dan ook volstrekt niet toegeven, dat de vastgestelde vijfjarige militiediensttijd een hinderpaal zou zijn voor de goede regeling onzer levende strijdkrachten.

Algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen.

§ 1. *Behoort de regeling der militie en der schutterijen gezamenlijk in één wet, dan wel afzonderlijk in meerdere wetten te geschieden?* In de afdeelingen werd de meening uitgesproken, dat de regeling van militie en schutterijen gezamenlijk in één wet behoorde te geschieden, uithoofde van het nauw verband, dat tusschen beide onderdeelen der levende strijdkrachten bestaat. Daardoor zouden vereenvoudiging worden verkregen en het overzicht van het geheel worden vergemakkelijkt. Zooals de beide wetsontwerpen thans zijn ingediend, zoude het mogelijk

zijn dat de voorgedragen regeling der militia werd aangenomen en die der schutterijen verworpen, waardoor men met het oog op een toekomstige regeling te veel gebonden zoude zijn. Een ander gevoelen luidde, dat wel is waar regeling in één wet in menig opzicht verkieslijk geweest ware, maar dat, nu eenmaal twee wetsontwerpen zijn ingediend, verschuiving der regeling onzer levende strijdkrachten wegens deze quaestie van vorm niet kon worden aanbevolen; men vertrouwde, ook op grond van de wijze waarop de Minister van Oorlog zich bij herhaling over het verband tusschen militia en schutterijen had uitgelaten, dat de Ministers in geen geval één der wetsontwerpen afzonderlijk aan den Koning ter bekrachtiging zouden voordragen; hield men zich hiervan niet overtuigd, dan zoude men anders oordeelen. Een deel der leden eindelijk konde zich met de indiening van twee afzonderlijke wetsontwerpen zeer goed vereenigen, omdat de eene wapenmacht meer een militair, de andere meer een civiel karakter draagt, en men zich een regeling van twee zoo heterogene onderwerpen als militia en schutterijen in één wet niet wel konde voorstellen.

De meerderheid der Commissie vereenigt zich met het denkbeeld, om de levende strijdkrachten in twee afzonderlijke wetten te regelen. De minderheid zoude aan regeling in één wet de voorkeur gegeven hebben, doch ziet in twee afzonderlijke wetten geen overwegend bezwaar.

De voorschriften, die voor de regeling van den dienst bij de nationale militia gegeven moeten worden, verschillen zoo zeer van die, waardoor de dienst der schutterijen behoort te worden geregeld, dat de Regeering overtuigd is, dat de samenvoeging dezer voorschriften in één wet, geen vereenvoudiging zou aanbrengen en het overzicht niet gemakkelijker zou maken. Zij acht intendeel een splitsing dezer zoo talrijke voorschriften in twee afzonderlijke wetten wenschelijk, om hunne goede en nauwkeurige uitvoering te verzekeren. Verder veroorlooft zij zich de opmerking, dat, door het opnemen der bepalingen betreffende de nationale militia en de schutterijen in twee afzonderlijke wetten, het verband en de samenwerking die tusschen de twee hoofdonderdeelen onzer levende strijdkrachten moeten bestaan, niet verminderd of verbroken worden. Bij het samenstellen der wetsontwerpen is op dien eisch gelet, en de ondergeteekenden achten dit verband zoo nauw, dat zij niet aarzelen de door den Minister van Oorlog afgelegde verklaring te herhalen, dat zij in geen geval een der wetsontwerpen afzonderlijk aan den Koning ter bekrachtiging zouden voordragen.

§ 2. *Is het noodig, hetzij als onderdeel der schutterijen, hetzij afzonderlijk, een zoogenaamden landstorm te organiseren?* De inrichting van een landstorm werd in de afdeelingen op de volgende gronden noodig geacht. Mannen boven de dertig jaren kunnen in tijd van oorlog nog groote diensten bewijzen, en zeker voor tal van ondergeschikte werkzaamheden worden gebezigd. De landstorm kan, wanneer leger en schutterijen achter de liniën zijn vereenigd, nog een categorie vormen van rustbewaarders in de gemeenten, en personen en goederen beschermen. Voorts kan hij ingeval van een langdurigen oorlog dienen als een reserve voor de schutterij, wanneer bij deze wapenmacht alle hulpbronnen zijn uitgeput. Het is naar de tegenwoordig aangenomen regelen van volkenrecht noodzakelijk de werkzaamheid van de tot den landstorm behoorende personen tot verdediging van den vaderlandschen bodem bij de wet te regelen en hun althans een zekere organisatie en een onderscheidingsteeken te geven, ten einde te voorkomen dat de vijand hen buiten de wet stelle; men herinnere zich de bedenkelijke positie, die de *franc-tireurs* in den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 innamen. Men zou den landstorm in hoofdtrekken bij de wet, en in bijzonderheden bij algemeene maatregelen van inwendig bestuur kunnen regelen. Daarbij zal zich de vraag voordoen of de landstorm ook een afzonderlijk kader moet hebben; zonder kader kan hij immers niet in het veld komen.

Tegen een en ander werd aangevoerd, dat een landstorm een verouderde zaak is, voor een goede organisatie onvatbaar. Feitelijk zouden alleen die gedeelten van het land, welke binnen de liniën van het geconcentreerd defensiestelsel gelegen zijn, den landstorm kunnen leveren, omdat het overige land door

den vijand bezet zou zijn. Op de bevolking der verdedigde gedeelten van het land zoude men daardoor een onevenredig zwaren druk leggen.

Ook onder de voorstanders van regeling van een landstorm bestond verschil van gevoelen over de vraag, of hij als onderdeel der schutterijen dan wel afzonderlijk moet worden georganiseerd. Een deel hunner was van oordeel, dat de inrichting van een afzonderlijken landstorm ongrondwettig zoude zijn, omdat de Grondwet er van zwijgt; de landstorm kon, volgens hen, alleen worden georganiseerd als een onderdeel van de schutterijen. Een zoodanige regeling zou zeer goed overeen te brengen zijn met artt. 188 en 189 der Grondwet. Andere voorstanders van de regeling van een landstorm meenden, dat art. 188 der Grondwet den landstorm als een aanhangsel der schutterij verbiedt, maar dat het recht tot afzonderlijke organisatie van een landstorm, die alleen in tijd van oorlog in werking treedt, uit art. 177 der Grondwet voortvloeit. Bij een wettelijke regeling van zoodanigen landstorm zoude de taak van de geoefenden voor militaire, en die van de ongeoeffenden voor niet-militaire diensten behoorlijk moeten worden afgebakend en omschreven.

De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat het wenschelijk is een zoodanaanden landstorm te organiseeren als onderdeel der schutterijen. Zij verstaat daaronder een organisatie voor een oorlog van langeren duur, die men wellicht nog beter reserve der schutterijen zoude kunnen noemen. De minderheid der Commissie vereenigt zich met het grondwettig bezwaar, tegen zoodanige regeling in de afdelingen te berde gebracht, doch wenscht het gevoelen der Regeering te vernemen over de vraag, in hoever de Grondwet toelaat nog andere verplichtingen ten behoeve der defensie dan die voor militia en schutterijen aan de ingezetenen op te leggen.

Aangezien de Grondwet niet spreekt van de oprichting van een *landstorm*, is het, naar de meening der Regeering, buiten twiifel, dat het in het leven roepen van een *afzonderlijken* landstorm ongrondwettig zou zijn. Doch een dergelijke instelling zou, met een anderen naam, aan de inrichting der schutterijen verbonden kunnen worden. Immers, aangezien in het wetsontwerp betreffende de schutterijen, de invoering van algemeenen dienstplicht bij die wapenmacht, krachtens art. 177 der Grondwet voorgesteld wordt, zou, indien de organisatie der schutterijen, ten opzichte van de te verkrijgen sterkte, onvoldoende mocht geacht worden, niet in strijd, maar geheel in den geest van de Grondwet gehandeld worden, door de grens van leeftijd voor den schutterlijken dienst hooger bijv. op 35 of 40 jaar te stellen, terwijl geen enkele bepaling der Grondwet zou verbieden, om in dat geval de schutterij in twee bans te verdeelen, aan elken ban een afzonderlijke organisatie te geven, en bij den tweeden ban in te deelen alle weerbare mannen boven 30jarigen ouderdom.

Dergelijke organisatie der schutterijen, met 35 of 40 jaar als grens voor den leeftijd, zou, naar de overtuiging der Regeering, volkomen grondwettig zijn, maar wordt door haar niet wenschelijk of noodzakelijk geoordeeld.

In het belang van de verdediging des lands, acht de Regeering het vooral noodig, dat aan de natie de overtuiging geschonken worde, dat de schutterij een wapenmacht zij, die op krachtige wijze aan de verdediging des lands kan deelnemen: dat hare medewerking hierbij onontbeerlijk is, en dat een ernstige voorbereiding voor de vervulling dezer taak, door degelijke oefening in tijd van vrede noodzakelijk en plichtmatig is.

Door nu reeds in tijd van vrede als onderdeel der schutterijen, een wapenmacht op te richten, met een gebrekkige organisatie, voor welke geene wapenen en uitrusting voorhanden zouden zijn, en die dus bij het uitbreken van den krijg feitelijk in de onmogelijkheid zou verkeeren, om tot verdediging mede te werken, zou daarentegen lichtelijk de meening ingang kunnen vinden, dat niet zoo zeer op de medewerking de schutterijen voor de verdediging des land gerekend behoeft te worden.

Voor den moreelen indruk acht de Regeering het dus veeleer wenschelijk, geen langduriger *verplichten* dienst te vragen dan voor de verdediging des lands noodzakelijk geacht wordt, en verder om de schutterijen niet talrijker te doen zijn dan noodig is, en dan, in verband met den eisch om ze behoorlijk te wapenen en uit te rusten, mogelijk is te achten.

Door de grens voor den leeftijd op 30 jaar, alzoo niet te hoog te stellen, zal men bovendien met te meer recht kunnen vorderen, dat de schutterijen, gedurende dien betrekkelijk korten diensttijd, met inspanning en toewijding hare taak volbrengen.

De sterkte, welke de schutterijen bij toepassing der Regeeringsvoorstellen zullen verkrijgen, komt trouwens der Regeering voldoende voor, voor een krachtige en hardnekkige verdediging des lands.

En mochten bij een langdurigen oorlog, meerdere krachten noodig zijn, dan zal het, indien de verdediging door de natie met geestdrift gevoerd wordt, zeer zeker niet aan vrijwilligers ontbreken.

Deze vrijwilligers zullen, bij het leger of de schutterijen ingedeeld, tot versterking van die onderdeelen onzer levende strijdkrachten kunnen dienen, of wel zij zullen tot afzonderlijke vrijwillige korpsen kunnen worden georganiseerd, die, even als zulks met den bedoelden tweeden ban der schutterij het geval zou moeten zijn, alsdan gewapend en uitgerust zouden moeten worden.

§ 3. *Behooren de wetten op de militia en schutterijen gepaard te gaan met een organisatie van het leger bij de wet?* Ook over deze vraag liepen in de afdelingen de meeningen uiteen. De leden, die haar toestemmend beantwoordden, achtten organisatie van het leger bij de wet deels bepaald noodzakelijk, deels alleen wenschelijk, ten einde op dit punt vastheid te verkrijgen en een einde te maken aan den strijd, die daarover thans jaarlijks bij de begroting gevoerd wordt. Zoowel de garnizoensindeeling als de regeling in hoofdtrekken van de verschillende wapens en korpsen kon naar hun oordeel zeer wel bij de wet geschieden. Zelfs werd het gevoelen uitgesproken, dat een wettelijke legerorganisatie door art. 189 der grondwet wordt voorgeschreven, vermits regeling van de inrichting der militia hetzelfde is als organisatie van het leger, dat hier te lande immers feitelijk een militialeger geworden is.

Een ander gevoelen luidde, dat de gestelde vraag sedert de aanneming van hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1881 als een *res judicata* mag beschouwd worden. Met een organisatie van het leger bij Koninklijk besluit, gelijk wij thans bezitten, kon men zich geheel vereenigen. Worden deze wetsontwerpen tot wetten verheven, dan kan de legerorganisatie voor zooveel noodig op dezelfde wijze, als zij tot stand gebracht is, worden gewijzigd. De vraag der legerorganisatie heeft dus niets met deze ontwerpen te maken, en legerorganisatie bij de wet schijnt absoluut verwerpelijk. Zoodanige organisatie moet geschieden op het maximum en zal dus zeer kostbaar zijn. Het herstel van fouten of het aanbrengen van verbeteringen wordt moeilijk, wanneer het alleen bij de wet kan geschieden; vroeger waren er bijvoorbeeld geen torpedisten noodig, die nu een noodzakelijk bestanddeel van het leger uitmaken; het gaat niet aan, voor dergelijke veranderingen telkens de tusschenkomst van den wetgever in te roepen. Wanneer men ook de garnizoensindeeling bij de wet zou willen regelen, zoo leert de beweging van den laatsten tijd te Maastricht en te Gouda, tot welke gevolgen dergelijk stelsel zou leiden. Art. 189 der Grondwet maakt de vraag volstrekt niet uit; organisatie der militia, dat is regeling van de inschrijving der miliciens, van hunne oproeping, enz., is geheel iets anders als organisatie der wapens, korpsen, enz. van het leger.

Volgens een derde meening dient men in elk geval, alvorens te kunnen organiseren, te weten op welke strijdkrachten men kan rekenen. Het is volstrekt niet juist, dat de bestaande organisatie van het leger in elk stelsel van regeling der militia past. Al zoude men dan ook aan een wettelijke organisatie van het leger, wegens hare grootere stabiliteit, de voorkeur geven, van het tot stand

brengen dier organisatie vóór de vaststelling dezer wetsontwerpen kan geen sprake zijn.

De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat de organisatie van het leger bij de wet behoort te geschieden. Een deel van de leden dier meerderheid maakt daarbij evenwel een tweeledig voorbehoud: vooreerst, dat de wettelijke regeling zich niet uitstrekke tot de dislocatie en de kazerneering, voor welke onderwerpen deze leden aan een regeling bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur de voorkeur geven; en in de tweede plaats, dat de organisatie bij de wet geschiedde naar het Duitsche stelsel van regeling in hoofdtrekken, en niet naar het Fransche stelsel van regeling in alle détails, tot het aantal onderofficieren en korporaals toe. De minderheid der Commissie acht de organisatie van het leger bij de wet, op de gronden in de afdelingen ontwikkeld, vooralsnog niet noodzakelijk en niet gewenscht.

De Regeering kan zich in vele opzichten met de *tweede meening* in het verslag uitgedrukt, vereenigen.

Indien de wetsontwerpen op de nationale militia en de schutterijen, waarbij een zoo belangrijke rol in 's lands verdediging aan de schutterijen toegedacht wordt, tot wet verheven mochten worden, dan zal de samenwerking van leger en schutterijen moeten worden geregeld, en zullen deze laatsten tot een bruikbare wapenmacht moeten worden hervormd.

Voor de schutterijen zal dus een geheel nieuwe toestand in het leven worden geroepen, waartoe de medewerking van het leger onmisbaar zal zijn.

Buiten twijfel kan op dit oogenblik reeds worden aangegeven de hoofdtak, die door elk der beide onderdeelen onzer levende strijdkrachten, leger en schutterijen, bij de verdediging des lands zal moeten worden vervuld; en kan dus in hoofdtrekken worden bepaald, welke sterkte en organisatie hiertoe aan het leger dienen te worden gegeven.

Dit is geschied bij de legerorganisatiën voor den vredes- en den oorlogstoestand, vastgesteld bij de Koninklijke besluiten van 14 Februari 1881, N°. 1—12 en bij dat van 14 Januari 1882, N°. 3.

Doch, bij de onzekerheid, die er onvermijdelijk op dit oogenblik nog moet bestaan, omtrent de medewerking, die door het leger aan de schutterijen zal dienen te worden verleend, zou de Regeering het in het belang der zaak ongeraden achten, om aan deze organisatiën, die de richting van het leger tot in bijzonderheden regelen, wettelijke bestendiging te geven. Hierdoor toch zou het bezwaarlijk worden, de wijzigingen, die op grond van opgedane ondervinding noodzakelijk bleken te zijn, met den vereischten spoed aan te brengen.

Het spreekt echter vanzelve dat deze wijzigingen zich slechts zullen bepalen tot onderdeelen, en niet de hoofdpunten der ingevoerde legerorganisatie zullen betreffen; wijzigingen tevens die, voor zooverre zij geldelijke uitgaven ten gevolge zouden hebben, door de Vertegenwoordiging, bij het behandelen van de jaarlijksche Staatsbegrooting zullen worden beoordeeld.

De meerderheid der Commissie van Rapporteurs is van oordeel, dat de organisatie van het leger bij de wet behoort te worden vastgesteld; doch een deel dier leden wenscht dat de organisatie bij de wet geschiede naar 't Duitsche stelsel van regeling, dus *in hoofdtrekken*.

De Regeering betwijfelt zeer, of dergelijke wettelijke regeling nut zou hebben en velen zou bevredigen.

De Duitsche legerwet is niet alleen een organisatiewet, maar zij vervangt tevens onze militia- en schutterijwetten. Onder anderen wordt de legersterkte, waaruit het jaarlijksche contingent voor militairen dienst berekend moet worden, er bij bepaald, terwijl een der hoofdbestemmingen dezer wet is, het vaststellen der militaire verplichtingen, die aan de onderscheidene staten van het Duitsche Rijk zijn opgelegd.

Uit dien hoofde wordt bij die legerwet alleen vastgesteld: het aantal bataljons, eskadrons en batterijen waaruit infanterie, cavalerie en artillerie moeten bestaan,

benevens het aantal arméekorpsen waaruit het Duitsche leger zal zijn samengesteld; doch alle overige bepalingen zijn, voor zoover zij de organisatie betreffen, zóó onbestemd, dat dergelijke wettelijke regeling weinig of geen waarde kan hebben, terwijl buitendien in die legerwet de bepaling voorkomt, dat de oorlogsformatie van het leger alsook de organisatie van den landstorm, *door den Keizer* vastgesteld worden.

De ondergeteekenden zijn het daarentegens een met die zelfde leden, waar zij te kennen geven, dat de wettelijke regeling *niet* naar het Fransche stelsel, dus in alle details, mag geschieden.

Dat dergelijke regeling af te raden is, wordt door het voorbeeld van Frankrijk bewezen, alwaar deze zaak sedert 1872 voortdurend aan de orde geweest is bij de Vertegenwoordiging, en waar onderscheidene wetten zijn aangenomen, die, naar het schijnt, op den duur geenszins voldoen, zoodat een geheel nieuwe wettelijke reorganisatie noodzakelijk geacht wordt. De vraag mag dan ook gesteld worden, of Frankrijk niet veel verder geweest zou zijn met de organisatie der levende strijdkrachten, indien deze niet bij de wet had behoeven plaats te hebben.

§ 4. *Verband tusschen militie- en schutterplicht.* Voor zoover dit punt in de afdeelingen ter sprake kwam, beaamde men het denkbeeld der Regeering, dat de schutterplicht aan den militieplicht meer onmiddellijk dan tot heden het geval is behoort aan te sluiten, met vaststelling van een bepaalden duur van den dienstplicht, onverschillig bij welk deel der wapenmacht deze vervuld wordt. Ook de Commissie kan zich in dit opzicht met de door de Regeering voorgestelde regeling in het algemeen vereenigen.

Hoogst aangenaam was het der Regeering te vernemen, dat de in dit opzicht door haar voorgestelde regeling in het algemeen bijval mocht verwerven.

§ 5. *In hoever verdient de invoering van een zoogenaamden Militärsteuer aanbeveling?* Tegen de heffing eener belasting van hen, die om de een of andere reden niet bij de militie of bij de schutterijen dienen, werd in de afdeelingen aangevoerd, dat dergelijke belastingen, met een speciaal doel geheven, niet meer van onzen tijd zijn. Een Militärsteuer zou in de Nederlandsche toestanden niet passen en hier te lande zeer impopulair blijken. Het gaat niet aan hen, die men van militie- en schutterdienst vrijstelt, deswege te laten betalen. Een dergelijke belasting zou zeer licht tot opdrijving van uitgaven voor militaire doeleinden kunnen leiden, en in het bijzonder hard zijn voor die gedeelten des lands, die bij het uitbreken van een oorlog dadelijk door den vijand bezet zullen worden. Ook zoude zij, bij gebreke van een Rijksinkomstenbelasting, moeilijk te regelen, en in vele gevallen oninbaar zijn. Bij invoering van den algemeenen dienstplicht bij de schutterijen valt eindelijk de grondslag dezer belasting weg.

Het denkbeeld eener zoodanige belasting vond echter ook verdedigers. Zij voerden aan, dat de militaire verplichtingen indirect ook als een financieele last kunnen worden beschouwd, en dat het leger ook ten doel heeft bescherming der eigendommen en verzekering der openbare orde, zoodat het tegenover de groote uitgaven, die de ingediende wetsontwerpen zullen vorderen, rationeel ware van hen, die niet dienen, een zeker percentage van de personeele en grondlasten te heffen. Aan misbruiken, die thans bij het verleenen van vrijstelling wegens lichaamsgebreken nog wel eens voorkomen, zou daardoor een einde worden gemaakt; velen zouden liever dienen dan betalen. In tegenstelling van dit laatste argument werd intusschen ook het gevoelen voorgestaan, dat wel de vrijstelling wegens broederdienst, maar niet die uit hoofde van lichaamsgebreken tot het opleggen der belasting aanleiding zou behooren te geven. Nog werd opgemerkt, dat de bedoelde belasting in Zwitserland en in Oostenrijk-Hongarije bestaat, en in Beijeren en Wurtemberg bestaan heeft, totdat zij daar in verband met de algemeene wetgeving van het Duitsche Rijk moest worden opgeheven. Ook in Nederlandsch-Indië werd vroeger ter zake van de schutterij een speciale belasting geheven.

De Commissie is van oordeel, dat de invoering van een zoogenaamden Militärsteuer, hoe men ook over het beginsel moge denken, in de toepassing groote bezwaren zou ondervinden, en dat die belasting in geen geval aan hen zou be-

hooren te worden opgelegd, die wegens lichaamsgebreken van den dienst worden vrijgesteld.

De Duitsche taal, gebezigd om den aard dezer belasting te omschrijven, duidt reeds aan, dat het hier een voor Nederland geheel vreemde zaak betreft.

De Regeering kan dan ook op dit punt volkomen instemmen met het gevoelen, door de tegenstanders dier belasting in het Verslag uitgedrukt; en dit vooral omdat zij de invoering van *algemeenen dienstplicht* of liever *algemeene deelneming der natie aan de verdediging des lands*, op den voorgrond stelt.

Alleen in 's lands belang en bij lichamelijke ongeschiktheid, zal vrijstelling worden verleend; in beide gevallen komt het niet wenschelijk voor, de betrokken personen een belasting voor hunne vrijstelling, die volstrekt geen gunst is, te doen betalen.

§ 6. *Ondertekening der wetsontwerpen.* Waarom zijn deze wetsontwerpen niet mede ondertekend door den Minister van Justitie? In de afdelingen werd opgemerkt, dat onder andere de bepalingen van hoofdstuk XV van het wetsontwerp tot regeling der schutterijen daartoe alleszins aanleiding konden hebben gegeven; een opmerking, waarmede de Commissie zich vereenigt.

Ofschoon bepalingen als die, welke in hoofdstuk XV van het wetsontwerp tot regeling der schutterijen voorkomen, waren opgenomen in alle wetsontwerpen betreffende dit onderwerp, sinds 1863 bij de Staten-Generaal ingediend, werd geen daarvan door den Minister van Justitie ondertekend. Waarom zoude dit thans bij uitzondering moeten geschieden? Werd mede-ondertekening gevorderd van elk Minister, die bij de uitvoering van deze wetten kan betrokken worden, dan zouden de ontwerpen door alle Ministers moeten zijn ondertekend.

§ 7. *Gegevens, ter juiste waardeering der ingediende wetsontwerpen vereischt.* In de afdelingen verklaarde men met bevreemding in de toelichting dezer wetsontwerpen een gedetailleerd overzicht te hebben gemist van de door de Regeering noodig geachte sterkte zoowel van veld- en bezettings- als van reservetroepen, in verband met het doel, waarvoor de levende strijdkrachten zouden worden gebezigd. Men zag in zoodanige mededeelingen een noodzakelijk element ter beoordeeling der wetsontwerpen, en wenschte dat de Regeering die alsnog aan de Kamer zou verstreken; de indertijd door de Ministers HEEMSKERK, BEIJEN en TAALMAN KIP gegeven inlichtingen, waarbij de bescheiden, die niet voor publiciteit geschikt waren, alleen voor de leden der Kamer werden overgelegd, konden ten deze als een navolgenswaardig voorbeeld worden aangemerkt. Wel verwijst de Regeering thans naar het medegedeelde bij de indiening van hoofdstuk VIII der Staatsbegrooting voor 1881, doch bij die gelegenheid zijn wel globale, doch geen gedetailleerde opgaven omtrent de noodig geachte sterkte van veld- en bezettings- alsmede reservetroepen verstrekt.

Niet minder noodzakelijk kwam het voor, dat een volledig en gespecificeerd overzicht zoude worden gegeven van de financieele lasten, die de ingediende militie- en schutterijwetten zoowel aan het Rijk als aan de gemeenten zouden opleggen, vergeleken met de uitgaven, welke thans voor beide wapenmachten worden gedaan. Men meende dat de voorgestelde regeling der schutterijen zoo wel voor de groote als voor de kleine gemeenten zeer kostbaar zoude zijn; de 13,000 schutters bij voorbeeld, die de hoofdstad zal opleveren, zullen groote uitgaven vorderen; een opgaaf van de kosten, die de kleeding, bewapening, oefening, enz. der schutterijen, de aanleg en het onderhoud van schietbanen, enz., zullen vereischen, scheen ter juiste waardeering van de voordrachten der Regeering onmisbaar.

De Commissie heeft zich met de algemeene strekking dezer opmerkingen vereenigd, en ter bespoediging van het te plegen overleg reeds bij den aanvang harer werkzaamheden den Voorzitter der Kamer verzocht, de Regeering uit te noodigen om aan haar over te leggen: 1°. een volledig en zooveel mogelijk gedetailleerd overzicht omtrent de sterkte der levende strijdkrachten voor veld- en vestingtroepen alsmede voor reservetroepen, door de Regeering noodig geacht; en 2°. een vol-

ledig overzicht van de financieele lasten, die de ingediende wetsontwerpen zoo voor het Rijk als voor de gemeenten ten gevolge zullen hebben.

De Regeering meende zich te mogen vleien in de breedvoerige toelichting dezer beide wetsontwerpen, vooral bij de algemeene beschouwingen, en in de gewisselde schriftelijke bescheiden en gevoerde beraadslagingen omtrent de drie laatste oorlogsbegrootingen, volledige inlichtingen verstrekt te hebben om hare plannen en voorstellen te kunnen beoordeelen.

Het was dus voor haar een groote teleurstelling te vernemen, dat zij te dien opzichte niet aan de verwachting der Kamer voldaan had.

Ten einde geheel aan den in het Verslag uitgedrukten wensch te voldoen, stelt de Regeering zich voor thans nogmaals de eischen aan te geven, die naar hare overtuiging voor de verdediging des lands, ten aanzien van de sterkte der levende strijdkrachten gelden. Zij zal hierbij op de beantwoording van later door de Commissie van Rapporteurs gestelde vragen moeten vooruitloopen, doch zij acht zulks tot het duidelijk uiteenzetten harer denkbeelden noodzakelijk.

De Regeering stelt op den voorgrond, dat Nederland in staat moet zijn, ook in de meest ongunstige omstandigheden, zijn onafhankelijkheid te verdedigen, en dat dus de oorlog, zelfs tegen een groote Mogendheid, die over een talrijke krijgsmacht en uitgebreide hulpmiddelen kan beschikken, en voor den aanval geen langdurigen tijd van voorbereiding noodig heeft, met kans op goeden uitslag moet kunnen worden gevoerd.

Om aan dergelijken aanval al dadelijk krachtigen tegenstand te kunnen bieden, en verder om de verdediging met onverminderde énergie te kunnen volhouden, is algemeene deelneming der natie aan de verdediging noodzakelijk, en moet van den aanvang des oorlogs af, *over alle weerbare krachten des lands*, behoorlijk georganiseerd en voorbereid, kunnen worden beschikt.

Bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren toch zal, vooral indien de aanval niet te voorzien is geweest, lichtelijk tijd of gelegenheid kunnen ontbreken, om eerst na het uitbreken der vijandelijkheden, een krijgsmacht van eenige beteekenis op voldoende wijze te oefenen en te organiseren; hoogst roekeloos zou het althans zijn zich in de noodzakelijkheid te plaatsen van hierop te *moeten* rekenen.

Uit dien hoofde is het een bepaald vereischte, dat onze levende strijdkrachten, waarop voor de verdediging gerekend wordt, reeds in tijd van vrede zoodanig worden georganiseerd en geoefend, dat zij gedeeltelijk *onmiddellijk*, en voor het overige binnen *weinig dagen* na het intreden van den oorlogstoestand, *geheel beschikbaar en tevens in staat zijn een werkzaam aandeel aan de verdediging te nemen*. En aangezien, zooals reeds gezegd is, algemeene deelneming der natie aan de verdediging noodzakelijk is zal aan den gestelden eisch alleen kunnen worden voldaan, door een regeling der levende strijdkrachten, waaraan *algemeene dienstplicht* ten grondslag ligt, en waarbij tevens gezorgd wordt, dat elk onderdeel der krijgsmacht, door sterkte, inrichting en geoefendheid, berekend is voor de taak, die het bij de verdediging zal hebben te vervullen.

Op grond van deze beschouwingen zijn de ondergeteekenden van oordeel, dat bij de nieuwe wettelijke regeling van ons krijgswezen, het beginsel van *algemeenen dienstplicht* moet worden gehuldigd, maar tevens zijn zij zich bewust, dat bij het tot stand brengen dezer regeling nauwgezet behoort te worden overwogen, welke eischen ten opzichte van de sterkte en geoefendheid aan de onderdeelen van onze krijgsmacht gesteld behooren te worden, en zulks mede, om bij den zwaren druk, die door de invoering van het vermelde beginsel onvermijdelijk aan de natie moet worden opgelegd, niet meer dan de volstrekt noodige offers te vragen.

Aan die voorwaarde hebben zij getracht te voldoen bij het samenstellen der wetsontwerpen op de nationale militie en schutterijen.

Niet hetgeen uit een militair oogpunt *wenschelijk* is te achten, maar slechts datgene wat als *volstrekt noodzakelijk* is te beschouwen, wordt daarbij gevraagd.

Daarom, bijvoorbeeld, is de sterkte der militia niet op een hooger cijfer gesteld en zijn voor de oefening der schutterijen geen bepalingen ontworpen, waardoor de schutters in tijd van vrede, gedurende eenige dagen achtereen, geheel aan hunne beroepsbezigheden en de zorg voor hunne gezinnen zouden worden onttrokken.

Door de toepassing der ontworpen regeling en van het beginsel van algemeenen dienstplicht wenscht, de Regeering aan de natie de zekerheid te geven, dat zij zich met volle vertrouwen zal kunnen verdedigen, en bij haar het bewustzijn levendig te doen worden, dat de verdediging een nationale zaak is, waaraan elk burger van den Staat verplicht is, naar zijn vermogen mede te werken. Maar vooral ook wenscht zij daardoor de overtuiging te vestigen, dat iedere ernstige poging om zich tot die taak te bekwamen, in de ure des gevaars vruchten zal afwerpen, zonder dat het daarvoor noodig is, in tijd van vrede *bij het leger* te worden ingelijfd.

De Regeering acht zich verplicht, er hier met nadruk op te wijzen, dat het bedenkelijk is overdreven eischen te stellen, zoowel ten opzichte van het gehalte onzer krijgsmacht, als van de wijze waarop de vereischte militaire eigenschappen moeten worden verkregen; eischen, die in werkelijkheid niet te vervullen zijn zonder ontzettende personeele en financieele offers aan de natie op te leggen, en die trouwens wel worden uitgesproken, maar waaraan volstrekt niet zou worden voldaan bij het toepassen van de maatregelen, beoogd door degenen die deze eischen stellen.

Zoodoende toch worden moedeloosheid en gebrek aan zelfvertrouwen gezaaid, waar aanmoediging gegeven en geestdrift opgewekt moeten worden.

Door aan een groot gedeelte der natie wegens gemis aan opleiding in het leger, en ongeacht al het overige wat voor hare militaire vorming kan worden verricht, de geschiktheid te ontzeggen voor een *dadelijke* deelneming aan de verdediging, terwijl met bijna wiskunstige zekerheid te voorzien is, dat de hulp en medewerking van de geheele weerbare bevolking niet kunnen worden ontbeerd, wordt het vertrouwen der natie in hare kracht in hooge mate geschokt, en worden wellicht, niettegenstaande de beste bedoelingen, de belangen der verdediging ernstig benadeeld.

Want duidelijk is het toch, dat tegen een overmachtigen aanval, geen krachtige verdediging met kans op gunstig gevolg gevoerd en volgehouden kan worden met een betrekkelijk klein militieleger, juist afgepaste bezettingen voor onze verdedigingsliniën en forten en eenige meer of minder geoefende aanvullingstroepen voor leger en bezettingen.

Daartoe zal meerdere inspanning noodig zijn, en zal dadelijk over *alle* hulpmiddelen des lands moeten kunnen worden beschikt; daartoe zal de geheele natie, in de bewustheid harer kracht, het zelfvertrouwen moeten vinden, om naar de wapenen te grijpen en de verdediging met geestdrift langdurig en tot het uiterste te voeren.

Thans overgaande tot het omschrijven van de eischen, die ten opzichte van sterkte en geoefendheid, aan de hoofdonderdeelen van onze krijgsmacht gesteld moeten worden, wenschen de ondergeteekenden te doen opmerken, dat de taak in hoofdzaak door onze levende strijdkrachten bij de landsverdediging te vervullen, kan worden gesplitst in:

1°. de verdediging van het gedeelte des lands buiten onze verdedigingsliniën en van het terrein onmiddellijk vóór deze liniën gelegen, en

2°. de verdediging der liniën en forten zelf, en van het met water sterk doorsneden en ten deele te inundeeren gedeelte des lands, binnen de verdedigingsliniën.

De ondergeteekenden zijn overtuigd dat het hoogst ondoelmatig zou zijn, indien wij ons al dadelijk slechts bepaalden tot de passieve verdediging onzer stellingen en forten. De verdediging moet van den aanvang van den oorlog af zooveel doenlijk een actief karakter dragen en, zoo eenigszins mogelijk, reeds aan de grenzen des lands beginnen.

Zoo zal hoofdzakelijk bij een niet voorzien aanval, het vooruitdringen van

den vijand zooveel mogelijk moeten worden belet, ten einde de mobilisatie en samentrekking van leger en schutterijen mogelijk te maken, en ten einde — voor zoo verre dit mogelijk zal zijn — te beletten, dat de hulpbronnen van allerlei aard uit de grensprovinciën, onmiddellijk in 's vijands handen vallen.

De opmarsch van den vijand zal moeten worden bemoeilijkt en zoo mogelijk belet, door het krachtig en snel optreden onzer troepen, ter plaatse waar een gunstige omstandigheid zich voordoet, en de tegenpartij met voordeel kan worden bestreden. Kortom tijdens den opmarsch van den vijand naar onze verdedigingsstellingen en naar het hart des lands zal elke gelegenheid moeten worden aangegrepen om hem tot omzichtigheid en krachtontwikkeling te noodzaken, zijn vooruitgang te stuiten, hun gevoelige verliezen toe te brengen en zoo mogelijk — zij het ook tijdelijk — terug te werpen.

De troepen bestemd tot het verrichten van deze operatiën zullen dikwijls aanvallend dienen op te treden, en somwijlen den strijd, in niet voorziene toestanden en onder onverwachte omstandigheden, in het open veld moeten voeren. En wanneer daarbij in aanmerking genomen wordt, dat vooral in dit tijdperk der verdediging, snelle bewegingen en verplaatsingen tot het concentreeren van een voldoende macht op een of ander punt zullen dienen te geschieden; dat door de goede samenwerking der verschillende wapens het krachtig optreden tot het verkrijgen eener snelle beslissing moet worden bevorderd; dat een krachtige aanval, zoo noodig gevolgd door een geregelden terugtocht, mogelijk moet zijn, dan zal moeten worden erkend, dat deze troepen groote geoefendheid, manoeuvreervaardigheid en samenhang moeten bezitten, en in militaire waarde niet voor die van den tegenstander mogen onderdoen. Aan deze eischen kan alleen worden voldaan door de troepen van het leger, zoodat dit gedeelte van de taak der verdediging in hoofdzaak aan genoemd onderdeel der krijgsmacht zal moeten worden opgedragen. De oefeningstijd onzer nationale militie, waaruit het leger bijna geheel is samengesteld, is echter kort; zelfs korter dan die van de militie der ons omringende staten. Er dient dus met den beschikbaren tijd te worden gewoerd, om onze jonge troepen de gewenschte hoedanigheden te doen verkrijgen, en vooral de leiding en aanvoering dezer troepen dienen niets te wenschen over te laten. De officieren en het kader moeten dus uitstekend en geheel op de hoogte hunner taak zijn.

Aan dezen eisch kan door dat personeel echter niet worden voldaan, indien het slechts een oppervlakkige en in betrekkelijk korten tijd te verkrijgen geoefendheid bezit. Om met zelfvertrouwen, in niet voorziene omstandigheden dadelijk een besluit te kunnen nemen en zonder aarzelen oordeelkundig te handelen, om aan den ondergeschikten militair vertrouwen in te bezemen, om overwicht op hem uit te oefenen, om hem in moeilijke en niet verwachte toestanden, zooals die zich zoo menigmaal in den veldoorlog zullen voordoen, steeds met raad en daad te kunnen leiden, moeten de officieren en het kader zich door grondige studie, door voortdurende oefening tot die taak voorbereiden.

Daartoe moeten zij zich dus geheel toewijden aan hunnen zoo gewichtigen werkring en van het militaire beroep hun levensdoel maken.

Ook bij de verdediging van het terrein, gelegen onmiddellijk vóór onze verdedigingsliniën, hetwelk zoo lang mogelijk door ons moet worden verdedigd en vastgehouden, zullen de troepen van het leger een voorname rol hebben te vervullen.

Immers ook hier zal zooveel doenlijk een actieve verdediging moet worden gevoerd, de strijd zal bij herhaling in het open veld moeten plaats hebben, en alzoo moeten worden toevertrouwd aan troepen, die, voor een belangrijk gedeelte althans, in hooge mate geoefendheid en manoeuvreervaardigheid bezitten.

Evenwel, deze strijd zal over het algemeen onvermijdelijk een meer passief karakter dragen, en daar die uit den aard der zaak op een volkomen bekend en voor de verdediging met zorg voorbereid terrein zal plaats hebben, waarbij krachtige ondersteuning door het geschutvuur der forten en batterijen zal worden verleend, waarbij bovendien aan onze troepen een veilige terugtocht verzekerd

is, kunnen bij die taak ook minder volledig geoefende en manoeuvreervaardige troepen goede diensten bewijzen.

— Leger en schutterijen zullen dus hier gezamenlijk kunnen en moeten optreden.

Eindelijk zal het leger, ook nadat onverhoopt de hoofdverdedigingslinie zal zijn gevallen, tot de verdediging van het overige gedeelte des lands moeten medewerken en in het tijdperk van den oorlog, waarin het terrein binnen de verdedigingsliniën hardnekkig en voet voor voet aan den vijand wordt betwist, zal het de kern voor onze volkswapening, de schutterijen moet vormen.

Door deze omschrijving van de belangrijke rol, die het leger bij de verdediging van ons land in hoofdzaak zal hebben te vervullen, zal het duidelijk zijn, dat, hoe sterker dit gedeelte van onze krijgsmacht is, hoe meer kans er zal bestaan, de vijand in de buitenprovinciën tegen te houden, tijd te winnen tot het in orde brengen onzer verdedigingsliniën, te kunnen beschikken over al de hulpbronnen des lands, en bijgevolg den oorlog met gunstigen uitslag vol te houden en te beëindigen.

Ondoenlijk is het, op grond van bepaalde berekeningen, met cijfers aan te geven, welke minimum-sterkte het leger moet hebben, om de belangen der verdediging niet in gevaar te brengen. Maar indien gelet wordt op den omvang der taak, op de noodzakelijkheid om bij de verdediging herhaalde malen met sterke troepenafdeelingen en op verschillende punten gelijktijdig krachtig op te treden, ten einde een spoedige beslissing van den strijd te verkrijgen, en te voorkomen dat de vijand tijd gelaten wordt om zijn krijgsmacht te verzamelen, om onze troepen met overmacht te verpletteren, dan is het buiten twiifel, dat bij een sterkte van ongeveer 36 bataljons infanterie, met de noodige cavalerie en artillerie, de eischen zoo laag gesteld zijn, als slechts eenigszins mogelijk is, om den oorlog met voldoende kans op welslagen te kunnen ondernemen.

Tot het volhouden van den strijd zal het buitendien noodig zijn, dat de geledene verliezen aangevuld en het veldleger zoo lang mogelijk op zijn oorspronkelijke sterkte en samenstelling gehouden wordt.

De verliezen die door ziekten en doorgestane vermoeienissen worden geleden, zullen bij een strijd in ons eigen land in de onmiddellijke nabijheid van al onze hulpbronnen, dus onder omstandigheden waarin de verpleging der troepen uitstekend kan zijn, niet zoo belangrijk wezen, dat de aanvulling niet op voldoende wijze zou kunnen worden verzekerd, door die te doen geschieden door de vroeger gedienden, dus geoefenden, die zich bij een oorlog ongetwijfeld als vrijwilligers zullen aanmelden, en c. q. door *schutters*, die vroeger in het leger gediend hebben, en in kleine gemeenten verblijf houden, alwaar in vreedstijd geen oefeningen kunnen worden gehouden, en welker schutterijen dus bij een oorlog niet als dadelijk bruikbare korpsen zullen kunnen optreden.

Doch ook de meer belangrijke verliezen, die bij een ernstigen strijd ontstaan, moeten worden hersteld. Deze verliezen aan officieren, kader en manschappen, die reeds aanzienlijk kunnen zijn in de eerste dagen na den aanvang van den oorlog bij de troepenafdeelingen, die al dadelijk met den vijand in aanraking zullen komen, kunnen niet, zooals door sommigen wordt voorgespiegeld, behoorlijk worden gedekt door zoogenaamde, bij mobilisatie op te richten, *aanvullingstroepen*, bestaande uit militie-officieren en verder militiekader en uit weinig of niet geoefende miliciens, die slechts korten tijd of in het geheel niet hebben gediend. Immers het gehalte dezer troepen zal beneden het peil blijven voor den dienst bij het veldleger vereischt, en men kan ze niet daarbij indeelen, zonder dat de militaire waarde dezer troepenafdeelingen aanmerkelijk zou verminderen, en wellicht beneden die der schutterij zou dalen.

Buitendien zou het moreel van jonge troepen, die zware verliezen geleden hebben, en door zoodanige aanvulling wederom sterkte gebracht zouden worden, te veel geschokt zijn om die wijze van handelen te mogen aanbevelen, en om te beweren dat die troepen daarna wederom met vertrouwen tegen den vijand zouden kunnen worden aangevoerd.

Aan dergelijke geschokte troepen dient eenige rust gegeven te worden, daaraan behorende goede en nog ongeschokte elementen toegevoegd te worden, en dit kan alleen geschieden door ze terug te trekken en ze inmiddels te vervangen door andere troepenafdeelingen van niet minder gehalte, die tot dat einde boven de sterkte van het veldleger geheel georganiseerd aanwezig dienen te zijn.

Op die wijze zal het mogelijk zijn om, zonder het veldleger te verzwakken, de bataljons, die aanzienlijke verliezen geleden hebben, en die wellicht ten deele gedemoraliseerd zijn, op adem te laten komen en te reorganiseren, ze door samensmelting te vereenigen tot troepenafdeelingen van dezelfde sterkte en bruikbaarheid als vroeger, en ze later opnieuw aan te wenden tot het vervangen van troepenafdeelingen, die op hare beurt zware verliezen mochten hebben ondergaan.

Indien aldus voor de aanvulling gezorgd wordt, zal de strijd door het veldleger gedurende geruimen tijd volgehouden kunnen worden, zonder dat zijn sterkte of zijn militaire waarde vermindert.

De Minister van Oorlog, overtuigd dat alleen op die wijze in de geleden verliezen van het leger naar behooren zal kunnen worden voorzien, heeft dan ook bij het ontwerpen van de organisatie van het leger in beginsel aangenomen, dat een bataljon van elk regiment infanterie, geheel georganiseerd en geoefend als de vier andere, tot aanvullingsbataljon zal moeten dienen.

Voor de infanterie is dus de sterkte der aanvullingstroepen ongeveer 7200 soldaten, geheel geoefend, geëncadreerd en tot 9 bataljons vereenigd; zoodat met inbegrip van de 36 bataljons, voor het veldleger bestemd, de totale organieke sterkte 45 complete bataljons moet bedragen.

De in oorlogstijd op te richten depots moeten dienen voor de aanvulling der verliezen, welke door het gewone verloop, als door ziekten, vermoeienissen enz., worden teweeggebracht.

Deze organisatie verschafft intusschen, behalve het middel tot doelmatige aanvulling van het veldleger, nog een ander belangrijk voordeel. Indien, zooals meermalen voorgesteld is, de aanvulling uitsluitend moet geschieden door middel van een zeker aantal half geoefende of geheel ongeoeffende soldaten, die bij de mobilisatie van het leger in de depots vereenigd worden, zullen deze troepen in den aanvang van den oorlog volkomen onbruikbaar zijn; terwijl zij later, althans indien de verdediging zoo lang kan worden volgehouden, dat er voldoende tijd en gelegenheid verkregen wordt om ze te oefenen, slechts kunnen dienen *ter completeering* en niet *ter vervanging* van de troepen, die aanzienlijke verliezen geleden hebben. Bij de hiervoren omschreven wijze van aanvulling van het veldleger in hoofdzaak door middel van georganiseerde troepeneenheden, zullen daarentegen de aanvullingstroepen, die gelijke militaire waarde en organisatie als de overige troepen hebben, desgevorderd aanvankelijk ook tot andere bestemmingen te bezigen zijn, aangezien zij eerst dan ter indeeling bij het veldleger aangewend behoeven te worden, wanneer zulks door den loop van den oorlog noodzakelijk blijkt.

Bij de geringe sterkte van ons leger is dit voordeel van overwegend belang. Immers deze bataljons zullen in den aanvang van den oorlog niet alleen onmisbaar zijn voor de tijdelijke bezetting onzer verdedigingswerken gedurende de eerste dagen na het intreden van den oorlogstoestand en zoolang de schutterijen, voor die bezettingen bestemd, niet in haar geheel gemobiliseerd en ter plaatse aangekomen zijn, of wel indien Nederland, bij het ontstaan van verwickelingen in Europa, gedurende geruimen tijd in gewapenden toestand zou moeten blijven tot het handhaven zijner neutraliteit, maar ook zullen zij wellicht in sommige gevallen kunnen dienen om aanvankelijk de sterkte van de infanterie van het veldleger tot meer dan 36 en zelfs tot 45 bataljons op te voeren, indien zulks door omstandigheden noodig of wenschelijk mocht zijn, en de behoorlijke bezetting der verdedigingswerken door de schutterijen zulks toelaat.

Voor de cavalerie en veldartillerie zal op voldoende wijze in de aanvulling worden voorzien door daartoe te bestemmen de vrijwilligers, die zich bij een

oorlog zullen aanmelden, alsmede de schutters, afkomstig van gemeenten, alwaar in vreedstijd geen oefeningen gehouden zijn, voor zooverre namelijk deze vrijwilligers en schutters, die bij de depots zullen worden ingedeeld, vroeger bij de wapens gediend hebben en bij gevolg geoefend zijn.

De cavalerie toch is hoofdzakelijk bestemd om den opmarsch van den vijand te verkennen, en voorts om, zooveel mogelijk, de mobilisatie en de samentrekking van het leger te beschermen, die in den kortst mogelijken tijd zullen moeten afloopen.

De sterkte der cavalerie is dan ook met het oog op deze bestemming, op 15 eskadrons bepaald.

Doch aangezien bij de eigenlijke verdediging met een mindere sterkte aan cavalerie zal kunnen worden volstaan, zal het niet bepaald noodzakelijk zijn, dit wapen bij het ondergaan van verliezen, door voortdurende aanvulling, op de oorspronkelijke sterkte te houden.

Dit laatste geldt eveneens in zekere mate ten opzichte van de veldartillerie. Immers, zoodra de strijd zal zijn overgebracht in de nabijheid onzer verdedigingsliniën, zal de omvang der taak van dit wapen verminderen, en gedeeltelijk worden overgenomen door de vestingartillerie, die veelal door het vuur der verdedigingswerken en batterijen, tot ondersteuning der troepen, aan den strijd zal kunnen deelnemen.

Eenige vermindering in de sterkte van de veldartillerie, door ondergane verliezen, kan dus in het latere tijdperk der verdediging, zonder overwegend nadeel worden geleden.

Behalve deze veldtroepen — infanterie, cavalerie en artillerie — zullen nog grootendeels uit de militie moeten worden verkregen de vestingartillerie, pontonniers, torpedisten, genietroepen en het personeel voor de geneeskundige verplegings- en transportdiensten.

Bij het ontwerpen der vastgestelde vredes- en oorlogs-organisatiën is er naar gestreefd, de hiervoren uiteengezette beginselen in toepassing te brengen, en de Regeering is overtuigd, dat alleen langs dien weg in de eischen der verdediging, voor zooverre het leger betreft, naar behooren kan worden voorzien.

Een jaarlijksch militie-contingent van 12.000 man is noodig, om de verlangde sterkte der verschillende wapens en dienstvakken, samengesteld volgens de hiervoren omschreven beginselen, te verkrijgen; en het is uit dien hoofde, dat op dit cijfer in het wetsontwerp op de nationale militie is gerekend, waarbij nog een contingent van 600 man gevoegd is voor den dienst der zeemacht.

Het geheele jaarlijksche militie-contingent bedraagt dientengevolge 12.600 man.

Op gelijke wijze als zulks in de voorafgaande beschouwingen ten aanzien van het leger is geschied, wenschen de ondergeteekenden thans in algemeene trekken te herinneren, welke taak bij de landsverdediging voor de schutterijen is weggelegd; en voorts aan te geven aan welke eischen dit gedeelte van onze krijgsmacht dientengevolge behoort te voldoen.

In de eerste plaats moeten de schutterijen, dadelijk bij of zeer spoedig na het uitbreken van de vijandelijkheden, voorzien in de bezettingen der verdedigingswerken, voor zooverre daartoe geen troepen van het leger definitief of tijdelijk zijn bestemd.

Ware deze taak de eenige die aan de schutterijen moet worden opgedragen, dan zou de benodigde sterkte dier troepenmacht vrij nauwkeurig en gemakkelijk in cijfers zijn uit te drukken.

Maar de bestemming der schutterijen strekt zich verder uit. Zoo zullen er troepen beschikbaar moeten zijn, om de bezettingen bij gedeelten af te lossen of te versterken en de geleden verliezen te herstellen; zoo zullen talrijke afdelingen schutterij, hetzij zelfstandig, hetzij in vereeniging met troepen van het leger, moeten worden aangewezen tot het bewaken en eventueel tot het aanvankelijk verdedigen van liniën en stellingen, meer bepaald van terreinen achterwaarts

van en tusschen de verdedigingswerken gelegen; zoo zullen desgevorderd ook voor de kustbewaking schutterkorpsen moeten worden afgezonderd, terwijl voorts, wanneer den oorlog in vollen gang is, en het veldleger ondersteuning en versterking behoeft, de best geoefende en aangevoerde afdeeling schutterij bij dat veldleger moeten kunnen worden ingedeeld, om gemeenschappelijk daarmede de actieve verdediging vóórwaarts van de versterkingen te voeren, of wel andere oorlogshandelingen van verschillende aard te verrichten.

Ook moeten nog troepen, in zoo ruime sterkte als mogelijk is, beschikbaar zijn als reserves, zoowel voor latere aanvulling van verliezen als tot versterking op punten, alwaar die onverwacht gevorderd mocht worden, tot het snel bezetten en voorloopig verdedigen van stellingen, achterwaarts van eenig punt, alwaar de vijand mocht zijn doorgedrongen, enz.

Eindelijk zal de voorloopige bezetting onzer reduitstelling van Amsterdam ook reeds dadelijk talrijke afdeelingen schutterij vormen.

Om een zoo uitgebreide stelling krachtig te kunnen verdedigen, is een sterke krijgsmacht noodig; en roekeloos zou het zijn voor de bezetting en verdediging van ons laatste reduit, als het ware uitsluitend te rekenen op de wellicht ten deele gedemoraliseerde overblijfselen van de troepen, die reeds in andere gedeelten des lands hebben gestreden, en die, wellicht na zware verliezen te hebben ondergaan, op de hoofdstad zouden terugtrekken.

De schutterijen moeten ons dus in één woord, in staat stellen om den oorlog geruimen tijd met onverzwakte kracht vol te houden; zij moeten niet alleen aan de strijdende troepen maar ook aan de natie de overtuiging schenken; dat ons weêrstandsvermogen in zekeren zin onuitputtelijk is; dat ook, na het ondergaan van ernstige verliezen, een voldoende ondersteuning tot voortzetting van den strijd kan en zal aanwezig zijn.

De schutterijen moeten in dit opzicht ook de *moreele* kracht van volk en leger verhoogen; zij moeten den gunstigen uitslag van een eventueelen oorlog, zelfs tegen een zeer overmachtigen vijand, in ieders oog bereikbaar, ja, waarschijnlijk doen worden.

Bij de aldus omschreven taak en bestemming der schutterijen is het ondoenlijk, den eisch voor hare sterkte in een bepaald cijfer samen te vatten. Een berekening daarvoor zou een juisten en volledigen grondslag missen. De grens voor die sterkte moet dus worden bepaald door de toepassing van het beginsel van den algemeenen weerplicht door het vaststellen van den dienstplichtigen leeftijd in verband met billijke overwegingen ten aanzien van de belangen der ingezetenen en van de schatkist, de eischen voor een behoorlijke oefening der schutters, enz.

In de toelichting tot de aanhangige wetsontwerpen, heeft de Regeering hare voorstellen dienaangaande breedvoerig verdedigd, zoodat zij daaromtrent thans niet verder zal uitweiden.

Uit den aard der zaak zal het gehalte van alle schutterkorpsen niet even hoog kunnen staan, en zullen ook de besten dier korpsen, te dien aanzien, bij den aanvang van den oorlog, niet in alle opzichten gelijk gesteld kunnen worden met de troepen van het leger. Maar, naar de overtuiging van de ondergeteckenden, is het ook niet noodig, dat de schutterijen met het leger op dezelfde lijn staan. Voor beiden toch gelden niet dezelfde eischen van militaire bruikbaarheid.

Die eischen worden, zooals gezegd is voor het leger beheerscht door de daaraan opgelegde taak om zich, zoo noodig, in het open veld met den vijand te kunnen meten. Die troepen behooren dus *volledig* geoefend te zijn in alle gevechts- en tactische handelingen; zij moeten manoeuvreervaarlijk zijn, in staat vermoeiende marschen af te leggen, enz. Bovendien de aanvoerders — ook de subalterne officieren en het mindere kader — zullen dikwijls in omstandigheden komen, waarin zij van persoonlijk initiatief en snel beraad moeten doen blijken; zij allen, en zelfs de eenvoudige soldaat, moeten door hunne militaire opleiding in staat zijn zoo noodig zelfstandig te handelen.

Deze eischen zijn bij het leger door ruimere gelegenheid tot oefening, door de hoedanigheid van officieren en kader te vervullen.

Het zou niet aangaan zulks ook voor de schutterijen in het algemeen te willen vorderen, en dit te minder omdat de taak, welke, althans in den aanvang van den oorlog, voor haar is weggelegd, zulks niet noodzakelijk doet zijn.

De schutters toch zullen in den regel slechts optreden in omstandigheden, waarin manoeuvrevaardigheid en bedrevenheid in tactische handelingen minder op den voorgrond behoeven te staan. Geoeffendheid in het schieten en het juiste gebruik van het vuurwapen zullen voor hen hoofdzakelijk zijn. Bij de oorlogshandelingen waaraan zij deelnemen, hetzij bij de verdediging van versterkte plaatsen, hetzij bij die van stellingen in onze doorsneden of door inundatiën gedekte en slechts langs enkele wegen genaakbare terreinen, staan zij meer onder voortdurende leiding en rechtstreeksch toezicht, menigmaal ook van officieren en troepen van het leger, waarmede zij in forten, vestingen of stellingen vereenigd zijn; bij de volkomene bekendheid met de in den regel voor de verdediging met zorg voorbereide zeer gunstige terreinen, zal de taak der troepen meer vooruit bepaald en aangegeven kunnen worden; slechts zeldzaam zullen niet voorziene toestanden intreden, zoodat veel minder aan het initiatief en den persoonlijken invloed van de ondergeschikte aanvoerders en van den schutter zal moeten worden overgelaten. Zeker zal aan de schutterij, niet minder dan aan het leger, in den oorlog moed en volharding, doodsverachting en toewijding worden gevraagd, hoezeer de omstandigheden, waarin de schutter van deze hoedanigheid blijk zal moeten geven, niet geheel dezelfde zijn, als die voor de troepen van het leger.

Om echter de verdediging des lands door de troepen en de natie met zelfvertrouwen te doen opnemen en volhouden, zelfs tegen een krachtigen aanval, komt het er op aan te zorgen, dat een talrijke schutterij een voldoende graad van militaire bruikbaarheid verkrijgen, om *reeds dadelijk* bij den aanvang van den oorlog, de omschreven taak op zich te nemen. Overigens zullen de schutterkorpsen, die bij de mobilisatie niet aanstonds behoeven te worden ingedeeld bij de bezettingstroepen, onverwijld verder moeten worden geoeffend. Indien dan de oorlog met succes wordt gevoerd, en indien het ons gelukt den vijand aanvankelijk te wederstaan, dan kunnen ook geleidelijk nieuwe, meer geoeffende afdelingen worden beschikbaar gesteld, tot aflossing of versterking der strijdende troepen; dan zullen zeker de schutterkorpsen, die tot de best geoeffenden behooren, na eenige oorlogsontervinding te hebben opgedaan, met vrouwen ook naast en met de troepen van het veldleger in het open veld tegen den vijand kunnen worden aangewend.

De Regeering heeft gemeend hare denkbeelden, omtrent de eischen dien ten opzichte van de levende strijdkrachten gesteld dienen te worden, eenigszins breedvoerig te moeten uiteenzetten, ten einde te doen uitkomen, dat de sterkte der schutterijen, die in staat moeten zijn onmiddellijk na het intreden van den oorlogstoestand een werkzaam aandeel aan de verdediging des lands te nemen, niet bepaald wordt door de benodigde sterkte der bezettingen van onze verdedigingswerken.

Daarom hebben zij het geven van »een volledig en zooveel mogelijk gedetailleerd overzicht omtrent de sterkte der levende strijdkrachten voor veld- en vestingstroepen, alsmede voor reservetroepen», tot het toelichten der aanhangige wetsontwerpen op de nationale militia en de schutterijen overbodig geacht. Niettemin zijn zij geheel bereid aan den wensch van de Commissie van Rapporteurs voor voormelde wetsontwerpen, hun overgebracht bij missieve van den heer Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal van den 8sten Mei jl., n°. 23, te voldoen, en hebben zij diensvolgens de eer hiernevens over te leggen:

Bijlage n°. 1. Een afschrift van het Koninklijk besluit van den 14den Januari 1882, n°. 3, betreffende de oorlogsorganisatie van het leger, alsmede van de naar aanleiding van dat besluit, door den Minister van Oorlog vastgestelde bepalingen.

In die bescheiden zijn de sterkte en de samenstelling van het veldleger tot in de bijzonderheden aangegeven.

Bijlage n°. 2. Een staat, aangevende de sterkte der bezettingstroepen, benodigd voor de verschillende versterkte plaatsen (1).

Bijlage n°. 3. Een overzicht der financiële lasten, die de bekrachtiging van de ingediende wetsontwerpen, zoo voor het Rijk als voor de gemeenten ten gevolge zal hebben.

Ten opzichte van *Bijlage n°. 2* teekenen zij aan, dat de bezettingen voor de stellingen van Amsterdam en Moerdijk voor *memorie* zijn uitgetrokken, omdat deze stellingen, hoezeer ontworpen, nog niet bestaan en de opgaven dus slechts globale cijfers zouden kunnen bevatten. Maar uit het hiervoren medegedeelde omtrent de zienswijze en plannen der Regeering ten opzichte van de schutterijen blijkt niettemin duidelijk, dat het die stellingen ook niet aan voldoende bezettingen zal ontbreken.

Bij het aanwijzen der troepenafdeelingen, te bestemmen voor de aanvankelijke bezetting der verdedigingswerken, dient op den voorgrond te staan de eisch, dat deze troepen zich *met zekerheid onmiddellijk* na het intreden van den oorlogstoestand op hunne standplaatsen kunnen bevinden, zoo noodig zelfs vóór dat de mobilisatie en samenstelling van het leger zijn afgelopen, en dus binnen één of hoogstens twee etmalen na het daartoe gegeven bevel.

Immers het is dringend noodzakelijk dat in die werken zoodra mogelijk troepen aanwezig zijn, niet alleen in het belang van de veiligheid, maar ook om onverwijd te kunnen aanvangen met de vele werkzaamheden, die, zelfs bij de beste voorbereiding in tijd van vrede, immer tot het in staat van tegenweer stellen der versterkingen zullen overblijven.

Nu is het niet mogelijk, al wordt de last tot het mobiliseeren van de schutterij en van het leger gelijktijdig gegeven, hetgeen bij een ernstige oorlogsbedreiging ongetwijfeld zal geschieden, eerstgenoemden zoo spoedig uit te rusten, marschvaardig te maken en te verplaatsen, dat zij *allen* met zekerheid tijdig op de aangewezen bestemmingen zouden aankomen.

Uit dien hoofde acht de tweede ondergeteekende het noodzakelijk, dat, behalve de voor vaste bezetting bestemde vestingartillerie, genietroepen en het personeel voor de hulpdiensten van het leger en behalve de mede voor vaste bezetting in te deelen schutterijen der gemeenten in de onmiddellijke nabijheid der verdedigingswerken, die, zonder zich te verplaatsen, dadelijk dienst kunnen doen, zelfs vóór dat zij geheel gemobiliseerd zijn, als tijdelijke bezettingen voor die werken ook worden aangewezen de negen bataljons infanterie, die later zullen dienen ter aanvulling van het veldleger.

Op die wijze zal met volkomen zekerheid in een voldoende dadelijke bezetting der verschillende liniën en forten worden voorzien, terwijl de schutterijen der gemeenten nabij of achter de verdedigingsliniën, waarop met zekerheid te rekenen valt, zoo spoedig mogelijk zullen worden gemobiliseerd, marschvaardig gemaakt en naar de verdedigingswerken overgebracht, ten einde daar ter plaatse de tijdelijk ingedeelde infanteriebezettingen van het leger geheel of ten deele te vervangen, naarmate zulks in verband met den loop van den oorlog wenschelijk of noodig zal blijken te zijn.

Maar geheel onzeker zou het daarentegen zijn, of onze verdedigingswerken tijdig en zelfs in het geheel naar behooren zouden worden bezet, indien daartoe *uitsluitend* bestemd werden, zooals meermalen voorgesteld is, de schutters, die vroeger bij het leger gediend hebben, aangezien die over het geheele land tot aan de grenzen verspreid zijn, en het te vreezen zou zijn, dat — welke maatregelen ook genomen worden — velen hunner bij het onverwachts uitbreken van een oorlog niet of niet tijdig op de plaats hunner bestemming, behoorlijk uitgerust en slagvaardig, zouden kunnen aankomen.

(1) De bijlagen nos. 1 en 2 zijn uitsluitend ter kennisneming voor de leden.

Het spreekt vanzelve, dat bij de eventueele uitvoering van de thans ontworpen inrichting der schutterijen, voor de schutterskorpsen, zoodra die samengesteld en georganiseerd zullen zijn, een aanvankelijke bestemming zal worden vastgesteld, en dat zij, voor zooveel zij als bezettingen of voor andere doeleinden zullen worden ingedeeld, met die bestemming zullen worden bekend gemaakt, evenals zulks ten opzichte van het leger is geschied.

Op dit oogenblik ontbreken voldoende gegevens, om te dien aanzien een op juiste grondslagen berustend en doelmatig ontwerp te kunnen opmaken, en dit te meer, omdat het noodig is voor de bezetting der verschillende forten, niet een zeker aantal schutters, maar georganiseerde troepenafdeelingen, als compagnieën of onderdeelen daarvan, aan te wijzen. Uit het hier medegedeelde, en uit de overgelegde opgaaf (bijlage n°. 2) blijkt genoegzaam, dat de sterkte der schutterijen ruimschoots voldoende zal zijn niet alleen voor de bezetting der verdedigingswerken, maar ook om over sterke reserves voor aflossing, versterking, enz. dezer bezettingen te kunnen beschikken.

De indeeling der nationale militie zal natuurlijk zoodanig geschieden, dat uit de nabijheid der verdedigingswerken ook een voldoende aantal artillerie-schutterijen voor de bezettingen zal kunnen worden getrokken.

§ 8. *Andere plannen tot regeling der levende strijdkrachten.* Ofschoon werd opgemerkt, dat de mogelijkheid eener doeltreffende regeling der levende strijdkrachten met geringer personeele en financieele lasten, dan volgens de ingediende ontwerpen zullen worden vereischt, niet volledig kan worden beoordeeld, zoo lang de in de vorige paragraaf vermelde opgaven niet zullen zijn verstrekt, werden toch in de afdeelingen verschillende denkbeelden geuit, strekkende om de levende strijdkrachten te regelen op een wijze, meer of minder afwijkende van de voorstellen der Regeering. Die verschillende denkbeelden worden hieronder opgesomd, met mededeeling van het oordeel der Commissie of van de uitkomsten der gedachtenwisseling, naar aanleiding daarvan in haar midden gevoerd.

1°. Invoering van algemeenen oefenplicht, door het voorschrijven van oefening in den wapenhandel als een leervak op de scholen, waarvoor desnoods een of meer andere leervakken zouden kunnen worden prijsgegeven; daardoor zouden, naar men meende, de jongelieden op hun twintigste jaar geschikt zijn om ten strijde te trekken. De Commissie is van oordeel, dat een dergelijke oefening in den wapenhandel wel een zeker aantal min of meer geoefende manschappen, maar geen samenhangende, gedisciplineerde strijdmacht zoude vermogen te leveren, en voorts een groot aantal instructeurs zoude vereischen, waardoor zij betrekkelijk nog kostbaar zoude zijn; van middelen om kaders te verkrijgen is bij dit stelsel geen sprake. Indien derhalve deze oefenplicht der jongelieden met het verkrijgen van een goed leger slechts in indirect verband staat en als éénige grondslag voor de regeling der levende strijdkrachten niet in aanmerking kan komen, toch heeft het een goede zijde, dat aankomende jongelieden met de beginselen van den wapenhandel bekend zijn; en in zoover meent de Commissie de oefening van jongelieden in het exerceeren, schieten en schermen, bij wijze van voorbereiding tot den militie- of schutterdienst, wel te kunnen aanbevelen.

2°. Invoering van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen, met een leger van niet meer dan 10.000 man, waarbij plaatsvervangning zou zijn toegelaten, en dat, behalve voor de verzekering der openbare orde binnenslands, zou dienen tot vorming van schutterkader. De Commissie meent dat een dergelijk politieleger de samenstelling van een behoorlijk kader voor de schutterijen niet zou toelaten en buitendien ten eenenmale onvoldoende zoude zijn ter bereiking van het doel, dat bij de regeling onzer levende strijdkrachten moet worden beoogd.

3°. Invoering van een vijfjarigen dienstdijd, zoodat niemand na zijn vijf en twintigste jaar tot eenigen dienst verplicht zoude zijn, en met dien verstande, dat bij wijze van loting één derde van het aantal twintigjarige mannelijke ingezetenen voor de militie, één derde voor de schutterijen, één derde voor de reserve bestemd zoude worden, behoudens plaatsvervangning. Sommige leden der Commissie achten dit stelsel aanbevelenswaardig. Daarbij zoude men niet meer miliciens

verkrijgen dan men thans heeft, terwijl de oefeningstijd der militie binnen de grenzen der Grondwet beperkt zou blijven. De oefeningen der schutterijen, hoewel minder streng dan die der militie, zouden, ook ter wille der kadervorming, langduriger en zwaarder moeten zijn dan volgens de voorstellen der Regeering. Zoowel voor deze strengere oefeningen als voor de onttrekking aan andere bedrijven, die de jongelieden van twintig tot vijf en twintig jaren zich zouden hebben te getroosten, zou een voldoende vergoeding worden gevonden in de vrijstelling van alle militaire verplichtingen na het vijf en twintigste jaar. Voor het leger zijn ongehuwde manschappen altijd verkieslijk, en jongelieden van twintig tot vijf en twintig jaren plegen de kern van elke wapenmacht te vormen.

De andere leden der Commissie kunnen zich met dit stelsel niet vereenigen. Zij meenen dat de kosten hoogst aanzienlijk zouden zijn, en dat de personeele lasten, al zouden zij ook korter duren, zwaarder zouden drukken dan in het stelsel der Regeering. Degenen, die in de loting vielen, zouden zich dan ook met recht over grooteren druk kunnen beklagen. Voor een groot deel zouden de jongelieden van twintig tot vijf en twintig jaren aan hun maatschappelijken werkring ontruikt worden. En uit een militair oogpunt zouden de resultaten zeer onvoldoende zijn. Men zou verkrijgen een leger uitsluitend van jongelieden, dat in menig opzicht minder deugdelijk zou zijn dan een strijdmacht, ten deele ook uit personen van iets rijperen leeftijd samengesteld. En wanneer men denkt aan de vele oefeningen, die vereischt worden om kader voor het leger te vormen, dan zal men moeten toegeven, dat, om in het aanbevolen stelsel de schutterij van een behoorlijk kader te voorzien, de oefeningen dezer wapenmacht even streng zouden moeten zijn als die der militie.

4°. Toepassing van art. 177 der Grondwet in dezen geest, dat door beperking der vrijstellingen enz. een soort van algemeenen dienstplicht bij de militie zoude worden verkregen, terwijl de gegoede jongelieden een afzonderlijke klasse van miliciens zoude uitmaken, geen soldij zouden genieten en hun eigen voeding, kleeding, enz., zouden bekostigen. De Commissie betwijfelt, of een noemenswaardig aantal jongelieden bereid zou worden bevonden, om op dezen voet bij de militie te dienen, en acht het ook moeilijk te verdedigen, dat de gegoede jongelieden zonder eenige vergoeding uit de schatkist miliciens zouden zijn. Bovendien schrijft art. 177 der Grondwet wel algemeenen weerplicht, geen algemeenen dienstplicht voor, en zou verwezenlijking van dit denkbeeld de financiële lasten, welke de levende strijkrachten vorderen, aanzienlijk verzwaren in stede van verlichten.

5°. Een staand leger van vrijwilligers als kern, waaromheen zich een militieleger van belangrijk mindere sterkte dan het tegenwoordige zoude scharen. Twee leden der Commissie achten dit stelsel het ware. Alleen langs dezen weg is de Grondwet uit te voeren in den geest, waarin zij geschreven is. Art. 178 der Grondwet zou ophouden een doode letter te zijn, wanneer men een staand leger vormde in den geest van het Engelsche, aangeworven uit vrijwilligers, die men zoowel in de overzeesche bezittingen als in Europa zoude kunnen gebruiken. Overleg tusschen de Departementen van algemeen bestuur zoude kunnen voorkomen, dat het Rijk in Europa ten behoeve der overzeesche bezittingen al te zeer van linietroepen werd ontbloot. Bij de marine heeft men immers denzelfden toestand, zonder dat die tot overwegende bezwaren aanleiding geeft. Door toekenning van een hoog handgeld zouden wel vrijwilligers te verkrijgen zijn zonder dat men tot vreemde huurlingen de toevlucht zou behoeven te nemen; daarbij zouden komen de tegenwoordige plaatsvervangers, wien men als voorwaarde zoude kunnen stellen, dat zij bij het staande leger moesten overgaan. Thans wordt de dienst voor de vrijwilligers minder aantrekkelijk gemaakt door hunne vermenging met de miliciens, voor welke zij schier aanhoudend corvées moeten verrichten; de afscheiding der vrijwilligers van miliciens zou in elk opzicht aanbeveling verdienen. Van een algemeene volkswapening is in onzen tijd weinig heil te verwachten. Een klein, goed georganiseerd, geoefend en aangevoerd leger verdient verreweg de voorkeur boven de groote massa gekleede, gewapende, ten deele geoefende, maar niet behoorlijk georganiseerde en geëcadreerde manschappen

welke men volgens de voorstellen der Regeering zou verkrijgen; de veelvuldige diensten, die de Regeering wil opleggen, zullen niet tot het gewenschte doel leiden. Onze natie is geen militaire, en behoeft geen zoo groote strijdmacht; bij ons geconcentreerd defensiestel kan men volstaan met een betrekkelijk geringe macht tot bezetting der liniën en tot vorming van een klein veldleger, om voor de liniën op te stellen. In het voorbijgaan verklaarde men hierbij het te be- treuren, dat de Regeering hare voordracht tot herziening der vestingwet, die het defensiestelsel nog meer concentreert, niet tegelijk met deze ontwerpen heeft ingediend. Nevens het staande leger zoude men de militie behouden, doch hare sterkte zou niet zoo groot behoeven te zijn als thans, waardoor men eenige vergoeding zou verkrijgen voor de uitgaven, die het staande leger zou ver- eischen. De militie zou behoorlijk geoefend, gedisciplineerd en gelocaliseerd kunnen zijn, en uit het staande leger van een voldoende kader kunnen worden voorzien. Dat kader zou gedurig weder naar de linietroepen kunnen terugkeeren. Thans is voor den kleinen burgerstand in ons leger geen plaats; men kon van die klasse van burgers veel meer partij trekken; gehuwde onderofficieren zouden bijv. met het beste gevolg werkzaam kunnen zijn. Op deze wijze zoude men de levende strijdkrachten kunnen regelen in volkomen overeenstemming zoo men de bepalingen der Grondwet als met de eischen onzer defensie.

De overige leden der Commissie houden dit stelsel voor uitvoerbaar. In 1815, toen Nederland met België vereenigd was, moge men van het denkbeeld zijn uitgegaan om drieërlei wapenmacht te bezitten, een staand leger, militie en schutterijen: onder de tegenwoordige omstandigheden is het zeker, dat geen voldoende aantal vrijwilligers voor het staande leger van art. 178 der Grondwet te verkrijgen is, zelfs niet, indien men dit leger tot 10.000 soldaten wilde beperken. Ondanks alle pogingen, die worden aangewend om het vrijwillig dienst nemen te bevorderen, daalt het aantal vrijwilligers voortdurend; alleen in het vorige jaar viel daarin eenige rijzing waar te nemen. Liever dan in dienst te treden, arbeiden de jonge mannen, die in de termen zouden vallen, aan den aanleg van openbare werken, waarbij jaar op jaar veel werkvolk tegen hoog loon benodigd is. Zoolang de plaatsvervangende bij de militie behouden blijft, kan men op geen belangrijk aantal vrijwilligers rekenen. Beproefde men het des- nictemin, een staand leger van vrijwilligers te bekomen, zoo zouden de hand- gelden sterk klimmen en de kosten exorbitant hoog worden. En dan nog zoude men geen nationaal maar een geworven leger als het Engelsche bekomen. Dat leger zou maar al te dikwijls naar Indië worden gezonden, dat dit door samen- werking en overleg tusschen de Departementen van algemeen bestuur zou worden voorkomen, moet als een illusie worden beschouwd, die door de uitkomst zoude worden gelogenstraft. Voorts zoude ook een klein militieleger in de behoefte aan een voldoende reserve niet kunnen voorzien. De afscheiding tusschen het staande leger en de militie moet eindelijk afstuiten op de kaderquaestie. Voor de militie moet men elk jaar over het noodige kader kunnen beschikken; men zou dus telkens ten behoeve der militie het gansche staande leger moeten uiteenhalen. Dit zou een onthoudbare toestand zijn; ook is het de vraag, of de elementen, waaruit het staande leger zou zijn samengesteld, wel de meest geschikte zouden zijn om onderofficieren en korporaals voor de militie te leveren. Aan de bestaande vermenging van linietroepen en militieleger mogen vele bezwaren verbonden zijn, zij is met het oog op de kaderquaestie onvermijdelijk.

6°. Het samenblijvend gedeelte der militie langer onder de wapenen houden, met opoffering der herhalingsoefeningen, daardoor zou de persoonlijke druk van den verplichten dienst bij de militie worden verminderd, terwijl de herhalings- oefeningen tegenwoordig veelal op het moreel gehalte der troepen ongunstig werken; door gebruik te maken van de bepaling van art. 183 alin. 2 der Grond- wet kon dit denkbeeld naar men meende, zonder grondwetsherziening worden verwezenlijkt. De Commissie kan dit laatste niet toegeven. Volgens art. 183 alin. 1 der Grondwet worden in den regel eenmaal 's jaars herhalingsoefeningen gehouden. Nu brengt wel is waar de practijk mede, dat slechts een paar maal in de vijf jaren herhalingsoefeningen plaats hebben. Maar door de veelvuldig

voorkomende uitzondering, dat die oefeningen achterwege blijven, tot regel te verheffen, zoude men toch ongetwijfeld in strijd met de Grondwet handelen. Al ware dit echter anders, dan nog zou de Commissie er overwegend bezwaar tegen hebben, om de herhalingsoefeningen te laten varen. De manschappen blijven daardoor op de hoogte van den dienst, ook ingeval er bijvoorbeeld in de bewapening wijzigingen zijn aangebracht, terwijl anders, ook bij langer onder de wapenen houden van het samenblijvend deel der militie, altijd veel van het geleerde vergeten wordt. Om het gewenschte effect te verkrijgen, zou het blijvend deel der militie vrij groot moeten zijn; tegen de verzwareing van druk die hieruit zou voortvloeien, zou het achterwege blijven der herhalingsoefeningen niet opwegen. Een groot bezwaar tegen de herhalingsoefeningen, namelijk dat de manschappen daarvoor in den oogsttijd moeten opkomen, kan worden weggenomen door die oefeningen in een anderen tijd van het jaar te houden. De wanordelijkheden eindelijk, waartoe de herhalingsoefeningen somtijds aanleiding geven, zijn niet van dien aard als men het wel eens voorstelt, en kunnen zeer wel door gepaste maatregelen worden voorkomen.

7°. Verlenging van den dienstdtijd bij de militie. Die leden van de Commissie, die van gevoelen zijn dat een goede organisatie onzer levende strijdkrachten niet denkbaar is zonder herziening van het achtste hoofdstuk der Grondwet, meenen dat de Regeering op den verkeerden weg is, wanneer zij twee ongelijksoortige zaken wil bijeenvoegen of althans bijeenhouden. Door aanneming dezer wetsontwerpen zoude men verkrijgen geoefende militairen benevens schutterijen, samengesteld deels uit gewezen militairen, deels uit ongeoeffenden of weinig geoefenden, uit gewapende burgers; dat wil zeggen, met groote lasten zoude men slechts een geringe mate van weerbaarheid bereiken. Bij de tegenwoordige wijze van oorlogvoeren ware het onverantwoordelijk, niet voldoende voorbereide manschappen tegenover den vijand te stellen, en behoeft men voor de verdediging soldaten, die goed geoefend en militair gedisciplineerd zijn. Deze zijn zonder bovenmatige verhooging van het contingent alleen door verlenging van den dienstdtijd in voldoende hoeveelheid te verkrijgen. Ons geconcentreerd defensiestelsel vereischt een klein maar goed leger, dat slechts zoude worden verzwakt door samenwerking met de schutterij, die bovendien de beste elementen aan het leger onttrekt. Dit stelsel zal aan de natie de minste financieele en personeele lasten opleggen.

De overige leden der Commissie zijn van oordeel, deels dat men de verdediging des lands niet uitsluitend op het eigenlijke leger moet laten aankomen, maar ook andere personen dan de miliciens in den wapenhandel moet oefenen en tot de defensie moet laten medewerken, deels dat een zoo lange dienstdtijd der miliciens, als noodig zoude zijn wanneer de schutterijen niet aan de verdediging mochten deelnemen, te bezwarend ware, terwijl ook langs een anderen weg het doel te bereiken is, dat alleen voldoende geoefende en gedisciplineerde manschappen tegenover den vijand komen te staan. Wat de financieele gevolgen betreft, is de meerderheid van deze leden der Commissie van oordeel, dat dit stelsel integendeel tot zwaardere offers voor de schatkist zoude leiden.

8°. Vorming van een afzonderlijken ban of klasse der schutterijen uit de gewezen miliciens en oud-militairen, met invoering van persoonlijken dienstdplicht bij de militie en algemeenen dienstdplicht bij de schutterijen, en met strenge localiseering van de militie. Door invoering van den persoonlijken dienstdplicht bij de militie zal een betrekkelijk groote kadermacht worden verkregen, meer dan sterk genoeg om ook den eersten ban der schutterijen te encadreeren. In dit stelsel worden zoowel de oefeningen der schutterijen ten platten lande als de verhooging van het militie-contingent overbodig. Het is het Pruisische systeem, in overeenstemming gebracht met onze Grondwet en met onzen volksaard. In Pruisen heeft men het na de vrede van Tilsit bij een berooide schatkist met het beste gevolg ingevoerd. Ook een niet-militaire natie als de onze moet er naar streven om de levende strijdkrachten met de minst mogelijke middelen naar behooren te organiseeren; en daartoe wijst dit stelsel den weg.

De Commissie is omtrent de vraag, of het zoo even ontwikkeld stelsel al dan

niet de voorkeur verdient boven dat der Regeering, niet geheel tot eenstemmigheid kunnen geraken, doch acht zich verplicht de gedachtenwisseling, die daarover in haar midden heeft plaats gehad, hier in het kort terug te geven.

De voorstanders van dit stelsel wezen er op, dat zij met de Regeering het beginsel aannemen van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen voor alle mannelijke ingezetenen van één en twintig tot dertig jaren, voor zoover deze fysiek geschikt en niet bij leger, marine of militie in dienst zijn. Na een vijfjarigen dienst bij de militie komen de manschappen in de schutterij, waarin zoowel personen van één en twintig tot vijf en twintig, als van zes en twintig tot dertigjarigen leeftijd dienen. Nu vormt de Regeering twee klassen van schutters, een van onvoldoende of nietgeoefenden, en een van personen, die bij de schutterij geoefend zijn, met gewezen miliciens en andere militairen. Om de beide categoriën, die de laatstgenoemde klasse zullen uitmaken, te kunnen vereenigen, is intusschen een zeer streng systeem van oefening noodig. Deze zware schutterplicht wordt door het voorgedragen stelsel aan de ingezetenen bespaard. Er worden dan drie klassen van schutters gevormd: de eerste bestaande uit oud-miliciens en oud-militairen, de tweede uit de stedelijke schutters, voor zoover zij niet tot de eerste klasse behooren, de derde uit de schutters van die gemeenten, waar het houden van oefeningen in tijd van vrede groote bezwaren oplevert. Op deze wijze zullen met minder druk veel beter resultaten worden verkregen. De oefeningen der plattelandsschutterijen in vreedetijd, die ook bij gebreke van een voldoende kader zeer weinig vruchten beloven, vallen dan weg; hetgeen niet wegneemt, dat men ook ten platten lande, door het oprichten van schietbanen, het uitloven van schietprijzen, enz., 's lands weerbaarheid kan bevorderen. Verhooging van het militie-contingent is in dit stelsel niet noodig, omdat de eerste klasse der schutterij ten allen tijde beschikbaar en bruikbaar is tot bezetting onzer liniën. Behalve het leger tot zijn tegenwoordige sterkte zal men namelijk voor den eersten ban der schutterijen, na aftrek van het gewoon verloop, bij het tegenwoordig bestaande contingent verkrijgen omstreeks 40.500 oud-miliciens, waarbij nog zal komen een zeker getal, stel 1000, oud-militairen; te zamen dus pl. m. 41.500 man. Voegt men daarbij het uit vrijwilligers en militie bestaande leger volgens zijn tegenwoordige sterkte, dan verkrijgt men een macht van ruim 95.000 man, die geringer in aantal maar veel bruikbaar zal zijn dan die, welke in het stelsel der Regeering zou worden verkregen.

Hoe zal men nu den eersten ban der schutterijen encadreeren? In het stelsel der Regeering heeft men kader noodig voor de geoefende klasse der schutterij, ter sterkte van 81.000 man. De Regeering wil dit kader trekken uit de schutterij zelve. Wel spreekt zij ook van kader voor de schutterij, uit het leger te verkrijgen, maar dit is niet meer dan een vrome wensch, daar het leger zelf niet genoeg kader heeft. In het aanbevolen stelsel reduceert zich het bezwaar van het kader voor de onmiddellijk tegenover den vijand te stellen schutterafdeelingen tot de helft, daar men daarvoor slechts 41.500 man heeft te encadreeren. Geheel op te lossen is dit bezwaar echter alleen door invoering van verplichten persoonlijken dienst bij de militie; zonder dezen is geen bruikbaar kader voor den eersten ban der schutterij te verkrijgen.

Het aanbevolen stelsel, voegden deze leden der Commissie er bij, heeft voor zich de proef der ervaring, terwijl er geen enkel practisch bezwaar tegen is aan te voeren; alleen kan men bezwaar hebben tegen den verplichten persoonlijken dienst uit niet-militaire oogpunten.

De bedenkingen, die na de ontwikkeling van dit stelsel daartegen werden ingebracht, betroffen zoowel het beginsel als de uitvoering. In de eerste plaats zag men in een eersten ban der schutterijen, gevormd uit gewezen miliciens, de strekking om art. 182 der Grondwet te ontduiken. De miliciens moeten na een vijfjarigen dienst worden ontslagen; doch aan dit voorschrift wordt te kort gedaan, wanneer men hen daarna nog tot een vermomden militiedienst noodzaakt. Men zegt wel dat men hen slechts schutterdiensten laat verrichten, maar het geheele stelsel is er op gebaseerd, dat die personen hoofdzakelijk in oorlogstijd zullen dienen. Door juist hen in de eerste plaats tegenover den vijand in

het vuur te brengen, verdeelt men de plichten der schutters ongelijk en handelt men niet overeenkomstig de Grondwet. Dit bezwaar treft het aanbevolen stelsel nog sterker dan dat der Regeering. In het eerstgenoemde verkrijgt men vijf categoriën van militairen: 1°. vrijwilligers; 2°. miliciens; 3°. gewezen miliciens onder den naam van schutters; 4°. geoefende (stedelijke) schutters; 5°. niet-geoefende (plattelands) schutters. Of, met eenigszins andere woorden: vrijwilligers, miliciens, oud-miliciens, schutters en landstorm. Men vormt dus uit de oud-miliciens een wapenmacht, die buiten de bedoeling der Grondwet valt. Tegenover de miliciens is het een groote onbillijkheid, dat zij eerst vijf jaren lang als zoodanig moeten dienen en daarna nog weder vijf jaren lang er aan bloot staan, om bij het uitbreken van een oorlog het eerst op de bres te worden gesteld. Deze dubbele druk op dezelfde personen is volgens sommigen in het algemeen, volgens anderen althans onder de tegenwoordige Grondwet, te zwaar en niet te rechtvaardigen. De afschaffing der plaatsvervangende zal men op deze wijze tegenhouden in plaats van bevorderen. Wanneer ieder, die in de loting valt, daarenboven nog bij de schutterijen een zwaardere taak zal hebben te vervullen, zal het aantal tegenstanders van den verplichten persoonlijken dienst ongetwijfeld nog toenemen. Het verkrijgen van kader voor de schutterij, op grond waarvan men thans de invoering van den verplichten persoonlijken dienst bij de militia aanbeveelt, is overigens een resultaat dat, hoe belangrijk ook op zichzelf, niet in verhouding is tot de bezwaren, die tegen afschaffing der plaatsvervangende bestaan.

Voorts werd gevraagd, of men de 41.500 man gewezen miliciens en militairen, waaruit de eerste ban der schutterijen moet bestaan, inderdaad wel zal verkrijgen? Ook van dezen toch zal een belangrijk deel op het platteland wonen, gelijk zich onder de 49.000 gewezen miliciens, welke de schutterijen in het stelsel der Regeering zullen bevatten, 13.000 bewoners van het platteland zullen bevinden. Hoe zal men deze personen, nadat zij op hun vijf en twintigste jaar als miliciens zijn ontslagen, vinden wanneer men hen noodig heeft? Immers zij wonen wijd en zijd verspreid en worden niet meer geoefend. Wel verliest deze bedenking een deel van hare kracht, omdat het aanbevolen stelsel 95.000 man belooft te leveren, waarvan echter een gedeelte tot eerste aanvulling der geleden verliezen zal bestemd zijn; maar toch is zij niet geheel van gewicht ontbloot, te meer omdat men er ook op moet rekenen dat vele oud-miliciens in het huwelijk zullen getreden zijn. Een andere vraag is deze, of een man, die gediend heeft, uit den ban der militaire discipline is ontslagen en in de burgermaatschappij is teruggekeerd, en uit die maatschappij in den eersten ban der schutterij wordt opgeroepen, terstond weder een bruikbaar soldaat zal zijn? Vooral met betrekking tot de ten platten lande wonende oud-miliciens is deze vraag van belang. Indien men meent dat zij, voor den eersten ban der schutterijen opkomende, dadelijk bruikbaar zullen zijn, waarom onderwerpt men de gewezen miliciens in de steden dan nog aan oefeningen? Waarschijnlijk zoude het wel blijken, dat zij veel hebben vergeten en nog slechts hoogst middelmatige soldaten zijn. In Pruisen zijn de oefeningen degelijker, en worden de manschappen na hun ontslag ook nog wel tot het bijwonen van manoeuvres opgeroepen. De strenge localisering, die men beoogt, is wel uitvoerbaar voor de infanterie en voor het midden des lands, maar niet voor de andere wapens en voor de streken, die buiten de verdedigingsliniën gelegen zijn. Eindelijk zal het moeilijk zijn van diegenen onder de gewezen miliciens partij te trekken, die bij de cavalerie, de mineurs, enz., gediend hebben; een bezwaar dat zich daar, waar geen artillerie-schutterij bestaat, ook ten aanzien der gewezen artilleristen voordoet. Immers voor de infanterie-schutterij staan de gewezen cavaleristen, enz., met ongeoeffenden gelijk.

Deze bedenkingen werden door de voorstanders van genoemd stelsel op de volgende wijze beantwoord. De Grondwet laat, blijkens de artt. 177 en 189, volkomen vrijheid om de gewezen miliciens tot een afzonderlijken ban te vereenigen. Dit is geen verlenging van den dienst bij de militia. Immers het hoofdcriterium daarvan is dat men zijn woonplaats moet verlaten, om in de kazerne te wonen en in de garnizoenen ook in vredetijd militaire diensten te verrichten. Doch hiervan is in dit stelsel geen sprake. De vredesindeeling der

schutterijen blijft zuiver gemeentelijk; in elke gemeente wordt een bataljon, een compagnie of een nog kleiner onderdeel der schutterij gevormd. Het denkbeeld is niet, om de oud-gedienden in de steden tot vele oefeningen te verplichten, maar om zich ten hunnen aanzien tot een vier- of vijftal inspectiën te bepalen. Het zal in elk geval een veel lichter dienst zijn, dan hun volgens de voorstellen der Regeering zoude worden opgelegd. Wil men dit nu een vermoeden militiedienst noemen, dan is dit een opvatting, waarover niet te redeneeren valt. Overigens is de oplossing van het militaire vraagstuk eenvoudig genoeg, wanneer men een leger van 60.000 man voldoende acht. Maar wanneer men, gelijk vrij algemeen het geval is, minstens 80.000 à 90.000 man voor de verdediging noodig acht, dan wijst het aanbevolen stelsel den besten weg, om de vereischte strijdmacht te verkrijgen. De billijkheid jegens de gewezen miliciens wordt het best in acht genomen, wanneer men hen slechts als deel van een volkomen weerbare wapenmacht tegenover den vijand brengt. In het stelsel der Regeering nu zoude men, wel verre van met honderd uren oefening te kunnen volstaan, op het allerm minst drie honderd uren behoeven om een eersten ban der schutterijen te vormen, dien men met eenig vertrouwen tegenover den vijand zou kunnen stellen. Neemt men met minder oefeningen genoegen, dan verkrijgt men een slechten troep, die groote verliezen zal lijden; de geschiedenis van den Fransch-Duitschen oorlog van 1870/71 levert hiervan het overtuigend bewijs. Die verliezen bepalen zich niet tot de onvoldoende geoefenden, maar de geoefenden (oud-miliciens) deelen daarin evenzeer. Daarentegen brengt een kleine, maar goed geoefende troep de verliezen tot een minimum terug. Het belang der gewezen miliciens wordt dus in het aanbevolen stelsel veel beter behartigd, dan in dat der Regeering. Over de afschaffing der plaatsvervanging behoeft hier niet verder te worden gesproken. De persoonlijke dienstplicht is, even goed als in dit stelsel, noodig in dat der Regeering, dat daarmede als bruikbaar stelsel staat of valt.

Dat men de 13,000 ten platten lande wonende oud-miliciens niet onder de wapenen zoude kunnen krijgen, wanneer het noodig was, kan niet worden toegegeven. Het spreekt vanzelf, dat alles reeds in vredestijd voor het geval van oorlog moet zijn geregeld. Ieder man die ontslagen wordt, ontvangt een kaart, waarop zijn verplichtingen bij mobilisatie zijn omschreven, en waaraan hij zich slechts strikt te houden heeft. Meent men dat hij onwillig zal zijn? Maar waarom zal hij onwillig zijn wanneer hij als schutter moet opkomen, terwijl in 1870 gebleken is dat hij behoorlijk opkomt, wanneer hij als milicien wordt opgeroepen? Er zal geen wrvel over de mobilisatie ontstaan, mits slechts alle manschappen gelijkelijk moeten opkomen; en ook de plattelandsschutterij dient terstond onder de wapenen te worden geroepen, daar de eerste daad des vijands op ons grondgebied zal zijn, hare opkomst te verbieden. Wat de bruikbaarheid der oud-miliciens betreft, in Duitschland heeft men met betrekking tot de landweer hetzelfde bezwaar gemaakt, dat daar evenwel door in den oorlog van 1870 opgedane ondervinding schitterend is gelogenstraft. Verscheidene divisien landweer zijn destijds onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog gemobiliseerd en gebezigd eerst voor de kustbezetting, later voor Metz, waar zij zich uitstekend hebben gehouden. Deze manschappen waren niet gedurende den reservetijd opgeroepen, maar hunne eerste oefening was degelijk geweest. De lange diensttijd, die in Pruisen wettelijk is aangenomen, reduceert zich voor de meeste dienstplichtigen tot een veel korteren. Elk jaar, nadat de groote oefeningen zijn afgeloopen, worden zeer velen hunner naar huis gezonden. Feitelijk duurt de driejarige diensttijd voor de meesten en met name bij de infanterie, niet meer dan ruim twee jaren. Wel spreekt de wet van herhalingsoefeningen, maar deze zijn soms jaren achtereen achterwege gebleven. Daarentegen duurt hier te lande de eerste oefening een jaar; $\frac{5}{7}$ van iedere lichte blijft langer onder de wapenen, gewoonlijk nog vijf maanden; voegt men daarbij slechts twee herhalingsoefeningen, elk van zes weken, dan verkrijgt men een diensttijd van twintig maanden, of slechts weinige maanden minder dan de feitelijke diensttijd in Pruisen. Er bestaat bovendien geen overwegend bezwaar, om de miliciens in het laatste dienstjaar onder de wapenen te

roepen tot het bijwonen eener herhalingsoefening, ten einde daardoor nog meer van hunne bruikbaarheid verzekerd te zijn.

Het bezwaar van de cavaleristen, genie-soldaten, enz., kan worden opgelost, door zich te bepalen tot infanterie- en artillerie-schutterij, en de cavaleristen en genie-soldaten eenvoudig bij de infanterie-schutterij in te deelen. De localiseering eindelijk is naar het aanbevolen stelsel zeer goed mogelijk. Natuurlijk moet men aannemen dat de dislocatie wordt ingericht overeenkomstig het aan te nemen stelsel. In het dislocatieplan van den Minister zouden trouwens slechts geringe verschikkingen noodig zijn, om aan de behoeften der defensie overeenkomstig de ontwikkelde denkbeelden te voldoen.

Aan het einde dezer gedachtenwisseling is de meerderheid der Commissie van gevoelen, dat het stelsel van een eersten ban der schutterijen, samengesteld uit gewezen miliciens en oud-militairen, in ernstige overweging verdient te worden genomen, en wenscht zij de aandacht der Regeering daarop zeer in het bijzonder te vestigen.

1°. Naar het oordeel van de Regeering zou de invoering van oefenplicht op de scholen geen ander voordeel kunnen opleveren, dan dat de jongelieden eenige bedrevenheid verkregen in de beginselen van den wapenhandel. Die bedrevenheid zou zeker het spoediger bereiken van den gewenschten graad van geoefendheid bij leger of schutterij bevorderen; zij zou echter nimmer *den dienst* bij die wapenmachten overbodig kunnen maken.

De bedoelde oefenplicht alléén kan, zooals door de Commissie te recht is opgemerkt, geen bruikbare strijdmacht opleveren, en zou daarom den dienstplicht bij leger of schutterij geenszins kunnen vervangen.

De Regeering is gaarne bereid, met het oog op het nut dat, ook volgens hare zienswijze, aan het onderwijs in den wapenhandel op de scholen verbonden kan zijn, het houden van dergelijke voorbereidende militaire oefeningen aan te moedigen, zooals trouwens reeds thans door haar wordt gedaan. Zij meent echter dat vooralsnog geen verplichting tot het bijwonen dier oefeningen behoort te worden opgelegd, maar dat de deelneming daaraan, als uitbreiding van het gymnastisch onderwijs, vrijwillig moet blijven, én dat zij zich dus moet bepalen tot het opwekken van den lust en het vergemakkelijken van de gelegenheid tot die deelneming.

2°. De Regeering vereenigt zich volkomen met de meening der Commissie, dat een politieleger van 10.000 man, ten eenenmale onvoldoende zou zijn ter bereiking van het doel, dat aan de regeling van onze levende strijdmachten ten grondslag behoort te liggen.

3°. De Regeering schaaft zich aan de zijde van de leden der Commissie, die zich met het hierbedoelde stelsel *niet* kunnen vereenigen.

Tegen het denkbeeld om den dienst bij de schutterijen aanmerkelijk uit te breiden, heeft zij ernstige bedenkingen, en zij is met bedoelde leden van oordeel, dat de personeele lasten bij deze regeling veel zwaarder zouden drukken, ook al bleven zij gedurende korteren tijd opgelegd. Ongetwijfeld is dan ook een tienjarige dienst bij de schutterijen, zooals die bij de Regeeringsvoorstellen wordt beoogd, in het belang van de schutterplichtigen verreweg te verkiezen boven den zooveel zwaarderden dienst gedurende vijf jaren.

Bovendien zou bij dit stelsel evenmin het leger als de schutterij de sterkte verkrijgen, die naar de overtuiging der Regeering wordt gevorderd, om onder alle omstandigheden naar behooren in de eischen der verdediging te kunnen voorzien, en om aan de natie het vertrouwen in hare kracht te schenken, dat zoo onmisbaar is om de verdediging met energie en volharding te kunnen voeren.

Immers, het aantal der 20-jarige mannelijke ingezetenen, die, volgens de besproken regeling, jaarlijks voor de militie, de schutterij en de reserve bestemd zouden worden, zou gemiddeld ongeveer 35.000 bedragen. Na aftrek van ongeveer 5000 man voor fysiek ongeschikten, uitgeslotenen en vrijwillig dienenden en voorts aannemende dat hoegenaamd geen vrijstellingen zouden worden

gegeven, zouden daarvan ongeveer 30.000 man beschikbaar blijven; dus voor militie, schutterij en reserve ieder 10.000 man.

De sterkte eener lichte der militie voor het leger zou mitsdien — aannemende dat jaarlijks 600 man voor den zeedienst werden bestemd — slechts 9400 man bedragen, of 2600 man *minder* dan volgens het voorstel der Regeering; zoodat de legersterkte ruim 11.000 man beneden het door de Regeering noodig geachte cijfer zou blijven. Ten gevolge van deze inkrimping zou het onmogelijk zijn, het leger, in verband met de daarvoor weggelegde taak, behoorlijk te organiseeren, en de Regeering zou daartegen dan ook overwegende bedenking hebben.

De schutterijen zouden, na aftrek van het verloop, totaal hoogstens 45.000 man tellen; doch indien men in aanmerking neemt dan het, ook bij de besproken regeling, onuitvoerbaar zou zijn, om de schutterijen in alle gemeenten volledig te oefenen, zou de sterkte van het gedeelte, dat voor dadelijk gebruik in den oorlog beschikbaar zou zijn, buiten twijfel nog eenige duizendtallen manschappen minder bedragen. Zoodoende zou niet voldaan worden aan den eisch, door de Regeering ten aanzien van de sterkte der schutterijen noodzakelijk geacht: dat die ons namelijk in staat moet stellen, om den oorlog, ook nadat onverhoopt ernstige verliezen mochten zijn geleden, gedurende geruimen tijd met onverminderde kracht en energie te kunnen volhouden; dat dus, na aftrek van de benoodigde troepen voor dadelijk gebruik tegenover den vijand, talrijke reserves, zoo voor veldleger als voor bezettings- en bewakingstroepen moeten overblijven; dat in één woord een, in zekeren zin onuitputtelijke bron van weerstand tegen vijandelijke aanvallen, voorhanden moet zijn.

Het denkbeeld om, behalve de militie en schutterijen, van een gedeelte der dienstplichtige ingezetenen, een zoogenaamde *reserve* te vormen, die geen deel zou nemen aan oefeningen of diensten in vredestijd, zou voorts in strijd zijn met het door de Regeering op den voorgrond gestelde beginsel van algemeen oefenplicht voor de weerbare bevolking. Ook uit dien hoofde zou het hier bedoelde stelsel niet voldoen aan den eisch, die, naar het oordeel van de Regeering, door de regeling der schutterijen moet worden vervuld; dat namelijk deze krijgsmacht het werktuig behoort te worden waarmede de natie, vertegenwoordigd door de kern der bevolking, door *alle* weerbare mannen van bepaalden leeftijd, het vaderland tegen vreemd geweld verdedigt, het middel dus om *alle* ingezetenen in staat te stellen aan den natuurlijken en grondwettigen plicht te voldoen: het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat.

De korte duur van den dienstdienst zou overigens ook uit een oeconomisch oogpunt moeten worden veroordeeld. Voor de oefening van militie en schutterijen worden, juist voornamelijk in de eerste vijfjarige periode van den dienst, hoogst aanzienlijke offers, zoo in geld als in personeele lasten van de natie gevorderd. Het zou zeker weinig in overeenstemming zijn met de beginselen eener gezonde staathuishoudkunde, indien men het op die wijze gevormd kapitaal van militaire geoefendheid ongebruikt liet, zoo korten tijd nadat het vruchten begon te dragen in het belang van 's lands weerbaarheid, en terwijl daaraan voor de verdediging nog zoo dringend behoefte blijft bestaan. En daar ook de Regeering van gevoelen is, dat het, uit een militair oogpunt, wenschelijk is de levende strijdkrachten niet uitsluitend samen te stellen uit jongelieden, maar ten deele ook uit personen van iets rijperen leeftijd, acht zij een verlenging van den dienstdienst tot *tien* jaren, in ieder opzicht doelmatig en noodzakelijk.

De Regeering komt mitsdien tot het besluit dat door de hier bedoelde regeling niet zou worden voldaan aan de eischen, welke ten aanzien van de inrichting en de sterkte van leger en schutterijen behooren te worden gesteld, terwijl daarbij niettemin aan de ingezetenen meer drukkende lasten zouden moeten worden opgelegd, dan bij toepassing van hare voorstellen het geval zal zijn.

4°. Ook met deze regeling zou de Regeering niet kunnen instemmen. Algemeene dienstplicht bij de militie zou, volgens hare zienswijze, in strijd zijn met de grondwettige voorschriften betreffende de regeling der levende strijdkrachten,

terwijl die voorschriften ook niet zouden veroorloven dat de instelling van schutterijen achterwege werd gelaten.

Maar ook afgescheiden van de bezwaren, welke uit de Grondwet tegen het bedoelde stelsel voortvloeien, zou dit, naar de meening der Regeering, niet voor toepassing in aanmerking kunnen komen, dewijl de daaraan verbonden personeele lasten de ingezetenen in zoodanige mate zouden drukken en de daardoor veroorzaakte kosten tevens zoo hoogst aanzienlijk zouden zijn, dat het in 's lands belang onaanemelijk zou zijn te achten.

En dit vooral, omdat de militaire eischen een dergelijke uitbreiding van den dienstplicht bij de militia geenszins vorderen. De sterkte welke de militia met het voorgestelde jaarlijksche contingent zal bereiken, wordt door de Regeering voldoende geacht om een leger van doelmatige samenstelling te kunnen vormen, dat de kern van ons weerstandsvermogen tegen vijandelijke aanvallen kan uitmaken; terwijl de schutterijen, bij de beoogde inrichting, ons daarbij een strijdmacht zullen verschaffen, die, naast en met het leger gebruikt, ons tot een langdurige en hardnekkige verdediging in staat zal stellen. In de behoeften voor de defensie kan zodoende op behoorlijke wijze worden voorzien, met veel minder drukkende lasten en geringere uitgaven dan bij eenige andere regeling der levende strijdkrachten, die, uit een militair oogpunt, den toets der deugdelijkheid zou kunnen doorstaan.

Het denkbeeld om, bij toepassing van algemeenen dienstplicht bij de militia, een afzonderlijke klasse te vormen van de gegoede miliciens, zou de Regeering, instemmende met hetgeen daartegen door de Commissie is aangevoerd, niet ter verwezenlijking kunnen aanbevelen. De afscheiding van bepaalde categoriën van jongelieden zou ongetwijfeld leiden tot een bevoorrechtiging van die miliciens; een maatregel die onbillijk zou zijn tegenover de minder gegoede dienstplichtigen; die dan ook ongunstig zou werken op het moreel van laatstbedoelden en diensgevolge de militaire belangen eerder zou schaden dan bevorderen.

5°. De Regeering acht de bestaande vermenging van vrijwillig dienenden en militia niet alleen onvermijdelijk, maar ook doelmatig; terwijl zij, blijkens hare beschouwingen in de voorgaande bladzijden van dit Verslag gesteld, tevens van oordeel is, dat daardoor in geenen deele inbreuk wordt gemaakt op de bepalingen der Grondwet.

De *verplichting* tot instandhouding van een afzonderlijk staand leger, aangevoren uit vrijwilligers en bestemd om gebruikt te worden in de koloniën en in het Rijk in Europa, kan, indien men de geschiedenis raadpleegt en de waarschijnlijke bedoeling van den grondwetgever in aanmerking neemt, uit die bepalingen niet worden afgeleid, en wordt dan ook door de Regeering niet erkend.

Evenwel, zij kan niet betwisten dat, volgens de Grondwet de *bevoegdheid* bestaat om zoodanige krijgsmacht in het leven te roepen, en dus kan de vraag worden gesteld, of die maatregel op zichzelf beschouwd, uitvoerbaar en in 's lands belang wenschelijk is.

De Regeering meent, dat, zooals reeds bij de bespreking van § 4 der Algemeene beschouwingen over het militair vraagstuk door haar werd aangeteekend, die vraag bepaald ontkennend moet worden beantwoord.

In de eerste plaats toch zou, naar hare overtuiging, geen genoegzaam aantal vrijwilligers voor de vorming van een krijgsmacht als waarvan hier sprake is, te vinden zijn, indien daaraan een slechts eenigszins belangrijke sterkte moest worden gegeven. Het middel om, door verhooging der handgelden, de werving te bevorderen, zou niet genoeg baten, terwijl daarvan bovendien uitgaven het gevolg zouden zijn, niet evenredig met het daardoor af te werpen nut. Men moge uit een militair oogpunt het feit betreuren, niet te ontkennen is het, dat in den tegenwoordigen tijd, bij de jongelieden de lust om zich voor verscheidene jaren achtereen, aan den militairen dienst te verbinden, niet groot is. De oorzaken van dit verschijnsel liggen evenwel voor de hand.

De leden der Commissie die met de Regeering omtrent dit punt eenstemmig

denken wezen er reeds op, dat de handwerksman in de burgermaatschappij ruimere verdiensten kan vinden dan in de gelederen, ruimer dan hem hierin ooit kunnen worden aangeboden.

Het uitloven van hooge premieën bij indiensttreding, kan in dezen toestand geen algemeene en blijvende verandering brengen. Wel zullen daardoor *enkelen* zich laten verlokken, maar de degelijke ambachtsman zal, indien hij niet gedreven wordt door lust tot den militairen dienst zelve, het vooruitzicht op vaste, flinke inkomsten niet prijsgeven voor het tijdelijke voordeel van een som gelds te ontvangen, waarvoor hij zich gedurende eenige jaren in minder gunstige geldelijke omstandigheden zou zien geplaatst.

Daarbij komt dat de militaire dienst verplichtingen oplegt, die velen ongaarne dragen, en dat zij ook in andere opzichten — als bijv. ten aanzien van het sluiten van huwelijken — onvermijdelijk de individueele vrijheid eenigermate moet beperken.

De meening, dat door afschaffing van de plaatsvervanging bij de militia, het aantal vrijwilligers belangrijk zou toenemen, wordt door de Regeering niet gedeeld. Zij betwijfeld ten sterkste of de personen die thans, tegen zeer hooge belooning, als plaatsvervanger dienstdoen — en waarvan velen bij herhaling als zoodanig optreden — zich als vrijwilliger zouden laten aanwerven, op veel minder gunstige voorwaarden en bovendien onder verplichting om den *geheelen* diensttijd onder de wapenen door te brengen, terwijl zij als plaatsvervanger minstens *drie* van de *vijf* jaren in het genot van onbepaald verlof zijn.

Maar gesteld al dat, bij invoering van den persoonlijken dienstplicht, het merendeel der plaatsvervangers als vrijwilligers in de gelederen kwam, dan nog zou daarmee geen staand leger van eenigszins beduidende sterkte te vormen zijn.

Ging men intusschen in de bestaande omstandigheden, tot de oprichting van een afzonderlijk leger van vrijwilligers — bestemd om ook in de koloniën te dienen — over, dan zou zulks, naar de vaste overtuiging van de Regeering, zeer ten nadeele zijn van den dienst bij de speciale wapens en korpsen hier te lande. De tegenwoordige vrijwilligers bevinden zich namelijk hoofdzakelijk bij de regimenten huzaren, het eskadron ordonnansen, de korpsen bereden artillerie, de pontonniers, de torpedisten.

Met het oog op den geruimen tijd, die voor volledige oefening bij deze korpsen vereischt wordt, en op de dienstverrichtingen daarbij in het algemeen, zou het zeer ongewenscht zijn ze geheel uit militia samen te stellen. En hiertoe zou men toch in het besproken geval moeten overgaan. De vrijwillige troepen zouden buiten twijfel veelal voor een aanzienlijk gedeelte, nu en dan zelfs geheel, in de koloniën zijn: en daar het in ieder geval onzeker zou zijn, of die troepen, bij eventueele behoefte daaraan, in het moederland dadelijk beschikbaar zouden zijn, zou het niet aangaan voor de landsverdediging op speciale korpsen, daartoe behoorende, te moeten rekenen. Ten gevolge van de afscheiding van vrijwilligers en miliciens zou voorts het jaarlijksch contingent der militia moeten worden verhoogd, om de speciale korpsen op de organieke sterkte te kunnen houden; terwijl ook het blijvend gedeelte op een hooger cijfer zou dienen te worden gesteld, om de miliciens bij bedoelde korpsen minstens twee jaar onder de wapenen te kunnen houden, wat voor de oefening een vereischte zou zijn.

Er kan dan ook zeer zeker geen sprake van zijn, dat het militiacontingent niet zoo groot zou behoeven te zijn als thans. De meening van de voorstanders der hierbedoelde regeling, dat men, naast het staande leger als kern, zou kunnen volstaan met een militia-leger van belangrijk mindere sterkte dan het tegenwoordige, is, naar het gevoelen van de Regeering, ten eenenmale onjuist. Veeleer zou het omgekeerde waar zijn, en zou men ter vervanging van de vrijwilligers, waarop voor de landsverdediging niet meer zou vallen te rekenen, jaarlijks een grooter aantal miliciens moeten blijven.

De bewering, in het Verslag geuit, dat bij ons geconcentreerd defensiestelsel geen behoefte bestaat aan een talrijke krijgsmacht, en dat met een betrekkelijk

geringe macht tot bezetting der liniën en tot vorming van een klein veldleger kan worden volstaan, mist overigens allen grond. Naar de zienswijze van de Regeering is de meening, als zou ons land, behoorlijk en langdurig, met *weinig* troepen te verdedigen zijn, een dwaalbegrip, dat, indien het inderdaad in ons krijgswezen toepassing vond, noodlottige gevolgen na zich zou slepen. Gaat men de eischen voor de verdediging, na, en stelt men zich, niet slechts in algemeene termen, maar in verband met de plaatselijke toestanden en met de vermoedelijke ondernemingen des vijands, de taak van onze levende strijdkrachten tot in bijzonderheden voor oogen, dan komt men tot een geheel andere gevolgtrekking, dan is men veeleer geneigd te vreezen dat wij *nimmer genoeg* troepen zullen kunnen hebben. Om die reden tracht de Regeering dan ook, door hare voorstellen, een krijgsmacht te scheppen van zoo ruime sterkte, als, in verband met de overige daarbij betrokken belangen, mogelijk is; een krijgsmacht die ons in staat zal stellen naar behooren en gedurende geruimen tijd, in de eischen eener hardnekkige verdediging te voorzien. En hoezeer nu gezegd moge worden, dat de troepen, volgens de Regeeringsvoorstellen te verkrijgen, niet behoorlijk geoefend, georganiseerd en geëncadreerd zullen zijn — dergelijke beweringen zijn door niets bewezen, en worden volkomen krachteloos gemaakt door de verzekering van de Regeering, dat zij maatregelen zal treffen om de tot stand te brengen krijgsmacht, ook wat hare inrichting betreft, aan het doel te doen beantwoorden. Dat zulks onmogelijk zou zijn, bij goeden wil en ernstig streven, ook van de zijde der natie, kan a priori niet worden beweerd; de ondervinding slechts kan daaromtrent uitspraak doen. De Regeering echter koestert te dien aanzien geen twijfel, en meent dat de toepassing van hare voorstellen, juist met het oog op de betrekkelijk geringe lasten die daarbij voor een alleszins voldoende regeling der levende strijdkrachten worden gevorderd, ten volle de proef waard is.

De Regeering deelt ten slotte de meening, dat de afscheiding van vrijwilligers en miliciens onuitvoerbaar zou zijn, wegens de bezwaren welke aan de voorziening in de behoefte aan kader voor de militie verbonden zouden zijn. De bestemming van het staande leger, om ook in de koloniën te dienen, zou veelal niet toelaten dat dit leger kader afstond om de militie te oefenen; een afzonderlijk kader voor de militie zou dus noodig zijn, wat evenwel niet, of slechts ten koste van zware geldelijke opofferingen te verkrijgen zou zijn. Dat er tegenwoordig in ons leger geen plaats zou zijn voor den kleinen burgerstand, is minder juist. Er is in het kader nog steeds maar al te veel behoefte aan aanvulling; en verscheidene in den laatsten tijd ontworpen of tot stand gebrachte maatregelen hebben juist de strekking, personen uit den burgerstand tot dienstneming en verblijf bij het kader te doen besluiten. Dat aan de onderofficieren tegenwoordig op aanmerkelijk ruimere schaal dan vroeger, vergunning tot huwen, onder toekenning van bijzondere voordeelen, wordt verleend, had de Minister van Oorlog de eer, reeds bij vorige gelegenheden aan de Staten-Generaal kenbaar te maken.

6°. De Regeering vereenigt zich met het gevoelen van de Commissie, dat een stelsel waarbij het beginsel werd gehuldigd om de herhalingsoefeningen achterwege te laten, strijdig zou zijn met de bepalingen der Grondwet en nadeelig voor de geoefendheid der militie. Hoezeer wellicht voor sommige wapens, een verlenging van den eersten oefeningstijd wenschelijk is te achten, de Regeering zou die niet gaarne verkregen zien ten koste van de afschaffing der herhalingsoefeningen. Zij acht, met de Commissie, die oefeningen *onmisbaar*, en zou uit een militair oogpunt niets liever wenschen, dan telken jare *alle* met onbepaald verlof zijnde lichten, gedurende eenige weken onder de wapenen te kunnen doen komen. Hebben tot dusver bezwaren, ook van geldelijken aard, zich daartegen verzet, de Regeering stelt zich voor, na eventueele invoering eener gewijzigde militiewet te overwegen, of het niet mogelijk zal zijn, jaarlijks alle lichten op te roepen. Het bezwaar dat de manschappen door de herhalingsoefeningen *in den oogsttijd* aan hunne bezigheden worden onttrokken, zou grotendeels kunnen worden opgeheven, door de lichten niet gelijktijdig,

maar *achtereenvolgens* onder de wapenen te doen komen; in dier voege dat gedurende 3 à 4 zomermaanden, behalve de jongste lichter en c. q. het blijvend gedeelte van de tweede, telkens een der drie oudste lichter voor 4 à 6 weken in werkelijken dienst was.

Het is der Regeering niet gebleken, dat de herhalingsoefeningen aanleiding geven tot wanordelikheden. Er wordt bij opkomst en vertrek van de manschappen zooveel mogelijk toezicht uitgeoefend, en, mogen enkelen zich daarbij wellicht eens minder gepast gedragen, van eigenlijke ongeregeldheden of nadeelen voor het moreel gehalte der troepen is geen sprake.

Ook de Regeering is van oordeel, dat, om bij toepassing van de hierbedoelde regeling het gewenschte effect te verkrijgen, het blijvend deel der militie vrij groot zou moeten zijn. Niet alleen zou daardoor de militiedruk verzaard en de verdeeling van den dienstplicht minder billijk zijn, ook de geldelijke gevolgen van den maatregel zouden vermoedelijk nadeelig zijn.

Alles bij elkaar genomen, acht de Regeering dan ook die regeling niet aan te bevelen.

7°. De Regeering vereenigt zich in het algemeen met de meening van de laatstvermelde leden der Commissie. Tegen een aanmerkelijke verlenging van den dienstitijd bij de militie, met het doel om daardoor den dienst bij de schutterijen overbodig te doen worden, zou zij ernstige bezwaren hebben, aangezien daardoor de lasten van den militieplicht te groot zouden worden.

Bovendien zou die maatregel in strijd zijn met het beginsel van algemeene deelneming van de bevolking aan de taak der verdediging, een beginsel, dat, naar de overtuiging van de Regeering, moet worden gehuldigd, ook om de onbillijkheid weg te nemen, dat de Staat, uitsluitend aan een bij het lot aan te wijzen gedeelte der weerbare ingezetenen, de verplichting zou opleggen, om de natie en het land tegen vreemd geweld te verdedigen en alle lasten te dragen, aan de vervulling van die taak verbonden.

De meening dat wij met een *klein* leger zouden kunnen volstaan, heeft de Regeering reeds bij de bespreking van punt 5 dezer paragraaf bestreden; en op de bewering dat door toepassing der Regeeringsvoorstellen slechts een geringe mate van weerbaarheid zou worden bereikt, wenschte zij te antwoorden door een verwijzing naar hetgeen, bij genoemd punt 5, ten aanzien van soortgelijke beweringen door haar is aangeteekend.

Ook de Regeering is van oordeel dat slechts voldoende geoeffende en gedisciplineerde manschappen tegenover den vijand behooren te worden gesteld. Hare voorstellen hebben geen andere strekking, dan om tot de verwezenlijking van dit doel te kunnen geraken. Maar dat zonder bovenmatige verhooging van het contingent, alleen door verlenging van den dienstitijd bij de militie, een voldoende hoeveelheid soldaten zou zijn te verkrijgen, die behoorlijk zouden zijn voorbereid om tegenover den vijand op te treden, is een van die ontmoedigende uitlatingen, welke verlamd moeten werken op den ijver en de energie van zoovelen, wier hulp voor de verdediging niet kan worden gemist.

Tegenover *die* bewering stelt de Regeering met volledig vertrouwen haar gevoelen, dat, indien de natie slechts wil, indien slechts met lust en volharding aan de oefeningen bij de schutterijen wordt deelgenomen, het doel van haar streven zeer zeker zal worden bereikt; dat zoodoende met de minste geldelijke en personeele opofferingen een alleszins bruikbare strijdmacht zal worden gevormd.

Wel verre van in de schutterijen, hervormd en verbeterd zooals de Regeering zich zulks voorstelt, een element van verzwakking voor het krijgswezen te zien, is zij dan ook overtuigd dat deze wapenmacht aan onze levende strijdkrachten een gewenschte uitbreiding, aan ons weerstandsvermogen tegen vijandelijke aanvallen een hoog noodzakelijke versterking zal kunnen geven.

8°. De kenmerkende bijzonderheid van dit stelsel is de vorming van een afzonderlijke klasse der schutterijen, uit de gewezen miliciens en oud-militairen. Daar men zich de toepassing van dien maatregel kan denken, ook indien de

plaatsvervangings bij de militia werd behouden, komt de vraag betreffende de persoonlijke dienstvervulling bij de militia, als niet uitsluitend aan deze regeling verbonden, hierbij niet in de eerste plaats aanmerking. Strenge localisering der militia zou ook bij andere stelsels van legervorming kunnen en moeten worden toegepast; bij het ontwerpen van de Regeeringsvoorstellen is dat beginsel dan ook zeer bepaald op den voorgrond gesteld.

Voor de beoordeeling van deze regeling dient dus hoofdzakelijk de vraag te worden beantwoord, of de vereeniging van de oudgedienden bij leger en militia tot een afzonderlijke klasse van schutters, al dan niet wenschelijk en doeltreffend is te achten.

Met de bepalingen der Grondwet zou de Regeering zoodanigen maatregel niet in strijd achten; zij heeft dit reeds bij de bespreking van § 3 der *Algemeene Beschouwingen over het militaire vraagstuk* te kennen gegeven.

Er zou, naar haar oordeel, geen reden bestaan, waarom men de schutters, die door toepassing van algemeen dienstplicht, voor den dienst der schutterijen beschikbaar zijn gesteld, niet zou mogen verdeelen in verschillende categoriën, in verband met hunne meerdere of mindere geoefendheid of geschiktheid voor bepaalde dienstverrichtingen.

De Regeering wensch, blijkens hare voorstellen, geen andere verdeeling van de schutters wettelijk te zien vastgesteld, dan die in klassen van *geoefenden* en van *niet- of niet voldoende geoefenden* voor den werkelijken krijgsdienst; een verdeeling die zij noodzakelijk acht, om zekerheid te hebben dat slechts voldoende bruikbare manschappen tegenover den vijand zullen worden gesteld, en om waarborgen te verkrijgen dat de organisatie der schutterkorpsen, in verband met de eischen voor een snelle mobilisatie, op deugdelijken grondslag zal worden geregeld.

Maar een verdere splitsing van de *geoefende* schutters, bijvoorbeeld door vorming van korpsen, uitsluitend bestaande uit de gewezen miliciens en oud-militairen, zou volgens de letter der voorgestelde wetsbepalingen geenszins verboden zijn. De Regeering wensch aan de beslissing van het uitvoerend gezag over te laten, of wellicht te eeniger tijd overwegende redenen voor de een of andere onderverdeeling der klasse van geoefende schutters, of voor de vorming van speciale korpsen uit die categorie, zullen bestaan. Het vaststellen van bindende wettelijke bepalingen, waardoor zoodanige splitsing zou worden belet, zou zij niet doelmatig achten.

Maar, niettegenstaande dit alles, ligt het niet in hare bedoeling, om, overeenkomstig de hier besproken regeling, de gewezen miliciens en oud-militairen van de overige geoefende schutters af te scheiden, en zou zij zelfs, uit verschillenden hoofde, tegen dien maatregel ernstige bedenkingen hebben.

In de eerste plaats met het oog op het beginsel, dat daarbij op den voorgrond wordt gesteld. De voorstanders dezer regeling verklaren, dat zij, met de Regeering den algemeen dienstplicht bij de schutterijen voorstaan; doch dit is slechts in naam, geenszins in de daad het geval. Zij zouden, ja, algemeen dienstplicht invoeren, maar slechts als middel om de hand te kunnen leggen op de gewezen miliciens en oud-militairen, die zich in de schutterijen zouden bevinden. Immers, alléén op die schutters wordt door hen voor de landsverdediging gerekend; de overigen worden daarvoor zoo goed als geheel ter zijde gesteld; zij worden dan ook niet of bijna niet geoefend; zelfs wordt de zorg om daarvoor het noodige kader te verkrijgen op den achtergrond geschoven.

Op die wijze komt men dan ook tot een gedeeltelijke oplossing van de vraag, hoe in de behoefte aan kader voor de schutterijen zal worden voorzien, die werkelijk allereenvoudigst mag heeten.

Het deel van de schutterijen, *niet* behoorende tot den eersten ban, wordt zoodoende slechts een tamelijk overtollig aanhangsel van die wapenmacht, dat in stand wordt gehouden, geenszins met het oog op het daarvan te verwachten nut, maar uitsluitend omdat men daartoe gedwongen is; dewijl anders de gewenschte categorie van schutters niet kan worden verkregen.

Met een zoodanige toepassing van het beginsel van den algemeenen dienstplicht bij de schutterijen, kan de Regeering zich niet vereenigen; aangezien dat beginsel dan niet zou gelden, als het uitvloeisel van den natuurlijken en grondwettigen plicht, dat ieder burger de wapenen behoort te dragen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat, maar slechts als gevolg van het streven, om, voor den dienst bij de schutterijen, te kunnen beschikken over een bepaalde categorie van ingezetenen.

Op die wijze zou de toepassing van den algemeenen dienstplicht onbillijk zijn, tegenover hen van wier geschiktheid en diensten men partij wenschte te trekken; op die wijze zou gebroken worden met den door de Regeering als noodzakelijk op den voorgrond gestelden eisch, dat ieder ingezetene, naar zijn vermogen, behoort mede te werken aan de verdediging des vaderlands, en dat *allen*, voor zoo veel slechts eenigszins mogelijk, daartoe in vredestijd behooren te worden voorbereid.

Aan de handhaving en aan de stelselmatige uitvoering van dien eisch hecht de Regeering het grootst mogelijke gewicht. Men moge beweren dat ons land met betrekkelijk geringe macht is te verdedigen, de Regeering — zij gaf het reeds bij herhaling te kennen — is van oordeel, dat *de geheele natie*, vertegenwoordigd door *alle* weerbare burgers van den mannelijken leeftijd, gereed moet staan om, des gevorderd, den vijandelijken aanval te keeren. Geschiedt dit niet, is niet ieder staatsburger, bezield met ijver en geestdrift voor de zaak onzer vrijheid en onafhankelijkheid, gereed en geschikt om daaraan mede te werken, dan — het is hare vaste overtuiging — is aan een hardnekkig standhouden tegen overmacht *niet* te denken.

Het lijdt dan ook, volgens haar inzien, geen twijfel, dat, mocht eenmaal een oorlog uitbreken waarbij ons grondgebied wordt bedreigd, het »te wapen» zou worden uitgesproken, niet slechts voor de militie en een enkele categorie van schutters, maar voor alle weerbare ingezetenen die tot deelneming aan de verdediging in de termen zouden vallen.

In die overtuiging acht de Regeering het echter ook noodzakelijk, dat door de invoering van algemeenen oefenplicht, de vereischte geschiktheid voor die deelneming worde verkregen, door allen op wier hulp moet worden gerekend; en dat door volledige voorbereiding met betrekking tot organisatie, indeeling, enz., het noodige worde verricht, om hen voor dadelijk gebruik tegenover den vijand zoo veel mogelijk beschikbaar te kunnen stellen.

De taak, die in hoofdzaak aan de schutterijen moet worden opgedragen, maakt het mogelijk dat zij, ook bij geringere geoefendheid dan het leger behoort te bezitten, belangrijke diensten bij de verdediging zal kunnen bewijzen. Met een stelselmatige opleiding en een voortgezette oefening gedurende een tiental jaren, zooals door de Regeering worden beoogd, kan aan de groote meerderheid van de schutters, die te voren niet in het leger of bij de militie hebben gediend, een alleszins voldoende bruikbaarheid voor de oorlogstaak worden gegeven. De vereeniging van de vroeger gedienden met laatstbedoelde schutters in dezelfde korpsen, en hunne gemeenschappelijke oefening daarbij, strekken voorts tot verhooging van de militaire waarde dier korpsen, en kunnen bijdragen tot de voorziening in de behoefte aan kader voor die wapenmacht. De beste dier schutterkorpsen kunnen, bij het uitbreken van een oorlog, al dadelijk als bezettings- en bewakingstroepen worden ingedeeld; anderen kunnen voor minder gewichtige diensten worden bestemd, voor reserve beschikbaar gehouden of verder geoefend worden; terwijl de nog niet voldoende bruikbare categoriën door strenge oefeningen worden voorbereid, om zoo spoedig mogelijk te kunnen dienen, zoo voor aanvulling van geleden verliezen, als *c. q.* tot vorming van nieuwe, strijdvaardige afdeelingen.

Op die wijze kan de schutterij worden wat zij volgens het oordeel van de Regeering, inderdaad zijn moet: een wapenmacht, die door hare voldoende militaire waarde en uitgebreide sterkte, waarborgen verschaft, dat bij de verdediging op onuitputtelijke krachten kan worden gerekend; een wapenmacht, die bij een

ieder vertrouwen zal doen ontstaan op de mogelijkheid van een gunstigen uitslag van den oorlog, ook tegen aanzienlijken overmacht, die het gevoel van zwakheid en moedeloosheid zal wegnemen, dat in dezen tijd, helaas! bij al te velen bestaat, en dat zelfs aanleiding geeft, dat men de vraag of ons land kan en moet worden verdedigd, tot een onderwerp van beraadslaging heeft gemaakt. En dat gevoel *moet*, naar de innige overtuiging der Regeering, verdwijnen; het *moet* plaats maken voor de algemeen te vestigen overtuiging, dat de verdediging van den vaderlandschen bodem — een taak door eer en plicht geboden — geenszins een hopelooze onderneming is te achten, maar als een daad van een krachtig en vrijheidlievend volk, naar alle waarschijnlijkheid met een gunstigen uitslag zal worden bekroond.

Maar het is dan ook noodig, dat de schutterij, door opwekking en aanmoediging, door volle waardeering van haar streven en diensten, lust en ijver behoude voor de vervulling van die gewichtige taak, en voor de onmisbare oefening en voorbereiding in tijd van vrede; dat zij gaarne de lasten daarvan drage, in het bewustzijn, daardoor wezenlijke diensten te kunnen bewijzen aan de zaak der verdediging. Door steeds te verkondigen, dat van de schutterijen, voor zooveel zij niet uit vroeger gedienden bestaan, niets bruikbaar te maken is, door uit een militair oogpunt minachtend neder te zien op een ieder, die niet gedurende korten tijd in de gelederen van het leger of bij de militie is ingelijfd geweest, daardoor wordt voorzeker op het moreel van de schutterijen een aller-verderfelijkste invloed uitgeoefend, daardoor brengt men moedeloosheid en tegenzin in de te verrichten diensten te weeg, waar zoo dringend behoefte is aan opgewektheid en energie.

Maar daardoor, en door de militaire opleiding te verwaarloozen van hen, die niet te voren in het leger of bij de militie hebben gediend, berooft men zich dan ook van den steun van zoo vele duizenden weerbare mannen, wier sterken arm men in de ure des gevaars niet zou kunnen ontberen. Want — hetzij nogmaals gezegd — indien een vijand, wellicht met vijfvoudige overmacht, tegen ons kleine leger en weinig talrijke schutterij van vroeger-gedienden, mocht oprukken, en die dreigen met algeheele vernietiging, dan — is er geen twijfel aan, — zal men onverwijd ook zijn toevlucht moeten nemen tot hen, die *niet* als milicien of vrijwilliger hebben gediend, dan zal men *moeten* trachten partij te trekken van hen, wier militaire vorming was verwaarloosd, maar dan zal het ook te laat zijn om aan die schutters nog de bruikbaarheid te geven, die zij behoeven, en die zij, in het stelsel der Regeering, te rechter tijd zouden verkrijgen.

Geen andere weg is er open om de inrichting onzer levende strijdkrachten, in ieder opzicht, op bevredigende wijze op te lossen, om volledig te voorzien in de eischen der verdediging en om tevens aan de natie en aan de krijgsmacht het onmisbare zelfvertrouwen te schenken, dan door een regeling van militie en schutterijen zooals de Regeering die beoogt.

Dat er bezwaren aan die oplossing verbonden zijn, de Regeering is de eerste om het te erkennen. De behoorlijke en doeltreffende oefening, de voorziening in de behoefte aan kader, de organisatie der schutterkorpsen, dat alles en nog vele andere zaken zijn vraagpunten, die ongetwijfeld moeilijk, zeer moeilijk in den meest gunstigen zin zullen zijn te regelen. Maar die bezwaren *moeten* worden opgeheven, en, indien men slechts ernstig wil, *kunnen* zij ook worden opgeheven; niet in één of zonder inspanning, maar geleidelijk en door volhardend streven en werken kunnen de schutterijen worden wat zij zijn moeten.

Dat er bezwaren zullen worden ondervonden, mag dan ook geen reden zijn om een noodzakelijke regeling tot stand te brengen en om te volstaan met een schutterij, die, wat de sterkte der voor oorlogsgebruik beschikbare categorie betreft, geenszins aan de te stellen eischen voldoet.

Dat de oplossing dier bezwaren onmogelijk zou zijn, wordt wel beweerd, maar is niet te bewijzen; en de Regeering is niet van oordeel dat bij een ernstige proef het tegendeel zal blijken.

Met leedwezen heeft de Regeering kennis genomen van de geuite beweringen, ten aanzien van het gehalte der volgens hare voorstellen te verkrijgen schutterkorpsen.

Men spreekt over de militaire waarde van die schutterijen, zoo mogelijk in nog ongunstiger zin dan over die der bestaande; men noemt ze volmaakt ongeoeffend en vergelijkt ze bij benden gewapende burgers, die in geval van oorlog, als weerloos ter slachtbank zouden worden geleid en die ook anderen, de eigenlijke militairen onder de schutters, in het verderf zouden storten.

Aan de vele en ingrijpende verbeteringen, welke door de Regeering, ten aanzien van oefening, aanvoering, organisatie, handhaving van tucht enz. worden beoogd, wordt dus geen aandacht geschonken of geen waarde gehecht; aan de alleszins gerechtvaardigde verwachting, dat die maatregelen zullen strekken, om de schutterijen tot een bruikbare krijgsmacht te hervormen, wordt alle grond ontzegd.

Zoodanige beweringen mag de Regeering niet zonder een woord van ernstig protest laten voorbijgaan. Niet alleen omdat zij geheel onjuist zijn, maar ook, en vooral, omdat zij strekken om bij voorbaat aan de natie alle vertrouwen in de tot stand te brengen verbeteringen te ontnemen, om het moreel van de te hervormen krijgsmacht te knakken, nog vóór die in het leven is geroepen.

Indien men slechts wil nagaan en erkennen, wat er, volgens de bedoelingen der Regeering, bij bekrachtiging harer voorstellen, in het belang van de militaire waarde der schutterijen, méér dan tot dusver, zal worden verricht, dan kan het niet worden betwijfeld of die waarde zal aanmerkelijk worden verhoogd.

Volgens de berekening van de voorstanders der vorming van een eersten ban der schutterijen uit de vroeger gedienden, zou de sterkte der beschikbare strijdmacht, waarop voor oorlogsgebruik zou vallen te rekenen, ongeveer 95,000 man bedragen. Daarbij zou het leger ongeveer 54,000, de schutterij hoogstens 41,500 man tellen. Verder zouden geen troepenafdeelingen voor dadelijk, of zelfs voor spoedig gebruik tegenover den vijand beschikbaar zijn, want op den tweeden ban der schutterijen, welker opleiding, kadervorming en organisatie in tijd van vrede geheel zouden zijn verwaarloosd, zou in geen weken, vermoedelijk zelfs in geen maanden te rekenen zijn.

Bij die cijfers zou de sterkte van het veldleger, zoowel als van de bezettingstroepen, nadat eenige verliezen van beteekenis — welke zeker niet zullen uitblijven — zouden zijn geleden, na korten tijd *onvoldoende* zijn om in alle eischen der verdediging behoorlijk te voorzien.

Door de handhaving van het militie-contingent op het tegenwoordige cijfer, zou de organisatie der infanterie van het leger, minstens met een negental bataljons moeten worden verminderd: dientengevolge en door het ontbreken van voldoende talrijke en bruikbare reserves van de schutterijen, zou een spoedige versterking der troepenafdeelingen, wier gelederen zouden zijn gedund, niet mogelijk zijn, zou geen tijdige aflossing van geschokte korpsen door versche en geheel strijdvaardige troepen kunnen plaats hebben, zou de beschikbare strijdmacht dan ook weldra zoozeer zijn geslonken, dat van een *krachtige* verdediging niet langer sprake zou kunnen zijn.

Een ander bezwaar tegen de hierbedoelde regeling is, dat het vormen van de bezettingstroepen, uitsluitend uit de schutterijen, in sommige omstandigheden bepaald nadeelig zou zijn te achten. De 40.500 schutters van den eersten ban, die in de bezetting van alle verdedigingswerken zouden moeten voorzien, zouden niet steeds geheel en te rechter tijd beschikbaar kunnen zijn. Hoezeer de Regeering geenszins twijfelt aan den wil van die schutters om aan een oproeping onder de wapenen te voldoen — in de eerste dagen nadat de order tot mobilisatie zou zijn gegeven, kunnen zij onmogelijk *allen* ter bestemder plaatse aanwezig zijn. Voor de opkomst en het op strijdvaardigen voet brengen der schutterkorpsen, zullen onvermijdelijk eenige dagen noodig zijn. Het zou een onuitvoerbaar eisch zijn te willen vorderen, dat het vertrek der schutterijen naar de aangewezen bestemmingen, gelijktijdig met dat der miliciens zou moeten geschieden. De schutters moeten eerst tot volkomen georganiseerde eenheden worden verzameld

en uitgerust, en al wordt nu, zooals het voornemen van de Regeering is, in vredestijd *alles* voor de snelle mobilisatie der schutterkorpsen voorbereid, al wordt te dien aanzien *alles* verricht wat redelijker wijs kan worden gewenscht en gevorderd, *eenige dagen*, stel een 2- à 3tal, zullen er zeker moeten verloopen, alvorens de schutterafdeelingen, ook die uit de meest afgelegen oorden des lands, gereed zullen zijn om naar de verdedigingswerken te vertrekken. Het denkbeeld om de schutters, die over het geheele land verspreid zijn, ieder op eigen gelegenheid te laten opkomen, en zulks in het tijdperk waarin ook de mobilisatie der militie en de samentrekking van het leger in de aanvankelijke opstelling moeten geschieden, zou de Regeering niet voor toepassing geschikt achten. Bij zoodanige regeling zouden verwarring en vertraging in de omvangrijke transporten welke voor het leger moeten geschieden, niet kunnen uitblijven, en dit behoort tot elken prijs te worden vermeden.

De schutterkorpsen uit de gemeenten in het centrum des lands, meer bepaald die welke in de onmiddellijke nabijheid der door hen te bezetten verdedigingswerken verblijf houden, kunnen enkele etmalen nadat de order tot mobilisatie gegeven is, op hunne standplaatsen aanwezig zijn. Maar voor het overige, en alvorens aan de samentrekking der korpsen uit de buitenprovinciën kan worden gedacht, voor zoover die niet langs geheel vrije wegen te land of te water kan geschieden, moeten *eerst* de mobilisatie en concentratie van het leger zóó ver zijn afgeloopen, dat daardoor geen oponthoud meer is te duchten.

Worden nu de bezettingstroepen uitsluitend uit den bedoelden eersten ban der schutterrijen getrokken, dan kunnen die voor een belangrijk gedeelte, niet onmiddellijk nadat de order tot mobilisatie is gegeven, in de verdedigingswerken aankomen. En dit wordt toch door de Regeering bepaald noodzakelijk geacht, althans voor de meest bedreigde versterkingen, en in gevallen waarin een snelle en overmachtige vijandelijke aanval is te vreezen. Voor die gevallen bestemt de Regeering dan ook — zooals reeds is medegedeeld — de negen bataljons infanterie, welke niet bij de divisieën van het veldleger worden ingedeeld, tot aanvankelijke bezetting van de meest blootgestelde gedeelten der verdedigingsliniën. Deze troepen kunnen, indien zij de aankomst der miliciens niet in de garnizoenen afwachten, nog op den eersten mobilisatiedag of uiterlijk op den tweeden, in de werken aankomen, evenals de vestingartillerie en de detachementen genietroepen; terwijl de ontbrekende miliciens zich op den derden of vierden mobilisatiedag aldaar bij hen kunnen voegen.

Op die wijze is er zekerheid, dat de werken tijdig zullen zijn bezet, en dat *dadelijk* kan worden aangevangen met de werkzaamheden voor het in staat van verdediging stellen, waarvoor elke dag, ja elk uur tijdverlies, hoogst nadeelig zou zijn.

Worden de bezettingstroepen uitsluitend door den eersten ban der schutterrijen verstrekt, en moeten die dus uit alle, ook de meest verwijderde streken des lands samenkomen, dan is die zekerheid *niet* aanwezig en zouden de schadelijke gevolgen daarvan dan ook in sommige omstandigheden niet uitblijven.

Bovendien is men bij die regeling te zeer afhankelijk van de onverwilde opkomst van *alle* schutters van dien eersten ban. Wanneer door een gedeelte niet aan de oproeping wordt voldaan, of wanneer de opkomst door handeligen des vijands mocht worden belemmerd en gedeeltelijk belet — wat toch zeker niet tot de onmogelijkheden zal kunnen behooren — dan zou de sterkte van dien ban een vermindering ondergaan, die, in verband met de betrekkelijk geringe totale sterkte, allernadeeligst zou zijn, en ten gevolge waarvan reeds dadelijk voldoende talrijke reserves zouden komen te ontbreken. In het stelsel der Regeering zou de invloed van dergelijke eventualiteiten zich in veel mindere mate doen gevoelen, omdat de beschikbare macht ook na aftrek van eenigszins betekende verliezen nog een zeer belangrijk cijfer zou blijven bedragen.

Ten slotte moet de Regeering omtrent deze regeling verklaren, dat, volgens hare meening, in geen geval zou kunnen worden ingestemd met het denkbeeld om de gewezen miliciens en vrijwilligers, gedurende de vijfjarige periode van

den dienst bij de schutterijen, niet aan oefeningen te doen deelnemen, maar ze slechts tot het bijwonen van enkele inspectiën te verplichten. De Regeering zou het, ook voor die schutters, bepaald noodzakelijk achten, dat zij in dat tijdperk geregeld oefeningen hielden, zij 't dan ook gedurende een betrekkelijk gering aantal uren 'sjaars — aangezien zij anders, volgens hare overtuiging, bij het uitbreken van een oorlog de vereischte geschiktheid niet meer zouden bezitten, en het gehalte der schutterkorpsen, ook met het oog op de tucht, te wenschen zou overlaten. De ondervinding, bij de herhalingsoefeningen der miliciens opgedaan, kan niet strekken als bewijsgrond voor de bewering, dat de bedoelde oefeningen overbodig zouden zijn te achten, en nog veel minder kan zulks worden aangetoond door een beroep op buitenlandsche krijgsminstellingen, waarbij de toestanden geheel anders zijn dan hier te lande.

Werd het besproken beginsel toegepast, dan zou de voor oorlogsgebruik bestemde categorie der schutterijen, evenmin als door hare sterkte, door hare militaire waarde kunnen beantwoorden aan de hooge verwachtingen die daarvan voor de landsverdediging worden gekoesterd; en de Regeering meent dan ook dat de keuze tusschen die schutterijen en degenen welke volgens hare voorstellen zal worden verkregen, niet twijfelachtig kan zijn.

Ontwerp van wet tot regeling der nationale militie.

§ 4. *Vorm en redactie. Mogelijkheid tot vereenvoudiging.* Terwijl in de afdelingen hulde gebracht werd aan de nauwkeurige redactie van dit wetsontwerp, openbaarde zich verschil van gevoelen over de vraag, in hoever het wenschelijk was zooveel in de wet op te nemen, dat thans bij Koninklijk besluit geregeld is. Hiertegen werd het bezwaar ingebracht, dat men nu voor de geringste verandering genoodzaakt zal zijn de wet te herzien. De ten deze gevolgde handelwijze vond echter ook goedkeuring; men zag daarin een waarborg tegen willekeur en een middel tot voorkoming van conflicten en lange resolutiën. Bij nieuwe onderwerpen, als bijvoorbeeld een regeling van den dienst der postpakketten, moge het aanbeveling verdienen voor regeling bij Koninklijk besluit een wijd veld open te laten, bij een onderwerp, waarvan men zooveel ondervinding heeft als van het tegenwoordige, schijnt dit onnoodig.

Nog werd gevraagd, of de in vele artikelen terugkeerende casuïstiek: »hij, wiens vader, zoo deze overleden is of ontbreekt, wiens moeder, zoo beiden overleden zijn of ontbreken, wiens voogd'', enz., niet voor vereenvoudiging vatbaar ware. Wellicht zouden verschillende dier omslachtige bepalingen door enkele algemeene voorschriften aan het hoofd der wet, eenigermate in den zin van titel IX van het eerste boek van het nieuwe Strafwetboek, zeer te vereenvoudigen zijn.

In de tweede zinsnede van § 1 der Memorie van Toelichting is de reden vermeld waarom zooveel dat thans bij Koninklijk besluit geregeld is, in de ontworpen wet werd opgenomen. Het verslag zelf bepleit die opneming met een andere reden, die afdoende schijnt. De vrees overigens, dat men nu voor de »geringste verandering'' genoodzaakt zal zijn, de wet te herzien, vindt geen voedsel in art. 220, waarbij alles, wat daarvoor vatbaar scheen, dat is alles wat noch de rechten der ingezetenen noch de bevoegdheden der overheid in deze materie betreft, aan regeling bij Koninklijk besluit is overgelaten.

Art. 4 toont reeds, dat, bij de samenstelling van het ontwerp titel IX van het eerste boek van het nieuwe Strafwetboek niet uit het oog is verloren. Aan de zucht naar vereenvoudiging, aan vrees voor het verwijt van omslachtigheid mocht evenwel niet worden toegegeven, waardoor bekorting de juiste toepassing der wet in gevaar dreigde gebracht te worden. Dit geldt met name de in het Verslag bedoelde uitdrukking, die ook bestemd is om aan te duiden, wie, in geval van overtreding der wet, strafschuldig zal zijn.

§ 2. *Sterkte der militie.* In de afdelingen kon een deel der leden zich met de door de Regeering voorgestelde verhooging van de sterkte der militie we

vereenigen; die verhooging houdt verband met de vermeerdering der bevolking sedert 1861, en is minder uitgebreid dan die, welke bij vroeger ingediende wetsontwerpen werd aangevraagd.

Een ander deel der leden had tegen dit voorstel der Regeering overwegend bezwaar. Volgens hen was de voorgestelde verhooging van het contingent naar evenredigheid grooter dan de toeneming der mannelijke bevolking. Zij konden dan ook niet toestemmen, dat daardoor op de natie geen noemenswaardig zwaardere druk zoude worden gelegd dan de wetgever van 1861 met de draagkracht der twintigjarige mannelijke bevolking bestaanbaar heeft geacht. Deze bevolking moge vermeerderen, het getal der vrijgestelden, vooral wegens lichaamsgebreken, schijnt in nog grootere verhouding toe te nemen. Reeds nu kunnen vele gemeenten haar contingent niet leveren; hoe zal het dan gaan, wanneer het contingent verhoogd wordt? Het streven naar vermeerdering der levende strijdkrachten is een uiting van den militairen geest, die in Europa heerscht, en de meeste volken er toe gedreven heeft, zich in tijd van vrede tot de tanden te wapenen; in stede van zelf mede aan het militarisme te offeren, behoort Nederland tegen dezen verkeerden geest te protesteeren en zich van uitbreiding zijner strijdkrachten te onthouden. Eenigszins in tegenstelling met dit laatste argument werd door leden, die eveneens tegen verhooging van de sterkte der militie gestemd waren, betoogd dat de wijze van oorlogvoeren in de laatste twintig jaren niet zoozeer gewijzigd is, dat men niet met de in 1861 aangenomen sterkte der militie zoude kunnen volstaan, mits men de schutterijen beter inrichtte. Men achtte een verhooging der oorlogsbegroting uit dezen hoofde met minstens zes tonnen gouds onaannemelijk. Liever dan de reeds nu geringe kans van vrijloten nog te verminderen, wilde men, zoo noodig, den diensttijd bij de militie verlegen; doch in afwachting van een grondwetsherziening, die daartoe de gelegenheid zoude openen, moest het militie-contingent onveranderd blijven. Ook werd de meening uitgesproken, dat verbetering van het gehalte der militie, die door afschaffing der plaatsvervanging kon worden verkregen, boven verhooging van het contingent de voorkeur verdiende.

Een derde gevoelen luidde, dat de noodzakelijkheid der voorgestelde verhooging van de sterkte der militie niet kan worden beoordeeld, zoolang de Regeering geen volledig en gedetailleerd overzicht zal hebben geleverd van de door haar noodig geachte sterkte der levende strijdkrachten en van de financieele lasten, die de ingediende wetsontwerpen zoo voor het Rijk als voor de gemeenten ten gevolge zullen hebben; bij gebreke van voldoende toelichting omtrent den grondslag, waarop de voorgedragen vermeerdering der militie berustte, achtte men deze vooralsnog onaannemelijk.

De Commissie vereenigt zich met dit laatste gevoelen, en behoudt zich hare meening omtrent dit voorstel der Regeering voor, totdat de door haar aangevraagde opgaven door de Regeering zullen zijn verstrekt.

Bij de behandeling van § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen heeft de Regeering getracht de noodzakelijkheid aan te toonen, om het jaarlijksche contingent van 11.000 man op 12.600 man te brengen.

Overbodig acht zij het dus, om hier weder over dit onderwerp in bijzonderheden te treden; zij wenscht alleen de opmerking te maken, dat ten gevolge van de vermeerdering der bevolking sedert 1861, de militiedruk door de contingentsverhooging niet zwaarder wordt dan bij de militiewet van 1861. Ook kan niet worden toegegeven dat het aantal vrijstellingen in nog grootere verhouding is toegenomen, daar voor deze stelling geen enkel gegeven bestaat.

De Regeering betreurt het niet minder dan de Vertegenwoordiging, dat de toestand van Europa zoodanig is, dat de meeste volken genoopt worden, zich reeds in tijd van vrede tot de tanden te wapenen. Doch dat kleine rijken zich hiertoe groote opofferingen moeten getroosten, is niet het gevolg van de zucht om andere Mogendheden hierin na te volgen, maar alleen van het bewustzijn dat deze wapeningen noodzakelijk zijn ter wille van hunne onafhankelijkheid.

Die noodzakelijkheid geldt wel in de eerste plaats voor Nederland, dat door zijn ligging lichtelijk in Europeesche oorlogen kan worden betrokken; het bezit uitgestrekte koloniën en heeft dus voor groote belangen te waken; dit zijn even zoo vele redenen welke het ten plicht stellen de noodige maatregelen te nemen om zich zoo noodig te kunnen verdedigen, en zijn verplichtingen als zelfstandige Staat te kunnen vervullen.

Na kennisneming van de door de Regeering nader verstrekte opgaven heeft de Commissie geen aanleiding gevonden, om alsnog over dit onderwerp met de Regeering in overleg te treden. De meerderheid der Commissie kan zich met de voorgestelde verhooging van de sterkte der militie vereenigen. Hare minderheid is van oordeel, dat met een lager dan het voorgestelde cijfer kan worden volstaan, mits de plaatsvervangng worde afgeschaff of wel (na herziening der Grondwet) de diensttijd worde verlengd.

§ 3. *Behoort alleen de sterkte der militie in haar geheel, alleen die der jaarlijksche lichting, of wel die van beide, bij de wet te worden geregeld?* Ofschoon ook de wet van 1861 zoowel voor de totale sterkte der militie, als voor die der jaarlijksche lichting, een maximum-cijfer inhoudt, werd in de afdelingen het gevoelen ontwikkeld, dat dit min juist moet geacht worden. Beide cijfers toch staan niet met elkander in verband; het cijfer van 62,400 man voor het maximum van de sterkte der militie is geheel fictief, omdat daarbij het verloop, dat naar de opgave der Regeering na vijf jaren gemiddeld 12,7 percent zal bedragen, niet is afgetrokken. Het verdient dan ook de voorkeur, zich tot een van beide cijfers te bepalen. En dan is het beste stelsel, dat men alleen het maximum van de noodig geachte sterkte der militie in de wet opneme. Jaarlijks behoort dan te worden nagegaan, hoeveel vrijwilligers hebben dienst genomen, en hoeveel het verloop bedraagt, waarna de hoegrootheid der lichting bij Koninklijk besluit wordt bepaald. Dit laatste vond intusschen bij een deel der leden bedenking; zij meenden dat het cijfer der lichting niet alleen door het uitvoerend gezag, maar jaarlijks bij de wet behoorde te worden vastgesteld.

De Commissie is van oordeel, dat het maximum van de sterkte der militie, berekend naar het zuiver cijfer dat men noodig acht, in de wet behoort te worden opgenomen, en dat de hoegrootheid der lichting jaarlijks bij Koninklijk besluit behoort te worden bepaald, doch dat desniettemin, ten einde te voorkomen dat een bijzonder groot verloop, bij voorbeeld ten gevolge van een epidemie, op één enkele lichting worde verhaald, een zekere grens voor de jaarlijksche lichting moet worden gesteld, die natuurlijk hooger moet zijn dan de vereischte sterkte daarvan bij normaal verloop.

Bij de beraadslagingen over de wet van 1861 zijn de verschillende stelsels ten deze nauwgezet overwogen. Het ten gevolge daarvan aangenomen en thans in het ontwerp overgenomen stelsel is in de practijk goed bevonden. Het cijfer van 62,400 zou inderdaad fictief moeten heeten, indien de wet de sterkte der militie in haar geheel op dat cijfer bepaalde, doch verdient die qualificatie niet, waar voorgeschreven wordt, dat de sterkte niet hooger zal zijn dan dat cijfer. Ze kan dus wel daar beneden dalen, hetgeen uit den aard der zaak steeds het geval zal zijn wanneer het maximum der jaarlijksche lichting het vijfde deel van geheel niet mag overschrijden. In het belang der ingezetenen wordt daardoor aan de Regeering een heilzame band aangelegd. Het voorgestelde maximum houdt verband met het gewone verloop. Mocht te eeniger tijd een bijzonder groot verloop verhooging van de grens raadzaam maken, dan worde die liever voor dat zeldzaam geval door den wetgever bepaald, dan dat voor alle gevallen een doorloopende machtiging aan de Regeering worde gegeven tot het lichten van een hooger bedrag dan voor den dienst onvermijdelijk noodig is.

§ 4. *Hoe zal worden voorzien in de behoefte aan reserve voor het leger?* In de Commissie werd door een deel der leden opgemerkt, dat bij dit wetsontwerp niet naar behooren voorzien wordt in de aanvulling van het leger, die toch in tijd van oorlog onmisbaar is om de troepen op de sterkte te houden, zonder welke zij tegenover den vijand niet bruikbaar zijn. Bij de wet van 1861 wordt

niet op reserve gerekend, en ook thans rekent de Regeering voor de aanvulling van het leger alleen op het toeval. In deze behoefte zoude kunnen worden voorzien door het contingent te verhoogen, maar een gedeelte der lichte in vredes-tijd niet op te roepen, en alleen in tijd van oorlog te oefenen. Tegen het brengen dezer manschappen op de controle-staten, zonder oefening in gewone tijden zou volstrekt geen bezwaar bestaan. In Duitschland volgt men ten deele nog hetzelfde stelsel, en bestonden tijdens den oorlog van 1870 de Ersatzbataillone ten deele uit personen, die geen enkelen dag waren geoefend; duizende zijn destijds na zes weken oefening bij het leger ingedeeld. Desnoods zoude men die reserve-miliciens bij de schutterij kunnen laten dienst doen; maar het zou beter zijn, hen daarvan vrij te stellen. Wel zoude het bezwaar zijn opgelost, wanneer men in oorlogstijd ter aanvulling van de verliezen van het leger daarbij een deel der schutters wilde indeelen; maar het is te vreezen, dat men daartegen een grondwettig bezwaar zal hebben, en in een organisatie, krachtens welke een gedeelte der schutterijen in tijd van oorlog met het leger kan worden gemalgameerd, een vermommen dienst bij de militia zal zien.

Een ander deel van de leden der Commissie was met dit denkbeeld weinig ingenomen. Het zou volgens hen een belangrijke verandering van stelsel, en nominaal een aanzienlijke verhooging van het contingent te weeg brengen. Liet men de reservisten in de schutterij dienen, dan zou men deze desorganiseeren door hen in tijd van oorlog er uit te verwijderen; stelde men hen vrij van schutterdienst, dan zouden de berekeningen der Regeering ten aanzien van de sterkte der schutterijen wijziging ondergaan. Deze leden hadden zich voorgesteld, dat de eerste schok zou worden doorstaan door het leger en den eersten ban der schutterijen, waarna de tot aanvulling vereischte manschappen zouden worden geleverd door den tweeden ban der schutterijen. Inderdaad zal men toch altijd meer hebben aan schutters, dan aan ongeoefende reserve-miliciens; of men in geval van oorlog nog den tijd zal hebben om de laatstgenoemden te oefenen, is minst genomen twijfelachtig. Werd het boven ontwikkeld stelsel van een eersten ban der schutterijen, samengesteld uit gewezen miliciens, aangenomen, dan zou men, door de reservisten bij de schutterij te laten dienen, de vijf categoriën van militairen nog met een zesde vermeerderen. In den oorlog lijdt men verliezen niet alleen aan manschappen, maar ook aan kader; dat is te betreuren, maar onvermijdelijk. Men zal zich derhalve moeten getroosten, indien het niet anders kan, bijvoorbeeld vijf bataljons tot een drietal samen te smelten, enz.

De Commissie meent zich er toe te kunnen bepalen, om de aandacht der Regeering op deze beschouwingen te vestigen.

Daar de wijze van aanvulling der gelede verliezen bij de verdediging des lands reeds breedvoerig behandeld is in het antwoord der Regeering op § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen, zoo meent zij, dat het overbodig is omtrent dit onderwerp hier in herhaling te komen.

§ 5. *Vaststelling van het onder de wapenen blijvend gedeelte der militia op één zesde van het geheele bedrag der militia te land.* In de afdeelingen was een deel der leden van oordeel, dat dit voorstel der Regeering aannemelijk is, vermits zij in staat behoort te zijn een zoodanig deel der militia onder de wapenen te houden, dat met hulp der vrijwilligers naar behooren in den dienst kan worden voorzien, hetgeen thans niet overal het geval is. Een ander deel der leden meende, dat door inkrimping van het aantal wachten en andere bijdiensten, die schadelijk voor de oefeningen werken, zeer wel met het thans bepaalde één zevende of zelfs met een nog geringer deel zoude kunnen worden volstaan. Men herinnerde hierbij hoe de Minister van Oorlog verklaard had, dat zijn legerorganisatie onafhankelijk was van de sterkte der militia, terwijl thans de verhooging van het blijvend deel wordt gemotiveerd door verwijzing naar het tekort aan vrijwilligers in de organieke sterkte.

De Commissie is niet ongenegen, om zich bij de voorgestelde verhooging van het samenblijvend deel der militia neder te leggen, doch mag niet onopgemerkt laten, dat ook de voorgestelde verhooging van het contingent in aanmerking

komt bij de beoordeeling van dit voorstel der Regeering, dat door de gedane verwijzing naar het bestaande tekort op de organieke sterkte aan vrijwilligers niet zeer volledig is toegelicht.

Zoolang het aantal vrijwilligers zoo gering is als in den laatsten tijd, zal een gedeelte der militie onder de wapenen gehouden moeten worden om in den dienst te voorzien. Verdere inkrimping van het aantal wachten en andere diensten, die nadeelig voor de oefeningen zijn, is niet wel mogelijk; te dien opzichte is zoo ver gegaan als geschieden kon. Het is geenszins de *organieke*, maar de *feitelijke* sterkte der vrijwilligers, die het onder de wapenen houden van een gedeelte der militie noodzakelijk doet zijn. Welke organisatie men op deugdelijke grondslagen aan het leger zou willen geven en op welk aantal vrijwilligers men daarbij zou willen rekenen, voor de voorziening in den loopenden dienst zou die maatregel onveranderd noodig blijven. De quaestie betreffende het al of niet afhankelijk zijn der militiesterkte van de ingevoerde legerorganisatie kan dus hier geheel buiten beschouwing blijven.

De toelichting van art. 135 is in zoover minder juist, dat daar niet van een bestaand tekort op de organieke sterkte aan vrijwilligers, maar van *gebrek aan een voldoende aantal vrijwilligers* had moeten worden gesproken.

§ 6. *Middelen ter verkrijging van vrijwilligers bij de militie.* Van de voorgestelde bepalingen ter uitvoering van het grondwettig voorschrift, dat de militie zooveel doenlijk uit vrijwilligers moet worden samengesteld, verwachtte men in de afdeelingen weinig gevolg, al achtte men die bepalingen op zichzelf wenschelijk. De volgende middelen werden nog aan de band gedaan om vrijwilligers bij de militie te bekomen: 1°. bepaling van den leeftijd voor de toelating op achttien jaren; 2°. toekenning van hooger soldij aan vrijwilligers bij de militie dan aan die bij het leger, waaromtrent echter ook werd opgemerkt dat dit, vermits de eerstgenoemden jonger zijn dan de laatsten, onbillijk zou wezen; 3°. uitloving van premiën door de gemeenten, die zich thans veelal tot een enkele advertentie bepalen; en 4°. vergunning aan de vrijwilligers bij de militie om buiten de kazernen te wonen; tegen dit laatste middel werd intusschen aangevoerd, dat het de tucht niet zou bevorderen en groote ongelijkheid tusschen de bewoners van garnizoensplaatsen en die van andere gemeenten zou teweegbrengen.

Door de Regeering is te vergeefs naar middelen gezocht om vrijwillige dienstneming bij de nationale militie zoodanig te bevorderen, dat het aantal vrijwilligers bij de militie noemenswaardig zou toenemen.

Bij de tegenwoordige maatschappelijke toestanden en den geringen lust die er bij de natie voor het militaire leven bestaat, is het niet te verwonderen dat er zich slechts zeer weinig jongelieden aanmelden, om gedurende eenigen tijd in het leger te treden, die het voornemen niet hebben van de militaire loopbaan hun levensdoel te maken.

En bij den betrekkelijk korten tijd dien de lotelingen onder de wapenen blijven, is het niet mogelijk aan de vrijwilligers zoodanige voordeelen boven de lotelingen aan te bieden, dat zij daarvoor de kans van vrijloten zouden willen verliezen.

De maatregelen in het Verslag in overweging gegeven zouden geen doel treffen, terwijl hunne toepassing of nadeelig zou werken op de bruikbaarheid van het leger, of zeer aanzienlijke uitgaven zou ten gevolge hebben.

§ 7. *Redenen van vrijstelling.* A. *In het algemeen.* In de afdeelingen werd opgemerkt, dat men aan den eenen kant zich er voor moet wachten om de redenen van vrijstelling al te zeer uit te breiden, omdat de kans voor de niet-vrijgestelden, om vrij te loten, daardoor ongunstiger wordt, doch dat men aan de andere zijde de vrijstellingen ook weder niet kan missen, vermits zonder vrijstellingen zich gevallen zouden kunnen voordoen, dat van even tabrijke gezinnen hier al de zoons in de loting vielen, ginds allen vrij lootten. In het bijzonder werd gevraagd of het niet wenschelijk zoude zijn alle zeevarenden ter koopvaardij vrij te stellen, ten einde dien tak van nijverheid aan te moedigen, in verband waarmede werd gewezen op het Verslag der Commissie, belast met de enquête omtrent den toestand der Nederlandsche koopvaardijvloot (*Bijlagen 1874/75, 7 I*).

Nog werd de keuring ter sprake gebracht, en werd er op aangedrongen deze zoo in te richten, dat niemand zou worden aangenomen als milicien, die niet in alle opzichten tegen de vermoedenissen van het soldatenleven was opgewassen.

De Commissie is van oordeel, dat de redenen van vrijstelling vooral niet onnoodig moeten worden uitgebreid, en wenscht voorts ook harerzijds de bijzondere aandacht der Regeering te vestigen op den inhoud en de toepassing van het keuringsreglement, waarvan, naar zij onderricht is, een herziening ophanden is. Deze herziening komt haar, ook met het oog op de misbruiken, die niet zelden bij de keuring plaats hebben, zeer gewenscht voor.

De Regeering erkent het met het Verslag als een onbetwistbare waarheid, dat de redenen van vrijstelling niet onnoodig moeten worden uitgebreid, en meent deze waarheid bij hare voorstellen te hebben gehuldigd. Daarentegen mag ook erkenning verwacht worden van de waarheid, dat de druk van den militiedienst niet onnoodig behoort te worden verzaard en dat alzoo niet mag worden toegegeven aan eischen tot intrekking van vrijstellingen, welke dien druk kunnen lenigen, waaraan de ingezetenen gewoon zijn en die behouden kunnen blijven zonder eenigszins de belangen van den dienst te schaden. Tevens worde in het oog gehouden, dat vrijstelling van den militiedienst om andere dan fysieke redenen steeds gepaard gaat met verplichting tot schutterdienst en dat ieder ingezetene alzoo bij de een of bij de andere dezer wapenmachten tot deelneming aan de verdediging des vaderland kan worden geroepen. De keuring zoo in te richten, dat *niemand* als milicien zal worden aangenomen, die niet in *alle* opzichten tegen de vermoedenissen van het soldatenleven is opgewassen, is een ideaal waarnaar moge worden gestreefd, doch dat wellicht onbereikbaar zal blijken. Intusschen wordt reeds, gelijk te recht wordt herinnerd, een herziening van het keuringsreglement met bijzondere zorg voorbereid. Misbruiken, die „niet zelden” bij de keuring zouden plaats grijpen, zijn der Regeering niet bekend.

B. *Vrijstelling van den eenigen wettigen zoon.* In de afdeelingen werd deze vrijstelling verdedigd zoowel in het belang van de instandhouding der familiën als op grond, dat de dienst bij de militia in de eerste plaats op het gezin rust. Dit laatste werd evenwel ook betwist; men meende dat de militiedienst een verplichting is die niet aan het gezin, maar aan den individu is opgelegd, en betoogde dat de eenige zoons in het stelsel der Regeering toch ook als schutters door een vijandelijken kogel kunnen worden getroffen, zoodat hunne vrijstelling van den dienst bij de militia door de wenschelijkheid van de instandhouding der familiën niet wordt gerechtvaardigd. Voorts werd tegen de vrijstelling der eenige wettige zoons aangevoerd, dat zij niet past in een stelsel, waarbij plaatsvervangende wordt toegelaten, en een billijke verdeling van lasten op den voorgrond staat; nu kan het gebeuren, dat een zoon die broeders heeft, maar de kostwinner is van het gezin waartoe hij behoort, moet dienen, terwijl een eenige zoon van vermogende ouders vrijloot en zelfs geen plaatsvervanger behoeft te stellen. Den eenigen zoon vrij te stellen, terwijl van een oneven getal broeders de grootste helft dienstplichtig is, schijnt niet rationeel. Voor de vrijstelling van een eenigen zoon, wiens ouders overleden zijn, is in elk geval zeer moeilijk een reden op te geven. Een enkele maal moge er eenige hardheid in gelegen zijn den eenigen zoon te laten dienen, in verreweg de meeste gevallen is het rechtvaardiger hem niet vrij te stellen; te meer daar het aantal eenige zoons zoo aanzienlijk is, dat de kans om vrij te loten zeer zou vermeederen, indien zij aan de loting deelnamen. Nog werd verzocht, dat de Regeering opgave zou doen van het aantal eenige wettige zoons, die in de laatste jaren als plaatsvervangers in dienst getreden zijn; men meende, dat hun getal vrij aanzienlijk was.

De leden, die bezwaar hadden tegen de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon in het algemeen, verschilden onderling weder van gevoelen over de vraag, in hoever men hem, indien hij tevens kostwinner is, zoude behooren vrij te stellen. Een deel hunner wilde, ook op grond van de misbruiken, waartoe de vrijstelling van den kostwinner vroeger geleid had, met elke vrijstelling van

dezen aard breken. Een ander deel wenschte, dat men zich zou bepalen tot de vrijstelling van den kostwinner eener weduwe. Nog een categorie van leden was van oordeel, dat men liever de eenige wettige zoons behoorde vrij te stellen, voor zoover zij kostwinners van een gezin waren. Volgens hen verdiende dit de voorkeur boven de vrijstelling van den kostwinner eener weduwe, omdat een weduwe gemakkelijker is te onderhouden dan een geheel gezin. De practische bezwaren, om het kostwinnerschap te constateeren, waren wel te overwinnen; men weet immers ook wel uit te maken, wie onvermogen schutters zijn; in elk geval behoorde het beginsel, in de vrijstelling enkel van den kostwinner opgesloten, weder te worden toegepast.

De groote meerderheid der Commissie is gestemd tegen de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon in het algemeen. Over de vraag, of de eenige wettige zoon, die kostwinner van een gezin is, behoort te worden vrijgesteld, is de Commissie verdeeld; de leden, die deze vrijstelling goedkeuren, doen dat echter alleen onder voorwaarde, dat voor gelijkmatige toepassing in de verschillende gemeenten worde zorg gedragen. Onder dezelfde voorwaarde kan de meerderheid der Commissie zich met de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon, die kostwinner eener weduwe is, wel vereenigen.

Voor zoover de beschouwingen omtrent deze vrijstelling en omtrent de wederinvoering van de vrijstelling als kostwinner haar antwoord niet reeds vinden in de Memorie van Toelichting, bladz. 4—6, zij hieromtrent nog het volgende onder de aandacht gebracht:

Kon het als absolute stelling gelden, dat de militiedienst een verplichting is, die niet aan het gezin, maar aan den individu is opgelegd, dan zou in de allereerste plaats de vrijstelling wegens broederdienst moeten vervallen, ten gevolge waarvan de kans op vrijloting nog veel sterker zou vermeederen dan door het intrekken van de vrijstelling van den eenigen zoon. De stelling, dat laatstgenoemde vrijstelling niet past in een systeem, waarbij plaatsvervangings is toegelaten, schijnt te steunen op de meening, dat alle eenige zoons tot welgestelde familiën behoren, een meening, waarvoor geen bekende grond bestaat. Acht men het minder rationeel den eenigen zoon vrij te stellen, terwijl van een oneven getal broeders de grootste helft dienstplichtig is, er bestaat geen principieel bezwaar tegen, in dit opzicht het stelsel der wet van 1861 te bestendigen.

Het aantal plaatsvervangers, voor de lichten van 1878—1882 ingelijfd, na vrijstelling als eenige zoon te hebben verkregen, bedroeg:

	1878.	1879.	1880.	1881.	1882.	Totaal.	Gemidd.
Noordbrabant....	35	25	23	28	36	147	29,4
Gelderland.....	14	13	13	13	13	66	13,2
Zuidholland....	62	48	57	64	54	285	57
Noordholland....	52	53	38	58	65	266	53,2
Zeeland.....	6	12	8	9	13	48	9,6
Utrecht.....	11	16	12	12	9	60	12
Friesland.....	29	23	18	28	17	115	23
Overijsel.....	15	8	10	9	11	53	10,6
Groningen.....	24	20	14	17	18	93	18,6
Drenthe.....	5	2	11	6	6	30	6
Limburg.....	7	2	4	6	2	21	4,2
	260	222	208	250	244 =	1184	236,8

In twintig jaren (1862—1881) zijn ingelijfd 32,772 plaatsvervangers, van 21—40 jarigen leeftijd, daaronder begrepen die, welke, binnen een jaar na hunne inlijving afgekeurd of om andere redenen uit den dienst verwijderd, door andere plaatsvervangers vervangen zijn, welke laatsten insgelijks zijn medegemeld.

Van die 32,772 waren er 12,182 vroeger in militairen dienst geweest. De reden is 1 : 2,7. Diezelfde reden is toepasselijk te achten waar het plaatsver-

vangers betreft, die als eenige zoon waren vrijgesteld. Deze vrijstelling toch is onafhankelijk van eigen militairen dienst. Derhalve, de ouderdom van de 236,8 jaarlijks ingelijfde plaatsvervangers verschilde van 21 tot 40 jaar, en onder hen bevond zich een 80tal, dat vroeger in militairen dienst was geweest.

Wie zal uitmaken hoeverlen onder hen zich als plaatsvervangers hebben verbonden om hunne ouders of zusters voor gebrek te vrijwaren, en dus door hunnen dienst kostwinners zijn geworden? Zou 't onmogelijk zijn dat hun aantal zelfs dat overtrof van hen, wier vrijstelling als eenige zoon voor het gezin, waartoe zij behoorden, noch noodig, noch, zoo men wil, gewenscht was geweest?

In de Memorie van Toelichting is breedvoerig betoogd, dat en waarom de misbruiken, onder de wet van 1817 aan de vrijstelling van den kostwinner verbonden, in schromelijke mate zouden toenemen onder een wet, die geen tijdelijke vrijstellingen kennen mag; de onmogelijkheid zelfs is daarbij aangetoond om die voor bepaalde gevallen toe te passen, er is op gewezen, dat ze niet slechts tot onbillijkheid, maar tot willekeur leiden moet. In het Verslag wordt desniettemin de vrijstelling aanbevolen, op grond, dat men wel weet uit te maken wie onvermogende schutters zijn en de practische bezwaren tegen de vrijstelling van den kostwinner wel zijn te overwinnen. Bovendien wordt de voorwaarde gesteld, dat voor gelijkmatige toepassing van de vrijstelling in de verschillende gemeenten zorg worde gedragen. Men gaat alzoo uit van de onderstelling dat door het gansche land eenzelfde maatstaf wordt gebezigd voor de verklaring wie onvermogen schutter is. De gronden, waarop die onderstelling rust, zijn niet vermeld en kunnen dus niet ter toetse gebracht worden; maar al mochten ze onwederlegbaar zijn, dan volgt daaruit nog geenszins, dat diezelfde maatstaf allerwege toepasselijk zou zijn voor de bepaling wie kostwinner is. De Regeering althans verklaart niet bij machte te zijn voor een gelijkmatige toepassing der vrijstelling van den kostwinner te zorgen.

C. *Vrijstelling van de kleinste helft van een oneven getal broeders.* In de afdeelingen waren ten aanzien dezer vrijstelling de gevoelens verdeeld. Aan den eenen kant achtte men het door de Regeering voorgedragen stelsel noodig, om het contingent voltallig te krijgen; aan de andere zijde kon men geen logischen grond vinden, waarom bij voorbeeld van vijf broeders juist drie dienstplichtig zijn; blijft de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon in het algemeen behouden, dan behoort ook de grootste helft van een oneven getal broeders te worden vrijgesteld.

De Commissie heeft tegen het stelsel der Regeering op dit punt geen bezwaar, mits de vrijstelling van den eenigen wettigen zoon, die niet tevens kostwinner is, vervalle.

Hiervoren is medegedeeld dat er geen principieel bezwaar bestaat om ten aanzien der vrijstelling wegens broederdienst het stelsel der wet van 1861 te bestendigen, en alzoo die vrijstelling aan de grootste helft der broeders toe te kennen. Onvoltalligheid van het contingent is daaruit niet te duchten, vooreerst, omdat dit contingent, volgens art. 6, § 3, niet meer berekend wordt naar het gezamenlijk getal ingeschrevenen, maar naar het getal militieplichtigen op 1 Juli in leven en niet van den dienst vrijgesteld of voor altijd uitgesloten, met andere woorden dus, naar het getal beschikbare miliciens. Blevan van dit getal tot dusver jaarlijks eenige duizenden buiten oproeping, niettegenstaande zij noch vrijgesteld noch uitgesloten waren, terwijl verschillende gemeenten haar aandeel in de lichter niet konden leveren, en daarop soms tekorten van eenige honderden waren, deze tekorten zouden niet zijn voorgekomen, althans tot een minimum van zeer enkelen gedaald zijn, bij de thans voorgestelde verdeling van het contingent. Ofschoon voorts het geheele getal ingeschrevenen voor de lichter van 1883 nog niet met nauwkeurigheid bekend is, is het toch niet twijfelachtig meer, dat dit getal veel grooter zal zijn dan in een vorig jaar. Veilig kan dus ook worden aangenomen, dat het aantal militieplichtigen allengs zal blijven

stijgen in evenredigheid met het aantal levend geboren jongens. Dit aantal bedroeg in:

1858 54.809; 1859 59.307; 1860 54.486; 1861 61.100; 1862 58.043; 1863 64.311; 1864 63.430; 1865 65.014; 1866 64.234; 1867 65.065; 1868 64.701; 1869 63.358; 1870 66.769; 1871 65.391; 1872 67.390; 1873 68.446; 1874 69.735; 1875 71.329; 1876 72.944; 1877 73.417.

Hieruit blijkt, dat te rekenen van 1883 af, op geleidelijke toeneming van het aantal militieplichtigen te rekenen is, en dat er dus uit dien hoofde allerminst vrees voor te korten op de lichter behoefte te bestaan; en ten andere, dat de kans op vrijloten bij behoud der vrijstelling van de grootste helft der broeders niet dreigt te verminderen, maar zelfs, niettegenstaande de verhooging van het contingent een grooter aantal lotelingen dan tot dusver van den militiedienst bejijd zal blijven.

§ 8. *Plaatsvervangng en nommervervisseling.* Over de vraag, of de plaatsvervangng en nommervervisseling bij de militie behooren te worden behouden dan wel afgeschaft, waren in de afdeelingen de meeningen verdeeld.

Ofschoon de voorstanders van het behoud der plaatsvervangng erkenden, dat de Grondwet den gewonen wetgever vrijlaat om de plaatsvervangng toe te laten of te verbieden, merkten zij toch op dat in geen geval aan de Grondwet argumenten tegen de plaatsvervangng mogen worden ontleend, vermits in 1814 en 1815 wel niemand aan hare afschaffing dacht. Naar hunne meening moet de plaatsvervangng als het noodzakelijk correctief der loting worden beschouwd, en zou hare afschaffing tot algemeenen dienstplicht moeten leiden. Zoolang echter niet gebleken is, dat voor de handhaving van ons zelfstandig volksbestaan algemeene dienstplicht noodig is, valt aan persoonlijken dienstplicht niet te denken. Men moet ieder vrijlaten het land te dienen op zoodanige wijze, als met zijn aard, zijn opleiding, neiging en maatschappelijke stelling overeenkomt. Verdeeling van arbeid moet in de maatschappij blijven bestaan. Ook dient men rekening te houden met het anti-militair karakter onzer natie en met de waarschijnlijkheid, dat door de verplichting om te dienen de lust daartoe veel eer zal worden uitgedoofd dan opgewekt. Dat de plaatsvervangng impopulair is, kan niet op goede gronden worden beweerd, al duidt ook de volkstaal hen, die van het bezorgen van plaatsvervangngers hun beroep maken, met niet zeer vleierende uitdrukkingen aan. Het behooven dan ook niet alleen zoons van gegoede ingezetenen te zijn, die zich doen vervangen; in België laten zich zeer vele militieplichtigen remplacieren, en verschaffen zich de mingegeeden de daarvoor vereischte gelden door het nemen van levensverzekeringen of door te sparen. Van de geldelijke premien, die de plaatsvervangngers ontvangen, wordt niet zelden een zeer goed gebruik gemaakt. Er zijn voorbeelden van jongelieden, die hunne ouders daarmede uit moeilijke omstandigheden gered hebben; ook strekken die premien niet zelden tot kapitaalvorming. De persoonlijke dienst zou zeer ongelijk drukken, en voor de gegoede jongelieden oneindig zwaarder te dragen zijn dan voor de zoons van min gegoede ouders; over de uitkomsten, in Duitschland met het stelsel der Einjährige verkregen, valt ook weinig te roemen. Doch zelfs wanneer men aan de beschaafde jongelieden groote voordeelen toekent, die bij de overigen natuurlijk ontevredenheid veroorzaken, blijft voor de eerstgenoemden het bezwaar bestaan, dat zij door den persoonlijken dienst in hunnen leertijd aan hunne studiën worden onttrokken en het verzuimde wellicht nooit meer kunnen inhalen, terwijl de beoefening van het handwerk na afloop van den dienstdienst veel gemakkelijker wordt hervat. Komt de nood aan den man, dan blijven ook de gegoeden niet in gebreke te wapen te snellen, gelijk de geschiedenis van het jaar 1830 getuigt. Desnoods zoude men aan hen, die zich laten vervangen, de voorwaarden kunnen stellen, dat zij de bewijzen leveren van hunne geschiktheid, om in tijd van oorlog een graad te bekleeden. Desgelijks zoude men voor de aanneming van plaatsvervangngers zoodanige voorwaarden kunnen stellen, dat voor hunne geschiktheid, om tot onderofficieren te worden opgeleid, de noodige waarborgen worden verkregen, en hen kunnen verplichten tot vijfjarigen dienst. IJdel is de ver-

wachting, dat door de opneming van elementen uit de gegoede klassen het gehalte van het leger zoude verbeteren. Die elementen zouden, in stede van de minder ontwikkelde tot zich op te heffen, menigmaal zelve tot het peil der laatstgenoemde afdalen, terwijl men door de afschaffing der plaatsvervangende tot groot nadeel voor het leger daarin twee klassen zou verkrijgen; vergunde men aan een dezer klassen, om zich bijv. te huis te voeden, zoo zou dit desorganiseerend werken, en in het algemeen zou de aanwezigheid van aldus bevoorrecht in het leger de handhaving der krijgstuicht in hooge mate bemoeilijken. De kaderquestie zou door invoering van den persoonlijken dienst niet worden opgelost; zij bestaat in Duitschland even goed als hier te lande. Wij kunnen vooral daarom moeilijk kader krijgen, omdat ons Indisch leger zooveel kader tot zich trekt. Onder gewone omstandigheden is overigens de persoonlijke dienst op zichzelf volstrekt geen afdoend middel, om kader te kweken. De leiding van menschen is een kunst, die moet geleerd worden; dit geschiedt in de harde school van den oorlog spoedig genoeg, maar vereischt in tijd van vrede zware en langdurige oefening. Wanneer men over de plaatsvervaarders spreekt, moet men niet vergeten dat onder hen vele flinke en geschikte menschen worden gevonden die door bijzondere omstandigheden er toe gedreven zijn om de premie te gaan verdienen, welke door de meergegoeden wordt aangeboden. Er zijn in den dienst vele werkzaamheden te verrichten, waarvoor alleen krachtige mannen, als er bij de plaatsvervaarders zijn, de geschiktheid bezitten. Komt het nu en dan voor, dat een plaatsvervanger zich slecht gedraagt, zoo behoort de Regeering gebruik te maken van haar recht, om den zoodanige uit de gelederen te verwijderen.

Door een der leden werd eindelijk nog het denkbeeld geuit, dat de Staat de plaatsvervaarders zoude leveren; welk denkbeeld echter weinig bijval vond.

De tegenstanders der plaatsvervangende kwamen in de eerste plaats op tegen het betoog der Regeering, dat de persoonlijke dienstplicht in het algemeen, en het trekken van kader uit de militie in het bijzonder, niet zoude passen in het stelsel, door de Grondwet voorgeschreven voor de aanvulling der levende strijdkrachten. Niet alleen moet het enige bevreemding wekken dergelijk betoog te ontmoeten in een staatsstuk, voorzien van de handteekening van een Minister van Oorlog, die de bepalingen handhaaft waarbij naar het verkrijgen van kader uit de militie wordt gestreefd, maar ook kan met veel meer grond worden beweerd, dat afschaffing der plaatsvervangende juist voor een behoorlijke uitvoering der Grondwet noodig is. Immers de Grondwet schrijft voor, dat de militie zooveel mogelijk moet worden samengesteld uit vrijwilligers; doch er is geen zaak, die aan het opvolgen van dit voorschrift zoozeer in den weg staat als juist de plaatsvervangende, aangezien zij, die anders vrijwillig zouden dienst nemen, thans natuurlijk liever de premie van den plaatsvervanger verdienen. Dat de persoonlijke dienstplicht tot algemeene dienstplicht zoude moeten leiden, kan in geen deele worden toegegeven: immers de persoonlijke dienstplicht is een toepassing van het beginsel der gelijkheid van alle burgers voor de wet. Dat de plaatsvervangende den kleinen burger zeer antipathiek is, blijkt reeds uit den naam »zielverkoopers», die aan de bezorgers van plaatsvervaarders pleegt te worden gegeven. De plaatsvervangende kan dan ook alleen voor de gegoeden, niet voor de onvermogenden als een correctief der loting, worden beschouwd. Door haar toe te laten, verdeelt men feitelijk de natie in twee helften, waarvan de een het contingent bepaalt en de andere het levert. Voor ongunstige gevolgen van het stelsel der Einjährige behoeft bij onze korten dienstdienst zeker geen vrees te bestaan. Voor de studien van ontwikkelde jongelieden behoeft de persoonlijke dienstplicht geen bezwaar op te leveren; er zijn ook reeds hier te lande voorbeelden van wetenschappelijk gevormde personen, die zonder schade voor hunne vorming zelf hunnen dienstplicht hebben vervuld, en de wet zou dit nog kunnen vergemakkelijken (1). Voorts kan de militieplicht zeer worden verlicht en verangenaamd door een doelmatige localiseering, waardoor allen in of nabij hunne

(1) Vgl. de volgende paragraaf.

woonplaatsen, gezamenlijk met hunne vrienden, bekenden en gewestgenooten zullen dienen. De maatschappelijke toestanden van onze dagen maken het hoogst gewenscht, dat de militia niet enkel uit de onderste klasse der maatschappij besta, maar alle elementen der natie omvatte. Vroeger werden de moeilijkste plichten, die op den staatsburger rustten, in de eerste plaats door de hoogere klassen vervuld, thans vindt maar al te zeer het omgekeerde plaats. Niet om het land te dienen op de wijze, waarop men dat het best meent te kunnen doen, maar ter bevordering van eigen genoegen, gemak of voordeel laat men zich vervangen; en bij het steeds duurder worden der plaatsvervangers en nummervwisselaars wordt dat voorrecht voor de minder gefortuneerden steeds moeilijker te verkrijgen. Door ook de gegoede jongelieden in de gelederen te brengen, zal men niet alleen het aanzien van het leger belangrijk verhoogden, en diensgevolge ook gemakkelijker personen vinden, die tot het kader willen toetreden, maar zal ook de positie van den soldaat vanzelf verbeteren en zullen vele slechte toestanden allengs verdwijnen. Ook de deugdelijkheid van den troep zal door invoering van den persoonlijken dienstplicht zeer worden verhoogd. De Regeering maakt zich illusiën, wanneer zij de hoedanigheid der militia meent te kunnen verbeteren met behoud der plaatsvervanging, en wanneer zij beweert, dat die eenige honderden plaatsvervangers daartoe weinig afdoen. Immers plaatsvervangers en nummervwisselaars maken in werkelijkheid ongeveer 20 pct. van de geheele militia uit; en nu de hedendaagsche wijze van oorlogvoeren de waarde der individu's in zoo hooge mate op den voorgrond doet treden, is het van het hoogste belang ook meer ontwikkelden bij de militia te doen dienen. De Regeering toont dit dan ook zeer goed in te zien, waar het de schutterijen geldt; doch voor de militia is het belang hiervan even groot, zoo niet nog grooter. Het behoeft niet te worden herinnerd, hoe de persoonlijke dienstplicht in bijna alle landen van Europa met het beste gevolg is ingevoerd; het zou weinig moeite kosten tal van getuigenissen van uitnemende deskundigen aan te voeren ten bewijze, dat dit stelsel inderdaad in elk opzicht aanbeveling verdient. Onder de plaatsvervangers mogen enkele goede elementen worden gevonden, of het gros daarvan zich onderscheidt door die zedelijke en militaire eigenschappen, die in onze dagen van de verdedigers van den vaderlandschen bodem moeten worden geëischt, mag op goede gronden worden betwijfeld. Maar al ware dit zoo niet, dan nog heeft de plaatsvervanging het bezwaar, van de meer ontwikkelde elementen uit het leger verwijderd te houden en daarvoor minder ontwikkelde in de plaats te geven.

Behalve op deze gronden, werd de afschaffing der dienstvervanging nog meer bepaaldelijk aanbevolen in het belang der kadervorming, waarvoor ook een deel der leden, anders niet onvoorwaardelijk gestemd ten gunste van den persoonlijken dienstplicht, dezen noodzakelijk achtte. Men meende dat bij den korten diensttijd, die hier te lande bestaat, de meewerking van de meest ontwikkelde klassen der maatschappij voor de kadervorming niet langer kan worden ontbeerd, en dat te minder, nu de invoering van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen wordt voorgesteld. Absoluut zal de kaderquaestie door de opheffing der plaatsvervanging niet worden opgelost, omdat de aanvulling van het vaste kader van het vraagstuk van den persoonlijken dienstplicht onafhankelijk is; in hoever men vast kader kan verkrijgen, hangt met de welvaart der bevolking samen, en wanneer men het niet kan bekomen, is dit in zekeren zin een gunstig teeken. Doch indirect is er wel degelijk verband tusschen de kaderquaestie en de afschaffing der plaatsvervanging, omdat het militiekader behoort te kunnen inspringen overal waar het noodig is. Bij persoonlijken dienstplicht kan men uit de militia niet alleen korporaals, maar ook sergeanten en zelfs reserve-officieren verkrijgen, terwijl dit zich thans bepaalt tot korporaals en enkele sergeanten. Heeft men slechts intellectueele elementen, zoo kan men het met éénjarigen dienst zoo ver brengen. Dit is gebleken niet alleen in het Duitsehe leger, maar ook nog niet lang geleden bij den veldtocht der Oostenrijkers in Bosnië. Wil men derhalve voldoende kader verkrijgen, niet alleen voor de militia maar ook voor de schutterijen, zoo zal men met de plaatsvervanging bij de militia moeten breken. Bo-

vendien verdient opmerking, dat de organisatie van een leger, waarin men de middelen tot opleiding van een goed militiekader mist, altijd zeer kostbaar is in vergelijking van een ander, waar die opleiding wel geschiedt, omdat uit den aard der zaak het vaste kader in het eerst bedoelde in verhouding sterker moet zijn dan in het laatste.

Hetzelfde verschil van gevoelen, dat zich ten aanzien van dit vraagstuk in de afdelingen heeft voorgedaan, bestaat ook in den boezem der Commissie, die op dit punt in twee helften verdeeld is. Bij de beraadslaging, door de Commissie hierover gevoerd, trad intusschen nog een denkbeeld, dat trouwens ook reeds in de afdelingen was aangestipt, op den voorgrond. Een van de leden der Commissie namelijk, die vooralsnog tegen de algeheele afschaffing der plaatsvervangings bezwaar had, op grond dat de militiedienst, die feitelijk twintig maanden kan duren, voor de studien van ontwikkelde jongelieden al te schadelijk kan wezen, gaf in overweging om den verplichten persoonlijke dienst in te voeren, doch beperkt tot een tijdvak van zes maanden, na verloop waarvan het ieder, die in dien tijd zekere mate van militaire kennis verkregen had, zou vrijstaan voor den verderen dienst bij de militia een plaatsvervanger te stellen, welke evenwel denzelfden graad van militaire ontwikkeling zoude moeten bezitten als de vervangene zelf. Aan dezen middenweg zouden naar de meening van den voorsteller verschillende voordeelen verbonden zijn. Terwijl het bezwaar van den persoonlijke dienst voor ontwikkelde jongelieden daardoor aanmerkelijk zoude worden verminderd, zou deze regeling vooreerst billijker zijn, daar ieder zonder onderscheid daarbij persoonlijk gedurende minstens zes maanden zou moeten dienen. Voorts zou waarschijnlijk het meerendeel der jongelieden ook na verloop der zes maanden blijven voortdienen, zoodat de plaatsvervangings allengs bijna geheel zoude vervallen, en eindelijk zouden personen uit de ontwikkelde klassen door zes maanden dienst alleszins bruikbaar worden voor het kader der schutterijen.

Door de voorstanders van het behoud der plaatsvervangings werd ten aanzien van dit denkbeeld opgemerkt, dat de onderlinge banden tusschen de miliciens die voor de waarde van den troep van het hoogste gewicht zijn en na zes maanden gemeenschappelijke dienst nog ternauwernood kunnen zijn aangeknoopt, door de vervangings der gegoede jongelieden weder zouden worden uiteengerukt. Te vele bezwaren tegen den persoonlijke dienstplicht gelden overigens ook tegen dit tusschenstelsel, dan dat men zich er mede zoude kunnen vereenigen. Alleen juichte men het toe, dat ook aan de vervangenen zekere eischen zouden worden gesteld.

Van de tegenstanders der plaatsvervangings was er een, die dit stelsel nog onbillijker achtte dan het tegenwoordige; de overige gaven evenwel toe dat het, met het bestaande vergeleken, eenige verbetering zoude aanbrenge. Doch het zou niet meer dan een palliatief zijn; het groote bezwaar tegen de plaatsvervangings, dat zij het verkrijgen van voldoende kader belet, wordt op deze wijze niet opgeheven, omdat de diensttijd van zes maanden voor de vorming van geschikte stof voor het kader te kort is. Ook zouden onderwijzers en vele andere personen, voor wie het van niet minder belang is zich te kunnen laten vervangen dan voor de zeer gefortuneerden, daartoe in het aangeprezen stelsel feitelijk wel buiten machte zijn. De bezwaren, die uit een militair oogpunt tegen de plaatsvervangings zijn in te brengen, kunnen zeker ook reeds worden opgeheven door de voorwaarden voor de aanneming van plaatsvervangens zoo hoog te stellen, dat zij een voldoende mate van ontwikkeling moeten hebben bereikt; maar een dergelijke regeling staat feitelijk met afschaffing der plaatsvervangings gelijk.

De Commissie meent de aandacht der Regeering op deze beschouwingen te moeten vestigen, daarbij den wensch uitende, dat zij hare denkbeelden omtrent dit onderwerp van overwegend belang nog eens duidelijk moge in het licht stellen.

Volgaarne is de Regeering bereid, aan den wensch der Commissie van Rapporteurs te voldoen, en zal zij trachten hare denkbeelden omtrent dit onderwerp van overwegend belang nog eens duidelijk in het licht te stellen.

Zij stelt hierbij op den voorgrond, dat, zoo het voor ieder burger een zedelijke en grondwettige plicht is, om zoo noodig de onafhankelijkheid van zijn vaderland, zelfs met opoffering van eigen leven, met de wapenen in de hand te helpen verdedigen, daarentegen op het bestuur des lands de verplichting rust om, althans in tijd van vrede, de vervulling van dien plicht zoo licht mogelijk te maken. Het is daarom volgens hare overtuiging een eerste eisch, dat niemand aan zijn beroepsbezigheden, den werkkring zijner keuze en de zorg voor zijn gezin worde onttrokken, ten einde gedurende korteren of langeren tijd plaats te nemen in het leger, tenzij *bij bepaald gebleken noodzakelijkheid*.

Bij het vaststellen van wettelijke bepalingen betreffende den verplichten militairen dienst in tijd van vrede, moet voorts, naar de zienswijze van de Regeering niet de overweging gelden, of sommige maatregelen wenschelijk of zelfs doelmatig zouden zijn te achten, maar alleen die, of zij in 's lands belang *noodzakelijk* zijn.

Op dit standpunt heeft de Regeering zich geplaatst bij het samenstellen der twee in behandeling zijnde wetsontwerpen.

Algemeene dienstplicht, ten einde de algemeene deelneming der natie aan de verdediging des lands mogelijk te maken, is alzoo het hoofdbeginsel dat in deze ontwerpen is aangenomen.

Maar aangezien de levende strijdkrachten, om met vrucht aan de verdediging des lands te kunnen deelnemen, niet allen denzelfden graad van militaire geoeffendheid behoeven te bezitten, zijn zij in twee hoofdgroepen gesplitst, namelijk het leger en de schutterijen.

Bij de behandeling van § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen heeft de Regeering de eischen aangegeven, die naar hare meening voor deze beide hoofdonderdeelen van onze krijgsmacht gesteld moeten worden.

Zij deed tevens uitkomen dat die voor het leger veel hooger dan voor de schutterijen zijn; en dat het *noodzakelijk* is, de troepen van het leger gedurende een bepaalden tijd achtereen, tot oefening onder de wapenen te houden.

Maar daarom heeft de Regeering dan ook haren eisch voor de sterkte van het leger, dat grootendeels uit nationale militie bestaat, bepaald op het minimum, dat, naar hare overtuiging, noodzakelijk is voor de verdediging des lands; en heeft zij er overigens naar gestreefd, bij het samenstellen van het aangeboden ontwerp van wet op de nationale militie, den druk van den militieplicht *zoo licht mogelijk* voor de natie te maken.

Het is vooral op dien grond dat zij gemeend heeft, verplichten persoonlijken dienst bij de nationale militie niet te mogen voorstellen.

Aangezien de invoering van persoonlijken dienstplicht veelal wordt aanbevolen tot het verkrijgen van militie-kader, zou daarbij tot het bekomen van de verlangde legersterkte aan soldaten, het jaarlijksch contingent moeten worden verhoogd met de sterkte van het jaarlijks op te leiden militiekader. De kans tot vrijloten zou bijgevolg geringer worden, en uit dien hoofde zou zoowel voor de minder als voor de meergeroeden de militiedruk in het algemeen worden verzwaard.

Verder dient opgemerkt te worden dat het gedeelte der militie, hetwelk jaarlijks eenige maanden langer dan het eerste oefeningsjaar onder de wapenen moet blijven, tegenwoordig hoofdzakelijk uit de plaatsvervangers wordt samengesteld.

Door de invoering van den persoonlijken dienstplicht zou de kans voor den loteling om tot dat blijvend gedeelte te behooren, aanmerkelijk toenemen, en ook dientengevolge de druk van den militiedienst mede voor den minder goeode vermeerderen.

Eindelijk zou, door de afschaffing der dienstvervanging, het aantal jongelieden, die hunne beroepsbezigheden moeten verlaten om in het leger plaats te nemen, aanzienlijk toenemen; en dat hierdoor de militiedruk verzwaard zou worden, is buiten twijfel.

Eenige voorstanders van den persoonlijken dienstplicht doen het voorkomen als of deze maatregel hoofdzakelijk een aantal leegloopers zou treffen, doch dit is het geval niet.

De vergunning tot dienstvervanging aan allen toegestaan, komt niet alleen ten bate van eenige meer bemiddelden, maar het aantal plaatsvervangers bewijst dit, ook voornamelijk van den middenstand, grotendeels uit werkgevers bestaande, en van wier welvaart de rijkdom der natie in hooge mate afhangt, en van de kleine burgerij, de neringdoenden, ambachtslieden en minder gegoede boeren, die hunne zoons bij de uitoefening van hun bedrijf niet kunnen missen en ook niet bij machte zijn de kosten te dragen voor het in dienst nemen van andere helpers.

Door de invoering van den persoonlijken dienstplicht zullen duizenden jongelieden uit die standen aan hunne beroepsbezigheden onttrokken worden; zoodat alvorens tot de invoering van dergelijken maatregel over te gaan, wel overwogen mag worden, welke invloed daardoor op de welvaart van het land zou worden uitgeoefend.

Buiten twijfel is het alzoo, dit kan na het aangevoerde niet worden ontkend, dat door den persoonlijken dienstplicht een veel zwaardere druk, zoowel personeel als financieel, op de natie gelegd wordt; en het is uit dien hoofde dat de invoering van dien maatregel alleen dan gewettigd zou zijn en aanbevolen zou kunnen worden, indien *bewezen* ware dat zulks werkelijk in 's land belang *noodzakelijk* is.

Reeds hebben de ondergeteekenden bij de beantwoording van § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen er op gewezen dat de indeeling van militiekader bij het leger, ter vervanging van het vrijwillig dienend kader niet gewenscht is.

Verder is het zeer twijfelachtig of de militaire waarde van het leger zou vermeerderen, indien een zeker aantal meer gegoede en ontwikkelde jongelieden, *tegen hun wil*, als soldaat in de gelederen ingedeeld werd.

De hoedanigheden die in de eerste plaats in den soldaat verlangd worden, zijn niet die welke in vele gevallen thans in de meer bemiddelde kringen onzer burgermaatschappij worden aangetroffen, en wanneer daarbij in aanmerking genomen wordt dat een groot aantal dier jongelieden tegen hun wil in den militairen dienst zouden moeten treden en in een werkkring geplaatst zouden worden, volstrekt niet overeenkomende met hunne verstandelijke ontwikkeling, dan is het minstens twijfelachtig of hunne tegenwoordigheid in de gelederen het gehalte van het leger noemenswaardig zou verbeteren.

Onze nationale militie bezit op dit oogenblik uitstekende hoedanigheden, zoodat het een gewaagde proef mag heeten, daarin elementen te brengen, waarvan de invloed niet in allen deele met zekerheid vooruit te bepalen is.

De ondergeteekenden ontkennen ten stelligste dat het bewezen zou zijn, dat de invoering van den persoonlijken dienstplicht *noodzakelijk* is tot het verkrijgen van het benodigde kader voor de schutterijen.

De opleiding in het leger moge in sommige opzichten het verkrijgen van schutterijkader van voldoende sterkte iets gemakkelijker maken, daartegenover staan nadeelen, die, indien men den eigenaardigen toestand dezer wapenmacht in aanmerking neemt, niet te licht geteld moeten worden.

Maar buitendien, waarom zou een verstandelijk ontwikkeld jongmensch, gedurende 3 à 4 jaren onder goede leiding bij de schutterij geoefend, niet de geschiktheid kunnen verkrijgen, die hij in één jaar, tegen zijn wensch in het leger dienende wel zou erlangen?

De Regeering wenscht nadrukkelijk te constateeren, dat de proef, met een stelsel van opleiding van schutterijkader, zooals zij zou wenschen in practijk te brengen, nimmer op afdoende wijze is genomen. Het gaat dan ook niet aan, eenvoudig te beweren dat van die opleiding geen voldoende resultaten zouden zijn te wachten.

De voorstanders van den persoonlijken dienstplicht beweren bovendien dat de dienst bij het leger noodig is, tot het verkrijgen van al die militaire deugden, zonder welke men niet in staat zou zijn om met de wapenen in de hand, met vrucht aan de verdediging des lands deel te nemen; doch indien die stelling waar is, is zij niet alleen voor het kader maar voor alle militairen van toepassing, en dan zou zij onvermijdelijk moeten leiden tot de invoering van den algemeenen dienstplicht bij het leger, althans zoo men, evenals de Regeering, door-drongen is van de noodzakelijkheid van algemeene deelneming der natie aan de verdediging.

Geheel onbewezen is het alzoo, dat persoonlijke dienstplicht in het belang des lands noodzakelijk is; en dit is voldoende voor de Regeering, om de invoering van een maatregel, die zeer zwaar op het volk zou drukken, niet te mogen aanbevelen.

Na het medegedeelde acht de Regeering verdere beschouwingen over de voor-en nadeelen der dienstvervangning overbodig; aangezien die naar haar oordeel niet van overwegend belang zijn, en geen beslissenden invloed bij de oplossing van het onderwerpelijke vraagpunt zouden kunnen of mogen uitoefenen. Die beslissing mag alléén afhankelijk zijn van het antwoord op de vraag, of uit een militair oogpunt de invoering van den maatregel is gebleken noodzakelijk te zijn. Zij is echter bereid, hare zienswijze omtrent die beschouwingen, mondeling mede te deelen.

Maar de Regeering moet met klem opkomen tegen de bewering dat, door het behoud der dienstvervangning, het meer gegoede deel der natie zich aan de taak der verdediging zou onttrekken.

In haar stelsel, waarbij *algemeene dienstplicht* op den voorgrond staat, zal, meer dan in dat harer tegenstanders, de schoone bepaling worden nagekomen van art. 177 onzer Grondwet: Het dragen der wapenen tot handhaving der onafhankelijkheid van den Staat, blijft een der eerste plichten van *alle* ingezetenen."

§ 9. *Aanmoediging van vrijwillige persoonlijke dienstvervulling.* Twee middelen werden in de afdelingen aanbevolen, om het persoonlijk dienen aan te moedigen of te vergemakkelijken. Vooreerst het openen der gelegenheid, om onder zekere voorwaarden reeds op 17- of 18jarigen leeftijd den militieplicht te vervullen, waardoor de bezwaren, die ontwikkelde jongelieden door den dienst bij de militie in hunne studiën zouden ondervinden, in vele gevallen aanmerkelijk kunnen worden verminderd. In de tweede plaats het scheppen van een afzonderlijke klasse van miliciens, voor welke bijzondere bepalingen ten aanzien van huisvesting, voeding, kleeding, enz., zouden worden gemaakt, en die bij voorkeur voor het kader zouden worden opgeleid. Door een deel der leden werd daarin op den duur de oplossing van het vraagstuk der plaatsvervangning gezien. Men antwoordde, dat bepalingen van dezen aard reeds bestaan, zij het ook niet krachtens de wet, zonder dat daardoor evenwel tot dusver groote resultaten zijn verkregen. In verband hiermede werd gevraagd, waarom wel de inhoud van art. 50, althans met betrekking tot vrijwilligers, doch niet die van art. 51 van het wetsontwerp, door de Ministers HEEMSKERK, BELJEN en TAALMAN KIP in September 1877 bij de Kamer ingediend, in dit wetsontwerp is overgenomen?

De Commissie kan zich wel vereenigen met de faciliteiten, die ter aanmoediging van vrijwillige persoonlijke dienstvervulling in de afdelingen zijn aanbevolen, mits men bij de toepassing zooveel mogelijk tegen het opwekken van afgunst tusschen de miliciens onderling wake; daartoe is vooral noodig, dat men zich bij het toekennen van voorrechten van den aangeduiden aard streng aan te stellen eischen van bekwaamheid houde, en zich boven alle consideratiën van stand, gegoedheid, enz., verheffe.

Hoezeer de Regeering gaarne vrijwillige persoonlijke dienstvervulling zou wenschen aan te moedigen, weet zij geene maatregelen aan te geven, die daartoe zouden kunnen worden toegepast, en waardoor, zonder nadeel voor het leger, dat doel op eenigszins ruime schaal zou kunnen worden bereikt.

Ook de twee middelen in het verslag aanbevolen, zouden weinig baten en nadeelig voor het leger zijn.

De vergunning om op 17 of 18jarigen leeftijd den militieplicht te vervullen, zou buiten twijfel slechts enkelen bewegen, dien persoonlijk te volbrengen; terwijl, indien tegen alle verwachtingen in, van die vergunning een ruim gebruik werd gemaakt, de gunstige invloed van de bepalingen betreffende den leeftijd van indiensttreding bij de militie, welke bij de wet van 1861 zijn in het leven geroepen, grotendeels zou verdwijnen.

Die bepalingen toch hebben ten doel, te zorgen, dat de militieplichtigen niet als onvoldoend lichamelijk ontwikkelde jongelieden, maar als krachtige mannen van 20 jaar worden ingelijfd.

Door de Regeering is, bij beantwoording van dit Verslag, reeds gewezen op den nadeeligen invloed, die op het gehalte van het leger zou worden uitgeoefend door de toepassing van het tweede in het verslag aangeprezen middel, om namelijk de militieplichtigen in twee klassen te verdeelen, en aan de eene bijzondere en beduidende voorrechten toe te kennen.

Door de voortdurende aanraking van de dienstplichtigen der beide klassen, door de dagelijksche achteruitzetting van het niet bevoordeelde gedeelte, zouden nijd en afgunst ontstaan, daar waar bovenal eendracht en samenwerking moeten heerschen; terwijl het door de Commissie aangegeven middel, dat men zich bij het toekennen van voorrechten streng aan te stellen eischen van bekwaamheid houde, hiertegen niet zou baten. Eischen, geheel willekeurig gesteld, niet bepaald verband houdende met de diensten die verlangd worden, en ten aanzien waarvan wellicht met zekerheid te voorzien is dat de mingevoeden, door het gemis der gevorderde ontwikkeling, er niet aan zullen *kunnen* voldoen, geven geen maatstaf, waarop men zich met billijkheid kan beroepen, om een bevoorrechtiging als deze te kunnen rechtvaardigen.

Nu de nationale militie niet meer bestemd is, om, zooals zulks in de bedoeling der grondwetten van 1814 en 1815 lag, een territoriale wapenmacht te vormen, welke in vredetijd slechts korte en lichte diensten heeft te vervullen, die velen voor een betrekkelijk geringe vergoeding of tegemoetkoming genegen zijn te verrichten; nu de nationale militie bestemd is om in de eerste plaats de kern der verdediging uit te maken, en daartoe aan militaire eischen moet voldoen, die alleen door vrij langdurige en herhaalde oefeningen kunnen worden verkregen; nu de militiedienst in één woord, een *zware* dienst is geworden, is, naar de overtuiging der Regeering, indien rekening gehouden wordt met onzen landaard en onze tegenwoordige maatschappelijke toestanden, de hoop, dat velen dien dienst vrijwillig op zich zullen nemen, een volkomene illusie te achten.

§ 10. *Militiekader.* Van het betoog in de Memorie van Toelichting omtrent de vorming van het kader voor het leger had men in de afdeelingen niet zonder bevreemding kennis genomen. Men oordeelde, dat door deze wetsontwerpen zeker geen meer bruikbaar militiekader zal worden verkregen dan wij thans bezitten. De schutterij zal alle voor kader geschikte elementen tot zich trekken, terwijl bij die wapenmacht slechts een zeer gebrekkige en onvoldoende opleiding tot het kader zal kunnen worden verkregen. Tot het bekomen van een voldoende kader zal men of tot afschaffing der dienstvervanging, of tot het uitloven van betere bezoldiging en goede vooruitzichten na volbrachten dienstdtijd moeten overgaan.

De Commissie vereenigt zich geheel met deze beschouwingen.

De inzichten van de Regeering omtrent de eischen, te stellen voor het kader bij leger en schutterijen, en omtrent het kadervorming zijn reeds bij herhaling in de vorige paragrafen medegedeeld.

Voor het leger acht zij noodig: *vrijwillig kader*, dat van den militairen dienst, althans gedurende verscheidene jaren achtereen, een levensdoel maakt. Niettemin oordeelt zij het wenschelijk, dat ook miliciens die daartoe lust en geschiktheid hebben, tot kader worden opgeleid en dat dit zelfs worde bevorderd door het toekennen van zulke voorrechten, als bij de overigen geen najver zullen opwekken.

Dit militiekader wenscht zij echter *niet* te bestemmen, om het vaste kader van het leger te vervangen, door, in tijd van vrede, de sterkte van dat kader te verminderen, of door — zooals door sommigen wordt aangegeven — bij mobilisatie een belangrijk gedeelte van het laatstbedoelde kader bij de schutterijen te doen overgaan. Het militiekader kan, naar de overtuiging van de Regeering, zelfs wanneer het uit alleszins geschikte elementen bestaat en zijn opleiding behoorlijk is geregeld, in den voor de militie vastgestelden oefeningstijd niet voldoende geschikt worden, om aan de hooge eischen, die voor het kader *van het leger* moeten worden gesteld, te kunnen voldoen.

Met de vorming van militiekader heeft de Regeering dan ook hoofdzakelijk het doel: den dienst der militie aan te moedigen en lust en ijver bij dien dienst op te wekken.

Uit den aard der zaak zal evenwel van het militiekader, vooral nadat het eventueel gedurende een oorlog verder zal zijn gevormd, partij kunnen worden getrokken, om gedeeltelijk te voorzien in de geleden verliezen aan kader van het staande leger, terwijl ook overigens de opleiding van militiekader eenigermate kan ten goede komen aan de behoefte aan kader voor de schutterijen, waarbij het, na den vijfjarigen militiedienst te hebben volbracht, zal overgaan.

§ 41. *Toestemming van vader of voogd.* De voorgestelde afwijkingen van de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek ten opzichte van de toestemming van hem of haar, die de vaderlijke macht of de voogdij uitoefent, voor het aangaan van verbintenissen door minderjarigen vereischt, vonden in de afdelingen bestrijding. Men achtte het stelsel der Regeering zeer onbillijk tegenover die ouders, die niet bemiddeld genoeg zijn om voor hunne kinderen plaatsvervangers te stellen; want juist deze minderjarigen, die als miliciens dienen en aan pressie van militairen aard blootstaan, worden aan de vaderlijke macht onttrokken. In 1861 heeft men beproefd, ditzelfde stelsel in de militiewet op te nemen; doch destijds is de bepaling, waarin het vervat was, zeer te recht door de Regeering teruggenomen.

Een deel der leden was gezind zich met het stelsel der Regeering ten opzichte der toestemming van vader of voogd te vereenigen, ook omdat daarvan voordeel te verwachten is met betrekking tot de kadervorming.

De groote meerderheid der Commissie acht het stelsel der Regeering ten deze onaannemelijk. De Commissie heeft nog overwogen, in hoever dit stelsel zoude kunnen worden verbeterd door de bevoegdheid van den minderjarige, om zich zonder toestemming van vader of voogd te verbinden, te laten bestaan wat den dienst hier te lande betreft, doch te laten vervallen met betrekking tot den dienst in de koloniën. Met deze beperking kon hare minderheid zich bij het stelsel der Regeering nederleggen, doch hare meerderheid had ook tegen het aldus gewijzigd stelsel overwegend bezwaar.

De Regeering acht de ten deze voorgestelde bepaling, om de redenen, welke in de Memorie van Toelichting betreffende het wetsontwerp op de nationale militie zijn ontwikkeld, billijk jegens den militieplichtige en wenschelijk in het belang van den militairen dienst. Zij is evenwel bereid omtrent deze aangelegenheid nader met de Commissie in overleg te treden.

Onderdeelen van het wetsontwerp.

HOOFDSTUK I. — *Algemeene bepalingen.*

Inlijving in de eerste helft van October. Omtrent de wijziging, ten opzichte van het tijdstip van inlijving der lichting door de Regeering voorgesteld, waren in de afdelingen de gevoelens verdeeld. Tegen die wijziging werd aangevoerd, dat het de vraag is of men de miliciens bij inlijving in October gedurende den winter met zijn korte dagen wel voldoende zal kunnen bezighouden, terwijl het niet is tegen te spreken, dat ledigheid, in het bijzonder voor hen die pas de ouderlijke woning hebben verlaten, ook uit een zedelijk oogpunt zeer schadelijk

zou zijn. In elk geval zal men zich de kosten van het oprichten van groote exercitieloodsen moeten getroosten. Het opsluiten van jongelieden, die voor een groot deel gewoon zijn in de open lucht te arbeiden, in bedompte kazernes, moet op hunne gezondheid nadeelig werken. De Minister BEIJEN is dan ook van zijn voornemen, om het tijdstip van inlijving der lichting te wijzigen, op advies der geneeskundige autoriteiten teruggekomen. Eindelijk zal het deel der lichting, dat ter vervulling van het tekort aan vrijwilligers onder de wapenen moet blijven, zijn diensttijd zeker nuttiger kunnen besteden, indien de inlijving in Mei blijft geschieden.

Een ander deel der leden juichte de voorgestelde wijziging van het tijdstip van inlijving der lichting toe. Volgens hen is het niet moeilijk, de miliciens in den winter bezig te houden. In de maand October laat het weder in den regel nog toe, hen in de open lucht te oefenen; zij kunnen dan de oefeningen in de behandeling van hun wapen houden. Gedurende den geheelen winter kan men hen laten marcheeren. Maar ook indien de weersgesteldheid hiertegen bezwaren oplevert, kunnen de miliciens in exercitieloodsen gemakkelijk worden beziggehouden. Verder ontvangen zij dan onderwijs in gymnastiek, schermen, voorbereidende oefeningen voor het schieten, enz. Het is juist een groot bezwaar tegen de inlijving in Mei, dat de primitieve opleiding der manschappen met overhaasting pleegt te geschieden, opdat zij in de zomer- en herfstmaanden aan de grootere oefeningen kunnen deelnemen. Heeft hunne aanvankelijke instructie in den winter met de vereischte zorg plaats gehad, dan kan men bij voorbeeld de infanterie des zomers een geheelen cursus van schietoefeningen laten houden, terwijl bij inlijving in Mei eerst in Augustus daarmede kan worden begonnen en dus slechts voor een halven cursus gelegenheid is. De goed geoefende manschappen kunnen na negen maanden met verlof huiswaarts gezonden worden, en komen dus, indien zij in October zijn ingelijfd, vóór den oogsttijd te huis, wanneer hunne diensten voor den landbouw het meest noodig zijn en het best betaald worden; het samenblijvend gedeelte is bij inlijving in October gedurende éénen zomer en twee winters van huis, bij inlijving in Mei daarentegen gedurende éénen winter en twee zomers; daarom is het voorstel der Regeering ook in het belang der miliciens aanbevelenswaardig.

De meerderheid der Commissie is de laatstvermelde meening toegedaan, en acht zoowel op de aangevoerde gronden als op die der Memorie van Toelichting het voorstel der Regeering aannemelijk.

Art. 1. Bij art. 181 der Grondwet wordt gesproken van de ingezetenen, »die op den eersten Januari van *elk* jaar hun twintigste jaar zijn ingetreden». In dit artikel wordt het woord »*elk*» van de Grondwet vervangen door »*het*». Is er een reden voor deze gewijzigde terminologie? Zoo neen, dan schijnt het behoud van de redactie der Grondwet verkieslijk.

Art. 2. De opmerking werd gemaakt, dat in den aanhef van dit artikel aan de woorden: »voor ingezetenen wordt gehouden», diende te worden toegevoegd: »overeenkomstig de bepalingen van deze wet»; althans indien men niet tevens de wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* N°. 44) wilde herzien, om haar met de hier voorgestelde bepalingen in overeenstemming te brengen.

c. De vraag werd gedaan of vreemdelingen, die het in art. 3d vermeld bewijs niet kunnen leveren, wel gevoelig aan den dienst bij de militie hier te lande kunnen worden onderworpen. Sommige leden oordeelden dat het de voorkeur verdiende, vreemdelingen in het algemeen van dien dienst vrij te stellen; dit gevoelen bleef echter niet onweersproken.

d. Moeten hier ook niet worden opgenomen:

1°. de in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddelen geboren zoon van den voormaligen Nederlander, die (niet ter zake van 's lands dienst) in een vreemd land woont, mits hij (de zoon) binnen het Rijk in Europa verblijf houdt; en

2°. de zoon van den Nederlander, die (niet ter zake van 's lands dienst) in een vreemd land gewoond en zijn woonplaats binnen het Rijk in Europa overgebracht heeft, doch nog niet lang genoeg in het Rijk in Europa gewoond heeft om ingezetene te zijn.

e. De uitdrukking: »'s Rijks overzeesche bezittingen of koloniën», wordt ook in de tegenwoordige militiewet gebezigd; toch wenschte men haar door de grondwettige uitdrukking: »koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen», te zien vervangen.

Behooren ook niet voor ingezetenen te worden gehouden:

1°. de zoon van den Nederlander, die (niet ter zake van 's lands dienst) in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen woont, mits hij (de zoon) binnen het Rijk in Europa verblijf houdt; en

2°. de zoon van den Nederlander, die (niet ter zake van 's lands dienst) in de koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen gewoond heeft, zijn woonplaats binnen het Rijk in Europa heeft overgebracht, doch nog niet lang genoeg in het Rijk in Europa gewoond heeft om ingezetene te zijn.

g. Is de tweede alinea van de Memorie van Toelichting op dit artikel wel in overeenstemming met art. 2 alin. 2 der wet van 28 Juli 1850 (*Staatsblad* N°. 44)?

Artt. 6 en 7. Tegen de voorgestelde wijze van berekening van het aandeel, door elke provincie en gemeente in de lichte te dragen, waardoor de voltalligheid van deze beter wordt verzekerd dan door de bepalingen der bestaande wet, werd, voor zoover zij ter sprake kwam, geen bezwaar geopperd.

Art. 7. In § 3 van dit artikel leest men »zooveel» in plaats van »voor zooveel»; ook in andere artikelen wordt deze stijlfout teruggevonden.

Art. 8. Hoever strekt zich de bevoegdheid der gemeentebesturen ten deze uit? Kunnen zij bijvoorbeeld premien of handgelden uitloven?

Art. 9. In § 1 van dit artikel, zoo mede in artt. 13 § 3 en 15 en § 1, wordt gesproken van »vrijwilliger bij de militie»; elders, zooals in § 5 van dit artikel, in artt. 10 § 1, 12 § 1, 2 en 3, 15 § 1, wordt de uitdrukking »vrijwilliger voor de militie» gebezigd; welke is de reden van dit verschil van redactie?

§ 1b. Deze beperking van het vrijwilligerschap bij de militie is overgenomen uit de tegenwoordige militiewet. Doch is zij strikt genomen wel in overeenstemming met het voorschrift van art. 180 der Grondwet, dat de militie »zooveel mogelijk» uit vrijwilligers moet worden samengesteld? Immers als vrijwilligers bij het staande leger kunnen gehuwd wel toegelaten worden. Soortgelijke vraag zoude ook met betrekking tot sommige andere onderdeelen van dit artikel kunnen gesteld worden.

§ 1c. Behoort hieraan niet te worden toegevoegd: »behoudens het voorschrift van art. 10 § 3»? Thans schijnen beide bepalingen met elkander in strijd.

§ 2. De burgemeesters geven geen getuigschriften van goed zedelijk gedrag af aan hen, die gevangenisstraf ondergaan of een vonnis ten hunnen laste hebben, al is het feit, dat hen met den stafrechter in aanraking bracht, ook lang geleden gepleegd en van lichten aard geweest. Zoude in de onbillijkheid, die hieruit kan ontstaan, niet te voorzien zijn, hetzij door alleen het bewijs te vorderen, dat de aspirant-vrijwilliger binnen het jaar, aan zijn aanmelding als zoodanig voorafgaande, geen gevangenisstraf heeft ondergaan en geen vonnis ten zijnen laste heeft gekregen; hetzij, indien men zoover niet gaan wil door in dit artikel een bepaling op te nemen in den geest van art. 27 der wet tot regeling van het lager onderwijs, volgens hetwelk het getuigschrift van zedelijk gedrag bij weigering van den burgemeester wordt verleend door den Commissaris des Konings in de provincie?

Art. 10. § 1. De woorden »bij het krijgsvolk, dienende» konden in dit en in andere artikelen wegvallen: ook in andere wetten, zooals die tot regeling van het onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie, heeft men die woorden weggelaten.

Wordt met de woorden: »van de bevelhebbers, onder wie hij laatstelijk heeft gediend», bedoeld dat de aspirant-vrijwilliger, die bij verschillende hoofdonderdeelen der gewapende macht, als zeemacht, leger, enz., heeft gediend, van elken commandant een getuigschrift moet overleggen? In dat geval is het woord »laatstelijk» niet volkomen juist. Mocht de bedoeling alleen zijn, dat een getuigschrift van den laatsten commandant wordt vereischt, dan ware het verkieslijk het woord »bevelhebber» in het enkelvoud te bezigen.

Art. 11. Zal hij, die is ingeschreven in een gemeente, welke volgens art. 7 § 2 en 3 met een of meer andere is samengevoegd, voor die vereenigde gemeenten als vrijwilliger worden toegelaten? Zoo ja, dan zal dit duidelijkheidshalve in dit artikel behooren te worden uitgedrukt, en zal ook art. 7 § 3 in dezen geest dienen te worden aangevuld, dat de samengevoegde gemeenten ook wat het vrijwilligerschap betreft voor één gemeente worden gehouden.

Waarom zijn de slotwoorden van art. 12 der bestaande wet op de nationale militie in dit artikel niet overgenomen? De Memorie van Toelichting geeft op dit punt geen licht. Degene, die van den dienst bij de militie is vrijgesteld, zou naar het schijnt zonder bezwaar voor een andere gemeente, dan die waarin hij ingeschreven is, tot een nieuwe verbintenis als vrijwilliger kunnen worden toegelaten.

Art. 12. Uit den in § 1 van dit artikel vermelden termijn moet immers niet worden afgeleid, dat na verloop daarvan geene vrijwilligers meer worden aangenomen?

Art. 14. In afwijking van vorige ontwerpen, waarbij het noodig werd geacht dat een grooter deel van elke lichte voor den dienst ter zee zou kunnen bestemd worden, is het tegenwoordig maximum van 600 man in dit artikel behouden, omdat aan een hooger cijfer thans geen behoefte bestaat. Er kan echter opnieuw gebrek aan vrijwilligers bij den zeedienst ontstaan. Zoude het daarom niet raadzaam zijn het maximum, waardoor de uitvoerende macht bij de bepaling van het contingent voor de zeemilitie gebonden is, een weinig ruimer te stellen? Zelfs werd de meening ontwikkeld, dat dit maximum geheel kon worden weggelaten en het artikel aldus kon luiden: »Een deel van elke lichte, door Ons te bepalen, kan voor den dienst ter zee worden bestemd».

Art. 15. § 1. Wanneer het aantal vrijwilligers voor de zeemilitie niet voldoende mocht blijken, hoe zal dan daarin worden voorzien?

Art. 16. Wanneer er, zooals tegenwoordig regel is, meer aspirant-vrijwilligers voor de zeemilitie zijn dan kunnen worden aangenomen, wordt er een keuze gedaan uit de varensgezellen, die zich hebben aangemeld. Bij deze keuze speelt protectie een rol. Daarom werd het denkbeeld geuit om bij dit artikel te bepalen, dat in dat geval tusschen de varensgezellen, die ook volgens de bestaande voorschriften boven andere personen de voorkeur genieten, zal worden geloot.

De meerderheid der Commissie zoude de wijze, waarop met de naamlijst van aspirant-vrijwilligers bij de zeemilitie moet worden gehandeld, niet in de wet wenschen te zien opgenomen, maar geeft toch ook de voorkeur aan loting boven keuze.

Art. 17. § 2. Waarom is hier het tijdstip van 1 Maart bepaald, en niet dat van 1 Juli? Laatstgenoemde datum schijnt door art. 6 § 3 te zijn aangewezen. In de Memorie van Toelichting wordt bij dit artikel gezegd, dat het tijdstip van 1 Maart in verband staat met art. 50d, terwijl bij laatstgenoemde bepaling weder naar de toelichting van art. 17 § 2 verwezen wordt. Het aannemen van den datum van 1 Maart kan, met het oog op de slotwoorden dezer paragraaf, tot onbillijkheid tegenover de andere ingeschrevenen leiden.

§ 6. Het woord »korps» is minder eigenaardig gekozen, waar blijkens de Memorie van Toelichting land- en zeemilitie bedoeld worden, en kan aanleiding geven tot misverstand. Een betere redactie van de laatste woorden dezer paragraaf zoude zijn: »om het even of zij als vrijwilliger bij de land- of zeemilitie dienen.»

Op welke wijze zal de plaats vervuld worden van den vrijwilliger bij de zee-militie, die bij de landmacht mocht overgaan?

Art. 18. Localiseering der militia werd in de afdeelingen vrij algemeen wenschelijk geacht, zoowel in het belang der miliciens als met het oog op de schutterij en op de mobilisatie der militia.

Ook de Commissie is met dat stelsel ingenomen, mits het oordeelkundig worde toegepast. Met de gelegenheden tot oefening, die niet overal worden aangetroffen, dient rekening te worden gehouden, gelijk bij het kazerneringsplan van den tegenwoordigen Minister ook geschiedt. Kleine afwijkingen van de strenge localiseering der militia zullen steeds noodig blijven, bijvoorbeeld voor de provincie Zeeland; er kan echter geen bezwaar tegen bestaan dat, terwijl een gedeelte der Zeeuwsche miliciens te Middelburg dient, de overigen hun dienst te Bergen-op-Zoom vervullen.

Zoude de verdeling in militiedistricten niet in verband kunnen worden gebracht met die in militaire afdeelingen, zoodat elke afdeeling een zeker aantal districten telde en elk district het jaarlijksch militiecontingent aan één bataljon infanterie in die afdeeling leverde, terwijl de militia voor de overige wapens uit verschillende, of uit alle districten getrokken werd? Aan het hoofd der districten zouden dan militaire commandanten moeten staan, die dezelfde functiën zouden verrichten als tegenwoordig de militiecommissarissen en provinciale adjudanten. Zij zouden moeten belast worden met het aanhouden van de registers der verlofgangers in hun district, die met betrekking tot hunne verplichtingen ten opzichte der militia onder hen zouden moeten ressorteeren. De gemeentebesturen zouden daardoor van vele bemoeiingen, die hun eigenlijk vreemd zijn, bevrijd worden. Gaarne zoude de Commissie over deze denkbeelden het oordeel der Regeering vernemen.

§ 2. »Twee of meer" is hier minder juist; moet zijn »meer dan éne" .

Art. 19. § 1. Het komt beter voor de overlegging van het hier vermeld bewijs te vorderen bij de voltrekking van het huwelijk, gelijk tot dusver geschiedt; dit ware ook meer overeenkomstig de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, volgens welke eerst bij de voltrekking van het huwelijk al de vereischte stukken moeten worden overgelegd.

Moet het bewijs bij elke aanmonstering voor de buitenlandsche zeevaart worden overgelegd? Dit ware vrij bezwarend.

§ 2. De hier gestelde termijn van tien dagen werd te kort geacht; men begreep niet, hoe een ruimer termijn gelegenheid zou kunnen geven tot misleiding. Bestaat echter vrees voor misleiding, dan is het beter de overlegging eerst te vorderen bij de voltrekking van het huwelijk, daar tusschen de aangifte en de voltrekking een jaar kan verlopen.

§ 3. De aanhaling van artt. 153 en 154 kan veilig uit deze paragraaf vervallen; eigenlijk is de geheele paragraaf overbodig.

Art. 20. § 1. In de afdeelingen werd het gevoelen verdedigd, dat het bestaande stelsel, volgens hetwelk de overeenkomsten van dienstvervangning bij notarieele akte moeten worden verleden, behoort te worden gehandhaafd; de tusschenkomst van een notaris in deze, al vermag hij niet alle misbruiken te keeren, werd in het belang der ingezetenen nuttig geacht. Er waren echter ook leden, die in dit opzicht met de Regeering konden medegaan; zij wenschten den kleinen burger, die een plaatsvervanger wil stellen, niet noodeloos te bemoeilijken, en merkten op dat ieder immers vrij zal blijven, om een overeenkomst van dezen aard bij notarieele akte aan te gaan.

De Commissie is van oordeel, dat het ter voorkoming van misbruiken wenschelijk is, het verlijden dezer overeenkomsten bij notarieele akte verplichtend te blijven stellen.

De vergunningen in art. 65 § 2 vermeld zijn vrij van registratie. De woorden: »met uitzondering van de vergunningen in art. 65 § 2 vermeld", zouden evenwel aan een uitlegger, die meer aan de letter dan aan den geest en het onderling

verband der wettelijke bepalingen hechtte, wel eens aanleiding kunnen geven tot de bewering, alsof dit artikel aan de registratie-wet had willen derogeren. Het kwam wenschelijk voor, dat de Regeering een dergelijke ongerijmde wetsuitlegging door een uitdrukkelijke verklaring zoude afsnijden.

§ 2. Ofschoon deze paragraaf hier is opgenomen op het voetspoor van art. 72 der bestaande wet op de nationale militie, is zij volkomen overbodig, vermits de daarin vermelde heffing van 1°. Januari 1883 af geschiedt krachtens art. 18 der wet van 11 Juli 1882 (*Sibl.* n°. 92).

De Commissie geeft mitsdien in overweging, dit gedeelte van het artikel weg te laten.

Mocht daartegen bij de Regeering bezwaar bestaan, dan zoude een van de leden der Commissie gaarne vernemen, waarom met afwijking van art. 72 der bestaande wet het woord »akten" hier in het meervoud wordt gebezigd.

Art 21. § 2. Moet deze bepaling niet imperatief luiden? Of is het geval denkbaar, dat het geven van voorschriften omtrent den inhoud der openbare kennisgevingen bij Koninklijk besluit niet noodig zal zijn?

HOOFDSTUK II. — *Van de inschrijving voor de militie.*

Art. 22. § 1. Volgens deze paragraaf moeten zij, die juist op 1°. Januari van eenig jaar hun negentiende jaar intreden, zich eerst een jaar later laten inschrijven. Is dit echter wel in overeenstemming met de bepaling der Grondwet, volgens welke »alle mannelijke ingezetenen, die op den 1sten Januari van het jaar hun 19de jaar zijn ingetreden", tot inschrijving voor de militie verplicht zijn?

§ 3. Het schijnt verkieslijk hier en in andere artikelen van »algemeen erkende" Christelijke feestdagen te spreken. Ook geeft de Commissie der Regeering in overweging, in een algemeen voorschrift in hoofdstuk I te bepalen, welke dagen in deze wet onder de algemeen erkende Christelijke feestdagen worden begrepen.

»Daags te voren" komt ook in andere artikelen van dit wetsontwerp voor. Wil men intusschen gelegenheid geven tot herstel van onwillekeurig gepleegde verzuimen, dan zal men hier moeten bepalen, dat de aangifte »daags daarna" moet plaats hebben.

§ 7. Volgens de Memorie van Toelichting wordt het aan het beleid van burgemeester en wethouders overgelaten, overlegging eener schriftelijke volmacht te vorderen. Behoort echter de wet niet uit te maken, of een schriftelijke volmacht in dit geval al dan niet noodig is?

§ 8. De redactie van de laatste zinsnede dezer paragraaf dient met het voorafgaande in verband te worden gebracht; zij zoude bijvoorbeeld aldus kunnen aanvangen: »Zoo lang in dat geval dat stuk," enz.

Intusschen zoude een aldus gewijzigde redactie het bezwaar niet wegnemen, dat degene, die zich aanmeldt op den laatsten dag, waarop de aangifte kan geschieden, in verzuim geraakt en strafbaar wordt, indien burgemeester en wethouders overlegging van een extract uit zijn geboorteakte vorderen, althans zoo hij dat stuk in een andere gemeente moet lichten. Aan dit bezwaar ware te gemoet te komen door de zinsnede aldus te doen luiden: »In dat geval wordt de aangifte als niet geschied beschouwd, indien dat stuk niet vóór den 15den Februari of binnen veertien dagen na den termijn, in § 2 genoemd, is overgelegd."

Het ontwikkeld bezwaar vervalt eveneens geheel, en aan de belanghebbenden wordt daarenboven de zaak gemakkelijker gemaakt, wanneer men burgemeester en wethouders, indien zij een uittreksel uit de geboorteakte van den aangever noodig achten, zelf met het opvragen daarvan belast. De meerderheid der Commissie acht het wenschelijk, dat de paragraaf in dezen geest worde gewijzigd. Hare minderheid is van oordeel, dat de aangevers zelf voor overlegging van Lunne extract-geboorteakten, indien deze gevorderd wordt, moeten blijven zorgen; voor burgemeester en wethouders ware dit een moeilijke taak, omdat

de bevolkingsregisters niet overal behoorlijk zijn bijgehouden; reeds nu wordt het bezwaar voor de aangevers, om extract-geboorteakten te verkrijgen, zeer verminderd door de faciliteiten, welke de meeste gemeentebesturen daaromtrent verlenen.

§ 9. Sommige leden der Commissie wenschen dat de wijze, waarop van de gedane aangifte blijken moet, in de wet worde opgenomen, vermits het daarbij een recht van den aangever geldt. De meerderheid der Commissie kan zich met den inhoud dezer paragraaf vereenigen.

Art. 23. § 1. Welke personen heeft men te verstaan onder de »bestuurders van krankzinnigengestichten»?

»Bedelaarsgestichten»: waarom niet liever, in overeenstemming met het nieuwe Wetboek van Strafrecht, van »Rijkswerkinrichtingen» gesproken?

De »koloniën van weldadigheid» schijnen hier veilig te kunnen worden weggelaten; hare bewoners zijn immers allen vrijboeren of vrije arbeiders.

Moeten daarentegen ook de bestuurders van Rijks-opvoedingsgestichten en van weeshuizen hier niet vermeld worden?

Art. 24. § 1 b. Uit de Memorie van Toelichting blijkt, dat de woorden »buitenslands» hier en elders de koloniën en bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen omvatten, die daarentegen onder de uitdrukking »vreemd land» niet begrepen zijn. Men meende dat deze bepalingen ter voorkoming van misverstand niet in de Memorie van Toelichting, maar in hoofdstuk I van het wetsontwerp opgenomen behoorden te zijn.

§ 4a. Hier is niet voorzien in het geval, dat de vader overleden is en de moeder buitenslands woont.

§ 5a. De opmerking werd gemaakt dat de regel, in de Memorie van Toelichting gesteld, zou medebrengen om den ongehuwden zoon van den ter zake van 's lands dienst in 's Rijks koloniën of bezittingen in andere werelddeelen woonachtigen Nederlander, indien vader en zoon binnen het Rijk in Europa verblijf houden, te doen inschrijven in de gemeente waar de vader verblijft.

Art. 26. § 1 en 2. »Hij, die valt in art. 22 § 1»; beter ware: »hij, die valt in de termen van art. 22 § 1».

Art. 27. § 2. In den vijfden en zesden regel dezer paragraaf staat: »kan zijn inschrijving alsnog worden bevolen». Moet dit niet luiden: »wordt zijn inschrijving alsnog bevolen»?

Art. 28. Een van de leden der Commissie meent dat de aanhef van dit artikel aldus moet luiden: »Hij, die te recht in een gemeente *is of wordt* ingeschreven».

Art. 29. Kan het weinig sierlijke »sluiting voor goed» niet worden vervangen door »afsluiting», »eindsluiting» of »finale sluiting»?

Art. 30. § 3. Beter ware: »De voorloopige en de laatste sluiting geschieden door burgemeester en wethouders en worden op het register aangeteekend».

Art. 31. Terwijl het aan den eenen kant werd goedgekeurd, dat de alphabetische naamlijst van art. 26 der bestaande wet niet meer wordt voorgeschreven, omdat die lijst tot practische moeilijkheden aanleiding geeft, werd aan andere zijde in de argumenten, waarmede deze wijziging wordt aanbevolen, tegenstrijdigheid opgemerkt, en op het behoud der alphabetische lijst prijs gesteld. In groote gemeenten weet in den regel ieder, omstreeks welken tijd hij volgens het alphabet zal worden afgeroepen, terwijl het zeer de vraag is, of de ingeschrevenen van hunne nummers op het register even goed op de hoogte zullen zijn. Bij behoud van de alphabetische lijst zal ook de onbillijke en met het beginsel van art. 7 § 3 strijdige bepaling van art. 39 § 2 kunnen worden vermeden; men zal dan kunnen bepalen, dat de ingeschrevenen van samengevoegde gemeenten voor de loting naar het alphabet door elkander worden gerangschikt. Overigens zoude men het opmaken der alphabetische naamlijst wellicht aan de gemeentebesturen kunnen overlaten, door aan het slot van § 1 van art. 39 de woorden toe te voegen: »of op een daarnaar opgemaakte alphabetische lijst».

§ 1. De volgende wijzigingen van redactie worden in overweging gegeven: in den aanhef der paragraaf te lezen »het afgesloten register», vermits er geen twijfel mag bestaan, dat dit register bedoeld wordt; achter de woorden »in Januari» te laten volgen »van het jaar volgende op dat der inschrijving»; in de plaats van »elk» te lezen »een ieder»; en den een weinig al te korten termijn van vijf dagen te verlengen tot veertien of althans tot acht dagen.

§ 2. Dient niet te worden bepaald, dat deze kennisgeving eenigen tijd te voren moet geschieden?

§ 3. Hoe geschiedt de inschrijving van hen, die in het geval verkeerden van art. 22 § 2, of in dat van art. 27?

HOOFDSTUK III. — Van de lotelingen.

Art. 33. § 1 en 2. Vooral in het belang der eilandbewoners werd in overweging gegeven, de loting, in plaats van in Maart in April te doen geschieden.

§ 3. Omtrent de wenschelijkheid van dit voorschrift bestaat in de Commissie verschil van gevoelen. Een deel harer leden kan zich daarmede vereenigen, omdat langs dezen weg stremming voorkomen wordt. Een ander deel acht het niet wenschelijk de hier bedoelde personen aan de loting te doen deelnemen, omdat later kan blijken, dat zij niet behooren te worden ingeschreven, in welk geval zij ten onrechte op het lot van anderen invloed zouden hebben uitgeoefend.

Worden zij, die niet ingeschreven zijn, maar tegen wier niet-inschrijving bezwaar is ingebracht, in de loting begrepen?

Art. 36. § 1. Duidelijkheidshalve ware het goed aan het einde dezer paragraaf te lezen: »voor de ingeschrevenen van elke gemeente of samenvoeging van gemeenten afzonderlijk».

§ 2. De redactie van de slotzinsnede dezer paragraaf is onjuist. De bedoeling, dat in geval van samenvoeging van gemeenten uit elke dier gemeenten de burgemeester of een raadslid bij de loting moet tegenwoordig zijn, kon beter zijn uitgedrukt.

§ 4. Het epitheton »geschikt» in den regel 15 dezer paragraaf kan vervallen, daar de hier bedoelde persoon immers door den burgemeester wordt aangewezen.

Art. 37. § 1. Wie is bevoegd die doorhaling te doen? Dit wordt wel gezegd in de Memorie van Toelichting ad § 3, maar behoorde uit de wet te blijken.

Art. 38. Het parafeeren, oprollen, enz. der biljetten kost in groote gemeenten veel tijd. Een van de leden der Commissie kan niet inzien, dat deze werkzaamheden in het openbaar behooren te geschieden, en zoude het artikel aldus wenschen te lezen:

»§ 1. Elk lotingsbiljet vermeldt in duidelijke cijfers en in letters een nummer, te beginnen met n°. 1 en eindigende met het laatste nummer van het getal der ingeschrevenen.

»§ 2. Elk biljet wordt door den militiecommissaris geparafeerd, eenvormig opgerold en in een koker of ring bevestigd.

»§ 3. De militiecommissaris telt in het openbaar zooveel biljetten voor, als het getal der ingeschrevenen bedraagt, doet de biljetten in de bus, schudt ze door elkander, en herhaalt dit laatste zoo dikwerf als hij het noodig acht.

»§ 4. De vorm en de wijze van plaatsing der bus worden door Ons voorgeschreven.»

§ 3. Dient hier in elk geval niet te worden bepaald, dat de biljetten »eenvormig opgerold» moeten zijn?

Art. 39. § 2. Hier is niet voorzien in het denkbaar geval, dat twee samenvoegde gemeenten juist dezelfde bevolking hebben.

Zie voorts het aangeteekende ad art. 31.

§ 3. Het woord »zelven» is hier overbodig.

§ 5. Men achtte het in strijd met de eischen eener goede redactie, dat in deze paragraaf één en dezelfde handeling beurtelings als »het trekken van een nummer" en »loten" wordt aangeduid.

§ 9. Tusschen de woorden »nummer" en »geacht" wenschte men het woord »niettemin" te zien opgenomen.

Art. 43. Waarom is hier niet, gelijk bij art. 32, aan den Commissaris des Konings de bevoegdheid tot het inbrengen van bezwaren toegekend?

Art. 44. § 1. Hier wordt gesproken van vernietiging eener loting. Welk gezag spreekt echter die vernietiging uit? Waarschijnlijk is de bedoeling, dat Gedeputeerde Staten dit zullen doen, maar dit behoort in de wet te worden uitgedrukt, bijvoorbeeld bij art. 43.

Men gaf in overweging den aanhef dezer paragraaf aldus te doen luiden: »Vernietiging van een loting of van een gedeelte daarvan".

§ 2. Het woord »voor" in den tweeden regel is onvolledig; er behoorde te staan: »door of voor", te meer daar elders (zie bijv. art. 46) deze onderscheiding wél wordt gemaakt.

Art. 45. § 5. Het hier bepaalde behoorde geen afzonderlijke paragraaf uit te maken, maar aan § 4 te zijn toegevoegd, zooals bij § 3 geschiedde.

Art. 48. § 2. In den tweeden regel dient na de woorden »dan heeft" te worden ingevoegd; »ten zijnen aanzien".

Art. 49. § 7. Ook deze woorden moesten aan de voorafgaande paragraaf zijn toegevoegd.

HOOFDSTUK IV. — *Van vrijstelling van den dienst.*

Art. 50. *a* en *b*. Volgens de wet van 1817 moesten deze personen, wanneer zij later voor den dienst geschikt werden, hun militieplicht alsnog geheel vervullen. Dit was voor hen zeer bezwarend; maar de geheele vrijstelling, die hun volgens de bestaande militiewet en het ontwerp wordt verleend, kan tegenover anderen onbillijk werken. Daarom wenscht een deel van de leden der Commissie hen, die in sub *a* en *b* vermelde gevallen verkeerden, slechts tijdelijk vrij te stellen, ten einde hen, wanneer zij bijvoorbeeld binnen twee jaren de vereischte maat hebben verkregen of van hunne ziekelijke gesteldheid genezen zijn, alsnog in dienst te stellen, zij het dan ook niet voor de volle vijf jaren. Een ander deel der Commissie vindt geen voldoende aanleiding om, zij het ook slechts gedeeltelijk, terug te keeren tot het vroegere stelsel, dat wegens de practische bezwaren waartoe het leidde reeds bij de wet van 1861 is veroordeeld.

De bijvoeging »volgens regelen van geneeskundig onderzoek door Ons gesteld" is ver van fraai. Liever zoude men *b* aldus lezen: »die wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken voor den krijgsdienst ongeschikt wordt geoordeeld volgens regelen door Ons gesteld".

c. In de afdeelingen werd het voorrecht, dat hier aan de *wettige* boven de *onwettige* eenige zoons wordt toegekend, onbillijk geacht, doch aan den anderen kant ook verdedigd, omdat de gelijkstelling van onwettige eenige zoons, die zich in elk geval tot de erkende zou moeten bepalen, met wettige zoons, te zeer zoude ingrijpen in de beginselen onzer huwelijkswetgeving, terwijl bovendien de vrijstellingen zijn geregeld met het oog op de gezinnen, waarvan onwettige kinderen geen deel plagen uit te maken. De meerderheid der Commissie verenigt zich met de laatstvermelde meening.

d. Waarom niet vóór 1 Juli? Voor de kansen van anderen ware die wijziging in het geheel niet onverschillig. Vergelijk het aangeteekende ad art. 17 § 2.

e. »Op een van 's Rijks militaire scholen" kan, zooals deze bepaling thans geredigeerd is, alleen betrekking hebben op den cadet, en is dan onjuist, daar er voor de cadetten slechts één militaire school bestaat.

Onder adelborst valt ook de adelborst eerste klasse; is dit de bedoeling der Regeering?

Eindelijk zal »scheepsklerk», indien de plannen der Regeering doorgaan, in »adspirant-administrateur» moeten worden veranderd.

Art. 52. § 1. De vraag werd gedaan of ten behoeve van de ingeschrevenen onder de tegenwoordige wet, die recht op vrijstelling mochten verkregen hebben niet een overgangsbepaling noodig is? Het antwoord luidde, dat van een verkregen recht op vrijstelling geen sprake kan zijn, zoolang geen vrijstelling verleend is.

§ 2. Indien van een zeker getal broeders één Nederlander is, doch de overigen vreemdelingen zijn en volgens art. 3 niet voor ingezetenen worden gehouden, dan wordt de eerstgenoemde beschouwd als eenige wettige zoon en derhalve vrijgesteld. Doch zoude hij, om die vrijstelling te genieten, niet moeten bewijzen dat zijne broeders hun militieplicht in het vreemde land vervuld hebben?

§ 4. Moet niet in de wet bepaald worden, dat de letters der tabel gelden naar volgorde van geboorte?

Onder de gevallen der tabel komt niet voor dit, dat A, B en C dienen, terwijl D en E vrijgesteld zijn. Wellicht is dit geval opzettelijk weggelaten. Maar dan had ook het derde der gevallen, wanneer er vier broeders of halve broeders zijn, onvermeld behooren te blijven.

Hoe zal de vrijstelling worden verleend, wanneer er meer dan vijf broeders of halve broeders zijn? Men zal dan naar analogie moeten te werk gaan. Doch gaat het wel aan dat de tabel daarover niets inhoudt, nu de wet naar de tabel verwijst?

Art. 53. f. Ofschoon deze bepaling met die der bestaande militiewet overeenstemt, kwam de termijn van drie jaren hier wel wat lang voor.

Moet hier geen uitzondering worden gemaakt voor het geval van art. 212 § 1 a?

Art. 54b. Vgl. het aangeteekende ad art. 50e.

c. Met het oog op het bestaand gebrek aan geneeskundigen wenschten eenige leden deze alinea te doen vervallen.

d en e. Konden deze beide alinea's, die thans bijna gelijkkluidend zijn, niet worden samengesmolten?

Art. 55. Deze bepaling vond afkeuring; men meende dat, wanneer de oudere broeders reeds vrijstelling hebben genoten, de toevallige omstandigheid, dat twee of meer broeders in hetzelfde jaar dienstplichtig worden, geen reden tot vrijstelling behoort op te leveren, terwijl die vrijstelling voor anderen natuurlijk weder nadeelig is.

Art. 56. Hoe men moge denken over het geval, in de Memorie van Toelichting vermeld, deze bepaling komt der Commissie onaannemelijk voor. Naar haar oordeel doet het er niet toe, wien van beide ouders de halve broeders gemeen hebben, en kan een zoo belangrijke afwijking van ons burgerlijk recht, als in dit artikel vervat is, geenszins als het ware in het voorbijgaan worden goedgekeurd.

Art. 58 § 1. Tegen den willekeurig gekozen datum van 20 Maart werd bezwaar gemaakt; elke aanleiding, om juist dien datum te kiezen, vervalt, wanneer de loting iets later plaats heeft.

§ 2. a. Volgens de Memorie van Toelichting behoeft de burgemeester, die het hier bedoeld getuigschrift zal afgeven, niet onvoorwaardelijk die te zijn van de gemeente, waar de belanghebbende voor de militie is ingeschreven. »Voor de militieplichtigen, in art. 2 f en g bedoeld», zoo leest men daar, »zal uit den aard der zaak de medewerking van den burgemeester van die gemeente zijn in te roepen, waar de personen gevestigd zijn, welke met den toestand van het in een vreemd land wonend gezin voldoende bekend zijn, om de vereischte verklaring te kunnen afleggen.» Daarvoor is iets te zeggen; doch bij gebreke van eenige bepaling daaromtrent in de wet zou de burgemeester van een gemeente,

waar de militieplichtige niet is ingeschreven, het afgeven van een getuigschrift kunnen weigeren. Hierin ware te voorzien door in deze alinea de woorden »van den burgemeester» weg te laten, en daaraan het volgende toe te voegen: »Dit getuigschrift wordt afgegeven door den burgemeester der gemeente, waar de militieplichtige op den in § 4 genoemden datum in het inschrijvingsregister voorkomt, of, voor de militieplichtigen bedoeld in art. 2 *f* en *g*, door den burgemeester der gemeente, waar personen wonen die met den toestand van het gezin geacht worden bekend te zijn en op wier verklaring het getuigschrift wordt afgegeven.

c. Vgl. het aangeteekende ad art. 50e.

e. Daar art. 51 ook door de letters *a* en *b* wordt afgedeeld, kan de wijze, waarop die letters ook hier gebezigd worden, tot misverstand leiden; om dat te voorkomen, ware het verkieslijk, hier een α en β of a' en b' te gebruiken.

Art. 59. § 1. Hoe moet de vrijstelling gevraagd worden? Kan die aanvraag ook bij verzoekschrift worden gedaan? Zoo ja, moet dan een zoodanig verzoekschrift op zegel worden geschreven en is de beschikking aan leges onderworpen? Dit zoude uit de bij art. 20 gegeven toelichting zijn af te leiden, doch niet kunnen worden goedgekeurd.

Art. 60. § 1. De woorden »of ingeschreven had moeten zijn» schijnen de bedoeling, die daaraan volgens de Memorie van Toelichting moet gehecht worden, niet juist uit te drukken.

§ 2. Moet ook het Wetboek van Strafrecht hier niet worden vermeld?

HOOFDSTUK V. — *Van uitsluiting van den dienst.*

Over het algemeen werd de voorgestelde uitbreiding der gronden van uitsluiting van den dienst, die voor de belangen van derden schadelijk moet werken, afgekeurd. Niet alle militaire gevangenisstraf is onteerend. Er zijn feiten, die zwaar gestraft moeten worden, maar toch op de geschiktheid van den dader voor den dienst bij de militie niet van overwegenden invloed zijn. Jongelieden, die bijv. straf ondergaan hebben wegens het zoogenaamde bekkensnijden, kunnen desniettemin goede miliciens worden. De Commissie kan niet inzien dat het onmogelijk zou zijn, naar gelang van den aard der misdrijven te onderscheiden, en acht het verkeerd dat een veroordeeling tot militaire gevangenisstraf onvoorwaardelijk en tot correctioneële gevangenisstraf reeds voor den tijd van een jaar voldoende zou zijn voor definitieve uitsluiting van den dienst; wil men niet naar den aard der misdrijven onderscheiden, dan zal men althans een minimum van minstens twee jaren voor de gevangenisstraf moeten bepalen.

Art. 61. d. De redactie dezer alinea is niet gelukkig. Eerst wordt van »gevangenisstraf», daarna van »correctioneële gevangenisstraf» gesproken. De bedoeling schijnt te zijn, zoowel de terminologie van het bestaande, als die van het nieuwe Wetboek van Strafrecht op te nemen. Doch een jaar gevangenisstraf, volgens het nieuwe Wetboek van Strafrecht opgelegd en dus in eenzame opsluiting te ondergaan, is een zwaardere straf dan een jaar correctioneële gevangenisstraf of zes maanden eenzame opsluiting volgens het thans nog bestaande strafstelsel; bovendien zijn de maxima van het nieuwe Wetboek van Strafrecht voor vele misdrijven lager dan die van den Code Pénal. Daarom werd het wenschelijk geacht de wet hier en elders uitsluitend met het nieuwe Wetboek van Strafrecht in verband te brengen, behoudens overgangsbepalingen, waar zij noodig zijn.

Waarom wordt hier niet dezelfde redactie gebezigd als sub *a*, *b* en *c*, en gezegd: »die onherroepelijk veroordeeld is tot, enz.»?

Dient ook niet door een overgangsbepaling te worden voorkomen, dat deze alinea terugwerkende kracht hebbe?

e. Bij de landmacht bestaat wel in letterlijken zin geen rood paspoort meer, maar wordt toch nog wel, evenals bij de zeemacht, een paspoort gegeven, waarvan het certificaat van goed gedrag is afgescheurd. Moeten dus ook niet

zij worden uitgesloten, die uit den dienst zijn weggezonden met een paspoort, waaruit niet blijkt dat zij zich goed hebben gedragen?

f. Het werd bedenkelijk geacht, bij een wet als deze een in onze wetgeving nieuw beginsel omtrent de rechtskracht van buitenlandsche vonnissen toe te passen. Wie zal bovendien over de gelijkwaardigheid der buitenlandsche met de inlandsche straffen oordeelen? En zal de autoriteit, die tot het vellen van een oordeel daarover zal geroepen worden, geheel vrij in haar oordeel zijn, dan wel gebonden door regelen, bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur te stellen?

Art. 62. § 16. Het woord »hechtenis» komt in deze alinea in tweecërlei zin voor; in den vijfden regel in de technische beteekenis van het nieuwe Wetboek van Strafrecht, en in den achtsten regel in de beteekenis van verzekerde bewaring, waarin het ook onder letter a wordt gebezigd. Het bezwaar dient door een verbeterde redactie te worden weggenomen.

Ook waren er leden die meenden dat de hechtenis, volgens het nieuwe Wetboek van Strafrecht de straf voor culpose delicten, uit den vijfden regel behoorde te vervallen.

Art. 64. § 1. Moet ook het geval van art. 62 § 1e hier niet worden vermeld? Of acht de Regeering dit geval begrepen onder de woorden: »of om een andere reden», in regel 20 v. b. van bladz. 46 der Memorie van Toelichting voorkomende? Voor dat geval meende men toch te moeten opmerken, dat de Memorie van Toelichting niet kan aanvullen, hetgeen in de wet behoorde bepaald te zijn.

HOOFDSTUK VI. — Van de vervanging in den dienst.

Bezorging van plaatsvervangers door den Staat. De vraag, of het stelsel van dienstvervangning wellicht te verbeteren ware, door den Staat met de bezorging van plaatsvervangers te belasten, werd zoo in de afdeelingen als door de Commissie overwogen, doch vrij algemeen ontkennend beantwoord. Men betwijfelde, of een dergelijke Staatsbemoeiing wel met de waardigheid van den Staat was overeen te brengen. Bovendien leert de ervaring, die men van dat stelsel in Frankrijk en in België heeft opgedaan, dat men daardoor enkel oude *troupiers* verkrijgt. De Staat zal als bezorger van plaatsvervangers in moeilijkheden geraken, indien hij er niet genoeg beschikbaar heeft, en in elk geval het voordeel verliezen, dat de militieplichtige nog gedurende een jaar voor zijn plaatsvervanger aansprakelijk blijft. Verlangt men waarborgen omtrent het gehalte der plaatsvervangers, zoo kan men daaromtrent regelen stellen, zonder nog den Staat met de bezorging van plaatsvervangers te belasten.

Leeftijd, waarop men als plaatsvervanger wordt toegelaten. Met de voorgestelde beperking van de grens voor den leeftijd der plaatsvervangers tot het 30ste jaar kan de meerderheid der Commissie zich niet vereenigen. Zoolang men het stelsel van dienstvervangning behoudt, behoort men, naar hare meening, de vervangning niet meer te bemoeilijken dan de eischen van den dienst vorderen; immers strenge voorwaarden ten opzichte der toelating van plaatsvervangers moeten het op zichzelf ongewenscht gevolg teweegbrengen, dat het stellen van een plaatsvervanger dunderd wordt. En nu is er geen reden, waarom personen van 35jarigen leeftijd niet even geschikt zouden zijn, om als plaatsvervangers dienst te doen, als 25- of 30jarigen. De ondervinding heeft geleerd, dat uit het oogpunt der fysieke geschiktheid tegen het behoud van de grens van leeftijd op 35 jaren hoegenaamd geen bezwaar bestaat. Voor de vrijwilligers is dan ook de grens van 35 jaren behouden; blijkbaar begreep men, dat het stellen eener lagere grens, in plaats van voordeel aan te brengen, de militie slechts van geoefende elementen zou berooven; maar ditzelfde geldt ook met betrekking tot de plaatsvervangers. In het stelsel van dienstvervangning late men zonder schroom de jonge mannen toe, om drie malen achtereen een verbintenis als plaatsvervanger aan te gaan. Het voorstel der Regeering om den hoogsten

leeftijd, waarop men tot dienst bij de schutterij is gehouden, tot het 30ste jaar te beperken, levert daartegen volstrekt geen bezwaar op; integendeel. En tegen verkeerde elementen onder de plaatsvervangers, die trouwens onder personen van elken leeftijd kunnen voorkomen, wake de Regeering zooveel dit in haar vermogen is.

De minderheid der Commissie acht het voorstel der Regeering omtrent den leeftijd der plaatsvervangers aannemelijk. Plaatsvervangers van te zeer gevorderden leeftijd zijn toch in de militie geen gewenscht element; vooral ook voor de bereiden wapens heeft men jonge mannen noodig. In vroegere wetsontwerpen werd dan ook de grens van leeftijd voor de plaatsvervangers op 25 jaren bepaald. Zonder nu zoo ver te willen gaan, zou een van de leden der Commissie als beginsel willen aannemen, dat ieder éénmaal in de gelegenheid moet zijn om een verbintenis als plaatsvervanger aan te gaan, en in overeenstemming daarmede de grens van leeftijd, waarbinnen men als plaatsvervanger kan worden toegelaten, voor hen, die bij de militie dienden, op 30, doch voor hen, die vrijlootten op 25 jaren willen bepaald zien. Een dergelijke regeling werd echter door andere leden der Commissie te gecompliceerd geacht.

Andere beperkingen der bevoegdheid tot het stellen van een plaatsvervanger. In de afdelingen en door de Commissie werd overwogen, in hoever het wenschelijk ware de bevoegdheid tot het stellen van een plaatsvervanger te verbinden aan het betalen eener zekere som ten behoeve der schatkist. De invoering eener dergelijke belasting, die overeenkomst zoude hebben met den Militärsteuer, vond echter geen voorstanders.

Meer bijval vond het denkbeeld, om de bezwaren tegen het stelsel van dienstvervanging zooveel mogelijk op te lossen, door aan de plaatsvervangers den eisch te stellen, dat zij een zekere mate van kennis moeten bezitten. Wel werd hiertegen aangevoerd, dat het stellen van een plaatsvervanger onder dit bereik van zooveelen, als slechts mogelijk is, behoort gebracht te worden, en dat men in strijd met dit beginsel zoude handelen, door aan de plaatsvervangers intellectuele eischen te stellen. Maar het antwoord luidde, dat het stellen van zoodanige eischen volstrekt geen bemoeilijking van het stellen van plaatsvervangers ten doel heeft; lotelingen bezitten echter in den regel eenige kennis, en de Staat is volkomen bevoegd te eischen dat diegenen, welke zij in hunne plaats zenden, diezelfde hoeveelheid kennis bezitten. De meerderheid der Commissie acht het dan ook wenschelijk van de plaatsvervangers een zekere mate van kennis te vorderen, mits die eisch beperkt blijve tot de kennis van lezen, schrijven en rekenen.

Ook het denkbeeld om aan hen, die zich laten vervangen, den eisch te stellen dat zij bewijzen geschikt te zijn om in tijd van oorlog een graad te bekleeden, en zich verbinden om alsdan zelf op te komen, werd hier weder ter sprake gebracht. De meerderheid der Commissie acht evenwel de practische bezwaren tegen dat denkbeeld te groot, dan dat het voor toepassing in aanmerking zou kunnen komen.

Bijzondere eischen voor nummervervisselaars. De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat aan de nummervervisselaars, die immers lotelingen zijn en blijven, geen bijzondere eischen behooren gesteld te worden. Een van de leden der Commissie zou aan hen dezelfde eischen willen gesteld zien als aan de plaatsvervangers, terwijl een ander lid het wenschelijk acht, dat de aansprakelijkheid van den militieplichtige voor zijn plaatsvervanger gedurende één jaar ook op den nummervervisselaar worde toegepast.

Art. 66. § 1. De vraag werd gedaan, of deze aansprakelijkheid niet tot een langer tijdvak behoorde te worden uitgebreid. De Commissie zoude dit echter niet wenschelijk achten.

§ 3. Volgens deze bepaling verliest de militie een man, zoo dikwijls een plaatsvervanger zich als vrijwilliger bij het Indisch leger verbindt. Daarom wilden sommige leden de krijgsmacht in 's Rijks overzeesche bezittingen of koloniën hier niet vermeld zien. Vermits echter deze wijze van aanvulling van het

Indisch leger in tijd van nood niet kan gemist worden, kan de Commissie in dezen wensch niet deelen.

Slaan de woorden »door den dienst bekomen» ook op de voorafgaande woorden »ziekeliike gesteldheid»?

Art. 67. § 4. Deze alinea schijnt overbodig, aangezien het daarin bepaalde reeds ligt opgesloten in art. 66 § 2.

Art. 68. § 1. Aangezien blijkens de Memorie van Toelichting de hier bedoelde termijn aanvangt met den dag der feitelijke desertie, zou het geval kunnen voorkomen, dat er twee plaatsvervangers tegelijk waren; men vergelijke het bepaalde bij art. 67 § 2. Men zou dus ten minste ook den hier vermelden termijn moeten laten aanvangen met den dag, waarop de vervangene van het ontbreken van den plaatsvervanger is verwittigd.

Art. 76. § 1. »Zijn aangenomen», moet zijn: »worden aangenomen».

§ 3. Behoort hier billijkheidshalve, en naar analogie van art. 73 § 3, niet een termijn van bij voorbeeld dertig dagen te worden bepaald, binnen welken de militieplichtige bevoegd is een nieuwen plaatsvervanger of nummerverswelaar te stellen?

HOOFDSTUK VII — Van den militieraad.

Art. 79. § 3. Uit de redactie dezer alinea blijkt niet dat de persoon, die een ander in den militieraad vervangt, tot dezelfde categorie moet behooren als degene in wiens plaats hij optreedt, hetgeen toch noodzakelijk voorkomt.

Art. 80. § 1. Ofschoon feitelijk meestal dezelfde personen tot secretarissen der militieraden benoemd worden, schijnt het toch verkieslijk den secretaris van den militieraad in het vervolg door den Koning te doen benoemen, hetzij voor goed, hetzij voor een langer tijdvak dan een jaar, bijvoorbeeld voor vijf jaren.

Art. 86. § 1. Hebben de woorden »die van iedere gemeente in het bijzonder» alleen betrekking op »de lotelingen, die eenig belang bij den militieraad hebben in te brengen», of ook op de vroeger genoemde categorie van hen, »die als vrijwilliger voor de militie wenschen te worden toegelaten»? Verduidelijking van redactie wordt hier wenschelijk geacht.

Art. 93. De militieraad kan zijn uitspraak verdagen, wanneer zaken in de eerste zitting niet op den bestemden dag kunnen worden afgedaan. Voor de tweede zitting ontbreekt een dergelijke bepaling. Zou het echter ook met betrekking tot de tweede zitting niet wenschelijk zijn den militieraad de bevoegdheid toe te kennen, om een nadere zitting te bepalen, bijvoorbeeld om de lotelingen, wier plaatsvervangers of nummerverswelaars zijn afgewezen, in de gelegenheid te stellen nog andere personen als zoodanig aan te wijzen? Of vreest de Regeering, dat dit tot misbruiken zou leiden?

Art. 98. § 1b. De redactie dezer alinea is niet geheel in overeenstemming met de ruime uitlegging, daaraan in de Memorie van Toelichting gegeven. Die uitlegging zou een redactie in dezen geest vereischen: »door dengene, die bij de loting een hooger nummer heeft getrokken dan dat van hem, wien de uitspraak geldt.» Nadere toelichting van de bedoeling dezer alinea schijnt niet overbodig.

Terwijl het overigens door een deel van de leden der Commissie wordt op prijs gesteld, dat het in dit artikel omschreven recht van appèl in ruimen zin worde toegekend, vreest een ander deel harer leden voor misbruik van dat recht door personen, die niet de minste kans hebben om bezwarende gevolgen van de uitspraak te ondervinden; deze leden zouden daarom den reclamant, die in zijn beroep in het ongelijk wordt gesteld, bij wijze van *poena temere litigantium* met de reiskosten willen bezwaard zien.

§ 4c. Wie wordt door deze alinea bedoeld? Is het degene, die volgens § 4b bezwaren heeft ingebracht, doch in het ongelijk is gesteld? Zoo ja, behoort hij hier dan wel met name te worden vermeld?

Art. 99c. Sommige leden der Commissie geven in overweging hetzij de woorden: »of geweigerd» uit deze alinea te lichten, hetzij de geheele alinea te doen

vervallen. Het is toch zeer wel mogelijk, dat het bestuur of de geneeskundigen van een gesticht, als in art. 57 § 3 vermeld, na de uitspraak van den militieraad de afgegeven verklaring alsnog wenschen aan te vullen. En ook is het geval denkbaar van simulatie van een gebrek of van een zielsziekte, met of zonder medeplichtigheid van het bestuur of den geneeskundige. Met het oog op dergelijke mogelijke gevallen komt uitsluiting van elk beroep aan deze leden niet wenschelijk voor.

HOOFDSTUK VIII. — *Van het geneeskundig onderzoek voor den militieraad of voor Gedeputeerde Staten.*

Art. 102. Dit artikel is zeer lang en schijnt zonder bezwaar te kunnen worden gesplitst, bijvoorbeeld in vier artikelen, respectievelijk den inhoud van § 1—6, § 7—10, § 11—13 en § 14 bevattende.

§ 1. Er blijkt niet, of de officier van gezondheid in actieven dienst moet zijn.

In plaats van »burgerlijk geneeskundige" zou men liever lezen »burger-geneeskundige", terwijl het bijvoeglijk naamwoord »militairen" voor »officier van gezondheid" veilig kan wegvallen.

§ 3. Indien men al niet kan volstaan met den eed, door den geneeskundige en den officier van gezondheid bij het aanvaarden hunner betrekking afgelegd, waarom zoude men dan althans niet, ter beperking van het aantal eeden, kunnen bepalen dat zij dezen eed slechts eenmaal in hun leven behoeven af te leggen?

»Eed of belofte"; heeft de belanghebbende de keuze tusschen beide, of is hij dan alleen van eedsaflegging vrijgesteld, wanneer hij behoort tot een godsdienstige gezindte, die het eedzweren verbiedt?

§ 4. Zoude het niet de voorkeur verdienen, gelijk thans reeds niet zelden geschiedt, in dit geval zooveel mogelijk reserve-officieren van gezondheid te doen aanwijzen?

§ 8. Uit de redactie dezer alinea blijkt niet, dat zij alleen betrekking heeft op den militieplichtige, in § 7 bedoeld. Wel kan uit de Memorie van Toelichting ad art. 107 § 2—4 worden opgemaakt, dat deze alinea in dien geest moet worden opgevat; maar de strekking der wet dient uit haar inhoud te blijken, zonder dat men genoodzaakt zij hare toelichting te raadplegen.

§ 10. Wie bepaalt of de geneeskundigen een eed moeten afleggen, dan wel met het inzenden eener schriftelijke eedsverklaring kunnen volstaan: zijzelf, of het college tot bijstand waarvan zij zijn geroepen?

§ 11. De redactie eischt verbetering. Niet het afleggen van den eed, maar de vergoeding daarvoor is in het vacatiegeld begrepen. Ook had hier het doen eener belofte moeten vermeld zijn.

HOOFDSTUK IX. — *Beroep bij Gedeputeerde Staten.*

Art. 103. § 3. Uit de bij deze alinea in de Memorie van Toelichting gemaakte opmerking, dat door de hier voorgeschreven aanteekening twijfel zal worden voorkomen omtrent het al of niet ontvankelijke van de bezwaren, zou kunnen worden afgeleid dat de burgemeester de bezwaren niet ontvankelijk zou kunnen verklaren. Kennelijk zou deze gevolgtrekking echter geheel onjuist zijn, en doelt het woord »ontvankelijk" in de Memorie van Toelichting alleen op den tijd van inlevering. Het ware intusschen wenschelijk, dat de Regeering hare bedoeling in deze alsnog ophelderde.

Art. 104. § 2. Waarom is hier de bevoegdheid van Gedeputeerde Staten niet geregeld met betrekking tot de inschrijving van hem, wiens inschrijving ten onrechte niet heeft plaats gehad? Ook in dit geval toch kan men volgens art. 32 bij Gedeputeerde Staten zijn bezwaar inbrengen.

HOOFDSTUK X. — *Beroep bij den Koning.*

Art. 110. § 1. Vergelijkt men deze alinea met art. 111, dan kan men tot het besluit komen dat van alle beslissingen of uitspraken van Gedeputeerde Staten, behalve van die in art. 111 vermeld, beroep op den Koning is toegelaten. Die gevolgtrekking zoude echter onjuist zijn, vermits de bevoegdheid, om van uitspraken van Gedeputeerde Staten in beroep te komen, bij artt. 32 § 6, 43 § 4, 45 § 5, 49 § 7, 98 § 4 en 203 is geregeld. Intusschen acht de Commissie het ter verduidelijking wenschelijk dat in den aanhef van dit artikel, desnoods met aanhaling van de gemelde wetsartikelen, nog eens worde vermeld in welke gevallen de wet dit recht van appèl toekent.

HOOFDSTUK XI. — *Van den militiecommissaris.*

Behoorde dit hoofdstuk niet meer naar voren te zijn gebracht? Reeds in hoofdstuk III worden de werkzaamheden van den militiecommissaris omschreven.

Art. 115. § 2. Sommige leden der Commissie wenschen hier bijgevoegd te zien, dat den militiecommissaris op zijn 70ste jaar ontslag wordt verleend.

Moet de militiecommissaris een eed afleggen, en, zoo ja, krachtens welke bepaling?

Art. 116. § 1. Deze bepaling kan twijfel doen rijzen omtrent de vraag, of ook niet-militairen tot militiecommissaris benoembaar zijn. De Commissie meent dat deze vraag in toestemmenden zin moet worden beantwoord, en acht het wenschelijk mogelijk twijfel daaromtrent door een duidelijker redactie te voorkomen.

Art. 117. Blijkt wel voldoende dat de hier bedoelde persoon, die slechts wordt aangewezen, niet benoemd, mede aan de in art. 115 gestelde vereischten moet voldoen?

Art. 119. Behoort niet in de wet te worden bepaald, dat de militiecommissaris traktement geniet?

HOOFDSTUK XII. — *Van het oproepen en het afleveren der bij de militie in te lijven manschappen.*

Weglating der bepaling van art. 115 der vigeërende wet. De meerderheid der Commissie kan zich, op de gronden in de Memorie van Toelichting (bladz. 60 en 61) aangevoerd, met de weglating der bepaling van art. 115 der tegenwoordige wet vereenigen. Hare minderheid zoude het bestaande stelsel wenschen te bestendigen; wel is waar is dat stelsel voor sommige lotelingen hard, maar het stelsel der Regeering doet een leemte in de wet ontstaan, ten gevolge waarvan het voltallig maken der lichte niet voldoende wordt verzekerd.

Art. 122. § 1. Behoorden Zon- en feestdagen hier niet uitdrukkelijk te worden uitgesloten?

Art. 123. § 2. De bepaling, dat de oproepingsbrief door tusschenkomst van den burgemeester aan den toegelaten plaatsvervanger of nummervervisselaar gezonden wordt, vindt bij een deel der Commissie afkeuring, omdat het opsporen van de woonplaats van den plaatsvervanger of nummervervisselaar voor den burgemeester zeer lastig kan zijn, terwijl de loteling, die voor de inlijving van zijn plaatsvervanger moet zorgen, nu niet zal weten dat de oproepingsbrief aan dezen verzonden is. Beter ware het, ook indien een plaatsvervanger of nummervervisselaar gesteld is, den oproepingsbrief aan den loteling te zenden.

Art. 125. § 2. »In een andere provincie dan voor het aandeel waarvan, enz.» Beter ware: »dan die voor welker aandeel, enz.

Art. 129. § 1. Sommige leden der Commissie kunnen het niet goedkeuren, dat het militair gezag binnen den hier gestelden termijn de herkeuring kan vragen van een militieplichtige, die afgeleverd en derhalve voor den dienst geschikt geoordeeld is.

HOOFDSTUK XIII. — *Van den dienst, het verlof en het ontslag.*

Is de bepaling, dat de militie bij de korpsen van het leger wordt ingelijfd, met de Grondwet overeen te brengen? Omtrent deze vraag liepen zoo in de afdelingen als in de Commissie de gevoelens uiteen. Aan den eenen kant werd de meening verdedigd, dat de in artt. 132 en 133 § 1 van het wetsontwerp vervatte regeling met de Grondwet in strijd is. De voorstanders van dit gevoelen betoogden hier opnieuw, dat wij sedert het jaar 1819, toen de militie met het staande leger werd samengesmolten, in een ongrondwettigen toestand verkeerden. In 1848 gevoelde men dit zeer goed, zooals daaruit blijkt, dat het voorschrift van art. 178 der tegenwoordige Grondwet in het ontwerp der Staatscommissie was weggelaten; bij de omwerking, welke de Regeering dat ontwerp deed ondergaan, werd het er weder in opgenomen. Zooals de Grondwet nu luidt — men lette ook op art. 189, dat regeling bij de wet van de *inrichting* der militie voorschrijft — verzet zij zich tegen de samensmelting van militie en staand leger, die ook buitendien is af te keuren, omdat zij aan de vroegere conscriptie herinnert en op de persoonlijke dienstvervulling hoogst ongunstig werkt.

De meerderheid der Commissie is een ander gevoelen toegedaan. Bij de vaststelling der Grondwetten van 1814 en 1815 moge men zich gevleid hebben met de verwachting van een afzonderlijk leger van vrijwilligers te kunnen bekomen, toch is onder de Grondwet van 1815 tot de samensmelting van staand leger en militie overgegaan. Had men in 1848 die toen reeds bijna dertig jaren bestaande samensmelting willen verbieden, dan zou men dit voorzeker op uitdrukkelijke en ondubbelzinnige wijze gedaan hebben; men heeft dat echter nagelaten, omdat men de onmogelijkheid van een afzonderlijk staand leger inzag. Maar men heeft den aanhef van art. 204 der vroegere Grondwet: »Behalve de vaste zee- en landmacht, is er steeds een nationale militie,» weggelaten, en daardoor de Grondwet met den bestaanden toestand in overeenstemming gebracht. Bovendien beriep zich de Minister van Binnenlandsche Zaken bij de verdediging van de ontwerpen der Grondwet van 1848, wat de samenstelling van het leger betreft, op de proef der ondervinding, en dus op den toestand, dat de militie deel van het leger uitmaakt; terwijl diezelfde bewindsman mede verklaarde, dat wanneer er geen staand leger bestond, alleen de schutterij zou overblijven, en dus ook daardoor te kennen gaf, dat hij staand leger en militie als één wapenmacht beschouwde. Artt. 132 en 133 van het wetsontwerp zijn derhalve noch met de letter, noch met den geest der Grondwet in strijd.

Bepaling, dat de vrijwilligers bij de militie niet dan met hunne toestemming naar de koloniën mogen gezonden worden. Terwijl sommige leden der Commissie zouden wenschen, dat de vrijwilligers bij de militie ook naar de koloniën konden worden gezonden en dus op denzelfden voet als de vrijwilligers bij het leger werden aangenomen, zoodat er behalve de schutterijen slechts twee klassen: lotelingen en vrijwilligers, zouden bestaan — een regeling, waarvan zij trouwens erkenden dat het practisch belang gering ware, zoolang er bijna geen vrijwilligers bij de militie zijn — keurde de meerderheid der Commissie de bepaling van art. 133 § 2 van het wetsontwerp goed; immers men moet de vrijwillige dienstneming bij de militie zooveel mogelijk aanmoedigen, terwijl zij geheel zou worden gefnuikt wanneer men der Regeering het recht toekende, om de vrijwilligers ook zonder hunne toestemming naar de koloniën te zenden, en het in de vroegere Grondwetten voorkomend verbod hiervan is in de tegenwoordige Grondwet alleen daarom niet opgenomen, omdat men in 1848 bij de omwerking van het ontwerp der Staatscommissie verzuimd heeft den aanhef van art. 176 van dat ontwerp, dat overeenkomt met art. 185 der Grondwet, te veranderen.

Duur van den dienstdag van het onder de wapenen blijvend gedeelte der militie. De meerderheid der Commissie acht het wenschelijk, dat het maximum van den tijd, gedurende welke het samenblijvend deel der militie onder de wapenen zal kunnen worden gehouden, bij de wet bepaald worde. Waarom toch zoude men, terwijl overigens alle verplichtingen der miliciens nauwkeurig bij de wet om-

schreven worden, hier aan het uitvoerend gezag geheel de vrije hand te laten? Intusschen is het bezwaarlijk te ontkennen, dat aan de vaststelling van een zoodanig maximum moeilijkheden zijn verbonden. Voor den dienst der bereiden wapens toch is een langer samenblijven meer gewenscht dan voor de onbereiden wapens. Daarom zou de meerderheid der Commissie het maximum of tamelijk ruim wenschen te zien genomen, of verschillend voor de verschillende wapens. Ook spreekt het vanzelf dat die manschappen, die bij wijze van straf langer onder de wapenen worden gehouden, het voordeel van het maximum zullen moeten derven.

Zullen zij, die niet kunnen lezen en schrijven, voor het blijvend gedeelte worden aangewezen? Sommige leden der Commissie achten een bepaling in dezen geest gewenscht, omdat de militiedienst een deel van de opleiding uitmaakt, en niet goed kan worden waargenomen door hem, die niet kan lezen en schrijven. De meerderheid der Commissie is tegen het stellen eener dergelijke straf op mindere ontwikkeling gekant, omdat zij die voor ondoelmatig en onbillijk houdt; sommige manschappen zijn met den besten wil niet in staat, het lezen en schrijven aan te leeren; trouwens de maatstaf, waarnaar wordt beoordeeld of men kan lezen en schrijven, schijnt verschillend te zijn, daar juist bij de meest ontwikkelde wapens, zooals de artillerie, het grootste aantal manschappen wordt opgegeven als van die kennis verstoken. De dienst moge als een leerschool zijn aan te merken; een school in engeren zin, na het doorloopen waarvan men bewijzen van verkregen kennis moet leveren op straffe van te blijven zitten, heeft men in den militiedienst zeker niet te zien.

Art. 132. § 2. De ervaring leert, dat dit voorschrift voor het verkrijgen van vrijwilligers bij de militia weinig baat. Waarom heeft de Regeering het echter niet uitgebreid tot lotelingen, die aan bijzondere eischen van bekwaamheid voldoen? Voor dezen zou het goed kunnen werken; natuurlijk zou men hun de keuze van korps en garnizoen alleen kunnen laten, voor zoover dit met de belangen van den dienst was overeen te brengen. Het ontwerp-HEEMSKERK hield op dit punt in art. 51 een bepaling in, die wel aanbevelenswaardig schijnt.

Art. 133. § 2. De opmerking werd gemaakt dat deze bepaling, evenals artt. 134 § 1 en 137 een noodelooze herhaling der Grondwet (vgl. Memorie van Toelichting, ad art. 5), hier had kunnen achterwege blijven. Het antwoord luidde dat het nuttig kon zijn, nu het voorschrift van art. 185 der Grondwet hier op de vrijwilligers bij de landmilitie wordt toegepast, ook de lotelingen nog eens te vermelden.

Art. 134. § 2. Een deel der Commissie keurt deze bepaling af, als leidende tot een bevoorrechtiging, die niet in het stelsel der Regeering past. De meerderheid der Commissie is voor het behoud der alinea gestemd.

Art. 135. § 1. Wat wordt hier onder „het geheele bedrag der vijf lichteningen” verstaan: de feitelijke sterkte, dan wel het wettelijk maximum der sterkte volgens art. 5?

§ 2. Waarom zijn zij die, na hun eerste dienstjaar te hebben volbracht, verlangen onder de wapenen te blijven of te worden geroepen, niet evenals in art. 123 der tegenwoordige wet hier opgenomen? De Regeering zegt dat van die bevoegdheid te weinig gebruik gemaakt wordt; doch de juistheid van dit motief is niet boven twijfel verheven, en de bepaling is in elk geval volkomen onschadelijk.

d. Kan deze bijkomende straf niet somtijds zeer hard zijn? Althans schijnt het verkieslijk hier te spreken van „herhaalde dronkenschap” en „ander ernstig vergrijp tegen de krijgstuclit.”

Wie bepaalt, wanneer een milicien in het geval verkeert, dat deze bepaling op hem moet worden toegepast?

Art. 136. § 1a. Een van de leden der Commissie zou de woorden: „die hun eerste dienstjaar hebben volbracht”, wenschen te zien weggelaten; die woorden kwamen ook niet voor in het ontwerp-HEEMSKERK, dat met deze bepaling een

soort van verzwinging van dienst voor de plaatsvervangers beoogde. De overige leden der Commissie geven aan de voorgestelde redactie de voorkeur.

Art. 139. Vgl. het aangeeteekende ad art. 19 § 1.

Art. 141. Volgens het ontwerp-HEEMSKERK kon de zeemilitie voor zes maanden naar Indië worden gezonden. Een dergelijke bepaling zou sommigen der leden der Commissie toelachen, vooral thans, nu het aantal aspiranten voor de zeemilitie dat der plaatsen overtreft. Daartegen werd intusschen opgemerkt, dat de bepaling van het ontwerp-HEEMSKERK weinig baten zou, aangezien de naar Indië gezonden schepen in den regel acht à negen maanden uitblijven, en dat bovendien oefening der zeemilitie hier te lande veel meer waarde heeft dan hunne uitzending naar Indië. Hoe dit zij, de Commissie zoude het althans wenschelijk achten dat alsnog een bepaling in den geest van art. 152 alin. 2 der tegenwoordige militiewet in het wetsontwerp werd opgenomen.

Art. 142. § 2. Tegen deze nieuwe bepaling bestaat bij de Commissie geen bezwaar. Kan echter een herhalingsoefening van hoogstens zes weken wel als voldoende worden beschouwd?

Art. 145. § 2. In deze opsomming ontbreekt het geval van art. 142 § 3, dat er toch bij behoort, althans nu het geval sub *b* vermeld hier is opgenomen.

Art. 146. § 1. Over de wenschelijkheid der hier vermelde ontheffing van den werkelijken dienst liepen in de afdelingen de meeningen uiteen. Er waren leden, die haar geheel wenschten te laten vervallen, hetzij omdat zij haar in strijd met het beginsel der scheiding van Kerk en Staat achtten, hetzij omdat zij overtuigd waren, dat de godsdienst met 's lands dienst zeer goed is overeen te brengen. Andere leden achtten althans de vrijstelling der studenten in de godgeleerdheid onbillijk, vooral zoolang de plaatsvervangng gehandhaafd blijft. Waarom zal men de theologen van den werkelijken dienst ontheffen, terwijl bijvoorbeeld de medici, wier studietijd langer duurt, moeten dienen? Deze leden zagen hierin een overblijfsel van een vroegeren toestand, toen de Staat zich geroepen achtte in het gebrek aan predikanten te voorzien. Zij wenschten deze vrijstelling te beperken tot hen, die een kerkelijke bediening vervullen. Een derde categorie van leden achtte het niet raadzaam ten dezen in den bestaanden toestand een verandering te brengen, die ongetwijfeld veel tegenstand zou opwekken, terwijl ook de grens tusschen geestelijken en studenten niet altijd gemakkelijk te trekken is; van deze zijde kon men zich met de voorgestelde alinea dan ook wel verenigen.

De meerderheid der Commissie is de laatstvermelde meening toegedaan, en wenscht den bestaanden toestand in hoofdzaak te handhaven; in tijd van oorlog konden de hier vermelde personen bij den hospitaaldienst worden ingedeeld. Intusschen zou de Commissie gaarne vernemen, wat de Regeering verstaat onder „kerkende” inrichtingen van onderwijs? Worden daaronder bijv. de Vrije Universiteit en de seminariën gerekend? Dit punt vereischt te meer toelichting, nu het woord „kerkende”, dat in art. 127 der tegenwoordige wet bij „kerkgenootschappen” gevoegd is, volgens de Memorie van Toelichting is weggelaten, omdat volgens de wet van 10 September 1853 (*Staatsblad* n°. 102), erkenning van kerkgenootschappen van Staatswege niet plaats heeft. En zal ook aan hen, die den leeftijd voor de militie bereiken, terwijl zij zich aan een gymnasium voor de studie in de godgeleerdheid voorbereiden, hetgeen bij de tegenwoordige inrichting der gymnasia alleszins denkbaar is, ontheffing van den werkelijken dienst worden verleend?

§ 3. In twee afdelingen werd de zeer uitgebreide macht, die hier aan den Koning wordt toegekend, bedenkelijk geacht, en de meening geuit, dat thans wel voldoende ondervinding zal zijn verkregen, om deze bijzondere gevallen in de wet op te noemen.

De meerderheid der Commissie ziet, daar men hier met redenen van billijkheid te doen heeft, die moeilijk vooraf kunnen worden opgegeven, en daar deze ook in de tegenwoordige wet opgenomen bepaling niet tot misbruiken heeft geleid, in haar behoud geen bezwaar.

Art. 148. Ook de gevallen van artt. 138 en 143 dienen hier te worden vermeld. Daartoe zou men na het woord »behooren” kunnen invoegen: »of krachtens artt. 138 of 143 verlangen.”

Art. 150. De in dit en de volgende artikelen omschreven formaliteiten zijn voor de verlofgangers lastiger dan de tegenwoordig bestaande, doch kunnen als maatregelen van orde worden goedgekeurd. Moeten echter de plaatsvervangers in dit opzicht niet met de lotelingen worden gelijk gesteld?

Behoort voorts niet te worden voorzien in het geval, dat een verlofganger voornemens is naar het buitenland te vertrekken en aan dat voornemen reeds een begin van uitvoering heeft gegeven? Het geval heeft zich voorgedaan, dat een verlofganger ontdekt werd op een stoomboot, die hem naar een ander werelddeel zou vervoeren, doch niet kon worden teruggehaald, omdat hij nog geen overtreding begaan had.

§ 2. Ter vereenvoudiging der redactie kon deze alinea zeer wel met § 3 worden samengesmolten; in art. 151 § 1 heeft men een betere redactie aangenomen.

§ 3. Moet niet bij dit visum de datum worden vermeld? Immers tegen verzuim is straf bedreigd. Of zal daarin worden voorzien bij het register, waarvan in art. 152 sprake is?

Art. 151. § 2. Ook deze alinea kon gevoegelijk met § 3 worden vereenigd.

§ 4. »Of voor welke”; beter ware: »of voor welker aandeel.”

Art. 155. De duur van dezen dienst wordt thans door den Commissaris des Konings bepaald. Zal deze ambtenaar hiermede in het vervolg belast blijven, of zal ten deze voortaan een ander ambtenaar optreden; en moet niet in de wet vermeld worden, welk gezag hier bevoegd is?

Art. 159. § 1. Moet hier niet worden bijgevoegd, dat de militiecommissaris arrest kan opleggen aan een verlofganger, die zich bij het onderzoek misdraagt? Blijkens art. 140 § 2b is dit de bedoeling, die echter in deze paragraaf niet wordt uitgedrukt.

Art. 163. Evenals in art. 155 diende ook hier te zijn gezegd, welk gezag den duur van dezen dienst bepaalt.

Art. 165. Welke zal de verhouding zijn van deze wet tot die van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 97), houdende wettelijke bepalingen tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap? Volgens art. 140 § 1c zijn de lotelingen, wanneer zij in uniform gekleed zijn, aan het Crimineel Wetboek en het Reglement van krijgstuucht voor het krijgsvolk te lande onderworpen. Zal hun nu, indien zij zich bijvoorbeeld in kennelijken staat van dronkenschap op den openbaren weg bevinden, en volgens de wet van 28 Juni 1881 en volgens het Reglement van krijgstuucht straf kunnen worden opgelegd? Of op welke andere wijze stelt de Regeering zich voor, dat de verschillende voorschriften op dit stuk zullen worden toegepast?

§ 1. »Een andere autoriteit”; wellicht ware het beter hier te spreken van een andere *militaire* autoriteit”.

Art. 166. § 4. Na »ten uitvoer gelegd” dient hier te worden ingelascht: »of die een dezer straffen ondergaat gedurende den tijd voor welken hij onder de wapenen was geroepen”. Blijkens de Memorie van Toelichting is dit de bedoeling.

Ook hier geldt het aangeteekende ad art. 61d over de terminologie van het bestaande en van het nieuwe Strafwetboek.

§ 6. Moet aan het slot dezer alinea ook niet § 3 worden vermeld?

Art. 169b. Wordt de milicien, wien het aan eergevoel mocht ontbreken, volgens deze alinea niet al te gemakkelijk uit den dienst ontslagen?

Vgl. het aangeteekende ad art. 61d.

c. De bedenkingen, bij art. 61f gemaakt, zijn ook op deze alinea van toepassing.

Art. 171. Deze bepaling behoeft niet in de wet voor te komen en kan beter bij Koninklijk besluit worden vastgesteld.

Art. 172. Ook dit artikel is hier niet op zijn plaats; immers het betreft den dienst bij de schutterijen, en zijn hoofdinhoud wordt dan ook in art. 25 § 1a van het ontwerp van wet tot regeling der schutterijen teruggevonden.

HOOFDSTUK XIV. — *Van de gevallen waarin, buiten die van bezwaren tegen de uitspraak van den militieraad, door Gedeputeerde Staten uitspraak wordt gedaan.*

Zal hem, wiens inschrijving verzuimd is, het stellen van een plaatsvervanger kunnen vergund worden? De weglating der hiertoe strekkende bepaling van de tegenwoordige militiewet werd in de afdelingen en in de Commissie verschillend beoordeeld. Terwijl men zich aan den eenen kant met het oog op de gewone oorzaak van het verzuim, onbekendheid met den leeftijd van den militieplichtige, met het stelsel van het wetsontwerp wel kon vereenigen, werd dat stelsel aan de andere zijde voor vele gevallen zeer hard geacht. De meerderheid der Commissie vereenigde zich ten slotte met het denkbeeld, om onderscheid te maken tusschen het geval, waarin het verzuim aan anderen te wijten is, en dus wél die anderen, maar niet de militieplichtige voor de begane nalatigheid verdienen gestraft te worden, en dat, waarin de militieplichtige zelf de schuldige is. Derhalve wordt het wenschelijk geacht te bepalen dat hij, wiens inschrijving verzuimd is, geen plaatsvervanger mag stellen, wanneer hijzelf voor de inschrijving had moeten zorgen, doch die bevoegdheid behoudt, wanneer de verplichting om voor zijn inschrijving te zorgen op anderen rustte.

Art. 173. Zoowel bij art. 27 als bij dit artikel wordt in de Memorie van Toelichting gezegd, dat art. 173 niet van toepassing is op den militieplichtige, in art. 23 vermeld. Dit behoorde echter uit de wet te blijken en hetzij in art. 23, hetzij hier te zijn aangeduid.

Art. 176. Duidelijkheidshalve ware het wenschelijk den aanhef van dit artikel aldus te doen luiden: »Hij, wiens aangifte ter inschrijving verzuimd is, en die niet verkeert, enz.»

Art. 177. § 1. »Hechtenis» komt hier en in andere artikelen, zooals artt. 183, 189, 192, 196 en 208, in een nieuwe beteekenis voor, namelijk in die van verblijf in een huis van verzekering, van arrest of van bewaring krachtens bevel van Gedeputeerde Staten. Is dit uit een oogpunt van redactie wel goed te keuren.

§ 4. De volgens deze alinea ontslagen loteling heeft niet altijd zijn vollen tijd gediend en stelt alsdan geen broeder vrij. Het geval kan zich voordoen, dat meer dan één broeder op dezen grond wordt ontslagen, en diensgevolge in een gezin in het geheel geen vrijstelling wegens broederdienst voorkomt. Is dit wel met de billijkheid overeen te brengen, en moet hierin niet worden voorzien?

Art. 178. Bij dit artikel zou de bepaling betreffende het stellen van een plaatsvervanger behooren, die door de meerderheid der Commissie gewenscht wordt en waarvan boven sprake was.

Art. 181. § 1. Ligt het in de bedoeling, den hier bedoelden loteling niet tot het stellen van een plaatsvervanger toe te laten.

Art. 183. § 2. Bij welke bepaling van het wetsontwerp is de bevoegdheid voorbehouden, om »bij wijze van ontheffing de gestrengheid der wet te temperen en het vergunnen van dienstvervangings mogelijk te maken»? Zie de Memorie van Toelichting op deze alinea; de aangehaalde woorden kunnen niet doelen op art. 146 § 3, waar het enkel ontheffing van den werkelijken dienst geldt.

Art. 185. § 1. Met betrekking tot den hier bedoelden loteling wordt dezelfde vraag gedaan die bij art. 181 § 1 is aangeteekend.

Art. 188. Dezelfde redactie, die bij art. 189 is aangenomen, wordt voor den aanhef van dit artikel wenschelijk geacht: »De in art. 186 bedoelde persoon, die niet verkeert, enz.»

Art. 189. Ook ten aanzien van dezen persoon wordt gevraagd, of hij tot het stellen van een plaatsvervanger wordt toegelaten.

Art. 190. § 1. Volgens art. 64 § 2 doen Gedeputeerde Staten na onderzoek

van het geval daaromtrent uitspraak. Moet met het oog daarop in deze alinea niet achter het woord »wordt» worden ingevoegd: »indien daartoe termen zijn»?

Art. 194. § 2. Ziekte is *force majeure*. Sommige leden der Commissie wenschen daarom, voor het geval van ziekte van den plaatsvervanger of nummerverwisselaar, den hier bepaalden termijn nog eenigszins te verlengen. Andere leden der Commissie zouden dit niet wenschelijk achten.

Art. 196. § 2. Is het niet beter de woorden: »tenzij hem door Ons krachtens art. 146 ontbeffing van den werkelijken dienst verleend is», uit deze alinea weg te laten? Alleen art. 146 § 3 zou hier toch in aanmerking kunnen komen; en het is niet aannemelijk, dat die bepaling ooit op de hier bedoelde personen zal worden toegepast.

Art. 197. Hier wordt aan Gedeputeerde Staten een rechtspraak opgedragen bij ontstentenis van den gewonen rechter, en wordt den militieplichtige buiten zijn schuld een instantie ontnomen. De Commissie zoude het daarom verkieslijk achten, dat de militieraad in dit geval opnieuw moest bijeenkomen.

Art. 200. § 2. Bij de hier aangehaalde artikelen behoorden nog te worden gevoegd de artt. 177, 183, 192 en 196.

Zoude het echter niet de voorkeur verdienen een bepaling op te nemen, volgens welke zij, die den leeftijd van veertig jaren volbracht hebben, onvoorwaardelijk van allen dienst werden vrijgesteld?

Art. 203. § 1c. Behoorde eigenlijk niet ook te kunnen worden geappelleerd door de lotelingen, wier nummers volgen op dat van den hier genoemden? Indirect hebben toch ook zij bij de uitspraak belang.

Art. 206. Dit artikel staat hier niet op zijn plaats, maar behoort voor te komen in afdeeling V van hoofdstuk XIII, handelende over het ontslag.

Art. 208. § 1. Verduidelijking van de redactie wordt door sommige leden der Commissie wenschelijk geacht, opdat men niet uit de laatste woorden afleide, dat de Commissaris des Konings de hier bedoelde personen eigenmachtig in hechtenis zou kunnen doen stellen.

§ 2. Kan dit ontslag ook vóór den afloop van het geneeskundig onderzoek of vóór de einduitspraak geschieden?

HOOFDSTUK XV. — *Strafbepalingen.*

Dit hoofdstuk is gebaseerd op het nieuwe Strafwetboek, waardoor het aange- teekende ad art. 61*d* nog meer gewicht erlangt.

Ook mag niet onopgemerkt worden gelaten, dat in dit hoofdstuk, behalve bij art. 214, geen straf bedreigd wordt tegen nalatigheden van ambtenaren. Is de Regeering van oordeel, dat daarin bij het Strafwetboek voldoende wordt voorzien?

Art. 209. § 1. Zal ook de militaire overheid, bij art. 23 § 2 bedoeld, op deze wijze, in plaats van disciplinair, gestraft worden? In dat geval zou althans uitdrukkelijk dienen bepaald te worden, dat die autoriteit voor den burgerlijken rechter justiciabel is, hetgeen intusschen met militaire begrippen in strijd ware.

Art. 210. § 1. »Gevangenisstraf»; moet hiervoor met het oog op het nieuwe Wetboek van Strafrecht niet worden gelezen »hechtenis»?

a. Blijkens de Memorie van Toelichting wordt door de laatste woorden dezer alinea bedoeld een beslissing van het administratief gezag, dat het verzuim het gevolg geweest is van omstandigheden, onafhankelijk van den wil des militieplichtigen. Intusschen kan het ook gebeuren, dat dit eerst bij het rechterlijk onderzoek blijkt, in welk geval de rechter niet verplicht behoort te zijn, den militieplichtige straf op te leggen. Dit ligt ook in de bedoeling der Regeering; maar om die bedoeling duidelijk uit het artikel te doen blijken, behooren de woorden »niet is beslist» te worden veranderd in: »niet is of wordt beslist».

»Geldige reden»; beter ware »geldige reden van versooning.»

b. Ook hiervoor geldt het aange- teekende ad a.

§ 2. In de uitzondering aan het slot moet in plaats van art. 200 alleen art. 200 § 2 worden aangehaald. Althans indien de Regeering er niet de voorkeur aan geeft om deze uitzondering, die door het gezegde in de Memorie van Toelichting niet voldoende gemotiveerd schijnt, geheel te laten vervallen.

Art. 212. § 1 b. Is deze alinea in dit wetsontwerp wel noodig? Het geldt hier een *delictum sui generis*, dat krachtens het gemeene strafrecht strafbaar behoort te zijn, en dit dan ook zijn zal, wanneer het nieuwe Wetboek van Strafrecht in werking zal zijn getreden. Bij weglating dezer alinea kan ook § 2 vervallen.

Art. 213. Wat zal ten deze rechtens zijn, indien de geneeskundige een militair is?

Zijn artt. 192 en 444 van het Wetboek van Strafrecht niet op dit geval toepasselijk? Kan een schriftelijke eedsverklaring in dit opzicht met een eed gelijkgesteld worden? Wordt ook het inzenden eener schriftelijke *belofte* aan den geneeskundige vergund? Vgl. art. 102 § 10.

Art. 214. Ware het niet beter hier, in overeenstemming met art. 465 van het Wetboek van Strafrecht, een geldboete van *drie honderd* gulden te bedreigen?

Art. 215. Behoort tegen deze feiten niet veeleer bij het Strafwetboek, dan bij dit wetsontwerp straf te worden bedreigd? In de Memorie van Toelichting wordt niet aangetoond, dat juist hier in de bestaande leemte moet worden voorzien.

Ook kan niet worden toegegeven, dat de voorgestelde straf gelijk gesteld is met die, bij de artt. 161 en 164 van den Code Pénal bedreigd. De geldboete, waarvan in art. 164 C. P. sprake is, bepaalt zich niet tot het maximum van twee honderd gulden, en is bovendien een bijkomende straf. Het hier voorgesteld alternatief: gevangenisstraf van ten hoogste *twee jaren* of geldboete van ten hoogste twee honderd gulden, is weinig in overeenstemming met de artt. 210 en 211 van dit wetsontwerp, waar een geldboete van ten hoogste honderd gulden wordt gesteld tegenover een gevangenisstraf van ten hoogste *een maand*, en een geldboete van ten hoogste drie honderd gulden tegenover een gevangenisstraf van ten hoogste *drie maanden*. Ook in het nieuwe Wetboek van Strafrecht staan tegenover gevangenisstraf betrekkelijk veel hooger geldboeten dan in dit artikel. Zie bijv. art. 376 van dat wetboek, waar alternatief een gevangenisstraf van ten hoogste zes maanden of een geldboete van ten hoogste twaalf honderd gulden wordt bedreigd.

Is ook de in beide alinea's van dit artikel gebezigde uitdrukking „te kwader trouw” wel in overeenstemming met de terminologie van het nieuwe Strafwetboek?

Overgangs- en slotbepalingen.

In een der afdelingen werd gevraagd, of bij den overgang van het stelsel van vrijstelling van de grootste helft van een oneven getal broeders tot dat van vrijstelling der kleinste helft geen bepaling zal gemaakt worden ten voordeele van die ouders, die aan de op hunne kinderen rustende verplichtingen volgens de tegenwoordige militiewet voldaan hebben. De leden, die de vraag deden, meenden een dergelijke bepaling op gronden van billijkheid te mogen aanbevelen. De Commissie kan zich met dit gevoelen niet vereenigen, maar is van oordeel dat de militiewet op allen, die bij haar in werking treden niet volgens de tegenwoordige wet zijn of moesten zijn vrijgesteld, behoort te worden toegepast. Zij geeft echter der Regeering in overweging, ter voorkoming van allen twijfel, dit punt bij een overgangsbepaling te regelen.

Art. 220. Volgens de voorgestelde redactie slaat dit artikel ook op art. 146 § 3. Is dit overeenkomstig de bedoeling?

Ontwerp van wet tot regeling der schutterijen.

§ 1. *Form en redactie. Mogelijkheid tot vereenvoudiging.* Ook met betrekking tot dit wetsontwerp werd in de afdelingen gevraagd, of niet eenige vereenvoudiging mogelijk ware, hetzij door verwijzing naar de militiewet, gelijk men

bijvoorbeeld voor de bepalingen omtrent het geneeskundig onderzoek zeer wel mogelijk achtte, hetzij, bijaldien dit minder practisch mocht voorkomen, althans door verwijzing naar andere artikelen van deze zelfde wet, waardoor gedeeltelijke herhalingen, als bijvoorbeeld die van artt. 75 en 79, kon worden vermeden. Men kwam hierbij terug op het denkbeeld, reeds naar aanleiding van het ontwerp van wet tot regeling der militie uitgesproken, om sommige algemeene voorschriften tot een afzonderlijk hoofdstuk in het begin der wet te vereenigen en dan verder niet te herhalen.

Met het antwoord op § 4 van het verslag betreffende het ontwerp van wet tot regeling der nationale militie moge ook hier worden volstaan.

§ 2. *Bestemming der schutterijen volgens de Grondwet.* Over de vraag, of de voorgestelde regeling der schutterijen met hare grondwettige bestemming is overeen te brengen, was men het in de afdeelingen oneens. Een deel der leden was van gevoelen, dat de schutterijen volgens de Grondwet in de eerste plaats een plaatselijke wapenmacht zijn, dienende ter bescherming der inwendige rust, en waarvan men in tijd van oorlog ter verdediging van het vaderland zooveel gebruik kan maken, als de omstandigheden veroorloven. Naar hunne meening is dit de eenige aannemelijke uitlegging van art. 188 der Grondwet, waar niet van één schutterij, doch van in de *gemeenten* op te richten *schutterijen* gesproken wordt, en zou de vereeniging van schutterijen uit verschillende gemeenten met letter en geest der Grondwet in strijd zijn. Dat de schutterijen tot hoofdbestemming hebben de bewaring der inwendige rust, en slechts bij uitzondering worden gebezigd ter verdediging des vaderlands, strookt ook geheel met hare geschiedenis en met de eischen van het krijgswezen in 1848. Destijds konden van slechts eenigszins geoefende schutterijen in geval van oorlog goede diensten verwacht worden; doch tegenwoordig is, ten gevolge van den vooruitgang in de kunst van oorlogvoeren, een krijgsmacht alleen bij geheel voldoende bewapening, oefening, discipline en aanvoering bruikbaar, en kunnen, bij gemis van deze hoedanigheden, goede wil, vaderlandsliefde, toewijding en onverschrokkenheid niet baten, ja in zeker opzicht zelfs noodlottig werken. De Regeering wil thans de zaak omkeeren, van de exceptioneele aanwending der schutterijen hare hoofdbestemming maken en op deze wapenmacht als een hoofdelement bij de defensie steunen; doch hare organisatie der schutterij gelijkt inderdaad veelmeer een verlenging van den militiedienstplicht, en is met de Grondwet niet in overeenstemming.

Een ander deel der leden, ofschoon toegevend dat men zich de zaak in 1848 wel eenigszins anders kan hebben voorgesteld en dat art. 188 der Grondwet min of meer verouderd is, daar de schutterijen feitelijk niet tot behoud der inwendige rust worden gebruikt, oordeelde de vereeniging van schutterijen uit verschillende gemeenten tot korpsen volgens de Grondwet geoorloofd, en achtte de voorgestelde regeling dan ook niet ongrondwettig. Met afwijking van de bepaling der vroegere Grondwet staat immers in onze tegenwoordige Grondwet, zooals blijkt en uit de redactie van art. 188 zelve, en vooral uit hare toelichting (zie Memorie van Toelichting bij VOORDUIN, bladz. 462), de bestemming der schutterijen tot verdediging des vaderlands op den voorgrond; om die bestemming behoorlijk te kunnen vervullen, dienen zij daartoe in vredetijd te worden voorbereid. En dat men zelfs onder de vroegere Grondwet niet schroomde, in tijd van oorlog de schutterijen nauw met het leger te verbinden, blijkt uit art. 82 der nog geldende wet op de schutterijen, volgens hetwelk dat gedeelte van den landstorm, dat aanvankelijk tegen de aanvallen van den vijand moet dienen, zal worden beschouwd een gedeelte der legermacht van het Rijk uit te maken en diensvolgens op denzelfden voet zal worden behandeld en onder dezelfde verplichtingen zal staan. De Grondwet wil nu eenmaal, dat de schutterijen in tijd van gevaar en oorlog tot verdediging des vaderlands zullen dienen. De vraag, hoe men haar hiertoe geschikt zal maken, zonder aan de ingezetenen bovenmatige lasten op te leggen, moge moeilijk zijn op te lossen, men kan zich aan die oplossing, die door de Grondwet wordt voorgeschreven, niet onttrekken.

De groote meerderheid der Commissie vereenigt zich met het gevoelen, dat de door de Regeering voorgedragen regeling der schutterijen met de bepalingen der Grondwet is overeen te brengen; de minderheid is van de tegenovergestelde meening.

De Regeering deelt geheel het gevoelen van die leden, welke de voorgestelde inrichting der schutterijen niet in strijd met de bepalingen der Grondwet achten; en zij is het met diezelfde leden eens, dat, door de verdediging des vaderlands op den voorgrond te brengen bij de omschrijving van de bestemming der schutterijen, de bedoeling van den grondwetgever in 1848 geen andere kan geweest zijn, dan dat de organisatie en de militaire bruikbaarheid dier wapenmacht haar hiertoe in staat moeten stellen. Doch zij moet bepaald ontkennen, dat de door haar voorgestelde regeling der schutterijen zou strekken tot een vermomde verlenging van den militiedienst.

Geen enkele der in de wetsvoordracht beoogde maatregel wettigt dit beweren; integendeel, de Regeering heeft met zorg vermeden alles wat daartoe aanleiding zou kunnen geven, en uit dien hoofde bepalingen achterwege gelaten, die door sommigen om verschillende redenen wenschelijk of noodzakelijk worden geacht.

§ 3. *Taak der schutterijen bij de landsverdediging.* In de afdeelingen werd het gevoelen verdedigd, dat van de schutterijen voor de landsverdediging in geen geval veel te verwachten is, niet alleen omdat de oefening der manschappen nooit voldoende en het kader nooit volkomen geschikt en compleet zal zijn, maar vooral ook, omdat bij de tegenwoordige snelle wijze van oorlogvoeren een groot gedeelte der schutters niet tijdig zal kunnen opkomen. Men kwam dan ook in de eerste plaats op tegen het denkbeeld der Regeering, om ter uitvoering van artt. 177 en 188 der Grondwet ten platten lande schutteroefeningen te doen houden, die voor de bewoners van afgelegen streken uiterst bezwarend zullen zijn, en waarvan geen aan den op te leggen last evenredige vruchten kunnen worden verwacht. Doch ook de stedelijke schutterijen zijn niet zoo ver te brengen, dat zij tegenover den vijand kunnen worden gesteld, reeds omdat een zoo groot aantal schutters, als bijvoorbeeld de hoofdstad zou leveren, nooit behoorlijk kan worden geoefend. Schutters zullen in het algemeen nimmer in staat zijn, een actieve rol te vervullen in oorlogen, gelijk tegenwoordig worden gevoerd; daarvoor zijn alleen militairen berekend. De Regeering zelve is dan ook van oordeel, dat de schutterijen niet tot aanvulling van het veldleger kunnen worden bestemd (1), en de vraag kan alleen zijn, in hoever deze wapenmacht kan worden gebezigd voor de bezetting van versterkte plaatsen, liniën en forten, en voor de reserve. Vele deskundigen zijn intusschen van oordeel, dat aan bezettingstroepen, vooral wat de discipline betreft, tegenwoordig even hooge eischen moeten worden gesteld als aan veldtroepen.

Tegen deze beschouwingen werd ingebracht, dat men wel genoodzaakt zal zijn bij de schutterijen vermeerdering van getalsterkte voor het leger te zoeken, zoolang de dienst bij de militia overeenkomstig de Grondwet tot vijf jaren bepaald blijft of het contingent niet bovenmatig wordt verhoogd. Uit den aard der zaak moeten de stedelijke schutters een eerste categorie vormen, terwijl die van het platteland althans zoo ver behooren te worden gebracht, dat zij de wapenen weten te voeren, en een tweede categorie kunnen uitmaken. Nu moge het waar zijn, dat de oefening ook van de eerste soort van schutters nog te wenschen zal overlaten, zij kunnen niettemin worden gebruikt zoowel ter aanvulling van het leger als voor verschillende doeleinden, waarvoor anders een gedeelte van het leger zou moeten worden gebezigd, zooals voor de bezetting van versterkte plaatsen, enz. De ondervinding, in het jaar 1830 opgedaan, pleit voor het gebruik der schutterijen in tijd van oorlog. In den Fransch-Duitschen oorlog van 1870 zijn ruim veertien dagen verlopen tusschen de oorlogsverklaring en het begin der vijandelijkheden, zoodat het nog niet zoo zeker is, dat een groot

(1) Memorie van Beantwoording van het Voorloopig Verslag over hoofdstuk VIII der Staatsbegroting voor 1881, blz. 9.

deel der schutterijen in geval van oorlog niet tijdig onder de wapenen zal kunnen komen.

De Commissie is van oordeel, dat de mededeelingen, door de Regeering bij verschillende gelegenheden verstrekt, nog niet duidelijk in het licht hebben gesteld, welke taak de schutterijen in haar stelsel bij de verdediging des lands zullen hebben te vervullen. De Regeering wil de schutterij hervormen tot een krijgsmacht, waarop voor de verdediging kan worden gerekend, die naast en met het leger kan optreden, en er steun en uitbreiding aan kan geven. Hieruit valt op te maken, dat naar de bedoeling der Regeering de schutterijen bijna hetzelfde aandeel in de defensie zullen hebben als het leger. Doch de uitwerking van dit denkbeeld op bladz. 2 der Memorie van Toelichting van dit wetsontwerp laat nog ruimschoots reden tot twijfel over, vooral ook omtrent de meer of minder actieve rol, die de Regeering terstond na het uitbreken van den oorlog door de schutterijen wil doen vervullen. Welk gedeelte der schutterskorpsen alsdan tot bezetting van versterkte plaatsen zal worden bestemd, blijkt daaruit evenmin, als in welke verhouding de schutterijen voorts tot verdediging en bewaking van liniën en stellingen, tot vorming van reservetroepen en in de latere tijdperken van den oorlog tot aflossing en uitbreiding van het leger zullen dienen. Wellicht zal de hieromtrent bestaande twijfel worden opgeheven, wanneer de Regeering zich duidelijk zal verklaren omtrent hetgeen zij noodig acht aan veldleger, aan bezettingstroepen en aan reserve. Doch in afwachting daarvan acht de Commissie zich verplicht de Regeering uit te noodigen tot het geven van een pertinent antwoord op deze vraag, welke taak zij reeds dadelijk bij het uitbreken van den oorlog en later voor de schutterijen acht weggelegd ook *onder de moeilijkste omstandigheden, welke zich ten aanzien van de verdediging des lands zouden kunnen voordoen*. Om het stelsel der Regeering te kunnen overzien, acht zij de beantwoording van deze vraag stellig noodzakelijk.

Een breedvoerige beantwoording van de in deze paragraaf gestelde beschouwingen zal, na de Regeering vertrouwt, hier overbodig mogen worden geacht, aangezien daarbij in hoofdzaak slechts reeds gedane mededeelingen zouden kunnen worden herhaald.

Ten aanzien van het gevoelen, in de afdelingen verdedigd, dat van de schutterijen in geen geval voor de landsverdediging veel te verwachten is, zal zij dus slechts opmerken, dat zij overtuigd is, bij toepassing van haar stelsel, een voldoende geoefende en van bruikbaar kader voorziene schutterij in het leven te kunnen roepen, die, althans zeker voor het grootste gedeelte, tijdig zal kunnen opkomen.

Hoezeer het beginsel van algemeene oefening der schutterplichtigen door de Regeering op den voorgrond wordt gesteld, is zij overtuigd dat een *volledige* toepassing van dat beginsel onuitvoerbaar zou zijn en niet kan worden gevorderd. Met de bezwaren, verbonden aan het houden van oefeningen door de schutterijen op het platteland, is dan ook door haar wel degelijk rekening gehouden. Immers, volgens de bepalingen van het wetsontwerp, zal de bevoegdheid bestaan, om, voor gemeenten van geringe of verspreide bevolking, de oefeningen te beperken of wel tijdelijk geheel achterwege te laten; en de toelichting, door de Regeering omtrent hare voorstellen gegeven, kan doen zien, dat het niet in hare bedoeling ligt, ten aanzien van de verplichting tot het houden van oefeningen, overdreven of onbillijke eischen te stellen. Er kan echter, volgens haar inzien, geen enkele deugdelijke reden worden aangevoerd, waarom de schutterijen in de talrijke, gunstig gelegen en vrij sterk bevolkte plattelandsgemeenten, die in alle provinciën, doch hoofdzakelijk in het centrum des lands worden aangetroffen, van alle diensten in tijd van vrede zouden moeten worden vrijgesteld.

Aan de mogelijkheid tot het houden en behoorlijk regelen der oefeningen, zowel in de grootere gemeenten des Rijks als in een groot aantal kleinere, wordt door de Regeering niet getwijfeld; evenmin als aan het verkrijgen van de gewenschte uitkomsten bij die oefeningen. Natuurlijk zal het gestelde doel niet

overal gelijktijdig en volledig worden bereikt; de te nemen maatregelen zijn daartoe van te grooten omvang. Aanvankelijk en in de eerste plaats zal er naar moeten worden gestreefd, de bestaande dienstdoende schutterijen te verbeteren, terwijl voorts geleidelijk en in verband met de beschikbare krachten ook in andere gemeenten tot het houden van geregelde oefeningen zal moeten worden overgegaan. Ongetwijfeld zouden er eenige jaren verloopen, eer het stelsel van het wetsontwerp volledig in werking zou kunnen zijn; doch dit neemt niet weg, dat met elk jaar de verwezenlijking van de daarin nedergelegde hoofdbeginselen een stap verder zou geraken, dat de sterkte der geoefende en voor oorlogsgebruik geschikte schutterijen reeds spoedig aanzienlijk zou toenemen en dat de belangen der verdediging, op de daarvoor door de Regeering gestelde grondslagen, dus geleidelijk zouden worden verzekerd.

Ten aanzien van de ook in deze paragraaf aangetroffen bewering, dat de schutterijen niet zoo ver te brengen zouden zijn, dat zij tegenover den vijand kunnen worden gesteld en dat zij nimmer in staat zouden zijn een actieve rol in den oorlog te vervullen, dewijl daartoe alleen militairen berekend zouden zijn, zal de Regeering zich hier bepalen tot een woord van protest. En wat de opmerking betreft, dat de Regeering zelve van oordeel zou zijn, dat de schutterijen niet tot aanvulling van het veldleger kunnen worden bestemd, de Minister van Oorlog wilde, bij de beantwoording van het Voorloopig Verslag over het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor 1881, door de bedoelde mededeeling niets anders te kennen geven, dan dat *in beginsel* de aanvulling der korpsen van het veldleger niet uit de schutterijen behoort te geschieden, aangezien daarin door andere middelen moet worden voorzien. Die mededeeling had dus geenszins de strekking welke daaraan in het Verslag wordt toegeschreven.

Wat overigens de mate van geoefendheid der verschillende schutterkorpsen aangaat, het is duidelijk dat die niet bij allen even groot zal kunnen zijn. Uit den aard der zaak zal door verschillende omstandigheden het bereiken van den gewenschten graad van militaire bruikbaarheid meer of minder kunnen worden bevorderd; de gesteldheid van oefeningsterreinen, de sterkte der schutterij in een gemeente, de mogelijkheid om met de korpsen van het leger vereenigde oefeningen te houden, en andere factoren, kunnen daarop van invloed zijn. Ongetwijfeld zullen de schutterijen uit groote gemeenten en garnizoensplaatsen in den regel een grootere mate van geoefendheid en bruikbaarheid hebben, dan die uit kleine gemeenten. Met deze omstandigheid zal bij het bepalen van de aanvankelijke bestemming der verschillende schutterkorpsen bij mobilisatie rekening moeten worden gehouden. Doch omtrent de indeeling dier korpsen voor de eene of andere bestemming kunnen thans geen bepaalde, zij 't ook algemeene, mededeelingen worden gedaan, aangezien de ter zake vast te stellen regeling geheel zal dienen af te hangen van de uitkomsten, welke bij de oefening der schutterijen in de onderscheidene gemeenten zullen worden verkregen. De aanwijzing van bepaalde schutterkorpsen of onderdeelen daarvan, hetzij voor de bezettingstroepen, hetzij voor de bewakingsdiensten in liniën of stellingen, voor reserves enz., zal dan ook eerst kunnen geschieden wanneer er naar gelang op het beschikbaar zijn van voor die onderscheidene doeleinden bruikbare schutterijen zal kunnen worden gerekend. Zooveel mogelijk zal er daarbij steeds naar gestreefd moeten worden, om, voor de bezetting van verdedigingswerken, de schutterijen uit de nabij die werken gelegen gemeenten te bestemmen, en in 't algemeen om die bezettingen geheel of grootendeels te verkrijgen uit het gedeelte des lands, binnen de defensieliniën gelegen, aangezien dan de meeste zekerheid bestaat dat op de tijdige aanwezigheid dier schutterijen steeds kan worden gerekend.

Terwijl de Regeering voor de beantwoording van de aan het slot dezer paragraaf gestelde vraag, meent te mogen verwijzen naar de uitvoerige mededeelingen, welke meer bepaald bij de bespreking van § 7 der *algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen* door haar zijn gedaan, wenscht zij hier, in verband daarmee, nog aan te teekenen, dat de schutterijen, die deel zullen uitmaken van de bezettingen van versterkte plaatsen, als zoodanig steeds geplaatst zullen

zijn onder het algemeen bevel van officieren *uit het leger*, die als vesting- of fort-commandanten optreden. Voorts dat de schutterkorpsen, welke voor de verdediging of bewaking van liniën of stellingen zullen dienen, hetzij afzonderlijk, hetzij in vereeniging met korpsen van het leger, gesteld zullen zijn onder het algemeen bevel van den commandant der linie of stelling, en voorts zoo noodig onder het speciaal bevel van groepscommandanten, of wel van autoriteiten van het veldleger; het laatste, indien afdeelingen van dat leger voor het gestelde doel mede zullen zijn aangewezen.

§ 4. *Eischen, voor het gehalte der schutterijen te stellen.* Terwijl in de afdeelingen door een deel der leden de meening werd verdedigd, dat het gedeelte der schutterij, dat bestemd is om dadelijk tegen den vijand op te treden, in militaire waarde bij het leger niet mag achterstaan, waarbij werd teruggekomen op de wenschelijkheid van een eersten ban der schutterij, uitsluitend uit oud-miliciens en oud-militairen samen te stellen, was een ander deel der leden van oordeel, dat de schutterijen kunnen worden gebruikt, al zijn zij van eenigszins minder gehalte dan het leger; bovendien moet de mogelijkheid van even goede oefening worden betwijfeld, en zoude men ten aanzien der ten platten lande wonende schutters kunnen volstaan, met hen te leeren schieten.

De Commissie merkt omtrent dit laatste denkbeeld op, dat het een dergelijken troep aan discipline zou ontbreken, terwijl ook het oprichten en onderhouden van schietbanen ten platten lande aanzienlijke kosten vereischt.

Voorts is de aandacht der Commissie getrokken door de mededeeling der Regeering in de Memorie van Toelichting, dat het geenszins hare bedoeling is te vorderen, dat het gehalte der schutterij in elk opzicht op dezelfde lijn sta met dat van het leger. Zij zoude van de Regeering wenschen te vernemen, of deze zinsnede betrekking heeft op de geheele schutterij, dan wel op een gedeelte; en in het laatste geval, voor welk gedeelte der schutterij de Regeering het niet noodig acht, dat het van hetzelfde gehalte zij als het leger, en verder, onder welk opzicht een minder gehalte toe te laten is.

De Regeering vereenigt zich, zooals reeds gebleken zal zijn, volkomen met het gevoelen der leden, die van oordeel zijn dat voor de schutterijen geenszins dezelfde eischen van militaire bruikbaarheid behoeven te worden gesteld, als voor het leger.

Hoezeer zij er reeds een groote waarde aan zou hechten, indien aan de schutterijen der plattelandsgemeenten een behoorlijke bedrevenheid in het schieten kon worden gegeven, aangezien alsdan de verdere opleiding dier schutterijen bij mobilisatie zeer zou worden vergemakkelijkt, zou het niet in hare bedoeling liggen voor die schutterijen in het algemeen den dienst tot het houden van schietoefeningen te beperken.

In de gemeenten op het platteland, alwaar de gelegenheid tot oefening bestaat, moet worden getracht, de militaire opleiding der schutters zoo volledig mogelijk te doen plaats hebben,

In overeenstemming met de door de Commissie gemaakte opmerking, is de Regeering van meening dat daarbij, door de oefeningen in den wapenhandel, ook tucht onder de schutters behoort te worden aangekweekt en onderhouden.

Het oprichten van schietbanen zal ten platten lande zeker hier en daar op bezwaren, ook van financieelen aard stuiten. Maar dit neemt niet weg dat er naar moet worden gestreefd, de gelegenheid tot het houden van schietoefeningen zoo veel mogelijk uit te breiden; en het lijdt geen twijfel of te dien aanzien zal zonder overwegende bezwaren van geldelijken aard, zeer veel kunnen worden verricht.

Betreffende de punten, waaromtrent de Commissie, bij deze paragraaf, nadere inlichtingen van de Regeering verlangt, zij, om niet in herhalingen te vervallen, hier slechts het volgende aangeteekend:

1°. De Regeering is van oordeel dat, in verband met de voor de schutterijen bij de verdediging weggelegde taak — een taak die, althans bij den aanvang

van den oorlog, geheel van die van het veldleger kan worden afgescheiden — *in het algemeen*, voor die wapenmacht minder hooge eischen van geoefendheid en militaire bruikbaarheid kunnen worden gesteld, dan voor het leger; dat dus de bedrevenheid van de schutterijen in: exercitiën, gevechtsoefeningen en velddienst en voorts de manoeuvreervaardigheid en marschvaardigheid der korpsen van die wapenmacht, niet op dezelfde lijn *behoeven* te staan, als bij de troepen van het leger;

2°. dat evenwel, door een oordeelkundig stelsel van opleiding, en door voortdurende ernstige oefening moet worden getracht, de militaire waarde der schutterijen *zoo hoog mogelijk* op te voeren; zoodat te dien aanzien, bij *alle* korpsen, steeds verder naar het volmaakte moet worden gestreefd;

3°. dat de Regeering dus geen gedeelten van de schutterijen wenschte aan te wijzen, welke met een geringere mate van geoefendheid dan anderen zouden kunnen volstaan, en dat zij evenmin bepaalde eischen, lager gesteld dan voor het leger, wenschte te omschrijven, waaraan de schutterijen, met het oog op hare militaire waarde, zouden behoeven te voldoen; maar dat zij als eenigen en algemeenen eisch stelt, dat de schutterijen *zoo* bruikbaar moeten worden als mogelijk is.

Is aan den eenen kant een uitvloeisel van dezen eisch, dat de voor dadelijk gebruik tegenover den vijand te bestemmen schutters voldoende blijken moeten hebben gegeven van voor die taak met vertrouwen te kunnen worden aangewezen, — aan den anderen kant is een gevolg daarvan, dat ook de schutters, die op een gegeven tijdstip de daarvoor gevorderde geschiktheid hebben verkregen, voortdurend aan verdere oefeningen moeten worden onderworpen, om die geschiktheid te behouden en uit te breiden. Voor de geoefende zoowel als voor de nog niet of niet voldoende geoefende schutters bij *alle* korpsen moet dus gedurende het geheele tijdperk van den dienst vooruitgang steeds het ernstig streven zijn;

4°. dat de Regeering door de mededeeling dat zij niet wenschte te vorderen, dat het gehalte der schutterij in elk opzicht op dezelfde lijn sta met dat van het leger, geen andere bedoeling heeft dan te kennen te geven, dat volgens hare meening ook schutterkorpsen, welker militaire waarde niet even hoog kan worden aangelsagen als die der korpsen van het leger, met vertrouwen bij de landsverdediging kunnen worden gebruikt en daarbij nog zeer goede diensten zullen kunnen bewijzen.

§ 5. *Sterkte der schutterijen.* Terwijl in den regel omstreeks 40,000 man aan veldtroepen, 40,000 man aan bezettingstroepen en nogmaals 40,000 man aan reserve worden noodig geacht, te zamen alzo 120,000 man, zou volgens de Regeering over 61,000 man leger, 81,000 man schutterij en 61,000 man reserve kunnen worden beschikt, dat is in het geheel over 203,000, of behalve de reserve, over 142,000 man. Dit cijfer werd in de afdeelingen te hoog geacht; de Regeering wil de getalsterkte der schutterijen in verhouding tot die der militia te zeer opvoeren. Aan den anderen kant werd opgemerkt, dat de sterkte der schutterijen op het papier hoogstwaarschijnlijk aanzienlijk hooger zal zijn dan in de werkelijkheid, met het oog op de kansen, dat zij in geval van oorlog voor een gedeelte niet zullen kunnen opkomen. Overigens schijnt de eenige aannemelijke grondslag voor de sterkte der schutterijen te zijn gelegen in de mogelijkheid, om haar voldoende te kunnen oefenen, daar het in deze meer op het gehalte dan op het getal aankomt.

De Commissie meent zich, zolang de gevraagde gedetailleerde opgaven omtrent de door de Regeering noodig geachte sterkte der levende strijdkrachten niet zijn verstrekt, van het uitspreken van een oordeel omtrent de sterkte der schutterijen te moeten onthouden.

De sterkte der levende strijdkrachten, waarop voor de landsverdediging behoort te kunnen worden gerekend, kan volgens de overtuiging van de Regeering niet in een bepaald cijfer worden uitgedrukt. Die sterkte moet, binnen de grenzen, welke daarvoor — met het oog op de aan de natie op te leggen personeele en financieele lasten — dienen te worden gesteld, *zoo groot mogelijk* zijn. Gaarne

zou de Regeering het betoog geleverd willen zien, dat met 120,000 man, of met eenige andere juist afgebakende troepensterkte, in de eischen voor een krachtige en hardnekkige verdediging naar behooren kan worden voorzien. Dergelijk betoog zou, volgens haar inzien, een voldoende deugdelijken grondslag missen, omdat daarbij geen juiste rekening zou kunnen worden gehouden met den invloed van verschillende onverwachte gebeurtenissen en omstandigheden in den oorlog, die zoo menigmaal aanleiding kunnen geven tot onvoorziene eischen ten opzichte van de sterkte der benoodigde troepenmacht.

Dat de sterkte der schutterijen, bij toepassing der Regeeringsvoorstellen, te groot zou zijn, kan zij dan ook in geenen deele toegeven. De troepenmacht, die door de invoering van het beginsel van algemeenen dienstplicht zal worden verkregen, is naar hare overtuiging noodig, om de verdediging, ook onder de ongunstigste omstandigheden, duurzaam verzekerd te kunnen achten, en om den oorlog ook tegen aanzienlijke overmacht, met kracht en vertrouwen te kunnen voeren.

Ook de Regeering wenscht het gehalte der krijgsmacht niet aan het getal op te offeren. Maar zij kan niet geheel instemmen met de redeneering, dat de eenig mogelijke grondslag voor de sterkte der schutterijen gelegen zou zijn in de mogelijkheid om haar voldoende te kunnen oefenen.

Immers, indien ter verzekering van de belangen der defensie, de noodzakelijkheid van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen wordt erkend, dan behoort de mogelijkheid om die wapenmacht behoorlijk te oefenen, te worden gevonden; dan moeten de middelen worden gezocht en aangewezen, en de gelegenheid worden geopend, om te voorzien in den eisch, dat de beschikbaar te stellen troepen aan hare bestemming kunnen beantwoorden.

Na kennisneming van de door de Regeering verstrekte inlichtingen vindt de Commissie geen aanleiding tot nadere gedachtenwisseling ten deze; zij acht evenwel een sterkte der levende strijdkrachten van ruim 200,000 man, gelijk volgens de voorstellen der Regeering zoude worden verkregen, door die inlichtingen niet voldoende gerechtvaardigd.

§ 6. *Algemeene dienstplicht bij de schutterijen.* In de afdelingen werd twijfel uitgesproken, of de algemeene dienstplicht bij de schutterijen wel is overeen te brengen met art. 189 der Grondwet, volgens welk artikel de sterkte en inrichting der schutterijen worden geregeld door de wet. Ook vond men dezen algemeenen dienstplicht van alle personen van één en twintig tot dertig jaren zeer drukkend en zag men er een voorlooper in van algemeenen dienstplicht bij de militia. Verder werd gewezen op practische en financiële bezwaren. Schietoefeningen leveren op vele plaatsen groote moeilijkheden op, en vereischen in elk geval aanzienlijke kosten. Uit een sociaal oogpunt is het niet vrij van bedenking, de lieden gedurig aan hunne gezinnen te onttrekken.

Ter wederlegging dezer bedenkingen werd aangevoerd, dat het grondwettig bezwaar niet juist is, vermits men bij de schutterij evenzeer van de sterkte der bevolking afhankelijk is, hetzij men de sterkte der wapenmacht naar percentsgewijze verhouding tot de bevolking dan wel naar grenzen van leeftijd regele. De algemeene dienstplicht bij de schutterijen vond dan ook in beginsel bijval, ook van de zijde van leden, die niet voor den persoonlijken dienstplicht bij de militia gestemd waren. Trouwens reeds thans vallen behalve de vrijgestelden slechts enkele personen buiten den dienst bij de schutterijen, zoodat de toepassing van het voorgestelde beginsel niet zeer drukkend zal zijn. Wellicht zoude men den overgang tot het stelsel der Regeering nog kunnen verzachten, door aan den Koning een ruime bevoegdheid tot het verleenen van vrijstelling van schutterlijken dienst toe te kennen.

De meerderheid der Commissie kan zich met het beginsel van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen vereenigen. Bij sommige leden bestaan evenwel, wat de uitvoering betreft, nog soortgelijke bezwaren, als in de afdelingen zijn ontwikkeld.

Zich aansluitende bij het gevoelen der leden, die de invoering van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen niet in strijd met de bepaling van art. 189 der Grondwet oordeelen, wenscht de Regeering daarbij te doen opmerken, dat de toepassing van het omschreven beginsel het eenige middel is, om, indien geen landstorm in het leven wordt geroepen — zooals de Grondwet voorschrijft — de vervulling van den plicht door art. 177 *aan alle ingezetenen* opgelegd mogelijk te maken.

Wel verre dat de voorgestelde regeling zou zijn een voorlooper van de invoering van algemeenen dienstplicht *bij de militie*, is zij juist het eenige middel om dien maatregel overbodig te maken en te voorkomen.

De algemeene deelneming der natie aan de verdediging — dit kan de Regeering niet genoeg herhalen — is onontbeerlijk en zal in de ure des gevaars buiten allen twijfel moeten worden gevraagd.

De natie moet zich dus in tijd van vrede voor de vervulling dezer taak voorbereiden, en volgens de plannen der Regeering wordt dit mogelijk gemaakt, zonder dat de schutters aan hunne gezinnen behoeven te worden onttrokken, zoodat het te dien opzichte in het verslag bedoelde bezwaar daarbij niet aanwezig is.

Volgaarne wordt toegegeven dat de taak om de schutterijen op doelmatige wijze te organiseren en te oefenen, moeilijk zal zijn; doch dit kan geen reden zijn om na te laten wat in het belang van de veiligheid van den Staat *noodzakelijk* wordt geacht.

§ 7. *Moet de sterkte der schutterijen bepaald worden naar grenzen van leeftijd of naar percentsgewijze verhouding tot de bevolking?* Hoewel bepaling van de sterkte der schutterijen naar percentsgewijze verhouding tot de bevolking met algemeenen dienstplicht bestaanbaar ware, wanneer men namelijk telkens de oudste schutters ontsloeg, zoodra de bepaalde percentsgewijze sterkte bereikt was, konden de voorstanders van algemeenen dienstplicht bij de schutterijen zich over het geheel met de bepaling harer sterkte enkel naar grenzen van leeftijd vereenigen. De tegenstanders van algemeenen dienstplicht hadden daartegen bezwaar, en wenschten berekening der sterkte, zooda niet naar de mogelijkheid eener goede oefening van een zeker getal manschappen binnen te stellen grenzen van leeftijd, dan toch naar percentsgewijze verhouding tot de bevolking, welke wijze van berekening aan de mogelijkheid van voldoende oefening het naast bij kwam en met het gemeentelijk karakter der schutterijen het best strookte.

De meerderheid der Commissie wenscht geen andere wijze van sterktebepaling der schutterijen, dan door de Regeering wordt voorgesteld.

Het was de Regeering zeer aangenaam te vernemen, dat de meerderheid der Commissie geen andere wijze van sterktebepaling der schutterijen wenscht dan de voorgestelde.

Indien bij het bepalen van de sterkte naar percentsgewijze verhouding tot de bevolking, bij het behoud van algemeenen dienstplicht, ongeveer dezelfde totale sterkte der schutterijen verlangd wordt als volgens de voorstellen der Regeering zal worden verkregen — en dit zou zij volstrekt noodzakelijk achten — dan kan de percentsgewijze bepaling in de toepassing tot niets anders dan tot complicatie en bezwaren aanleiding geven, die bij het aannemen van grenzen van leeftijd vermeden worden.

Dit laatste stelsel is ook in beginsel het meest billijke, omdat de druk van den schutterplicht daarbij voor allen gelijk is.

§ 8. *Tienjarige dienstdijd, van het 21ste tot het 30ste levensjaar.* In verband met de wenschelijkheid van eene reserve-schutterij of van een landstorm werd het in de afdeelingen betreurd, dat personen van 31 tot 35jarigen leeftijd in in geen geval meer onder de wapenen zouden kunnen worden geroepen.

De meerderheid der Commissie zoude er in het stelsel van dit wetsontwerp, dat geen landstorm kent, geen bezwaar in zien, dat de schutters na volbrachten tienjarigen dienstdijd nog gedurende vijf jaren tot de reserve der schutterij zouden behooren. De minderheid zoude zich hiermede niet kunnen vereenigen. Een

lid wenschte den dienst in elk geval met het volbrachte 25ste levensjaar te doen ophouden.

De Regeering heeft reeds vroeger de redenen aangegeven, waarom zij het in het leven roepen van een reserve-schutterij, bestaande uit mannen van 31 tot 35 jaar, niet heeft voorgesteld.

Zij wilde geen organisatie in het leven roepen, die alleen op het papier zou bestaan, die altijd zeer gebrekkig zou blijven, en waarvoor slechts zou kunnen worden gerekend op dienstplichtigen, voor welke geen wapenen en uitrusting voorhanden zouden zijn.

Maar buitendien komt het haar voor, dat wanneer de belangen der verdediging dit maar eenigszins toelaten, aan de bevolking geen zwaardere plicht mag worden opgelegd, dan die om gedurende 10 jaar beschikbaar te blijven, om bij de eerste oproeping de wapenen op te nemen.

Boven 30jarigen leeftijd moet de vervulling van elken militair dienst vrijwillig volbracht worden; en de Regeering twijfelt er niet aan, dat, zoo de onafhankelijkheid des lands in ernstig gevaar mocht verkeerren, Nederland voor de verdediging op den arm en de vrijwillige medewerking van al zijne zonen zou mogen rekenen, ook van die welke den 30jarigen leeftijd zouden hebben overschreden.

§ 9. *Sterkteberekening van de schutterijen.* Hieromtrent werd in de afdeelingen opgemerkt, vooreerst dat in de Memorie van Toelichting (onder I. Schutterplichtigen van 21 tot 25 jaar, bladz. 6 in fine) van de cijfers van schutterplichtigen slechts drie lichtingen zeemilitie worden afgetrokken, terwijl er vier lichtingen zijn; men wenschte hieromtrent opheldering te ontvangen. In de tweede plaats, dat onder het résumé van datzelfde hoofd van de 61,800 man militie, in verband met het cijfer der schutterplichtigen van 21 tot 25 jaar ad 157,000, waarin de sterfte dier geheele categorie reeds begrepen is; behooren te worden afgetrokken de overleden miliciens gedurende vijf jaren.

Ten onrechte zijn van het cijfer der beschikbare schutterplichtigen van 21—25 jaar, slechts drie lichtingen zeemilitie afgetrokken.

Van de 157,000 schutterplichtigen van 21—25 jaar, moeten alzoo nog 600 man, in het geheel dus 62,400 man worden afgetrokken.

Doch ook de andere hier gemaakte opmerking is juist, zoodat, ten gevolge van het in rekening brengen der overledenen bij de militie gedurende 5 jaar, het bedoelde cijfer van 62,400 man, wederom met enkele duizenden manschappen zou moeten worden verminderd.

In aanmerking nemende dat de geheele sterkteberekening der schutterijen, slechts zéér globaal kan zijn, zou echter ook de invloed van deze omstandigheid geen zoo belangrijke wijziging in de vermoedelijke sterkte dier wapenmacht veroorzaken, dat de uitkomsten der gemaakte berekening daarvoor niet als maatstaf zouden kunnen blijven gelden.

§ 10. *Plaatsvervangng of nommervervisseling bij de schutterijen.* Ook in dit opzicht werd het stelsel der Regeering in de afdeelingen goedgekeurd, zelfs door leden, die de plaatsvervangng bij de militie wilden behouden. De voorstanders van den persoonlijken dienstplicht bij de militie kwamen intusschen op tegen de bewering, in de Memorie van Toelichting voorkomende, alsof de persoonlijke dienstplicht bij de schutterijen een tegemoetkoming aan hun stelsel zoude zijn: dit ware alleen dan het geval, indien beide diensten gelijk stonden. Hetgeen de Regeering aan het slot van § 4 der Memorie van Toelichting over de goede jongelieden zegt, is inderdaad een pleidooi voor de afschaffing der dienstvervangng ook bij de militie.

Invoering der plaatsvervangng en behoud der nommervervisseling bij de schutterijen vonden intusschen ook verdedigers. In het stelsel der Regeering moge geen van beide passen, in ieder ander stelsel, dat niet op algemeenen dienstplicht rust, zouden, niet alleen met betrekking tot plaatsvervangng en nommervervisseling, maar ook tot de vrijstellingen, bij de schutterijen dezelfde beginselen dienen te worden toegepast als bij de militie.

De groote meerderheid der Commissie is zoowel tegen het behoud van nommerverwisseling als tegen de invoering van plaatsvervangng bij de schutterijen gekant.

Met voldoening ontwaarde de Regeering dat het stelsel der wetsvoordracht, ook in dit opzicht, in de afdeelingen bijval vond, en dat de groote meerderheid der Commissie zich daarmede kan vereenigen.

Aan de voorstanders van den persoonlijken dienstplicht bij de militie wenschte de Regeering, naar aanleiding der door hen gemaakte opmerking, te antwoorden, dat haar stelsel, 't welk berust op *algemeene en persoonlijke* deelneming der dienstplichtigen aan de verdediging, aan de strengste eischen van moraliteit voldoet, en in dat opzicht zelfs hooger staat dan de door velen gewenschte regeling, waarbij die taak aan enkele categorieën van ingezetenen zou worden opgedragen. Dat de diensten bij de militie en bij de schutterijen in tijd van vrede niet gelijk staan, neemt niet weg, dat bij het stelsel der wetsontwerpen, in de ure des gevaars een ieder naar zijn vermogen aan de verdediging zal medewerken. Dat stelsel huldigt dan ook volkomen hetzelfde beginsel, als door de voorstanders van den persoonlijken dienstplicht bij de militie op den voorgrond wordt gesteld. Zoolang echter niet gebleken is, dat de vervulling van den eisch, dat ook de militie-dienst in persoon moet worden volbracht, uit een militair oogpunt *noodzakelijk* is — en de Regeering ontkent dat dit het geval zou zijn — mogen de daaruit voortvloeiende hoogere lasten niet aan de natie worden opgelegd. Het bovenomschreven beginsel blijft niettemin onaangetast en ten volle gehandhaafd.

In de aangehaalde zinsneden, aan het slot van § 4 der Memorie van Toelichting, is tevens de reden vermeld, waarom de beschouwing betreffende de gegoede jongelieden geenszins kan strekken als pleidooi voor de afschaffing der dienstvervangng bij de militie; namelijk dat bij het leger aan die jongelieden, als stof voor het kader, minder behoefte bestaat, dewijl daarbij de leiding en aanvoering behooren te berusten in handen van militairen van beroep. Ook hier is dus de vraag ten aanzien van de al of niet noodzakelijkheid van de afschaffing der dienstvervangng voor de militaire belangen, op den voorgrond gesteld en overwogen.

§ 11. *Opheffing der rustende schutterijen; algemeene oefening.* Met de meening der Regeering, als zoude het bestaan van rustende schutterijen niet in overeenstemming zijn met de bepalingen der tegenwoordige Grondwet, konde men zich in de afdeelingen niet vereenigen. Men meende dat de Grondwet van 1848 in tegenstelling van de vroegere Grondwet, die de oprichting van rustende schutterijen voorschreef, den wetgever in dit opzicht volkomen vrijlaat. Overigens merkte men op, dat de rustende schutterijen bij dit wetsontwerp meer in naam, dan inderdaad worden opgeheven. Immers 38,000 schutters, waaronder 13,000 gewezen miliciens, zullen niet worden geoefend, en dus zool niet in theorie, dan toch feitelijk blijven rusten.

Tegen de algemeene oefening der schutterijen, gelijk de Regeering die voorstelt, bestonden in de afdeelingen ernstige bedenkingen. Men meende dat dit stelsel ten platten lande practisch onuitvoerbaar zou zijn, een grooten last op de bevolking zou leggen, betrekkelijk hooge kosten zou vereischen, en slechts een massa manschappen zonder eenige militaire waarde zou vermogen te leveren. Het denkbeeld werd geopperd, om de oefeningen te beperken tot gemeenten, waarvan de kom een zekere bevolking heeft. Ook werd in overweging gegeven, om ten platte lande alleen oefeningen in het schieten, geen militaire oefeningen te doen houden.

Omtrent dit laatste denkbeeld werd weder opgemerkt, dat juist het oprichten van schietbanen hier en daar op vele bezwaren stuit. Een deel der leden kon overigens met het stelsel der Regeering, mits het met gematigdheid werd toegepast, medegaan.

De helft van de leden der Commissie is mede gezind zich bij het stelsel der Regeering neder te leggen, onder voorwaarde dat een zeer ruim gebruik worde

gemaakt van de bevoegdheid, om de diensten en oefeningen voor sommige korpsen of gedeelten van korpsen te beperken of tijdelijk achterwege te laten, bij artt. 129 en 147 van het wetsontwerp omschreven. De andere helft der leden heeft tegen de algemeene oefening der schutterijen, zooals die door de Regeering wordt voorgesteld, overwegende bezwaren.

Indien gelet wordt op de bepaling van art. 177 der Grondwet, waarvan de bedoeling *moet* zijn, te vorderen, dat algemeene voorbereiding tot het dragen der wapenen plaats hebbe, kan de Regeering niet toegeven, dat de Grondwet vrijheid zou laten, ten aanzien van het al of niet doen voortbestaan der rustende schutterijen. Juist omdat de vorige grondwetten de oprichting van rustende schutterijen voorschreven, verkrijgt het weglaten eener daartoe strekkende bepaling in de Grondwet van 1848, in verband met art. 177, de bepaalde betekenis, dat dergelijke schutterijen niet langer in de grondwettige voorschriften betreffende de inrichting der levende strijdkrachten worden erkend.

Maar bovendien, al mocht men van meening zijn, dat de Grondwet te dien aanzien vrijheid laat, de militaire belangen der verdediging doen zulks in geen deele. Die belangen eischen zeer beslist, dat de vervulling van het voorschrift van art. 177 der Grondwet een waarheid kunne worden en dat dus de algemeene deelneming van de natie aan de landsverdediging mogelijk gemaakt worde. Oefening van hen die door de regeling van den dienstplicht daarvoor aangewezen zijn, is dan ook, volgens de inzichten der Regeering, niet alleen een grondwettige plicht, maar ook een gebiedende noodzakelijkheid.

Behoort die eisch dus als *beginsel* te gelden, de Regeering zal niet beweren dat het *onmogelijke* moet worden gevorderd om daaraan geheel te kunnen voldoen. Zooals reeds elders is aangeteekend, wensch zij rekening te houden met practische en financiële bezwaren, die zich, bij de verwezenlijking van het gestelde beginsel, in vele gemeenten zullen voordoen; en wensch zij aan het uitvoerend gezag de bevoegdheid te laten, om, in verband met die bezwaren, de oefeningen in bepaalde gemeenten te beperken of tijdelijk achterwege te doen blijven. Zeker zal van die bevoegdheid, vooral in de eerste jaren na de eventueele invoering der nieuwe wet, een ruim gebruik moeten worden gemaakt; en al ware de Regeering niet voornemens om de wet op dit punt met gematigdheid uit te voeren — hetgeen evenwel zeer bepaald in hare bedoeling ligt — dan zou zij daartoe aanvankelijk toch door practische bezwaren zijn genoodzaakt. Maar dit neemt niet weg dat, naar gelang ook in kleinere gemeenten gelegenheid tot het houden van oefeningen ontstaat, naarmate terreinen, schietbanen en krachten voor de leiding der oefeningen beschikbaar komen, *geleidelijk* het aantal gemeenten waar oefeningen plaats hebben, zal worden uitgebreid; en dat door een oordeelkundige en stelselmatige toepassing, het omschreven beginsel langzamerhand meer en meer zal worden verwezenlijkt. Zeker zal nergens tot het houden van oefeningen worden overgegaan, indien daarvan geen behoorlijke uitkomsten te verwachten zijn; en de vrees, dat het stelsel der wet slechts een massa manschappen zonder eenige waarde zou leveren, mist dus allen grond. Daar waar oefeningen worden gehouden, *moet* een degelijke, zij 't ook niet overal een in alle opzichten volledige, opleiding der schutters kunnen plaats hebben.

Mogen nu al, in het stelsel der wet, vooral in den beginne, in vele kleinere gemeenten feitelijk *rustende* schutterijen blijven bestaan, deze omstandigheid doet geenszins te kort aan het beginsel van algemeene oefening. Immers, ten gevolge van de ter zake geleidelijk te nemen maatregelen, zullen vele van die tijdelijk rustende schutterijen na korteren of langeren tijd tot dienstdoende in eigenlijken zin overgaan. Slechts in de gemeenten, waardoor verspreide of geringe bevolking, *op den duur* bezwaren tegen het houden der oefeningen zullen blijven bestaan, zal de toepassing van dien maatregel niet kunnen geschieden vóór dat te dien aanzien andere toestanden zullen zijn ingetreden.

Met het denkbeeld, om de oefeningen te beperken tot de gemeenten, waarvan de kom een zekere bevolking heeft, kan de Regeering zich niet vereenigen. In de eerste plaats, omdat het zou strijden met het door de Regeering, ook uit

een moreel oogpunt, op den voorgrond gestelde beginsel van algemeenen oefenplicht; ten andere, omdat het bepalen van de juiste grenzen van de kom eener gemeente menigmaal op praktische bezwaren stuit en die maatregel in de toepassing tot wetsontduikingen kan leiden; eindelijk, omdat daardoor wellicht schutterijen van het houden van oefeningen zouden worden uitgesloten, die, ten gevolge van de plaatselijke gesteldheid der gemeenten en de ligging daarvan in de nabijheid van andere gemeenten, met welker schutterij zij gezamenlijk zouden kunnen oefenen, in het stelsel der wet een behoorlijke militaire opleiding zouden kunnen erlangen.

De bezwaren, welke bij de Regeering zouden bestaan tegen het denkbeeld, om ten platten lande alleen oefeningen in het schieten te doen houden, zijn bereids bij de bespreking van § 4 der beschouwingen omtrent het *wetsontwerp tot regeling der schutterijen* medegedeeld.

§ 12. *Vereeniging der schutterijen van twee of meer gemeenten tot één korps.* Tegen zoodanige vereeniging werd in de afdelingen aangevoerd, dat zij in strijd met de Grondwet zoude zijn en aanleiding zoude geven tot oneenigheden tusschen de gemeentebesturen en tijdverlies voor de schutters. In onderscheidene gedeelten des lands zou de plaatselijke gesteldheid vereeniging der schutterijen uit meer dan één gemeente volslagen onmogelijk maken; er zijn gemeenten van zoodanige uitgestrektheid, dat veeleer splitsing harer schutterij in aanmerking mocht komen.

Door een ander deel der leden werd het grondwettig bezwaar ongegrond geacht. Reeds nu zijn de plattelandsschutterijen uit verschillende gemeenten in bataljons georganiseerd; en art. 49 der bestaande schutterijwet bewijst, dat men zelfs onder de vroegere Grondwet het uitsluitend plaatselijk dienstdoen der schutterijen niet strikt eerbiedigde. Neemt men eens het stelsel van algemeene oefening aan, dan kan men ook veilig vereeniging der schutterijen, althans van nabij elkander gelegen gemeenten toelaten.

De groote meerderheid der Commissie vereenigt zich met het laatstvermeld gevoelen, met dien verstande, dat voor deze organisatie de noodige mate van vrijheid aan het uitvoerend gezag behoort te worden gelaten. De plaatselijke toestanden zullen de vereeniging der schutterijen van twee of meer gemeenten tot één korps hier toelaten, ginds verbieden; elders weder zal het doelmatig zijn, dat de schutterij van een deel eener gemeente met die eener andere worde vereenigd, of dat de schutterij eener uitgestrekte gemeente in meer dan één korps worde gesplitst. Wellicht zoude zelfs splitsing der schutterijen van groote steden in aanmerking kunnen komen. Bepaaldelijk ook op dat laatste denkbeeld wenscht de Commissie de aandacht der Regeering te vestigen.

De Regeering vereenigt zich volkomen met de beschouwingen, welke omtrent dit punt door de groote meerderheid der Commissie werden gemaakt. Gaarne zal zij, bij de uitvoering der wet, het denkbeeld betreffende een splitsing der schutterijen in enkele groote gemeenten in overweging nemen.

§ 13. *Getal oefeningsuren.* Terwijl het vaststellen van een verschillend aantal uren voor geoefenden en ongeoeffenden in de afdelingen geen bezwaar ontmoette, werd het voorgestelde getal oefeningsuren al te groot geacht. Men herinnerde, dat bij de ontwerpen van 1867 en 1877 het aantal oefeningsuren voor de schutters der geoefende klasse hoogstens 20, voor die der ongeoeffende klasse hoogstens 80 per jaar bedroeg. Voor een stedelijken schutter zullen de 90 à 100 uren jaarlijkse oefening, die thans worden voorgesteld, minstens een tijdverlies van 150 uren teweegbrengen; stelt men zijn gewoon arbeidsloon op f 0,15 per uur, dan vertegenwoordigt dit aantal oefeningsuren voor hem een belasting van f 22,50. De plattelands schutter heeft bij hetzelfde aantal uren oefening minstens 200 uren tijdverlies, hetgeen zich bij een loon van f 0,12 per uur in een belasting van f 24 oplost. Men zag hierin een betrekkelijk zwaar offer, dat ten slotte door de nijverheid zou moeten worden gedragen, omdat de werkman niet van minder loon kan leven dan hij thans verdient, zoodat de schutteroefeningen tot loonsverhooging zouden moeten leiden; deze beschouwing bleef evenwel niet zonder tegen-

spraak. Voorts achtte men het onbillijk, dat, terwijl de oud-miliciens in het algemeen aan schutteroefeningen zullen worden onderworpen, er 13,000 oud-miliciens zullen zijn, die van oefeningen bevrijd blijven.

Nog werd in de afdeelingen de volgende berekening medegedeeld ten betooge, dat bepaaldelijk in de groote steden het voorgestelde aantal oefeningsuren, hoewel bezwarend genoeg, tén eenenmale onvoldoende zal zijn om ongeoeffenden slechts eenigszins bruikbaar te maken. Te Amsterdam zullen volgens dit wetsontwerp ongeveer 13,000 schutters moeten dienen, waarvan in ruwe cijfers 7000 ongeoeffend en nog niet voldoende geoeffend, 6000 geoeffend zullen zijn. Aangenomen dat van de eerstgenoemde 7000 man 3500 ongeoeffend en 3500 nog niet voldoende geoeffend zullen zijn, en dat de oefeningstijd voor ongeoeffenden 1, voor nog niet voldoende geoeffenden $\frac{3}{4}$, en voor geoeffenden $\frac{1}{2}$ zal wezen, dan verkrijgt men voor de drie categoriën van schutters deze getallen:

3500	
2625	(3500 × $\frac{3}{4}$)
3000	(6000 × $\frac{1}{2}$)

of te zamen 9125, reken 9000 schutters tot ongeoeffenden herleid.

Wanneer men nu alle werkdagen van het jaar, na aftrek van $\frac{1}{4}$ voor ongunstig weder, voor de schietoefeningen bezigt, dan zijn daarvoor beschikbaar 250 dagen, of, daar men wel niet meer dan twee uren daags over kader en schietbanen zal kunnen beschikken, 500 uren = 30,000 minuten. Bij één schietbaan maakt dit, over 9000 man verdeeld, nog geen $3\frac{1}{2}$ minuut per ongeoeffende schutter uit; en ongeveer 10 schietbanen zouden worden vereischt, om iederen schutter gedurende een half uur in het jaar in het schieten te oefenen.

Hoewel de Commissie tegen een vermeerdering van het getal oefeningsuren geen overwegend bezwaar heeft, kan zij niet ontkennen, dat daarmede voor min of meer twijfelachtige resultaten betrekkelijk groote personeele en financiële opofferingen gevraagd worden. Tegen het beginsel van een verschillend aantal oefeningsuren voor geoeffenden en ongeoeffenden heeft ook de Commissie geen bedenking.

De Regeering is van oordeel, dat de voorgestelde aantallen oefeningsuren, met het oog op de behoorlijke opleiding der schutters, noodig zijn en dat zij niet te groot zijn te achten.

Dat het bijwonen der oefeningen, althans voor sommige schutters, eenige lasten zal medebrengen, kan niet worden ontkend. Dit is een onvermijdelijk gevolg van elke verplichting tot militairen dienst, en zonder dergelijke lasten op te leggen kunnen de belangen der verdediging niet behoorlijk worden verzekerd.

Doch juist de overtuiging, dat de druk van den dienstplicht zoowel bij de schutterijen als bij de militie voor de ingezetenen bezwarend is, heeft der Regeering aanleiding gegeven bij de samenstelling der aanhangige wetsvoorstellen met den meesten ernst te streven naar een oplossing van het militaire vraagstuk, waarbij de totale lasten zoo gering zijn, als met een deugdelijke inrichting der levende strijdkrachten slechts eenigszins is overeen te brengen. Om die reden kan zij zich dan ook niet vereenigen met sommige door anderen gewenschte maatregelen, waarvan, naar het oordeel der Regeering, een nadere en niet bepaald noodzakelijke verzwaring der militaire lasten het gevolg zou moeten zijn.

Omtrent de becijfering der schade, door den schutter te lijden, ten gevolge van tijdverlies door de oefeningen, merkt de Regeering op, dat aan een dergelijke berekening geen absolute waarde kan worden gehecht. Immers, zeker zal er worden getracht de oefeningen zooveel mogelijk in verband met de belangen der schutters te regelen, en dus ze te houden op dagen en uren, waarop geen of geen groote schade zal worden geleden.

De opmerking omtrent de 13,000 oud-miliciens is der Regeering niet duidelijk. In de schutterijen van het Regeeringsstelsel staan de oud-miliciens, wat de bepalingen van den dienstplicht betreft, volkomen gelijk met andere schutters. In

den regel zullen zij steeds tot de geoefende klasse behooren, en dus slechts gedurende hoogstens 50 uren aan oefeningen deelnemen.

De bedoelde 13,000 oud-miliciens zijn schutters uit plattelandsgemeenten, met geringe of verspreide bevolking, alwaar het houden van oefeningen niet mogelijk is, of althans tijdelijk achterwege moet blijven. Welke onbillijkheid er nu wordt begaan door deze oud-miliciens niet, en die in andere gemeenten wél te oefenen, verklaart de Regeering niet te begrijpen. Is dan ook het tijdelijk beperken of achterwege laten van oefeningen in de plattelandsgemeenten onbillijk tegenover de andere schutterijen? Maar het waren immers ook de ten platten lande in de kleine gemeenten bestaande bezwaren, die de schutters aldaar zooveel meer dan in grootere gemeenten zouden drukken, en waardoor het in vele gevallen *onbillijk* zou zijn *hen* aan dezelfde oefeningen als in laatstbedoelde gemeenten te onderwerpen, die de Regeering tot het voorstellen van beperkende bepalingen te dien aanzien deden besluiten? Bepalingen, op welke ruime toepassing van de zijde der Kamer en der Commissie in § 44 dezer beschouwingen werd aangedrongen?

Ook aan de medegedeelde berekening omtrent den beschikbaren tijd voor het houden van schietoefeningen, kan de Regeering geen waarde toekennen. Dergelijke becijferingen kunnen, naar haar inzien, niet tot conclusiën leiden van eenige practische beteekenis. Verschillende factoren toch, die invloed op de uitkomst uitoefenen, worden tamelijk willekeurig aangenomen, andere buiten rekening gelaten. Zoo zou in het stelsel van opleiding, dat de Regeering zou wenschen toe te passen, de schutters, in het eerste en gedeeltelijk ook in het 2de dienstjaar, slechts *voorbereidende* schietoefeningen houden, o. a. ook met geweren tot kamerschietcyclinders. Met het eigenlijke schijfschieten zou eerst na behoorlijke voorbereiding worden aangevangen. Het aantal der schutters, die aan het schijfschieten deel moeten nemen, zou dus reeds dadelijk belangrijk geringer zijn dan bij de onderstelling der berekening.

Ook is er geen enkele reden, waarom niet zou kunnen worden aangenomen, dat de schietoefeningen dagelijks door gedeelten der schutterij achtereenvolgens zouden worden gehouden, en dat dus, in plaats van 2 uren daags, zooals in de berekening is gesteld, gedurende 4 of meer uren daags zou worden geschoten.

Door soortgelijke wijzigingen der onderstelling, die genoegzamen grond zouden hebben, zou de gevolgtrekking, welke uit de berekening afgeleid is, geheel anders kunnen luiden. De Regeering wenscht dergelijke gevolgtrekkingen echter niet te maken, omdat zij van meening is dat zij geen practisch nut kunnen hebben. Wordt de voordracht tot wet verheven, dan moet, door geleidelijk te nemen maatregelen en tot stand te brengen verbeteringen, de opleiding, ook die in het schieten, in allen deele voldoende worden geregeld. Welke maatregelen daarvoor noodig zijn, kan niet in 't algemeen vooraf worden uitgemaakt; plaatselijke en andere omstandigheden zullen daarbij in aanmerking moeten komen en bij de uitvoering der wet zal daarmede, voor elke gemeente in het bijzonder, rekening moeten worden gehouden.

Van de beschouwing der Commissie, aan het slot dezer paragraaf gesteld, nam de Regeering met leedwezen kennis. Waarom toch zouden slechts twijfelachtige resultaten worden verkregen?

Wanneer men aanneemt, dat slechts van *ondoelmatige regeling* der opleiding, van *onkunde* en *ongeschiktheid* bij de aan te wijzen onderwijzers, van *onwil* en *tegenzin* bij de schutterplichtigen sprake kan zijn, is de hierbedoelde beschouwing te rechtvaardigen. Maar daarvoor bestaat geen de minste grond, en de Regeering kan niet inzien, waarom de wezenlijke verbeteringen die de schutterijen zullen ondergaan, bij ernstigen wil niet tot zeer positieve gunstige uitkomsten zouden kunnen leiden.

§ 14. *Verdeeling der oefeningsuren.* Omtrent de verdeeling der oefeningsuren over de verschillende gedeelten van het jaar liepen in de afdeelingen de meeningen uiteen; in den winter heeft men te Kampen met ongunstig weder en slechten toestand der terreinen, in den zomer met den arbeid, die alsdan door

de ingezetenen te verrichten valt, en waarvoor in sommige streken een gedeelte der mannelijke bevolking zich pleegt te verplaatsen.

Wat de bepaling van het maximum van het aantal oefeningsuren per week en dat van den duur van elke oefening betreft, kon een deel der leden zich wel vereenigen met het stelsel van het wetsontwerp, voor zoover het meer speling geeft en meer van locale omstandigheden laat afhangen, dan de bestaande wet; men meende echter dat het ontwerp te veel aan den commandant overlaat, en wilde aan de locale besturen ten deze meer invloed toekennen. Een ander deel der leden achtte het noodig, dat beide maxima in de wet worden opgenomen, vermits het hier een belasting betreft in tijd en daardoor in geld, die aan de ingezetenen wordt opgelegd.

De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat het maximum van het geheele aantal oefeningsuren en dat van den duur van elke oefening in de wet behooren voor te komen, doch dat de verdeeling der oefeningsuren moet worden overgelaten aan het gemeentebestuur, in overleg met den commandant, behoudens invloed daarop van Gedeputeerde Staten en van den inspecteur.

De Regeering blijft van meening dat het wenschelijk is, met het oog op locale omstandigheden, de verdeeling der oefeningsuren over de verschillende gedeelten van het jaar aan het uitvoerend gezag over te laten.

Het opnemen in de wet van een bepaling betreffende het maximum van den duur van elke oefening, zou de Regeering ondoelmatig en niet in het belang van de schutters achten. Immers er zullen ongetwijfeld omstandigheden kunnen voorkomen, die het wenschelijk maken, juist in het belang van de schutters, nu eens om een oefening langer te doen duren dan gemiddeld het geval zal zijn, dan weder om een oefening na korteren tijd te doen eindigen. De wetsbepaling betreffende het maximum van het geheele aantal oefeningsuren is, volgens hare zienswijze, voldoende als waarborg dat de belasting, waarvan hier sprake is, niet wederrechtelijk zal worden verhoogd. De meest gewenschte en billijke verdeeling van die belasting zal verkregen kunnen worden, indien zoo min mogelijk bindende bepalingen daaromtrent zijn vastgesteld.

De regeling van de verdeeling der oefeningsuren zal, naar de meening van de Regeering, dienen te geschieden zooals in het wetsvoorstel is omschreven. Vooral indien schutterijen uit verschillende gemeenten in één korps vereenigd zijn, zou het overlaten van de beslissing daaromtrent aan het gemeentebestuur tot bezwaren aanleiding kunnen geven. Het verplichte overleg, door den commandant met het bestuur der gemeente of der gemeenten te houden, geeft, naar de zienswijze der Regeering, genoegzame zekerheid dat de belangen der ingezetenen bij de hierbedoelde regeling behoorlijk zullen worden behartigd. Het toekennen van invloed op die beslissing aan Gedeputeerde Staten en aan den inspecteur door een wetsbepaling komt der Regeering niet noodig voor. Die invloed zal zich ook zonder dergelijke bepaling doen gelden waar zulks noodig of wenschelijk is. Het gemeentebestuur kan des gevorderd genoemd college omtrent dit punt raadplegen; de inspecteur zal van zijn zienswijze aan den commandant kunnen doen blijken. Door de beslissing bij de wet van den invloed van zóoveel verschillende colleges en autoriteiten afhankelijk te stellen, zou de regeling dezer zaak te gecompliceerd worden, en dan ook ongetwijfeld menigmaal op bezwaren stuiten.

§ 15. *Invloed van het legerbestuur.* In de afdelingen werd het toekennen van invloed aan het legerbestuur in de aangelegenheden, welke den dienst, de oefening en de bevelvoering der schutterkorpsen betreffen, door een deel der leden goedgekeurd. Een ander deel der leden vreesde evenwel, dat die invloed nu en dan lastig zou kunnen worden en aanleiding tot moeilijkheden zou kunnen opleveren; ook uit de hiertoe betrekkelijke bepalingen van het wetsontwerp bleek volgens hen het tweeslachtig karakter, dat de Regeering aan de schutterijen wil geven.

De meerderheid der Commissie kan zich met het stelsel van het wetsontwerp in dit opzicht vereenigen.

De Regeering acht het toekennen van invloed aan het legerbestuur in de hier-

bedoelde aangelegenheden, een stelligen eisch, ter verzekering van militaire belangen der verdediging bij de inrichting der schutterijen. Slechts onder dien invloed zal de vorming dezer wapenmacht voor de oorlogstaak, met ernst en degelijkheid kunnen geschieden; zullen waarborgen bestaan, dat zij inderdaad aan hare bestemming zal kunnen beantwoorden; zal eindelijk de zekerheid aanwezig zijn, dat de lasten, welke aan de ingezetenen voor de vervulling van den schuttersplicht moeten worden opgelegd, voor een nuttig doel en in 's lands belang zullen worden gedragen. In welke opzichten daaruit moeilijkheden zouden kunnen voortkomen, kan de Regeering niet nagaan. De aangelegenheden waarin de bedoelde invloed zich zal doen gelden, zijn in de wet aangegeven en juist afgebakend; de wijze, waarop het legerbestuur dien zal uitoefenen, is nauwkeurig omschreven.

Dat uit het voorstel om bedoelden invloed te vestigen, zou blijken, dat de Regeering aan de schutterijen een tweeslachtig karakter wil geven, kan door haar niet worden ingezien. Er is zelfs, volgens hare meening, van tweeslachtigheid in het karakter der schutterijen van het stelsel der wet, geen sprake. Volgens dat stelsel behooren tot de bemoeiingen van de plaatselijke besturen de aangelegenheden betrekkelijk de aanwijzing en het voor den dienst beschikbaar stellen van de schutterplichtigen. Maar die omtrent de wijze van opleiding en gebruik voor de militaire taak, worden gebracht onder den deskundigen invloed van het legerbestuur. In welk opzicht daarbij nu tweeslachtigheid bestaan zou, is de Regeering niet duidelijk. Veeleer zou, indien men laatstvermelde aangelegenheden niet bracht onder bedoelden invloed, van *halfslachtigheid* in het karakter der schutterijen kunnen worden gesproken.

§ 16. *Militaire inspecteurs der schutterijen.* Tegen de instelling dezer autoriteiten heeft de Commissie geen bezwaar; zij acht zich echter verplicht er op aan te dringen, dat zoo min mogelijk nieuwe ambtelijke betrekkingen zullen worden geschapen.

Het scheppen van nieuwe ambtelijke betrekkingen voor den werkring van inspecteur der schutterijen, zou niet in de bedoeling van de Regeering liggen. Zij zou voornemens zijn, bij uitvoering der nieuwe wet, de bevelhebbers in de drie militaire afdelingen, ieder voor het rayon hunner afdeling, als inspecteur van de schutterijen der daarin liggende gemeenten te doen optreden.

§ 17. *Vereenigde oefeningen van de schutterijen met het leger.* Ofschoon in de afdelingen werd toegegeven, dat zoodanige vereenigde oefeningen in die plaatsen, waar garnizoenen zijn van hetzelfde wapen, waartoe de daar wonende schutters behooren, zonder groot bezwaar kunnen worden gehouden, kwam men er tegen op, dat de oefeningen der schutterijen zooveel mogelijk in vereeniging met die van het leger zouden plaats hebben. Men achtte dit nadeelig voor het leger omdat het gehalte der schutterijen te zeer van dat van het leger zal blijven verschillen, en had weinig vertrouwen in de practische uitvoerbaarheid van het denkbeeld. De vereenigde oefeningen zouden voorts zeer kostbaar zijn, daar van vereeniging van leger en schutterij in kampen geen sprake zou kunnen zijn, zonder dat men aan de schutters een billijke schadeloosstelling toekende.

De groote meerderheid der Commissie acht deze vereenigde oefeningen, zooals zij in het wetsontwerp worden geregeld, niet gewenscht.

Van een regeling der gemeenschappelijke oefeningen van leger en schutterijen, waaruit nadeelen voor het leger zouden voortvloeien, kan noch mag, naar de meening der Regeering, sprake zijn.

Dat het niet in hare bedoeling zou liggen, het leger in zijn oefeningen te beperken of te belemmeren, zal zij wel niet behoeven te verzekeren.

De eischen, welke door haar voor het gehalte van dit onderdeel onzer krijgsmacht worden gesteld, zijn te hoog, dan dat zij dergelijke nadeelen in het leven zou willen roepen, zij 't ook ten bate van de militaire waarde der schutterijen.

Maar, zonder in dit euvel te vervallen, zijn toch vereenigde oefeningen van leger en schutterijen zeer wel mogelijk te achten; zelfs zouden die menigmaal voor *beiden* tegelijk vruchten kunnen afwerpen. Men denke bijv. voor zooveel

het leger betreft, aan kleine garnizoensplaatsen; aan tijden, waarin de korpsen van het leger een geringe effectieve sterkte hebben; in 't algemeen, aan de gelegenheid om oefeningen op ruimere schaal te kunnen houden, door een grootere sterkte van de beschikbare troepenmacht. En dat de bedoelde oefeningen voor de schutterijen steeds nut zullen afwerpen, zal wel niet worden betwijfeld.

Op welken grond aan de practische uitvoerbaarheid van de gemeenschappelijke oefeningen wordt getwijfeld, is der Regeering niet duidelijk; en tegen de bewering, dat er nadeelen voor het leger zouden ontstaan, omdat het gehalte der schutterijen te veel van dat van het leger zou blijven verschillen, moet zij met kracht opkomen.

Uit den aard der zaak zouden slechts afdeelingen schutterij, uit de klasse *der geoefende schutters* samengesteld, daaraan deelnemen, en die klasse zou bestaan, in de eerste plaats uit de gewezen miliciens en vrijwilligers, en overigens slechts uit schutters, die, gedurende een 4- à 5tal jaren, een behoorlijke militaire opleiding zouden hebben gehad.

De gemeenschappelijk te houden oefeningen zouden bestaan in exercitiën, gevechtsoefeningen en nu en dan in een manoeuvre met gecombineerde wapens; zij zouden steeds in de nabijheid der garnizoenen of wel casu quo in nabij gelegen versterkte plaatsen worden gehouden gedurende niet langer dan eenige uren achtereen, en dus steeds op denzelfden dag afloopen.

Vereenigde oefeningen van leger en schutterij in kampen zouden niet in de bedoeling der Regeering liggen; zoodat dan ook van het toekennen van schadevergoeding aan de schutters en van kostbaarheid der oefeningen geen sprake zou kunnen zijn.

§ 18. *Eischen, aan het kader der schutterijen te stellen.* Het adres van den bond der rustende schutterij in Zuid-Holland werd in de afdeelingen aangevoerd ten bewijze, dat de behoefte aan deugdelijk kader bij de schutterijen meer begint gevoeld te worden. Men was dan ook van oordeel dat, wil men iets van de schutterij kunnen verwachten, de eischen, aan het kader te stellen, nauwelijks hoog genoeg kunnen zijn. Het denkbeeld werd geuit om niemand tot het bekleeden van een rang bij de schutterij toe te laten, die niet minstens in denzelfden rang bij het leger had gediend, waardoor voor goed het demoraliseerend feit zou ophouden, dat het kader in gehalte beneden den troep staat. Een ander deel der leden wilde de eischen niet zoo hoog stellen als voor het beroepskader bij het leger, en achtte het voldoende, wanneer men kon optreden bijvoorbeeld bij het kader van kleine afdeelingen bij de infanterie. Ook werd in het bijzonder gewezen op de noodzakelijkheid, dat de officieren, vooral die met den rang van kapitein en daarboven, geheel berekend zijn voor de taak, door hen bij mobilisatie der schutterijen te vervullen.

Ook de Commissie is overtuigd, dat voor het kader der schutterijen, niet alleen wat de korporaals en sergeanten maar ook wat de officieren betreft, hooge eischen behooren gesteld te worden.

Ook de Regeering is volkomen overtuigd dat het kader bij de schutterijen voor zijn taak berekend moet zijn. In de militaire vorming van de onderofficieren en korporaals, zoowel als van de officieren, behoort dan ook door een oordeelkundig stelsel van opleiding en door nauwgezette en zorgvuldige regeling dezer aangelegenheid te worden voorzien. Dat de eischen, aan het kader te stellen om iets van de schutterijen te kunnen verwachten, nauwelijks hoog genoeg kunnen zijn, moge in betrekkelijken zin waar zijn en door de Regeering worden beaamd, niettemin is zij van meening dat men zich behoort te wachten te dien aanzien in het uiterste te vervallen, dat die eischen te hoog zouden worden gesteld; zóó hoog, dat er, zelfs bij degelijke opleiding, niet aan zou kunnen worden voldaan. Zoo doende toch zou men het verkrijgen van de benodigde kaders *onmogelijk* maken, en de militaire waarde der schutterijen, door overdreven eischen, in de waagschaal te stellen.

Met het denkbeeld bijv. om niemand tot een rang bij de schutterij toe te laten,

die niet minstens in denzelfden rang bij het leger had gediend, kan de Regeering — het zal nauwelijks behoeven te worden gezegd — in geen en deele instemmen; aangezien er bij het stellen van die voorwaarde in de verte geen denken aan zou zijn dat de schutterijen voldoende van kader zouden kunnen worden voorzien; die voorwaarde komt der Regeering trouwens ook onnoodig voor.

Het demoraliseerend feit, dat het kader in gehalte beneden den troep staat, zal zich bij de door de Regeering beoogde regeling niet voordoen, vermits daarbij onder anderen het beginsel op den voorgrond zou worden gesteld, dat men, alvorens tot een graad of tot een hooger en graad of rang te kunnen worden bevorderd, gedurende een bepaalden tijd als gewoon schutter en in den vorigen graad of rang zal moeten hebben gediend en van voldoende geschiktheid voor den nieuwen werkkring moet hebben doen blijken.

De officieren, inzonderheid die, welke den rang van kapitein of hoofdofficier bij de schutterijen verwerven, zullen wel steeds behooren tot degenen, die nà het verstrijken van den diensttermijn vrijwillig blijven voortdienen. Die officieren zullen dus, door voorgezette studie en oefening en door langdurige ervaring, in de gelegenheid zijn geweest om hunne aanvankelijke opleiding uit te breiden en de noodige kennis en geschiktheid voor bedoelde rangen te verwerven. Zooveel mogelijk zou de Regeering voorts die rangen wenschen te doen vervullen door gewezen officieren, hetzij van het leger hier te lande, hetzij van dat in de koloniën; en zij is van oordeel dat, indien aan de betrekking van commandant van een schutterkorps een toelage wordt verbonden, een niet onbelangrijk aantal van bedoelde oud-officieren genegen zullen worden bevonden als zoodanig op te treden.

Met de conclusie van de Commissie, zooals die aan het slot dezer paragraaf gesteld is, kan de Regeering zich volkomen vereenigen. Door gemis van een nadere omschrijving der hooge eischen, waarvan aldaar sprake is, kan zij echter niet nagaan of hare overeenstemming met de zienswijze der Commissie te dien aanzien ook in bijzonderheden volledig is.

§ 19. *Kansen, dat de noodige kaders zullen verkregen worden.* Men achtte het in de afdeelingen niet waarschijnlijk, dat de 14,000 of volgens een ander gevoelen 12,500 man kader, die minst genomen voor 142,000 schutters vereischt worden, zullen worden verkregen. De Regeering, zoo werd opgemerkt, schijnt daarvan ook verre van zeker te zijn; althans dit mag men opmaken uit hare mededeeling dat zij, wordt het ontwerp tot wet verheven, zich voorstelt de kadervorming bij de schutterijen tot het onderwerp van hare bijzondere belangstelling en zorgen te maken. Hare verwachting, dat vele ontwikkelde jongelieden geneigd zullen zijn om in het kader te worden opgenomen, is slecht te rijmen met de door haar voorgestelde geldboeten voor het weigeren van een rang of graad.

Een ander deel der leden beriep zich op de hier en daar verkregen ondervinding ten bewijze, dat het niet onmogelijk is door gepaste maatregelen geschikt kader bij de schutterijen in voldoende getale te vormen. Ontwikkelde jongelieden dienen niet gaarne als gewone schutters, en zullen, wanneer men voor opnemings in het kader zekere eischen van bekwaamheid stelt, zich die bekwaamheid wel eigen maken, zoo noodig door eigen oefeningen buiten die der schutterij om.

Nog vreesde een deel der leden, dat men wel is waar genoeg kader zou bekomen, wat de getalsterkte betreft, maar niet dan ten koste van het gehalte.

Aan de mogelijkheid om voor de schutterijen de noodige kaders van alleszins voldoende gehalte te verkrijgen, wordt door de Regeering niet getwijfeld, en het was haar aangenaam te vernemen dat dit gevoelen eveneens werd uitgesproken door een deel der leden, op grond van overwegingen welke zij volkomen kan beamen.

Ten gevolge van de regeling van den dienstplicht zal het, naar de overtuiging der Regeering, geenszins aan voldoende stof voor de kadervorming ontbreken.

Immers zullen daarvoor in aanmerking kunnen komen vooreerst een aantal

gewezen miliciens en oud-militairen van het leger, waaronder velen zullen zijn die reeds een graad hebben bekleed, en voorts de talrijke ontwikkelde jongelieden die tot een tienjarige dienst bij de schutterij gehouden zullen zijn. Dat deze zeker voor het meerendeel er de voorkeur aan zullen geven, zij 't ook ten koste van eenige moeite en inspanning, in het kader te worden opgenomen, liever dan hun geheelen diensttijd als gewoon schutter te volbrengen, kan, naar de zienswijze der Regeering, aan geen redelijken twijfel onderhevig zijn; evenmin als dat zij, bij dengdelijke regeling der opleiding, tot geschikte korporaals, onderofficieren en officieren kunnen worden gevormd.

De in deze paragraaf voorkomende opmerking, dat de Regeering verre van zeker schijnt te zijn of de noodige kaders zullen worden verkregen, berust niet op een ernstigen grond.

Door de aangehaalde mededeeling, dat de Regeering zich voorstelt de kader-vorming bij de schutterijen tot het onderwerp van hare bijzondere belangstelling en zorgen te maken, kan zij, blijkens de daaraan in de Memorie van Toelichting voorafgaande beschouwing, geen andere bedoeling hebben, dan te kennen te geven dat zij, al het gewicht eener behoorlijke oplossing van deze belangrijke aangelegenheid inziende, met den meesten ernst naar een doeltreffende regeling te dien aanzien zou streven. En dat dit noodig en plichtmatig is, zelfs al is de stof voor de kadervorming in ruime mate voorhanden, zal toch wel niet kunnen worden ontkend.

De strafbepaling tegen het weigeren van een rang of graad is, blijkens het gestelde in de Memorie van Toelichting, ad art. 119, in het wetsvoorstel opgenomen met het oog op vermoedelijk hoogst zeldzame, doch mogelijke uitzonderingsgevallen. Ook de gevolgtrekking, in verband met deze bepaling gemaakt, mist dus allen grond.

§ 20. *Gehalte der kaders, door de bij het wetsontwerp voorgestelde maatregelen te verkrijgen.* In de afdelingen vereenigde men zich vrij algemeen met het gevoelen, in het adres van den bond der rustende schutterij in Zuid-Holland ontwikkeld, dat vooral in de oplossing der kaderquaestie de zwakke zijde dezer wetsontwerpen gelegen is. De Regeering rekent voor de kadervorming, behalve op de gewezen onderofficieren en korporaals van het leger en de militie, voor zoover zij nog tot den dienst bij de schutterijen zullen verplicht zijn, voornamelijk op de jonge lieden uit den ontwikkelden stand, die niet bij de militie zullen dienen. Doch wanneer naar de meening der Regeering, ontwikkeld op bladz. 7 der Memorie van Toelichting van het wetsontwerp tot regeling der nationale militie, de oefeningstijd der militie onvoldoende is, om bij persoonlijken dienstplicht uit die jonge lieden bruikbaar kader voor het leger en zelfs voor de schutterij te vormen, hoe kan het dan der Regeering ernst zijn, dat diezelfde jonge lieden bij de schutterij tot geschikte elementen voor het kader dezer wapenmacht zouden kunnen worden opgeleid? Of wel velen hunner zich de moeite zullen getroosten van zich voor het kader te bekwamen, mag, nu dit tegenwoordig op enkele uitzonderingen na niet het geval is, met grond worden betwijfeld. De vraag is niet of kader te verkrijgen is, in staat om een troep volgens de exercitiereglementen in beweging te brengen, maar deze, of men althans voor dat gedeelte der schutterijen, dat in geval van oorlog reeds dadelijk naast het leger zal moeten optreden, een kader zal kunnen bekomen, dat de manschappen onder het vuur weet te houden. Dergelijk kader nu kan alleen worden gevormd door behoorlijke oefening, niet alleen in den wapenhandel, maar ook in de eigenaardigheden van den militairen dienst, door te leeren gehoorzamen en bevelen onder het gareel der militaire discipline. De bekwaamheid om te leiden, gepaard met het moreel overwicht, dat voor de aanvoering tegenover den vijand onmisbaar is, wordt alleen verkregen bij het leger; van hen, die deze school niet hebben doorloopen, mag voor het kader niets verwacht worden in den strijd. In het stelsel der Regeering zou de stof voor het kader bij de schutterijen dus alleen kunnen getrokken worden uit de gewezen miliciens. Maar ten gevolge van de plaatsvervangings blijven de beste elementen voor het kader bij

de schutterijen aan den dienst bij de militie onttrokken. Het aantal der gewezen onderofficieren en korporaa's van het leger en de militie, die bij de schutterij zullen komen, zal niet groot genoeg zijn om in de behoefte aan onderofficiers-kader voor deze wapenmacht te voorzien. Deze personen zullen nagenoeg allen mannen van 26 tot 30jarigen leeftijd zijn, en dus te weinig talrijk, om de stof te leveren voor het kader bij de schutterij, waarbij men van het 21ste tot het 30ste levensjaar zal dienen. Men kan dan ook tot geen andere conclusie komen dan deze, dat in het stelsel der Regeering geen goed kader bij de schutterij te verkrijgen is.

Gelden deze beschouwingen hoofdzakelijk de onderofficieren, met het bekomen van officieren zal het nog erger gesteld zijn. Voor dezen rang is de vorming bij de schutterijen aan nog grooter bezwaren onderhevig, en de mogelijkheid, om stof uit de militie te trekken, nog geringer. Op gewezen officieren van het leger mag slechts in zeer geringe mate gerekend worden, daar zij, die het leger verlaten, veeltijds daartoe gedreven worden of door gebrek aan neiging tot den militairn dienst, of door ouderdom of ziels- en lichaamsgebreken. Mogen al sommigen in vreedstijd nog wel bij de schutterijen kunnen dienen, in tijd van oorlog zullen zij daartoe voorzeker ongeschikt zijn.

In elk geval meende men, dat het vorderen van bewijzen van bekwaamheid, niet alleen tot het bekleeden van den graad van onderofficier en korporaal, maar ook van den officiersrang, in stede van facultatief, imperatief zal dienen gesteld te worden. Zonder dat ware het te vreezen, dat vooral met betrekking tot de benoeming tot officier allerlei invloeden, om ten behoeve van dezen en genen van den goeden weg af te wijken, zouden blijven voortwerken. Voldoende waarborg, dat geen andere dan geschikte officieren zullen worden aangesteld, schijnt alleen te kunnen worden gegeven door het opnemen der te stellen eischen van bekwaamheid in de wet.

De Commissie meent op deze beschouwingen de bijzondere aandacht der Regeering te moeten vestigen. Al wil de Regeering bij de schutterijen den algemeen dienstplicht invoeren, terwijl bij de militie de dienstvervanging zal behouden blijven, toch schijnt het alleszins noodig dat zij nader de gronden uiteenzette, waarom zij den dienst bij de militie onvoldoende acht, om uit goede jonge lieden bruikbaar militie- en schutterijkader te vormen, doch den dienst bij de schutterijen voldoende rekent, om uit diezelfde jonge lieden geschikte stof voor het kader bij laatstgenoemde wapenmacht te verkrijgen. De Commissie zoude wenschen dat de Regeering opgaf, hoeveel kader zij voor de schutterijen noodig acht, welk deel daarvan zij wil trekken uit elk der elementen, waaruit zij dat kader wenscht samen te stellen, en hoeveel gewezen onderofficieren en korporaa's bij het leger zij rekent, dat in de schutterij zullen aanwezig zijn.

Wat den in de afdelingen geuiten wensch betreft, dat het vorderen van bewijzen van bekwaamheid tot het bekleeden van eenigen rang of graad bij de schutterijen, in plaats van facultatief, imperatief zal worden gesteld, waardoor het stelsel van geldboeten in geval van weigering zoude moeten vervallen, de Commissie is daaromtrent niet tot eenstemmigheid gekomen, doch beveelt ook dit punt aan de overweging der Regeering aan.

Aan de mededeeling voorkomende op bladz. 7 der Memorie van Toelichting betreffende het wetsontwerp op de nationale militie, ten aanzien van de vorming van kader uit de militie, is een strekking toegekend, welke niet in de bedoeling van de Regeering ligt, en die overigens ook niet in overeenstemming zou zijn met andere toelichtingen, welke bij het wetsontwerp op de schutterijen gegeven zijn. Waarschijnlijk ligt de oorzaak daarvan in een minder duidelijke omschrijving van de bedoeling der Regeering. Deze toch was:

1°. te kennen te geven: dat het streven om uit de militie kader te vormen *geen steun vindt* in den geest der grondwettige bepalingen betreffende de regeling der levende strijdkrachten (zonder daarmede evenwel bepaaldelijk in strijd te zijn);

2°. als een der bewijsgronden voor deze zienswijze aan te voeren, dat de in de Grondwet voorgeschreven oefeningstijd voor de militia te kort is voor de vorming van kader voor het leger. De breedvoerige inlichtingen welke bij de beantwoording van dit verslag, bij verschillende paragrafen, zijn gegeven, ten aanzien van de taak welke, naar de zienswijze der Regeering, bij de landsverdediging voor het leger is weggelegd en van de hooge eischen, welke in verband daarmee door haar voor dat kader noodzakelijk worden geacht, zullen vermoedelijk thans haar gedachtengang genoegzaam hebben verduidelijkt.

Immers, het militiekader kan, zooals de Regeering te kennen gaf, het kader van het leger niet vervangen.

Laatstbedoeld kader moet bestaan uit personen die, althans gedurende verscheidene jaren achtereen, van den militairen dienst hun beroep maken; de oefeningstijd der militia is te kort om voor het leger bruikbaar kader te vormen.

Dientengevolge wordt het onmogelijk, om, zooals in het stelsel der voorstanders van den persoonlijken dienstplicht zou geschieden, bij mobilisatie, een gedeelte van het kader van het leger aan de schutterijen te doen afstaan en dit bij het leger voor militia-officieren en verder militiekader te doen vervangen. De vorming van militiekader kan dus, in dezen zin beschouwd, niet strekken om kader voor de schutterijen te verkrijgen.

Maar dat de Regeering overigens van den militiedienst en van het daarbij te vormen kader, wel degelijk partij denkt te trekken ten bate van de schutterijen, dat zij hen die bij de militia een graad hebben bekleed, ook bij de schutterij in dien graad zou doen optreden en dat het dus geenszins haar bedoeling was, om, zooals in het verslag wordt ondersteld, te beweren dat de militiedienst onvoldoende zou zijn om geschikte elementen voor het schutterijkader te verkrijgen, dit alles is in de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp op de schutterijen duidelijk te kennen gegeven. (Zie onder andere de voorlaatste zinsnede van bladz. 12.)

De Regeering blijft het evenwel zeer goed mogelijk achten, dat ook personen die niet in de militia gediend hebben, tot bruikbaar kader bij de schutterij worden opgeleid; bij de bespreking van de voorgaande paragraaf werd dit reeds aangeteekend. Dat er tegenwoordig bij vele schutterplichtigen geen genoegzame lust bestaat, om zich moeite te getroosten ten einde zich voor het kader te bekwaamen, kan geen reden zijn om te betwijfelen dat in de toekomst het tegendeel zal plaats vinden. De toestanden zullen dan geheel anders zijn en de Regeering blijft hare verwachtingen te dien aanzien gegrond achten.

De beschouwing dat het kader der schutterijen de gevorderde militaire hoedanigheden en het noodzakelijke moreele overwicht niet kan verkrijgen, wanneer het niet in het leger heeft gediend en gevormd is, kan de Regeering volstrekt niet deelen; met de meeste kracht moet zij zich tegen dergelijke voor de schutterij ontmoedigende en bovendien onjuiste redeneeringen verzetten. Zij kan hier slechts herhalen wat reeds elders door haar bij de beantwoording van dit verslag werd aangeteekend, namelijk dat met de door de Regeering beoogde maatregelen nog nimmer een afdoende proef genomen is; en voorts, dat indien de door haar gewraakte zienswijze juist was, de invoering van den algemeenen dienstplicht bij het leger, de eenige mogelijke oplossing van het militaire vraagstuk zou zijn.

Nogmaals moet de Regeering vragen, waarom toch kunnen, bij ernstigen wil, de gewenschte uitkomsten van de toepassing van haar stelsel niet worden verwacht?

Wat de vorming van schutters, die niet gediend hebben, voor het kader aangaat, rekent zij hoofdzakelijk op jongelieden uit den ontwikkelden en beschaafden stand, die in ruim aantal in de schutterijen aanwezig zullen zijn; die jonge lieden bezitten niet alleen aanleg om de voor het kader gevorderde eigenschappen en bekwaamheden spoedig te kunnen verwerven, zij zullen ook veelal door

kennis en maatschappelijke positie het moreele overwicht op de overige schutters bezitten, dat in den aanvoerder niet mag worden gemist. Aan de opleiding van die personen zal, van het tijdstip hunner indiensttreding af, de meest mogelijke zorg worden gewijd. De onderwijskrachten uit het leger, die voor den dienst der schutterijen beschikbaar zullen worden gesteld, zullen voor een belangrijk deel ten bate van die opleiding worden aangewend. De adspiranten voor het kader zullen, tot een afzonderlijke categorie van schutters vereenigd, onder de leiding van de beste der beschikbare instructeurs worden gevormd. Een doeltreffend geregeld programma, zoo voor het theoretische als praktische onderwijs, zal worden gevolgd. Militaire autoriteiten zullen speciaal ook over de opleiding van het kader een geregeld toezicht uitoefenen. De bevordering tot eenigen graad of rang zal niet te beurt vallen aan hen, die daartoe de geschiktheid missen. Voor de betrekkingen van onderofficier en officier wordt een voortgezette opleiding gegeven, overeenkomstig de mate van militaire kennis en geoefendheid, welke daarvoor noodig zijn. Alvorens tot eenigen graad of rang te kunnen opklimmen, moet een zekere diensttijd als gewoon schutter en in den vorigen graad of rang voorafgaan. Voortdurende oefening van het geheele kader, zoo langs theoretischen als langs practischen weg is bepaaldelijk voorgenomen. Het vrijwillig tijdelijk dienstdoen van schutterijkader bij het leger, zal zooveel mogelijk worden bevorderd, enz.

En dan zou men willen beweren, dat al die maatregelen tot niets zouden kunnen leiden? Dat de geschikte stof, op doelmatige wijze bewerkt, geen gewenschte uitkomsten zou kunnen opleveren.

De Regeering kan er geen grond voor vinden; en welke beschouwingen men ook moge aanvoeren, zij blijft van oordeel, dat hare verwachting zal worden verwezenlijkt. Tegenover de conclusie dat in het stelsel der Regeering geen goed kader te verkrijgen zou zijn, stelt zij dan ook met volle vertrouwen de hare, dat zulks integendeel *zeer goed* mogelijk is. Maar bovenal handhaaft zij hare bewering dat de juistheid der door haar gewraakte beschouwingen niet bewezen is, en dat het daarom niet aangaat, op zuiver theoretische gronden en *zonder gebleken noodzakelijkheid*, maatregelen in te voeren waarvan een belangrijke verzwaring van den druk der militaire verplichtingen voor de natie het gevolg zou moeten zijn.

Voor de vorming van *officieren* bij de schutterij rekent de Regeering op de beste elementen uit het mindere kader dezer wapenmacht, die daartoe, zooals reeds is aangeteekend, een voortgezette opleiding zullen ontvangen. Juist het streven om den officiersrang te bereiken, zal velen aansporen tot studie en inspanning en de Regeering meent dat dan ook over genoegzame geschikte stof daarvoor zal kunnen worden beschikt. Bovendien, velen die eenmaal den rang van officier verkregen hebben, zullen als zoodanig in dienst blijven, geruimen tijd langer dan door de wet zou worden gevorderd. Ook valt er niet aan te twijfelen of vele gewezen officieren van het leger hier te lande en van dat in de koloniën zullen nog voldoende geschiktheid bezitten en genegen zijn om bij de schutterijen te dienen. Het maakt overigens bij de regeering een punt van overweging uit, bij een eventueele herziening van de wet tot regeling van de bevordering, het ontslag en het op pensioen stellen van de officieren der landmacht, een voorstel te doen, om in die wet een bepaling op te nemen, volgens welke de officieren zich bij hunne aanstelling in dien rang, zouden moeten verbinden om eventueel na het verlaten van den dienst bij het leger, gedurende eenige jaren in gelijken of hoogerem rang bij de schutterijen te dienen; uit den aard der zaak behoudens verschillende bepaald te omschrijven omstandigheden.

De Regeering heeft, bij het stellen der bepaling betreffende het vorderen van bewijzen van bekwaamheid tot eenigen graad of rang, willen vermijden, dat een imperatief voorschrift werd gegeven om door de adspiranten *een examen* te doen afleggen.

Tegen zoodanig voorschrift zou zij ook thans nog overwegend bezwaar moeten maken; aangezien het, volgens haar inzien, zeer waarschijnlijk het verkrijgen van het noodige kader zou in den weg staan.

Hij die zich aan een examen onderwerpt, moet zich aan een afwijzing blootstellen; en hiertoe zullen velen van hen, die zich vrijwillig moeite en inspanning getroosten om in het kader te worden opgenomen, liever niet overgaan. Zeker is het althans, dat een ongunstige uitkomst van eenig examen een aantal andere jongelieden zou afschrikken van verdere pogingen om zich voor een graad of rang te bekwamen.

De Regeering deelt echter het gevoelen, dat er ten aanzien van de geschiktheid van *allen* die tot een werkring in het kader worden benoemd zekerheid moet bestaan. Is het mogelijk dat die zekerheid worde verkregen, zonder dat daarvoor een vormelijk *examen* van de aspiranten worde afgenomen, dan zou de Regeering tegen een in dien zin gestelde imperatieve wetsbepaling geen bedenking hebben. Dergelijke bepaling zou ongeveer kunnen inhouden, dat bij de schutterijen niemand tot eenigen graad of tot den officiersrang kan worden benoemd, tenzij gebleken is dat de noodige geschiktheid voor dien graad of rang aanwezig is.

Aan het uitvoerend gezag zou dus de bevoegdheid moeten worden gelaten om, volgens door den Koning te stellen regelen, de beoordeeling ten aanzien van het al of niet aanwezig zijn van de noodige geschiktheid te doen plaats hebben, zonder dat daarvoor een examen noodig zij. Als maatstaf van beoordeeling zouden daarbij bijv. kunnen gelden, volgens bepaalde voorschriften in te richten en periodiek in te dienen rapporten van de instructeurs uit het leger, die met de opleiding van het kader belast zijn; voorts de bevindingen van den commandant der schutterij en die van den inspecteur bij de theoretische en praktische dienstverrichtingen enz. Bij dergelijke regeling zou intusschen de bevoegdheid van den den commandant, ten aanzien van de aanstelling van onderofficieren en korporaals eenigermate beperkt moeten worden; namelijk in zoover, dat die aanstelling aan de goedkeuring van den inspecteur zouden moeten worden onderworpen.

De Regeering is gaarne bereid, op den grondslag van de bovenstaande beschouwingen, met de Commissie in overleg te treden omtrent een wijziging der betrokken bepalingen van het wetsontwerp.

Het opnemen in de wet van de te stellen eischen van bekwaamheid voor het kader zou de Regeering hoogst ondoelmatig achten; en met het denkbeeld kan zij zich dan ook niet vereenigen. Die eischen toch zijn geenszins standvastig en onveranderlijk; zij moeten integendeel in verband blijven en gelijken tred houden met de wijzigingen en vorderingen in de militaire wetenschappen. Bovendien, de regeling van dergelijke punten behoort volgens de zienswijze der Regeering niet in de wet te huis; zij moet worden overgelaten aan het uitvoerend gezag.

Het is der Regeering niet doelmatig voorgekomen opgaven als door de Commissie worden gewenscht samen te stellen; die opgaven toch zouden volgens hare overtuiging geen genoegzame waarde kunnen hebben om er redeneeringen op te bouwen en gevolgtrekkingen uit af te leiden. Een cijfer bijv. van het voor de schutterijen benodigde kader zou niet dan bij zeer globale raming kunnen worden verstrekt, aangezien de bij eventueele uitvoering der wet tot stand te brengen organisatie en korpsindeeling der schutterijen daarop invloed zullen uitoefenen, en dewijl omtrent die punten uit den aard der zaak thans nog geen op deugdelijken grondslag berustende regeling kan worden ontworpen. Voorts zou de regeering geen bepaalde regelen of beginselen willen stellen ten aanzien van het deel van het kader dat zij uit elk der elementen zou wenschen samen te stellen, vermits volgens hare meening daarbij geheel volgens de omstandigheden moet worden te werk gegaan, en de kaders moeten worden gevormd uit de geschiktste elementen van verschillende aard, die op een gegeven tijdstip ter voorziening in de bestaande behoeften aan kader aanwezig zullen zijn.

De Commissie meent ten slotte niet onopgemerkt te mogen laten, dat de Regeering niet heeft voldaan aan het tot haar gericht verzoek om op te geven, hoeveel kader zij voor de schutterijen noodig acht, welk deel daarvan zij wil trekken uit elk der elementen, waaruit zij dat kader wenscht samen te stellen, en hoe-

veel gewezen onderofficieren en korporaa's bij het leger zij rekent, dat in de schutterij zullen aanwezig zijn.

§ 21. *Middelen ter verkrijging van kader van voldoende sterkte en voldoende gehalte.* Zoowel in de afdeelingen, als in den boezem der Commissie kwamen de volgende middelen ter verkrijging van kader bij de schutterijen ter sprake:

1°. Invoering van oefeningen in den wapenhandel als leervak op de gymnasia, burgerscholen, kweekscholen voor onderwijzers, enz. Ofschoon men dit denkbeeld wel aanbevelenswaardig achtte, kon men er evenwel geen middel ter verkrijging van voldoende kader in zien.

2°. Toekenning van bezoldiging aan hen, die een graad bij de schutterijen bekleeden. De meerderheid der Commissie is ten opzichte van dit middel ter verkrijging van kader ongunstig gestemd; hare minderheid is er voor.

3°. Toekenning eener jaarlijksche belooning aan alle ervool ontslagen of gepensioneerde officieren en onderofficieren van het leger en de marine, indien zij, niet daartoe verplicht, bij de schutterij dienst doen. De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat aan dit stelsel groote financiële bezwaren verbonden zijn, terwijl het onbezoldigd vervullen van een graad daardoor niet zoude worden bevorderd.

4°. Vereeniging der schutterij in kampementen, telkens voor een zestal weken. De Commissie vreesst, dat deze wijze van oefening voor de schutters al te bezwarend zoude zijn.

5°. Oprichting van een afzonderlijke opleidingsschool voor het kader der schutterij. De Commissie acht dit denkbeeld, waarbij overigens alleen in de opleiding der officieren, niet in die der onderofficieren en korporaa's wordt voorzien, practisch onuitvoerbaar.

6°. Oprichting van afzonderlijke kaderscholen voor de schutterij in garnizoensplaatsen. Hoewel dit denkbeeld, evenals het vorige in het adres van den bond der rustende schutterij in Zuid-Holland ontwikkeld, der Commissie wel zou toelachen, indien het uitvoerbaar mocht blijken, pleit er tegen dat men voor de schutters afzonderlijke instructeurs zou moeten aanwijzen, vermits de instructie van hen, die zich voor het legerkader bekwamen, den geheelen tijd van de daarmede belaste officieren en onderofficieren in beslag neemt. Indien er overvloed van kader bij het leger aanwezig ware, zou dit geen overwegend bezwaar opleveren; doch bij den bestaanden kadernood ware het ondoenlijk, een zoo groot aantal personen, als voor het kader bij de schutterij zouden moeten worden opgeleid, door de instructeurs bij het leger te doen oefenen. Facultatief zijn dergelijke oefeningen reeds opgenomen in art. 130, § 2, in verband met art. 133 van het wetsontwerp; mocht het zonder bezwaar voor de kadervorming bij het leger mogelijk zijn, imperatief militaire onderwijskrachten voor de vorming van kader voor de schutterijen beschikbaar te stellen, de Commissie zoude zich er in verheugen.

7°. Invoering van den persoonlijken dienstplicht bij de militia. De voorstanders van dit stelsel zijn van oordeel, niet dat de persoonlijken dienstplicht reeds op zichzelf de kaderquestie zal oplossen, maar dat zonder afschaffing der dienstvervanging nimmer aan het verkrijgen van een schutterijkader van voldoende sterkte en voldoende gehalte te denken valt. Bij persoonlijken dienstplicht zal men naar hunne meening, zelfs bij een zeer gering percentage van miliciens die voor het kader kunnen worden opgeleid, gemakkelijk uit het militiekader een aanzienlijk deel der schutterij kunnen encadreeren, en zeker dat deel, hetwelk in de eerste maanden des oorlogs tot den werkelijken strijd kan worden geroepen. De tegenstanders van den persoonlijken dienstplicht zijn daarentegen van gevoelen dat de bezwaren, aan den persoonlijken dienstplicht verbonden, te gewichtig zijn om aan de toepassing van dit hulpmiddel te kunnen denken.

1°. De Regeering vereenigt zich met deze beschouwing.

2°. Dit middel acht de Regeering te kostbaar en in geen geval voor toepassing aan te bevelen, zoo lang niet gebleken is dat de door haar beoogde maatregelen voor de kadervorming niet tot het doel kunnen leiden.

3°. Als tijdelijke maatregel, in beperkten zin toegepast, zou dit middel wellicht doeltreffend kunnen zijn om in gemeenten, alwaar na de invoering van de nieuwe wet, niet spoedig een voldoende aantal geschikte officieren en verder kader der schutterij aanwezig zouden zijn, de oefening en opleiding van schutters en kader te bevorderen. De daaraan verbonden kosten zouden dan zeker voldoende door het af te werpen nut worden gerechtvaardigd. Voor duurzame en algemeene toepassing zou dit middel echter, ook volgens de meening der Regeering, op te groote financiële bezwaren stuiten.

Wat de officieren aangaat zou, zooals reeds door de Regeering aangeteekend werd, wellicht in de toekomst door wettelijke regeling de *verplichting* tot het verrichten van schutterlijken dienst, in sommige omstandigheden na bekomen ontslag uit het leger kunnen worden ingevoerd.

4°. Dergelijke vereenigingen zouden, volgens het oordeel der Regeering, met het oog op den daaraan voor de schutters verbonden zwaren druk, niet mogen geschieden.

5°. De Regeering vereenigt zich met de zienswijze van de Commissie.

6°. Kaderscholen, als speciale inrichtingen van militair onderwijs voor de schutterijen, acht de Regeering niet noodig, terwijl de oprichting daarvan bezwaren zou ondervinden. Zij acht het daarentegen wel noodig, dat voor zooveel mogelijk, de vorming van schutterijkader geschiede onder de leiding en het toezicht van onderwijskrachten uit het leger. Het ligt dan ook in hare bedoeling, bij uitvoering der wet, een aantal officieren en onderofficieren uit het leger voor den dienst bij de schutterijen, als instructeurs beschikbaar te stellen. Uit den aard der zaak zou het onmogelijk zijn, dergelijk kader uit het leger, voor alle schutterkorpsen afzonderlijk aan te wijzen. Dat kader zal dus in detachementen moeten worden verdeeld, die ieder voor den dienst bij eenige korpsen, uit verschillende in elkanders nabijheid liggende gemeenten, worden bestemd. Bovendien, de invoering van het stelsel der wet, zou volgens de zienswijze van de Regeering, *geleidelijk* moeten plaats hebben, zoodat niet aanstonds in *alle* gemeenten met het houden van oefeningen en het vormen van kader zou worden aangevangen. Het kader uit het leger zou dus, naarmate in een gemeente voldoende bruikbaar schutterijkader beschikbaar kwam, telkens voor den dienst in andere gemeenten, voor het doen aanvangen der opleiding kunnen worden aangewezen.

7°. De Regeering meent zich omtrent dit punt voldoende te hebben verklaard; zij zal te dien aanzien hier niet in verdere beschouwingen treden, aangezien dit slechts tot een herhaling van vroegere mededeelingen zoude kunnen leiden.

§ 22. *Gelijktijdige mobilisatie der schutterijen met het leger.* Ofschoon men hieromtrent moeilijk een gebiedend voorschrift in de wet kan opnemen, omdat men in tijden van gevaar en oorlog van te vele omstandigheden afhankelijk is, achtte men gelijktijdige mobilisatie van de schutterijen met het leger hoogst gewenscht. Over de mogelijkheid hiervan liepen intusschen in de afdeelingen de gevoelens uiteen. Aan den eenen kant wees men er op, dat mobilisatie geheel een zaak van voorbereiding en organisatie is, waarbij een volledig spoorwegnet zeer veel afdoet. Tot welke snelheid men bij goed getroffen voorbereidingsmaatregelen kan geraken, heeft de Deutsche mobilisatie in 1870 bewezen. Roept men de schutterij te gelijk met het leger op, dan komt zij onder de wapenen; doch indien men haar eerst na het leger wil mobiliseeren, dan is zij daartoe, althans in door den vijand bezette streken, buiten staat. Nog bedenkelijker zou het zijn, indien men niet de geheele schutterij gelijktijdig mobiliseerde, waardoor de toch reeds niet bovenmatig sterke band, die de schutters bijeenhoudt, nog zoude worden verzwakt. Aan den anderen kant werd de meening verdedigd, dat gelijktijdige mobilisatie van de geheele strijdmacht, waarmede de Regeering het land wil verdedigen, tot schromelijke verwarring zoude leiden, en dat het reeds veel zal zijn, indien men de stedelijke schutterijen tijdig kan bijeenkrijgen. Een organisatie, gelijk in Duitschland bestaat, is hier te lande onbereikbaar, terwijl men ook niet moet vergeten dat men in Duitschland in 1870 de manschappen

van het binnenland naar de grenzen zond, terwijl wij hen van de grenzen naar binnen zullen moeten concentreeren.

Ook met het oog op den inhoud der eerste afdeeling van hoofdstuk XIII van het wetsontwerp zoude de Commissie wenschen te vernemen, welke denkbeelden de Regeering ten aanzien van een gelijktijdige mobilisatie der schutterijen met het leger koestert.

De mobilisatie der levende strijdkrachten kan in twee hoofdverrichtingen worden gesplitst, te weten:

1°. Het onder de wapenen roepen der afwezige dienstplichtigen, en het uitrusten en marschvaardig maken der troepen;

2°. Het overbrengen der strijdvaardige troepen naar het oorlogsterrein, ter plaatse waar zij werkdadig zullen moeten optreden.

Het zal wel geen betoog behoeven, dat het wenschelijk is, dat wij bij dreigend oorlogsgevaar, zoo spoedig mogelijk over onze geheele krijgsmacht kunnen beschikken; terwijl zich daarbij ook gevallen kunnen voordoen, waarin een zeer snelle mobilisatie niet alleen gewenscht maar zelfs bepaald noodzakelijk zal zijn.

Hieruit volgt dat in den regel de order tot mobilisatie van het leger en de schutterijen gelijktijdig zal dienen te worden uitgevaardigd, en dat op het oorlogsbestuur de plicht rust, om, voor zooveel zulks bereikbaar is, alle voorbereidende maatregelen zóó te nemen, dat de mobilisatie van het leger en de schutterijen in den kortst mogelijken tijd kan geschieden. Want zoo lang toch de mobilisatie van een vrij sterk gedeelte van onze krijgsmacht niet is afgeloopen, en zoo lang die troepen niet in strijdvaardigen toestand opgesteld zijn ter plaatse waar zij den vooruitdringenden vijand zullen moeten bestrijden, zal aan geen ernstige verdediging kunnen worden gedacht, en zal het gevaar bestaan dat de verdere mobilisatie en concentratie der troepen van het leger en de schutterijen worden belet, en dat de maatregelen van onze verdedigingsliniën en werken in staat van tegenweer te brengen, niet kunnen worden uitgevoerd.

Van het hoogste belang is het alzoo dat deze zoo gevaarlijke periode van voorbereiding niet langer dure dan onvermijdelijk noodzakelijk is, en dat alle maatregelen en handelingen, waardoor de mobilisatie en samentrekking van het leger zouden kunnen worden vertraagd of bemoeilijkt, zorgvuldig vermeden worden.

Uit dien hoofde acht de Regeering het niet wenschelijk om in beginsel aan te nemen dat de verplaatsing van talrijke afdeelingen schutterij gelijktijdig zal plaats hebben met de samentrekking van het leger, voor zooverre althans hiertoe van dezelfde vervoermiddelen moet worden gebruik gemaakt, en de opstelling van het leger in de aangewezenen positiën dientengevolge zou kunnen worden vertraagd.

Maar buitendien, welke voorbereidingsmaatregelen ook genomen worden, het uitrusten ten strijde en het marschvaardig maken van de korpsen en afdeelingen schutterij zal onvermijdelijk eenigszins meer tijd vorderen — al is het slechts dagen — dan van de troepen van het leger; dagen, die kunnen worden gebruikt om het leger op het oorlogsterrein samen te trekken.

Met den meesten nadruk alzoo wijst de Regeering op het overwegend belang voor de verdediging om *het leger* tijdig en zoo spoedig mogelijk in strijdvaardigen toestand te gewilder plaatse vereenigd te hebben; want alleen onder voorwaarde dat dit geschiedt, is de mobilisatie der schutterijen in de achtergelegen provinciën voldoende verzekerd, wordt het in staat van verdediging brengen onzer verdedigingswerken mogelijk, en is ten slotte het voeren eener krachtige verdediging des lands denkbaar.

Het gevaar dat de schutterijen der grensprovinciën voor de verdediging des lands verloren zouden gaan, indien zij niet onmiddellijk na het uitbreken van den oorlog achter de verdedigingsliniën worden overgebracht, wordt in den regel te breed uitgemeten.

Het zou toch niet aangaan, al onze grensprovinciën, zoodra oorlogsgevaar dreigt, geheel van troepen te ontblooten en met al hare hulpbronnen aan den vijand

prijs te geven. Minstens dient te worden belet, dat kleine troepenafdeelingen van den vijand zelfs vóór dat zijn hoofdmacht zich in beweging stelt, die provinciën ongestoord afloopen en zich van hare hulpbronnen meester maken.

De aanwezigheid van georganiseerde en strijdvaardige afdeelingen schutterij in deze provinciën, zal reeds voldoende kunnen zijn om dergelijke ondernemingen van den vijand te voorkomen of te beletten.

Daarentegen is het hoogst onwaarschijnlijk, dat de aanvaller de grensprovinciën, die niet in zijne operatielijnen liggen, door een eenigszins talrijke troepenmacht al dadelijk zal trachten te bezetten. Zoodoende zou hij zijn troepensterkte voor den hoofdaanval aanmerkelijk verzwakken en zijn krijgsmacht versnipperen; een handeling waartoe hij ongetwijfeld niet zal overgaan, indien ons leger tijdig is samengetrokken en actief tegen hem kan optreden.

Het spreekt echter vanzelf, dat ook de schutterijen der grensprovinciën zoo spoedig mogelijk marsch- en strijdvaardig zullen worden gemaakt, en daarna op vooruit aangewezen punten zullen worden samengetrokken; van waar zij naar hare bestemmingen meer binnenlands, kunnen worden overgebracht. Mogelijk is het, dat zulks voor eenige afdeelingen schutterij door den vijand zal worden belet; doch bij een onverwachten en snellen vijandelijken aanval, kan dergelijke tegenspoed, niettegenstaande de doelmatigste voorzorgen, niet met zekerheid worden voorkomen.

Uit het voorgaande blijkt dat de Regeering tot regel aanneemt, dat de troepen hare standplaatsen eerst verlaten nadat zij ter plaatse in strijdvaardigen toestand zijn gebracht. Dit acht zij in het belang eener geregelde mobilisatie bepaald noodzakelijk.

Ook uit dien hoofde kan zij zich volstrekt niet vereenigen met het denkbeeld om de bezetting onzer verdedigingswerken uitsluitend uit den eersten ban der schutterij, vroeger-gedienden, te doen bestaan, en om deze bij het intreden van den oorlogstoestand uit alle oorden des lands, individueel of wel bij kleine detachementen naar de aangewezen versterkingen te doen vertrekken. Zij is overtuigd dat op die wijze de tijdige en voldoende bezetting onzer verdedigingswerken volstrekt niet verzekerd zou zijn. En toch, het is van het hoogste gewicht dat er zekerheid besta dat onze verdedigingsliniën dadelijk en naar behooren worden bezet.

De Regeering heeft het voornemen daartoe in de eerste plaats te bestemmen 9 bataljons infanterie, de vestingartillerie, de noodige genietroepen, alsmede de infanterie- en artillerie-schutterij der gemeenten, gelegen in de onmiddellijke nabijheid der verdedigingswerken, die bijgevolg dadelijk dienst kan doen, ook vóór dat zij volkomen uitgerust en gemobiliseerd is.

Noodzakelijk is het ook om den geregelden gang van den dienst al dadelijk te verzekeren, dat voor de bezettingen georganiseerde troepenafdeelingen worden aangewezen, en dat men zich niet bepale tot het vaststellen van een sterktecijfer of tot de aanwijzing van een zeker aantal manschappen.

Op die wijze wordt de spoedige en doelmatige bezetting der verdedigingswerken naar behooren verzekerd, ongetwijfeld veel beter dan indien zij uit alle oorden des lands moet worden getrokken.

Naarmate verder de schutterijen der achter de verdedigingsliniën gelegene gemeenten gemobiliseerd zijn, zullen degenen, die reeds in tijd van vrede voor bezettingen zijn aangewezen, de plaats innemen der negen bataljons infanterie, die tot gedeeltelijke eerste bezetting hebben gediend.

De bataljons komen dan grootendeels vrij en worden bestemd tot aanvullingsbataljons voor het veldleger.

Aangezien over talrijke schutterkorpsen zal kunnen worden beschikt, zal op die wijze ook de geregelde aflossing der bezettingen zijn verzekerd. Dit is een hoofdzaak, want zoodra de vijand in de nabijheid der verdedigingswerken is, wordt de dienst der bezettingen door de herhaalde alarmeeringen zóo zwaar, dat veelvuldige aflossing noodzakelijk zal zijn. Ook uit dien hoofde moet dus voor de

verdediging onzer liniën op veel meer troepen worden gerekend dan het totale cijfer van de bezettingen der sterkten bedraagt.

De door de Regeering voorgestelde inrichtingen der levende strijdkrachten voldoet ook geheel aan de eischen die voor onze krijgsmacht gesteld moeten worden, indien het alleen geldt de handhaving onzer neutraliteit.

In de meeste gevallen zullen dan de troepen van het leger evenals de schutterijen in de garnizoenen kunnen worden gemobiliseerd, terwijl, indien dit noodzakelijk geacht wordt, een gedeelte van het leger in een of meer kampen bijengetrokken kan worden.

De gemobiliseerde schutterijen blijven alsdan echter aanvankelijk in de gemeenten, doch worden daar aan veelvuldiger oefeningen onderworpen. Voor de bezetting der verdedigingswerken worden in dat geval aangewezen dezelfde troepen van het leger als bij den oorlogstoestand, en de schutterijen der gemeenten, die zonder zich te verplaatsen, daarin dienst kunnen doen.

Op die wijze zal de geheele schutterij, hoezeer gemobiliseerd, in hare gemeenten kunnen verblijven, zoolang zulks, in verband met den neutraliteitstoestand mogelijk en raadzaam zal zijn, doch niettemin reeds dadelijk nader tot de oorlogstaak kunnen worden voorbereid.

Doch indien daarentegen de bezetting der verdedigingswerken uit den eersten ban der schutterij zou moeten bestaan, zooals bij de verdeeling der schutterij in bans verlangd wordt, zou de geheele eerste ban reeds dadelijk tot het bezetten der sterkten opgeroepen moeten worden, zoodra wij in den toestand van gewapende neutraliteit zouden verkeeren, en dientengevolge zouden deze schutters, die meest allen gehuwd en vaders van huisgezinnen zijn, wellicht gedurende maanden in de onmogelijkheid verkeeren voor hunne gezinnen te zorgen.

Dergelijke diensten mogen niet zonder bepaalde noodzakelijkheid van de schutterij, een volkswapening, gevorderd worden; en hierin ligt reeds voldoende reden om de verdeeling van de schutterij in twee bans, waarvan de eerste uitsluitend de bezetting der versterkingen moet uitmaken, te veroordeelen.

§ 23. *Verband tusschen leger en schutterkorpsen.* De Commissie acht een zeer nauw verband tusschen militie en schutterijen, tevens als gevolg van zoo streng mogelijke localiseering van eerstgenoemde, ook in het stelsel der Regeering wenschelijk.

De Regeering beaamt deze zienswijze. De strenge localiseering der militie ligt dan ook geheel in hare bedoeling.

§ 24. *Indeeling der schutters in klassen van geoefende en ongeoeffenden.* Het stelsel van het wetsontwerp in dit opzicht vond in de afdeelingen goedkeuring. Bij het gewijzigd doel der schutterijen schijnt er geen reden meer te bestaan, om aan de gehuwden een voorrecht toe te kennen; gehuwde schutters van hoogstens dertigjarigen leeftijd zullen over het algemeen nog geen groot gezin hebben. Alleen werd opgemerkt, dat het brevet van geoefendheid waarheid moet bevatten, en niet in een ongemotiveerde vrijstelling van oefeningen mag ontfaarden.

Een deel der leden achtte intusschen de opheffing der bestaande bans met het oog op de gehuwde schutters niet vrij van bedenking.

De Commissie is van oordeel, dat de voorgestelde regeling verreweg de voorkeur verdient boven de bestaande.

Met voldoening vernam de Regeering dat haar stelsel in dit opzicht, zoowel in de afdeelingen als bij de Commissie, goedkeuring vond.

De opmerking omtrent de waarde van het brevet van geoefendheid wordt geheel door haar beaamd.

De redenen waarom de bestaande bans niet behouden kunnen blijven, zijn in de Memorie van Toelichting betrekkelijk het wetsontwerp breedvoerig ontwikkeld.

§ 25. *Vereeniging van gewezen miliciens enz. in een afzonderlijke klasse.* Hieromtrent wordt verwezen naar § 8 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen.

De Regeering meent te dien aanzien te mogen verwijzen naar het gestelde bij de beantwoording van § 8.

§ 26. *Vereeniging, bij mobilisatie, van nog niet geoefende schutters in groote verzamelaarsplaatsen.* De Commissie wijst er alleen op, dat voor een behoorlijke uitvoering van dezen zeer gewenschten maatregel alles reeds vooraf, in vredetijd, dient te zijn geregeld en aangewezen.

Volledige voorbereiding van alles wat op de mobilisatie en op den oorlogstoestand voor de schutterijen betrekking heeft, zou bij aanneming en bekrachtiging van het wetsvoorstel, zoo spoedig mogelijk geschieden.

Ook voor de uitvoering van den bedoelden maatregel zou dus alles tijdig worden geregeld en aangewezen.

§ 27. *Maatstaf voor het houden van oefeningen.* In de Memorie van Toelichting baseert de Regeering hare berekening van de sterkte der geoefenden en ongeoeffenden op de onderstelling, dat de schutterij in eenige gemeente aan oefeningen zal worden onderworpen, wanneer een 70tal schutters aanwezig is, die niet meer dan één uur afstand behoeven af te leggen om aan de oefeningen te kunnen deelnemen. In de afdelingen werd het gevoelen geuit, dat de maatstaf voor het houden van oefeningen in de wet behoort te worden opgenomen. Voorts werd gevraagd, hoe de Regeering aan dit ruim genomen getal van 70 schutters, waardoor in vele gemeenten de oefeningen zullen achterwege blijven, gekomen is. Indien dit getal, gelijk men meende dat het geval was, zuiver willekeurig is, zoude het de voorkeur verdienen het houden van oefeningen ten deele ook van locale omstandigheden te laten afhangen, waardoor men op vele plaatsen met een geringer aantal schutters zoude kunnen volstaan. Bij het leger worden in den winter somtijds oefeningen gehouden, terwijl niet meer dan 10 of 12 man per compagnie aanwezig zijn. Voor schietoefeningen, voor de elementaire oefeningen en voor sommige bewegingen uit de compagnieschool, is een geringer getal dan 70 man toereikend.

Het stelsel van de Regeering is *algemeene* oefening bij de schutterijen. Op dien regel zouden slechts uitzonderingen worden toegelaten voor de gemeenten alwaar het houden van oefeningen gedurende korteren of langeren tijd op bezwaren stuit. Hoezeer het te voorzien is dat deze uitzonderingen, althans in den beginne, vrij talrijk zullen zijn, zal er toch dadelijk en voortdurend naar moeten worden gestreefd ze zooveel mogelijk te beperken.

Ten einde een denkbeeld te geven van de sterkte der geoefende klasse, werd bij de daartoe betrekkelijke berekening een maatstaf aangenomen, die wel is waar vrij willekeurig werd gesteld, maar waarbij toch een tamelijk betrouwbare uitkomst kon worden verkregen. Ongetwijfeld zullen er gemeenten zijn alwaar met minder dan 70 schutters oefeningen kunnen en zullen worden gehouden; zeer waarschijnlijk echter zullen er ook andere zijn, waarbij het oefenen met een grooter aantal schutters op bezwaren, bijv. van lokalen aard, zal stuiten. De Regeering zal den gebezigten maatstaf niet als den juisten of besten kenschetsen; zij meende evenwel dat er gebruik van kon worden gemaakt, zonder tot groote onnauwkeurigheid in de berekening aanleiding te geven. Die berekening heeft overigens, als alle becijferingen van dien aard, geen andere waarde dan die welke de Regeering haar toekent, namelijk van een globale raming.

Het opnemen in de wet van den maatstaf voor het houden van oefeningen zou strijden met het door de Regeering noodzakelijk geachte stelsel van *algemeene* oefening; zij kan zich dan ook niet met dat denkbeeld vereenigen. De vraag, of al dan niet oefeningen kunnen worden gehouden, moet voor iedere gemeente in het bijzonder, met inachtneming van locale en andere omstandigheden, 't zij van duurzamen of van tijdelijken aard, worden beantwoord. Van het toekennen van bindende kracht aan den maatstaf in de bedoelde berekening door de Regeering gebezigd kan daarbij geen sprake zijn.

§ 28. *Berekening van de sterkte der geoefenden en ongeoeffenden.* De Regeering neemt aan, dat alle gewezen miliciens direct beschikbaar zullen zijn voor oorlogs-

gebruik. Onder hen zullen er intusschen 13,000 zijn, die niet meer zijn geoefend en zelfs niet zijn gekleed. Men vroeg in de afdeelingen of dezen, die over het platteland verspreid zijn, allen onder de wapenen zullen zijn te krijgen, alsmede of deze manschappen, die immers bij verschillende wapens gediend hebben, naar het oordeel der Regeering allen voldoende bruikbaar voor den dienst zullen zijn te achten.

De vraag, of de 13,000 oud-miliciens uit de plattelandsgemeenten allen onder de wapenen zijn te krijgen, kan door de Regeering niet anders worden beantwoord, dan een dergelijke vraag ten aanzien van andere schutters; er moet naar worden gestreefd ze tijdig te doen opkomen, en het is aan te nemen dat zulks door de groote meerderheid zal kunnen geschieden. Verdragende of andere nadeelige invloeden, bijv. door handelingen van den vijand, kunnen uit den aard der zaak ook de opkomst van *deze* schutters treffen; doch dergelijke bezwaren bestaan bij elke regeling, niet het minst bij die, waarbij uit de gewezen miliciens een afzonderlijke categorie van schutters wordt gevormd.

De bedoelde oud-miliciens zullen bij opkomst natuurlijk onverwijd opnieuw worden geoefend: voor *dadelijk* gebruik tegenover den vijand zal niet over hen *behoeven* te worden beschikt, omdat er aanvankelijk een ruime sterkte aan andere troepen uit de schutterijen voorhanden zal zijn. Desvereischt zou men ze, na eenige oefening, kunnen bestemmen tot aanvulling van verliezen bij andere korpsen.

§ 29. *Het dragen der kosten van de schutterijen.* In de afdeelingen was een deel der leden van oordeel, dat de kosten der schutterijen door het Rijk en door de gemeenten gezamenlijk behooren te worden gedragen. Men vreesde dat de gemeenten niet altijd een gepaste zuinigheid zouden in acht nemen, indien zij de schutterijwet geheel voor rekening van het Rijk hadden uit te voeren. In elk geval ware het niet raadzaam, anders dan bij een algemeene regeling der verhouding tusschen Rijks- en gemeente-financiën in den bestaanden toestand verandering te brengen. Intusschen werd het denkbeeld geuit, dat de schietbanen door het Rijk zouden worden bekostigd.

Een ander deel der leden stond het gevoelen voor, dat de kosten der schutterijen geheel of althans in hoofdzaak ten laste van het Rijk behooren te worden gebracht. Bepaaldelijk werd dit gewenscht voor de bezoldiging der adjudanten enz., in art. 121 van het ontwerp vermeld, en voor de kosten van kleeding der onvermogende schutters. Men meende dat voor het stelsel van het wetsontwerp geen andere reden bestond, dan dat het met de tegenwoordige regeling overeenkomt en dat men tegen het brengen van de kosten der schutterijen op de Rijksbegrooting opziet. Doch het Rijk, dat zooveel meer middelen van belastingheffing heeft, mag dezen wissel niet op de gemeenten endosseeren. De meeste gemeenten hebben geen belang meer bij de schutterij. Aan de rustende schutterijen hebben de gemeenten niets. Doch ook de dienstdoende schutterijen worden niet gebezigd tot bewaring der inwendige rust; waar deze noodig is, wordt liever de hulp van het leger ingeroepen. Mogen de schutterijen ook nog hier en daar in geval van brand van eenigen dienst zijn, in de meeste vooral kleine gemeenten heeft men haar daarbij niet noodig, evenmin als in de hoofdstad, waar de brandweer het zoogenaamde brandpiket reeds heeft doen vervallen. Kleinere gemeenten worden door de kosten der uniformen voor onvermogende schutters, ad *f* 20 per man, reeds nu zwaar gedrukt. Door de voorgestelde regeling zullen deze kosten nog aanzienlijk toenemen, en zullen zeer zeker verreweg de meeste gemeenten veel meer schutters bekomen, dan zij voor het bewaren der inwendige rust zouden kunnen behoeven. Waar de schutterij in stand wordt gehouden hoofzakelijk ten behoeve der landsverdediging, daar behooren de kosten geheel of in hoofdzaak door het Rijk te worden gedragen: wie het doel wil, moet ook de middelen willen.

Zoude het niet wenschelijk zijn, zoo werd nog gevraagd, een deel der kosten ten laste van de provinciën te brengen? De provinciën, zoo betoogde men, treden tegenwoordig te zeer op den achtergrond. Evenals in vroeger tijd, zoude men weder een gepaste rivaliteit tusschen de provinciale schutterijen kunnen ver-

krijgen, die de belangstelling zoude kunnen verhoogen. Er zijn omstandigheden, waaronder de schutterijen voor de provinciën van nut kunnen zijn. Zoowel met het oog op de vereeniging der schutterijen van twee of meer gemeenten tot één korps, als op de wenschelijkheid dat ook het platteland, voor zoover het van oefeningen bevrijd blijft, in de kosten der schutterijen bijdrage, zouden voor een dergelijke regeling wel termen bestaan.

De meerderheid der Commissie vereenigt zich met het stelsel, dat de kosten der schutterijen door het Rijk en door de gemeenten gezamenlijk behooren te worden gedragen. Doch zoowel het gevoelen, dat een deel van de kosten der schutterijen ten laste van de provinciën, als dat, volgens hetwelk die kosten geheel of althans in hoofdzaak ten laste van het Rijk behooren te worden gebracht, vindt in haar midden voorstanders.

Aan den wensch van de leden, die de kosten der schutterijen door het Rijk en de gemeenten gezamenlijk willen doen dragen, is bij het wetsontwerp voldaan. De bedoeling van die leden en van de meerderheid der Commissie zal wel niet zijn, dat Rijk en gemeenten elk juist de helft dier kosten betalen.

Bij de tweeledige taak, door de Grondwet aan de schutterijen opgelegd, kan het niet in aanmerking komen, de wet geheel voor rekening van het Rijk uit te voeren, al kon een gepaste zuinigheid daarin aan de zijde der gemeentebesturen worden verzekerd.

Volgens art. 135 van het ontwerp kan, wanneer geen Rijks- of gemeentelijke schietbaan beschikbaar en geen gemeentegrond voor het aanleggen van een schietbaan aanwezig is, een daartoe geschikt terrein van 's Rijkswege worden verstrekt, en wordt bovendien de inrichting van de door de gemeenten of door het Rijk te verstrekken terreinen tot schietbanen uit 's Rijks kas bekostigd.

Gaat men na wat bij het ontwerp ten laste van het Rijk is gebracht, dan zal blijken dat de kosten der schutterijen inderdaad in hoofdzaak uit 's Rijks kas zullen worden gekweten. De bijlage n°. 3 van dit antwoord toont dit in II en III nader in bijzonderheden aan.

De opmerking dat tegenwoordig de provinciën te zeer op den achtergrond treden, waar 't geldelijke lasten betreft, kan, al ware ze gegrond, er niet toe leiden om een deel der kosten van een instelling als de schutterijen te doen dragen door de provinciën. Deze zijn uit haren aard aan de grondwettige bestemming dier instelling te vreemd, dan dat ze met grond er geldelijk in zouden kunnen betrokken worden.

§ 5. *Schadeloosstelling der schutterplichtingen voor het bijwonen der oefeningen.* Over dit denkbeeld waren in de afdeelingen de meeningen verdeeld. Aan den eenen kant werd het gevoelen verdedigd, dat de schutterplicht een persoonlijke last moet blijven, dien ieder heeft te dragen, en waarvoor geen schadeloosstelling te pas komt. Al dacht men hier anders over, een billijke maatstaf van vergoeding zou niet te vinden en het financieel bezwaar zou overwegend zijn. Aan de andere zijde stelde men een dergelijke schadeloosstelling gelijk met de soldij van den milicien, die mede door meer en minder bemiddelden gelijkelijk genoten wordt, en zoude men haar, vooral bij oefening van eenigen duur, billijk achten. Ook bestond er verschil over de vraag, of deze schadeloosstelling, bijaldien zij in beginsel juist werd geacht, zoude worden uitgekeerd door het Rijk, dan wel door de gemeenten; deels wilde men het eerste, deels wenschte men het aan de gemeenten over te laten, om desverlangd de schutterplichtigen voor het bijwonen der oefeningen schadeloos te stellen.

De Commissie is van oordeel, dat schadeloosstelling der schutterplichtingen door het Rijk niet in aanmerking kan komen, maar zoude er geen bezwaar in zien, dat de gemeenten de bevoegdheid hadden om hen voor het tijdverlies, door de oefeningen veroorzaakt, schadeloos te stellen. Met het oog op den mogelijken twijfel, of dit thans geoorloofd ware, acht zij de opnemng van een daartoe strekkende bepaling in de wet niet overbodig.

Ook naar het oordeel der Regeering kan schadeloosstelling van de schutterplichtigen door het Rijk voor het bijwonen der oefeningen niet in aanmerking

komen. Vrijheid om te dier zake schadeloosstelling uit de gemeentekassen te verleen zou ten slotte deze uitgaaf, zool niet geheel, dan toch ten deele ten laste van het Rijk doen komen, omdat het bedrag vanzelf begrepen zou zijn in dat, hetwelk volgens art. 167 van het ontwerp strekken zal ter bepaling van het cijfer der daarbedoelde Rijksvergoeding.

§ 31. *Personeele en financieele lasten, uit het ontwerp voortvloeiende.* In de afdeelingen werd de meening ontwikkeld, dat vooral de financieele lasten, die uit de voorgestelde regeling der schutterijen zouden voortvloeien, hoogst aanzienlijk en buiten verhouding tot de te verwachten resultaten zouden zijn, en werd het dringend noodig geacht, dat door de Regeering een op redelijke gronden steunende becijfering der kosten zoude worden verstrekt.

De Commissie verwijst hieromtrent naar § 7 der algemeene beschouwingen over de ingediende wetsontwerpen.

De verwachting dat de kosten die uit de voorgestelde regeling zullen voortvloeien, buiten verhouding tot de resultaten zullen zijn, wordt door de Regeering niet gedeeld. Zij is van oordeel dat daardoor met de minste personeele en financieele lasten een deugdelijke regeling der levende strijdkrachten zal worden verkregen, en dat ter bereiking van dit doel een offer door de natie behoort te worden gebracht.

Overigens meent zij te kunnen volstaan met omtrent dit punt te verwijzen naar de beantwoording van § 7 der vermelde algemeene beschouwingen.

Onderdeelen van het wetsontwerp.

HOOFDSTUK I. — *Algemeene bepalingen.*

Ingezetenschap. De bepalingen van dit wetsontwerp omtrent het ingezetenschap, die aanmerkelijk afwijken van die, in het ontwerp van wet tot regeling der nationale militie voorkomende, hadden in de afdeelingen de aandacht getrokken. Terwijl een deel der leden van oordeel was, dat de schutterplicht verder kan worden uitgestrekt dan de militieplicht, en ook behoort te worden opgelegd aan vreemdelingen, die hier te lande wonen voor hunne zaken als anderszins, achtte een ander deel der leden uiteenloopende bepalingen met betrekking tot soortgelijke verplichtingen, als die ten aanzien van militie en schutterij, niet wenschelijk, en de redenen van het verschil door de Memorie van Toelichting niet voldoende opgehelderd.

De meerderheid der Commissie vereenigt zich met de laatstvermelde meening, en wenscht voor de schutterijen dezelfde bepalingen omtrent het ingezetenschap, als voor de militie. In beide wetsontwerpen toch wordt als beginsel aangenomen dat alle ingezetenen, behoudens sommige uitzonderingen, of militie- of schutterplichtig zijn; daarom kan wel in de uitzonderingen, maar niet in het ingezetenschap verschil bestaan.

Toestemming van vader of voogd. De Regeering stelt voor, de vaderlijke macht, waarvan bij het wetsontwerp tot regeling der nationale militie aanmerkelijk wordt afgeweken, voor de schutterijen streng te eerbiedigen. De Commissie heeft hier tegen geen bezwaar, ofschoon de verschillende regeling van dit onderwerp voor militie en schutterijen haar toeschijnt een eenigszins vreemde consequentie te zijn van het beginsel der Regeering, dat hij die toch reeds dienstplichtig is zonder toestemming van vader of voogd een verbintenis als vrijwilliger kan aangaan, maar hij die nog niet dienstplichtig is daartoe steeds toestemming behoeft.

Art. 1. Vgl. het aangeteekende ad art. 1 van het ontwerp van wet op de militie.

Art. 2. Vgl. het aangeteekende ad art. 2 van het ontwerp van wet op de militie.

§ 1a. Men kan zich dus aan den schutterplicht onttrekken, door gedurende

de hier vermelde achttien maanden een paar maanden buiten het Rijk te verblijven. Is het niet mogelijk hiertegen te waken?

§ 3. Bij het ontwerp van wet op de militia wordt aan hen, die niet voor ingezetenen worden gehouden, een afzonderlijk artikel gewijd. Waarom ook hier niet?

Art. 4. § 1. Moet hier geen leeftijd bepaald worden, beneden en boven welken men niet als vrijwilliger bij de schutterijen wordt toegelaten?

§ 5. »Tot die schutterij»; duidelijker ware: »tot de schutterij waarbij hij als vrijwilliger is toegelaten.»

HOOFDSTUK II. — *Van de inschrijving voor de schutterijen.*

Art. 8. § 2 a. Zou het niet regelmatig zijn deze personen wél in te schrijven? Niets belet hen op de rol te brengen, al worden zij ook van dienst vrijgesteld.

Vgl. het aangeteekende ad art. 50e van het ontwerp van wet op de militia.

b. Ook deze personen konden zeer wel op de rol worden gebracht, met aantekening van de reden, waarom zij tijdelijk van den dienst zijn vrijgesteld, in de daartoe bestemde kolom.

Overigens blijkt uit de Memorie van Toelichting niet of zij, die preventief in hechtenis zijn, mede onder deze alinea vallen.

Hetgeen bij het ontwerp van wet op de militia is aangeteekend omtrent de verschillende beteekenissen van het woord »hechtenis», is ook bij dit wetsontwerp toepasselijk.

Art. 9. § 4. Hier is niet voorzien in het geval, dat de bedoelde persoon meerderjarig verklaard is.

§ 8. De meerderheid der Commissie acht het wenschelijk burgemeester en wethouders, indien zij een uittreksel uit de geboorteakte van den aangever noodig achten, met het opvragen daarvan te belasten. Vgl. het aangeteekende ad art. 22 § 8 van het ontwerp van wet op de militia.

Art. 10. § 3. Deze bepaling kan verwarring en omslag veroorzaken. Beter ware het de inschrijving te doen geschieden in de gemeente, waar de schutterplichtige den langsten tijd van het jaar verblijft, of wel de geheele alinea weg te laten en de inschrijving te doen plaats hebben in de gemeente, in § 1 van dit artikel vermeld.

Art. 13. § 2. »Daags te voren»; liever zoude men hier en in de andere artikelen, waar dergelijke termijnen voorkomen, lezen: »daags daarna». Vgl. het aangeteekende ad art. 22 § 3 van het ontwerp van wet op de militia.

Art. 14. § 1. Verlenging van den voorgestelden termijn van vijf dagen tot veertien of althans tot acht dagen wordt wenschelijk geacht. Vgl. ook de andere opmerkingen, bij art. 31 § 1 van het ontwerp van wet op de militia aangeteekend.

Art. 18. § 3a. Is de burgemeester hieronder begrepen; dan wel moet hij zich wenden tot den Commissaris des Konings in de provincie? Waarschijnlijk ligt het laatste in de bedoeling, die echter in het artikel niet wordt uitgedrukt.

HOOFDSTUK III. — *Van vrijstelling ontheffing en uitsluiting van den dienst.*

Art. 19a. De meerderheid der Commissie zou hen, die in dit geval verkeerden, slechts tijdelijk wenschen te zien vrijgesteld. Hare minderheid acht definitieve vrijstelling der schutterplichtigen, die de gestelde maat niet bereiken, verkieslijk; bij de inschrijving voor de schutterij is men een jaar ouder dan bij die voor de militia en is dus de kans, dat men de maat alsnog zal verkrijgen, geringer; ook zou verandering van definitieve in tijdelijke vrijstelling tot wijziging van een groot aantal artikelen van het wetsontwerp leiden.

b. Waarom zijn de woorden: »voor genezing niet vatbaar», die in art. 50 van het ontwerp van wet op de militie niet voorkomen, hier ingelascht?

Evenals in art. 50b van genoemd ontwerp zoude men ook hier liever lezen: »die wegens ziekelijke gesteldheid of gebreken, voor genezing niet vatbaar, voor den dienst ongeschikt wordt geoordeeld volgens regelen door Ons gesteld».

Art. 21. § 2. Hoe zal dit onderzoek geschieden ten aanzien van hem, die buiten het Rijk verblijft?

Art. 23. § 1b. Behoort ook niet aan de leden van Gedeputeerde Staten ontheffing van den dienst te worden verleend? Dit schijnt te meer wenschelijk met het oog op de administratieve rechtspraak, die volgens dit wetsontwerp aan Gedeputeerde Staten wordt opgedragen.

f. Deze alinea behoorde volgens een deel der leden te vervallen, te meer daar dit artikel, in tegenstelling met art. 25, ook voor tijd van oorlog geldt. Wil men echter aan de studenten in de godgeleerdheid ontheffing van den dienst verleenen, dan behoort men dit privilege ook uit te strekken tot de hoogleeraren in de godgeleerdheid, of althans tot de kerkelijke hoogleeraren.

§ 2. De vraag werd gedaan of het niet beter ware den onthevene deze aangifte te laten doen bij den burgemeester zijner woonplaats, indien deze niet meer dezelfde gemeente is, waar hij indertijd voor de schutterij is ingeschreven. Daartegen werd echter opgemerkt, dat in dat geval de contrôle zou ontbreken.

Behoort ook niet te worden voorzien in het zeer wel denkbaar geval, dat deze personen na hun 30ste jaar tot dienst bij de schutterijen verplicht zijn?

Art. 24. § 1a. Gedeeltelijk is deze alinea een overgangsbepaling en staat zij hier niet op hare plaats.

Overigens zou de Commissie het verkieslijk achten, dat de hier bedoelde officieren bij de schutterij hunner woonplaats in denzelfden rang *à la suite* benoemd werden. Men wenschte de in dit artikel gemaakte bepalingen ook toepasselijk te verklaren op de onderofficieren, die in een der genoemde gevallen verkeerden; er schijnt geen reden te bestaan, om met hen niet op dezelfde wijze te handelen, als met de officieren.

Art. 25. § 1. Sommige categoriën van personen, aan wie mede ontheffing van den dienst voor tijd van vrede dient verleend te worden, worden in deze paragraaf niet genoemd. Bijv. zij, die deel uitmaken van georganiseerde brandweerkorpsen, zooals dat te Amsterdam; deze personen staan onder strenge discipline, en hetgeen op bladz. 32 van de Memorie van Toelichting omtrent het personeel voor den brandweerdienst gezegd wordt, is te hunnen opzichte niet juist. Voorts practiseerende artsen, wier ontheffing van schutterdienst met het oog op het heerschend gebrek aan geneeskundigen zeer gewenscht ware; handelsreizigers, beambten in andere gestichten dan gevangnissen en krankzinnigen-gestichten, enz.

Desniettemin zoude de Commissie de voorkeur geven aan inkrimping der hier genoemde ontheffingen, met opneming eener bepaling in den geest van art. 146 § 3 van het ontwerp van wet op de militie, waardoor de Koning de bevoegdheid zoude erlangen om in bijzondere gevallen ook aan andere dan de in de wet vermelde schutterplichtigen ontheffing van den dienst te verleenen.

a. Waarom zouden deze personen geen schutterdiensten verrichten? Hunne ontheffing was wellicht nuttig toen er vrees bestond dat de zeemilitie aanvulling behoefde, maar schijnt thans niet voldoende gemotiveerd.

b. Over deze ontheffingen waren zoo in de afdelingen als in de Commissie de meeningen verdeeld. Er waren leden, die haar wenschten uit te breiden tot alle onderwijzers, omdat dezen, voor zoover zij niet aan het hoofd eener school staan, zich niet kunnen doen vervangen en dus nog moeilijker kunnen worden gemist. Andere leden willen de ontheffing vooral niet verder uitbreiden dan tot de hoofden van scholen; de avondscholen worden meer en meer afgeschaft, en niets belet de onderwijzers om op vrije namiddagen schutterdienst te verrichten althans de schooluren kunnen zeer wel daarnaar worden ingericht: ook aan de scholen

van middelbaar onderwijs vindt men vele leeraren, die slechts enkele uren les geven en geen ontheffing behoeven. Een derde categorie van leden wilden nog verder gaan en deze ontheffing geheel doen vervallen.

i. Zijn onder de binnenschippers ook schippersknechts, stokers, enz., begrepen? En hoe zal het beroep worden bewezen; is het noodig dat men een patent bezitte, om deze ontheffing te verkrijgen?

§ 3. Ook hier is niet voorzien in het geval, dat de onthevene na zijn 30ste jaar tot schutterdienst verplicht is.

Art. 28. Waarom is hier niet, gelijk bij de artt. 62 en 63 van het ontwerp van wet op de militie, voorzien in de gevallen, dat schutterplichtigen voorloopig van den dienst moeten worden uitgesloten?

d en *f.* Vergelijk het aangeteekende ad. art. 61 *d* en *f* van het ontwerp van wet op de militie, dat hiermede van toepassing is.

Art. 30 § 1. Sommige leden der Commissie zouden de voorkeur geven aan mededeeling van den burgemeester der eene gemeente aan het dagelijksch bestuur der andere, zonder tusschenkomst van den schutterplichtige.

Art. 32. § 3. Volgens deze alinea kan men te gelijk lid zijn van de schutterijen van twee gemeenten. Zou regeling van de verantwoordelijkheid van den schutterplichtige voor de hem verstrekte wapenen enz. niet de voorkeur verdienen boven het bepaalde in de slotzinsnede dezer alinea?

Art. 33. § 3*a.* Vgl. het aangeteekende ad art. 18 § 3*a.*

Art. 37. § 2. De eerste Dinsdag in Mei schijnt, als vallende in den gewonen verhuistijd, minder geschikt om de ingezetenen aan hunne bezigheden te onttrekken; de tweede Dinsdag in die maand ware te verkiezen.

§ 5. Ook voor dit wetsontwerp geldt het aangeteekende ad art. 22 § 3 van het ontwerp van wet op de militie.

Art. 42. De bepalingen van dit artikel behoeften niet in de wet voor te komen, maar konden voor hare uitvoering zijn voorbehouden.

Art. 43. Bij sommige leden der Commissie bestaat principieel bezwaar tegen de rigoureuse maatregelen, welke de Commissie voor de schutterij volgens het voorgesteld artikel kan gelasten. De schutterplichtige zal, als ware hij een gevangene, onder geleide van een veldwachter kunnen worden vervoerd, en zonder een van de waarborgen, bij het Wetboek van Strafvordering voorgeschreven, drie dagen lang kunnen worden gevangen gehouden. Art. 88 maakt het nog erger, en geeft aan Gedeputeerde Staten het recht, om den schutterplichtige tien dagen lang in hechtenis te doen houden. Een dergelijke inbreuk op de individueele vrijheid is voor deze leden der Commissie te sterk.

Andere leden der Commissie hebben tegen dit artikel geen overwegend bezwaar. De Commissie voor de schutterij, die voor hare daden verantwoordelijk is, zal van deze hare bevoegdheid slechts zelden, en alleen in geval van onwil, gebruik maken. Ook zal het vanwege de gemeente beschikbaar gesteld lokaal nog geen eigenlijke gevangenis zijn, vooral niet ten plattelande. De mogelijkheid moet overigens bestaan, om ten deze strenge tuchtmiddelen toe te passen.

Gaarne zoude de Commissie intusschen vernemen, of het wellicht mogelijk is voor de handhaving der wet op een andere wijze te zorgen.

§ 1. Hoe zal dit vervoer onder verzekerd geleide moeten geschieden, op welke wijze zal dit worden geregeld, en door wien zullen de kosten der overbrenging worden gedragen?

§ 2. »Aan den burgemeester»; duidelijker ware: »aan den burgemeester der gemeente, waar de schutterplichtige zich bevindt». Daardoor zouden ook de woorden: »die voor de uitvoering zorgt»; meer het imperatief karakter verkrijgen, dat daaraan moet worden toegekend.

Art. 44. In het geval, bij art. 43 bedoeld, zal het tijdstip, waarop de schutterplichtige zijn belangen bij de commissie had moeten inbrengen, lang voorbij zijn. Hoe moet dan de verwijzing naar dat tijdstip aan het slot van dit artikel worden opgevat? In elk geval is de redactie ver van duidelijk.

Art. 47 § 1 en 3. Door eenige leden werd gevraagd of de woorden »bij vergissing» hier niet konden gemist worden, evenals in art. 179 van het ontwerp van wet op de militie.

§ 3. »Ambtshalve»; hoe worden burgemeester en wethouders van de gemeente, waar de inschrijving had moeten geschieden, met de begane vergissing bekend? In een analoog geval is bij art. 71 beter voorzien.

Artt. 49 en 53. »Welke ook zijn leeftijd zij»; blijkens de Memorie van Toelichting ad art. 46 § 1 moet daaraan worden toegevoegd: »mits hij dien van 40 jaren niet hebbe volbracht», hetgeen ook strookt met de artt. 61 en 162, maar desniettemin enkel aan de Memorie van Toelichting geen kracht van wet kan ontleenen.

Art. 55. Vgl. het aangeteekende ad art. 43 § 1.

Art. 62. De bedoeling is, dat de commissie voltallig moet zijn. Blijkt dit echter wel voldoende uit het artikel?

§ 2. Kan men niet met den tweeden graad volstaan?

§ 3. Niet alleen de uitspraak, ook het onderzoek der zaken moet hier vermeld worden.

Art. 65. § 2. Is de handtekening van den voorzitter hier wel noodig, en zoude men zich niet met zijn paraaf kunnen tevreden stellen?

Art. 66. § 1. Een langer termijn dan de voorgestelde van vijf dagen wordt wenschelijk geacht.

b. Wanneer men aan den burgemeester, ook indien hij lid der commissie is, recht van appel toekent, dan is het niet meer de commissie, maar hare meerderheid, die beslist, en erlangt de burgemeester, die zijne medeleden met appel kan bedreigen, indien zijn gevoelen niet gevolgd wordt, naar het oordeel van sommige leden der Commissie een te groot overwicht.

Andere leden der Commissie konden de juistheid dezer bedenking niet toegeven; zij merkten op, dat de burgemeester in zijn hoedanigheid voor de handhaving der wet moet waken, terwijl het ook zeer wel zou kunnen gebeuren, dat hij in appel komt op last van den Commissaris des Konings.}

§ 4. Vergel. het aangeteekende ad art. 98 § 4 van het ontwerp van wet op de militie.

§ 5. »Door een anderen gemachtigde»; uit deze woorden is op te maken, dat de gemachtigde niet dezelfde mag zijn als die van art. 9 § 7. Deze is evenwel de bedoeling niet; de aangehaalde woorden strekken alleen om te bepalen, dat de volmacht tot het doen van aangifte niet stilzwijgend mede strekt tot het instellen van beroep. Om dit duidelijk uit te drukken, zoude men evenwel moeten lezen: »door een tot dat einde gemachtigde». Dezelfde min juiste redactie wordt ook in andere artikelen teruggevonden.

Art. 67. § 1c. Ook ten opzichte dezer alinea gelden de bedenkingen, ad art. 99c van het ontwerp van wet op de militie aangeteekend.

Art. 70. § 2. Waarom wordt het der commissie althans niet vrijgelaten om, indien het verzuim gedurende de zitting ontdekt wordt, nog in diezelfde zitting uitspraak te doen?

Art. 72. § 2. Dit is een zaak van uitvoering, die niet bij de wet behoeft te worden geregeld.

Art. 73. Zal de verplichting tot het beschikbaar stellen van hetgeen bij het geneeskundig onderzoek der schutterplichtigen vereischt wordt — men denke aan oog- en keelspiegels en dergelijke — voor kleine gemeenten niet te bezwaarlijk zijn?

HOOFDSTUK VI. — *Van het geneeskundig onderzoek.*

Geneeskundig onderzoek in kleine gemeenten. Bij het bestaand gebrek aan geneeskundigen, en nu het dikwijls voorkomt dat verschillende kleine gemeenten te za-

men slechts één geneeskundige bezitten, zal het geneeskundig onderzoek der schutterplichtigen in kleine gemeenten zeer moeilijk uit te voeren, ja dikwijls geheel onuitvoerbaar zijn. Daarom zouden sommige leden der Commissie wenschen, dat aan het uitvoerend gezag de bevoegdheid werd toegekend, om het geneeskundig onderzoek voor verschillende gemeenten gezamenlijk op aan te wijzen plaatsen te doen geschieden.

Herkeuring van hen, die voor de militie zijn afgekeurd. De meerderheid der Commissie acht een vernieuwd geneeskundig onderzoek van de schutterplichtigen, die voor den militiedienst lichamelijk ongeschikt zijn verklaard, niet wenschelijk; of althans wenscht zij dat vernieuwd onderzoek te beperken tot die personen, die bij het eerste onderzoek gebleken zijn slechts aan een tijdelijk gebrek te lijden, terwijl volgens een deel der leden de mogelijkheid dient te bestaan om hen, indien zij blijken genezen te zijn, naar de militie terug te zenden. Vgl. het aangeteekende ad art. 50 *a* en *b* van het ontwerp van wet op de militie.

Art. 75. Volgens de Memorie van Toelichting wordt onder burgerlijk geneeskundige voor de toepassing dezer wet verstaan hij, die bevoegd is tot uitoefening of van de geneeskunst in haren geheelen omvang, of van de genees- en heelkunst of van de geneeskunst alleen. Welke personen bedoelt de Regeering met hen, die de geneeskunst alleen mogen uitoefenen? Met het oog op de wet van 1 Juni 1865 (*Staatsblad* n°. 60) is dit niet duidelijk.

Art. 76. Vgl. het aangeteekende ad art. 102 § 3 van het ontwerp van wet op de militie.

Art. 77. § 5 en 6. Duidelijkheidshalve wordt in overweging gegeven, in den eersten regel van elk dezer paragrafen achter het woord »onderzoek» in te lassenchen: »in § 3 bedoeld».

Artt. 78 en 82. Vgl. het aangeteekende ad art. 102 § 11 van het ontwerp van wet op de militie.

Art. 81. § 2 en 4. Ook in den eersten regel van elk dezer paragrafen ware achter het woord »onderzoek» in te voegen: »in de vorige paragraaf bedoeld».

HOOFDSTUK VII. — *Beroep bij Gedeputeerde Staten.*

Art. 88. Vgl. het aangeteekende ad art. 43. In elk geval behoort het onderzoek, in § 2 vermeld, zoo spoedig doenlijk plaats te hebben, en schijnt de daarvoor gestelde termijn van tien dagen zonder bezwaar te kunnen worden verkort.

HOOFDSTUK IX. — *Van de intrijving bij de schutterij en het ontslag.*

Art. 96. § 1. Is de toezending der schuttersrol niet voldoende? De voorgestelde regeling schijnt tot onnoodig geschrijf te zullen leiden.

Art. 97. § 1. »Een hem betreffende schuttersrol»; beter ware: »een uittreksel uit de schuttersrol hem betreffende».

Art. 105. § 1. Naar het oordeel van verscheiden leden der Commissie ware het eenvoudiger en volkomen voldoende, indien men een lijst van deze personen deed aanplakken, met bepaling dat ieder, die een bewijs van ontslag mocht behoeven, dit op aanvraag kon verkrijgen.

§ 2. Behoort niet aan den burgemeester de verplichting te worden opgelegd om van het ontslag aantekening te houden in het inschrijvingsregister?

HOOFDSTUK X. — *Van de samenstelling en de kaders der schutterijen.*

Grootste onderlinge afstand der gemeenten, welker schutterijen in één korps kunnen worden vereenigd. De vraag, of de maximum-afstand van zoodanige gemeenten bij de wet behoort te worden bepaald, werd in twee der afdelingen toestemmend beantwoord, omdat de bepaling van den duur der oefeningen hare betee-

kenis voor een goed deel zou verliezen, indien de Regeering hare bevoegdheid tot vereeniging der schutterijen van verschillende in elkanders nabijheid gelegen gemeenten eenigszins ruim mocht opvatten. In de andere afdeelingen achtte men het stellen van een dergelijk maximum moeilijk uitvoerbaar. Daartoe moet te zeer met tal van plaatselijke omstandigheden rekening worden gehouden; in Noord-Brabant liggen de gemeenten veel verder uiteen dan bij voorbeeld in Zuid-Holland; in Friesland vindt men vele gemeenten met meer dan één bebouwde kom. Men zoude dan ook de grens, wanneer zij voor het geheele land moest gelden, te ruim dienen te nemen, en het is beter, dit punt aan het oordeel van Gedeputeerde Staten over te laten. De meerderheid der Commissie vereenigt zich met het gevoelen, dat bij de wet geen dergelijk maximum behoort te worden bepaald.

Verhouding van den inspecteur der schutterijen tot de commandanten der schutterkorpzen. In de afdeelingen wenschte een deel der leden, ter voorkoming van conflicten, deze verhouding bij de wet te zien geregeld. Een ander deel der leden was daarentegen van gevoelen, dat regeling bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur de voorkeur verdient. De meerderheid der Commissie is de laatstvermelde meening toegedaan.

Art. 110. Sommige leden der Commissie zouden een algemeen plan van organisatie der schutterijen in de wet wenschen te zien opgenomen. Naar hunne meening behoorde de wet uit te maken, of er regimenten schutterij dan wel alleen bataljons in de groote gemeenten zullen zijn, of men te Amsterdam een brigade schutterij zal hebben, enz. De meerderheid der Commissie geeft echter aan organisatie der schutterijen door het uitvoerend gezag de voorkeur.

§ 1. Ook in verband daarmede rees de vraag, wat men onder »samenstelling» der schutterkorpzen te verstaan heeft. Daarmede kan moeilijk bedoeld worden op de bestemming der schutterijen voor den dienst van verschillende wapens, waarover art. 112 handelt, en waaromtrent het hooren van Gedeputeerde Staten minder eigenaardig ware. Heeft die uitdrukking betrekking op het commando of slaat zij wellicht op de vereeniging van schutterijen van verschillende gemeenten tot één korps? Gaarne zoude men hieromtrent het noodige licht ontvangen.

§ 2. Deze paragraaf maakt een geheel uit met § 1, en behoorde daarmede te zijn vereenigd. Kennelijk is de bedoeling, dat de vereeniging van schutterijen van verschillende gemeenten tot één korps niet zal geschieden, dan nadat Gedeputeerde Staten daarover zijn gehoord; doch dit wordt door de voorgestelde redactie niet duidelijk uitgedrukt.

In verband met de denkbeelden, in § 12 der algemeene beschouwingen over dit wetsontwerp ontwikkeld, zoude achter het woord »gemeenten» moeten worden ingelascht »of gedeelten van gemeenten».

Art. 111. § 1. In de afdeelingen werd door sommige leden de wensch geuit, dat ook burgercommandanten der schutterij tot inspecteurs zouden kunnen benoemd worden; andere leden wenschten, dat gepensioneerde hoofdofficieren van het leger als zoodanig zouden kunnen worden aangesteld. Van weder andere zijde werd het creëren van een nieuwe ambtelijke betrekking voor de inspectie der schutterijen afgekeurd, doch kon men zich wel vereenigen met de opdracht dezer functiën aan de bevelhebbers der militaire afdeelingen.

De meerderheid der Commissie heeft tegen de aanwijzing van een of meer opper- of hoofdofficieren van het leger als inspecteurs der schutterijen geen bezwaar, doch wenscht aan de Regeering de vraag te onderwerpen, of het toezicht op den dienst der schutterkorpzen niet door één persoon zoude kunnen worden verricht, van hoedanige regeling ook meer eenheid van handelen te verwachten ware. Mede in verband daarmede zoude de Commissie gaarne vernemen, of het voornemen bestaat aan hem of aan hen, die met dit toezicht belast zullen worden, daarvoor een afzonderlijke bezoldiging toe te kennen.

Het woord »zullen» in den laatsten regel dezer alinea kan vervallen.

§ 4. In de afdeelingen waren leden, die de bevoegdheid van den inspecteur

bij de wet wenschten te zien geregeld; zij zouden die bevoegdheid niet gaarne te zeer zien uitgebreid, en meenden dat de handhaving der wet op de schutterijen in het algemeen aan de burgerlijke autoriteiten kon worden overgelaten. De Commissie acht ten deze geen wettelijke regeling noodig, maar meent de omschrijving der bevoegdheid van den inspecteur veilig aan een algemeen maatregel van inwendig bestuur te kunnen overlaten.

Art. 112. § 2. In plaats van »compagnieën of eskadrons” leze men liever: »afdeelingen”.

Art. 113. § 1. Omtrent het ontslag der officieren houdt het wetsontwerp niets anders in dan deze bepaling en die van art. 189. Dat ontslag kan, zoolang de dienst bij de schutterijen niet volbracht is, alleen geschieden bij wijze van straf; de ontslagen officier zal in den regel niet van verderen schutterdienst kunnen worden vrijgesteld en dus als gewoon schutter in de gelederen moeten staan. Dienen nu echter aan de officieren niet eenige waarborgen te worden gegeven tegen een niet voldoende gemotiveerd ontslag; en ware daartoe niet de invoering van raden van onderzoek, eenigszins anders ingericht als die, welke over het ongevraagd ontslag van officieren bij het leger moeten worden gehoord, aan te bevelen?

§ 2. De Commissie zoude het raadzaam achten, dat ook over de benoeming van den commandant, evenals volgens § 3 over die der verdere officieren, het gevoelen van burgemeester en wethouders moet worden ingewonnen.

»Na een aanbeveling ontvangen te hebben”; beter ware: »op een aanbeveling”.

§ 3. Sommige leden der Commissie zouden het gevoelen van burgemeester en wethouders alleen over de benoeming, niet over de bevordering der officieren wenschen te zien ingewonnen.

Het »na een aanbeveling ontvangen te hebben” kan ook hier door de bij § 2 aangegeven betere redactie vervangen worden.

§ 4. De meerderheid der Commissie is bij nadere overweging van oordeel, dat het vorderen van bewijzen van bekwaamheid tot het bekleeden van den officiersrang imperatief behoort te worden gesteld. Officieren der schutterijen, die in denzelfden rang bij het leger kunnen dienst doen en wellicht met de verdediging van een belangrijken post in onze liniën kunnen belast worden, dienen althans eenigen waarborg van bekwaamheid te geven. Men zoude echter met practische eischen kunnen volstaan en geen theoretisch examen behoeven af te nemen; een zoodanig examen toch ware met het opleggen van een geldboete ter zake van het weigeren van een rang volstrekt onvereenigbaar, en zoude ook het verkrijgen van een voldoende aantal officieren voor de schutterijen ten plattelande onmogelijk maken.

Van de officieren bij de rustende schutterijen zullen volgens deze alinea bewijzen van bekwaamheid kunnen gevorderd worden, om in hun rang bij de nieuw te organiseeren schutterijen over te gaan. Dit zou voor sommigen hunner hard zijn; te hunnen opzichte dient het vorderen van bewijzen van bekwaamheid althans facultatief te blijven.

Art. 115. In de afdeelingen waren er leden, die den hier omschreven eed geheel wenschten te doen vervallen. Zonder zoo ver te gaan, meent de Commissie dat deze eed niet opnieuw behoeft te worden gevorderd van den officier die, terwijl hij nog als zoodanig fungeert, tot commandant benoemd wordt.

Art. 116. § 1. De officieren en onderofficieren (en korporaals) der schutterijen konden ook zeer wel gedurende eenigen tijd *deelnemen* aan de oefeningen van het leger, zonder nog daarbij te worden *ingedeeld*. De Commissie geeft in overweging een hiertoe strekkende bepaling aan deze alinea toe te voegen, en dan § 2 te beperken tot het geval, dat de officieren en onderofficieren bij het leger *dienst doen*.

§ 2. »Vergoeding”: liever leze men »tegemeetkoming”.

Art. 117. Deze bepaling werd in de afdeelingen door een deel der leden afge-

keurd. Deze leden wenschten allen dienst bij de schutterij kosteloos te doen vervullen; in het bijzonder moest de betrekking van commandant een erepost blijven; van het verleen van toelagen zou in sommige gevallen al te langdurige vervulling dezer betrekking het gevolg zijn. Een ander deel der leden keurde de bepaling goed, op de gronden in de Memorie van Toelichting ontwikkeld, en bepaaldelijk uit vrees, dat anders de meest geschikte personen dikwijls niet tot het aanvaarden dezer betrekking te bewegen zouden zijn. Intusschen moest hier van gunstbetoon geen sprake kunnen zijn; en ook daarom wenschte men te vernemen, waarvan het afhankelijk zou zijn of een toelage werd verleend; ook het bepalen van een maximum voor deze toelage bij de wet kwam in aanmerking. Enkele leden eindelijk wenschten het verleen dezer toelage imperatief te zien voorgeschreven.

De meerderheid der Commissie kan zich met het voorgestelde artikel vereenigen.

Art. 118. § 1. De meerderheid der Commissie wenscht hieraan te zien toegevoegd, dat de aanstelling geschiedt op aanbeveling van den commandant van het onderdeel waartoe de schutter behoort.

§ 2. Ook hier wenscht de meerderheid der Commissie het vorderen van bewijzen van geschiktheid imperatief te zien voorgeschreven, mits men zich daarbij tot practische eischen bepalde.

Art. 119 en 120. Reeds werd opgemerkt, dat deze geldboete met het doen afleggen van examens niet te rijmen ware. Doch ook buitendien wordt door sommige leden der Commissie betwijfeld, of langs dezen weg goede officieren en goed kader voor de schutterijen te verkrijgen zijn. Andere leden der Commissie vereenigen zich met de voorgestelde bepaling, op de gronden, in de Memorie van Toelichting ontwikkeld.

Art. 121. § 1. De Commissie geeft in overweging, de officieren van gezondheid, die in tijd van vrede niet meer dienst hebben dan andere officieren, uit deze alinea weg te laten.

»De vaste onderofficieren-instructeurs»; zijn de bedoelde personen hierdoor wel voldoende omschreven?

Een van de leden der Commissie wenschte hier ook de muzikanten te zien genoemd, zij het ook dat de toekenning eener bezoldiging te hunnen opzichte facultatief werd gesteld; andere leden der Commissie achtten deze toevoeging niet raadzaam.

Waarom moeten deze bezoldigingen — die voor sommigen wellicht beter bureaukosten waren te noemen — uit de gemeentekas worden bestreden?

Aan het slot dezer alinea dient een uitzondering te worden gemaakt voor gemeenten, die in het geval verkeerden van art. 147.

HOOFDSTUK XI. — *Van de uitrusting, de kleeding en de onderscheidings- en eereteekenen der schutterijen.*

Bewapening der schutterijen. De meerderheid der Commissie zoude in het wetsontwerp, de bepaling wenschen te zien opgenomen, dat de schutterijen worden bewapend met geweren van hetzelfde kaliber, als bij het leger in gebruik zijn. Ter voorkoming van spoedig bederf der geweren van schutters, die er niet mede weten om te gaan, konde men tevens bepalen, dat de schutters hunne geweren in den tijd, die tusschen de oefeningen verloopt, niet onder zich houden.

De minderheid der Commissie acht het niet raadzaam een dergelijk voorschrift in de wet op te nemen; er zijn belangrijke financiële en practische bezwaren mede verbonden, en de verplichting der schutters, om vóór en na elke oefening hunne geweren aan het magazijn af te halen en daar terug te brengen, zou een aanmerkelijke verzwaring van den dienst teweegbrengen.

In dit laatste bezwaar ware intusschen, naar het oordeel der meerderheid, te voorzien door de geweren telkens met een wagen naar de exercitieplaats te laten

vervoeren — hoedanige détails intusschen aan de gemeentebesturen zouden moeten worden overgelaten.

Art. 124. De meerderheid der Commissie wenscht de bepaling der uniformkleeding enz. te doen plaats hebben bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur, ten einde tegen al te veelvuldige uniformveranderingen althans eenigen waarborg te bezitten.

Art. 125. § 2. Betreft deze bepaling ook de schoenen? Dit is een moeilijk punt; want aan den eenen kant kan niet worden toegelaten, dat onvermogen de schutters op klompen aan de oefeningen deelnemen, en aan den anderen kant heeft men, indien vanwege de gemeente schoenen worden verstrekt, geenerlei waarborg dat die schoenen niet buiten dienst worden gedragen.

§ 4. Ook het voorschrift, in de tweede zinsnede dezer alinea bedoeld, zal bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur dienen te worden gegeven.

HOOFDSTUK XII. — *Van den dienst der schutterijen in tijd van vrede.*

Oefeningen op Zon- en Feestdagen. In de afdeelingen waren er leden, die het houden van oefeningen en wapenschouwingen in tijd van vrede op Zondagen en algemeen erkende Christelijke feestdagen wenschten te zien verboden, in overeenstemming met een aantal bepalingen dezer wetten, waarbij die dagen als rustdagen worden beschouwd. Sommige leden wilden den Maandag tot en met den Vrijdag voor de oefeningen bepaald zien, zoodat de Zaterdag en Zondag zouden vrij blijven. Anderen wenschten het houden van oefeningen des Zondags wel te veroorloven, maar aan hen, die tegen het deelnemen aan die oefeningen gemoedsbezwaren hadden, te vergunnen om in plaats van des Zondags op andere dagen te worden geoefend.

De meerderheid der Commissie is van oordeel, dat het bepalen van de dagen en uren der oefeningen moet worden overgelaten aan het gemeentebestuur, in overleg met den commandant. Hare minderheid wenscht, althans in tijd van vrede, het houden van oefeningen des Zondag te zien verboden.

Art. 128. § 1. Sommige leden der Commissie wenschen over de vaststelling van het aantal oefeningsuren het hooren van Gedeputeerde Staten te zien voorgeschreven.

»De wapenhandel»; beter ware: »de exercitiën». Dit woord omvat meer dan het woord wapenhandel, waaronder men meer bepaaldelijk het exercereen in rij en gelid pleegt te verstaan.

Art. 129. Volgens de redactie van dit artikel zouden geheel ongeoeffenden in het exercereen kunnen deelnemen aan de schietoefeningen. Is dit de bedoeling, of rekent de Regeering er op dat de commandant dit zal verbieden?

Is het wel noodig die schutterijen, die alleen in het schieten geoefend worden, van uniformkleeding te voorzien?

§ 1. »Of in gedeelten van zoodanige gemeenten»; het is echter ook mogelijk dat tot gemeenten, welker bevolking niet gering noch verspreid is, gedeelten behooren, die wèl in de termen van deze bepaling vallen; zou het daarom niet beter zijn te lezen: »of in zoodanige gedeelten van gemeenten»?

§ 2. Moeten Gedeputeerde Staten hierop niet worden gehoord?

Art. 130. § 1. Zullen, indien dit voorschrift mocht gehandhaafd blijven, ook de oefeningen van het leger des Zondags kunnen plaats hebben?

Art. 131. § 1. Vgl. § 14 der algemeene beschouwingen over dit wetsontwerp.

Waarom wordt voor de bepaling van de dagen en uren der oefeningen, in vereeniging met die van het leger te houden, geen overeenstemming met den commandant van het troepenkorps vereischt, gelijk bij art. 143 voor parades en garnizoensdienst wordt voorgeschreven?

§ 3. Is onder »oefeningsplaats» ook te begrijpen de loopplaats der schutterij, voor zoover beide niet samenvallen? Wellicht kon de regeling van dit punt

worden overgelaten aan het gemeentebestuur, in overleg met den commandant, behoudens beroep op Gedeputeerde Staten, indien beide autoriteiten het niet kunnen eens worden.

Art. 133. § 2. Wat zal geschieden, indien het kader de oefeningen verder wensch voort te zetten, doch de officieren daartoe ongenegen zijn? Beter ware het, de woorden: »behoudens het geval, enz.» te doen vervallen.

§ 4. Het wordt wenschelijk geacht te bepalen, dat van het Koninklijk besluit, waarbij een zoodanige tijdelijke vrijstelling verleend wordt, mededeeling in de *Staatscourant* zal geschieden.

Art. 134. De bedoeling, dat de schutter in eens voor het geheele jaar of voor een gedeelte er van tot de oefeningen op bepaalde tijdstippen kan worden opgeroepen, is hier niet gelukkig uitgedrukt. Ook zal dit artikel wijziging behoeven, indien het mede op de verplichte kaderoefeningen van art. 133 toepasselijk zal zijn; immers daarmede zijn de woorden »aan de woning van den schutter» bezwaarlijk overeen te brengen.

Art. 135. § 4. Sommige leden der Commissie zouden het verstrekken van een terrein voor het aanleggen eener schietbaan vanwege het Rijk hier imperatief wenschen te zien voorgeschreven. Bij andere leden zou tegen zoodanig imperatief voorschrift bezwaar bestaan, omdat het denkbaar is, dat de gesteldheid eener gemeente dit practisch onuitvoerbaar maakt.

Art. 137. § 1. Bestaat deze verplichting ook in die gemeenten, waar de schutterij alleen in het schieten wordt geoefend?

In elk geval zullen de diensten der schutterij in geval van brand daar, waar georganiseerde brandweerkorpsen bestaan, in den regel niet noodig zijn, en ten plattelande hier en daar niet dan met groot bezwaar kunnen worden verleend. Wenschelijk ware het daarom, in deze alinea het woord »desgevorderd» in te lasschen.

§ 2. Het wordt verkieslijk geacht, deze aanwijzing aan het gemeentebestuur over te laten.

Art. 140. Bij den naijver, die niet zelden tusschen in elkanders nabijheid gelegen gemeenten heerscht, kan dit voorschrift volgens een deel van de leden der Commissie in sommige gevallen zeer slecht werken; de aanwezigheid van schutters uit de naburige gemeente zou juist oproer kunnen veroorzaken, of wel een veete tusschen de betrekken gemeenten kunnen teweegbrengen, die niet licht meer zou worden bijgelegd. Beter ware het, in een dergelijk geval de hulp der militaire macht in te roepen. Een ander deel van de leden der Commissie is van oordeel, dat dit artikel zonder bezwaar kan behouden blijven, daar de wenschelijkheid om het al dan niet toe te passen aan het beleid van den Commissaris des Konings of van den burgemeester wordt overgelaten.

Art. 144. Zal dit artikel ook worden toegepast, indien de plaatselijke- of garnizoenscommandant lager in rang is dan de commandant der schutterij?

De burgemeester, die overeenkomstig dit artikel handelt, doet daardoor in geen deele afstand van de bevoegdheden, hem toegekend bij de artt. 184 en volgende der gemeentewet. Deze is immers ook de bedoeling der Regeering?

Art. 142. Tegen dit artikel werd de bedenking gemaakt, dat deze vergoeding door de gemeente, welke de hulp genoot, moet betaald worden, doch zonder hare tusshenkomst door den Koning begroot wordt. Ter verdediging der voorgestelde wijze van regeling werd echter opgemerkt, dat de begroting wordt opgedragen aan een boven de beide gemeenten staande, onpartijdige macht, terwijl het artikel bovendien slechts zelden zal worden toegepast.

Art. 143. § 1. »Voor Ons»: beteekent dit in het bijzijn des Konings, dan wel ter eere van den Koning?

De groote meerderheid der Commissie wensch alleen voor den Koning en voor den Prins van Oranje, niet voor andere leden van het Koninklijk Huis, parades te doen houden, en dan nog alleen in de steden; voor de schutterijen ten plattelande wensch de meerderheid der Commissie het houden van parades te zien

verboden, tenzij in zeer buitengewone omstandigheden. Daarentegen zou een van de leden der Commissie wenschen, dat het aan den plaatselijken of garnizoenscommandant werd overgelaten te bepalen, of de schutterij aan een te houden parade zal deelnemen.

Wordt een door de schutterij gehouden parade begrepen onder de wapenschouwingen van art. 132?

§ 2. »Bevelhebber der militaire bezetting»: waarom hier niet, gelijk in art. 141, gesproken van »plaatselijken of garnizoenscommandant»? Het is toch dezelfde persoon, die bedoeld wordt.

Art. 147. § 1. Tusschen de omschrijving van de hier bedoelde gemeenten en van die, waarvan in art. 129 sprake is, valt geen verschil te bespeuren. Zoude het niet de voorkeur verdienen, de beide artikelen tot een enkel samen te smelten?

§ 4. Sommige leden der Commissie zien in deze monsterring een overlast voor de ingezetenen, die geen nut hoegenaamd zal stichten, en zeker niet, gelijk de Memorie van Toelichting wil, onverschilligheid jegens den schutterdienst zal tegengaan.

Dient niet vermeld te worden, dat art. 134 op deze monsterring toepasselijk is, of — nog liever — een eenigszins langere termijn, bijvoorbeeld van acht dagen, voor de oproeping tot deze monsterring te worden bepaald?

HOOFDSTUK XIII. — *Van den dienst der schutterijen in tijden van gevaar en oorlog.*

Schutterdienstplicht bij de zeemacht. (Art. 156). Een deel van de leden der Commissie acht de voorgestelde bepalingen omtrent den schutterdienstplicht bij de zeemacht bezwaarlijk te rijmen met het grondwettig voorschrift, dat in de gemeenten schutterijen worden opgericht. Indien bepaald was, dat in de zeeplaatsen marine-schutterijen zouden worden opgericht, ware het verband met de gemeenten nog eenigszins behouden; maar volgens de bepalingen van art. 156 wordt dat verband geheel opgelost. Bovendien is het niet recht duidelijk, wat de marine met schutters, zelfs indien dezen zijn zeevarenden, zeevisschers en binnenschippers van beroep, moet aanvangen. Deze lieden kunnen de alleen door oefening te verkrijgen eigenschappen niet bezitten, die voor den dienst bij de zeemacht worden vereischt. Beter ware het, indien een gedeelte der schutterijen in die zeeplaatsen, waar oorlogsschepen gestationneerd zijn (den Helder, Amsterdam, Rotterdam en Hellevoetsluis), werd geoefend in de behandeling van het geslacht; van de aldus geoefenden zou de marine in tijd van nood althans eenig nut kunnen trekken. Om de gewezen zeemiliciens aan deze oefeningen te kunnen doen deelnemen, zoude men dan de ontheffing van art. 25 § 1 a moeten laten vervallen.

De meerderheid der Commissie ziet in de bepalingen van art. 156 geen strijd met de Grondwet. Bij den tegenwoordig bestaanden lust voor den dienst ter zee kan men verwachten, dat velen zich in tijd van gevaar en oorlog vrijwillig zullen aanmelden, waartegen de Grondwet zich zeker niet verzet. Er zijn echter tijden geweest, waarin het moeilijk was de noodige manschappen voor de vloot te verkrijgen; die tijden kunnen terugkeeren, en maken het behoud van dit artikel wenschelijk.

Art. 148. § 1. Ofschoon de Commissie het betreurt, dat volgens deze alinea de zeemiliciens (art. 25 § 1 a) niet kunnen, en die gewezen miliciens, die behooren tot de schutterijen of gedeelten van schutterijen, waarop art. 129, 146 of 147 is toegepast, waarschijnlijk niet zullen worden opgeroepen en marschvaardig gemaakt, meent zij zich in het stelsel van het wetsontwerp daarbij te moeten nederleggen.

Art. 150. In dit artikel wordt art. 184 der Grondwet niet aangehaald. Daar het wel niet in de bedoeling der Regeering zal liggen, dat de schutterijen zouden kunnen worden opgeroepen en mobiel verklaard, voordat de milicie te land krachtens art. 184 der Grondwet buitengewoon bijeengeroepen is, zoo wordt in over-

weging gegeven den aanhef van art. 148 van dit wetsontwerp aan § 1 van dit artikel toe te voegen. Sommige leden der Commissie zouden nog verder wenschen te gaan, en voor de mobielverklaring der schutterijen een speciale wet wenschen te zien gevorderd.

Art. 151. § 1. Worden hier alleen schutterijen of gedeelten van schutterijen, dan wel ook individueele schutterplichtigen bedoeld? In het laatste geval zoude het wenschelijk zijn, dat deze bepaling ook toepasselijk ware op gewezen miliciens en militairen. Daarentegen achten sommige leden der Commissie hier vrijstelling noodig van de werklieden aan 'sRijks werven, werkplaatsen, constructiewinkels, enz., die in tijd van oorlog niet gemist kunnen worden.

De in deze paragraaf bedoelde personen kunnen, wanneer zij niet binnen de liniën teruggetrokken worden, door den vijand krijgsgevangen gemaakt worden. Is het niet raadzaam, zoo werd gevraagd, dit te voorkomen door een bepaling, volgens welke zij van allen dienst kunnen worden ontheven? De meerderheid der Commissie beantwoordt deze vraag ontkennend, omdat de behandeling dezer personen door den vijand naar de geldende regelen van volkenrecht nog veel erger zal zijn, wanneer zij zich mochten hebben verdedigd zonder dat zij eenig militair karakter dragen.

§ 2. »Onder *a* van dit artikel»; lees: »onder § 1 *a* van dit artikel».

Art. 152. § 1. Aan het einde van den tweeden regel is de letter *a* uitgevallen.

Art. 155. § 1. Kunnen de mobiel verklaarde schutterijen alleen korpsgewijze, of kunnen ook de schutterplichtigen individueel bij het leger worden ingedeeld?

Art. 156. § 1. Hoeveel schutterplichtigen rekent de Regeering ongeveer voor dit doel noodig te zullen hebben?

§ 2. Onder verwijzing naar het aangeteekende bij dit hoofdstuk in het algemeen, wordt in overweging gegeven, het laatste gedeelte dezer alinea aldus te lezen: »voorts *bij voorkeur* zij, die bij de zeemacht, het korps mariniers daaronder begrepen, hebben gediend, en *in de laatste plaats* de zeevarenden, zeevisschers en binnenschippers van beroep».

Art. 158. § 1. Ter verduidelijking van de niet zeer fraaie redactie wordt aangevonden de verschillende gevallen, met het woord »hetzij» aangeduid, door een nieuwen, inspringenden regel te onderscheiden.

Art. 160. § 1. Achter de woorden: »onthefing van den dienst», in den tweeden regel, dient te worden ingelascht: »van de in art. 158 bedoelde personen».

Art. 161. § 1. »Zoo hij niet nalatig was gebleven»: uit deze woorden zou men het omgekeerde kunnen lezen van hetgeen bedoeld wordt; liever leze men: »indien hij aan zijn verplichting had voldaan».

§ 2. De hier bepaalde straf, die ook zal moeten worden toegepast wanneer de schutterij niet meer mobiel is, is zeker zwaar genoeg. Wel kan de Koning den schutterplichtige volgens § 3 ontheffing van dienst verleen, maar het is onzeker of dit geschieden zal. Moet het voorschrift in elk geval niet onder de strafbepalingen worden opgenomen? Daardoor zou duidelijker uitkomen, welk karakter er aan moet worden toegekend.

Zoude het ook niet billijk zijn hem, die bijvoorbeeld op zijn 38ste jaar voor vijf jaren bij een der korpsen van het leger wordt ingelijfd, althans met zijn 40ste jaar vrij te stellen?

Art. 162. Dit artikel staat hier niet op zijn plaats. Beter ware het, het eenigszins gewijzigd (vgl. ook art. 61) onder de algemeene bepalingen aan het hoofd van het wetsontwerp op te nemen, of wel het geheel weg te laten en overal, waar de woorden »welke ook zijn leeftijd zij» voorkomen, daaraan toe te voegen: »mits hij dien van 40 jaren niet hebbe volbracht». Zie het aange-teekende ad artt. 49 en 53.

Behoort ook niet aan hen, die den leeftijd van 40 jaren volbracht hebben en dientengevolge vrijkomen van de straf die hen anders zou getroffen hebben, een geldboete te kunnen worden opgelegd?

Art. 164. § 6. Is deze voorloopige hechtenis van niet nauwkeurig bepaalden duur en zonder rechterlijke uitspraak tegenover personen, die nog slechts verdacht worden zich aan hunne verplichtingen ten aanzien der mobiele schutterij te hebben onttrokken, wel volkomen te rechtvaardigen?

HOOFDSTUK XIV. — *Van de kosten.*

Schadevergoeding, door het Rijk aan de gemeenten te verstrekken. De kosten der schutterij kunnen in de verschillende gemeenten zeer uiteenloopen. Daarom werd de vraag gedaan, of vergoeding van een vaste som per schutter wel billijk kon geacht worden, en of niet uitkeering van een zeker percentage van de kosten de voorkeur verdiende? De meerderheid der Commissie beantwoordt echter deze vraag ontkennend, en geeft aan een vaste som de voorkeur; zelfs zoude zij in dit opzicht verder willen gaan dan het wetsontwerp, en geen *maximum*, dat tot willekeur kan leiden, maar een *fixum* per schutter willen vergoed zien.

Afzonderlijke schutterlijke begrooting. In de afdelingen waren er leden die het betreunden, dat de afzonderlijke schutterlijke begrooting van de bestaande wet bij dit wetsontwerp niet is behouden. De meerderheid der Commissie acht een dergelijke afzonderlijke begrooting noodeloos omslachtig, en oordeelt gedetailleerde artikelen der gewone gemeentebegrooting, waaruit duidelijk blijkt hoeveel voor de schutterij geraamd wordt, alleszins voldoende.

Art. 166. § 1. De meerderheid der Commissie geeft in overweging, de kosten der schutterijen van gecombineerde gemeenten niet in evenredigheid van het getal inwoners, maar naar verhouding van het aantal schutters van elke gemeente te doen dragen.

§ 6. Naar welken maatstaf zullen Gedeputeerde Staten de kosten verdeelen van het geneeskundig onderzoek van de schutterijen van verschillende gemeenten tegelijk? De geneeskundige, die bij een dergelijk onderzoek fungeert, zal toch niet per vacatie maar per uur betaald worden. Wil men de verdeling al geheel aan Gedeputeerde Staten overlaten, dan zal toch in elk geval moeten vaststaan dat deze alinea niet alleen op gecombineerde, maar ook op afzonderlijke gemeenten betrekking heeft.

Art. 167. § 1. De meerderheid der Commissie acht een vergoeding van *f* 5 per schutter onvoldoende, en zoude een hooger *fixum* verlangen.

Mocht de Regeering hier een *maximum* wenschen te behouden, naar welken maatstaf zal dan binnen de grenzen van dat maximum de vergoeding bepaald worden?

§ 2. Ofschoon de vergoeding uit 's Rijks kas als een prikkel tot tijdige indiening der gemeenterekening kan werken, is het twijfelachtig, of Gedeputeerde Staten dit voorschrift wel altijd binnen den gestelden termijn zullen kunnen opvolgen. Immers de goedkeuring der rekening door Gedeputeerde Staten geschiedt, vooral voor de grootste gemeenten, veelal eerst zeer op het einde van het jaar volgende op het dienstjaar, waartoe de uitgaven behooren.

De woorden »van de gemeenterekening» kunnen vervallen.

§ 3. Sommige leden der Commissie kunnen zich met deze bepaling, die in strijd is met de hier te lande gevolgde administratieve practijk, niet vereenigen. De meerderheid der Commissie keurt haar echter goed; het is billijk dat hier compensatie plaats hebbe, hetgeen, werd het niet uitdrukkelijk bepaald, minst genomen twijfelachtig ware.

Art. 168. Dit artikel betreft alleen die gemeenten, die thans nog geen dienstdoende schutterij bezitten. De vraag werd gedaan of het wel billijk is de overige gemeenten, die toch ook volgens dit wetsontwerp met veel grooter uitgaven zullen bezwaard worden, geheel van deze kans op buitengewone tegemoetkoming uit te sluiten? De meerderheid der Commissie wenscht evenwel het artikel onveranderd te houden.

Wat heeft men te verstaan onder uitgaven, voor de eerste oprichting der schutterij vereischt? Zijn daaronder bijvoorbeeld de kosten van kleeding begrepen.

Art. 169. § 4. »Tot handenarbeid» is geen gelukkige uitdrukking; waarom niet: »tot uitoefening van hun beroep»?

HOOFDSTUK XV. — *Van de rechtspleging, de straffen en de tucht.*

Art. 171. § 4. »Oudste officier»; wordt hier de leeftijd, dan wel het aantal dienstjaren bedoeld?

Art. 173. Waarom is ook de secretaris in deze verbodsbepaling begrepen?

Daarentegen zijn de leden van den schuttersraad nergens uitgesloten van de kennisneming van overtredingen hunner bloed- en aanverwanten. Moet daarin niet alsnog voorzien worden?

Art. 174. § 3. De hier vermelde aanbeveling van den commandant, zal wel, evenals die van § 2, voor elk aan te wijzen tijdelijk lid van den schuttersraad uit twee personen moeten bestaan; dit dient echter uitdrukkelijk te worden bepaald.

Art. 178. § 3. »Een hoofdofficier»; beter ware: »een opper- of hoofdofficier»; immers de beklaaide kan een kolonel zijn.

Is het wel in overeenstemming met het in hoofdzaak civiel karakter van den schuttersraad, dat deze aanwijzing geschiedt door den Minister van Oorlog; behoorde zij niet veeleer te geschieden door den Minister van Binnenlandsche Zaken in overleg met dien van Oorlog?

Art. 182. Is het wel noodig, dat deze eed ook wordt afgelegd door de officieren, die immers reeds grootendeels hetzelfde gezworen hebben?

Art. 183. In plaats van »bezoldiging» ware hier beter het woord »toelage» gebezigd; bij de voorgestelde redactie zou hier de pensioenwet van toepassing zijn, hetgeen wel niet in de bedoeling zal liggen.

Wat den auditeur betreft, kan men volstaan met hem een toelage te doen genieten, wanneer hij niet meer schutterplichtig is. Vóór dat tijdstip kan hij zich tevreden stellen met het voorrecht, dat hij van den dienst bij de schutterijen is ontheven.

Sommige leden der Commissie wenschen deze toelagen, evenals die in art. 121 vermeld, uit de gemeentekas gekweten te zien. De meerderheid der Commissie vereenigt zich echter op dit punt met het stelsel van het ontwerp.

Art. 185. Deze bepaling kan hier veilig achterwege blijven.

Art. 187. Moet de gemeente ook zorgen voor de meubileering, verlichting en verwarming van het vertrek, waar de schuttersraad vergadert?

Art. 188 a. De Commissie acht provoostarrest voor officieren, onderofficieren en korporaals bij de schutterijen geen geschikte straf. Al tracht men het opleggen dezer straf zooveel mogelijk verborgen te houden, er lekt toch licht iets van uit; en juist bij deze wapenmacht zijn zij, van wie het bekend is dat zij provoostarrest ondergingen, minder geschikt om hun rang of graad te blijven bekleeden. Bovendien kan het provoostarrest voor de meerderen zeer wel worden gemist, wanneer tegen hunne vergrijpen hetzij gewoon huisarrest, hetzij streng arrest wordt bedreigd. Sommige leden der Commissie achten gewoon huisarrest, welke straf ook in het ontwerp van 1867 was opgenomen, voldoende, vermits reeds het feit, dat men straf ondergaat, voor den meerdere genoeg is, terwijl ook de bedenkingen, die tegen deze straf uit het oogpunt der controle kunnen worden aangevoerd, niet al te zwaar mogen wegen. De meerderheid der Commissie is echter van oordeel dat het ondergaan van gewoon huisarrest, waarbij de gestraften dienst blijven doen en zich dus in het openbaar vertoonen, niet wel te controleeren is, en geeft daarom als tusschenstraf tusschen ontzetting van rang of graad en geldboete de voorkeur aan streng arrest, waarbij de gestrafte buiten toegang wordt gesteld.

b. Met de voorgestelde straffen voor de verdere leden der schutterij kan de Commissie zich wel vereenigen. Strafexercitiën zijn naar haar oordeel een minder geschikte straf, zoowel omdat daardoor behalve de schuldigen ook diegenen worden getroffen, die bij het exerceeren moeten tegenwoordig zijn, als omdat, althans volgens sommige leden, langs dien weg de bij de wet bepaalde duur der exercitiën zoude kunnen worden overschreden.

Art. 190. § 1. Waar zal het provoostarrest in kleine gemeenten moeten worden ondergaan? Kan daarvoor een gewone kantonnale gevangenis worden aangewezen?

Volgens art. 234 wordt geldboete bij gebreke van betaling vervangen door provoostarrest voor ten hoogste zoovele dagen, als het maximum der bedreigde boete vijftallen gulden bedraagt. Zal nu provoostarrest, strekkende ter vervanging eener geldboete van bijvoorbeeld f 200, veertig dagen kunnen duren, dan wel overeenkomstig deze alinea slechts veertig dagen?

Art. 192. Op welke wijze wordt straf opgelegd aan officieren van het leger, die bij de schutterij gedetacheerd zijn; en welke is hunne verhouding tot de commandanten der schutterkorpzen, waarbij zij tijdelijk dienst doen, wat strafoplegging aangaat?

Art. 194. § 1 b. »Meerderer»; lees: »meerdere».

c. Welke zal de verhouding zijn van deze wet tot die van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* n°. 97), houdende wettelijke bepalingen tot regeling van den kleinhandel in sterken drank en tot beteugeling van openbare dronkenschap. Vergelijk het aangeeteekende ad art. 165 van het ontwerp van wet op de militie.

§ 2 b. Wat geschiedt met den schutter, die zijn meerdere of gelijke in rang onbetamelijk bejegent? Vergelijk het slot van § 1 c.

Art. 195. § 1. Bij dit wetsontwerp wordt niet bepaald, hoe een schutter verlof kan bekomen; alleen uit deze alinea valt op te maken, dat hem door of vanwege den commandant verlof kan worden verleend. Dient dit punt intuschen niet op een andere plaats (bijvoorbeeld in hoofdstuk IX) opzettelijk te worden geregeld?

§ 2. De Commissie geeft in overweging het opleggen van provoostarrest bij recidive van de hier bedoelde, niet altijd zware overtreding facultatief te stellen.

Art. 196. § 3. Ook hier wordt het facultatief stellen van de oplegging van provoostarrest wenschelijk geacht.

Art. 197. Moet hier geen uitzondering worden gemaakt voor de personen, bij art. 25 bedoeld?

Art. 198. Deze strafbepaling heeft een zeer verre strekking en is uit een rechtskundig oogpunt aan gegronde bedenkingen onderhevig. Indien de Regeering meent, dat art. 199 niet voldoende is en ook de schuttersraad eenige disciplinaire straf moet kunnen opleggen, dan geeft de Commissie haar in overweging althans het provoostarrest uit dit artikel weg te laten.

Art. 199. § 1. Nu het strafexerceeren niet voorkomt onder de straffen, door de schuttersraden op te leggen, verdiende het de voorkeur het ook uit deze alinea weg te laten.

Een geldboete van ten hoogste drie gulden schijnt voor officieren te gering. Beter ware het tegen hen als straf te bedreigen streng arrest van twee dagen of geldboete van ten hoogste tien gulden.

Sommige leden der Commissie wenschen het tamelijk rekbaar vergriep van »onachtzaamheid» uit deze alinea te doen vervallen. De meerderheid der Commissie kan evenwel met dit verlangen niet instemmen.

§ 5. Ook hier kon het oordeel over de noodzakelijkheid, om al dan niet provoostarrest op te leggen, aan den schuttersraad verblijven.

Art. 200. De omschrijving van de woorden »misdrijf» en »overtreding», in de Memorie van Toelichting op dit artikel vervat, behoorde in de wet te zijn opgenomen.

§ 1. »En in verzekerde bewaring stellen»; beter ware deze redactie: »hij kan den ontwapende tevens in verzekerde bewaring doen stellen».

Art. 201. Ook de omschrijving der uitdrukking »den gewonen strafrechter», in de Memorie van Toelichting op dit artikel voorkomende, behoorde deel van de wet uit te maken.

§ 1. »Belediging met woorden, gebaren of dreigementen»; in art. 194 § 1 *c* worden beledigingen, door officieren, onderofficieren of korporaals gepleegd, en in § 2 *b* van dat artikel worden die, door schutters begaan, strafbaar gesteld; bestaat er nu geen gevaar voor conflicten van attributie tusschen den schuttersraad en den gewonen strafrechter?

Art. 203. Het nieuwe Wetboek van Strafrecht kent geen misbruik van vrouwen, maar wel verduistering; moet dit artikel daarmede niet in overeenstemming gebracht worden?

Art. 204. Om welke reden wordt hier verwezen naar »het gewone strafrecht», terwijl in de artt. 203, 205 en 206 van het Wetboek van Strafrecht sprake is?

Art. 209. »Samenloop van overtredingen»; beter ware: »samenloop van strafbare feiten».

b. Ook hier moet voor »overtredingen» worden gelezen »feiten».

Art. 210. Splitsing van dit artikel komt gewenscht voor, bijv. bij § 4, 7, 9, 10, 12, 14, 16 en 17.

§ 1. Volgens de Memorie van Toelichting (ad art. 9 § 4) wordt het aan het beleid van het openbaar ministerie overgelaten om geen strafvordering in te stellen, indien iemand buiten de mogelijkheid is geweest aan zijn verplichting tot aangifte te voldoen of een ander daarmede te belasten. Mocht echter het openbaar ministerie ten gevolge van onvoldoende inlichtingen in een zoodanig geval toch een strafvervolgving instellen, dan zal op grond van deze alinea, vergeleken met § 3 en met § 6 van dit artikel, een veroordeeling wel niet uitblijven. Daarom wordt het verkieslijk geacht, dat door het gestelde geval een uitzondering op deze alinea in het artikel worde opgenomen.

§ 7. Terwijl in § 10 een geldboete van *f* 100 tegenover een gevangenisstraf van *een maand* en in § 11 een geldboete van *f* 300 tegenover een gevangenisstraf van *drie maanden* staat, wordt hier een geldboete van *f* 200 tegenover een gevangenisstraf van *twee jaren* gesteld. Welke reden bestaat er voor deze onevenredigheid?

§ 12. Vgl. het aangeteekende ad art. 212 § 1 *b* van het ontwerp van wet op de militia.

§ 14. Ook hieromtrent geldt het aangeteekende ad § 7 van dit artikel.

§ 17. Deze strafbepaling dient te worden beperkt tot den ambtenaar van den burgerlijken stand, die de akte van overlijden heeft opgemaakt. Ook dan nog vreezen sommige leden der Commissie voor vexatoire vervolgingen, daar het den ambtenaar van den burgerlijken stand niet altijd gemakkelijk zal vallen terstond te weten te komen, of en waar de overledene bij de schutterij was ingeschreven of ingelijfd. De meerderheid der Commissie keurt echter de bepaling goed, in het belang der nauwkeurige opvolging van de voorschriften der wet door de ambtenaren van den burgerlijken stand ook in kleine gemeenten.

Art. 212. Volgens een deel van de leden der Commissie verdiende het de voorkeur, indien de boeten ten voordeele der gemeenten kwamen, die door dit wetsontwerp met verschillende uitgaven bezwaard worden. De meerderheid der Commissie acht het beter, dat zij in 's Rijks kas vloeien, daar het Rijk immers ook de kosten der rechtspleging draagt.

Art. 220. § 2. Hier is niet voorzien in het geval, dat de aanklacht gericht is tegen den commandant, hetwelk ook blijkens § 3 van dit artikel kan voorkomen.

Art. 223. § 4. Sommige leden der Commissie zien hierin met het oog op § 3 van dit artikel een vrij overtollige formaliteit. Andere leden der Commissie wenschen evenwel deze formaliteit te behouden.

Art. 224. Over deze bepaling waren in de afdeelingen de gevoelens verdeeld. Er waren leden die haar toejuichten, met het oog op de kwade practijken, waaraan ongegradueerde zaakwaarnemers zich niet zelden schuldig maken. Intusschen werd in overweging gegeven, behalve doctoren in de rechten ook officieren als verdedigers toe te laten. Andere leden keurden de voorgestelde beperking af, omdat de zaken in den regel te eenvoudig zijn om daarvoor *per se* den bijstand van advocaten te vereischen, die in kleine gemeenten moeilijk te verkrijgen zal zijn en ook in de procedure voor den kantonrechter niet wordt gevorderd. De meerderheid der Commissie vereenigt zich met de laatstgemelde zienswijze en acht het beter, het artikel te doen vervallen.

Art. 229. § 1. Waarom zijn de woorden: »ieder op de wijze zijner godsdienstige gezindheid», die in andere artikelen van het wetsontwerp, waar over het afleggen van eeden of beloften wordt gehandeld, niet voorkomen, hier ingelascht?

Art. 231. § 1 c. Zal het wel altijd noodig zijn dat de soms wijdloopige stukken, bij het proces-verbaal behoorende, worden voorgelezen? Beter ware de volgende lezing: »De secretaris leest het bericht of proces-verbaal voor, en desverlangd de verdere stukken.»

i. Is »heeft het woord» hier wel de juiste uitdrukking?

Art. 240. De Commissie vereenigt zich met het stelsel van het wetsontwerp, dat van de vonnissen der schuttersraden hooger beroep op den rechter zal zijn toegelaten. Sommigen harer leden zouden echter het gevoelen der Regeering wenschen te vernemen over de vraag, of dit appel niet bij den kantonrechter zoude kunnen worden overgebracht; of zou de Regeering meenen, dat de zwaarte der op te leggen straffen daartegen een onoverkomelijk beletsel opleverde?

Een deel van de leden der Commissie zoude van straffen, door den commandant opgelegd of goedgekeurd, hooger beroep op den schuttersraad wenschen te zien toegelaten; in welken wensch echter door de meerderheid der Commissie niet wordt gedeeld.

Art. 246. Ofschoon de vraag, of het toelaten van het beroep in cassatie van de hier vermelde vonnissen door de Grondwet gebiedend wordt voorgeschreven, voor verschillende beantwoording vatbaar is, keurt de meerderheid der Commissie het in dit artikel nedergelegd beginsel goed.

Art. 249. § 2. Behoort de opposant, die ten dienenden dage niet verschenen is en het in art. 236 § 11 vermeld uitstel niet genoten heeft, zich tegen het verstek-vonniss niet althans in cassatie te kunnen voorzien, nu het recht van appel hem door art. 242 ontzegd is?

Art. 260. § 2. In verband met alinea 1 van dit artikel zoude men deze alinea in dien geest kunnen uitleggen, alsof de bevoegdheid tot inlevering van verzoekschriften om gratie bij den secretaris van den schuttersraad zich niet uitstreckte tot vonnissen, waarbij alleen geldboete is opgelegd. Ter voorkoming van een dergelijke uitlegging schijnt eenige verduidelijking der redactie wenschelijk.

§ 5. Ook van deze alinea is het niet duidelijk, of zij wel toepasselijk is op vonnissen, waarbij enkel geldboete is opgelegd.

Blijkt ook wel genoeg, dat dit voorschrift dan alleen van toepassing is, indien binnen acht dagen na de uitspraak van het vonnis een verzoekschrift om gratie bij den secretaris van den schuttersraad is ingeleverd?

Art. 262. § 2. De slotwoorden dezer alinea moeten luiden: »tot wiens rechtsgebied de veroordeelde of bekeurde behoort.» Vgl. de voorlaatste alinea der Memorie van Toelichting op afd. VII en VIII en den aanhef van art. 263.

Art. 267. § 2. De meerderheid der Commissie zoude het beter achten, dat de overbrenging geschiedde door rijksveldwachters of agenten van politie, die voor deze taak meer geschikt zullen zijn dan de bode of een deurwaarder. De minderheid der Commissie is van oordeel dat de bode, niet zelden een gewezen tamboer-majoor, zeer wel in staat zal zijn om den delinquent naar de provoost over te brengen.

§ 3. »De woning eens ingezetenen»: is hieronder ook die van den delinquent begrepen?

Art. 268. § 2. Hier is niet voorzien in het geval, dat de delinquent door een zware ziekte wordt aangetast, zoodat hij niet zonder levensgevaar kan worden vervoerd.

Art. 274. § 1. Worden onder hen, die tot de mobiele schutterkorpsen behooren, ook gerekend degenen, die deel uitmaken van de mobiel verklaarde schutterrijen, doch krachtens beschikking van den Minister van Oorlog (art. 151) verblijven in de gemeenten, waar zij voor de schutterij zijn ingeschreven?

Moeten voorts de krijgsartikelen, om op de mobiele schutters toepasselijk te zijn, niet aan hen worden voorgelezen en door hen worden ondertekend; en behoort de wet dienaangaande geen bepaling te bevatten?

Art. 277. »Bestaande officieren»; beter ware: »aanwezige» of »dienstdoende officieren.»

Art. 278. § 5. Wat beteekent »dit artikel» in den achtsten en tienden regel van deze alinea? Heeft men daaronder art. 278, dan wel eenig ander artikel te verstaan?

Art. 280. § 2. Welke is de zin van deze duistere woorden?

Art. 281. § 1. Sommige leden der Commissie zouden wenschen dat ook de Koninklijke besluiten, volgens artt. 129 en 147 te nemen, als algemeene maatregelen van inwendig bestuur worden beschouwd.

Zullen overtredingen worden gestraft volgens de algemeene strafbepaling, waardoor overtredingen van algemeene maatregelen van inwendig bestuur worden te keer gegaan?

Art. 282. Behalve de op blad. 66 der Memorie van Toelichting vermelde wet van 31 December 1832 (*Staatsblad* n°. 67) dient ook de wet van 11 April 1827 (*Staatsblad* n°. 17) te worden ingetrokken.

Vastgesteld den 7den Mei 1883.

SERET.
 KOOL.
 VAN DER FELTZ.
 WICHERS.
 CORVER HOOFT.
 VAN DER SCHRIECK.
 RÖELL.
 A. MACKAY.
 BROUWERS.
 VAN KERKWIJK.

Bijlage n°. 3 van het Verslag.
(Ingezonden door de Regeering.)

Overzicht van de financieele lasten, die de bekrachtiging van de ingediende wetsontwerpen, zoo voor het Rijk als voor de gemeenten, ten gevolge zal hebben.

I. Opgaaf van de vermeerdering van uitgaven, die het gevolg zal zijn van de bekrachtiging van het wetsontwerp op de nationale militie.

II. Opgaaf van de uitgaven voor de schutterijen, door *het Rijk* te dragen :

a. Uitgaven voor eens.

b. Jaarlijksche uitgaven.

III. Opgaaf van de uitgaven voor de schutterijen, door *de gemeenten* te dragen :

a. Uitgaven voor eens.

b. Jaarlijksche uitgaven.

(De opgaven sub II en III vermeld, zijn samengesteld volgens *globale raming* der vermoedelijke uitgaven.)

I. Opgaaf van de vermeerdering van uitgaven, die het gevolg zal zijn van de bekrachtiging van het wetsontwerp op de nationale militie.

a. Ten gevolge van de verhooging van het militiecontingent zal de jaarlijks *voor eerste oefening* in te lijven lichte 1600 man meer tellen dan tot dusver. Deze manschappen blijven gedurende een jaar onder de wapenen.

Daarvoor moeten dus gedurende 1600×365 dagen = 584.000 dagen, de onderhoudskosten van 1 man worden betaald.

b. Het *blijvend gedeelte* der nationale militie zal, in plaats van $\frac{5 \times 10.400}{7} = \pm 7500$

man, kunnen bedragen $\frac{5 \times 12.000}{6} = 10.000$ man, of (hoogstens) ± 2500 man

meer dan onder de tegenwoordige militiewet. Deze manschappen worden gedurende hoogstens 5 maanden na het verstrijken van het eerste oefeningsjaar onder de wapenen gehouden.

Daarvoor moeten dus gedurende 2500×150 dagen = 375.000 dagen, de onderhoudskosten van 1 man worden betaald.

c. Indien gerekend wordt dat de sterkte eener lichte, welke in het derde of vierde dienstjaar voor herhalingsoefeningen onder de wapenen wordt geroepen, ongeveer 1400 man meer zal bedragen dan onder de bestaande wet, moeten daarvoor gedurende één maand, alzoo gedurende 1400×30 dagen = 42.000 dagen, de onderhoudskosten van 1 man worden betaald.

De vermeerdering van uitgaven zal dus in het geheel beloopen het bedrag der onderhoudskosten van 1 man gedurende :

a	584.000 dagen ;
b	375.000 »
c	42.000 »

Totaal. 1.001.000 dagen.

De onderhoudskosten *per dag* van den milicien kunnen gemiddeld gesteld worden op 60 cents.

Het bedrag der hoogere uitgaven zal dus zijn: $1.001.000 \times f 0.60 = f 600.600$.

Omtrent dit cijfer dient evenwel opgemerkt te worden, dat het als *het maximum* der kostenvermeerdering kan worden beschouwd, aangezien het onder de wapenen houden van het $\frac{1}{6}$ der geheele sterkte van de nationale militia *facultatief* gesteld is, zoodat de daaruit voortvloeiende uitgaven geenszins elk jaar *moeten* worden gedaan.

II. Opgaaf van de uitgaven voor de schutterijen door het Rijk te dragen.

a. *Uitgaven voor eens.*

Aankoop van: 51.000 geweren, klein kaliber ad $f 37$, $f 1.887.000$; 60.000 patroontasschen met riem enz., ad $f 1,70$, $f 102.000$; 95.000 koppels met bajonetscheeden, ad $f 1,65$, $f 156.750$; 15.000 sabels met scheede en drager, ad $f 5$, $f 75.000$; 110.000 randsels compleet, ad $f 7$, $f 770.000$; 600 trommen, ad $f 13$, $f 7.800$; 600 signaalhoorns, ad $f 10$, $f 6.000$; voor voorraad: 20.000 kapotjassen, ad $f 13$, $f 260.000$; 30.000 pantalone, ad $f 6,25$, $f 187.500$; 20.000 wapenrokken, ad $f 11$, $f 220.000$; 10.000 halsdassen, ad $f 0,35$, $f 3.500$; 10.000 chacots, compleet, ad $f 3,30$, $f 33.000$; 40.000 paren schoenen, ad $f 5$, 200.000 ; 100.000 paren sokken, ad $f 0,65$, $f 65.000$; 50.000 paren wollen handschoenen, ad $f 0,50$, $f 25.000$; aanleg van 160 schietbanen met aankoop van grond $f 808.000$; tegemoetkomingen aan gemeenten bij eerste oprichting der schutterijen $f 300.000$; diverse uitgaven $f 193.450$; totaal der uitgaven voor eens $f 5.300.000$.

Deze ramingen zijn over het geheel ruim genomen; de uitgaven te verdeelen over hoogstens 5 jaren.

NB. Er is nog een groote voorraad laken voorhanden.

b. *Jaarlijksche uitgaven.*

Vergoeding aan de gemeenten voor 104.000 schutters, ad $f 5$, $f 520.000$; vergoeding aan officieren en onderofficieren der schutterij die tijdelijk dienst doen bij het leger $f 100.000$; jaarlijksche toelagen aan commandanten $f 64.000$; verstrekking van munitien; infanterie-patronen $f 280.000$; verstrekking van munitien; flaubert-patronen $f 50.000$; Inspectien over, en onderhoud van wapenen, ledergoed, trommen en signaalhoorns $f 75.000$; jaarlijksche premien voor scherp-schutters en richters $f 40.000$; prijzen en premien bij schietoefeningen $f 25.000$; kosten vallende op het tijdelijk indeelen van officieren, onderofficieren en korporals-instructeurs van het leger bij de schutterijen $f 150.000$; tegemoetkomingen voor reis- en verblijfkosten: aan officieren van gezondheid bij keuringen $f 5.000$; aan personeel, dat zich tot het zitting nemen in de schuttersraden moet verplaatsen $f 2.000$; bezoldiging van de auditeurs, secretarissen en boden van de schuttersraden $f 80.000$; kosten van rechtsgedingen $f 3.000$; diverse uitgaven $f 106.000$; totaal der *jaarlijksche* uitgaven $f 1.500.000$.

De ramingen zijn ruim gesteld en zullen in de eerste jaren op verre na niet bereikt worden.

III. Opgaaf van de uitgaven voor de schutterijen door de gemeenten te dragen.

a. *Uitgaven voor eens.*

Aankoop van meubels voor de verschillende lokalen en van benodigdheden tot het keuren der schutterplichtigen $f 30.000$; oprichting der schutterijen. Verschillende kosten, voor zoover zij niet door het Rijk gedragen worden $f 300.000$.

Verder nog voor lokalen en terreinen als: lokaal voor het bewaren der wapenen, lokaal voor het bewaren der kleeding, lokaal voor theoretische oefeningen, lokaal voor de zittingen van den schuttersraad, lokaal tot het houden der zittingen.

gen van de commissiën, lokaal voor het in arrest houden der schutters. Exercitie-terrein, *memorie*.

Sommige dezer lokalen kunnen voor onderscheidene doeleinden gebruikt worden, en zijn in de meeste gemeenten bereids beschikbaar.

Exercitie-terreinen zijn in onderscheidene gemeenten aanwezig of zonder kosten aan te wijzen.

Totaal der uitgaven voor eens *f* 330.000.

b. *Jaarlijksche uitgaven.*

Reis- en verblijfkosten voor de officieren die zich tot het bijwonen van de zittingen der commissiën buiten hunne gemeenten moeten begeven *f* 3.000; voeding en nachtligging der gestraften *f* 10.000; kosten voor het geneeskundig onderzoek in andere gemeenten dan waar de schutterplichtigen zijn ingeschreven *f* 4.000; presentie- en vacatiegelden, reis- en verblijfkosten voor de burgerlijke geneeskundigen *f* 50.000; traktementen en toelagen voor officieren, onderofficieren-instructeurs enz. *f* 576.000; vervoer voor de inlevering van wapenen en verdere voorwerpen *f* 10.000; kosten van kleeding voor onvermogene schutters *f* 189.000; prijzen en premiën voor de schietoefeningen *f* 25.000; onderhoud der schietbanen *f* 20.000; verschillende uitgaven *f* 13.000; totaal der *jaarlijksche* uitgaven *f* 900.000; gaat af: bijdrage van het Rijk voor vergoeding aan de gemeenten: 104.000 schutters, ad *f* 5, *f* 520.000; blijft voor rekening der gemeenten *f* 380.000.

Tegenwoordig betalen 90 gemeenten voor onderhoud van 26.000 schutters, ongeveer *f* 210.000, verschil, meer *f* 170.000.

STAATSBEGROOTING VOOR HET DIENSTJAAR 1884.

VIIIste HOOFDSTUK.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILLEM III, enz.

Allen, die dezen zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, volgens de artikelen 119 en 120 der Grondwet, de algemeene begrooting jaarlijks moet worden vastgesteld;

Zoo is het, dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. Het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1884, betreffende het *Departement van Oorlog*, wordt vastgesteld als volgt:

Iste AFDEELING.

Kosten van het Departement.

Art. 1. Traktement van den minister *f* 12.000.

Art. 2. Traktementen van den secretaris-generaal en van de verdere ambtenaren, alsmede toelagen, door officieren, onderofficieren en mindere militairen genomen ter zake hunner plaatsing of detachering bij het Departement *f* 118.500.

Art. 3. Bureel- en lokaalbehoefden, drukwerk en kleine uitgaven bij het Departement *f* 14.000.

Totaal *f* 144.500.

IIde AFDEELING.

Traktementen, bureelkosten, toelagen en fouragegelden voor paarden, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpauzen en voor verhuiskosten bij verplaatsing van den grooten staf, de bevelhebbers in de militaire afdeelingen, de inspectie van het militair onderwijs, den generalen staf, de intendance en de provinciale en plaatselijke staven.

Art. 4. Grootte staf, bevelhebbers in de militaire afdeelingen en inspectie van het militair onderwijs *f* 80.265.

Art. 5. Generale staf *f* 82.915.

Art. 6. Intendance *f* 60.475.

Art. 7. Provinciale en plaatselijke staven *f* 86.011.

Totaal *f* 309.660.

IIIde AFDEELING.

Traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van de staven der verschillende wapens en van de officieren der wapenkorpsen, daaronder begrepen de paardenartsen bij die korpsen, alsmede fou-ragegeelden en bureelkosten van de bovengenoemde staven, en daggelden aan militaire wachters.

Art. 8. Infanterie f 1.542.956.

Art. 9. Cavalerie f 285.992.

Art. 10. Artillerie f 805.955.

Art. 11. Genie f 274.485.

Art. 12. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd f 16.000.

Totaal f 2.925.388.

IVde AFDEELING.

Soldijen en verdere kosten der verschillende wapenkorpsen, met uitzondering van de kosten, voor de officieren dier korpsen, in de IIIde afdeeling vermeld, maar met inbegrip van de kosten der instructeurs bij de schutterijen en vereenigingen tot vrijwillige oefening in den wapenhandel, van gratificatiën te verleen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, van begrafenis-kosten van militairen en van schadeloosstelling voor schutterlijke diensten, bij gemis van garnizoenen.

Art. 13. Infanterie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 4.145.045.

Art. 14. Cavalerie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 1.526.084.

Art. 15. Artillerie, hieronder begrepen de onderofficieren en soldaten van andere wapens, tijdelijk daarbij in betaling f 2.323.186.

Art. 16. Genie f 238.165.

Art. 17. Kosten, vallende op het kampeeren van troepen, op het houden van veldoefeningen op groote schaal, daaronder begrepen kadermanoeuvres, op het houden van oefeningen in den strategischen velddienst, op het voor oefening bezetten van forten en versterkte plaatsen, — daaronder begrepen geldelijke tegemoetkoming aan officieren van de schutterij, die aan het kampeeren en de oefeningen in deze bedoeld deelnemen, — op den postduivendienst en op het nemen van proeven met verduurzaamde levensmiddelen f 78.000.

Art. 18. Remonte f 358.720.

Totaal f 8.669.150.

Vde AFDEELING.

Geneeskundige dienst.

Art. 19. Traktementen, bureelbehoeften, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren van gezondheid en de militaire apothekers, met uitzondering van die bij de Koninklijke Militaire Academie ingedeeld;

traktementen en daggelden van de ambtenaren en geëmployeerden bij het bureel van den inspecteur van den geneeskundigen dienst en bij 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

traktementen, toelagen en schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van de officieren-administrateurs, mitsgaders traktementen, toelagen en daggelden van de administrateurs (adjudaanten-onderofficieren) en verdere geëmployeerden bij de militaire hospitalen, alsmede gratificatiën te verleen aan de met lichaamsgebreken ontslagen wordende hospitaal-geëmployeerden;

toelagen, premiën en verdere kosten van opleiding der militaire studenten voor den geneeskundigen dienst, aangenomen vóór het in werking treden der wet van 2 Augustus van 1880 (*Staatsblad* n°. 145);

premiën en tegemoetkomingen voor de studenten voor den militairen geneeskundigen dienst, die aan de Universiteiten hier te lande opgeleid worden;

bijdragen voor de opleiding van leerlingen voor den militairen veterinairen dienst aan 's Rijks veeartsenijschool; en

traktementen der reserve-officieren van gezondheid *f* 595.990.

Art. 20. Kosten, vallende op het verplegen van zieken, daaronder begrepen alle zoodanige personen, als op machtiging van het Departement van Oorlog in de ziekeninrichtingen worden opgenomen alsmede begrafeniskosten van de in de ziekeninrichtingen overleden personen *f* 219.950.

Art. 21. Vergoeding aan burgergeneesheeren voor geneeskundige behandeling, en aan burgerapothekers, bij ontstentenis van militaire apothekers *f* 18.000.

Art. 22. Kosten, vallende op het aanschaffen van geneesmiddelen, chirurgicale, pharmaceutische en andere behoeften, waaronder de uitgaven voor 's Rijks magazijn van geneesmiddelen;

kosten wegens aankoop en onderhoud van ligging, kleeding, meubelen, stellingen en rakken en onderhoud der wandelplaatsen voor de zieken, voor den dienst der militaire ziekeninrichtingen;

advertentiekosten betreffende den geneeskundigen dienst in het algemeen *f* 138.000.

Totaal *f* 971.940.

Vide AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Art. 23. Toelagen voor officieren, traktementen en remuneratiën voor burgerleeraren, kosten voor het gebruik van een laboratorium en verdere kosten van de krijgsschool en van den daaraan verbonden intendance-cursus, na aftrek van het aandeel in die kosten, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald *f* 9.400.

Art. 24. Traktementen, toelagen, soldijen, schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstpaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten der Koninklijke Militaire Academie, na aftrek van het aandeel in die kosten, dat uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt betaald *f* 205.200.

Art. 25. Traktementen, toelagen, soldijen, schadeloosstelling voor uniformverandering en voor verhuiskosten bij verplaatsing, mitsgaders verdere kosten van de pupillenschool *f* 69.448.

Totaal *f* 284.048.

VIIde AFDEELING.

Artillerie-inrichtingen, materieel der artillerie, draagbare wapenen en pyrotechnie, alsmede practische oefeningen en proeven bij het wapen der artillerie.

Art. 26. Jaarwedden van beambten, daggelden en soldijen voor burger- en militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren, conducteurs en boekhouders, mitsgaders tegemoetkomingen bij de artillerie, stapelen constructiemagazijnen *f* 252.175.

Art. 27. Jaarwedden van beambten, daggelden en soldijen voor burger- en militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en boekhouders, mitsgaders tegemoetkomingen bij de inspectie der draagbare wapenen te *Delft*, *Gorinchem*, *Dordrecht* of andere plaatsen *f* 89.983.

Art. 28. Jaarwedden van beambten, daggelden en soldijen voor burger- en militaire werklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren,

mitsgaders tegemoetkomingen bij de pyrotechnische school en de inspectie der buskruitfabricage f 69.700.

Art. 29. Jaarwedden van beambten, daggelden voor burgerwerklieden, verdiend loon voor werk op stuk, toelagen voor officieren en conducteurs, mitsgaders tegemoetkomingen bij 's Rijks gieterij van bronzen geschut f 33.250.

Art. 30. Aanschaffing, herstelling, onderhoud en verwerken van het materieel der artillerie, der draagbare wapenen, der torpedo's of watermijnen en der pyrotechnische voorwerpen, met alles wat daarop, alsmede op het beheer van een en ander, betrekking heeft, benevens toelagen aan de magazijnmeesters der artillerie, die belast zijn met de waarneming van de functiën van officier voor het materieel der artillerie f 428.170.

Art. 31. Aanschaffing of aanmaak van patroonhulzen tot draagbare vuurwapenen, met inbegrip van de daartoe benodigde werktuigen en hetgeen daarbij verder behoort f 45.000.

Art. 32. Practische oefeningen en proeven der artillerie, met alles wat daartoe behoort f 27.000.

Totaal f 945.278.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der genie en kazerneering met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren.

Art. 33. Onderhouden, herstellen, veranderen en verbeteren van vestingwerken, oefeningsterreinen, kazerne- en andere gebouwen, loodsen, exercitievelden, zwem-inrichtingen, dijken, kaden, wegen, grachten, bruggen, beplantingen, met hetgeen gerekend wordt daartoe te behooren;

kleine herstellingen en leveringen;

werkzaamheden betreffende het bouwen en planten binnen verboden kringen van vestingwerken;

werkgeldten voor militairen, gebezigd tot den arbeid aan fortificatiën en tot anderen arbeid voor de genie;

aanschaffing en onderhoud van gereedschappen en materieel voor de genietroepen; grensbepalingen;

aanbestedingskosten;

kosten en ongelden betrekkelijk het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;

afkoop van rechten;

verleenen van subsidiën voor uitvoering van werken;

koopen van perceelen;

opzichtkosten, grondboringen, slaan van proefpalen, metingen, waterpassingen en peilingen;

aanschaffing, onderhoud en schoonhouden van geniegoederen en telegraafmaterieel in vestingen en forten;

herstellingen en vernieuwingen van meubelen en andere benodigdheden in de gebouwen tot huisvesting van troepen bestemd;

een en ander *in het 1ste genie-commandement* f 92.460.

Art. 34. Als voren *in het 2de genie-commandement* f 135.900.

Art. 35. Als voren *in het 3de genie-commandement* f 148.680.

Art. 36. Als voren *in het 4de genie-commandement* f 119.230.

Art. 37. Huur van gebouwen, daaronder begrepen de huur van kazerne- en andere gebouwen of gedeelten van gebouwen, tot huisvesting van militairen en hunne huisgezinnen (het wapen der maréchaussé daaronder niet begrepen);

huur van oefeningsterreinen en loodsen f 137.000.

Art. 38. Herstellen van schaden, ontstaan door storm en water f 15.000.

Art. 39. Aankoop, herstellen of verbeteren (op rekening of in daggeld) van kaarten, plans, memoriën, boekwerken, tijdschriften, reglementen, meet- en waterpas- en andere instrumenten en teekenbehoefden f 2000.

Art. 40. Practische oefeningen der genietroepen met de daarvoor noodige voorwerpen *f* 9.000.

Art. 41. Aanleg van beplantingen op verdedigingswerken *f* 9.500.

Art. 42. Aanschaffing van materieel voor den telegraafdienst te velde *f* 12.000.
Totaal *f* 680.770.

IXde AFDEELING.

Kosten der Rijks centraalmagazijnen van kleeding, uitrusting, hospitaalgoederen en kampements-effecten en der garnizoensmagazijnen van kleeding en uitrusting, benevens van vernieuwing en wijziging van ledergoed en paardentuig en van vernieuwing en onderhoud van nachtleger.

Art. 43. Traktementen, toelagen, bureelkosten, schadeloosstelling voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren, daggelden aan mindere bedienden en arbeidsloonen *f* 137.000.

Art. 44. Magazijnsonkosten, vernieuwing en onderhoud van kampements-effecten en voorwerpen van velduitrusting; aanschaffing van ledergoed voor de schutterijen *f* 37.500.

Art. 45. Kosten voor het aankopen, vernieuwen en wijzigen van voorwerpen van ledergoed en paardentuig, met uitzondering van het paardentuig bij de artillerie in gebruik *f* 34.000.

Art. 46. Aankoop, vernieuwing, herstelling, onderhoud en wasschen van slaapfurnituren, aankoop en snijden van ligstroom, aanschaffing van stellingen en rakken, schrijfbehoeften en verdere kosten voor de nachtlegermagazijnen, toelagen en schadeloosstelling voor huishuur aan de administrateurs, daggelden en toelagen aan geëmployeerden bij die magazijnen *f* 138.000.

Totaal *f* 346.500.

Xde AFDEELING.

Militaire verkenningen en Topographische inrichting.

Art. 47. Kosten van verkenningen, het maken van plans, met de kosten uit een en ander voortvloeiende, ten behoeve van de kaarten, op de Topographische inrichting te vervaardigen;

kosten van de Topographische inrichting, aan: traktementen der ambtenaren, toelagen der officieren, daggelden en remuneratiën der geëmployeerden en andere kosten dezer inrichting, na aftrek:

1°. van hetgeen uit het Iste hoofdstuk der begrooting van *Nederlandsch-Indië* wordt gekweten voor het vervaardigen, in kleurendruk, van de door de topographische opneming van *Java* verkregen overzichtskaarten der onderscheidene residentien, en

2°. van bijdragen van andere Departementen *f* 39.750.

XIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Art. 48. Toelagen, bureel- en verdere kosten ten behoeve der permanente militaire spoorwegcommissie *f* 3000.

Art. 49. Reiskosten, verblijfkosten en vacatiën, met inbegrip der restitutiën van ten dienste van het Rijk gedane uitschotten *f* 50.000.

Art. 50. Scheeps- en wagenvrachten, weg-, tol-, brug- en veergelden, daaronder begrepen bruggelden voor militairen buiten dienst, hunne huisgezinnen en dienstvaarden, verschuldigd voor het overgaan der brug over de rivier *de Donge* in de gemeente *Geertruidenberg* *f* 85.000.

Art. 51. Transportkosten, voeding, huisvesting en daggelden van in te lijven manschappen der nationale militia en opgeroepen verlofgangers, voor zooverre een en ander door de zorg van de gemeentebesturen in voorschot wordt betaald *f* 8.000.

Totaal *f* 146.000.

XIIde AFDEELING.

Verskillende uitgaven.

Art. 52. Kosten tot verzekering en uitoefening van den eeredienst bij de militairen, daaronder begrepen tegemoetkoming aan predikanten, geestelijken en onderwijzers *f* 10.000.

Art. 53. Kosten van onderscheidingsteekenen voor officersdienst, van medailles voor diensten van onderscheiden aard, van de daaraan verbonden gratificatiën en van eeretekenen, ingesteld bij Koninklijk besluit van den 10den Mei 1865 (*Staatsblad* n°. 32) en bij Koninklijk besluit van den 8sten September 1877 (*Staatsblad* n°. 179) *f* 2.500.

Art. 54. Drukwerk van onderscheiden aard, ten dienste van het leger, mitsgaders het drukken, aanschaffen en inbinden van militaire reglementen en boekwerken *f* 9000.

Art. 55. Lokaal- en schrijfbehoeften, vuur, licht en andere benoedigdheden voor te houden examina voor officersrangen, alsmede voor bijeenkomsten van raden van onderzoek *f* 100.

Art. 56. Verlichting en verwarming van de militaire wachten, schrijfbehoeften voor de commandanten en benoedigdheden voor het schoonhouden van de lokalen dier wachten;

alsmede verlichting van kazernen *f* 35.000.

Art. 57. Subsidie aan het hoofdcomité der Nederlandsche vereeniging tot het verleen van hulp aan zieke en gewonde krijgslieden in tijd van oorlog en toelage aan den secretaris van dat hoofdcomité *f* 1000.

Art. 58. Defroyement van den amanuensis bij de directie der weduwen- en weezenkas voor de officieren van de landmacht *f* 1200.

Art. 59. Subsidie aan het fonds tot ondersteuning der weduwen en weezen van vrijwillig dienende militairen beneden den rang van officier *f* 2000.

Art. 60. Gratificatiën *f* 11.500.

Art. 61. Kleine tegemoetkomingen en reisgelden aan gewezen militairen en weduwen en kinderen van militairen *f* 900.

Art. 62. Subsidie aan het invalidenhuis te *Leiden* *f* 5000.

Art. 63. Kosten wegens het onderhouden van veteranen en militaire huisgezinnen, in de aan het Rijk toebehoorende gestichten te *Ommerschans* en te *Veenhuizen* verblijf houdende of tot de sterkte daarvan behoorende *f* 9300.

Art. 64. Kosten, vallende op telegraphische correspondentie *f* 100.

Art. 65. Kosten van exploiten en processen *f* 1000.

Art. 66. Teruggave van uitschotten voor schrijf- en teekenbehoeften, gedaan door aangewezen commandanten van stellingen, van groepen en van forten, alsmede door officieren, belast met het opmaken van memorien, betreffende de proviandeering van forten en versterkte plaatsen *f* 300.

Totaal *f* 88.900.

XIIIde AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, gagementen, onderstanden, lijfrenten en wachtgelden.

Art. 67. Nonactiviteits-traktementen *f* 45.000.

Art. 68. Pensioenen, gagementen en onderstanden *f* 1.625.000.

Art. 69. Verhooging van pensioenen, vóór het in werking treden der wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) verleend, aan militairen der landmacht, beneden den rang van officier *f* 70.000.

Art. 70. Tijdelijke pensioenen en onderstanden, volgens de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129), laatstelijk gewijzigd bij die van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) *f* 35.000.

Art. 71. Pensioenen aan mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden, op daggeld werkzaam bij inrichtingen van 's Rijks landmacht (wet van 24 Juni 1854, *Staatsblad* n°. 92) f 10.000.

Art. 72. Lijffrente, toegekend aan den Pruisischen generaal graaf *Bulow von Dennewitz* en diens mannelijke afstammelingen in de rechte linie (besluit van den Souvereinen Vorst van den 6den Febrnari 1814, n°. 3, en Koninklijk besluit van den 8sten Juli 1815, n°. 4) f 5250.

Art. 73. Wachtgeld en f 750.

Totaal f 1.791.000.

XIVde AFDEELING.

Onvoorziene uitgaven.

Art. 74. Onvoorziene uitgaven f 53.453.

XVde AFDEELING.

Wapen der Maréchaussée.

Art. 75. Traktementen, toelagen, mitsgaders schadeloosstelling voor uniformverandering, voor het aanschaffen van dienstvaarden en voor verhuiskosten bij verplaatsing van officieren van het wapen der maréchaussée f 24.600.

Art. 76. Soldijen, huisvesting en verdere kosten van het wapen der maréchaussée, met uitzondering van de kosten voor de officieren van het wapen, in het voorgaand artikel vermeld, maar met inbegrip van gratificatiën, te verleen aan met lichaamsgebreken ontslagen wordende onderofficieren en manschappen, en van begrafenis-kosten van militairen van het wapen f 267.307.

Totaal f 291.907.

XVIdE AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. *Materieel der Artillerie.*

Art. 77. Kosten, vallende op de aanschaffing van materieel voor den torpedo-dienst f 7500.

Art. 78. Kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing en de beproeving van kanonnen en getrokken mortieren voor vestinggeschut en daarbij behoorende affuiten, beddingen, projectielen, buskruit, ontstekingsmiddelen, kardoeszakken, benevens laad- en bedieningsgereedschappen f 340.000.

Art. 79. Kosten, vallende op de aanschaffing van kanonnen van 24 cM., op de beproeving, het vervoer en de opstelling van kanonnen en affuiten van 24 en 15 cM., zoomede op de aanschaffing en beproeving van bij de kanonnen van 30,5, 24 en 15 cM. behoorende projectielen, buskruit, kardoeszakken, ontstekingsmiddelen, werktuigen en gereedschappen tot bediening en tot aanvoer van munitieën, alsmede verder toebehooren f 490.000.

B. *Materieel voor den geneeskundigen dienst.*

Art. 80. Kosten, vallende op den aanmaak, de aanschaffing of wijziging van chirurgicale instrumenten, pharmaceutischen ustensiliën, groote en kleine suppletiekisten met heilkundige ustensiliën, raderbrancards, handbrancards, veldhospitaaltenten met toebehooren en uitrusting, verbandmiddelen, verbandtasschen voor hospitaalsoldaten, tasschen met inhoud voor paardenartsen en diverse huishoudelijke behoeften, alles benoodigd voor de uitrusting van de ambulances en veldhospitaalen f 10.000.

C. *Dienst der Genie.*

Art. 81. Toelage en daggelden voor tijdelijke opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, bureel- en lokaalbehoefte; een en ander ook voor die nog in uitvoering zijnde werken, waarvoor bij vorige begrotingen van het Departement van Oorlog bij *Buitengewone uitgaven, dienst der genie*, geld is toegestaan f 24 000.

Art. 82. Verbetering van Rijksgebouwen en werken en van gebouwen door de gemeenten tot militair gebruik aan het Rijk afgestaan, die zich in de garnizoenen en op de legerplaatsen bevinden, bestemd tot kazernen, stallen, loodsen, magazijnen, hospitalen en bakkerijen;

opbouw van daartoe bestemde nieuwe gebouwen;
aankoop van perceelen;
afkoop van rechten;
verleenen van subsidiën voor het maken en aankopen van die gebouwen en daartoe noodige gronden;

kosten en ongelden bij het sluiten van koop- en andere overeenkomsten;
aanbestedingskosten;

een en ander voor de navermelde werken in het 1ste genie-commandement;

a. voor den bestaanden toestand:

bouwen van een brugwachterswoning bij de Amsterdamsche poort, te *Muiden*;

bouwen van een fortwachterswoning bij het fort *Uitermeer*;

bouwen van een magazijn voor kleeding, wapenen en nachtleger, te *Utrecht*, en uitbreiden en volgens het tonnenstelsel inrichten van privaten en maken van waschrichtingen, in het hospitaal te *Utrecht*;

f 80.500.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

bouwen van een kazerne voor een regiment vestingartillerie op Rijksgrond, te *Utrecht* (eerste termijn);

bouwen van een geweermakerswerkplaats met woning, op het kazerneerings-terrein *Damlust*, te *Utrecht*, en

bouwen van een stal op het terrein *Damlust*, te *Utrecht*;

f 214.300.

Totaal f 298.800.

Art. 83. Als voren in het 2de genie-commandement:

a. voor den bestaanden toestand:

maken van een gebouw voor besmettelijke ziekten bij het hospitaal te *Helder*;

bouwen van een stal te *Helder*;

bouwen van een magazijn voor ambulance-materieel te *Amsterdam*;

aankoop van grond tot vergrooing van het exercitie-terrein der cavalerie te *Haarlem* en inrichten van dat terrein;

wijzigen van keukens in de groote kazerne te *Haarlem*;

aanbrengen van drinkwaterleidingen en brandkranen in kazernegebouwen te *Leiden*;

bouwen van privaten bij de Oranje- en Frederikskazernen te 's *Gravenhage*;

maken van een heetwateroven in de garnizoensbakkerij te 's *Gravenhage* en stellen van een kneedmachine voor beschuit, *aldaar*;

verbeteren der afwatering van de vlakte van *Waulsdorp* en van het *Alexandersveld* te 's *Gravenhage*;

bouwen van een gemetseld wachthuis aan het strand te *Scheveningen*, en

bouwen van een conducteurswoning op aan te koopen terrein, nabij het kruithuis te *Delft*;

f 73.750.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

laatste termijn van het verbeteren en uitbreiden van de kazerne aan het *Waaite*, het inrichten der hulpkazerne tot woningen voor gehuwden, magazijnen, enz., en het verbeteren van het hospitaal te *Hoorn*;

bouwen van een kazerne te *Haarlem*, voor een bataljon infanterie (eerste termijn);

verbeteren van de bestaande kazerne te *Haarlem* en verbouwen der daarbij gelegen stallen tot woningen voor gehuwden, *aldaar* (eerste termijn), en

bouwen van woningen voor gehuwde militairen, te 's *Gravenhage* (eerste termijn);

f 230.000.

Totaal f 303.750.

Art. 84. Als voren in het 3de genie-commandement:

voor den bestaanden toestand:

verbeteren van artillerieloodsen te *Dordrecht*;

bouwen van een magazijn voor ambulance-materieel, te *Dordrecht*;

maken van een nieuw privaatgebouw bij de »*Mortelkazerne*», te 't *Hertogenbosch*;

maken van een reinigingslokaal in de »*Tolbrugkazerne*», te 's *Hertogenbosch*;

middelen ter voorziening tegen hooge waterstanden aan de Koninklijke Militaire Academie, te *Breda*;

Wijzigen van keukens bij de kazerne de »*Lange Stallen*» en bij de Kloosterkazerne, te *Breda*;

verrichten van pijpwelboringen bij de Koninklijke Militaire Academie en bij kazernegebouwen, te *Breda*;

maken van regenbakken en voorzien in middelen tegen brandgevaar bij kazernegebouwen, te *Breda*, en

verbeteren van de *Oud-Heyningsche* haven bij het fort *de Ruyter*, in de positie van Willemstad:

f 138.000.

Art. 85. Als voren in het 4de genie-commandement:

a. voor den bestaanden toestand:

leveren van meubels in de bureelen en cantines, te *Oldebroek*;

maken van grintwegen en eenige voorzieningen aan gebouwen te *Oldebroek*;

verbeteren van het privaatstelsel in de kazerne te *Kampen*;

maken van een welput en regenbak met pomp, achter de kazerne te *Deventer*;

verbeteren van den ziekenstal en van den stal (Koningsstal) voor officierspaarden, te *Arnhem*;

bouwen van een portierswoning bij het hospitaal te *Venlo*, en

verbeteren van de rioleering in stallen, te *Amersfoort*:

f 27,200.

b. ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering:

bouwen van woningen voor gehuwde militairen, op Rijksground, te *Kampen*;

bouwen van een kazerne c. a. voor infanterie, op Rijksground, te *Arnhem* (tweede termijn);

bouwen van woningen voor gehuwde militairen, op Rijksground, te *Arnhem*;

uitbreiden en verbeteren van de kazerneering en stalling, te *Venlo*;

aankoop van terrein voor den bouw van kazernes, enz., voor een regiment infanterie, te *Amersfoort*, en

bouwen van een overdekte rijbaan en van een smederij met beslagloods, te *Amersfoort*:

f 385.000.

Totaal f 2.025.150.

XVIIde AFDEELING.

Voltooiing van het vestingstelsel.

Art. 86. Dekking der uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst 1884 f 1.446.600.

Totaal f 21.160.000.

een en twintig millioen een honderd zestig duizend gulden.

Art. 2. Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der artikelen 3, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 64, 65, 66, 67, 68, 70, 71 en 73 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (Staatsblad n°. 40), door overschrijving uit artikel 74 van dat hoofdstuk worden aangevuld.

Art. 3. Op Artikel 74 van het bij deze wet vastgestelde hoofdstuk worden aangewezen de tot het dienstjaar 1884 behorende uitgaven, het vermeld Depar-

tement betreffende, die haar omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van dat hoofdstuk.

Die uitgaven worden voor elke soort afzonderlijk in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog.

MEMORIE VAN TOELICHTING.

Bij het opmaken van de begrooting voor het Departement van Oorlog voor het dienstjaar 1884, heeft de ondergeteekende er in de eerste plaats naar gestreefd, de uitgaven tot de strikt noodzakelijke te beperken.

Werd hij hiertoe reeds geleid door de overtuiging, dat de financieele lasten, welke ten behoeve van het krijgswezen aan de natie moeten worden opgelegd, niet noodeloos mogen worden verzuurd, de feitelijke toestand van 's lands geldmiddelen dwong hem bepaaldelijk tot inkrimping der uitgaven en maakte bezuiniging, waar die mogelijk was, dubbel plichtmatig.

Het eindcijfer dezer begrooting bedraagt dan ook ruim 1,433,000 gulden *minder* dan dat der begrooting voor het loopende jaar. Die vermindering is hoofdzakelijk verkregen door lagere raming der buitengewone uitgaven; een maatregel die zonder groote bezwaren kon worden toegepast, aangezien de uitgaven voor aanschaffing van artillerie-materieel, voor kazernenbouw en voor de voltooiing van het vestingstelsel, gevoegelijk over iets langeren tijd kunnen worden verdeeld, terwijl niettemin, bij goedkeuring van de thans aangevraagde sommen, kan worden voortgegaan met de uitvoering van maatregelen en het treffen van voorzieningen op verschillend gebied, waarvan de noodzakelijkheid gebleken en erkend is.

Omtrent de *gewone* uitgaven merkt de ondergeteekende op, dat de verhooging ten bedrage van ongeveer 194,000 gulden welke de raming, bij vergelijking met de cijfers der begrooting voor 1883, aanwijst, voor een niet onbelangrijk gedeelte het gevolg is van het feit, dat het jaar 1884 een schrikkeljaar zal zijn. Dien-tengevolge toch moeten de kosten voor onderhoud van de troepen en paarden over een dag méér dan voor een gewoon jaar worden in rekening gebracht.

Overigens komen onder de gewone uitgaven enkele nieuwe pesten voor, welke de ondergeteekende gemend heeft aan de goedkeuring der Wetgevende Macht te moeten onderwerpen, omdat zij maatregelen betreffen in het belang van het personeel, welker bilijkheid en urgentie naar zijn meening buiten twijfel zijn: hij vertrouwt dan ook, dat de Staten-Generaal zich daarmede zullen kunnen vereenigen. Bedoelde maatregelen worden hierna, bij de toelichting der artikelen, breedvoerig besproken.

Vermits bij den tegenwoordigen stand van zaken op wetgevend terrein, op dit oogenblik geen ingrijpende voorstellen omtrent legervorming en samenstelling in behandeling zouden kunnen worden genomen, heeft de ondergeteekende zich voor het tegenwoordige moeten onthouden, maatregelen dienaangaande bij het ontwerpen der begrooting ten grondslag te leggen. In het algemeen is deze dan ook opgemaakt en ingericht overeenkomstig die voor het loopende jaar.

Iste AFDEELING.

Ad art. 2. Personeel bij het Departement. De verhooging welke op dit artikel wordt voorgesteld, spruit voort uit de volgende oorzaken:

1°. Het is wenschelijk een tijdelijk teekenaar, die sinds eenige jaren werkzaam is ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, voor goed aan 's lands dienst te verbinden door een benoeming tot adjunct-commies op een jaarlijksch traktement van *f* 1200. Thans verdient hij, ten laste der vesting, *f* 3 daags, alzo ongeveer *f* 1100 's jaars, zoodat, hoewel dit begrootingsartikel met *f* 1200 verhoogd wordt wegens zijn voorgenomen benoeming, in werkelijkheid slechts een vermeerdering van uitgaven ad *f* 100 voorgedragen wordt.

2°. De aanstelling van een bij het Departement gedetacheerden sergeant tot eerste klerk op een jaarlijksch traktement van *f* 800 is mede wenschelijk, en wel uit een oogpunt van billijkheid jegens den betrokken persoon, die, ware hij bij zijn korps gebleven, reeds sinds lang tot sergeant-majoor en wellicht reeds tot adjudant-onderofficier bevorderd zou zijn. Ook hier geldt wat sub 1°. gezegd werd ten aanzien van het feitelijk slechts zeer weinig verhoogden der uitgaven door de voorgedragen benoeming. De bedoelde onderofficier toch geniet aan soldij, brood en toelage nagenoeg hetzelfde wat hij thans als vast traktement zal ontvangen.

3°. De som uitgetrokken voor detacheringen is te gering om in de mogelijke behoeften te voorzien.

4°. Wegens een voorgenomen bevordering van een eerste klerk tot adjunct-commies, overeenkomstig de formatie, wordt een bedrag van *f* 300 tot verhooging zijner jaarwedde vereischt.

5°. Voor verhooging van traktement van adjunct-commiezen, klerken en boden wordt een bedrag van *f* 2050 onder de geraamde uitgaven ad art. 2 opgenomen.

IIdE EN IIIde AFDEELING.

De verschillen tusschen de toegestane sommen voor 1883 en de raming voor 1884 ontstaan hoofdzakelijk door:

1°. De verandering in de verhouding tusschen de aantallen der eerste en der tweede luitenants bij de wapenkorpsen.

Volgens de bestaande organisatiën is de verhouding van het aantal der eerste tot dat der tweede luitenants als 3:2. Bij deze verhouding kunnen bij wapens en dienstvakken, waar — gelijk bijv. bij de infanterie en cavalerie — de officieren in gewone omstandigheden eerst na 18 jaren dienst voor den kapiteinsrang in aanmerking komen, de tweede luitenants eerst na 6 à 7 jaren dienst als zoodanig tot bevordering aan de beurt komen. Eenige verbetering dezer vooruitzichten is, zoowel in het belang van den dienst als van de officieren zelven, wenschelijk. Wordt de verhouding die van 2:1, zooals meest raadzaam schijnt — dat is wordt het getal eerste luitenants tweemaal zoo groot als dat der tweede luitenants, — dan zullen deze laatsten, in den regel, minstens een jaar vroeger dan thans kunnen worden bevorderd. Tegenover dit voordeel nu, staat slechts een geringe vermeerdering van uitgaven; want de geheele verhooging kan voor de onderscheidene wapens en dienstvakken te zamen in geen geval meer dan *f* 15.000 bedragen.

Hierbij moet ook nog het navolgende worden in aanmerking genomen:

De dienst door eerste en door tweede luitenants te verrichten, is dezelfde. Die omstandigheid heeft vergund, bij den geneeskundigen dienst den rang van tweeden luitenant officier van gezondheid en apotheker 3de klasse af te schaffen. Deze maatregel, hoe nuttig ook in andere opzichten, heeft nochtans een anomalie ten gevolge gehad, welke tot moeilijkheden kan leiden.

Thans immers is een oud tweede luitenant, volgens art. 1 van het reglement van krijgsticht, de ondergeschikte van een pas gisteren benoemd officier van gezondheid of apotheker. Hetgeen ten aanzien van den geneeskundigen dienst heeft

plaats gehad, schijnt dus een eerste schrede te zijn, die allengskens tot het doen vervallen van den rang van tweede luitenant zal behooren te leiden. Er zijn nog andere redenen, die deze afschaffing wenschelijk maken. In weerwil der jongste traktementsverhoogeningen zijn de officieren van den laagsten rang nog altijd zeer schraal bezoldigd. Nieuwe traktementsverhooging voor hen alleen zou onraadzaam zijn, dewijl de verhoudingen tusschen de traktementen der verschillende rangen daardoor, nog meer dan nu reeds het geval is, zouden worden verstoord; en algemeene traktementsverhoogeningen meent de ondergeteekende dit jaar niet te mogen voorstellen.

Door een vermeerdering van het aantal eerste luitenants zal dus èn aan billijke grieven èn aan de genoemde anomalie voor een gedeelte worden te gemoet gekomen.

2°. Veranderingen in de getallen der kapiteins en luitenants, die — volgens het stelsel, goedgekeurd bij de begrooting voor 1881 — verhooging van traktement bekomen wegens een zeker getal dienstjaren, en

3°. De meerdere kosten van fourages ten gevolge van het schrikkeljaar.

De navolgende opgave toont die verschillen gedetailleerd aan.

	Verhouding eerste en tweede luitenants.	Dienstjaren.		Schrikkeljaar meer.
		Meer.	Minder.	
Groote staf enz.....	»	»	f 700	f 25
Generale staf.....	»	»	»	33
Plaatselijke staf.....	»	f 400	»	2
Staf der infanterie.....	»	»	»	11
Regiment grenadiers en jagers. . .	»	»	400	»
Regimenten infanterie.....	f 9000	5,300	»	»
Instructie-bataillon.....	»	200	»	»
Hospitaalsoldaten.....	»	»	200	»
Staf der cavalerie.....	»	»	200	3
Regimenten huzaren enz.....	1,200	»	1,200	»
Staf der artillerie.....	»	800	»	4
Commando bereden artillerie.....	»	»	»	3
Regimenten veldartillerie.....	1,600	900	»	»
Rijdende artillerie.....	»	200	»	»
Commando vestingartillerie.....	»	»	»	1
Regimenten vestingartillerie.....	2,400	800	»	»
Instructie-compagnie.....	»	400	»	»
Staf der genie.....	800	200	»	»
	f 15,000	f 8,900	f 2,700	f 82
		Meer f 6,200		

De oorzaken der verschillen worden voorts hierna nader aangewezen, voor elk onderdeel afzonderlijk. Evenals in vorige jaren, worden ook thans de aflopende betalingen buiten beschouwing gelaten.

IIde AFDEELING.

Ad. art. 4. Groote staf enz.

Toegestaan voor 1883, f 80.940, geraamd voor 1884 f 80.265. Voor 1884 minder f 675.

Meer: schrikkeljaar *f* 25. Minder: dienstjaren *f* 700. Minder als boven *f* 675.

Ad art. 5. Generale staf.

Toegestaan voor 1883 *f* 83.682. Geraamd voor 1884 *f* 82.915. Voor 1884 minder *f* 767.

Meer: schrikkeljaar *f* 33. Minder: voor 1 luitenant-kolonel minder en voor een majoor meer geraamd *f* 400. Residentie-toelage voor 2 kapiteins (zie de toelichting bij art. 23 hierna) *f* 400, totaal *f* 800. Minder als boven *f* 767.

Ad art. 6. Intendance.

Toegestaan voor 1883 *f* 58.075; geraamd voor 1884 *f* 60.475; voor 1884 meer *f* 2.400.

Dit belangrijk dienstvak is tot dusverre nog niet gebracht kunnen worden op de sterkte volgens de in 1881 vastgestelde formatie. De belangen van den dienst eischen echter, dat het incompleet, zoodra daartoe gelegenheid ontstaat, worde aangevuld. Dit zal in 1884 kunnen plaats hebben.

Over 1883 werd wegens onvoltalligheid afgetrokken en thans meer geraamd *f* 2.200; residentie-toelage voor 1 kapitein in 1883 benoemd *f* 200; meer als boven *f* 2.400.

Ad art. 7. Provinciale en plaatselijke staven.

Toegestaan voor 1883 *f* 84.709; geraamd voor 1884 *f* 86.011; voor 1884 meer *f* 1.302.

Bevordering van 2 majoors, provinciale adjudanten, tot luitenant-kolonels, ad *f* 200 *f* 400; idem van 2 majoors, plaatselijke commandanten, als voren, ad *f* 400 *f* 800; dienstjaren *f* 100; schrikkeljaar *f* 2; meer als boven *f* 1.302.

Ad art. 8. Infanterie.

A. Staf. Toegestaan voor 1883 *f* 75.486; geraamd voor 1884 *f* 75.497; voor 1884 meer (schrikkeljaar) *f* 11.

B. Regiment Grenadiers en Jagers. Toegestaan voor 1883 *f* 189.494; geraamd voor 1884 *f* 189.094; voor 1884 minder (dienstjaren) *f* 400.

C. Acht regimenten infanterie. Toegestaan voor 1883 *f* 1.192.400; geraamd voor 1884 *f* 1.206.700; voor 1884 meer *f* 14.300.

Verhouding eerste en tweede luitenants *f* 9000; dienstjaren *f* 5300; meer als boven *f* 14.300.

D. Instructie-bataillon. Toegestaan voor 1883 *f* 56.550; geraamd voor 1884 *f* 56.750; voor 1884 meer (dienstjaren) 200.

E. Drie compagniën hospitaalsoldaten. Toegestaan voor 1883 *f* 4400; geraamd voor 1884 *f* 4200; voor 1884 minder (dienstjaren) *f* 200.

Ad art. 9. Cavalerie.

A. Staf. Toegestaan voor 1883 *f* 10.289; geraamd voor 1884 *f* 10.092; voor 1884 minder *f* 197.

Meer: schrikkeljaar *f* 3; minder: dienstjaren *f* 200; minder als boven *f* 197.

B. Drie regimenten huzaren enz. Toegestaan voor 1883 *f* 275.900; geraamd voor 1884 *f* 275.900; geen verschil.

Meer: verhouding eerste en tweede luitenants *f* 1200; minder: dienstjaren *f* 1200.

Ad art. 10. Artillerie.

A. Staf. Toegestaan voor 1883 *f* 159.849; geraamd voor 1884 *f* 158.753; voor 1884 minder *f* 1.096.

Meer: dienstjaren *f* 800; Toelagen voor den kapitein en den luitenant bij de gieterij van bronzen geschut. Deze zijn tot dusverre ook betaald, doch niet op de begrooting uitgetrokken, welk laatste thans, volledigheidshalve, geschiedt *f* 700; schrikkeljaar *f* 4; totaal *f* 1.504.

Minder: 2 luitenant-kolonels meer en 2 kolonels minder (zie ook hierna C en G van dit artikel) ad *f* 1100 te samen *f* 2.200; veranderingen in de rangen van de magazijnmeesters *f* 200; toelage te Amsterdam voor een subaltern officier *f* 200; totaal *f* 2.600; minder als boven *f* 1.096.

B. Commando over de bereden artillerie. Toegestaan voor 1883 *f* 12.739; geraamd voor 1884 *f* 13.242; voor 1884 meer *f* 503.

Tot dusverre was aan den commandant een Rijksgebouw voor bureel verstrekt. Met 1 Januari kan dit niet meer geschieden, waardoor de bureelkosten worden verhoogd met *f* 500; schrikkeljaar *f* 3; meer als boven *f* 503.

C. Drie regimenten veldartillerie. Toegestaan voor 1883 *f* 225.350; geraamd voor 1884 *f* 227.650; voor 1884 meer *f* 2.300.

Meer: verhouding eerste en tweede luitnants *f* 1.600; dienstjaren *f* 900; een majoor minder en een luitenant-kolonel meer (zie ook hierna bij D van dit artikel) *f* 400; totaal *f* 2.900.

Minder: een luitenant-kolonel-commandant meer en een kolonel minder (zie ook bij A en G van dit artikel) *f* 600; meer als boven *f* 2,300.

D. Korps rijdende artillerie. Toegestaan voor 1883 *f* 31.025; geraamd voor 1884 *f* 31 625; voor 1884 meer *f* 600.

De commandant van het korps is voor 1883 als majoor, thans als luitenant-kolonel uitgetrokken (zie ook hiervoren bij C van dit artikel) *f* 400; dienstjaren *f* 200; meer als boven *f* 600.

E. Korps pontonniers. Toegestaan voor 1883 *f* 20.800; geraamd voor 1884 *f* 20.400; voor 1884 minder, wijl de commandant in 1883 als luitenant-kolonel en thans als majoor is uitgetrokken (zie ook hierna bij G van dit artikel) *f* 400.

F. Commando over de vestingartillerie. Toegestaan voor 1883 *f* 16.584; geraamd voor 1884 *f* 17.085; voor 1884 meer *f* 501.

Ten aanzien van de som voor bureelkosten voor den commandant geldt hetzelfde wat hiervoren onder B van dit artikel is gezegd *f* 500; schrikkeljaar *f* 1; meer als boven *f* 501.

G. Vier regimenten vestingartillerie. Toegestaan voor 1883 *f* 299.700; geraamd voor 1884 *f* 307.300; voor 1884 meer *f* 7.600.

Meer: 3 kolonels meer en 3 luitenant-kolonels-commandant minder (zie ook hiervoren onder A en C van dit artikel) ad *f* 600 te zamen *f* 1.800; verhouding eerste en tweede luitnants *f* 2.400; dienstjaren *f* 800; minder afgetrokken voor incompleet aan officieren, wijl thans op een kleiner incompleet moet worden gerekend, dan voor 1883 is geschied *f* 3.000; totaal *f* 8.000.

Minder: een majoor meer en een luitenant-kolonel minder *f* 400; meer als boven *f* 7,600.

I. Instructie-compagnie. Toegestaan voor 1883 *f* 9.400; geraamd voor 1884 *f* 9,800; voor 1884 meer (dienstjaren) *f* 400.

Ad art. 11. Genie.

A Staf. Toegestaan voor 1883 *f* 220.285; geraamd voor 1884 *f* 221.885; voor 1884 meer *f* 1.600.

Verhouding eerste en tweede luitnants *f* 800; dienstjaren *f* 200; toelage wegens verblijf te Amsterdam voor 2 hoofdofficieren. Deze toelage is ook over 1883 te betalen, doch bij het opmaken der begrooting voor dat jaar is daarop abusievelijk niet gerekend *f* 600; meer als boven *f* 1.600.

B. Korps genietroepen. Toegestaan voor 1883 *f* 51.800; geraamd voor 1884 *f* 52.600; voor 1883 meer, wegens bevordering van den eerste luitenant voor speciale diensten tot kapitein, overeenkomstig de formatie *f* 800.

Ad. art. 12. Gratificatiën en kosten van vervoer van officieren, die bij het leger in Nederlandsch-Indië worden gedetacheerd.

Toegestaan voor 1883 *Nihil*; geraamd voor 1884 f 16.000; voor 1884 meer f 16.000.

Het is om onderscheidene redenen niet alleen wenschelijk, maar zelfs noodig, dat jaarlijks eenige officieren van het leger hier te lande bij dat in Nederlandsch-Indië, en omgekeerd, van dit laatste bij dat in Nederland gedetacheerd worden. De betrekkelijk geringe uitgave, die daartoe noodig is en die niet hooger behoef te wezen dan het thans geraamde bedrag, kan dus geacht worden van werkelijk nut te zijn.

Dat het artikel op de begrooting van het loopende jaar slechts voor »memorie» uitgetrokken werd, geschiedde om geheel andere redenen dan wegens twijfel aan het nut der zaak. Dit kan genoegzaam blijken uit de omstandigheid, dat ook in dit jaar eenige officieren op den voet van het Koninklijk besluit van 18 Augustus 1871, n°. 10 gedetacheerd werden.

IVde AFDEELING.

Wapenkorpsen (soldijen en verdere kosten).

Ad artt. 13, 14, 15 en 16. De oorzaken, welke verschillen tusschen het toegestane voor 1883 en het geraamde voor 1884, ten behoeve van de korpsen dezer afdeeling doen ontstaan, zijn de navolgende:

1°. In den laatsten tijd is bij sommige korpsen het getal vrijwilligers toenomen, — bij de cavalerie is dit op het oogenblik reeds op het organiek vastgestelde getal. Die toeneming maakt hoogere raming onvermijdelijk.

2°. Bij het wapen der infanterie doet zich — wat het kader onderofficieren en korporaals betreft — hetzelfde voor; het incompleet vermindert. Dit — overigens verblijdend — verschijnsel doet evenwel de uitgaven klimmen, zoodat het cijfer, dat wegens incompleet van de raming kon worden afgetrokken, lager is moeten worden gesteld dan in vroegere jaren. Bij de artillerie daarentegen is dat cijfer iets verhoogd.

3°. Bij de definitieve vaststelling der nieuwe regeling van de soldijen van de onderofficieren bij de begrooting voor 1883 voorgesteld en aangenomen — is afwijking van de bestaande bedragen hier en daar billijkheidshalve noodzakelijk gebleken. De invloed, welke dit op de uitgaven uitoefent, is echter van geringe beteekenis.

4°. De verschillen in getalsterkte van onderofficieren, in het genot van soldijverhooging wegens 3- en 6-, en van korporaals en soldaten wegens 6- en 12jarigen dienst.

5°. De getalsterkte der miliciens, voor oefeningen onder de wapenen te houden of te roepen.

a. Voor de herhalingsoefeningen werd in de laatste jaren steeds voor 40 dagen geraamd, niettegenstaande de opgeroepen verlofgangers, met uitzondering van het betrekkelijk klein getal, behoorende tot het korps genietroepen, niet langer dan 35 dagen onder de wapenen werden gehouden.

Daarom wordt thans niet voor 40, doch voor 35 dagen geraamd.

b. Op de begrooting voor het loopend jaar werd bij de cavalerie gerekend op een lichte herhalingsoefeningen.

Krachtens het bepaalde bij art. 3 van het Koninklijk besluit van 4 Augustus 1882, n°. 33 (Rec. Mil. 1882, bladz. 195), worden jaarlijks, in de maand April, de miliciens-verlofgangers der regimenten cavalerie, tot de derde lichte van dat wapen behoorende, overgeplaatst bij de treincompagnieën der regimenten veldartillerie voor zooverre zij, ter beoordeeling van den Minister van Oorlog, bij het wapen der cavalerie kunnen worden gemist, en er bij gezegde compagnieën behoefte aan manschappen bestaat.

In April 1883 werden, krachtens het aangehaald voorschrift, van de derde lichterij der cavalerie bij de treincompagnieën overgeplaatst alleen de miliciens-verlofgangers van het 1ste en het 3de regiment huzaren, terwijl die van het 2de regiment huzaren bestemd bleven om te worden opgeroepen tot deelneming aan de groote manoeuvres, door laatstgenoemd korps te houden. De tegenwoordige inspecteur der cavalerie achtte echter het aantal vrijwilligers bij het 2de regiment huzaren groot genoeg om bedoelde verlofgangers buiten oproeping te laten.

Vermits nu van de regimenten der cavalerie het 2de regiment huzaren steeds de minste vrijwilligers telt, laat het zich voorzien, dat in het volgend jaar bij de cavalerie geen verlofgangers zullen behoeven te worden opgeroepen tot het deelnemen aan de manoeuvres, doch dat *al* de verlofgangers, die alsdan tot de derde lichterij behooren, zullen kunnen worden overgeplaatst bij de treincompagnieën, waarbij zij niet meer behoeven te worden geoefend.

Uit dien hoofde worden er op de begrooting van 1884 geen gelden aangevraagd tot het oproepen van miliciens-verlofgangers der cavalerie voor herhalingsoefeningen.

c. In de laatste jaren werd bij het korps torpedisten steeds op een lichterij voor herhalingsoefeningen gerekend. Nimmer echter kon die lichterij worden opgeroepen. De oproeping van verlofgangers voor herhalingsoefeningen zal, volgens de adviezen van de daarbij betrokken militaire autoriteiten — de inspecteur der artillerie en de korpscommandant — ook in 1884 achterwege moeten blijven.

Om die reden wordt thans voor het korps torpedisten *niet* voor herhalingsoefeningen geraamd.

d. Tot dusverre werden bij de compagnieën hospitaalsoldaten de miliciens na afloop van den eersten oefeningstijd met verlof gezonden. Voor een goede opleiding dezer manschappen is het noodzakelijk hen eenigen tijd langer in werkelijken dienst te houden.

Daarom wordt in de begrooting voor 1884 er op gerekend, om bij de compagnieën hospitaalsoldaten de miliciens na afloop van den eersten oefeningstijd nog gedurende 2½ maand tot samenstelling van het blijvend gedeelte der militie onder de wapenen te houden.

6°. Reizen van manschappen der nationale militie (zie hierna XIde Afdeling, art 54). De vermindering is bij de acht regimenten infanterie geschied, omdat de detachementen miliciens in den regel door militairen, tot die regimenten behoorende, worden begeleid, en de kosten dus ook daarbij onder de uitgaven verantwoord worden.

7°. Het schrikkeljaar. Ten einde de onderlinge vergelijkingen van de cijfers der begrootingen van 1883 en 1884 te vergemakkelijken, zijn de kosten, welke door 29 Februari veroorzaakt worden, afzonderlijk berekend.

8°. De aflopende betalingen. Deze ontstaan doordat sommige betrekkelijke jeugdige onderofficieren in het genot zijn van hoogere soldij dan hun, naar hunnen diensttijd, volgens de nieuwe regeling toekomt, en doordat aan adjudant-onderofficieren niet meer wordt toegekend de soldij wegens 6- en 12-jarigen dienst terwijl beide categorieën gehandhaafd blijven in het genot dier hoogere soldij; zoooveel hun die reeds was toegekend.

Deze betalingen zullen langzamerhand verminderen en eindelijk geheel ophouden.

De volgende staat geeft een overzicht van de bedragen, welke ten gevolge van de oorzaken, onder 4—8 vermeld — meer en minder geraamd zijn.

	1. Toeneming van het getal vrijwilligers.		2. Afgetrokken voor incompleet.		3. Veranderingen in de bedragen der soldijen.		4. Soldijverhooging wegens dienstjaren.		5. Getalsterkte der militie.		6. Reizen van miliciens.	7. Schrikkeljaar.	8. Aflopende betalingen.
	Getal.	Meer.	Meer.	Minder.	Meer.	Minder.	Meer.	Minder.	Meer.	Minder.	Minder.	Meer.	Minder.
Reg. grenadiers en jagers..	40	f 8.176,00	»	»	f 109,50	»	f 182,50	»	»	f 1.288,00	»	f 692,74	»
Acht regimenten infanterie.	140	» 27.083,00	f 77.380,00	»	» 1.905,30	»	»	f 2.372,50	»	» 21.571,00	f 10.000,00	» 3.335,53	f 36,50
Instructie-bataillon.....	»	»	»	»	» 94,90	»	»	»	»	»	»	» 407,22	» 36,50
Algem. depot van discipline.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	» 28,94	»
Hospitaalsoldaten.....	»	»	»	»	»	»	» 109,50	»	f 7.806,45	»	»	» 117,03	»
Cavalerie.....	45	» 11.743,87 ^s	»	»	»	»	» 866,87 ^s	»	»	» 12.870,00	»	» 3.659,92	» 54,75
Veldartillerie.....	10	» 2.373,25	»	f 38.598,75	»	»	»	» 45,62 ^s	»	» 5.463,75	»	» 2.273,56 ^s	» 200,75
Rijdende artillerie.....	40	» 11.096,00	»	»	»	»	» 185,50	»	» 294,00	»	»	» 469,16	»
Pontonniërs.....	»	»	»	»	» 109,50	»	»	»	» 252,00	»	»	» 116,71	» 36,50
Vestingartillerie.....	»	»	»	» 21.335,00	» 73,00	»	» 638,75	»	»	» 3.127,00	»	» 1.194,47	»
Torpedisten.....	»	»	»	»	»	»	» 538,37 ^s	»	»	» 864,00	»	» 179,00 ^s	» 36,50
Instructie compagnie.....	»	»	»	»	»	»	» 73,00	»	»	»	»	» 153,44 ^s	»
Genietroepen.....	20	» 4.745,00	»	»	»	f 146,00	» 365,00	»	»	» 960,00	»	» 469,92 ^s	»
	295	f 65.417,12 ^s	f 77.380,00	f 60.133,75	f 2.292,20	f 146,00	f 2.956,50	f 2.418,12 ^s	f 8.332,45	f 46.143,75	f 10.000,00	f 15.089,67	f 401,50
		f 65.417,12 ^s	f 17.246,25		f 2.146,20		f 538,37 ^s			f 37.791,30	f 10.000,00	f 15.089,67	f 401,50

Ad art. 17. Kampeeren, enz.

Toegestaan voor 1883 *f* 85.000; geraamd voor 1884 *f* 78.000; voor 1884 minder *f* 7.000.

Voor 1884 wordt *f* 7000 minder geraamd dan voor 1883 is toegestaan, vermits voor het kampeeren belangrijk minder uitgetrokken wordt, eensdeels omdat het voornemen niet bestaat, door een eenigszins aanzienlijke gecombineerde troepenmacht een kamp te doen betrekken, anderdeels met het doel om aan de oefeningen op de forten eenige uitbreiding te kunnen geven. Voorts wordt het wenschelijk geacht, den post voor kaderoefeningen eenigszins te verminderen, aangezien het plan bestaat om deze oefeningen hoofdzakelijk in de nabijheid der garnizoenen te doen houden.

Eindelijk is voor de geldelijke tegemoetkoming aan officieren van de schutterij, die mochten wenschen aan de practische oefeningen van het leger deel te nemen, een bepaald bedrag aangewezen, ten einde eenigermate te kunnen bepalen, hoeveel officieren eventueel tot die oefeningen kunnen worden toegelaten.

Ad art. 18. Remonte.

Toegestaan voor 1883 *f* 352.820; geraamd voor 1884 *f* 358.720; voor 1884 meer *f* 5.900.

Het verschil ontstaat doordat — om het getal paarden te houden op de sterkte volgens de formatie — in 1884 10 paarden meer zullen moeten worden aangeschaft dan in het loopende jaar.

In 1883 zijn of worden aangeschaft:

Cavalerie 365 paarden ad *f* 580 = *f* 211.700; artillerie 242 paarden ad *f* 647,57 (gemiddeld) *f* 156.712; totaal 607 paarden ad *f* 606,94 (gemiddeld) *f* 368.412.

Vde AFDEELING.

*Geneeskundige dienst.**Ad art. 19. Personeel.*

Toegestaan voor 1883 *f* 598.240; geraamd voor 1884 *f* 595.990; voor 1884 minder *f* 2.250.

Dit verschil ontstaat als volgt:

Meer geraamd: voor apothekersbedienden *f* 2000; voor verhooging van traktement van sommige officieren van gezondheid en apothekers, na een zeker getal dienstjaren in hunnen rang *f* 2.600; minder afgetrokken voor incompleet aan officieren van gezondheid *f* 8000; voor toelagen wegens verblijf in de residentie *f* 300.

Voor toelagen wegens verblijf te Amsterdam *f* 200; voor premien en tegemoetkomingen voor studenten voor den militairen geneeskundigen dienst, die aan de universiteiten hier te lande opgeleid worden *f* 2.500; totaal *f* 15.600.

Minder geraamd: voor aflopende betalingen *f* 300; voor toelagen aan studenten aangenomen vóór het in werking treden der wet van 2 Augustus 1880 (*Staatsblad* n°. 145) *f* 6000; voor kosten van onderwijs aan idem *f* 2.400; voor afleggen van examina idem *f* 450; voor premien idem *f* 6000; voor bijdragen voor de opleiding van leerlingen voor den militairen veterinairen dienst *f* 600; voor reserve-officieren van gezondheid *f* 2.100; totaal *f* 17.850; verschil als boven *f* 2.250.

Ad. art. 20. Verpleging van zieken in ziekeninrichtingen.

Toegestaan voor 1883 *f* 246.550; geraamd voor 1884 *f* 219.950; voor 1884 minder *f* 26.600.

Dit bedrag is minder geraamd kunnen worden voor verpleging van zieken in *militaire* ziekeninrichtingen.

Ad. art. 21. Verpleging van zieken door burgergeneesheeren en apothekers.

Toegestaan voor 1883 *f* 20.000; geraamd voor 1884 *f* 18.000; voor 1884 minder *f* 2000.

Met het oog op het waarschijnlijk compleet komen in 1884 van het kader officieren van gezondheid, meent de ondergeteekende met het geraamde cijfer te zullen kunnen volstaan.

Vide AFDEELING.

Studie en onderwijs.

Ad. art. 23. Krijgsschool en Intendance-cursus.

Toegestaan voor 1883 *f* 7000; geraamd voor 1884 *f* 9.400; voor 1884 meer *f* 2.400.

Aan het bijwonen der lessen aan de krijgsschool zijn voor de leerlingen onvermijdelijke kosten verbonden, voor het aanschaffen van boeken, kaarten en instrumenten.

Die kosten geheel ten laste van die officieren te laten, is, wegens het belang dat de dienst bij die bijwoning heeft, niet raadzaam. Om die reden schijnt het noodig, aan die officieren een kleine tegemoetkoming in die kosten toe te kennen, en wel *f* 100 per jaar, maakt voor 18 leerlingen *f* 1800.

Tot dusver werd aan den directeur en de leeraren bij de school door het Departement van Koloniën een afzonderlijke toelage betaald.

Het is regelmatig voorgekomen, de toelagen geheel ten laste van het Departement van Oorlog te brengen, en in verband daarmee de bijdrage van het Departement van Koloniën hooger te stellen. In verband daarmee is: de toelage verhoogd met *f* 2000; de bijdrage verhoogd met *f* 1.400.

Tegenover deze verhooging is op art. 5 (Generale staf) een bedrag van *f* 400 aan residentie-toelage minder geraamd. Meer als boven *f* 2.400.

Ad. art. 24. Koninklijke Militaire Academie.

Toegestaan voor 1883 voor oorlog *f* 197.876, voor koloniën *f* 192.456, totaal *f* 390.332; geraamd voor 1884 voor oorlog *f* 205.200, voor koloniën *f* 182.400, totaal *f* 387.600; meer: voor oorlog *f* 7.324; minder: voor koloniën *f* 10.056, totaal *f* 2.732; meer: wegens dienstjaren van officieren (traktement) *f* 800; wegens dienstjaren van minderen (soldij) *f* 82,12^s; verhooging van bezoldiging van een burgerleeraar *f* 200. Kleeding en uitrusting der cadetten. De ondervinding heeft geleerd, dat met de toegestane sommen niet kon worden toegekomen, en dat per cadet in het jaar meer zal noodig zijn *f* 6, maakt voor 323 cadetten *f* 1938; schrikkeljaar *f* 158,97; totaal *f* 3.179,09^s.

Minder: verschil in het aantal cadetten voor voeding en zakgeld *f* 2.200, voor kleeding en uitrusting *f* 1.300, voor boeken en instrumenten *f* 400; Bibliotheek en instrumenten *f* 1000; Onderhoud en slijting van verschillende voorwerpen *f* 1011,09^s; totaal *f* 5911,09^s; minder, als boven *f* 2732.

Ad. art. 25. Pupillenschool.

Toegestaan voor 1883 *f* 68.577,47^s; geraamd voor 1884 *f* 69.447,85; voor 1884 meer *f* 870,37^s.

Wegens dienstjaren van officieren *f* 200; idem van minderen *f* 109,50; verandering in de bedragen der soldijen (zie hiervoren onder IVde afd., punt 3) *f* 29,20; voor onderhoud der kleeding van reeds aangenomen pupillen werd tot dusverre slechts *f* 6 per jaar toegestaan. Vermits dat bedrag niet toereikende is, is dit thans *f* 4 per pupil hooger gesteld, makende voor 100 pupillen *f* 400; schrikkeljaar *f* 131,67^s; meer, als boven *f* 870,37^s.

VIIde AFDEELING.

*Materieel der Artillerie.**Ad art. 26. Stapel- en constructie-magazijnen.*

Toegestaan voor 1883 *f* 251.400; geraamd voor 1884 *f* 252.175; voor 1884 meer *f* 775.

Meer: aan toelage voor den directeur, zoolang hij den rang van luitenant-kolonel bekleed, ingevolge het Koninklijk besluit van 19 Maart 1883, n°. 15 *f* 500; minder afgetrokken voor hetgeen uit de verstrekkingen beschikbaar zal komen en dus in het *meerdere* der begrooting komt *f* 275; verschil als boven *f* 775.

Ad art. 27. Inspectie der draagbare wapenen.

Toegestaan voor 1883 *f* 96.783; geraamd voor 1884 *f* 89.983; voor 1884 minder *f* 6.800.

Minder: voor een machinist die wel in de formatie staat maar niet aanwezig is en voorhands ook niet noodig is, zoodat de bezoldiging niet behoeft te worden uitgetrokken *f* 800; voor daggeld en werkloon *f* 5000; meer afgetrokken van hetgeen uit de verstrekkingen beschikbaar zal komen en dat dus in het *mindere* der begrooting komt *f* 1000; verschil als boven *f* 6.800.

Ad art. 28. Pyrotechnische school.

Toegestaan voor 1883 *f* 64.500; geraamd voor 1884 *f* 69.700; voor 1884 meer *f* 5.200.

Meer voor werkloon tot den aanmaak van looden kogels, waarvoor de werktuigen dit jaar worden geleverd *f* 4000; minder afgetrokken voor hetgeen uit de verstrekkingen beschikbaar zal komen en dat dus in het *meerdere* der begrooting komt *f* 1200; totaal als boven *f* 5.200.

Ad art. 29. Geschutgieterij.

Toegestaan voor 1883 *f* 34.250; geraamd voor 1884 *f* 33.250; voor 1884 minder aan werkloon *f* 1000.

Blijkens de ondervinding van de laatste jaren kan met het thans uitgetrokken bedrag voor werkloonen worden volstaan.

Ad art. 30. Materieel.

Toegestaan voor 1883 *f* 433.400; geraamd voor 1884 *f* 428.170; voor 1884 minder *f* 5.230.

Meer voor aanschaffing van metalen *f* 2000; meer voor touw *f* 1000; idem voor leder *f* 9000; idem voor materialen der draagbare wapenen ten gevolge eener foutieve optelling in de begrooting voor 1883 *f* 20; minder afgetrokken voor verstrekkingen, hetgeen dus in het *meerdere* der begrooting komt *f* 2000; totaal *f* 14.020.

Minder voor aanschaffing van hout *f* 13.000; idem voor verkappen van vijlen *f* 3.400; idem voor steenkolen en cokes *f* 2000; idem voor kardoespapier en saai *f* 850; totaal *f* 19.250; verschil als boven *f* 5.230.

Ad art. 31. Patroonhulzen.

Ofschoon in 1884 geen werktuigen tot het persen van looden kogels behoeven te worden aangekocht, is voor dit artikel hetzelfde bedrag uitgetrokken als voor 1883 werd toegestaan, aangezien door het sloopen van reeds sedert vele jaren opgelegde en thans onbruikbaar geworden patronen tot geweren G. kal. 6én millioen hulzen tot zoodanige patronen moeten worden aangemaakt, waarvan de kosten mede uit dit artikel zullen worden bestreden.

De voorraad messingplaat tot patronen kl. kal. behoeft vooralsnog geen aanvulling.

Ad art. 32. Practische oefeningen.

Voor dit artikel wordt een gelijk bedrag geraamd als voor het dienstjaar 1883 werd toegestaan.

VIIIste AFDEELING.

Materieel der genie en kazerneering.

Bij de inrichting der begrooting is rekening gehouden met de nieuwe in-deeling van het Rijk in vier genie-commandementen, welke de vroegere acht stellingen hebben vervangen.

Voorzoover de werken, voorkomende onder *b* der toelichtende staten: — »Belangrijke herstellingen en vernieuwingen» — hunne toelichting niet geheel vinden in de omschrijving dier werken zelve, worden daaromtrent hier nog eenige nadere mededeelingen gedaan.

Het gezamenlijk bedrag der artikelen 33, 34, 35 en 36 van deze begrooting is *f* 21.380 *lager* dan dat van de artikelen 33—40 der loopende begrooting, welke laatstgenoemde artikelen op gelijke rubrieken van werk betrekking hebben als de eerstgenoemde.

Ad art. 33. 1ste Genie-commandement.

De verbindingsdijk boven de inundatiesluis te Wijk-bij-Duurstede heeft, ten gevolge van de hooge waterstanden, veel door afslag geleden; het is dan ook noodig genoemd gedeelte dijk te verbeteren.

Het aangevraagde bedrag van *f* 3.100 voor verschillende voorzieningen aan kazernes, wachthuizen en aan het hospitaal te Gorinchem zal hoofdzakelijk moeten strekken tot het vernieuwen van ramen, vloeren, goten en trappen aan bedoelde gebouwen.

De aangevraagde som van *f* 3000 voor de forten te Everdingen en aan het Spoel is grootendeels bestemd tot voorzieningen tegen beschadiging van de buitendijksche taluds, welke bij hooge waterstanden bijzonder aan afslag blootstaan.

Ad art. 34. 2de Genie-commandement.

Het vervangen van de zeer gebrekkige palissadeering bij de artillerie-kazerne te Helder is noodig.

De aangevraagde som van *f* 6000 voor verschillende voorzieningen aan kazernes, het hospitaal en de stallen te Amsterdam zal hoofdzakelijk moeten strekken tot het vernieuwen van scheimuren in het rechterpaviljoen der kazerne Oranje-Nassau, en voorts tot het herstellen van ramen, pleisterwerk, vloeren, trappen en rabatten van de daarbij genoemde militaire gebouwen.

Het aangevraagde bedrag van *f* 3.300, voor verbeteringen aan de kazerne, het hospitaal, de bakkerij en de stallen te Haarlem zal dienen tot het vernieuwen van schoorsteenen, goten, vloeren, balken en daken van genoemde gebouwen.

De voorgestelde voorzieningen in de militaire gebouwen te Leiden betreffen hoofdzakelijk het vernieuwen van ramen, het maken van een beschoeiing langs en van een bestrating op de mestplaats, benevens het maken van doorgangen uit de stallen, ten einde bij brand, de paarden spoediger uit die stallen te kunnen verwijderen.

De aangevraagde som van *f* 15.000, voor de militaire gebouwen te en bij 's Gravenhage is bestemd tot het vernieuwen van vloeren, ramen, deuren, trappen, goten, plafonds en daken van die gebouwen.

De aangevraagde som van *f* 10.000, voor verschillende voorzieningen aan militaire gebouwen te Delft, zal hoofdzakelijk moeten strekken tot het vernieuwen van ramen, vloeren en goten van genoemde gebouwen, benevens tot het verbeteren der afwatering bij die gebouwen.

De in de Oranjekazerne te 's Gravenhage aangebrachte gasleiding c. a. voldoet goed.

Het is zeer wenschelijk te achten, mede tot vermindering van brandgevaar, thans dergelijke leidingen ook in de Frederiks- en Alexanderskazerne ter plaatse te doen aanbrengen.

Ad art. 35. 3de Genie-commandement.

Het is noodzakelijk dit jaar de machineriën in het stoomketelhuis der Koninklijke Militaire Academie te Breda gedeeltelijk te vernieuwen en voor het overige te verbeteren.

De thans aangevraagde som van *f* 8.800, zal hoofdzakelijk besteed worden aan het vernieuwen van 2 ketels, het aanschaffen van een derden ketel en van nieuwe stoompompen.

Ter besparing van kosten voor onderhoud wordt het wenschelijk geacht de in slechten toestand verkeerende brug van het ravelijn buiten de Zuidpoort te Brielle door een aarden dam te doen vervangen.

Ad art. 36. 4de Genie-commandement.

Ter vermindering van brandgevaar en tevens ter verbetering der verlichting wordt het wenschelijk geacht in de stallen te Zutfen gasleidingen c. a. te doen aanbrengen.

Ad art. 37. Huur.

De som voor huur van kazernegebouwen, oefeningsterreinen, enz. is op deze begrooting *f* 9000 hooger moeten worden gesteld dan op die voor het loopende jaar, hoofdzakelijk als gevolg van den steeds stijgenden huurprijs van woningen voor gehuwde militairen in vele garnizoensplaatsen.

Na de voltooiing der in aanbouw zijnde woningen van gehuwde militairen en van die, waarvoor op deze begrooting geld wordt aangevraagd, zal het bedrag van dit artikel evenwel gaandeweg verminderen en wel in toenemende mate, naar gelang in volgende jaren met den bouw van dergelijke woningen wordt voortgegaan.

Ad art. 38. Storm- en waterschade.

De ondervinding der laatste jaren heeft geleerd, dat het raadzaam is om het bedrag van dit artikel, niet lager dan op *f* 15.000 te bepalen.

Ad art. 40. Practische oefeningen der genietroepen.

Het bedrag van dit artikel is voor 1884 *f* 500 hooger dan voor het loopende jaar gesteld, hoofdzakelijk als gevolg:

- 1°. van den hooger prijs der benoodigde rijsmaterialen, en
- 2°. van meer kosten voor aanschaffing van instrumenten en werktuigen.

Het voornemen bestaat namelijk om van de thans aangevraagde som van *f* 9000 onder andere aan te schaffen:

nog benoodigde ontstekingsstoestellen benevens een 100 stuks vierkante schoppen en een 1000-tal aardzakken.

Voorts zullen aan de locomobile en de zaagmachine in den timmerwinkel van het korps genietroepen, vrij belangrijke herstellingen moeten geschieden.

Ad art. 41. Beplantingen.

Het bedrag van dit artikel wordt vereischt in verband met opleverings- en betalingstermijnen van beplantingen, welke in 1880 werden aanbesteed.

Het doel daarvan is het verschaffen van gezichtsdekking op verdedigingswerken in de nabijheid van of op toegangen tot die werken.

Ad art. 42. Materieel voor den telegraafdienst.

De aangevraagde som moet dienen, om één grooten kabelwagen en één kabelkar, beide van oud model en niet meer voldoende bekwaam voor den dienst te velde, te vervangen door twee kabelwagens van kleiner en verbeterd model. Op die wagens evenwel moet nog eenige meerdere lengte kabel van lichtere afmetingen en daardoor beter geschikt voor het eigenaardige doel, kunnen medegevoerd worden.

Voorts zal, uit dat bedrag, de aanschaffing worden bestreden van een inrichting voor voorposten-telegraaf, als reeds voor één divisie aanwezig is, en waarvan de doelmatigheid en het nut, door het gebruik, ruimschoots zijn bewezen.

IXde AFDEELING.

Kosten der Rijks centraalmagazijnen van militaire kleeding enz., de garnizoensmagazijnen van kleeding, benevens van vernieuwing en wijziging van ledergoed en paardentuig en van vernieuwing en onderhoud van nachtleger.

Ad art. 45. Vernieuwing van ledergoed en paardentuig.

Toegestaan voor 1883 f 44.000; geraamd voor 1884 f 34.000; voor 1884 minder f 10.000.

Er is minder geraamd, omdat in 1884 niet zooveel ledergoed zal behoeven te worden aangeschaft als in 1883.

Ad art. 46. Vernieuwing en onderhoud van nachtlegers.

Toegestaan voor 1883 f 140.000; geraamd voor 1884 f 138.000; voor 1884 minder f 2000.

Er is minder geraamd, omdat men berekent in 1884 niet zooveel voor onderhoud van nachtlegers te zullen behoeven uit te geven als voor 1883 daarvoor op de begroting is gebracht.

Xde AFDEELING.

Militaire verkenningen en Topographische inrichting.

Ad art. 47. Voor drie adjunct-commiezen bij de Topographische inrichting is een traktementsvermeerdering voorgesteld, voor een ad f 200, voor de beide overigen ieder ad f 100.

Door het Departement van Waterstaat, Handel en Nijverheid is f 1400 minder beschikbaar gesteld. In verband daarmee is de post voor steenen met f 400, en die voor daggelden voor tijdelijk geëmployeerden met f 1000 verminderd.

Daarentegen is er meer op de begroting gebracht f 1000 voor daggelden aan tijdelijk geëmployeerden voor het opplakken van, en f 950 voor kosten van papier en katoen voor de noodige exemplaren der militaire en topographische kaart des Rijks à 1:50000 ten behoeve van het veldleger.

XIde AFDEELING.

Verplaatsing van personen en goederen.

Ad art. 50. Scheeps- en wagenvrachten.

Toegestaan voor 1883 f 75.000; geraamd voor 1884 f 85.000; voor 1884 meer f 10.000.

In 1883 is een nieuw voorschrift vastgesteld, regelende de reizen van manschappen der nationale militie, die uit de gemeenten naar de plaatsen van inlijving of naar de korpsen of van de korpsen naar hunne woonplaatsen terug vertrekken.

Daarbij is bepaald, dat de van groot verlof naar de korpsen terugkeerende miliciens voortaan rechtstreeks uit de gemeenten naar die korpsen zullen reizen.

Tot dusverre werden die miliciens op verzamelplaatsen gedirigeerd en van daar, in detachementen vereenigd, naar de korpsen overgebracht. Dit had echter tijdverlies, het maken van omwegen door de manschappen en onnoodige kosten van reizen der geleiders ten gevolge.

Daardoor komen de kosten van vervoer dier manschappen ten laste van dit artikel (die der detachementen kwamen op artt. 13—16) en dit maakt aangevraagde verhooging noodzakelijk. In het algemeen echter heeft de maatregel geen meerdere uitgaven ten gevolge.

Tegenover deze verhooging staat dan ook een vermindering van gelijk bedrag op art. 13, Infanterie. (Zie hiervoren onder IVde afdeling, punt 6.)

XIIde AFDEELING.

Verschillende uitgaven.

Ad art. 66. De officieren, die voorlooping zijn aangewezen om in oorlogstijd het bevel te voeren over stellingen, groepen en forten, zoomede die, welke alsdan bestemd zijn om voor de approviandeering der versterkte plaatsen en voor de verpleging der bezettingen zorg te dragen, zijn gehouden zich reeds in tijd van vrede voor te bereiden voor de hun toegedachte taak. Die officieren moeten tot dat einde memoriën betreffende de verdediging, de approviandeering enz. opmaken, en voorts correspondentie voeren met de officieren, aangewezen om eventueel onder hunne bevelen te komen.

Het is billijk, dat zij voor de daartoe vereischte uitgaven worden schadeloos gesteld.

XIIIde AFDEELING.

Nonactiviteits-traktementen, pensioenen, enz.

Ad art. 69. In onderscheidene openbare geschriften over militaire pensioenen bij de landmacht, welke in de laatste jaren het licht hebben gezien, is herhaaldelijk en zeer terecht gewezen op den hoogst treurigen toestand der onderofficieren en mindere militairen, die vóór de invoering der wet van 29 Mei 1877 (*Staatsblad* n°. 114) werden gepensionneerd.

Het aan die militairen toegekende pensioen, dat voor tal van oud-soldaten niet meer dan 46 gulden en voor vele, oude en zelfs zeer verdienstelijke, onderofficieren met 40 dienstjaren slechts 130 gulden bedraagt, is, — daargelaten of het ooit evenredig aan bewezen diensten en te bestrijden behoeften geweest is, — voor den tegenwoordigen tijd zoo geheel onvoldoende, dat geen onderzoek noodig is om met zekerheid te kunnen verklaren, dat maar al te veel van die gewezen militairen worstelen met gebrek en kommer; iets, wat te meer te betreuren is, dewijl hoofdzakelijk juist onder die gepensionneerden de brave oud-soldaten worden gevonden die aan de roemvolle krijgsverrichtingen van 1815 en van 1830—1832 deelnamen.

Men moge verschillen omtrent de meening, of het billijk en rechtvaardig wezen zou, het pensioen dier ouden van dagen te herzien en meer in overeenstemming te brengen met dat, hetwelk tegenwoordig door militairen van gelijke positie genoten wordt; niemand zal wel kunnen of willen ontkennen, dat voor hen allen aanspraak op verbetering van hun lot bestaat.

Bekend is het, dat eenige gepensionneerde onderofficieren zich het lot hunner oud kameraden hebben aangetrokken en, moeite noch opofferingen ontziende, er in geslaagd zijn, met bijdragen van vele belangstellenden een fonds tot stand te brengen, waaruit aan de meest ongelukkigen onder de vele beklagenswaardigen onderstand *kan* worden verleend en ook werkelijk verleend wordt.

Maar de inkomsten van dat fonds zijn op verre na niet genoeg, om eenigszins redelijke hulp, zelfs aan de meest behoeftigen, te verleenen. De particuliere liefdadigheid schiet hier dus te kort.

Ook uit aanmerking daarvan is de Regeering de meening toegedaan, dat het voor den Staat meer dan tijd wordt zich het lot van die gepensioneerden aan te trekken.

Wel zou er — dit behoeft wel geen betoog — bij den tegenwoordigen stand der schatkist niet aan gedacht kunnen worden, aan die gepensioneerden een eenigszins afdoende hulp van Staatswege te verleen; doch veel zou er reeds gedaan zijn, indien het pensioen dier ongelukkigen kon worden verhoogd met een som, eensdeels evenredig aan den graad of de betrekking, vroeger door den gepensioneerde bekleed, en anderdeels geregeld naar de omstandigheid, of hij *vóór*, dan wel *onder* de wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 129) gepensionneerd werd.

Wanneer bijv. de pensioenen, *vóór* de invoering dier wet verleend, verhoogd werden met ongeveer 30 pct. en die, *onder* de werking dier wet toegekend met ongeveer 20 pct. van het verschil tusschen de normale pensioenbedragen van destijds en nu, zou de tegemoetkoming reeds niet onbelangrijk zijn.

De eerstbedoelde pensioenen zouden dan stijgen: voor weduwen en soldaten met 30, voor korporaals met 45 en voor onderofficieren met 75 gulden 's jaars; terwijl de overige pensioenen, *vóór* de wet van 29 Mei 1877 toegekend, zouden worden verhoogd: voor de weduwen en soldaten met 20, voor de korporaals met 25 en voor de onderofficieren met 40 gulden 's jaars.

Nu waren er op den 1sten April jl. van de militaire gepensioneerden *vóór* de wet van 28 Augustus 1851 nog in leven: 7 weduwen, 515 soldaten, 57 korporaals en 70 onderofficieren; en van die, gepensionneerd onder de bedoelde wet, 2 weduwen, pl. m. 850 soldaten, pl. m. 260 korporaals en pl. m. 1000 onderofficieren.

Op dat tijdstip zou dus, bij toekenning van de bedoelde verhooging, de schatkist bezwaard zijn geworden met een uitgave van f 23.125 voor de eerste en van pl. m. f 48.240 voor de tweede categorie van gepensioneerden, alzoo met een uitgave in het geheel van f 71.365 's jaars.

Het spreekt echter vanzelf, dat het bedrag thans reeds lager zou kunnen wezen, en stellig niet meer dan f 70.000 zoude beloopen.

Méer dan deze som zou dan ook, wanneer men den maatregel in toepassing wilde brengen, voor het volgende dienstjaar wel niet in uitgaaf geraamd behoeven te worden. De ondergeteekende aarzelt niet, dat bedrag tot het gestelde doel in het ontwerp dezer begrootingswet op te nemen. Hij aarzelt te minder, omdat hij overtuigd is, dat niet alleen een welgeplaatst gevoel voor het deerniswaardig lot van zoovele oud-militairen, maar ook een welbegrepen Staatsbelang, nopen moet tot het verleen van hulp, als waarvan hier sprake is.

Dat die hulp aan velen niet lang zal behoeven te worden verleend, is duidelijk. Voor de meesten zal de duur van het genot c. q. wel liggen binnen een 10-tal jaren; en de te ramen som zal stellig in de eerste jaren kunnen dalen met $\frac{1}{10}$ van het thans uitgetrokken bedrag.

Ook dit moge strekken tot aanbeveling van een maatregel, uit anderen hoofde zoo wenschelijk.

XVde AFDEELING.

Wapen der Maréchaussée.

Ad. art. 75. Officieren.

Toegestaan voor 1883 f 24.200, geraamd voor 1884 f 24.600. Voor 1884 meer (wegens dienstjaren) f 400.

Ad. art. 76. Soldijen en verdere kosten. Toegestaan voor 1883 f 266.667,52^s, geraamd voor 1884 f 267.306,71. Voor 1884 meer (schrikkeljaar) f 639,18^s.

XVde AFDEELING.

Buitengewone uitgaven.

A. *Artillerie.**Ad art. 77. Torpedo-materieel.*

Het ligt in het voornemen van den ondergeteekende, om de oude Heyningsche haven, nabij het fort De Ruiter, tot het uitbrengen van het torpedo-materieel voor de versperring van het Volkerak te doen verbeteren. Hiertoe zijn bij art. 84 dezer begrooting de noodige gelden aangevraagd.

Het is toch gebleken dat, alléén door middel van uitbaggering, in het voorste gedeelte dezer haven en vóór haren mond, geen vaarwater is te behouden van genoegzame diepte, om met het ter plaatse beschikbare drijvende materieel, het leggen van genoemde versperring in een met de bedoeling strookenden tijdduur, te allen tijde behoorlijk te verzekeren.

Het kwam wenschelijk voor, omtrent de middelen, die hiertoe zouden worden vereischt, ook het gevoelen van 's Rijks waterstaat in te roepen.

In overleg met dezen is thans een ontwerp opgemaakt; waarbij, ten einde de kosten tot een minste te brengen, aan de hoofden de kleinst mogelijke lengte is gegeven, in verband daarmede zal men zich dan echter moeten tevreden stellen met een mindere blijvende diepte van het vaarwater, dan wellicht met langere hoofden zou kunnen worden verkregen.

Om desniettegenstaande het voorgestelde doel toch op behoorlijke wijze te bereiken, is daar evenwel eenige uitbreiding van het drijvend materieel noodig, — dat alsdan minder diep geladen zal dienen te worden, zoodat méér laadruimte beschikbaar moet zijn — en wel met 2 barkassen en 5 vletten.

De aangevraagde post strekt tot de aanschaffing van laatstbedoeld materieel.

Ad art. 78. Vestinggeschut.

Evenals in het loopende jaar, wordt het noodig geacht ook in 1884 met den aanmaak van kanonnen van 10,5 cM. en mortieren van 15 en 10,5 cM. te doen voortgaan.

Voor de gereedkomende vuurmonden van die kalibers, zal tevens moeten voorzien worden in de daarvoor noodige, en in het betrokken artikel gemelde uitrusting aan affuiten, beddingen, projectielen enz., terwijl voorts de voorraad aan buskruit voor vestinggeschut eenigermate dient vermeerderd te worden, in verband met bovenvermelde gereedkomende vuurmonden en met de vroeger aangemaakte kanonnen van 12 cM. L. A.

Ad art. 79. Kanonnen van 30,5 cM., 24 cM. en 15 cM.

Daar de pantserkoepel voor 2 kanonnen van 24 cM. op het fort aan den Maasmond, volgens het deswege gesloten contract, in 1885 gereed komt en de vervaardiging der daarvoor noodige kanonnen ruim één jaar tijds vordert, worden thans de gelden aangevraagd voor de aanschaffing van bovenbedoelde 2 vuurmonden. De gelden, noodig voor de aanschaffing der affuiten voor die vuurmonden, zullen het volgend jaar worden aangevraagd.

Ten einde in den loop van 1884 en in het begin van 1885 het geheele fort IJmuiden en den koepel van 15 cM. op het fort den Maasmond te kunnen bewapenen met de daarvoor bestelde vuurmonden en affuiten, worden de noodige gelden aangevraagd voor de aanschaffing van bij de affuiten vereischte handpomp, zoomede die voor het vervoer van de affuiten met bijbehorende inrichtingen van BUCKAU (Maagdenburg) tot de betrokken forten en voor de opstelling daarvan ter plaatse.

Voorts is het noodig de kanonnen van 30,5 cM. op het fort de Harssens verder van hunne uitrusting te voorzien. Deze zal in 1884 nog niet geheel gecomplete-

teerd kunnen worden, waarbij evenwel niet onopgemerkt mag worden gelaten, dat van de daartoe tot dusverre toegestane gelden, een gedeelte ongebruikt moest blijven — dat alzoo de schatkist ten goede is gekomen — doordat een in 1882 met de buskruitfabriek bij Muiden gesloten contract, ten gevolge van het springen der fabriek, is vervallen.

Bovendien is de prijs der projectielen, ten gevolge van hun verbeterde inrichting en grooter gewicht, zoomede de prijs van het moeilijk te vervaardigen buskruit, dat thans in het buitenland moet worden aangeschaft, doch dat van beter eigenschappen is dan hetgeen hier te lande zou zijn aangemaakt, hooger dan aanvankelijk, in verband met de toemalige omstandigheden, was geraamd.

Eindelijk is het noodig de kanonnen op de forten bij IJmuiden en aan den Maasmond, die in het einde van 1884 of in het begin van 1885 aldaar zullen zijn opgesteld, ook op dat tijdstip reeds van een zoodanig gedeelte hunner uitrusting te voorzien, dat zij, desvereischt, in werking kunnen treden. Hiertoe moeten vooraf tevens eenige proeven omtrent de juiste buskruitsoort worden genomen en tevens schootstafels worden geschoten.

GEDETAILLEERD IS DE RAMING VAN KOSTEN ALS VOLGT:

2 kanonnen van 24 cM. voor het fort aan den Maasmond f 100.000; aanschaffing van handpompen, transport en opstelling van affuiten met toebehooren te IJmuiden en aan den Maasmond f 30.500; projectielen, buskruit en verdere uitrusting voor de forten Harssens, IJmuiden en aan den Maasmond, zoomede voor het nemen van proeven f 359.500; totaal f 490.000.

B. Geneeskundige dienst.

Ad art. 80. Tot voortzetting van de geleidelijke aanschaffing van benodigdheden voor den geneeskundigen dienst te velde en in versterkte plaatsen, wordt voor 1884 een gelijk bedrag als voor het loopende jaar noodig geacht.

C. Dienst der genie.

Ad artt. 81—85. De buitengewone uitgaven voor den dienst der genie zijn evenals ten vorigen jare in twee rubrieken *a* en *b* gesplitst, naar gelang zij betrekking hebben op werken ter verbetering van den bestaanden toestand, of wel tot uitvoering van het algemeen plan van kazerneering.

Bij de inrichting van dit gedeelte der begrooting is mede rekening gehouden met de indeeling van het Rijk in vier genie-commandementen.

Ad a. Voor den bestaanden toestand.

Omtrent eenige der werken, in elk artikel sub *a* genoemd en wel omtrent, die waarvan geen voldoende toelichting gevonden wordt in de omschrijving dier werken zelve, zij het volgende medegedeeld:

1ste Genie-commandement.

De brugwachterswoning bij de Amsterdamsche poort te Muiden en de woning van den wachter bij het fort Uitermeer zijn zoo bouwvallig, dat het bouwen van nieuwe woningen noodzakelijk is.

Reeds sedert lang is te Utrecht behoefte geweest aan een behoorlijk ingericht magazijn tot berging van kleeding, wapenen en nachtleger. Thans zijn voor een en ander aldaar niet voldoende geschikt gebouwen in huur. Wegens de verspreide ligging dier gebouwen is het toezicht op de daarin onder dak gebrachte goederen echter zeer moeilijk, terwijl bovendien, ten gevolge van den aard der aangrenzende erven, die magazijnen niet voldoende tegen brandgevaar beveiligd zijn. Eindelijk is de inwendige inrichting der bedoelde gehuurde gebouwen weinig geschikt te achten voor een goede bewaring der voorwerpen.

Een en ander heeft den ondergeteekende doen besluiten op deze begrooting het noodige bedrag te stellen voor den bouw van een magazijn op Rijksground te Utrecht, waarin alle genoemde magazijnen te zamen, op behoorlijke wijze zullen kunnen vereenigd worden.

2de Genie-commandement.

Vermits te Helder de gelegenheid tot afzondering van lijders aan besmettelijke ziekten zeer onvoldoende is, wordt thans het noodige geld aangevraagd om in bedoeld gebrek op een afdoende wijze te voorzien.

Door het bouwen van een stal op Rijksground te Helder voor de bespanningen en voor enkele paarden der bereden officieren van het garnizoen, waarvoor in den bestaanden stal plaats ontbreekt, zal in een bepaalde behoefte worden voorzien.

Op deze begrooting wordt geld aangevraagd voor het bouwen van een magazijn voor ambulance-materieel te Amsterdam, op de gronden ontwikkeld op bladz. 67 van de Memorie van Toelichting der loopende begrooting.

De gelegenheid doet zich thans voor om het bekrompen exercitieterrein der cavalerie te Haarlem, onder de gemeente Schoten, in de nabijheid van die garnizoensplaats gelegen, derwijze te vergrooten, dat het geheel geschikt zal worden voor het gedeelte cavalerie dat te Haarlem in garnizoen zal blijven.

Het is noodig, ten einde tijdelijke staking in de productie van brood bij de garnizoensbakkerij te 's Gravenhage te voorkomen, een derden heetwateroven te doen maken.

Voorts is aldaar het gebruik van een afzonderlijke kneedmachine voor beschuit wenschelijk.

Ter verzekering dat, ten nutte van de militaire oefeningen de vlakke van Waalsdorp en het Alexandersveld te 's Gravenhage voortdurend in bruikbaren staat zullen verkeerren, is dringend noodig, de afwatering van beide terreinen te verbeteren. De ondergeteekende vleit zich, met het daarvoor op deze begrooting aangevraagde geld, in deze behoefte op een doeltreffende wijze te kunnen voorzien.

Het houten wachthuisje aan het strand te Scheveningen is zeer bouwvallig en niet herstelbaar. Het bouwen van een gemetseld wachthuis aldaar komt thans noodig voor.

Het bouwen van een conducteurswoning, buiten maar in de nabijheid van het emplacement der kruittorens bij Delft, is een zeer noodzakelijke verbetering. Thans is de bewaking van die gebouwen toch zeer omslachtig, en met het oog op brandgevaar niet op voldoende wijze geregeld, doch kan daarin ten gevolge van het gemis eener wachterswoning, nabij maar buiten genoemd emplacement gelegen, niet beter worden voorzien.

3de Genie-commandement.

De artillerieloodsen te Dordrecht moeten, vooral wat de daken betreft, hersteld worden, opdat de daarin opgelegde belangrijke voorraad artillerie-materieel behoorlijk tegen regen en sneeuw beschut zij.

Op deze begrooting wordt geld aangevraagd voor het bouwen van een magazijn voor ambulance-materieel te Dordrecht, eveneens op de gronden ontwikkeld op bladz. 67 van de Memorie van Toelichting der loopende begrooting.

De reeds gemaakte werken ter voorziening tegen hooge waterstanden aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda hebben nog niet ten volle doel getroffen. Met het thans aangevraagde bedrag vleit de ondergeteekende zich echter het daaruit alsnog voortvloeiend bezwaar geheel te kunnen opheffen.

Bij de Kloosterkazerne, de woningen voor gehuwde militairen op de Gasthuisvelden en de Koninklijke Militaire Academie eischen de middelen ter voorziening in de behoefte aan goed drinkwater alsnog aanvulling en verbetering.

Vermits welputten van niet groote diepte te Breda geen goed drinkwater ver-

schaffen, bestaat het voornemen door het doen verrichten van pijpwelboringen goede wellen op te sporen en, door daarbij reservoirs te maken, het benodigde drinkwater te verkrijgen.

Het gemis aan regenbakken bij de kazerne de Lange stallen en de Kloosterkazerne te Breda doet zich steeds gevoelen, en vooral met het oog op het verkrijgen van het benodigde water voor de spijsbereiding.

Ter vermindering van gevaar bij brand komt het wenschelijk voor in eenige der militaire gebouwen te Breda meer uitgangen te maken en de gelegenheden te vermeerderen en verbeteren, door welke bij brand, water bij die gebouwen kan verkregen worden.

Nopens het verbeteren der oud-Heyningsche haven bij het fort de Ruyter, waarvoor in art. 84 het noodige geld is uitgetrokken, wordt verwezen naar hetgeen dienaangaande hiervoor bij art. 77 is vermeld geworden.

Wegens de noodzakelijkheid dit werk in één seizoen uit te voeren is dan ook thans het, in het geheel voor de uitvoering van dit werk benodigde bedrag, op deze begrooting uitgetrokken.

4de Genie-commandement.

De grintwegen in de legerplaats bij Oldenbroek, alsook de middelen tot waterafvoer langs die wegen eischen verbetering.

Door het maken van een welput en een regenbak met pomp achter de kazerne te Deventer, hoopt men in het gemis aan een voldoende hoeveelheid goed drinkwater en water tot spijsbereiding te zullen kunnen voorzien.

De stallen aan het Koningsplein te Arnhem dienen, vooral wat de vloeren betreft, verbeterd te worden.

Door langdurig gebruik schijnt de grond onder de stalvloeren zeer met vochten doortrokken te zijn, ten gevolge waarvan geheele uitgraving van dien grond noodig is.

Het bouwen van een portierswoning bij den ingang van het hospitaal te Venlo is zeer noodig.

De thans aldaar bestemde localiteit voor den portier is voor bewoning ongeschikt te achten.

Ab b. Uitvoering van het algemeen plan van kazerneering.

1ste Genie-commandement.

Op deze begrooting wordt een eerste termijn aangevraagd voor den bouw eener kazerne voor een regiment vestingartillerie te Utrecht op den Rijksgrond, aldaar in den loop van het jaar 1883 aangekocht.

Bij de voltooiing van die kazerne zal de huisvesting van dat regiment, dat thans, als gevolg nog van het afbranden der Willemskazerne te Utrecht, deels in een zeer oud kazernegebouw, dat volgens overeenkomst aan genoemde gemeente moet worden teruggegeven, en voor het overige in een hulplogement in een der verdedigingswerken buiten Utrecht is gekazerneerd, behoorlijk geregeld zijn.

Thans wordt voor de ontbrekende ruimte aan stalling, ten behoeve van het garnizoen te Utrecht, een stal aldaar gehuurd.

Door den bouw van een stal van 44 paarden op het terrein *Damlust* zal niet alleen bedoelde huur, maar tevens de voor den dienst niet gewenschte verspreiding der paarden in verschillende wijken der garnizoensplaats, ophouden.

2de Genie-commandement.

De aangevraagde sommen ten behoeve van het kazernement te Haarlem en voor den bouw van woningen voor gehuwden te 's Gravenhage zijn eerste termijnen van werken in het Algemeen Plan van kazerneering vermeld.

Zijn die werken, wat het garnizoen Haarlem betreft, voltooid, dan zullen voor de bepaalde garnizoenssterkte aldaar van 1 depoteskadron en 3 bataljons infanterie met staf, — de huisvesting van den troep en de stalling der paarden c. a. tevens gereed zijn en ter plaatse een zeer goed geheel zijn verkregen.

4de Genie-commandement.

Het bouwen van woningen voor gehuwde militairen op Rijksground te Kampen is een voortzetting van den bouw van woningen op hetzelfde terrein voor den aankoop waarvan, o. m., op de loopende begrooting geld is toegestaan.

Van het terrein waarop een kazerne voor 1½ bataljon infanterie te Arnhem wordt gebouwd, voor welken bouw thans een tweede termijn wordt aangevraagd, is een strook grond gereserveerd voor den bouw van woningen voor gehuwde militairen. Door hiermede in 1884 aan te vangen zullen die woningen ongeveer gelijk met genoemde kazerne kunnen worden betrokken en zullen alzoo de gehuwden bij de daarin te huisvesten troepengedeelten behoorende, reeds dadelijk nabij en toch in geheel afzonderlijke gebouwen kunnen worden gehuisvest; redenen waarom door den ondergeteekende op deze begrooting geld voor den bouw dier woningen wordt aangevraagd.

De kazerneering te Venlo laat in vele opzichten te wenschen over.

De nu voor Venlo aangevraagde som zal hoofdzakelijk strekken om de bestaande ruimte aan huisvesting te vergrooten, waardoor eenige der, voor voortdurend gebruik ongeschikte kazernelokalen ontruimd zullen kunnen worden.

Ten einde in latere jaren eventueel geen vertraging in den bouw te ondervinden, als gevolg van het niet beschikbaar zijn van het noodige bouwterrein, heeft de ondergeteekende, in overeenstemming met het ten deze reeds bij vorige begrootingen meermalen gehuldigde beginsel, vermeend ook weder op deze begrooting een som te moeten uittrekken, thans voor het aankopen van terrein voor den bouw van kazernes, enz. voor een regiment infanterie te Amersfoort.

Ten einde de oefeningen in het paardrijden bij de verschillende troepengedeelten van het garnizoen te Amersfoort, zoo vruchtdragend mogelijk te doen zijn, wordt de bouw van een derde rijbaan aldaar noodzakelijk geacht.

In verband met het overbrengen naar die plaats van de rijsschool, kan een nieuwe smederij met beslagloods daar evenmin worden gemist.

De Minister van Oorlog,

WEITZEL.

BEGROOTING VAN UITGAVEN TEN BEHOEVE VAN DE VOLTOOIING VAN HET VESTINGSTELSEL, DIENST 1884.

ONTWERP VAN WET.

Wij WILLEM III, enz.

Allen, die deze zullen zien of hooren lezen, salut! doen te weten:

Alzoo Wij in overweging genomen hebben, dat, ingevolge de wet van 3 December 1874 (*Staatsblad* n°. 193), houdende bepalingen omtrent het beheer der gelden, bestemd tot voltooiing van het vestingstelsel, een afzonderlijke begrooting van de uitgaven voor dit onderwerp, voor den dienst van 1884, bij de wet behoort te worden vastgesteld;

Zoo is het dat Wij, den Raad van State gehoord en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk Wij goedvinden en verstaan bij deze:

ART. 1. De begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, aangewezen bij de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), wordt voor den dienst van 1884 vastgesteld als volgt:

Art. 1. Jaarwedden, toelagen en daggelden voor tijdelijk in dienst zijnde civiel ingenieurs, opzichters en teekenaars, toelagen voor officieren en opzichters der genie, reis- en verblijfkosten, bureel- en lokaalbehoefden, aankoop van instrumenten, kaarten en verdere benoodigdheden *f* 90.000.

Art. 2. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behoo- ren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aan- kleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de *Nieuwe Hol- landsche Waterlinie*:

1°. Verbeteren van de vesting *Gorinchem*;

2°. Verbeteren van inundatiemiddelen bezuiden de *Lek*;

3°. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in de geheele linie;

4°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele linie.

Totaal *f* 120.000.

Art. 3. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behoo- ren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aan- kleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betreffelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de stelling van *den Helder*:

- 1°. Maken van een fort op de *Harssens*;
- 2°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de geheele stelling.

Totaal f 25,400.

Art. 4. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de stelling van *Amsterdam*:

- 1°. Maken van een fort bij *IJmuiden*;
- 2°. De eigenlijke stelling, als:
 - a. Maken van een werk bij *Abcoude*;
 - b. Maken van een werk bij *Velzen*;
 - c. Voortzetting van het verbeteren der linie van *Spaarndam* en der positie aan de *Liede*;
 - d. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling.

Totaal f 760,000.

Art. 5. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de stelling van het *Hollandsch Diep* en het *Volkerak*:

- 1°. Verbeteren van de positie van *Willemstad*;
- 2°. Maken van eene inundatiesluis bij het fort *de Ruyter*;
- 3°. Maken van cementbeddingen in de positie van *Willemstad*;
- 4°. Verbeteren van de positie van *Ooltgensplaat*.

Totaal f 290,000.

Art. 6. Nieuwe werken met al hetgeen kan geacht worden daartoe te behooren; herstellen, veranderen en verbeteren van bestaande werken met den aanleve daarvan; aankoop en onteigening van perceelen; kosten van exploten en processen; afkoop van rechten; kosten en ongelden betrekkelijk koop- en andere overeenkomsten; het doen van grondboringen, waterpassingen, opmetingen, enz.; een en ander voor de navermelde werken ter verbetering van de stelling van de monden van de *Maas* en van het *Haringvliet*:

- 1°. Maken van een werk aan den *Nieuwen Maasmond*;
- 2°. Verbeteren van de stelling in het land van *Voorne*;
- 3°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang aan werken in de stelling *Hellevoetsluis-Brielle*.

Totaal f 549,200.

Art. 7. Telegraphische verbinding van verdedigingswerken en posten f 50,000.

Art. 8. Inkomende rechten van het ijzerwerk tot pantseringen, als:

- a. voor het fort op de *Harssens*;
- b. voor het fort bij *IJmuiden*;
- c. voor het fort aan den *Nieuwen Maasmond*.

Totaal f 50,000.

Art. 9. Doen van opmetingen, waterpassingen, grondboringen, enz. in de verschillende liniën en vestingen, alwaar, ingevolge de wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), werken tot voltooiing van het vestingstelsel aangelegd of

verbeterd moeten worden en voor welke in de voorgaande artikels geen gelden zijn uitgetrokken f10.000.

Art. 10. Onvoorziene uitgaven f50.000.

Totaal f1.994.600.

Een millioen negenhonderd vier en negentig duizend zeshonderd gulden.

ART. 2. Tot dekking der uitgaven, begrepen in de bij artikel 1 dezer wet vastgestelde begrooting, wordt aangewezen:

a. de som van een millioen vierhonderd zes en veertig duizend zeshonderd gulden, beschikbaar gesteld bij het VIIIste hoofdstuk der begrooting van Staatsuitgaven voor het dienstjaar 1884;

b. het vermoedelijk batig slot der rekening van ontvang en uitgaaf wegens de begrooting ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel voor den dienst van 1883;

c. de toevallige baten, welke gedurende het jaar 1884 uit den aanleg der vestingwerken kunnen voortvloeien.

ART. 3. Wanneer het bedrag, uitgetrokken bij een der artikelen 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 en 9 van artikel 1 dezer wet, ontoereikend wordt bevonden, kan het, met inachtneming van het voorschrift van het tweede lid van artikel 24 der wet van den 5den October 1841 (*Staatsblad* n°. 40), door overschrijving uit artikel 10 van hetzelfde artikel 1 worden aangevuld.

ART. 4. Op artikel 10 van artikel 1 dezer wet worden aangewezen de tot het dienstjaar 1884 behorende uitgaven, de voltooiing van het vestingstelsel betreffende, die haar omschrijving niet vinden in een der andere artikelen van genoemd artikel 1.

Die uitgaven worden, voor elke soort afzonderlijk, in de rekening gebracht en omschreven.

Lasten en bevelen, dat deze in het *Staatsblad* zal worden geplaatst, en dat alle ministerieele departementen, autoriteiten, colleges en ambtenaren, wien zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

Gegeven

De Minister van Oorlog,

MEMORIE VAN TOELICHTING,

Bij de aanbieding van de Vestingbegrooting voor 1884 acht de ondergeteekende het van zijnen plicht, aan de Staten-Generaal mededeeling te doen van zijn inzichten en voornemens met betrekking tot de regeling en voltooiing van het vestingstelsel.

Uit het feit dat de Ministers van Oorlog en van Marine, met 's Konings machtiging, het door de vorige Regeering bij de Staten-Generaal aanhangig gemaakte ontwerp tot herziening der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64) hebben ingetrokken, mag — het kan blijken uit deze begrooting — de gevolgtrekking niet worden afgeleid, dat de ondergeteekende de belangrijke werken, welke alsnog tot voltooiing van het vestingstelsel worden vereischt, achterwege zou wenschen te laten, of voornemens zou zijn met onvoldoende kracht aan de uitvoering daarvan te doen arbeiden.

Het tegendeel is waar.

De ondergeteekende acht het noodzakelijk, dat de, onder het bestuur van zijne ambtsvoorgangers begonnen en nog onvoltooid verbeteringen aan de onder-

scheidene verdedigingsliniën en bepaaldelijk ook aan de stelling van Amsterdam, zóó krachtig worden voortgezet, als door het belang der zaak wordt gevorderd en met den toestand van 's lands financiën slechts eenigszins is overeen te brengen.

De aanleiding tot de intrekking van het bedoelde wetsontwerp, is dan ook een geheel andere. Zij is deze: dat de Regeering zich niet kan vereenigen met de beweegredenen, welke tot de indiening van dat voorstel hebben geleid, evenmin als met sommige daarin opgenomen bepalingen.

In de eerste plaats acht hij een wettelijke verlenging van den termijn, gesteld in art. 3 der wet, binnen welchen de voltooiing van het vestingstelsel moest afloopen, overbodig en nutteloos. Naar zijn overtuiging zullen zoowel de Staten-Generaal als de Regeering, ook zonder zoodanige verlenging, ten volle doordrongen zijn van den plicht, om in gemeenschappelijk overleg de maatregelen te nemen, welke alsnog zullen worden vereischt tot de algeheele en getrouwe uitvoering eener wet, die het gebouw van 's lands verdediging, aan welks oprichting sedert 1874 met ernst en vrucht is gearbeid, op vaste grondslagen heeft gevestigd. Hij is te eerder deze zienswijze toegedaan, omdat het stellen van een nieuwen termijn, gelijk hij ten aanzien van den in 1874 gestelden heeft voorzien en voorspeld, niet zou kunnen uitwerken, dat inderdaad de uitvoering der wet, binnen den aangegeven tijd, een voldongen feit zou worden, waar overmacht, door practische bezwaren en moeilijkheden ontstaande, de onmogelijkheid van voldoening aan het wettelijk bevel zou medebrengen.

Hij meent, bij deze opvatting, op de instemming en de medewerking van de Staten-Generaal te mogen rekenen, en veroorlooft zich, tot het invoeren daarvan, een beroep op de feiten. Immers, de termijn gesteld in art. 3 der wet van 18 April 1874 (*Staatsblad* n°. 64), zou met ult. December 1882 zijn verstreken. Het wetsontwerp dat hem wilde verlengen werd reeds bij Koninklijke boodschap van 10 Maart 1882 aan de Tweede Kamer der Staten-Generaal toegezonden. Niettemin werd het in den loop van dat jaar niet tot wet verheven, maar in weerwil daarvan maakte de Vertegenwoordiging geen bezwaar op den dienst van 1883 gelden toe te staan voor de verdere voltooiing van het vestingstelsel. De ondergeteekende meent enig recht te hebben uit dit feit op te maken, dat die Vertegenwoordiging zich ook nu tot de verdere uitvoering van de vestingwet gebonden acht, niet alleen, maar dat zij thans — evenals hijzelf reeds veel vroeger — de meening is toegedaan dat de vestingwet niet langer noodwendig eenen termijn behoeft te bevatten, waarin de voltooiing van het stelsel door haar omschreven, moet zijn afgelopen. Men zal zich herinneren dat in het oorspronkelijk wetsontwerp tot regeling en voltooiing van het vestingstelsel van een zoodanigen termijn ook geen sprake was. Men scheen toen echter beducht, dat er niet met de vereischte kracht en met de gewenschte voortvarendheid en volharding zou worden aangevangen en voortgegaan met het in voldoende staat brengen van 's lands defensie. Men wilde zoowel der Vertegenwoordiging als der Regeering eenen band aanleggen; de wet mocht niet zijn een »papierwet», gelijk men zich uitdrukte, zij moest worden een levende kracht en zoo werd art. 3 aangevuld met de bepaling, dat »de aanvraag van gelden zoodanig zal worden geregeld als noodig is om alle bij art. 2 bedoelde werken binnen den tijd van acht jaren, te rekenen van 1 Januari 1875, tot stand te doen komen.»

Die bepaling werd evenwel door den toenmaligen Minister van Oorlog, dezelfde die thans de eer heeft tot de Kamer te spreken, als volkomen nutteloos en daardoor overbodig, met kracht bestreden.

Na te hebben doen uitkomen dat een Minister van Oorlog, die met een dergelijke wet was gewapend een levende anomalie zou wezen, indien hij niet met ijver en voortvarendheid alles deed, wat noodig was, om het land zoo spoedig mogelijk in verdedigbaren toestand te brengen, zeide hij onder anderen: »Voltooiën of, zooals het amendement zegt: geheel tot stand brengen, is een zeer rekbaar woord», en »alles voltooiën is veel gezegd».

Hij wees er op dat in het stelsel werken waren begrepen, die hoogst nuttig maar daarom niet onvermijdelijk noodig waren, daarmede vrij duidelijk te kennen gevende, dat niet alles op dezelfde wijze en in gelijke mate behoefde te worden tot stand gebracht; hij zeide zelfs: „met een niet geheel voltooid defensiestelsel kan men toch het land nog verdedigen.”

Hij had er kunnen bijvoegen dat men wel nergens in de wereld een geheel voltooid vesting, of een geheel voltooid stelsel van verdediging zal aantreffen. Dit ware de volmaaktheid; gezwezen nog van de erkende waarheid dat de verbetering der middelen van aanval en van verdediging nimmer met zulke reuzenschreden is vooruitgegaan en blijft vooruitgaan als in onze dagen, zoodat op den duur meer of minder ernstige veranderingen en verbeteringen zullen noodig blijven. Hij betoogde voorts dat het zeer licht mogelijk zou zijn dat — in weerwil van het voorschrift der wet — alles nog niet tot stand ware gebracht aan het einde van de acht jaren. Hij beriep zich op het stelsel van de spoorwegen bij de wet van 18 Augustus 1860 (*Staatsblad* n°. 45) verordend en dat men in tien jaren wenschte te voltooien, zonder dat het hem daarom gelukte.

Een ander voorbeeld door hem aangehaald was het stelsel van defensie voor Java aangenomen. Ook dit moest in tien jaren gereed zijn; de Regeering had daarbij het geld voor het nemen, en kon naar willekeur beschikken zoowel over de werkkrachten der bevolking als over de benoodigde terreinen, en toch werd het doel niet bereikt.

De uitkomst verkregen door het aannemen van het amendement — slechts met een meerderheid van tien stemmen — heeft geleerd dat de toenmalige Minister van Oorlog juist heeft gezien, en de tegenwoordige, gesteund door de zich reeds geopenbaard hebbende zienswijze der Vertegenwoordiging, acht het dan ook volkomen nutteloos, den termijn, in art. 3 gesteld, te verlengen. Het artikel zal dan voortaan feitelijk luiden zooals het in 1874 werd voorgesteld.

Er bestaat daarenboven in deze oogenblikken eenig bezwaar tegen het vaststellen van een nieuwen termijn.

Onze geldmiddelen zijn niet meer wat zij waren in 1874. Toen kon men met eenig vertrouwen vooruit vaststellen, dat sommige belangrijke uitgaven in zeker tijdvak zouden moeten worden gedaan. Thans is dit niet meer het geval, tenzij het tijdvak zoo ruim worde genomen dat het bepalen er van met een fictie gelijk stond.

Beter schijnt het eenvoudig ieder jaar te doen wat mogelijk zal blijken, en daarbij het noodzakelijke vóór het nuttige, en het nuttige vóór het wenschelijke te doen gaan.

Ook over het vraagstuk der sperforten, een onderwerp dat ter sprake kan komen bij iederen nieuwen rivierovergang voor spoor- of andere kunstwegen, meent de ondergeteekende zijn zienswijze te moeten doen kennen.

Hij stelt op den voorgrond, dat hij, nog evenzeer als toen hij de eer had in het jaar 1874 de vestingwet en in de zitting van 1874—75 de eerste vestingbegroting in de Staten-Generaal te verdedigen, overtuigd is van de noodzakelijkheid om maatregelen te nemen, waardoor, bij het uitbreken van eenen oorlog, het gebruik van de overgangen onzer groote rivieren — meer bepaald van de spoorwegbruggen — aan den vijand kan worden ontzegd. De juistheid van het denkbeeld, om, zonder die overgangen in elk geval te vernielen, door zoogenaamde sperforten den vijand te beletten er voor zijn operatiën en voor den aanvoer van materieel partij van te trekken, staat dan ook thans voor hem nog buiten allen twijfel.

Het is evenwel de vraag of dat denkbeeld, in de tegenwoordige omstandigheden, in toepassing kan worden gebracht in den vorm waarin het tot dusver, bij de studie van en de gedachtenwisseling over het vraagstuk der sperforten, ter verwezenlijking werd aanbevolen. En die vraag meent de ondergeteekende, om méér dan een reden, ontkennend te moeten beantwoorden. Immers, gelijk reeds bij discussiën over de zooveen genoemde vestingbegroting is gebleken,

zou een zoodanig fort, om in staat te zijn de daarvoor weggelegde taak behoorlijk te vervullen, moeten zijn: een volkomen zelfstandig, stormvrij werk, voorzien niet alleen van de noodige bomvrije ruimte voor logies, berging van materieel enz., maar ook van gepantserde opstellingen voor geschut; voorts van een flinke bewapening en van een niet onbelangrijk sterke bezetting. De kosten van zulk een fort — in 1875 reeds op ongeveer een millioen geraamd — zijn zóó aanzienlijk, dat het bouwen dezer soort van verdedigingswerken bij den tegenwoordigen staat onzer financiën niet in aanmerking kan komen. Er bestaat daarenboven nog een ander verschil tusschen de omstandigheden van thans en die van 1875, toen de ondergeteekende tot het doen bouwen van sperforten wilde doen overgaan.

Te recht of te onrecht meende men destijds dat het getal rivierovergangen voor spoorwegen in de eerstvolgende jaren niet zou toenemen, en men hield het er voor dat men met de sperforten, toen genoemd en ontworpen, gedurende een lange toekomst zou kunnen volstaan. Sedert echter is de behoefte aan spoorwegverbindingen al grooter en grooter geworden, en bij de gewone — men zou kunnen zeggen de internationale — spoorwegen hebben zich ook de lokaal- en tramspoorwegen gevoegd. Dat hierdoor meer rivierovergangen zullen noodig worden, is duidelijk en is onlangs reeds gebleken, en liet men een enkele dezer overgangen ongedekt, dan is het zeker dat het nut der andere illusoir zou worden.

Het zou niet aangaan te willen eischen dat de bedoelde vermeerdering van het aantal overgangen — altijd schadelijk voor de defensie — achterwege bleef, om der wille van de kosten voor het maken van sperforten, die er het gevolg van zouden zijn. Met die beweegreden zou de uitbreiding van het net der wegen voor handel en verkeer niet *kunnen*, en in het algemeen belang ook zeker niet altijd *mogen* worden tegengehouden.

Ook de eisch om in de bezetting van al die werken te voorzien, zou een bezwaar van toenemend gewicht zijn; daar zoodoende van onze reeds niet overvloedige levende strijdkrachten telkens een meer belangrijk gedeelte aan de hoofdtaak bij onze landsverdediging zou worden onttrokken, hetgeen, inzonderheid voor de technische wapens, een nadeel van beteekenis zou kunnen worden.

Meent de ondergeteekende alzoo, blijkens het vorenstaande, niet te mogen besluiten tot het doen van een voorstel om de noodige gelden voor het aanleggen van sperforten, als waarvan sprake was, beschikbaar te stellen, hij kan zich niettemin geenszins nederleggen bij het beginsel, door de vorige Regeering gehuldigd in het ontwerp tot herziening der vestingwet, om namelijk van elke versterking der rivierovergangen af te zien en zich uitsluitend te bepalen tot het middel van vernieling, om de bruggen aan het gebruik door den vijand te onttrekken.

Vooreerst acht hij de toepassing van dat middel te moeilijk, de alleszins voldoende uitvoering van den daarvoor te verrichten arbeid te onzeker om er met volkomen gerustheid op te mogen vertrouwen.

Bij de overweging van de vraag of het *steeds* mogelijk zal zijn, al de onderscheidene bruggen, te rechter tijd, op het juiste oogenblik, — niet te laat, maar evenmin te vroeg — onbruikbaar te maken, in zoodanige mate dat de vijand ze niet zonder tijdroovende werkzaamheden kan herstellen, blijkt dat daarbij zoovele factoren in aanmerking komen, waarvan de werking in allen deele verzekerd moet zijn, dat het, naar de overtuiging van den ondergeteekende niet te verdedigen zou zijn, indien maatregelen achterwege werden gelaten, waardoor zou worden voorzien in het geval, dat in het samenstel der uit te voeren verichtingen het een of ander haperde of in gebreke bleef. Hij wil hier niet spreken van den eisch, dat de voorbereiding der vernieling in allen deele, tot in de kleinste bijzonderheden, voor elke brug moet zijn geregeld; dat de springmiddelen aanwezig, het materieel voor de vernieling met de noodige werktuigen brugsgewijze gemerkt en opgelegd moet zijn. Daarin is, met eenige zorg, gemakkelijk te voorzien, en hij constateert met voldoening, dat in die richting in

de laatste jaren met ernst is gearbeid. Ook wil hij nog aannemen dat het personeel, dat met de vernielingswerkzaamheden zal worden belast, steeds beschikbaar, voor zijn taak berekend en met de te volgen bestemming bij mobilisatie bekend zal zijn. Toch is dit reeds een bezwaarlijk te vervullen eisch. Voor de gelijktijdige vernieling van het vrij aanzienlijk aantal bruggen zou een tamelijk sterk personeel gevorderd worden; en het is de vraag of men *steeds* zal kunnen beschikken over een *voldoend* aantal officieren, onderofficieren en minderen van het korps genietroepen, die *genoegzaam* geschikt zijn voor het uitvoeren van den vernielingsarbeid, welke veel oefening, ervaring, kalmte en zelfvertrouwen vordert.

Maar er is méér. Al heeft men de volkomen zekerheid, dat het noodige personeel en materieel voor de vernieling op elk gewild oogenblik te bestemder plaatse aanwezig zal zijn, dan nog zijn moeilijkheden en teleurstellingen bij de uitvoering van de taak mogelijk, waardoor het doel geheel of ten deele zou kunnen worden gemist. Zoo zal de juiste keuze van het tijdstip, waarop met de werkzaamheden moet worden aangevangen ongetwijfeld hoogst bezwaarlijk zijn; zoo zal het licht kunnen geschieden, dat het bevel voor de vernieling niet te rechter tijd wordt gegeven; zoo is het eindelijk volstrekt niet zeker, dat het springen, onder welke omstandigheden ook, nimmer zal mislukken.

Immers, het bij voorbaat aanbrenge van der springmiddelen aan de bruggen, zal zeker niet geschieden, vóórdát de oorlogstoestand een feit is en de mobilisatietransporten zijn afgeloopen; het spoorwegvervoer mag vóór dien tijd niet worden belemmerd of in de waagschaal gesteld. Voorts zal het wel niet aangaan, aan de beslissing van ondergeschikte genie-officieren over te laten, op welk tijdstip met de vernieling zal worden begonnen. Het bevel tot een en ander zal dus door de Regeering of door den opperbevelhebber van het leger moeten worden gegeven. En het valt niet te ontkennen, dat er meer gevaar bestaat, dat zulks te laat, dan te vroeg zal geschieden; zoowel om de reeds besproken stremming van het spoorwegvervoer te voorkomen, als omdat men niet dan op het uiterste oogenblik tot de vernieling der kostbare kunstwerken zal besluiten en het uitvaardigen der order dus steeds zoolang mogelijk zal worden uitgesteld. Eindelijk is het geenszins onmogelijk, dat het springen van de een of andere brug, door onvoorziene omstandigheden, mislukt.

Verscheidene aanleidingen alzoo, die grond opleveren tot twijfel, of het vernielingswerk wel *immer* en *overal*, op *het juiste oogenblik* en *met de gevorderde uitkomst* zal zijn afgeloopen; aanleidingen, die de vrees wettigen dat een stout en voortvarend optredende vijand, wellicht met zijne vooruitgeschoven troepenafdeelingen bij de een of andere brug zal kunnen aankomen, vóórdát het ons volkomen gelukt is, die voor hem onbruikbaar te maken, en waarbij verdere pogingen tot dat doel door hem zouden worden belet of verijdeld.

Waar, zooals hier, in een voor den verderen loop van den oorlog, belangrijke onderneming, zooveel onzekers blijft bestaan omtrent de te bereiken uitkomst, en waar met zoovele, bekende en niet te voorziene omstandigheden van bezwarenden aard rekening moet worden gehouden, is het nemen van méér voorzorgen noodzakelijk en plichtmatig. Die voorzorgen moeten ten doel hebben: de behoorlijke en rustige uitvoering van het werk te verzekeren, de nadeelige gevolgen van tegenspoed, vertraging of overijling te veronzijdigen, en in elk geval, het gevaar weg te nemen, dat, bij oponthoud in de vernieling op eenig punt, de verder daarvoor te verrichten arbeid, door een vroegtijdige aankomst des vijands zou kunnen worden gestoord.

Het ligt voor de hand, dat daartoe hulp van de eigen troepen moet worden beschikbaar gesteld, dat het werk onder bescherming van die troepen moet worden verricht en dat deze zich alzoo op elk punt moeten handhaven tot dat het geheel naar eisch is afgeloopen — ook indien de vijand eerder mocht verschijnen.

De onderscheidene te vernielen rivierovergangen behooren dus, in ieder geval, reeds dadelijk bij de mobilisatie van het leger, door detachementen te worden bezet, die zich met de bewaking en dekking daarvan hebben te belasten. Der-

gelijke detachementen zijn overigens, ook uit anderen hoofde, aan de voorname bruggen noodig, zoowel om het mobilisatieverkeer te dekken, als om onze vooruitgeschoven cavalerie te steunen en bij haren terugtocht op te nemen. Het opstellen daarvan lag trouwens ook in de bedoeling van de vorige Regeering, blijkens de omtrent het ontwerp tot herziening der vestingwet gevoerde gedachtenwisseling. Daarbij bestond evenwel het voornemen niet om aan die troepen, door reeds in vreedstijd aan te leggen versterkingen, meerdere kracht te geven; zij werden uitsluitend naar de toepassing van de vluchtige veldverschansing verwezen, om zich, voor zooveel noodig en mogelijk, steun in het terrein te verschaffen.

Doch hiermede kan, naar de meening van den ondergeteekende, niet worden volstaan. Het is de vraag of de noodige tijd beschikbaar zal zijn, om te dien aanzien eenige werkzaamheden van beteekenis te verrichten; het is evenzeer te betwijfelen of overal een doelmatige opstelling zal zijn te vinden en met weinig hulpmiddelen en voorbereiding zal zijn in te richten. Bovendien, de verplichting om zich met de versterking van het terrein bezig te houden, zou oorzaak zijn, dat de detachementen niet aanstonds gereed zouden zijn om de hun toegedachte taak naar behooren te vervullen. Voorts zouden die troepenafdeelingen in het onderstelde geval ontegenzeggelijk een grootere sterkte moeten hebben dan wanneer zij steun vonden in een permanent en in volkomen bruikbaren toestand verkeerend verdedigingswerk. Het nadeel dat een grooter aantal troepen voor dit nevendoel van de verdediging zou moeten worden bestemd, moet dus mede in het oog worden gehouden en gewicht in de schaal leggen.

De ondergeteekende acht mitsdien het aanleggen van versterkingen aan de te vernielen rivierovergangen bepaald noodzakelijk. Geen werken echter van grooten omvang, van het karakter der sperforten als waarvan hiervoren sprake was, maar posten, strekkende om het weêrstandsvermogen van de weinig talrijke bezetting zooveel te verhoogen, dat deze in staat zal zijn, om althans aan de vooruitgeschoven afdeelingen des vijands het hoofd te bieden en deze te beletten zich van de bruggen meester te maken of den vernielingsarbeid te storen.

Op die wijze zal, ongetwijfeld op een weinig kostbare manier — zoo wat betreft de geldelijke uitgaven als het beschikbaar te stellen personeel — kunnen worden voldaan aan den eisch, om, zij 't ook slechts gedurende enkele dagen, vasten voet te houden aan de overgangspunten en de noodige maatregelen tot het voor den vijand onbruikbaar maken van de bruggen, rustig en behoorlijk te kunnen uitvoeren.

De ondergeteekende zal niet betwisten, dat door het aanleggen van sperforten, uitkomsten van méér gewicht zijn te verkrijgen, ook wat de tijdwinst betreft voor de verdediging. Het is wel zeker, dat de vernielde bruggen in korteren tijd zullen kunnen worden hersteld, dan de vijand zou behoeven voor het doen vallen van een sperfort, of het aanleggen van hulplijnen en noodbruggen voor zijne spoorreinen. Maar, waar het méér niet bereikbaar is door de te groote offers die het van de natie zou vergen, moet men zich met het mindere tevreden stellen, waar het *wenschelijke* niet kan worden verkregen, moet met het *noodzakelijke* worden volstaan.

Door bedoelde werken te maken zal overigens aan de bepaling van punt *f* van art. 1 der vestingwet volkomen worden voldaan. Sperforten zijn daar niet uitdrukkelijk genoemd, er wordt gesproken van »werken tot dekking van rivierovergangen en opname van troepen».

Onder verwijzing naar den bij het ontwerp gevoegden toelichtenden staat, zij wijders het volgende, tot nadere toelichting der thans aangevraagde sommen, in het midden gebracht.

Art. 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie. 1. Voor de verbetering der vesting Gorinchem is nogmaals een memoriepost gesteld, omdat de plans voor het zuidelijk gedeelte van het kanaal ter verbinding van Amsterdam met de Merwede, waarbij de inrichting der genoemde vesting in hooge mate betrokken is, nog niet in alle bijzonderheden zijn vastgesteld.

2. Ook voor het verbeteren van de inundatie-middelen bezuiden de Lek is een memoriepost gesteld. Ter voltooiing dezer middelen is het namelijk nog noodig den hulpdijk vóór den bij het fort Everdingen gemaakten sluiskeer, alsmede een gedeelte van den Waalbandijk, vóór de nieuwe inundatie-sluis beneden Tiel op te ruimen en voorzieningen te maken ter behoorlijke toeleiding van het Waalwater naar laatstgenoemde sluis.

Met de betrokken dijksbesturen is men echter omtrent het doen der vermelde opruimingen nog niet tot eenstemmigheid gekomen, zoodat voorloopig nog niet kan worden overgegaan tot de uitvoering der vermelde werken.

3. De posten vermeld sub 3 en 4 betreffen weder de geregelde voortzetting van de aanschaffing van materieel voor het in staat van verdediging brengen der werken in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, en de, ook in verband hiermede, noodige kleine verbeteringen in deze werken.

Ten opzichte van den post sub 3, zij nog opgemerkt, dat — zooals uit den toelichtenden staat kan blijken — van de op de vestingbegrooting van 1881 voor de bedoelde aanschaffing uitgetrokken post van f 100 000 slechts f 38.800 is besteed kunnen worden. De thans uitgetrokken post kan mitsdien gelden als een overbrenging van een reeds toegestaan bedrag, dat niet is kunnen worden besteed.

Art. 3. Stelling van den Helder. De verbetering dezer stelling nadert haar voltooiing. In verband hiermede is thans slechts een post uitgetrokken voor het verrichten van kleine verbeteringen, die alsnog tot geheele afwerking der stelling wenschelijk zijn. Voorts is de laatste termijn voor het fort op de Harssens op de begrooting gebracht. Behoudens onvoorziene omstandigheden bij de eerlang te houden schietproeven uit dit fort, zal dit werk hiermede kunnen worden voltooid.

Art. 4. Stelling van Amsterdam. De posten sub 1 en 2, *a*, *b* en *c* betreffen het voortzetten van werken, die in uitvoering zijn of waarvan de uitvoering vermoedelijk eerlang zal aanvangen.

Ten opzichte van de posten sub 2, *a* en *b*, zij opgemerkt, dat met de uitvoering der daarbij bedoelde werken, waarvoor reeds op de begrooting van 1882 geld werd toegestaan, ook in verband met bezwaren omtrent de onteigening der benodigde gronden, niet in dat jaar is kunnen worden begonnen.

In verband hiermede is dan ook, evenals op de loopende begrooting, onder 2, *d*, weder een post uitgetrokken voor onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling, waarvan de aanwijzing hoofdzakelijk zal afhangen van den gang der onderhandelingen, betreffende den aankoop der benodigde terreinen enz.

Art. 5. Stelling van het Hollandsch Diep en van het Volkerak. De posten vermeld onder 1, 2 en 4 betreffen het voortzetten van werken, die reeds bij vorige begrootingen zijn toegelicht geworden.

Het op de loopende begrooting toegestaan bedrag ad f 38.000, voor het maken van cementbeddingen in de positie Willemstad zal voor de voltooiing van dit werk voldoende zijn; de uitvoering daarvan wordt echter, om technische redenen, opgenomen in een bestek tot verbetering van sommige vestingwerken in de stelling, waarvan de oplevering wellicht niet geheel kan afloopen vóór 31 October 1884. In verband hiermede is, op deze begrooting, het maken van de bedoelde beddingen voor memorie gesteld.

Art. 6. Stelling van de monden van de Maas en van het Haringvliet. De post sub 1 betreft de voortzetting van den bouw van het fort aan den Nieuwen Maasmond.

Met den post sub 2 zal de verbetering van de stelling Hellevoetsluis—Brielle, op den bij vorige begrootingen toegelichten voet, kunnen worden voltooid. Hierbij zij opgemerkt, dat van den post ad f 40.000, die in de begrooting van 1882 was begrepen voor het verbeteren van de stelling in het land van Voorne (het maken van batterijen op de Noord- en Penscherdijken), in verband met vertraging in de onteigening der benodigde gronden, slechts f 800 is kunnen wor-

den besteed. De thans voor genoemd werk uitgetrokken post f 39.200 betreft dus alleen een overbrenging van een reeds toegestaan bedrag op een nieuw dienstjaar.

Voor de uitvoering van kleine verbeteringen, die tot geheele afwerking der stelling Hellevoetsluis—Brielle nog wenschelijk zijn, is ook hier sub 3, een bedrag uitgetrokken.

Art 7. Telegraphische verbinding van verdedigingswerken. De uitgetrokken post betreft de voortzetting van het maken van onderaardsche telegraaflijnen tusschen verdedigingswerken, in de verschillende stellingen, op den vroeger toegelichten voet.

Het totaal bedrag, dat hiervoor zal noodig zijn, kan nog niet worden geraamd, omdat nog geen genoegzame ondervinding is verkregen van de kosten, verbonden aan het ingraven der kabels en de hiervoor te geven schadevergoeding aan de eigenaars der betrokken gronden.

Men vertrouwt echter, dat, met het thans gevraagde bedrag, de te maken lijnen voor een groot gedeelte zullen kunnen worden voltooid.

De Minister van Oorlog,
WEITZEL.

TOELICHTENDE STAAT, betreffende het geheele bedrag van de kosten der werken, welke zijn begrepen in de begrooting van uitgaven ten behoeve van de voltooiing van het vestingstelsel, dienst 1884.

Artikel 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie:

1°. Verbeteren van de vesting Gorinchem, is besteed op den dienst van 1879 f 100; 1880 f 580; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *Memorie*; wordt thans aangevraagd *Memorie*.

2°. Verbeteren van inundatie-middelen bezuiden de Lek, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 f 98.000; 1883 f 50.000; wordt thans aangevraagd *Memorie*.

3°. Materieel der genie voor het in staat van verdediging brengen der werken in de geheele linie, is besteed op den dienst van 1881 f 38.800; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 f 73.300; 1883 f 60.000; wordt thans aangevraagd f 60.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *Memorie*.

4°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele linie, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 f 44.500; 1883 f 60.000; wordt thans aangevraagd f 60.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *Memorie*.

Totaal voor de Nieuwe Hollandsche Waterlinie, wordt thans aangevraagd f 120.000; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden f 120.000.

Artikel 3. Stelling van den Helder.

1°. Maken van een fort op de Harssens, is besteed op den dienst van 1879 f 130.160; 1880 f 137.170; 1881 f 176.700; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 f 652.300; 1883 f 343.300; wordt thans aangevraagd f 15.400.

2°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de geheele stelling, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 f 10.000; wordt thans aangevraagd f 10.000.

Totaal voor de stelling van den Helder, wordt thans aangevraagd *f* 25.400; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden *f* 25.400.

Artikel 4. Stelling van Amsterdam:

1°. Maken van een fort bij IJmuiden, is besteed op den dienst van 1879 *f* 1.680; 1880 *f* 50.350; 1881 *f* 88.200; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 150.000; 1883 *f* 950.000; wordt thans aangevraagd *f* 260.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 200.000.

2°. De eigenlijke stelling als:

a. Maken van een werk bij Abcoude, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *f* 100.000; wordt thans aangevraagd *f* 100.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 150.000.

b. Maken van een werk bij Velzen, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *f* 100.000; wordt thans aangevraagd *f* 100.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 350.000.

c. Voortzetting van het verbeteren der linie van Spaarndam en der positie aan de Liede, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 290.000; 1883 *f* 150.000; wordt thans aangevraagd *f* 200.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 670.000.

d. Onteigening van gronden en uitvoering van voorbereidende werkzaamheden voor verschillende werken in de stelling, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *f* 50.000; wordt thans aangevraagd *f* 100.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 8.640.000.

Totaal voor de stelling van Amsterdam, wordt thans aangevraagd *f* 760.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 10.010.000; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden *f* 10.770.000.

Artikel 5. Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak:

1°. Verbeteren van de positie van Willemstad, is besteed op den dienst van 1879 *f* 1.230; 1880 *f* 206.830; 1881 *f* 175.100; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 78.000; 1883 *f* 100.000; wordt thans aangevraagd *f* 100.000; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden *f* 70.000.

2°. Maken van een inundatie-sluis bij het fort de Ruyter, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *f* 60.000; wordt thans aangevraagd *f* 40.000.

3°. Maken van cementbeddingen in de positie van Willemstad, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 10.400; 1883 *f* 38.000; wordt thans aangevraagd *Memorie*.

4°. Verbeteren van de positie van Ooltgensplaat, is besteed op den dienst van 1881 *f* 1.600; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 171.600; 1883 *f* 100.000; wordt thans aangevraagd *f* 150.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 26.800.

Totaal voor de Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak; wordt thans aangevraagd *f* 290.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 96.800; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden *f* 386.800.

Artikel 6. Stelling van de monden van de Maas en van het Haringvliet:

1°. Maken van een werk aan den Nieuwen Maasmond, is besteed op den dienst van 1879 *f* 380; 1880 *f* 780; 1881 *f* 104.680; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 264.500; 1883 *f* 350.000; wordt thans aangevraagd *f* 500.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *f* 80.500.

2°. Verbeteren van de stelling in het land van Voorne, is besteed op den dienst van 1880 *f* 100; zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1882 *f* 800; 1883 *f* 64.000; wordt thans aangevraagd *f* 39.200.

3°. Verschillende verbeteringen van ondergeschikt belang, aan werken in de stelling Hellevoetsluis—Brielle, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 *f* 10.000; wordt thans aangevraagd *f* 10.000.

Totaal voor de Stelling van de monden van de Maas en van het Haringvliet, wordt thans aangevraagd f 549.200; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn f 80.500; voor de linie, volgens de cijfers van deze begrooting, alsnog te besteden f 629.700.

Artikel 7. Telegraphische verbinding van verdedigingswerken en posten, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 f 120.000; wordt thans aangevraagd f 50.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *Memorie*.

Artikel 8. Inkomende rechten van het ijzerwerk tot pantseringen, als:

a. Voor het fort op de Harssens. b. Voor het fort bij IJmuiden. c. Voor het fort aan den Nieuwen Maasmond, zal vermoedelijk worden besteed op den dienst van 1883 f 20.000; wordt thans aangevraagd f 50.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn *Memorie*.

VERZAMELING.

Artikel 2. Nieuwe Hollandsche Waterlinie, wordt thans aangevraagd f 120.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 120.000.

Artikel 3. Stelling van den Helder, wordt thans aangevraagd f 25.400; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 25.400.

Artikel 4. Stelling van Amsterdam, wordt thans aangevraagd f 760.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn f 10.010.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 10.770.000.

Artikel 5. Stelling van het Hollandsch Diep en het Volkerak, wordt thans aangevraagd f 290.000; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn f 96.800; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 386.800.

Artikel 6. Stelling van de monden van de Maas en het Haringvliet, wordt thans aangevraagd f 549.200; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn f 80.500; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 629.700.

Artikel 7. Telegraphische verbinding van verdedigingswerken en posten, wordt thans aangevraagd f 50.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 50.000.

Artikel 8. Inkomende rechten van het ijzerwerk tot pantseringen, wordt thans aangevraagd f 50.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 50.000.

Komt bij: de bedragen der artikelen in de vestingbegrooting, dienst 1884, als:

Artikel 1, wordt thans aangevraagd f 90.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 90.000.

Artikel 2, wordt thans aangevraagd f 10.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 10.000.

Artikel 10, wordt thans aangevraagd f 50.000; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 50.000.

Totaal wordt thans aangevraagd f 1.994.600; zou bij volgende begrootingen nog aan te vragen zijn f 10.187.300; in het geheel volgens de cijfers van deze begrooting alsnog te besteden f 12.181.900.

STAATSBEGROTING VOOR HET DIENSTJAAR 1884.

VIIIste HOOFDSTUK.

VOORLOOPIG VERSLAG DER COMMISSIE VAN RAPPORTEURS.

Het onderzoek in de afdelingen van het VIIIste hoofdstuk der Staatsbegroting voor het dienstjaar 1884 heeft de volgende uitkomsten gehad:

§ 1. Algemeen werd bij dit onderzoek de overtuiging uitgesproken, dat de financiële toestand van ons land op dit oogenblik van dien aard is, dat het betrachten van de grootst mogelijke zuinigheid in alle takken van bestuur een gebiedende noodzakelijkheid wordt, en dat uit dien hoofde door de Regeering alle uitgaven moeten worden nagelaten, die, al mochten zij zelf wenschelijk of nuttig worden geacht, echter niet in het belang des lands *bepaald noodzakelijk* zijn.

Op dit standpunt plaatsen zich vele leden der Kamer bij het beoordeelen van de begroting van het Departement van Oorlog, en dan moesten zij met leedwezen de verklaring afleggen, dat deze begroting den stempel niet draagt van het ernstig streven naar bezuiniging.

Het eindcijfer is wel is waar lager dan dat der begroting van het loopende jaar, maar deze uitkomst is niet verkregen door het bezuinigen en besnoeien op de gewone uitgaven, door het nalaten van al datgene, zelfs van het wenschelijke doch niet volstrekt noodzakelijke, waardoor de uitgaven worden opgedreven; doch hoofdzakelijk door de buitengewone uitgaven tot aanschaffing van artilleriematerieel en tot de voltooiing van het vestingstelsel belangrijk lager te ramen dan voor het dienstjaar 1883 geschied is.

Terwijl door het schrikkeljaar een vermeerdering van niet meer dan f 30,000 gewettigd kan worden, blijkt toch uit de begroting, dat de gewone uitgaven ongeveer twee tonnen gouds meer bedragen dan die van het loopende jaar, een vermeerdering, die grootendeels toe te schrijven is aan uitgaven veroorzaakt door maatregelen, die de minister zich voorstelt te nemen, doch die, volgens het gevoelen van vele leden der Kamer, op dit oogenblik, reeds om hunne financiële gevolgen, achterwege kunnen en moeten blijven.

Doch buitendien zouden, naar het gevoelen van meerdere leden, nog andere en belangrijke bezuinigingen op de gewone uitgaven kunnen worden verkregen, waarop de aandacht van den minister bij het bespreken der verschillende onderwerpen zal worden gevestigd.

Bij de beoordeeling van het eindcijfer gingen vele leden nog verder. Zij verklaarden, dat naar hunne meening het bedrag der uitgaven voor het Departement van Oorlog te hoog is opgevoerd en de draagkracht der natie te boven gaat; dat zij dit herhaaldelijk in de laatste jaren hadden aangetoond, en het bijge-

volg niet meer noodzakelijk achtten, opnieuw dienaangaande in beschouwingen te treden; maar dat zij alleen wenschen te kennen te geven dat hunne meening te dien opzichte onveranderd is gebleven, en zij dus om die reden ook weder ditmaal hunne stem aan deze begrooting zouden onthouden.

Enkele andere leden, die deze meening ook toegedaan waren, verklaarden, dat zij in geen geval deze of eenige andere begrooting van Oorlog zouden goedkeuren, zoolang niet een volkomen reorganisatie der levende strijdkrachten zou zijn tot stand gebracht, in verband met de krachten en hulpbronnen van een klein land als het onze, en waaraan een beter stelsel van weerplicht ten grondslag zou liggen.

Ook werd door enkele leden, die eveneens oordeelden dat de militaire uitgaven te hoog zijn opgevoerd, als middel om tot een lager eindcijfer te komen, in overweging gegeven, om het eindcijfer vast te stellen in overeenstemming met de financieele krachten des lands, dus belangrijk lager dan het tegenwoordige, en dat cijfer in het vervolg als vast eindcijfer voor de begrooting van Oorlog aan te nemen.

Hoezeer algemeen de wensch werd uitgesproken, dat de militaire uitgaven tot de strikt noodzakelijke werden beperkt, bleef toch het denkbeeld om een vast eindcijfer te bepalen zonder te letten op de behoefte der defensie, niet zonder tegenspraak. Dergelijk vast eindcijfer — zoo werd ook onder anderen opgemerkt — is voor de begrooting van het Departement van Oorlog na 1848 aangenomen en gedurende eenige jaren behouden, maar de gevolgen van dezen maatregel zijn noodlottig voor het leger en onze weerbaarheid geweest, zoodanig zelfs dat het land ten slotte in nagenoeg onverdedigbaren toestand verkeerde, de krachten van het leger grootendeels ondermijnd waren, en daarna des te hooger uitgaven noodzakelijk zijn geworden om zoowel de levende strijdkrachten als de verdedigingswerken weder in zoodanigen toestand te brengen, dat zij aan hunne bestemming konden beantwoorden.

§ 2. Naar aanleiding van de in § 1 omtrent het eindcijfer medegedeelde beschouwingen werden de maatregelen besproken, waardoor besparingen op de begrooting konden worden verkregen, en diensengevolge het eindcijfer vermindert kon worden.

Door eenige leden werd tot het bereiken van dat doel als afdoend middel aanbevolen om de sterkte onzer levende strijdkrachten zoodanig te verminderen, dat onze krijgsmacht slechts de sterkte zou behouden, die noodig geacht wordt om de Nieuwe Hollandse Waterlinie te bezetten en te verdedigen. Indien wij — zoo werd door die leden geredeneerd — met het veldleger de buitenprovinciën willen verdedigen, zou dat leger, niet bestand zijnde tegen de overmacht die de ons omringende groote mogendheden er ongetwijfeld tegenover zouden stellen, verslagen worden. Deze geschokte troepen zouden dan daarna in onze verdedigingsliniën moeten terugtrekken, een demoraliseerenden invloed op de bezettingstroepen dier liniën uitoefenen en de moreele waarde dier troepen verminderen. Op die wijze aangewend zou dus het bezit van een veldleger voor de verdediging des lands geen voordeel maar slechts nadeel kunnen aanbrengen.

Daarom moet volgens die leden de verdediging van het land aanvangen met die onzer verdedigingsliniën; daartoe moeten wij uitsluitend al onze krachten bestemmen en aanwenden; en dan kunnen wij volstaan met het bezit van een leger van een veel geringere sterkte dan thans, en bijgevolg een aanzienlijke besparing in de oorlogsuitgaven verkrijgen.

Door die leden werd verder nog opgemerkt, dat ons veldleger ook slechts geringe diensten zou kunnen bewijzen tot het handhaven onzer neutraliteit. Indien toch een der zoeven bedoelde groote mogendheden hare legers over ons grondgebied zou willen doen trekken, zou ons veldleger van betrekkelijk geringe sterkte in verhouding tot de legers dier mogendheden dit niet kunnen beletten. Wij zouden dus in zoodanig geval ons moeten bepalen tot het opstellen van een kleine troepenafdeeling aan de bedreigde grens, die zonder te strijden zou terugtrekken en alleen bestemd zou zijn om ons in de gelegenheid te stellen

protest aan te te teekenen tegen de schending van onze neutraliteit. Een leger zouden wij dus daartoe niet noodig hebben.

Dit gevoelen werd met nadruk en op de bekende gronden bestreden. Men achtte het niet noodzakelijk daaromtrent thans weder in uitvoerige beschouwingen te treden. Alleen wenschte men toch te doen uitkomen, dat het bezit van een veldleger niet alleen voor de verdediging des lands, maar wel degelijk tot het handhaven onzer neutraliteit onmisbaar is.

Een der eerste plichten toch van elken onafhankelijken Staat is, de onschendbaarheid van zijn grondgebied te doen eerbiedigen in zooverre althans, dat hij bij het ontstaan van ernstige geschillen tusschen zijne naburen, door zijn zwakte geen bron van gevaar voor een dier naburen wordt. Ongetwijfeld zou verzaaking van dien plicht onzerzijds elke andere mogendheid, die daarin voor zich zelve gevaar zag, aanleiding geven tot een bezetting, die maar al te licht van blijvende aard kan worden en dus onze onafhankelijkheid ons kan doen verliezen. Dus ook tot het ernstig handhaven onzer neutraliteit moeten wij over een sterke troepenmacht kunnen beschikken. En dat zelfs een kleine staat dit met zijn leger tegenover machtige naburen met kracht en met goed gevolg kan doen, hebben België en Zwitserland in 1870 en 1871 bewezen.

Doch ook op andere in ons verdedigingsstelsel minder ingrijpende wijze had naar de overtuiging van vele leden op onderscheidene posten dezer begrooting bezuinigd kunnen worden. Als voorbeelden werd er o. a. al dadelijk op gewezen, dat het bouwen van nieuwe kazernes niet met dien spoed behoeft te worden voortgezet, als zulks in de plannen van den minister schijnt te liggen; dat het houden der zeer kostbare manoeuvres tijdelijk kan worden gestaakt; dat het bij art. 123 van de wet op de nationale militie gestelde maximum van $\frac{1}{2}$ van het geheele bedrag der vijf lichten van de militie te land niet, zooals tot nu toe, elk jaar onder de wapenen behoeft te worden gehouden.

Een lid wenschte bovendien bezuiniging te verkrijgen door de aanschaffing te staken van het benodigde vestinggeschut, totdat alle verdedigingswerken zouden zijn voltooid.

Al deze beschouwingen bleven echter niet zonder tegenspraak van de zijde van die leden, die van oordeel waren, dat het niet wenschelijk is bezuinigingen daar te stellen, ten koste van de behoorlijke huisvesting van den soldaat, of van oefeningen der troepen, of van de bewapening onzer verdedigingswerken.

§ 3. Bij het groote verschil in zienswijze dat er bestaat omtrent de eischen, die ten opzichte van de levende strijdkrachten en verdedigingswerken gesteld moeten worden, een verschil in zienswijze dat bij de behandeling der begrooting in de afdeelingen blijkens de vorige paragrafen van dit Verslag opnieuw duidelijk is uitgekomen, is het buiten twijfel, dat het tot de beoordeeling dier begrooting een vereischte is, dat de Vertegenwoordiging met de zienswijze en plannen van den minister volledig bekend zij.

Het werd dan ook door vele leden betreurd, dat in de Memorie van Toelichting met geen woord melding is gemaakt van die plannen en inzichten hoofdzakelijk omtrent de regeling onzer levende strijdkrachten.

Na de herhaalde verklaring van al de Regeeringen, die elkaar sedert 1870 opgevolgd zijn, dat de toestand van onze krijgsmacht, wat sterkte en inrichting betreft, zeer onvoldoende is, en dat een betere regeling te dien aanzien in het belang des lands dringend noodzakelijk is, had men mogen verwachten van dezen minister van Oorlog, die in 1875 met zijnen tegenwoordigen ambtgenoot van Binnenlandsche Zaken door de indiening van een wetsvoorstel tot wijziging van de militiewet blijkens gaf, dat ook hij doordrongen was van het hooge belang eener betere regeling van ons krijgswezen, dat hij nu ten minste zijne plannen te dien aanzien zou hebben ontwikkeld.

Te meer grond bestond er voor die verwachting, omdat o. a. bij het in 1875 ingediend wetsvoorstel de plaatsvervangende werd behouden, terwijl de door den minister later aangenomen houding doet onderstellen, dat hij de afschaffing der dienstvervangende in het belang des lands *volstrekt noodzakelijk acht*.

Uit dien hoofde wenschte men te vernemen wat de minister denkt te doen: grondwetsherziening afwachten alvorens eenigen maatregel van ingrijpenden aard in overweging te nemen of in het leven te roepen, en dus *den geheel onvoldoenden toestand* te bestendigen tot na de herziening onzer hoogste Staatswet; of wel zoo spoedig doenlijk trachten den toestand te verbeteren, zoo noodig zelfs door het wijzigen der bestaande militaire wetten, voor zooverre dit, naar zijn meening, met de bepalingen onzer tegenwoordige Grondwet kan geschieden.

Indien de minister het voornemen mocht hebben de herziening der Grondwet af te wachten, en dus den onvoldoenden toestand van ons krijgswezen tot na dien tijd te doen voortduren, zal hij toch ongetwijfeld dat besluit niet genomen hebben, zonder eenige gegevens te bezitten omtrent het tijdstip, waarop de voorstellen der Regeering betreffende deze zoo belangrijke aangelegenheid door de Vertegenwoordiging in behandeling zullen kunnen genomen worden. Doch in elk geval achtten de leden, die dit gevoelen uitspraken, het noodzakelijk, dat de Vertegenwoordiging met de inzichten en plannen van den minister ten aanzien van de samenstelling en inrichting onzer levende strijdkrachten bekend zij. Zij zouden zich niet verantwoord achten, ook nu weder de jaarlijks terugkeerende hooge uitgaven ten behoeve van de verdediging des lands, goed te keuren, indien hun niet de zekerheid gegeven wordt, dat de toegestane sommen werkelijk noodzakelijk zijn, niet alleen om den dienst gaande te houden, maar om volgens een bepaald plan onze weerbaarheid, zowel de levende strijdkrachten als de doode weermiddelen, in den toestand te brengen, waarin zij zich moeten bevinden om het land met voldoende kansen op gunstigen uitslag tegen eenen krachtigen aanval te kunnen verdedigen.

Andere leden konden zich met het standpunt van den minister, om bij den gegeven stand van zaken op wetgevend terrein geen ingrijpende voorstellen te doen tot legervorming en samenstelling, wel vereenigen. Afdoende regeling onzer levende strijdkrachten is echter dringend noodzakelijk, en daarom meende men er bij de Regeering op te moeten aandringen, dat harerzijds al het mogelijke worde gedaan om de indiening der voorstellen tot grondwetsherziening te bespoedigen. Ook deze leden zagen met belangstelling eenige nadere mededeeling van den minister omtrent zijn denkbeelden tot reorganisatie onzer levende strijdkrachten te gemoet.

§ 4. Vooral met het oog op onzen financieelen toestand, maar ook met het oog op de wijzigingen, die de ophanden zijnde herziening der Grondwet in het contingentcijfer zoude kunnen brengen, bestond er vrij algemeen ernstig bezwaar tegen het toestaan der sommen, die als eerste termijnen voor den bouw van kazernes ter uitvoering van het algemeen plan van kazerneering op deze begroeting zijn uitgetrokken, en wenschte men den minister in overweging te geven, die posten er uit te lichten. Overwegende redenen tegen het althans voorloopig uitstellen van dien bouw, bestonden er, naar men meende, niet.

Verder zoude men gaarne een antwoord op de volgende vragen erlangen:

1°. Kan de minister zich zonder enig voorbehoud vereenigen met het dislocatie- of kazerneeringsplan, zooals dat door zijnen ambtsvoorganger werd ingediend en bij algemeenen maatregel van inwendig bestuur is vastgesteld?

2°. Is dat kazerneeringsplan gebaseerd op het door de vorige Regeering voorgestelde militie-contingent of op het bestaande?

3°. Is het den minister gebleken, dat bij den bouw en de inrichting der kazernes de noodige zuinigheid wordt betracht; zoo niet, welke maatregelen is hij dan voornemens daaromtrent te nemen?

Ten slotte werd het verlangen te kennen gegeven, dat door den minister een staat zou worden overgelegd van de kazernes, die ter uitvoering van het algemeen kazerneeringsplan reeds gebouwd zijn en van degene, die nog gebouwd moeten worden, met opgave van de kosten, op de wijze als dat geschiedt ten aanzien van onze verdedigingswerken in het jaarlijksch verslag dienaangaande.

Ook uitte men nog den wensch, dat in het vervolg van iedere kazerne en

van ieder werk van eenige beteekenis, waarvoor bij de XVIde afdeeling gelden worden aangevraagd, het plan ter inzage aan de kamer zou worden overgelegd.

§ 5. De voorgestelde wijziging in de verhouding tusschen de 1ste en 2de luitenants, vond algemeen geen instemming. De bewering van den minister, dat door dien maatregel de anomalie ten deele zou worden weggenomen, namelijk dat 2de luitenants, die reeds eenige jaren dien rang hebben bekleed, de ondergeschikten worden van pas aangestelde officieren van gezondheid of apothekers, kwam niet genoeg afdoende voor om een voorstel te wettigen, waardoor die anomalie ten koste van een vermeerdering van uitgaven slechts voor een zeer gering gedeelte zou worden weggenomen. En mocht door het voorstel hoofdzakelijk een lotsverbetering der 2de luitenants beoogd zijn, dan moet worden opgemerkt, dat voor dergelijke lotsverbetering niet in de eerste plaats de 2de luitenants in aanmerking komen, die reeds op betrekkelijk jeugdigen leeftijd een cervolln rang en een vast inkomen verkregen hebben, maar wel de kapiteins en de eerste luitenants, die gedurende een reeks van jaren in den door hen bekleeden rang diensten aan het leger hebben bewezen.

Eenige leden meenden echter dat partieele maatregelen zooals de hier voorgestelde, ongewenscht zijn, omdat zij een afdoende regeling van de traktementen der officieren in den weg staan, terwijl andere leden alleen dan hoogere uitgaven voor traktement zouden toestaan, indien minstens dezelfde sommen op andere artikelen bezuinigd werden.

§ 6. De aandacht werd gevestigd op een aanschrijving des ministers aan de commandeerende officieren van de korpsen bij de landmacht, voorkomende in het Recueil Militair van 8 September 1883, waarin de toestand van het kader niet geheel vrij van bedenking wordt genoemd. Men vroeg of de minister van de voorgeschreven maatregelen afdoende verbetering verwacht, en in verband daarmede, hoeveel onderofficieren reeds zijn aangesteld op grond van het Koninklijk besluit van 8 Juni 1883, n°. 31. Of bestaan er bij den minister nog andere plannen, om te voorzien in het gebrek aan en in den te jeugdigen leeftijd van het kader? Men meende, dat mededeeling en uitvoering dezer plannen, niet op grondwetsherziening behoeften te wachten.

Ook omtrent de werking van het Koninklijk besluit van 11 November 1873 zou men gaarne worden ingelicht. Hoeveel aspirant-onderofficieren en korporaals zijn volgens dit besluit aangesteld; hoeveel werden werkelijk tot den verlangden graad bevorderd; voldoet het kader langs dezen weg opgeleid en wenscht de minister deze wijze van opleiding te behouden?

§ 7. Naar aanleiding van een bericht in de dagbladen, dat na de ontploffing van een geringe hoeveelheid buskruit, die onlangs per scheepsgelegenheid vervoerd werd, de meeste stoombootondernemingen bezwaar maken, de bij de wet toegestane hoeveelheid voor rekening van particulieren te vervoeren, waardoor de handelaars in buskruit en vuurwerken in groote ongelegenheid geraken, werd de vraag gedaan, of hierin niet zou kunnen worden te gemoet gekomen door het aantal van Rijkswegen aangewezen bewaarplaatsen voor handelsbuskruit te vermeerderen, of door het nemen van andere maatregelen.

§ 8. Ten aanzien van de inrichting der begrooting werd opgemerkt, dat deze geen verandering ondergaan heeft, ofschoon bij de openbare behandeling ten vorigen jare verbetering door splitsing in meerdere artikelen was toegezegd. Nu zijn soms meermaalen zeer heterogene onderwerpen in hetzelfde artikel vereenigd, waardoor het behoorlijk nagaan der bestemming van de aangevraagde sommen zeer moeilijk wordt gemaakt. Ten betooge der noodzakelijkheid voor de splitsing der uitgaven in een grooter aantal afzonderlijke artikelen werd gewezen op de artt. 33, 34, 35 en 36. Onderwerpen, die met elkaar in geen verband staan, komen, daar in één en hetzelfde artikel voor, zoodat — om slechts een voorbeeld te noemen — de post van f 92.460 van art. 33 voor het herstel van bruggen te Naarden en die van f 135.900 van art. 34 voor voorzieningen aan de gebouwen te Delft, besteed zouden kunnen worden met terzijdestelling van al de overige posten, zonder dat door de algemeene Reken-

kamer een dergelijk gebruik dier sommen zou kunnen worden gecontroleerd noch tegengegaan. Als voorbeeld, hoe men de inrichting wenschte, verwees men naar de Vde afdeling van het VIIde hoofdstuk B der Staatsbegroting.

Herhaaldelijk is er bij vorige gelegenheden met nadruk op gewezen, dat in den toelichtenden staat de cijfers in de kolommen voor hetgeen de beide voorgaande jaren was toegestaan of uitgegeven te schaars waren ingevuld. Desniettemin merkte men ook ditmaal weder dezelfde leemte op en wenschte men den minister dringend te verzoeken bij de volgende begroting aan dien wensch gehoor te geven.

ARTIKELEN.

Iste AFDEELING.

Art. 2. Het had de aandacht getrokken, dat dit artikel telken jare verhoogd wordt. Ofschoon de minister het overbodig schijnt geacht te hebben de thans voorgestelde verhoogingen toe te lichten, waren verscheidene leden geenszins van de noodzakelijkheid dier verhoogingen overtuigd en konden dan ook hunne goedkeuring daaraan niet hechten. Evenzeer werd algemeen de benoeming van eenen tijdelijken teekenaar tot adjunct-commies en de aanstelling van den bij het Departement gedetacheerden sergeant tot eersten klerk onnoodig geacht, en gaf men er dan ook de voorkeur aan dat hunne betaling op dezelfde wijze geregeld zou blijven, als tot dusverre geschiedde.

IIde AFDEELING.

Art. 4. Met den meesten nadruk werd andermaal aangedrongen op de zoo dikwerf besproken vermindering van het aantal officieren van den grooten staf. Herhaaldelijk is de wensch naar inkrimping als maatregel van bezuiniging uitgesproken, zonder dat dit tot nu toe eenig afdoend gevolg schijnt gehad te hebben. Met leedwezen had men dan ook opgemerkt, dat thans weder twee ritmeesters bij dien staf zijn gekomen in de plaats van twee eerste luitenants. Wel is waar, is voor deze officieren nog het traktement aan hunnen vorigen rang verbonden uitgetrokken, maar zij hebben toch nu reeds aanspraak verkregen op het aan hunnen tegenwoordigen rang verbonden hooger pensioen.

Opnieuw meenden eenige leden te moeten aandringen op de opheffing der betrekking van bevelhebber in de militaire afdelingen, daar zij nog steeds van gevoelen waren, dat de werkkring aan die betrekking verbonden niet geëvenredigd is aan den hoogen rang, die door de bevelhebbers bekleed wordt. Kan reeds die opheffing een vrij aanzienlijke vermindering van uitgaven ten gevolge hebben, een andere besparing zou kunnen verkregen worden door de functie van inspecteur van het militair onderwijs niet op te dragen, aan eenen daartoe uitsluitend benoemden hoofdofficier, maar aan een der inspecteurs van de wapens. Dit zou kunnen geschieden naar de meening dier leden zonder dat daardoor de werkzaamheden van dien inspecteur eenen te grooten omvang zouden verkrijgen en zonder dat er bezwaar voor den dienst zou ontstaan.

Art. 6. Men vroeg of de aanvulling der formatie van de intendance, waarvan gesproken wordt op bl. 4 der Memorie van Toelichting, wel noodzakelijk is, vooral nu het plan blijkt te bestaan, de troepen minder te doen kampeeren.

Art. 7. Daar de hoofdofficiëren bij de plaatselijke en provinciale staven, sedentaire betrekkingen bekleeden, die veelal gegeven worden aan officieren, die de geschiktheid voor den actieven dienst bij het personeel verloren hebben en dus in aanmerking hadden kunnen komen voor pensioen, werd het onnoodig geacht om de bevordering bij genoemde staven gelijken tred te doen houden met die bij de staven der wapens. Uit dien hoofde kon de benoeming van twee majoors tot luitenant-kolonels niet worden goedgekeurd, te minder, omdat door die benoeming, wat den plaatselijken staf betreft, is afgeweken van het Koninklijk

besluit van 14 Februari 1881, n°. 5, en de uitgaven voor die beide staven met een som van f4200 zijn verhoogd.

De opheffing van de betrekking van plaatselijk commandant werd door eenige leden wenschelijk geacht, daar volgens hunne meening die betrekking haar reden van bestaan verliezen zou, indien de garnizoensmagazijnen van kleeding vervielen of anders beheerd werden.

IIIde AFDEELING.

De wensch werd uitgesproken dat de verhouding tusschen het aantal luitenant-kolonels en majoors langzamerhand weer zoude gebracht worden op den vroegeren voet.

Eveneens werd uit een oogpunt van bezuiniging de wenschelijkheid betoogd om de opleiding der onderofficieren tot officier wederom te doen geschieden als vroeger plaats had vóór de oprichting der cursus-compagnieën, of wanneer dit ondoeltreffend mocht blijken, alsdan voor die opleiding slechts één cursus-compagnie te bestemmen. Te minder bezwaar zoude er, naar men meende, tegen dezen maatregel bestaan, omdat bij de vroegere regeling de resultaten niet minder gunstig waren dan thans het geval is.

Ook de inrichtingen tot opleiding van het mindere kader, die thans te Arnhem, Kampen en Schoonhoven gevestigd zijn, zouden, volgens dezelfde leden, zeer goed tot één te brengen zijn, waardoor alweder vermindering van uitgaven verkregen zoude worden.

Als een andere bezuinigingsmaatregel werd aanbevolen de geleidelijke afschaffing bij alle regimenten van de betrekking van kapitein voor speciale diensten.

Art. 8. Eenige leden wenschten het regiment grenadiers en jagers in een gewoon regiment infanterie veranderd te zien, omdat daardoor een besparing van uitgaven zou verkregen worden. Vele leden achtten echter de besparing, die uit deze verandering zou voortvloeien, te gering om de opheffing van dit keurkorps te wettigen, en verklaarden zich voor het behoud van den bestaanden toestand.

Eindelijk werd nog als middel tot vermindering van uitgaven de opheffing der muziekkorpsen bij de infanterie-regimenten aanbevolen.

Men meende te weten dat aan de bij het leger hier te lande gedetacheerde officieren van het Nederlandsch-Oost-Indisch leger, die te 's Hage of te Amsterdam garnizoen houden, de toelage wordt onthouden, die aan de officieren van het Nederlandsche leger wegens verblijf in die garnizoenen wordt toegekend. Gaarne zoude men van den minister vernemen of dit werkelijk het geval is, en zoo ja, om welke redenen dit geschiedt.

Art. 10, A. Op de vraag in het Voorloopig Verslag op de begrooting voor het dienstjaar 1883, waarom bij de toenmalige samenstelling der artillerie-schietschool afgeweken was van het Koninklijk besluit van 14 Februari 1881, n°. 9, werd door 's ministers ambtsvoorganger geantwoord, dat de oorzaak dier afwijking gelegen was in het incompleet aan officieren bij het wapen. Sedert dien tijd is echter dat incompleet betrekkelijk aanzienlijk verminderd, en wenschte men uit dien hoofde bij den minister er op aan te dringen, dat aan deze inrichting zoo spoedig mogelijk de zoozeer gewenschte zelfstandigheid zou geschonken worden.

Men vroeg, waarom de kapitein-adjutant van het materieel bij de artillerie stapel- en constructie-magazijnen niet bij den staf der artillerie werd gevoerd.

Terwijl de tegenwoordige directeur der pyrotechnische school den rang bekleedt van kolonel, is op dezen post de som uitgetrokken van f3400 voor eenen luitenant-kolonel. Vermoedelijk is dit aan een vergissing toe te schrijven.

De wensch werd geuit, dat de toelagen voor den kapitein en den luitenant bij de gieterij van bronzen geschut niet op de begrooting werden uitgetrokken, maar op dezelfde wijze verrekend als dat vroeger geschiedde.

In een afdeeling meende men er op te moeten aandringen, dat de uitgaven voor de artillerie-inrichtingen, en vooral voor die te Delft, tot de strikt onvermijdelijke beperkt zouden worden.

D. Eenige leden waren van gevoelen, dat door verandering van de batterijen rijdende artillerie in veldartillerie een aanzienlijke besparing van uitgaven zou verkregen worden, en wenschten daarom die wijziging aan den minister in overweging te geven. Andere leden, die toestemden, dat een vermindering van uitgaven daarvan het gevolg zoude zijn, vermeenden niettemin tegen die verandering ernstig te moeten protesteeren; omdat zij van oordeel waren, dat tot ondersteuning van onze cavalerie, eenige rijdende artillerie onmisbaar is. Veldartillerie toch bezit op den duur niet de snelheid van beweging, die noodig is om de operatiën der cavalerie te kunnen volgen.

Eenige leden achtten het wenschelijk, dat het aantal regimenten veld- en vestingartillerie zoude worden ingekrompen, zonder dat zij echter het aantal batterijen of compagnieën wenschten verminderd te zien. Door dezen maatregel toch zoude het aantal regimentsstaven verminderen, die groote en blijvende uitgaven veroorzaken.

De bureelkosten voor de commandanten der bereden- en der vestingartillerie worden als vergoeding voor het verlies van een Rijksgebouw voor bureel, elk met f 500 verhoogd en dus respectievelijk gebracht op f 800 en op f 1200. Deze som van f 500 werd door velen te hoog geacht.

Naar aanleiding van deze opmerking werd de vraag gedaan, welk Rijksgebouw de commandanten der bereden- en der vestingartillerie hebben moeten verlaten.

Art. 12. In de toelichting op dit artikel, op bladz. 9 van de Memorie van Toelichting der Begrooting, zegt de minister, dat het artikel op de begrooting van het loopende jaar slechts voor memorie uitgetrokken werd om geheel andere redenen dan wegens twijfel aan het nut der zaak. Gaarne zou men mededeeling van die „geheel andere redenen” vernemen.

IVde AFDEELING.

De minister deelt in de Memorie van Toelichting op bladz. 9, sub 3°, mede, dat bij de definitieve vaststelling der nieuwe regeling van de soldijen der onderofficieren, bij de begrooting voor 1883 voorgesteld en aangenomen, afgeweken is van de bestaande bedragen. Men wenschte gaarne te vernemen, waarin die afwijking bestaat.

Met het oog op de som van f 2146,20, die blijvens den in de Memorie van Toelichting op bladz. 11 voorkomenden staat meer noodig is, ten gevolge van veranderingen in het bedrag der soldijen gebracht, vroeg men, welke die veranderingen zijn.

Art. 13. Men kon zich niet voorstellen dat het groot verschil, nl. ruim één ton gouds, tusschen de raming voor 1884 en de uitgaven voor 1882 voor de acht regimenten infanterie alleen aan de in de noot 2 op bladz. 61 van den uitgewerkten staat vermelde reden is toe te schrijven.

E. Is het niet te vreezen, dat de lust der miliciens om als hospitaalsoldaten te dienen aanmerkelijk zal verminderen, indien de geheele lichte 2½ maand na afloop van den eersten oefeningstijd onder de wapenen zal worden gehouden, zooals voorgesteld wordt? Ook met het oog op de vrij hooge kosten, die alleen voor soldij f 4742,40 bedragen, werd gevraagd of deze maatregel wel noodzakelijk is. Vele leden hadden dan ook bedenking tegen dit voorstel.

G. Voor een sergeant-hoornblazer wordt uitgetrokken in den uitgewerkten staat, op bladz. 60, f 3,87 per dag, dit moet zijn f 0,87.

Art. 17. *Veldoefeningen op groote schaal.* Hoezeer erkend werd, dat alleen door veelvuldige oefeningen aan het leger de geoefendheid en manoeuvrevaardigheid kunnen worden gegeven, die de troepen moeten bezitten om in oorlogstijd aan hunne bestemming te beantwoorden, en hoezeer vele leden overtuigd waren van het nut, dat de troepen bij de oefeningen zooveel doenlijk in de

toestanden geplaatst worden, waarin zij bij de verdediging van ons land zullen moeten strijden, meende men toch tegen overdrijving te dien aanzien te moeten waarschuwen, met het oog zoowel op de hooge kosten der oefeningen, die jaarlijks door troepen van gecombineerde wapenen buiten de garnizoenen gehouden worden, als op de belangen der ingezetenen, aan wie door die oefeningen veelvuldige inkwartieringen en bijgevolg zware lasten worden opgelegd. Juist met het oog op die hooge kosten wenschten vele andere leden dat die oefeningen, althans dit jaar, niet zouden gehouden worden. Bij den ongunstigen toestand toch, waarin 's lands financiën zich thans bevinden, is de zeer aanzienlijke besparing, die door het intrekken van dezen post op de begrooting zou verkregen worden, geenszins onverschillig. Bovendien waren vele leden niet overtuigd, dat de resultaten dier oefeningen werkelijk opwogen tegen de groote kosten daaraan verbonden, en bestond er ernstige twijfel of er wel partij wordt getrokken van alles wat strekken kan om die oefeningen zoo leerzaam mogelijk te doen zijn. In dien twijfel waren deze leden versterkt geworden door hetgeen heeft plaats gehad bij de veldmanoeuvres, die onlangs in Noord-Brabant gehouden zijn op terreinen van bijna gelijken aard als die van de garnizoensplaatsen, waaruit de troepen genomen waren, die aan de oefeningen deelnamen.

Fortmanoeuvres. In de lasten, die door inkwartiering aan de ingezetenen worden opgelegd, werd door een lid reeds voldoende reden gevonden om er op aan te dringen de oefeningen op de forten in de Nieuwe Hollandsche waterlinie niet telken jare te doen houden. Dezelfde gemeenten zullen meermalen achtereenvoor huisvesting van troepen zorg moeten dragen, zooals o. a. reeds met eenige gemeenten in den omtrek der genoemde linie verleden jaar en ook dit jaar het geval is geweest, zoodat voor die gemeenten de inkwartiering tot een drukkenden last zal worden. Tegen dit laatste beweren werd echter aangevoerd, dat indien dezelfde gemeenten dit jaar en verleden jaar troepen in kwartier hadden gehad, dit vermoedelijk moest worden toegeschreven aan de veldmanoeuvres op groote schaal, die het voorgaande jaar in die streken hebben plaats gehad, want door achtereenvolgens de fortmanoeuvres in *verschillende* gedeelten der liniën te doen houden, gelijk tot nu toe geschied is, wordt voorkomen, dat dezelfde gemeenten twee jaren achtereenvolgens inkwartiering bekomen.

Naar aanleiding van de bespreking der fort-oefeningen, werden de volgende vragen gedaan betreffende de verdedigingswerken der Nieuwe Hollandsche waterlinie, waarop men gaarne van den minister antwoord zou wenschen te ontvangen.

1°. Zijn al de sterkten en forten der Nieuwe Hollandsche waterlinie voorzien van de bewapening, die daarvoor is vastgesteld? Indien dit niet het geval is, wenschte men een opgave te ontvangen van de ontbrekende of nog te vervangen vuurmonden.

2°. Hoe ver is men op dit oogenblik gevorderd met het onder den grond brengen van de telegraafverbindinglijnen tusschen en achter de forten?

3°. Wordt er voortgegaan met het brengen van gronddepots in de verschillende sterkten?

Eindelijk werd nog een opgave verlangd van de uitgaven, die dit jaar gedaan zijn voor elk der verschillende oefeningen in art. 17 genoemd.

In eenige afdeelingen kwam het Koninklijk besluit van 3 September 1883 (*Staatsblad* n°. 134) ter sprake. Ofschoon eenige leden hunne instemming betuigden met het besluit, waarbij het houden van parade door de troepen bevolen wordt, ook in het geval dat geboortedagen van leden van het Koninklijk Huis vallen in eenig tijdperk bestemd tot het houden van groote of veldmanoeuvres, zoo kon het niet goedgekeurd worden, dat voor die parades aan de manoeuvreerende troepen de groote tenue was voorgeschreven, en men meende zelfs ten sterkste daartegen te moeten opkomen, indien uit dien hoofde aan de miliciens, die voor de herhalingsoefeningen opgeroepen worden, die tenue opnieuw zou moeten worden verstrekt, aangezien daardoor belangrijke en onnoodige uitgaven zouden worden veroorzaakt. Door een lid werd de meening uitgesproken, dat het in het leven roepen van bovenvermeld Koninklijk besluit het

duidelijk bewijs levert, dat de Regeering zelve niet overtuigd scheen te zijn van de hooge noodzakelijkheid der hier bedoelde oefeningen, aangezien door dat besluit het toch reeds gering aantal oefeningsdagen allicht nog met een tweetal zou worden verminderd.

De opmerking werd gemaakt dat in sommige kleine garnizoenen bij de oefeningen in het tirilleeren en in den velddienst, die zoowel bij avond als bij dag plaats hebben, over de landerijen werd geloopt zonder dat door den garnizoenscommandant aan de belanghebbende eigenaren werd kennis gegeven, dat van hunne terreinen gebruik zoude moeten gemaakt worden.

De wensch werd uitgesproken dat de post van *f* 700 voor proeven met verduurzaamde levensmiddelen zou worden ingetrokken. Reeds gedurende geruimen tijd zijn die proeven genomen zonder dat zij eenig afdoend resultaat schijnen opgeleverd te hebben.

Art. 18. Gaarne zoude men wenschen te vernemen, of de Iersche paarden in alle opzichten blijken te voldoen. Men meende te weten, dat het oordeel ook over deze paarden minder gunstig was en achtte het wenschelijk, indien dit zoo ware, de proefnemingen ook tot een ander ras uit te strekken.

De opmerking werd gemaakt, dat de troepenpaarden der cavalerie in het algemeen een zeer armoedig voorkomen hebben; ze zijn mager en hebben dof haar. Dit is echter niet het geval met de paarden der officieren, die immers in dezelfde stallen staan en hetzelfde ration fourages ontvangen. Men vroeg of de oorzaak soms in de omstandigheid kon gelegen zijn dat het ration te klein was voor de diensten, die van de troepenpaarden gevorderd worden.

Is bij de berekening van het benodigd aantal remontepaarden voor het dienstjaar 1884 wel gerekend op een zeker percent, dat voor de officieren bestemd is?

Vde AFDEELING.

Art. 19. Het had wederom de aandacht getrokken, dat er voor de bureelen van den geneeskundigen dienst der landmacht een zeer aanzienlijk huis gehuurd is in het Voorhout, een der eerste standen van de geheele residentie, waar dus ook de huurprijzen het hoogst zijn. Voor twee jaren was er voor deze bureelen nog voldoende ruimte in het gebouw van het Departement van Oorlog. Was dit thans niet meer het geval, dan gaf men toch in overweging daartoe een andere minder kostbare en toch geschikte lokaliteit te bestemmen, die wel zou te vinden zijn.

Men vroeg of er niet al te gemakkelijk aan de officieren van gezondheid vergunning wordt verleend tot het uitoefenen van burgerpraktijk, waardoor de dienst wel eens nadeel kan ondervinden.

Art. 20. Er werd gevraagd op welken grond de minister vermindering verwacht van de kosten voor de ziekenverpleging in militaire ziekeninrichtingen.

Vide AFDEELING.

In eenige afdelingen kwam het militair onderwijs ter sprake. Eenige leden waren van oordeel, dat het schoolonderwijs bij de korpsen meerendeels gegeven wordt door daartoe onbevoegde personen, die den aanleg tot onderwijzen niet bezitten, zoodat het onderwijs niet beantwoordt aan het doel dat men zich daarbij voorstelt. Zij wenschten dat bij gebrek aan personeel de proef zoude worden genomen om het onderwijs in de garnizoenen door onderwijzers te doen geven, terwijl zij daarbij verwezen naar het stuk van mr. A. KERDIJK, »Herhalingsonderwijs aan de miliciens» in het Octobernummer 1883 van de *Vragen des Tijds* voorkomende. Men wees echter op de aanzienlijke kosten, die door het nemen dezer proef zouden worden veroorzaakt, terwijl andere leden daarenboven oordeelden, dat althans bij eenige korpsen het onderwijs voldoende was en opgedragen aan onderofficieren, die werkelijk voor hunne taak berekend waren.

Art. 23. Eenige leden hadden bezwaar tegen het toekennen van de bij dit artikel uitgetrokken toelagen voor de officieren, leerlingen van de tweede afdeeling der krijgsschool, aangezien zij reeds in het genot zijn der residentie-toelagen.

Art. 24. Men meende te weten, dat de toestand van de Koninklijke Militaire Academie niet zoo gunstig is, als in het verslag der commissie van inspectie wordt aangegeven, maar dat ongeregeldeheden daar zijn voorgekomen.

Op verzoek van den gouverneur is een commissie benoemd om te onderzoeken of het onderwijs aan de Academie ook een wijziging dient te ondergaan. Daar men vernomen had dat deze commissie met haar onderzoek gereed was en het verslag harer bevindingen reeds had opgemaakt en aan den minister ingediend, verzocht men overlegging van dat verslag.

De vraag werd gedaan, welke de reden van de vermindering is van het aantal cadetten sedert verleden jaar.

Met het oog op het zeer groot aantal aspiranten werd in overweging gegeven om de bijdrage voor de cadetten op het vroeger gevorderde bedrag te brengen. De hoogste bijdrage is thans f 300 (bladz. 140, stuk n°. 3), terwijl ieder cadet aan voeding en zakgeld den lande komt op f 330 (bladz. 136) en de totale uitgave voor ieder op f 1200 geraamd wordt (bladz. 140).

Men wenschte te vernemen of er van de zijde der Regeering bezwaar bestaat tegen het overleggen, desnoods onder geheimhouding, van eenen nominatieven staat der cadetten, die gedeeltelijk voor rekening van het Rijk aan de Academie hunne opleiding ontvangen.

Men maakte bezwaar tegen de verhooging van de bezoldiging van eenen burgerleeraar, waarvan in dit artikel sprake is.

Art. 25. Men wenschte de aandacht des ministers te vestigen op het Verslag der Commissie over de Regeeringsverslagen omtrent den staat der hooge-, middelbare- en lagere scholen over de jaren 1879—1880 en 1880—1881, waarin medegedeeld wordt, dat de Commissie in beide verslagen te vergeefs zocht naar mededeelingen aangaande de Pupillenschool. Zoude het niet wenschelijk zijn, dat in het onderwijsverslag, evenals dat voor de Militaire Academie geschiedt, mededeelingen werden gedaan omtrent den staat van het onderwijs aan die kweekschool?

Nu het incompleet aan officieren van gezondheid verminderd is, zooals gebleken is uit een mededeeling van 's ministers voorganger, vroeg men, of het niet wenschelijk zou zijn aan de Pupillenschool eenen officier van gezondheid te plaatsen, waardoor tevens de kosten voor den bijstand door den burgergeneesheer verleend zouden vervallen.

VIIde AFDEELING.

Art. 26. Men wenschte bij den minister er op aan te dringen, dat voortaan ook aan de beambten van 's Rijks artillerie-inrichtingen de medaille voor 12, 24 en 36-jarigen ijverigen en trouwen dienst worde uitgereikt, evenals zulks aan de mindere geëmployeerden, werklieden en bedienden dier inrichtingen geschiedt volgens het Koninklijk besluit van 14 Februari 1877 (*Staatsblad* n°. 18). Daar vele dier beambten ook handenarbeid verrichten, bestond er, naar men meende, alle reden, dat ook hun dat onderscheidingsteeken worde toegekend, evenals dit bij de marine-etablissemten het geval is.

Art. 28. Men wenschte te vernemen, hoe het thans staat met de buskruit-fabriek te Muiden? Er wordt beweerd, dat de Regeering niet medewerkt tot het volledig oprichten en het weder in werking doen treden dier fabriek. Men meende daarom te moeten vragen, of de fabriek opnieuw zal worden opgericht en op welke voorwaarden dit zal geschieden.

Art. 31. De vraag werd gedaan of de voorraad messingplaat voldoende is ook voor een eventueel grooten aanmaak van patronen.

VIIIste AFDEELING.

Algemeen werden de sommen, aangevraagd voor onderhoud van kazernegebouwen enz. en voor belangrijke herstellingen en vernieuwingen zeer hoog gevonden, in het bijzonder die in sommige steden, vooral als daarbij rekening werd gehouden met hetgeen in de vorige jaren reeds in die plaatsen voor dezelfde gebouwen is uitgegeven. Als voorbeeld wees men op de som van *f* 12.830 aangevraagd bij artikel 33 voor Woudrichem met Loevestein en het land van Altena, op die van *f* 13.200 bij artikel 34 voor Helder met Texel, op die van *f* 37.500 bij artikel 35 voor Breda en de Militaire Academie, op die van *f* 17.000 bij ditzelfde artikel voor Bergen-op-Zoom en eindelijk op die van *f* 8.800 voor Zutphen, die alle zeer aanzienlijk zijn.

Art. 34. Men vroeg, welke bestemming aan de artillerie-kazerne te Delft zal gegeven worden bij het eindigen van den cursus in 1884.

IXde AFDEELING.

Door verschillende leden werd aangedrongen op een wijziging van het voor eenige jaren ingevoerde stelsel van 's Rijks centraalmagazijnen van kleeding enz., daar bij de thans bestaande regeling het beheer dezer magazijnen uiterst kostbaar kan genoemd worden.

Art. 43. Men wenschte te vernemen aan welke eischen de keurmeesters moeten voldoen om benoemd te kunnen worden.

Xde AFDEELING.

Art. 47. Gaarne wenschte men hulde te brengen aan den arbeid der topographische inrichting, die, zooals onlangs bij gelegenheid der tentoonstelling gebleken is, als de beste inrichting van dien aard van geheel Europa, na die te Weenen, mag aangemerkt worden.

XIde AFDEELING.

Art. 48. Evenals ten vorigen jare reeds geschied is, werd de wenschelijkheid betoogd om de werkzaamheden van de Militaire Spoorwegcommissie aan den generalen staf op te dragen. Men meende dat dit zou kunnen geschieden, zonder dat uitbreiding van dien staf noodig zoude zijn. De kapitein der artillerie, die thans als secretaris der commissie werkzaam is, zou weder bij zijn wapen geplaatst kunnen worden en door dien maatregel een vermindering van uitgaven worden verkregen.

Art. 50b. Opnieuw meenden eenige leden te moeten aandringen op de wijziging van het slot der eerste alinea van art. 23 der wet van den 14den September 1866 (*Staatsblad* n°. 138). Zij waren van gevoelen dat de voerlieden dikwerf schade lijden en in het zeer laag gestelde tarief geenszins vergoeding vinden voor de diensten, die hun opgelegd worden.

Verder meenden zij dat men niet altijd bij het requireeren van voertuigen zich tot het strikt noodige bepaalt, en wenschten als regel aangenomen te zien, dat bij het verplaatsen van troepen, zoowel tot vervoer van personen als van goederen, van de openbare middelen van verkeer gebruik gemaakt werd en slechts bij het werkelijk ontoereikend zijn of ontbreken dier openbare middelen, de toevlucht tot het requireeren van particuliere vervoermiddelen zou worden genomen.

XIIde AFDEELING.

Art. 58. Ook thans werd het gevoelen wederom uitgesproken, dat deze post niet op de begrooting behoort. Ofschoon de officieren gedwongen worden tot het fonds bij te dragen, betreft het een instelling van particulieren aard, die de

uitgave van eenen amanuensis zelve behoort te dragen en ook zeer goed daartoe in staat is.

XIIIde AFDEELING.

Art. 67. In het Voorloopig Verslag op de begrooting voor het dienstjaar 1883, werd aangedrongen op meer omzichtigheid bij het pensionneeren en vooral op herziening van het keuringsreglement. Naar aanleiding daarvan werd o. a. door den minister medegedeeld, dat reeds sinds geruimen tijd door een daartoe benoemde commissie aan de herziening van dat reglement gewerkt werd. Daar van de zaak echter niets meer vernomen is, vroeg men, of de commissie met haren arbeid nog niet gereed is, en zoo neen, hoever zij dan daarmede gevorderd is?

Art. 69. Vele leden hadden om redenen van financieelen aard ernstig bezwaar tegen dezen post. Niet alleen om het bedrag zelf, maar ook en in de eerste plaats, omdat men de vrees koesterde, dat de goedkeuring daarvan een eerste schrede zoude zijn op den weg, die tot belangrijke uitgaven in de toekomst zou leiden. Wanneer toch de hierbedoelde pensioensverhooging wordt toegestaan, dan bestond er naar hunne meening niet de minste twijfel, dat ook door de mindere militairen van het Indische leger en van de zeemacht, die vóór de laatste wijzigingen der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 127) gepensionneerd zijn, het verzoek tot de Regeering zou gericht worden om in de voorrechten van hunne collega's bij de landmacht te mogen deelen, en tot weigering van dat verzoek zou men dan geen redelijken grond weten aan te wijzen. Daartegen werd evenwel aangevoerd dat die uitgaven in de toekomst niet zoo belangrijk konden zijn, aangezien het aantal hierbedoelde gepensionneerde militairen van het Indische leger en van de zeemacht niet aanzienlijk is.

Gold het alleen de inspraak van het hart te volgen, dan, zoo betoogden anderen, zouden zij de aangevraagde som gaarne toestaan ten einde het dikwijls kommervol bestaan van die oud-militairen te verbeteren, maar daar het betreft het toestaan van uitgaven, die uit de gelden door de belastingschuldigen opgebracht moeten gekweten worden, zoo behoorde uitsluitend gevraagd te worden, of de gepensionneerden aanspraak of recht hebben op die verhooging, en slechts wanneer dit het geval is, mocht de aanvraag worden toegestaan. Daar zij die vraag echter ontkennend meenden te moeten beantwoorden, zoo moesten zij hunne goedkeuring aan dit voorstel onthouden.

Eenige voegden nog daaraan toe, dat zij niet konden inzien, waarom er verschil moet gemaakt worden tusschen gepensionneerde militairen en gepensionneerde burgerlijke beambten.

Vele andere leden hadden echter bezwaar tegen de voordracht, omdat zij haar in strijd achtten met onze beginselen van wetgeving. Feitelijk zal hier terugwerkende kracht geschonken worden aan een nog niet lang bestaande wet, en daarin ligt een gevaarlijk antecedent. Met verwijzing naar de bij de behandeling dier wet gevoerde discussiën op 27 April 1877, bracht men in herinnering, dat de wetgever deze verhooging toenmaals niet gewild heeft en dat het dus nu bij eenen begrootingspost niet aanging op die beslissing terug te komen.

Naar aanleiding van deze gedachtenwisseling wenschten vele leden den minister in overweging te geven, deze post van de begrooting te nemen en later een afzonderlijk wetsontwerp tot nadere wijziging der wet van 28 Augustus 1851 (*Staatsblad* n°. 127) voor de bedoelde pensioensverhooging in te dienen. Daardoor zoude ook het voordeel verkregen worden, dat de minister met zijne ambtgenooten van Marine en van Koloniën in overleg zouden kunnen treden, om een gezamenlijke voordracht tot pensioensverhooging voor de hier bedoelde categorie van militairen in te dienen.

XIVde AFDEELING.

Art. 74. De vraag werd gedaan naar welken grondslag het cijfer der onvoorzien uitgaven wordt vastgesteld.

XVde AFDEELING.

Eenige leden vonden bezwaar in het gebruik, dat van het korps der marechaussée soms wordt gemaakt, waardoor het aan zijn oorspronkelijke bestemming onttrokken wordt.

XVIde AFDEELING.

A. *Art. 77.* Er werd gevraagd of deze post van *f*7.500 ook in onmiddellijk verband staat met dien van *f*95.000 bij artikel 84 uitgetrokken tot verbetering van de Oud-Heyningsche haven, zoodat bij goedkeuring van eerstgenoemden post men ook in beginsel gebonden zou zijn tot goedkeuring van den andere.

Art. 78. Nu een groot gedeelte van het vestinggeslacht voor de voltooide werken voorhanden is, meende men, dat met den aanmaak van het nog ontbrekende zonder te groote overhaasting kon worden voortgegaan en in het belang van onzen financieelen toestand op dit oogenblik, zonder groot bezwaar, de hier aangevraagde som met *f*100.000 zou kunnen verminderd worden. In elk geval werd meerdere toelichting van dit artikel gewenscht. Men vroeg, op welke wijze de minister den benoodigden voorraad buskruit dacht aan te vullen nu de buskruitfabriek te Muiden vooreerst niet in staat zal zijn een belangrijke hoeveelheid te leveren. Welke fabrikant in het buitenland levert ons buskruit? Men wenschte een vergelijking te kunnen maken tusschen de leveringsprijzen van de buitenlandsche fabriek en van die te Muiden, terwijl men daarbij vroeg hoe dat buitenlandsch buskruit voldoet en welke zijn betere hoedanigheden zijn, vergeleken met het te Muiden vervaardigde.

Gaarne zoude men een opgave ontvangen van het voorhanden en benoodigde geslacht ter bewapening onzer verdedigingswerken, op de wijze als door 's ministers ambtsvoorganger geschiedde in bijlage n°. 31 tot de Memorie van Toelichting der oorlogsbegroting voor 1881.

Ook wenschte men te vernemen of er reeds een beslissing is genomen ten aanzien van de geslachtsoort, die als remisegeslacht zal worden gebezigd, als ook tot welk doel de thans in aanmaak zijnde kanonnen van 10,5 cM. zullen worden aangewend.

Eindelijk werd nog de vraag gedaan of de aanschaffing van kanonnen van 15 cM. K. A. niet noodig is voor een krachtig indirect vuur.

Art. 79. Is deze post een eerste termijn? Sommigen meenden, dat de prijzen voor de kanonnen hooger waren dan waarop hier gerekend schijnt te zijn. Het hoog bedrag van dezen post gaf aanleiding tot de vraag, of de projectielen niet in het volgende dienstjaar, of althans over een tijdsverloop van twee jaren, konden aangeschaft worden.

De wensch werd uitgesproken, dat de minister er niet zoude toe overgaan de beide kanonnen van 24 cM. aan te schaffen, bestemd voor het fort aan den Maasmond, vóór dat het fort zelf geheel voltooid was.

Men vroeg of de kanonnen van 30,5 cM. werkelijk in 1883 zijn afgeleverd, zooals werd toegezegd in de Memorie van Antwoord op het Voorloopig Verslag over de begroting voor het dienstjaar 1883.

Art. 82a. Velen waren niet overtuigd van de noodzakelijkheid van een zoo kostbaar magazijn van kleding, wapenen en nachtlegger te Utrecht en konden uit dien hoofde hunne goedkeuring niet geven aan de som van *f*70.000, die daarvoor bij dit artikel is uitgetrokken.

b. Ten aanzien van den post van *f*180.000 als eerste termijn voor het bouwen eener kazerne te Utrecht werd verwezen naar hetgeen is opgemerkt bij § 4 der Algemeene beschouwingen.

De som van *f*30.800 voor het bouwen van een stal op het terrein Damlust werd zeer hoog genoemd, en men vroeg, op welke wijze thans voorzien wordt in de stalling der hier bedoelde 44 paarden.

Art. 83a. Het bouwen van een stal voor 5 paarden te Helder werd niet noodig geacht.

Verder werd gevraagd of in de som van *f* 5.500 voor het bouwen van een conducteurswoning nabij het kruithuis te Delft ook begrepen is de prijs van het daartoe benodigde terrein.

Van de noodzakelijkheid der uitgave van *f* 18.000 voor den aankoop van grond tot vergrooing van het exercitieterrein der cavalerie te Haarlem was men geenszins overtuigd.

b. Ten aanzien van den post van *f* 100.000 als eerste termijn voor het bouwen eener kazerne te Haarlem verwees men naar hetgeen dienaangaande bij § 4 der Algemeene beschouwingen is opgemerkt.

Ook had men ernstig bezwaar tegen het toestaan der som van *f* 125.000 bij dit artikel uitgetrokken tot het bouwen en verbouwen van woningen van gehuwde militairen aldaar en te 's Gravenhage.

De post van *f* 85.000 werd buitengewoon hoog geacht en men wenschte te vernemen hoeveel termijnen er nog zullen volgen.

Men verlangde te weten hoeveel woningen te Haarlem en hoeveel te 's Gravenhage voor de hier aangevraagde sommen zullen verkregen worden en welke de gemiddelde huurprijzen zijn, die thans voor de woningen van gehuwden betaald worden.

Art. 84. In verband met hetgeen bij de behandeling van art. 35 omtrent de uitgaven voor onderhoud der kazernesgebouwen te Breda is opgemerkt, werd er op gewezen, dat bij dit artikel opnieuw voor verbetering van den bestaanden toestand dier kazernen verschillende sommen tot een bedrag van *f* 18.900 aangevraagd worden, zoodat het geheele bedrag voor onderhoud en verbetering der kazernesgebouwen en voor die der Academie tot de zeer aanzienlijke som van *f* 56.400 stijgt. Na hetgeen reeds in vorige jaren voor hetzelfde doel is uitgegeven, wordt deze som zeer hoog geoordeeld, en werd er daarom met den meesten nadruk op meerdere zuinigheid aangedrongen.

Er werd gevraagd of de werken tot verbetering van de Ond-Heyningsche haven bij het fort de Ruiter niet konden worden uitgesteld. Vele leden achtten de uitvoering nog niet noodig. Uit de toelichting blijkt echter niets omtrent de noodzakelijkheid dier werken; inlichtingen dienaangaande werden daarom met verlangen te gemoet gezien.

Art. 85b. Dat er volstrekte noodzakelijkheid zoude bestaan voor de voorgenomen verbouwingen te Venlo werd betwijfeld.

De som van *f* 30.000 voor den aankoop van terrein voor den bouw van kazernen enz. te Amersfoort achtte men buitensporig hoog. Er bestond dan ook bij vele leden ernstig bezwaar tegen deze som.

Eveneens bestonden er ernstige bezwaren tegen het toestaan der som *f* 35.000, bestemd tot het bouwen van een derde overdekte rijbaan te Amersfoort. Door het medegedeelde daaromtrent in de Memorie van Toelichting was men van de noodzakelijkheid daarvan in geenen deele overtuigd geworden.

Aldus vastgesteld den 12den November 1883.

SERET.
REUTHER.
VAN DER SCHRIECK.
FABIUS.
VAN DER HOOP.

